RIGSARKIVET

OG HJÆLPEMIDLERNE TIL DETS BENYTTELSE

II

1848-1990

3. bind

DIREKTORATER og STYRELSER M.M.
Offentlige arbejder: Kommunikation. Landbrug. Fiskeri. Industri, handel og næring. Søfart. Energi. Sociale forhold. Arbejdsmarkedsforhold

REDIGERET AF

WILHELM von ROSEN

RIGSARKIVET 1991

I kommission hos
G·E·C GAD

Billedredaktion: *Bent Blüdnikow, Michael Hertz, Tyge Krogh, Margit Mogensen, Sigurd Rambusch*
Foto: *Tage Ludvigsen og Alice Vestergaard*
Omslag: *Kristin Wiborg*

For- og bagside: I 1950'erne og -60'erne udvikledes mikrofilmningen af dokumenter, og i 1970'erne begyndte enkelte institutioner at mikrofilme deres sager, men det blev dog aldrig nogen særligt udbredt praksis. En anden kontorteknologisk nyskabelse med fremtiden for sig var elektromekanisk og senere elektronisk behandling af informationer. Indtil et stykke ind i 1970'erne skete indtastningen af data til den elektroniske behandling ved hjælp af hulkort og hulstrimler, og begrebet »hulledamer« opstod. Fra de tidlige elektroniske databehandlingssystemer (edb) er dog kun bevaret de sorterede udskrifter, som maskinbehandlingen tillod. De ældste egentlig elektroniske data i Rigsarkivet, er magnetbånd med det centrale personregister fra 1968.

På forsiden ses hullestuen i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet i 1965 (Post- og Telegrafmuseet). På bagsiden ses en hulkortlæsemaskine i arbejde på Mejerikontoret i Århus 1963 (Andelsbladet – Erhvervsarkivet).

© Rigsarkivet 1991
Sats og tryk: AiO a/s, Odense.
ISBN 87-7497-124-7
87-7497-125-5 (1. bind)
87-7497-126-3 (2. bind)
87-7497-127-1 (3. bind)
87-7497-129-8 (4. bind)

INDHOLD

Se også udførlige indholdsfortegnelser ved hvert hovedafsnit.

DIREKTORATER, STYRELSER, NÆVN, KOMMISSIONER OG UDVALG M.M. (fortsat)

Bind 3

Offentlige arbejder: Kommunikation

Indholdsfortegnelse 1067
Telefontilsyn 1068
Post- og Telegrafvæsenets Centralbestyrelse 1071
Telegrafvæsenet 1852-1927 1090
Post- og telegrafvæsen. Telekommunikation 1093
Radio og fjernsyn 1103

Landbrug

Indholdsfortegnelse 1113
Matrikulering. Udstykning. Tiende 1120
Landvinding. Vandafledning. Grundforbedring 1141
Brændsel. Brunkul 1150
Jordbrugsteknik. Redskaber. Økonomi 1152
Konsulentvæsen. Tilskud. Undervisning mv. 1157
Tilsyn med gødning og foderstoffer 1162
Planteavl (forædling) 1166
Bekæmpelse af plantesygdomme og planteskadedyr 1171
Plantetilsyn 1174
Husdyr (forædling) 1179

Bekæmpelse af husdyrsygdomme. Veterinærvæsen 1191
Tilsyn med husdyr og husdyrprodukter mv. 1198
Afsætning af landbrugsvarer i almindelighed 1205
Afsætning af korn. Hjemmemarkedets forsyning med korn 1215
Afsætning af planteprodukter, frø og frugt 1219
Afsætning af kvæg, kød og æg 1222
Internationalt samarbejde 1226

Fiskeri

Indholdsfortegnelse 1229
Konsulentvæsen. Kontrol. Tilsyn 1230
Afsætning af fisk. Fiskeindustri 1238
Fiskeriundersøgelser. Forskning. Forsøg mv. 1245

Industri, handel og næring

Indholdsfortegnelse 1253
Konkurrenceforhold og prisdannelse 1257
Forbrugerbeskyttelse. Markedsføring 1268
Valutaforhold, vareforsyning og handel med udlandet ... 1274
Teknologi og erhvervsfremme 1287
Patenter mv. 1308
Dispachører, revisorer, mæglere, translatører 1315
Erhvervsforhold. Registrering af selskaber 1321
Finans- og forsikringstilsyn mv. 1327
Krigsforhold og besættelse 1343

Søfart

Indholdsfortegnelse 1351
Skibsregister og skibstilsyn 1353
Søret 1363
Isbrydning 1364
Forhyring, sociale forhold 1366
Uddannelse 1372
Krigsforhold og besættelse 1379

Energi

Indholdsfortegnelse 1387
Energiforsyning 1388
Atomenergi 1394
Dansk olie og naturgas 1399
Havanlæg 1403

Sociale forhold

Indholdsfortegnelse 1407
Socialforsorg generelt 1411
Sygekasser. Sygesikring 1422
Ulykkesforsikring. Invalideforsikring. Revalidering 1430
Mødrehjælp. Børne- og ungdomsforsorg 1443
Handicapforsorg generelt 1454
Specialkonsulentordninger for personer med handicap ... 1456
Åndssvageforsorg 1460
Blindeforsorg. Døve- og tunghøreforsorg 1463
Skader fra besættelsestiden 1470
Flygtninge. Indvandrere 1475

Arbejdsmarkedsforhold

Indholdsfortegnelse 1489
Generelt. Forlig. Voldgift 1491
Beskæftigelsesforhold. Arbejdsløshed 1497
Arbejdsanvisning. Arbejdsmarkedsuddannelse 1522
Arbejderbeskyttelse. Arbejdsmiljø 1529
Udbytte. Ferie. Pension 1542

OFFENTLIGE ARBEJDER: KOMMUNIKATION

Telefontilsyn. s. 1068

Statstilsynet med de Koncessionerede Telefonselskaber 1919-41
Telefontilsynet 1941-82
Samarbejdsudvalget 1948-61
Samordningsudvalget 1962-82
Automatiserings- og Transmissionsudvalget 1939-62
Teknisk Udvalg 1962-82
Markedsudvalget 1979-82

Post- og Telegrafvæsenets Centralbestyrelse s. 1071

Telegrafvæsenet 1852-1927 s. 1090

Post- og telegrafvæsen. Telekommunikation s. 1093

Postgirokontoret 1919-88
Postgiro 1988-91
Dansk Postmuseum 1907-31
Dansk Post- og Telegrafmuseum 1931–
Telegraflaboratorium 1917-80
Telelaboratoriet 1980–
Telestyrelsen 1981-86
Teletrafiktjenesten 1981-86
Ledningsteknisk Tjeneste 1981-86
Stationsteknisk Tjeneste 1981-86
Abonnentteknisk Tjeneste 1981-86
Radioteknisk Tjeneste 1981-86
Telerevisionen 1978-86

Statens Teleråd 1982-87
Statens Teletjeneste 1986-90
Tele Sønderjylland 1986-90
Teleinspektionen 1986-90
Telerådet 1987-

Radio og fjernsyn s.1103

Radiostøjnævnet 1964–
Statens Radiospredning 1925-30
Statsradiofonien 1930-59
Danmarks Radio (DR) 1959–
Radionævnet 1974–
TV 2 1986–
Lokalradio- og TV-Udvalget 1981-86
Udvalget vedr. Lokal Radio og TV 1986–
Radio- og TV-Reklamenævnet 1987–

Telefontilsyn

Statstilsynet med de Koncessionerede Telefonselskaber 1919-41 1412

Telefontilsynet 1941-82

Statstilsynet med de Koncessionerede Telefonselskaber oprettedes i august 1919 iht. lov 377 af 30.6.1919 (jf. lov 77 af 13.3.1922) med den opgave at føre tilsyn med de koncessionerede telefonselskabers anlægsvirksomhed og forretningsmæssige ledelse, samt at bistå ministeren i alle spørgsmål vedr. telefonselskaberne og at virke for det bedst mulige samarbejde mellem selskaberne indbyrdes og mellem disse og Post- og Telegrafvæsenet. Fra 1941 ændredes navnet til *Telefontilsynet*.

Under tilsynet nedsattes i 1939 et Automatiserings- og Transmissionsudvalg (fra 1962 benævnt Teknisk Udvalg, se ndf.), i 1948 et Samarbejdsudvalg (fra 1962 benævnt Samordningsudvalg, se ndf.) og i 1979 et Markedsudvalg (se ndf.). Teknisk Udvalg og Markedsudvalget blev underlagt Samordningsudvalget, som i relevante sager traf afgørelse på grundlag af forberedende behandling i de to udvalg. Telefontilsynet og dets udvalg havde eget sekretariat. I tilsynets arkiv indgår sager fra *Telefonkommissionen af 1917*. Telefontilsynet afløstes 1.9.1982 af Statens Teleråd (s. 1099).

Henvisninger: Telefonkommissionen af 1917, Foreløbig bet., 1919 (Sv. 2071), jf. Rigsdagstid. 1918-19 A, sp. 4911-5055. Telefonkommissionen af 1917, Endelig bet., 1921 (Sv. 2077), jf. Rigsdagstid. 1919/22 A, sp. 4275-4310.

Indhold: Kopibøger 1919-50. Journaler 1919-50.

Gruppeordnede journalsager: Administrative sager 1917-50. Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab 1918-50. Jysk Telefon Aktieselskab 1917-50. Fyns koncessionerede Telefonselskab 1919-50. Lolland-Falsters Telefon Aktieselskab 1918-48. Bornholms Telefon Aktieselskab 1919-45. Møns Telefon 1919-32. Samlede telefonselskaber 1917-50.

Regnskabssager 1921-50. Møder 1932-50. Kassekladder, kassebøger og hovedbøger 1922-47. Diverse 1928-37.

(FH/KH/MH)

Samarbejdsudvalget 1948-61 1413

Samordningsudvalget 1962-82

Samarbejdsudvalget var et stående udvalg under Telefontilsynet, jf. ovf. Det nedsattes iht. instruks fra ministeren for offentlige arbejder af 28.5.1948. Fra 1962 benævntes det Samordningsudvalget. Dets opgave var at forberede en samling af al offentlig telekommunikationsvirksomhed i én administrativ, teknisk og økonomisk enhed og i øvrigt virke for enhedsdrift af de eksisterende teleadministrationer. Under udvalget hørte to andre stående udvalg: Markedsudvalget og Teknisk Udvalg, se ndf.

Indtil 1961 havde udvalget journal fælles med Telefontilsynet; dets sager benævntes SU-sager. I 1962 fik udvalget selvstændigt budget og dermed selvstændig arkivdannelse. Samordningsudvalget bortfaldt med oprettelsen af Statens Teleråd (s. 1099).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(FH/MH)*

Automatiserings- og Transmissionsudvalget 1939-62 Teknisk Udvalg 1962-82 1415

Automatiserings- og Transmissionsudvalget/Teknisk Udvalg var et stående udvalg under Telefontilsynet (se ovf.), hvis opgave det var, at sikre den fornødne tekniske ensartethed inden for den offentlige telekommunikationsvirksomhed - bl.a. gennem teknisk normgivning. Under Teknisk Udvalg nedsattes en række underudvalg og arbejdsgrupper. Fra 1948 var det underlagt Telefontilsynets Samarbejdsudvalg/Samordningsudvalg (jf. ovf.), som henviste relevante spørgsmål til drøftelse her. Udvalget havde egen arkivdannelse. Dets sager betegnedes ATU- og (efter 1962) TU-sager.

Indhold: Brevkopier 1939-62. Journaler 1939-61. Journalsager (ATU-sager) 1939-62. *(FH/MH)*

Markedsudvalget 1979-82 1414

Markedsudvalget blev nedsat under Telefontilsynets Samordningsudvalg (jf. ovf.) iht. Telefontilsynets instruks af 13.9.1978 post 4 for at sikre den fornødne ensartethed i spørgsmål vedr. markedsforhold inden for den offentlige telekommunikationsvirksomhed og for at forberede enhedsdrift af de eksisterende teleadministrationer samt for at behandle de spørgsmål om markedsforhold, som Samordningsudvalget henviste til drøftelse her. Markedsudvalget havde egen arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(FH/MH)*

POST- OG TELEGRAFVÆSENETS CENTRALBESTYRELSE

Generalpostdirektoratet 1848-73 42

Post- og Telegrafvæsenets Ekspeditionskontor 1874-83

Overbestyrelsen for Postvæsenet 1883-89

Generaldirektoratet for Post- og Befordringsvæsenet 1889-1916

Generaldirektoratet for Postvæsenet 1916-27

Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet 1927-

Vedr. Telegrafvæsenets arkiv 1852-1927, se s. 1090.

Postvæsenet sorterede før 1848 under Generalpostdirektionen, se I s. 569ff. Ved kundg. af 24.11.1848 blev det henlagt under Finansmin. og ved kgl. res. af 3.12.1848 organiseret som Bestyrelsen for Post-, Færge-, Befordrings- og Telegrafvæsenet, også kaldet *Generalpostdirektoratet*, med en generalpostdirektør som chef. Denne havde vide beføjelser, men sager om udnævnelse, forflyttelse, afsked, budgetter, anordninger og nye postlinier krævede kgl. eller ministeriel resolution og behandledes af

Landpostbud i den sorte uniform og bypostbud i den røde jakke med sølvopslag på ærmerne. Efter 1908 blev cykler almindelige hos landpostbudene, og i 1921 blev de obligatorisk udstyr, i hvertfald for landpostbude under 50 år. Generaldirektoratets alfabetisk ordnede personalesager i Rigsarkivet omfatter mere end 5.000 sager (Det Kgl. Bibliotek).

Finansmin.s Sekretariat (s. 350). Det slesvigske postvæsen henlagdes 30.5.1851 under generaldirektøren. Ved kgl. res. af 7.5. 1852, jf. kgl. res. af 11.6.1852 udskiltes postvæsenets revision fra Generalpostdirektoratet og henlagdes under Generaldecisoratet for Postvæsenets Regnskaber - senere 2. Revisionsdepartement - i Finansmin. (bek. 102 af 24.7.1876). Ved kgl. res. af 15.10.1855 blev det samme tilfældet med Telegrafvæsenets revision.

Fra Finansmin. overførtes Generalpostdirektoratet pr. 8.11. 1855 (kundg. af 10.10.1855) til Min. for Monarkiets Fælles Indre Anliggender. Ved dette ministeriums nedlæggelse henlagdes det pr. 1.8.1858 atter under Finansmin. (kgl. res. af 26.7.1858). Ved bek. 109 af 30.6.1871 blev færgevæsenet henlagt under Indenrigsmin., og ved bek. 146 af 8.11.1873 blev hele postvæsenet pr. 17.11.1873 overført til dette ministerium. Generaldirektørembedet nedlagdes med udgangen af 1873, og forretningerne med postvæsenets overbestyrelse varetoges af ministeriets 2. Dept. (Offentlige Arbejder, se s. 227). Med bek. 171 af 15.12.1883 udskiltes postsagerne i en selvstændig afdeling inden for Departementet. Ved lønningslov af 12.4.1889 oprettedes embedet som generaldirektør for Post- og Befordringsvæsenet. Telegrafvæsenets overbestyrelse forblev i Indenrigsmin.s 2. Dept., mens *Generaldirektoratet for Post- og Befordringsvæsenet* blev en selvstændig styrelse, idet generaldirektøren stod direkte under ministeren og altså fungerede som departementschef. Denne ordning er blevet fastholdt siden.

Bortset fra perioderne 1894-96 (bek. 7 af 13.1.1894, jf. bek. 77 af 22.5.1896) og 1900-02 (bek. 87 af 27.4.1900, jf. bek. 106 af 7.6. 1902), hvor det var henlagt under Min. for Offentlige Arbejder, hørte Post- og Befordringsvæsenet under Indenrigsmin., indtil det ved bek. 379 af 6.7.1916 fik varigere tilknytning til Min. for Offentlige Arbejder. Lov 167 af 17.5.1916 om styrelsen af postvæsenet henlagde de forretninger, der havde været udført af Finansmin.s 2. Revisionsdept. til *Generaldirektoratet for Postvæsenet*. Landets tidligere opdeling i 2 overpostinspektorater afløstes af 4 postinspektorater samt Overpostmesterembedet i København.

Telegraf- og telefonvæsenet forblev siden 27.4.1900 under Min. for Offentlige Arbejder, hvis departementschef tillige var generaldirektør indtil udgangen af 1922. *Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet* blev da en selvstændig enhed uden for Departementet. En styrelseslov opnåede statens telefon- og telegrafvæsen først med lov 43 af 25.2.1925. Generaldirektøren stod umiddelbart under ministeren og fungerede altså som selvstændig departementschef. Ved lov 111 af 30.5.1927 samledes post- og telegrafvæsen i *Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet*, hvis chef fortsat varetog de departementale opgaver direkte under ministeren. Telegrafvæsenets arkiv 1852-1927 beskrives særskilt ndf. s. 1090.

Generaldirektoratet for Post og Telegrafvæsenet henlagdes ved kgl. res. af 10.9.1987 under kultur- og kommunikationsministeren, ved kgl. res. af 3.6.1988 under trafik- og kommunikationsmin. og ved kgl. res. af 10.1.1989 under kommunikationsministeren. Alle telegraf- og telefonsager under Min. for Offentlige Arbejder samledes 1.6.1985 i Generaldirektoratet. Det samme gjorde alle ministeriets sager vedr. radio- og fjernsynsvirksomhed 3.6.1988.

Inden for rammerne af lov 307 af 10.6.1976, jf. cirk. 161 af 9.8. 1976, indledte Generaldirektoratet fra 1978 en række strukturændringer, jf. ndf. Ved cirk. 69 af 30.5.1986, jf. aktstk. 182 af 16.4. 1986 og 335 af 16.9.1986, organiseredes post- og telegrafvæsenet

med et generaldirektorat og 6 statsvirksomheder (Teleinspektionen, Statens Teletjeneste, Tele Sønderjylland, Postvæsenet, Postgiro og Anlægs- og Forsyningstjenesten (AFT)). Ved cirk. 25 af 19.2.1990 blev antallet af statsvirksomheder reduceret til 4 og ved cirk. 247 af 27.12.1990 til 3 (Telestyrelsen, Postvæsenet og Postgiro). Anlægs- og Forsyningstjenesten, oprettet 1987, gled i 1989 ind i Postvæsenet. Tele Sønderjylland omdannedes pr. 1.1.1990 til et 100% statsejet aktieselskab. Telestrukturen ændredes iht. regeringsaftale 22.3.1990 med dannelse af et holdingselskab som ejer af 5 datterselskaber, nemlig de regionale telefonselskaber og Statens Teletjeneste, som pr. 1.1. 1991 omdannedes til Telecom A/S (aktstk. 7 af 7.11.1990 og 79 af 30.1.1991, jf. bek. 852 af 11. 12.1990 og lov 743 af 14.11.1990). Postgiro omdannedes pr. 1.6. 1991 til "GiroBank A/S" (lov 322 af 31.5.1991, jf. aktstykke. 159). Se nærmere om disse institutioner s.1093ff.

Organisation og arkivdannelse

Forretningernes fordeling på kontorer og afdelinger har i kun begrænset omfang haft betydning for arkivdannelsen. Protokoller og bind er som regel afleveret kontorvis, dog er protokoller vedr. personale mv. og bygninger udskilt i særlige rækker uden hensyn til den oprindelige kontortilknytning. Sager 1849- ca. 1870 blev henlagt journalvis enten på journalnummer eller gruppeordnet som "pakkesager" eller "udtagne sager". Omkring 1870 -72 tog postsekretariaterne en fælles sagplan ("Arkivregistratur") i brug ved henlæggelsen. Denne arkivregistratur, revideret 1895, 1916/17 og 1936, jf. ndf., var fortsat i anvendelse indtil 1980. Sagerne overførtes til Generaldirektoratets "Hovedarkiv", når kontorerne anså det for belejligt, mens journaler og kopibøger mv. som regel forblev i de arkivdannende kontorer sammen med de verserende sager.

Bogholderiets og Revisionsvæsenets arkiver udgjorde særlige enheder, men journalisering og henlæggelsesmåde mindede meget om postvæsenets. Efter sammenslutningen af post- og telegrafvæsenet 1927 indgik også telegrafvæsenets arkivalier i Generaldirektoratets Hovedarkiv.

I Generaldirektoratet journaliseredes korrespondancen kontorvis efter "rentekammersystem" endnu i 1970erne. I rationaliseringsøjemed indskrænkedes postregistreringen dog efterhånden til angivelse af signatur efter "arkivregistratur". I 1981 toges et nyt, fælles, emneopbygget journalsystem i brug. Men i forbindelse med de mange påfølgende ændringer i Generaldirektoratets organisation opnåede det ikke videre udbredelse, og flere arkivdannende kontorer mv. valgte at journalisere og henlægge efter egne systemer.

Generaldirektoratet for Postvæsenets arkivregistratur gav saggruppen "Luftpostbefordringen i Europa" signaturen H.ä.4. Den indeholder sager fra 1918-20 og frem. Holger Damgaard fotograferede i 1922 indlastning af post i en flyver fra Det Danske Luftfartsselskab (Det Kgl. Bibliotek).

Nogle af de arkivalier, som er indgået i Rigsarkivets 1. Afdeling og beskrevet i I, dækker perioden efter 1848. Det gælder befordringsvæsen (indtil 1851, se I s. 574), færgevæsen (indtil 1873, se I s. 575), telegrafvæsen (indtil 1889, se I s. 574) og div. dokumenter vedr. postvæsen, (indtil 1864, se I s. 574). Post- og telegrafvæsenets arkiv er afleveret for perioden 1848-1940. En væsentlig del heraf er fortegnet og opstillet som "Aflevering 1988" uden specificering af den oprindelige kontortilknytning. Benyttelse af arkivet forudsætter gennemgang af afleveringsfortegnelsen.

Den følgende redegørelse for Postvæsenets arkiv er delt i afsnit for hhv. Generaldirektoratets fælles sager og perioderne 1848-73, 1874-89, 1889-1978 og 1978- samt for Bogholderiet 1849-1971 og Revisionsvæsenet (1849-)1916-.

Generaldirektoratets fælles sager

Ved "Generaldirektoratets fælles sager" forstås arkivalier, hvis henlæggelse og afleveringsorden ikke afspejler kontor- og journalordenen. De er for størstedelens vedkommende afleveret af Generaldirektoratets Hovedarkiv.

Embedsmandsarkiver

Indhold: Generaldirektør Kiørboe 1882-1922. Postinspektør Schultz 1872-1886. Postinspektør Castberg 1876-86. Postinspektør Svendsen 1876-86.

Overpostinspektøren (Aflevering 1988: 1324-1325) Journal 1916-24.

Sager henlagt efter "Arkivregistratur" ca. 1870ff.

Fra maj 1870 anvendte postsekretariaterne i Generalpostdirektoratet et fælles sagligt henlæggelsessystem med litra A-T for de indenrigske og romertallene I-XXII for de udenrigske postsager. Oversigt over saggrupperne findes i de såkaldte "Arkivregistraturer" over postvæsenets arkiv, jf. Hjælpemidler ndf. Enkelte ældre saggrupper omlagdes efter dette system. Henlæggelsessystemet forblev i brug til ca. 1980, hvor Generaldirektoratet) tog et hierarkisk journalsystem i brug.

Hjælpemidler: Arkivregistraturer: 1 (mrk. 1872, Postsekretariatets akter) - 2 (Indenrigsk arkivregistratur for 1. Ekspeditionskontor 1895) - 3 (Postvæsenets ejendomme og lokaler ca. 1905) - 4-5 (Bygningsvæsen, Rubrum C ca. 1917) - 6 (Udlandet, I-XIX ca 1917) - 7 (Generaldirektoratet for Post- og Befordringsvæsenet 1910) - 8-14 (Administrationsafdelingen 1917) - 15 (uden titel 1917) - 16-17 (Arkivregistratur for Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet 1936) - 18 (Arkivregistratur m. rettelser 1936) - 19 (Emneliste til arkivregistratur indland u.å.) - 20 (Arkivregistratur for Bogholderiet u.å.) - 21 (Arkivregistratur for Generaldirektoratets ... 3. Ekspeditionskontor u.å.) - 31-32 (Fortegnelse over Postinspektoratet for Slesvig u.å.).

Indhold: Sager henlagt efter "Arkivregistratur": (Aflevering

1988: 1837-3613) Indenrigske postsager litra A-T (1747-) 1870 -1940.

(Aflevering 1988: 3617-4023) Udenrigske postsager, litra I-XIX 1849-1940.

Postvæsenets organisation og ejendomme

Protokoller mv. vedr. postvæsenets organisation og ejendomme henlagdes særskilt uden hensyn til oprindelig kontortilknytning.

Indhold: (Aflevering 1988: 1803-14) Postvæsenets ejendomme og lokaler 1917-23. Nye anlæg mv., bevillinger og forbrug 1919-35. Oversigt over bevillinger og forbrug på nyanlæg 1936-40

Personale- og Pensionssager 1849-1940

Protokoller mv. vedr. personale, pension og understøttelser henlagdes særskilt uden hensyn til oprindelig kontortilknytning.

Indhold: (Aflevering 1988: 1576-1802) Fortegnelse over de af Den Almindelige Pensionsfond reglementerede pensioner 1849 -58. Journal over indbetalte afdrag 1868-73. Fortegnelse over overlevelsesrenter 1866-78. Journal over afdrag og renter til befordrings- og transportvæsenets fond 1869-72. Almindelige understøttelser konto B.8.b.1. 1886-1919. Understøttelser for postvæsenet 1886-1919. Understøttelser for post- og telegrafvæsenet 1922-30. Journal over understøttelser, pensioner og hædersgaver 1908-13.

Kontobog for alderdoms- og enkeforsørgelse 1880-90. Register I/II over pligtige enkeforsørgelseer 1885-1902. Register over 3% lønfradrag til enkeforsørgelse 1885-1900. Pligtig enkeforsørgelse mv. 1902-19. Register til pensioner 1920-31. Understøttelser, pensioner mv. (alfabetisk) 1908-15, 1915-22, 1922-29. Pensionerede landpostbude og enker 1907-20. Pensionssager for landpostbude og enker 1914-39. Landpostbudes pensioner (alfabetisk) 1916-29. Pensioner, tjenestemænd (København/provinsen) 1913-25. Pensioner, enker og børn (København/provinsen) 1913 -25. Post- og telegrafpensioner) efter tjenestemandsloven 1919 -38.

Bog over afkastninger i gager og pensioner 1845-66. Bog over indbetaling af præmier mv. til Livsforsikringsanstalten 1855-58.

Register over pligtig enkeforsørgelse og regulativmæssige lønningsfradrag 1866-85. Contobog for indbetaling til Livsforsikringsanstalten af præmier, afdrag og renter 1858-77. Livsforsikringskonti 1890-1917. Indbetalte forsikringspræmier 1914-28.

Udkast til postmester instruktion 1860. Kopibog for udfærdigede kgl. bestallinger 1845-74. Kgl. udnævnelser 1874-87. Jernbaneassistenter og -elever med bemyndigelse til at kvittere for indleverede forsendelser 1890-94. Aldersordensliste over samtlige i postetaten ansatte embeds- og bestillingsmænd 1852-89, do. 1877-86. Postvæsenets personale indtil 1872. Anciennitetsliste for embeds- og bestillingsmænd ved postvæsenet 1852-64, do. 1889. Fortegnelse over embeds- og bestillingsmænd ved postvæsenet 1851-73. Kontorpersonalet ved Banegårdspostkontoret 1900. Anciennitetslister for kgl. udnævnelser i postvæsenets 4. lønningsklasse 1917. Reservepersonalet ved de faste postkontorer 1893-1906. Kronologisk fortegnelser over ansættelser i postvæsenet 1851-1909. Lønningsbøger, lønningsprotokoller (fordelt på lønningsklasse) 1889-1919. Registre over postekspedienter, postmedhjælpere 1904-20. Medhjælpere, elever, kontorister og kontoristaspiranter 1924-30.

Lønudgiftsbøger, registre: Assistenter (alfabetisk) 1914-32. Postelever 1907-20. Postkontorister 1914-30. Ekstrakontorister og -medhjælpere 1931-42. Private kontorbetjente 1867-1907. Anciennitetsliste over private postbetjente 1856-67. Overpakmestre og postkonduktører 1902-08. Postvæsenets underklasser, lønningsbog 1884-1902. Postbude i København, ansøgning, lønningsbog 1890-1926. Registre over forsk. lønningsklasser 1908 -30. Fortegnelseer og lønningsbøger over provinspostbude, postbude ved provinsposthuse 1880, 1902-23. Reservepersonale ved de bevægelige postkontorer 1883-1899. Reservepostbude, reservepakmestre, hjælpebude, cykelbude og aspiranter 1910-36. Kvindelige avisbude 1918-40. Brevsamlingssteder, brevsamlere 1909-55. Jernbanebrevsamlingssteder (alfabetisk) 1909-26. Postekspeditører på steder, hvor tjenesten ikke er forenet med jernbanetjeneste 1921-36. Postekspeditører uden for entrepriseområde 1936-55. Telegrafekspeditører 1888-1935. Telegrafekspeditioner 1920-37. Oversigter litra A-S over personalekategorier 1931-38.

Register over kontraktsmæssige udgifter ved landpostvæsenet 1873-1906. Landpostkonto B.1.G.8 1906-39. Kørende landposter

Sophus Danneskiold-Samsøe (1804-94) begyndte karrieren ved postvæsent i 1824. I 1832 blev han assessor i Generalpostdirektionen, i 1835 direktør med befordrings- og færgevæsen som sit område, og i 1842 generalpostdirektør. Efter enevældens fald 1848 blev han enedirektør i det omorganiserede Generalpostdirektorat. Blandt nyskabelser i hans embedsperiode kan nævnes indførelsen af "frigørelsesmidler" (d.e. frimærker) og enhedsporto, der ikke blev beregnet efter afstanden. Danneskiold-Samsøes virksomhed i etaten kom til at strække sig over næsten 50 år. Han trådte tilbage 1874 i forbindelse med en ny styrelseslov. Maleri af J. Roed 1847 (Det Kgl. Bibliotek).

og bådposter 1906-22. Gående landpostbude (alfabetisk) 1906 -16, 1916-30, 1931-42. Landpostbude i Sønderjylland 1920. Landpostruter uden for lønsats 1928-42. Hædersgaver (stednavn) 1914 -35. Afskedigede, døde ikke pensionsberettigede landpostbude 1906-31. Tilgang, afgang samt forflyttelse, landpostbude 1934-46. Afskedsansøgninger mv., landpostbude 1939-46. Erindringsjournal i landpostsager 1916-20. Register over tjenestefejl 1890-1900.

(Aflevering 1988 nr. 1815-36) Sygejournaler vedr. forsk. personalekategorier 1919-34. Posteksamen 1903-16.

Perioden 1848-73

Generalpostdirektoratet blev iht. kgl. res. af 3.12.1848 organiseret med 1. Postsekretariat (tidl. Danske Sekretariat i Generalpostdirektionen), som varetog befordrings- og færgesager, dvs. persontransport mv. samt telegrafvæsen og de sager, der ikke hørte under de øvrige kontorer, og 2. Postsekretariat (tidl. Kurssekretariatet i Generalpostdirektionen), som varetog sager vedr. postens befordring og postgang til lands og til vands samt forholdet til udenlandske postvæsener, og Bogholderkontoret, som foruden bogholderi varetog sager vedr. budgetter, postens admini-

strationsregnskab og (indtil 1.4.1855) revision af avisregnskaber. Bogholderkontorets arkivalier anføres ndf. s. 1087.

Bogholderkontoret nedlagdes ved kgl. res. af 23.6.1866, og sagområdet overtoges af 1. Postsekretariat. Dette kontor havde 30.5.1851 overtaget sager vedr. det slesvigske og 15.4.1852 vedr. det holsten-lauenborgske postvæsen, og havde 30.5.1851 afgivet sager vedr. befordrings- og færgevæsen i Kongeriget til et nyoprettet 3. Postsekretariat. Da dette kontor nedlagdes pr. 1.1.1865, blev befordrings- og færgevæsen overtaget af 2. Postsekretariat. Pr. 1.4.1865 udskiltes telegrafvæsenets sekretariatssager fra 1. Postinspektorat og henlagdes under Telegrafdirektoratet. Pr. 30.6. 1871 blev færgesagerne henlagt under Indenrigsmin.s Kt. for Offentlige Arbejder.

Ved Postsekretariaterne journaliseredes sager efter rentekammersystem. Der førtes følgende journaler: Postjournal, Landbefordringsjournal, Vandbefordringsjournal, Coursjournal og Dampskibs- og Udenrigsjournal. Sager vedr. Postinspektoratet for Slesvig danner en særlig række. Journalerne angav - i 1. Postsekretariat fra 1860 og i 2. Postsekretariat fra 1865 - henlæggelsen af gruppeordnede sager ("udtagne sager") ved pakkenummer. Udtagne sager til Indenrigsmin.s postjournal 1873-90 er opstillet i forbindelse med Postsekretariaternes udtagne sager. Mht. befordrings- og færgesager i Rigsarkivets 1. Afd., se I s. 574f.

Henvisninger: Jørgen Bergsøe: *Det kgl. danske Postvæsen gennem 300 Aar 1624-1924*, 1924. Fr. Olsen: *Postvæsenet i Danmark 1848-73*, 1924. Fr. Olsen: *Poststyrelse, Postkontorerne og Postmestrene i Danmark 1624-1924*, 1925.

Indhold: Postsekretariaterne: Ekstraktprotokol 1849-68. Correspondance protokol 1854-66. Postjournal(?) for 1. Postsekretariat 1849-73. Landbefordringsjournal 1849-73. Dampskibs- og udenrigsjournal 1849-73. Coursjournal for 2. Postsekretariat 1849-73. Udgifts- og indtægtsbog 1849-65. Sager til postjournal 1852-73. Udtagne sager til postjournal 1849-90. Udtagne sager til coursjournal 1849-75. Sager til dampskibs- og udenrigsjournal 1852-73. Udtagne sager til dampskibs- og udenrigsjournal 1849 -73 (-1888). Udtagne sager til landbefordringsjournal 1849-73. Udtagne sager til vandbefordringsjournal 1849-73. Udtagne sager til Postinspektoratet for Slesvig 1852-64. Div. sager 1843-64.

(Aflevering 1988: 1329) Vejlængdeprotokol 1857.

Valdemar O. Kiørboe (1852-1940), generaldirektør for Postvæsenet 1904-22, vil af en utaknemmelig eftertid måske mere blive erindret for at have afskaffet udbringning af post om søndagen, end for sin delagtighed i opførelsen af den nuværende Centralpostbygning i København, i postens styrelseslov af 1916 og i indførelsen 1919 af girovæsenet (Det Kgl. Bibliotek).

Perioden 1874-89

Ved Generalpostdirektoratets ophævelse med udgangen af 1873 henlagdes dets sagområde til *Post- og Telegrafvæsenets Ekspeditionskontor* under Indenrigsmin.s Dept. for Offentlige Arbejder. Departementschefen fik en *Kommitteret for Postsagerne* til faglig assistance. En del af sagområdet, herunder sager vedr. ordningen af den indenrigske postgang, udlagdes til Overpostmesteren i København og de 2 postinspektører. Ved bek. 171 af 15.12.1883 oprettedes *Overbestyrelsen for Postvæsenet* som en selvstændig enhed i Indenrigsmin.s Dept. Bogholderi- og Materialafdelingen udgjorde en særlig enhed af Post- og Telegrafvæsenets Ekspeditionskontor. Bogholderi- og Materialafdelingens arkivalier anføres ndf. s. 1087.

Indhold: Indenrigsmin.s postkorrespondance 1873-77.

(Aflevering 1988: 1-29) Post-correspondance-protokol (kopibog) 1878-80. Postbrevbog (journalregister) 1878-79. Postbrevbog (register) 1884-88. Postjournal 1878-88.

Perioden 1889-1978

Det iht. lov 50 af 12.4.1889 oprettede *Generaldirektorat for Post- og Befordringsvæsenet* (fra 1916 *Generaldirektoratet for Postvæsenet*, fra 1927 *Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet*) organiseredes med to ekspeditionskontorer og et Bogholder- og Materialkontor. *1. Ekspeditionskontor* fik som sagområde Generaldirektoratets sekretariatsforretninger, postvæsenets statistik og personalesager (undtaget postbude, postpakmestre og postkonduktører), indenrigsk postlovgivning, postforholdet til udlandet, Statstelegrafvæsenet og den iht. kgl. res. af 24.8.1893 etablerede rigstelefonforbindelse med Sverige. *2. Ekspeditionskontor* fik sagerne vedr. postens befordring (m. bane, skib og diligence), landpostvæsenet, bygninger og færgesteder, samt personalesager (vedr. postbude, postpakmestre og postkonduktører). Foruden bogføring og regnskab varetog *Bogholderi- og Materialkontoret* sager vedr. postrekvisiter og inventar og postfunktionærernes alderdoms- og enkeforsørgelse mv. Kontoret ændrede i 1917 navn til *Bogholderikontoret*. Det nedlagdes i 1971.

I medfør af lov 143 af 9.5.1915 oprettedes *3. Ekspeditionskontor*, som overtog sagerne vedr. indenrigsk postlovgivning, takster, bedragerier, postforholdet til udlandet, kontorhold og indtil oprettelsen af 4. Ekspeditionskontor tillige postvæsenets statistik, ejendomme og lokaler. *Brevåbningskontoret* 1926-39 sorterede under 3. Eksp.kt. I medfør af lov 167 af 17.5.1916 oprettedes *4. Ekspeditionskontor*, som overtog sagerne vedr. Generaldirektoratets indre forhold, postvæsenets budget og statistik, oprettelse af nye postkontorer, forholdet til Rigsdagen, postvæsenets ejendomme og materiel, uniformsvæsen, udgivelse af tjenestedokumenter, understøttelser. Under 2. Eksp.kt. havde der siden 1908 eksisteret en Kursafdeling. I 1916 oprettedes et *Kurskontor*, som varetog sager vedr. postens befordring (m. bane, skib, vogn i indland og udland) ekstrapost og bortkommen post. Kontoret benævntes fra 1936 *5. Ekspeditionskontor*. I medfør af anordning 367 af 20.6.1919, jf. postlov 288 af 9.5.1919, oprettedes et *Postgirokontor* 1.11.1919 i Generaldirektoratet. Undertiden foregreb oprettelsen af nye journalrækker dannelsen af nye kontorer.

Henvisninger: Forvaltningskommissionen af 1946 2. bet., 1948. (Sv. 719).

Ekspeditionskontorer 1889-

Indhold: 1. Ekspeditionskontor: (Aflevering 1988: 30-172) Brevbog 1889-98. Brevbogsregister 1911-40. Postjournaler m. registre 1889-1918. Journalregistre 1919-40. Journaler 1919-40.

2. Ekspeditionskontor: (Aflevering 1988: 173-340) 1927-40. Journaler m. registre 1889-1916. Journalregistre 1917-40. Journaler 1917-40. Terminsjournal 1889-99. Journalregister og journal, Kursafd. 1908-15. Bekendtgørelser 1889-97. Alm. udgifter ved postbefordringen 1893-1910. Register over contractsmæssige udgifter ved postens befordring 1847-73 (1988: 339). Udgiftsordrer vedr. postbefordringen 1885-1922.

(Aflevering 1988: 1444-1445) Protokolblanketter 1860-1900. Koncept- og kontraktblanketter ca. 1890.

Kurskontor: (Aflevering 1988: 341-402) Brevbogsregister E 1930-36. Journalregister 1916-36. Journalregister R 1924-27. Journalregister E 1928- 31. Journal 1916-36.

3. Ekspeditionskontor: (Aflevering 1988: 398-517) Kopibogsregister 1914-16. Brevbogsregister C 1916-17. Brevbogsregister 1927-40. Brevbogsregister (færger) 1936-37. Brevbogsregister (udland) 1937. Journal 1912-15. Journalregister og journal (A,B,C) 1918-27. Journalregister og journal 1928-40. Journalregister, udland 1936-37. Journal (færgerier) 1936-37. Journal (udland) 1931-33.

4. Ekspeditionskontor: (Aflevering 1988: 518-677) Brevbogsregister (flere rækker) 1918-40. Journal m. register 1912-17. Journalregister og journal (Materiel-, Bygning-, Sekretariat-) 1918-40.

5. Ekspeditionskontor: (Aflevering 1988: 678-697) Brevbogsregister V, E 1937-40. Journalregister og journal V, E 1937-40.

Brevåbningskontoret: (Aflevering 1988: 1326-1327) Kassebog 1926-39. Journal over breve, der indeholder sager af værdi 1930.

Tekniske kontorer / Teknisk Afd. 1928-

Teknisk Ekspeditionskontor oprettedes 1928 med den opgave at administrere anlæg, bygninger, lokaler, værksteder, køretøjer og

færgemateriel. Det deltes i 1931 i to kontorer. *1. Tekniske Ekspeditionskontor* fik sagerne vedr. bygninger og køretøjer mv., *2. Tekniske Ekspeditionskontor* fik sagerne vedr. telefon, telegraf og radiofoni. I 1943 oprettedes *3. Tekniske Ekspeditionskontor*, hvorefter sagsfordelingen blev, at 1. Kt. tog sig af radiofonisager, 2. Kt. tog sig af telegraf- og telefonsager, og 3. Kt. tog sig af sagerne vedr. bygninger og lokaler. De tekniske kontorer samledes i 1953 i *Teknisk Afd.*

Indhold: (Aflevering 1988: 1330-1337) Brevbogsregister 1929-30. Journal 1928-30.

1. Tekniske Kontor: (Aflevering 1988: 1338-1367) Brevbogsregister, journalregister og journal 1931-40.

2. Tekniske Kontor: (Aflevering 1988: 1368-1415) Brevbogsregister og journalregister 1930-40. Journal 1931-40.

Perioden 1978-

Generaldirektoratet var i 1977 organiseret med 1-5. Eksp.kt., 1 -3. Tekniske Kt., Økonomikontoret og Postens Planlægningssekretariat. Hertil kom kommissionerne for Post- og Telegrafvæsenets Fagprøver og for Dansk Postmuseum. I 1978 indledtes en turbulent periode med løbende omstrukturering, der som allerede anført resulterede i oprettelse af en antal statsejede aktieselskaber. En række sagområder udlagdes fra Generaldirektoratet til faglige og lokale myndigheder. Overpostinspektoraterne ændredes 1980-81 til 4 postregioner, der igen i 1986 afløstes af 50 postkredse (29 i 1990), og antallet af postkontorer reduceredes fra 130 i 1981 til 92 i 1990. Tilløbene til etablering af fælles journalsystem i Generaldirektoratet kunne som følge af omstruktureringerne ikke slå igennem, og arkivdannelsen kom derfor til at foregå kontorvis.

Generaldirektoratet blev organiseret med en Poststyrelse og en Telestyrelse (cirk. 121 af 16.7.1980) samt et Direktionssekretariat og en Informationsafdeling (opr. Redaktion for Udgivelse af Kundeblad). Revisionstjenesten blev lagt direkte under generaldirektøren på linje med Direktionssekretariatet. *Telestyrelsen* mv. omtales s. 1095. Under *Poststyrelsen* hørte Langtidsplanlægningssekretariatet og 3 afdelinger: Postafdeling, Administrations- og Personaleafdeling og Materiel og Postteknik. Under *Postafdelingen* henlagdes 3-5. Eksp.kt. og Afd. for Postens Pengetjeneste. Under *Administrationsafdelingen* henlagdes 1-2. Eksp. kt., Økonomikontor, Kasse. Under *Materiel og Postteknik* henlagdes 3. Tekniske Sekretariat, Blanketdepot, Materieldepot og Munderingsdepot. Senere formeredes Poststyrelsen med Langtidsplanlægningssekretariat, Juridisk Sektion, Postrevisions- og Postgirorevisionskontorer og 4 afdelinger: Markedsafdeling, Produktionsafdeling, Økonomiafdeling og Administrations- og Personaleafdeling. Under *Markedsafdeling* hørte Markedsføringskontor, Kundekontor, Produktionsteknisk Kt. og Udlandskontor. Under *Produktionsafdeling* hørte Pengetjenestekontor, Posttjenestekontor, Postbefordringskontor og 3. Tekniske Kontor. Under *Administrations- og Personaleafdeling* henlagdes Personalekontor, Administrativt Kt., Uddannelsessektion og Løn- og Pensionskontor.

Poststyrelsen nedlagdes 1981 (cirk. 149 af 14.9.1981). I 1981-85 var Generaldirektoratet formeret med 4 afdelinger foruden Telestyrelsen: Anlægsafdeling, Drifts- og Markedsafdeling, Økonomi- og Planlægningsafdeling og Administrations- og Personaleafdeling. Under *Anlægsafdelingen* henlagdes foreløbig Postens Trykkeri, Maskinmesterfunktionen og Serviceområde 1-2. Senere struktureredes afdelingen med Bygningstjeneste, Anlægskontor, Postteknisk Kt. og Juridisk Kt.

Under *Drifts- og Markedsafdelingen* henlagdes i første omgang: Postgirokontor, *Jernbanepostkontor* 1 og 2 og Københavns Postterminal. I 1983 ændredes strukturen med oprettelse af 3 "områder", i første omgang: Markedsområde, Driftsområde og Logistikområde - *Markedsområdet* med Markedsføringskontor, Produktudviklingskontor og Udlandskontor, *Driftsområdet* med Postdriftskontor og Pengedriftskontor og *Logistikområdet* med Kvalitetskontor, Terminalkontor (1984: Postbehandlingskontor) og Postbefordringskontor. Senere struktureredes afdelingen med Postområde, Postgiroområde og Logistikområde. - *Postområdet* med Postdriftkontor, Markedsføringskontor, Produktudviklingskontor og Udlandskontor og *Postgiroområdet* med Girodriftkontor (nedlagt 1985), Markedsføringskontor Postgiro og Udviklingskontor; i 1985 oprettedes yderligere Kassetjenestekontor og Udlandssekretariat Postgiro.

Under *Økonomi- og Planlægningsafdelingen* henlagdes Plan-

lægningskontor, Økonomikontor, Edb-center, Løn- og Pensionskontor og Regnskabskontor. Under *Administrations- og Personaleafdelingen* henlagdes Personalekontor, Forhandlingskontor, Administrativt Kt. og Uddannelseskontor.

I forbindelse med, at alle sager vedr. telekommunikation under Min. for Offentlige Arbejder 1.6.1985 samledes i Generaldirektoratet oprettedes direkte under generaldirektøren et *Telefonkontor* (nedlagt kort efter) med lovgivning vedr. telegraf og telefon som sagområde.

Pr. 1.6.1986 fik Generaldirektoratet en helt ny ledelses- og afdelingsstruktur. Statens Teletjeneste, Teleinspektionen, Tele Sønderjylland og en midlertidig Anlægs- og Forsyningsafdeling (AFT) udskiltes af Generaldirektoratet. De 4 postregioner nedlagdes, og der oprettedes i stedet 50 Postkredse (i 1990: 29). Ledelsen sammensattes af generaldirektøren, 2 vicegeneraldirektører for hhv. post og tele, koncernøkonomidirektøren (embedet nedlagt kort efter) og direktørerne for Informationstjeneste, internationale relationer og Revisionstjenesten.

Generaldirektoratet organiseredes med 4 "televendte", 2 "fælles" og 3 "postvendte" enheder samt den nyoprettede Girolinien. De *televendte* enheder omfattede 1-2. Styringsafdeling, Trafik- og Markedsafdeling, og Teknisk Afd. *Fælles* enheder var (Generaldirektoratets) Administrations- og Personaleafdeling og Finans- og Økonomiafdeling. De *postvendte* enheder var 3. Styringsafd., (Postvæsenets) Personaleafdeling og den nyoprettede Postlinien (1987: Postvæsenet). Under *3. Styringsafdeling* sorterede Edb-systemudvikling og fra 1988 Postens Uddannelsescenter. Under *Personaleafdelingen* hørte Personalekontor, Løn- og Pensionskontor og Arbejdsmiljøkontor. Under *Postlinien* hørte Driftsstyringskontor, Økonomikontor, Markedskontor, Logistikkontor og Postbehandlingskontor. *Girolinien* organiseredes med Markedskontor, Udviklingskontor, Kassetjeneste og CP-enhed, samt under Økonomi og Planlægningsafdeling: Postgirokontor, Regnskabskontrol og Edb-driftscenter.

Postgiro udskiltes 1.1.1988 som selvstændig statsvirksomhed. Generaldirektoratets ledelsesgruppe udbyggedes med et EF-Sekretariat. Ved Generaldirektoratets overtagelse 3.8.1988 af ministeriets sager vedr. radio og fjernsyn oprettedes Generaldirektoratets *4. Afd.* EF-Sekretariatet og Sekretariatet for interntionale relationer i Generaldirektoratets ledelse nedlagdes 1990-91, det samme gjorde Markeds- og Trafikafdelingen og Teknisk Afd.

Postvæsenet struktureredes i 1987 med Sekretariatskontor, Markedskontor, Driftsstyringskontor, Personalekontor, Logistikkontor og Planlægningskontor. I 1989 lagdes Anlægs- og Forsyningstjenesten organisatorisk under Postvæsenet. Postvæsenets ledelse (direktør og vicedirektør) udbyggedes med Direktionssekretariat og Udlandssekretariat (CEPT-Kt.). Desuden oprettedes et Velfærdskontor (kort efter henlagt under Økonomikontoret). Planlægningskontoret benævntes *Økonomi-og Planlægningskontoret*.) Herunder hørte Postens Frimærkecenter, Postens Uddannelsescenter og Edb-systemudviklingscenter (begge tidligere under 3. Styringsafdeling) og de nyoprettede enheder: Postens Indkøbscenter og Postteknisk Center. Økonomi- og Planlægningskontoret deltes 1989 i 2 kontorer, og de nævnte enheder henlagdes under *Økonomikontoret* sammen med enheden for Løn og Velfærd. Samtidig ombenævntes Personalekontoret Overenskomstkontoret, og endelig oprettedes 1988-89 et Datakontor. Postvæsenet agtedes på et senere tidspunkt udskilt som en statsvirksomhed.

Henvisninger: Bet. afgivet af det (i 1971) nedsatte udvalg til behandling af spørgsmål vedr. Post- og Telegrafvæsenets fremtidige struktur, 1975 (Sv. 3204). Rapport vedr. samfundets nuværende og fremtidige behov for Post- og Telegrafvæsenets ydelser, udarbejdet i samarbejde med Handelshøjskolen i København, 1977 (Sv. 4428). Beretning om undersøgelse af visse forhold vedr. Post- og Telegrafvæsenet, afgivet af den iht. lov 85 af 17.3.1982 nedsatte kommissionsdomstol, 1985 (Sv. 5744).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990).

Postvæsenets bogholderi 1849-1940

Bogholderikontorets afleveringer omfatter arkivalier fra *Bogholderkontoret* 1849-66, *Bogholderi- og Materialeafdelingen* 1873 -89, *Bogholderi- og Materialkontoret* 1889-1917 og *Bogholderikontoret* 1917-71.

Indhold: (Aflevering 1988: 705-1323) (Korrespondance-) Journal 1869-1940. (Regnskabs-) Journal 1855-1940. Journal II (Natio-

nalbanken) 1916-40. Journal III (udland) 1917-40. Journal IV (Postkonto 2) 1925-35.

Hovedindtægtsbog 1849-55. Hovedudgiftsbog 1849-55. Assignationsjournal 1849-55. Hovedindtægtsbog for Hertugdømmet Slesvig 1852-55. Hovedindtægtsbog for Hertugdømmerne Holsten-Lauenborg 1852-55. Assignationsjournal for Hertugdømmet Slesvig 1852-55. Assignationsjournal for Hertugdømmerne Holsten-Lauenborg 1852-55. Hovedudgiftsbog for Hertugdømmet Slesvig 1852-55. Hovedudgiftsbog for Hertugdømmerne Holsten-Lauenborg 1852-55. Hovedbog A/B 1855-56. Hovedbog A/B, Hertugdømmerne 1855-56. Annotationsbog 1855-56. Annotationsbog, Hertugdømmerne 1855-56. Journal, Hertugdømmerne 1855-56.

Hovedbog (A/B) 1856-1940. Hovedbog for Befordringsvæsenets Fond 1862-70.

Nationalbanken (Bog 1-6) 1916-40. Afregning med udlandet 1931-40. Generalafregning vedr. telefon- og telegramkorreponDance med udlandet (samt skibsradiotelegramkorrespondance) 1933-40. Specialafregninger 1935-40. Konteringsprotokol konto 1.B.3 1925-40. Konterinsprotokol færgerier 1938-39. Obligationsbog 1895-1915, 1953-63. Checkjournal 1917-20. Kassebog 1931-37. Hjemmefrankostempling, hoveddagsliste 1929-29.

Oversigt over postgiromidlernes anvendelse 1920-39. Postgirovirksomhedens fonds 1920-29. Opkrævet told 1932-39.

Fortegnelse over udgifter ved postbefordring med private entrepriser 1870-78. Privatbaner under entrepriseordning 1921-36.

Memorial 1892-1917. Specificeret opgørelse over udgifterne ved postdampskibsfarten 1875-83. Postvæsenets regnskab 1856 -27. Post- og Telegrafvæsenets regnskab 1927-40.

Blanket- og Munderingsdepot 1927-31, Blanketdepot 1932-, Munderingsdepot 1932-

Banket- og Munderingsdepoterne var selvstændige afdelinger under Bogholderikontoret, som forvaltede, anskaffede og fordelte blanketter og uniformsgenstande.

Indhold: Blanket- og Munderingsdepot: (Aflevering 1988: 1416 -1420, 1429-1434) Journalregister og journal 1927-40.

Blanketdepotet: (Aflevering 1988: 1421-1428, 1435-1443) Journalregister 1933-40. Journal 1932-40.

Munderingsdepotet: (Aflevering 1988: 1446-1465) Journalregister 1933-40. Journal 1924-40. *(MH)*

Postvæsenets (og Telegrafvæsenets) Revision 1849-

Revisionen under Generalpostdirektoratet varetoges oprindeligt af *Postvæsenets Revisionskontor*, men henlagdes ved kgl. res. af 7.5.1852 til det nyoprettede *Generaldecisoratet for Postvæsenets Regnskabsvæsen*. Hertil henlagdes ved kgl. res. af 15.10.1855 tillige revisionen af Telegrafvæsenets regnskaber. Da Generalpostdirektoratet nedlagdes i 1873 og postsagerne henlagdes under Indenrigsmin., forblev revisionen af postvæsenets regnskaber i Finansmin. Iht. bek. 102 af 24.7.1876 betegnedes Decisoratet *2. Revisionsdepartement*.

Ved bek. 379 af 6.7.1916 overtog Min. for Offentlige Arbejder postvæsenets revision fra Finansmin. Finansmin.s tre postrevisionskontorer sammenlagdes til to, idet *1. Kt.* reviderede ekstraregnskaber, avisregnskaber, kontrabøger, posthusenes forsyning med kontante tilskud (bl.a. kontorernes indbetalinger i banker), og *2. Kt.* opstillede og reviderede de månedlige afregninger med udlandet og kontrollerede udveksling af postanvisninger og postopkrævninger. Endvidere oprettedes *Hovedrevisoratet for Postvæsenet*, som kontrolreviderede postvæsenets regnskabs- og kassevæsen. Efter sammenlægningen 1927 med Telegrafvæsenet henlagdes revisionen til ét *Revisionskontor*. Afleverede arkivalier omfatter sager fra 2. Revisionsdept.s 3. Kt. 1885-16.

Indhold: (Aflevering 1988: 1466-1472) Brevbog og journal for revision af ekstraposttimesedler 1851-58. Brevbog for det tyske revisionsvæsen 1853-56.

1. Revisionskontor: (Aflevering 1988: 1473-1478) Revisionsjournal 1922-27.

2. Revisionskontor: (Aflevering 1988: 1479-1559) Kopiregister 1917. Brevbogsregister 1918-27. Journalregister 1917-27. Journal (flere rækker) 1916-27.

3. Revisionskontor: (Aflevering 1988: 1560-1567) Journal 1914 -17. Protokol for afd. for postanvisninger 1890-98. Annoisionsjournal 1895-99. Revisionsjournal 1899-1905.)

Revisionskontoret: (Aflevering 1988: 1568-1575) Journal- og brevbogsregister 1929-35. Journal, udenlandske reklamationer 1929-36. Revisionsjournal 1928-29. *(MH)*

TELEGRAFVÆSENET 1852-1927

Telegrafdirektoratet 1852-1922

Overbestyrelsen for Telegrafvæsenet 1884-1922

Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet 1923-27

Statstelegrafvæsenet blev oprettet iht. lov af 17.3.1852 som et direktorat under Generalpostdirektoratet. *Telegrafdirektoratet* bestod af Sekretariat, Teknisk Afd. og Regnskabsafdeling. I 1916 oprettedes et Telegrafinspektorat og i 1920 et Personalekontor. Telegrafdirektørens instruks af 19.6.1867 stillede ham under *Overbestyrelsen for Telegrafvæsenet*. Ved post- og telegrafsagernes henlæggelse til Indenrigsmin., blev chefen for dettes 2. Dept. øverste chef (generaldirektør) for telegrafvæsenet (ligesom han indtil 1883 var generaldirektør for postvæsenet og indtil 1885 generaldirektør for jernbanevæsenet). Den daglige administration varetoges efter 1883 af 1. Ekspeditionskontor i Generaldirektoratet for Post- og Befordringsvæsenet med referat til Indenrigsmin.s 2. Dept. Ved lov 84 af 11.5.1897 fik staten eneret på drift af telegraf- og telefonvirksomhed på dansk land- og søterritorium. Driften blev dog varetaget af koncessionerede selskaber. Sager vedr. telegraf- og telefonvæsen blev 1.10.1897 overtaget af Indenrigsmin.s Kt. for Offentlige Arbejder, hvis chef efter oprettelsen af Min. for Offentlige Arbejder 1900 tillige blev generaldirektør. Ved departementschef og generaldirektør F.T.M. M. Nordliens afgang 1922 udskiltes generaldirektørembedet fra departementschefsembedet, og T.F. Krarup blev 1.1.1923 blev generaldirektør for Telegrafvæsenet. Ved Lov 43 af 25.2.1925 om styrelsen af statens telegraf- og telefonvæsen, lovfæstedes sagsområdets henlæggelse under en generaldirektør, der i lighed med generaldirektøren for Postvæsenet varetog de departementale

forretninger. *Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet* forenedes med Generaldirektoratet for Postvæsenet ved lov 110 af 30.5. 1927.

Mht. telegrafsager i Rigsarkivets 1. Afd., se I s. 574. Arkivet består af følgende enheder: Telegrafvæsenets Overbestyrelse/Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet 1884-1927, Telegrafdirektoratets Sekretariat 1852-1927, Telegrafvæsenets Personalesager, Telegrafvæsenets Bogholderi, Telegrafdirektoratets Tekniske Afdeling 1851-1927 og Telegrafvæsenets Driftsafdeling 1916-, Kommissionen for Telegrafvæsenets Fagprøver samt udvalg og kommissioner ad hoc. Sagerne henlagdes som "udtagne sager" gruppeordnet iht. til emneopdelte sagplaner ("Arkivregistraturer"), hvoraf den ældste toges i brug 1880, jf. Hjælpemidler. Sekretariatssager 1917-27 henlagdes efter journalnummer. Personalesager er udskilt i en særlig række. Efter sammenlægningen med Postvæsenet i 1927 samordnedes telegrafvæsenets og postvæsenets arkivhenlæggelse.

Henvisninger: M. Grensted: *Statstelegrafen 1854-1904*, 1904. Bet. afgivet af Administrationskommissionen af 30.6.1923 s. 57-58, 91-93 (Sv. 2069).

Hjælpemidler: Arkivregistraturer (i Rigsarkivets 2. Afd.s bibliotek) Nr.: 22-23 (Archivet i Telegraphsecretariatet Dec. 1880, I-XXIII) - 24 (Telefonvæsen 1899-1922) - 25 (Telegrafdirektoratets Personalekontors arkiv) 1920) - 26 (Overbestyrelsen for Telegrafvæsenets Archiv-Registratur ca. 1890-1920) - 27-28 (Arkivregistratur for telefonsager u.å.) - 29 (Generaldirektoratet for Telegrafvæsenets registratur for Teknisk Afdelings arkiv 1861-1928) - 30 (Generaldirektoratet for Telegrafvæsenets registratur for Driftsafdelingens arkiv u.å.).

Kartotek over telegrafvæsenets personale opbevares fortsat i Generaldirektoratets Hovedarkiv.

Indhold: Telegrafvæsenets Overbestyrelse/Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet: Kopibog 1884-1922. Journal (Telegrafjournal) 1884-1922. Udtagne (gruppeordnede 1-138 mv.) sager 1884-1922. Personalia- og lønningskort u.å. Personalefortegnelse u.å.

Telegrafdirektoratets Sekretariat/Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet: Kopibog 1852-80. Journal 1852-1927. Journalregister 1852-1927. Nummerfortegnelse 1920-27. Telegrafdirektørens

kopibog 1871-77. Visdomsbog, Statstelegrafen og jernbanerne 1878. Udklip fra dagblade og konceptregister 1878-1915. Telegrafstationens lokaler 1880-1927. Landtelefonstationer 1886 -1914. Mobiliseringsordre protokol 1889-1940. Visdomsbog, reglement og skrivelser til station København 1892. Protokol over statstelefonabonnenter 1897-1914. Meddelelser fra Det Internationale Telegrafbureau 1897-1908, 1920-22. Eksamensprotokoller for radiotelegrafistprøve m. ekstrakter og registre 1909-24. Skibsradiostationer 1914-25. Fællesmøder i Telegrafdirektoratet 1916 -22. Journal over skr. udvekslede mellem telegrafdirektøren og Telegrafdirektoratets afdelinger 1918-19. Instrukser for signalstationer 1923. Telegrafdirektørens journal over telefonsager u.å. Store Nordiske Telegrafselskabs koncession u.å. Ansøgninger om godkendelse af radiomodtagere ca. 1924. Journalsager henlagt efter nr. (sagregister på kort) 1917-27. Generaldirektørens journal 2 1870-77. Udtagne sager litra I.A-XXIII 1852-1916. Sager henlagt efter journalnr. 1917-27. Rigsdagsbygningen i Fredericiagade, indretning til telegrafbygning u.å. Skandinavisk Presseudvalg 1920-23. Post- og telegrafbygningen, Købmagergade 1908-27. Statstilsynet med Forenede Sydjyske Telefonselskaber og Telefonselskabet i Vejle under Jysk Telefon A/S u.å.

Telegrafvæsenets Personalesager: Journal og journalregister 1920-28. Personalet stationsvis 1880-1918. Personalet klassevis 1880-1928. Bestemmelser og betingelser ang. statstelegrafstationernes bestyrelse ved postfunktionærer og andre 1886. Betingelser for telegrafstationernes overdragelse til postmestre o.a. uden for telegrafvæsenet 1878-86. Postfunktionærer og andre (stationsvis) 1881-1927. Personalia 1875-80. Supplement til personalia 1888-91. Personalefortegnelse, reservetelegrafister 1878. Protokol vedr. personalets tjenesteforhold 1878-1900. Ansøgningsprotokoller 1857-83. Budeprotokol u.å. Arbejdsformænd m.fl. u.å. Fortegnelse over elever 1919-22. Personalets fordeling u.å. Sygdoms- og permissionsprotokol 1901-11. Fortegnelse over tilskadekomne i tjenesten 1917-27. Protokol over understøttelser 1885 -1922. Protokoller over enkeforsørgelse, tjenestemænd med enkeforsørgelsespligt før 1.10.1919, lønudbetalinger, forfremmelser mv u.å. Udtagne (gruppeordnede litra I-VII) sager 1919-27.

Telegrafvæsenets Bogholderi: Journal 1855-1928. Hovedbog 1855-1928. Konto Nationalbanken 1922-25. Anlægsstatus 1912 -22. Stationernes indtægter og udgifter 1922-26. Bogføringsgebyrer 1878-1920. Register til korrespondancejournal 1883-99. Koncept til hovedregnskab 1855-1927.

Teknisk Afd.: Register på emne 1890-1927. Registerjournal på dato 1905-28. Brandtelegraf 1861-83. Arkivsager før 1870, 1871 -84. Korrespondance med Telegrafdirektoratet og private 1885 -88. Gruppeordnede sager litra I.B - XX.A.5 u.å. Telegrafvæsenets materielforvaltning u.å.

Driftsafdeling: Designationsjournal 1917. Korrespondancejournaler (flere rk.) 1916-27. Erindringsliste 1917-27. Udvalget til behandling af beretninger om studierejser 1923-27. Gruppeordnede sager litra I.A.I-XIX.2.

Kommissionen for Telegrafvæsenets Fagprøver: Sager u.å.

Udvalg og kommissioner ad hoc 42/199

Indhold: Telegrafvæsenets budget og regnskab, 1917 (10). Radiokommissionen (15). Udvalget ang. ny regningsopkrævelse i København (17). Udvalget ang. besparelser i Telegrafvæsenets drift 1921 (20). Bank-, check- og giroudvalget 1923 (23). *(MH)*

Post- og telegrafvæsen. Telekommunikation

Postgirokontoret 1919-88 2363

Postgiro 1988-91

Med postlov 288 af 9.5.1919 bemyndigedes postvæsenet til at overtage virksomhed, som var forenelig med dets egen forretning, f.eks. postgiro. Iht. til postgiroanordning 368 af 20.6.1919 oprettedes *Postgirokontoret*. Dets ansvarsområde omfattede forretninger vedr. postgiro, herunder kontrol med udvekslingen af indenlandske postanvisninger.

Postgirokontoret omorganiseredes i 1983, hvor det blev lagt under Generaldirektoratets Drifts- og Markedsafdeling. Samti-

dig fordeltes kontorets opgaver mellem et Girodriftskontor, et Markedsføringskontor og et Udviklingskontor. I 1985 udvidedes strukturen med Kassetjenestekontor og Udlandsdekretariat Postgiro, og i 1986 organiseredes en særlig *Girolinjen* i Generaldirektoratet med bibeholdelse af Markedsførings-, Udviklings- og Kassetjenestekontorerne og med henlæggelse af Postgirokontor, Regnskabskontrol og Edb-driftscenter under en Økonomi- og Planlægningsafdeling.

I medfør af aktstk. 335 af 16.9.1986 blev *Postgiroen* 1.1.1988 en selvstændig statsvirksomhed inden for Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet. Organisationen udbyggedes med Udlandssekretariat, Personale- og Serviceafdeling; og en række aktiviteter herunder Edb-centret lagdes under Produktionsområdet. En yderligere udbygning skete i løbet af 1990 med dannelsen af en Direktørgruppe, et antal resultatcentre og en række nye afdelinger. Direktørgruppen omfattede bl.a. Strategisekretariat (oprettet 1989), Juridisk Sekretariat, Sikkerhedschefen og Direktionssekretariatet. De 7 afdelinger havde hhv. økonomi, personale, udland, udvikling, erhvervskunder, privatkunder og finans som sagområde. Resultatcentrene var Edb-centeret, Grafisk Tryk og Giro System A/S.

Ved lov 322 af 31.5.1991 omdannedes Postgiroen til GiroBank A/S.

Henvisninger: Søren Sunddorph og Jens J. K. Gregersen: *Den danske Postgiros historie 1920-1990*, 1990. Årsberetning.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB/MH)*

Dansk Postmuseum 1907-31 2421
Dansk Post- og Telegrafmuseum 1931-

Postmuseet oprettedes i 1907, da en privat samler overdrog postvæsenet sin samling. I juli 1907 udnævntes en bestyrelse på 11 medlemmer med en formand udpeget af Generaldirektøren.

Efter sammenslutningen af post- og telegrafvæsenet i 1927 blev museet udvidet med teletekniske genstande, og 21.5.1931 blev det genåbnet under navnet *Dansk Post- og Telegrafmuseum*.

Iht. til vedtægter fastsat af Generaldirektøren hører foruden museet også postvæsenets frimærkesamling under bestyrelsens ansvar. I 1985 ophørte museet at være finansieret ved salg af gamle frimærker.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

Telegraflaboratoriet 1917-80 2371
Telelaboratoriet 1980-

Telegraflaboratoriet oprettedes 1917 som en enhed under Den Tekniske Afd. i Telegrafdirektoratet. Opgaverne var af laboratoriemæssig art og rettede sig primært mod telenettets udbygnings- og driftsmæssige forhold, typeafprøvning og undersøgelser i forbindelse med vurdering af nyt udstyr, standardisering, målemetoder mv. I 1980 henlagdes laboratoriet under Telestyrelsen (1.6.1986 Statens Teletjeneste), og det skiftede navn til *Telelaboratoriet*.

Laboratoriet bestod af 4 afdelinger: Afd. for Abonnentudstyr, Kobling og Multiflex, Afd. for Transmissionsmedier og Konstruktion, Afd. for Måleudstyr og Administrations- og Personaleafdeling. Laboratoriet havde selvstændig arkivdannelse, men ældre arkivalier (1917-41) arkiveredes iht. Generaldirektoratets fælles "registratur" under signaturen: D.k.2.h.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB/MH)*

Telestyrelsen 1981-86 2365

Ved en organisationsændring 1980-81 deltes Post- og Telegrafvæsenet i en Postdivision og en Teledivision, og Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet deltes i en Poststyrelse og en *Telestyrelse*, jf. aktstk. 1979/80 nr. 281, cirk. 121 af 16.7.1980 og cirk. 149 af 14.9.1982 om styrelsen af Post- og Telegrafvæsenet. Teledivisionen bestod af Telestyrelsen, som varetog den overordnede styring og planlægning på teleområdet, samt af 5 cen-

trale televirksomheder og 3 teleregioner. De centrale televirksomheder (Teletrafiktjenesten, Ledningsteknisk Tjeneste, Stationsteknisk Tjeneste, Abonnementteknisk Tjeneste og Radioteknisk Tjeneste) overtog udførelsen af opgaver på telenettet, og teleregionerne påtog sig den direkte kundebetjening, markedsføring og salg af teleprodukter samt etablering og drift af de teletekniske anlæg i regionerne (Teleregion 1: Nørrejylland, Teleregion 2: Sønderjylland og Fyn, Teleregion 3: Øerne øst for Store Bælt).

Telestyrelsen bestod af en Markedsafdeling, Teknisk Afd., Økonomiafdeling, Personaleafdeling, Administrativ Afd. og Langtidsplanlægningsafdeling. Dertil kom Omorganiseringssekretariatet (OSK) 1985-86 og Styringen af Midlertidige Enheder (STM) 1986-87, der varetog opgaver i forbindelse med Telestyrelsens afvikling. Da en kommissionsbetænkning om arbejdsdelingen på telekomminikationsområdet mellem staten og telefonselskaberne i 1985 havde anbefalet, at Post- og Telegrafvæsenet alene varetog myndighedsudøvelse på området og ikke samtidig drev statsvirksomhed, blev Telestyrelsen opløst 1.6. 1986, og opgaverne fordeltes mellem Generaldirektoratet, Teleinspektionen og Statens Teletjeneste, jf. aktstk. 1985/86 nr. 182. Teleregionerne 1 og 3 blev overtaget af telefonselskaberne. Af Teleregion 2 oprettedes statsvirksomheden Tele Sønderjylland.

Telestyrelsens afdelinger havde fælles journalsystem.

Henvisninger: Hvem, hvad, hvor og hvordan, en kort orientering om P&T's organisation. Teledivisionen, u.å. (Bet. om) Televirksomhedens fremtidige organisation, 1979 (844/Sv. 4445). (Bet. om) Arbejdselingen på Teleområdet, 1985 (1030/Sv. 5743).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(KH/MH)*

Teletrafiktjenesten 1981-86 2366
Ledningsteknisk Tjeneste 1981-86 2367
Stationsteknisk Tjeneste 1981-86 2368
Abonnentteknisk Tjeneste 1981-86 2369
Radioteknisk Tjeneste 1981-86 2370

I forbindelse med en organisationsændring, hvor Post- og Telegrafvæsenet deltes i en Postdivision og Teledivision, jf. aktstykke 281 af 30.4.1980, oprettedes 1.1.1981 Telestyrelsen, 5 *centrale televirksomheder* og 3 teleregioner. De centrale televirksomheder varetog landsdækkende opgaver ved fastlæggelse af normer og standarder af teknisk karakter samt for indkøb af materiel. I forbindelse med en ny arbejdsfordeling mellem staten og telefonselskaberne blev de centrale televirksomheder nedlagt med udgangen af maj 1986, jf. aktstk. 182 af 16.4.1986.

Teletrafiktjenestens arbejdsområde var udbud af teleydelser, abonnentvilkår, takster, markedsføring og kundebetjening, ekspeditionsregler samt planlægning, udnyttelse og overvågelse af det centrale telenet. Ved nedlæggelsen overførtes sagområdet til Statens Teletjeneste. Sagerne henlagdes efter journalsystem (af 1982).

Ledningsteknisk Tjenestes arbejdsområde var fjernledningsanlæg, herunder principper for den fysiske etablering, normer og standarder for kabelanlæg, principielle forhold vedr. beskyttelse af søkabler. Ledningsteknisk Tjeneste bestod af Kabel- og Systemafdeling, Netplanafdeling og Afd. for Intern Administration. Sagerne henlagdes fortløbende. Der er foretaget kassation.

Stationsteknisk Tjenestes arbejdsområde var den samlede tekniske udformning af trafiknettene og centralanlæg, multiplexanlæg og strømforsyningsanlæg. Stationsteknisk Tjeneste bestod af 5 afdelinger, nemlig: Koordineringsafdeling, Central Afd., Multiplexafdeling, Stationsafdeling og Afd. for Intern Administration og Arbejdsmiljø. Ved nedlæggelsen overførtes sagområdet til Statens Teletjeneste.

Abonnentteknisk Tjenestes arbejdsområde var abonnentudstyr og -anlæg. Abonnentteknisk Tjeneste bestod af Sekretariat, Abonnentafdeling og Abonnentudstyrsafdeling. Opgaverne var

overtaget fra Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenets 2. Tekniske Kontor samt Kabelingeniørtjenesten. Efter nedlæggelsen fordeltes opgaverne mellem telefonselskaberne og Statens Teletjeneste.

Radioteknisk Tjenestes arbejdsområde var forvaltning inden for radioområdet, dvs. af frekvenser, tilladelser og typegodkendelser samt udbygning mv. af radiokædenettet og radioanlæg i forbindelse med radio- og TV-spredning, den offentlige landmobile tjeneste, den maritime tjeneste og luftfartsradiotjenesten. Radiotjenesten bestod af 6 afdelinger, nemlig: Radiokædeafdeling, Radiofoni- og TV-afd., Afd. for Mobile Tjenester, Radiogodkendelsesafdelingen, Afd. for Tilladelses- og Frekvensforvaltning og Afd. for Intern Administration. Opgaverne var overtaget fra Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenets 1. Tekniske Kontor og Radioingeniørtjenesten. Ved nedlæggelsen blev opgaver fra Radiogodkendelsesafdelingen og Afd. for Tilladelses- og Frekvensforvaltning afgivet til Teleinspektionen, mens Radioområdet under Statens Teletjeneste overtog andre opgaver. Der er foretaget kassation i landmobile radiosager.)

Henvisninger: (Bet. om) Televirksomhedens fremtidige organisation, 1979 (884/Sv. 4445). (Bet. om) Arbejdsdelingen på Telekommunikationsområdet, 1985 (1030/SV. 5743).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(KH/MH)*

Telerevisionen 1978-86 2372

Post- og Telegrafvæsenets revisionsopgaver opdeltes 1.4.1978 i en Postrevision og en *Telerevision*. Telerevisionen varetog forvaltningsrevision, finansiel revision og kasse- og bogholderieftersyn for de enheder, der var underlagt Telestyrelsen. Ved omstruktureringen i 1986 blev Telerevisionens opgaver henlagt til Revisionstjenestens 1. Revisionskontor under Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet.

Henvisninger: Hvem, hvad, hvor og hvordan, en kort beskrivelse af P&T's organisation, u.å.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Teleråd 1982-87 2325

Statens Teleråd oprettedes 1.9.1982 iht. regler af 25.6.1982 om Statens Teleråds sammensætning, opgaver og funktion, fastsat af Min. for Offentlige Arbejder. Rådet skulle varetage de opgaver, der tidligere påhvilede Telefontilsynet, og skulle sikre en effektiv koordination og tværgående beslutningsdygtighed i alle for den offentlige telekommunikations udvikling og drift væsentlige spørgsmål.

Statens Teleråd bestod af en formand og 12 andre medlemmer, der beskikkedes af ministeren for offentlige arbejder. 1 medlem repræsenterede Dept. for Offentlige Arbejder og 1 Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet. 3 medlemmer indstilledes af bestyrelserne for hvert af de 3 koncessionerede telefonselskaber (KTAS, JTAS og FKT), 1 medlem indstilledes af abonnentrepræsentationerne ved KTAS og JTAS, 1 af Industrirådet og 1 af Finansmin. Endvidere indstilledes 2 medlemmer af medarbejderne ved de koncessionerede telefonselskaber og 2 af medarbejderne i Post- og Telegrafvæsenets Teledivision.

Til bistand for Statens Teleråd nedsattes et Direktionssamråd bestående af 2 repræsentanter for de 4 teleadministrationers (KTAS, JTAS, FKT og P&Ts Teledivision) direktioner. Samrådet valgte en formand af sin midte. Til behandling af spørgsmål om ændringer i de for telefonselskabernes personale gældende kollektive bestemmelser om løn og arbejdsforhold mv. nedsattes et Lønningsråd med 1 formand, 1 stedfortrædende formand og 5 andre medlemmer. 2 af disse indstilledes af Finansmin.; til de 3 sidste pladser indstillede bestyrelserne for de 3 telefonselskaber hver 1.

Alle udgifter til Statens Teleråd dækkedes af de 4 teleadministrationer efter en fordelingsnøgle. FKT bidrog med 7%, de 3 andre med hver 31%. Statens Teleråd havde eget sekretariat. Det blev 18.3.1987 afløst af *Telerådet*, som fik 25 medlemmer.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Statens Teletjeneste 1986-90 2364

Iht. regeringsbeslutning af 22.1.1986 om omlægning af organisationen inden for Post- og Telegrafvæsenets teleside som led i

ændring af arbejdsdelingen på telekommunikationsområdet, blev Statens Teletjeneste oprettet 1.6. 1986 som statsvirksomhed, jf. aktstk. 1985/86 nr. 182. Samtidig blev den lokale teleadministration overdraget telefonselskaberne og der oprettedes en statsvirksomhed, Tele Sønderjylland.

Statens Teletjeneste varetog dels de udlandsvendte teletjenester dels den indenlandske telegram- og fonotelextjeneste og rundspredningen af radiofoni og TV samt den indenlandske maritime teletjeneste. Anlægs- og driftsopgaver omfattede det overordnede net af kabler og radiokæder, anlæg for landmobile og maritime tjenester, satelitjordstationer og specialcentraler for bl.a. telex, datex, mobiltelefon og offentlig personsøgning. Sagområderne var overtaget fra Telestyrelsen, de centrale televirksomheder og teleregionerne.

Statens Teletjeneste var organiseret med et direktionssekretariat og 8 "områder" (Telenetsekretariat, Radioområdet, Trafikområdet, Administration og personale, Økonomiområdet, Edb-center, Telelaboratorium og Langtidsplanlægningssekretariat). De enkelte enheder havde egen arkivdannelse. I nogen udstrækning baseredes arkivdannelsen på Telestyrelsens journalsystem. Statens Teletjenestes aktiver og passiver blev i medfør af aktstk. 1990-91 nr. 7 overdraget til *Tele Danmark A/S* pr. 1.1. 1991.

Henvisninger: P&T Organisation Tele, 1986. Statens Teletjeneste til tjeneste, 1986. P&Ts årsberetning 1986. Arbejdsfordelingen på telekommunikationsområdet, 1986 (1030/Sv 5743).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(KH/MH)*

Tele Sønderjylland 1986-90 2390

Ved Teledivisionens omstrukturering oprettedes 1.6.1986 statsvirksomheden Tele Sønderjylland, der varetog kundebetjening og markedsføring af teleydelser inden for området, samt etablering og drift af abonnent- og telenetudstyr på linje med de opgaver, de 3 telefonselskaber varetog inden for de respektive koncessionsområder.

Tele Sønderjylland organiseredes med et Direktionssekreta-

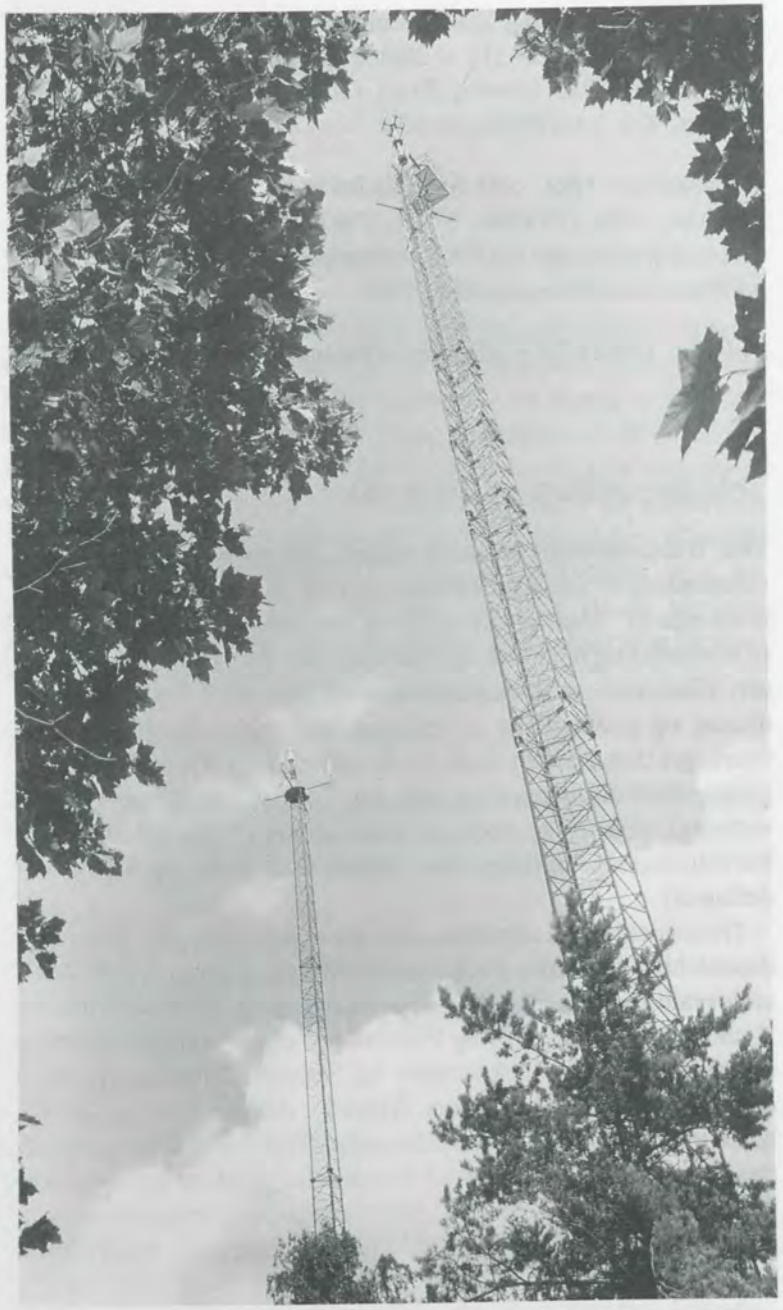

Teleinspektionens, fra 1991 Telestyrelsens, antennemaster ved frekvenskontrolstationen i Lyngby. I toppen af masten til højre i billedet ses pejleantennerne (Telestyrelsen 1991).

riat, Markedsafdeling, Trafikafdeling og Økonomi- og Personaleafdeling. Ved aktstk. 311 af 20.6.1989, jf. lov 814 af 19.12.1989, omdannedes Tele Sønderjylland 1.1.1991 til et 100% statsejet selskab, *Tele Sønderjylland A/S*.

Henvisninger: (Bet. om) Arbejdsdeling på telekommunikationsområdet, 1986 (1030/Sv. 5743). *P&T Organisation Tele*, 1986. Generaldirektoratet for P&T, *Information om arbejdsdelingen på telekommunikationsområdet*, 1986.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(KH/MH)*

Teleinspektionen 1986-90 2373

Ved Teledivisionens omstrukturering oprettedes 1.6.1986 statsvirksomheden Teleinspektionen, der fik de "udførende myndighedsopgaver" med godkendelse af terminaludstyr for tilslutning til telenettet og med radioforvaltning, dvs. forvaltning af frekvenser, tilladelser, radioekspedientcertifikater samt sager vedr. radiostøj og godkendelse af fællesantenneanlæg. Sagområdet var overtaget dels fra den nedlagte Radiotekniske Tjeneste (Radiogodkendelsesafdelingen og Afd. for Tilladelses- og Frekvensforvaltning), dels fra de nedlagte Teleregioner (Radioafdelingernes Forvaltningssekretariater eller Radioinspektions- og Kontrolafdelingen).

Teleinspektionen organiseredes med Administrativ Afd., Radioafdeling (herunder Frekvensforvaltning, Landmobil Tilladelsesforvaltning, Maritim Tilladelsesforvaltning, Fællesantenne og Radiostøj, Radioamatør og Privatradio) og Teleterminalafdeling (herunder Godkendelseskontor og Specifikationskontor) og 3 distrikter (København, Århus, Åbenrå). Afdelingerne og distrikterne havde selvstændig arkivdannelse. Teleinspektionen nedlagdes med udgangen af 1990 i forbindelse med en ny omstrukturering, jf. cirk. 247 af 27.12.1990 om Post- og Telegrafvæsenets organisation og afløstes af statsvirksomheden *Telestyrelsen* (1991ff., at skelne fra Telestyrelsen 1981-86).

Henvisninger: (Bet. om) Arbejdsdeling på telekommunikationsområdet, 1986 (1030/Sv. 5743). *P&T Organisation Tele*, 1986.

Generaldirektoratet for P&T, *Information om arbejdsdelingen på telekommunikationsområdet*, 1986.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(KH/MH)*

Telerådet 1987- 2574

I bemærkninger til lov 270 af 22.5.1986 om udfærdigelse af koncessioner på anlæg og drift vedr. vise telekommunikationstjenester foresloges Statens Teleråd nedlagt, fordi rådets administrative opgaver ved samlingen i Generaldirektoratet af sager på telekommunikationsområdet var overført hertil. Der skønnedes dog fortsat at være behov for et rådgivende organ for ministeren for offentlige arbejder i spørgsmål vedr. teleområdet. *Telerådet* etableredes ved skr. af 18.3.1987 med 25 medlemmer, bl.a. repræsentanter for telefonselskaberne, brugerne og de vigtigste interesseorganisationer. Telerådet havde eget sekretariat og selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Folketingstid. 1985-86 A sp. 4149.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Radio og fjernsyn

Radiostøjnævnet 1964- 1994

Ved lov 201 af 31.5.1963 om foranstaltninger ved forstyrrelse af radiomodtagning bemyndigedes ministeren for offentlige arbejder til at fastsætte bestemmelser om den største tilladte udstråling eller anden afgivelse af elektrisk energi fra elektriske apparater og anlæg med henblik på at forebygge forstyrrelser af radiomodtagning, herunder fjernsynsmodtagning og radionavigationstje-

nesters modtagning. Tilsynet med bestemmelsernes overholdelse varetoges af Post- og Telegrafvæsenet, almindelige sager vedr. forstyrrelser ved modtagning af radiofoni og fjernsyn dog af Danmarks Radio. Til rådgivning nedsattes Radiostøjnævnet bestående af 11 medlemmer indstillet af de relevante myndigheder og erhvervsorganisationer. Ministeren udpegede nævnets formand og fastsatte dets forretningsorden.

Loven trådte i kraft 1.1.1964, jf. lovbek. 528 af 17.10.1978.

Henvisninger: Generaldirektoratet for P & T, I.T. j.nr. 2207.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/SR)*

Statens Radiospredning 1925-30 1187
Statsradiofonien 1930-59
Danmarks Radio (DR) 1959-

Privat radiospredning begyndte i Danmark i 1922 og fik hurtigt så stort et omfang, at Socialdemokratiet og efterhånden også de andre partier besluttede at lade staten få monopol. Iht. Folketingets Finansudvalgs skr. af 3.3. 1925 overtog et radioråd fra 1.4. radiospredningen, foreløbig som et forsøg i et år. Radiorådet havde 38 medlemmer, som repræsenterede Minsteriet for Offentlige Arbejder (ressortministeriet), Undervisningsministeriet, lytterorganisationerne og kulturelle og tekniske interesser; det nedsatte et programråd, ansatte en driftsleder og udarbejdede forslag til en varig ordning.

Ved lov 45 af 13.3.1926 skabtes en ordning, som i vidt omfang byggede på forsøgsordningen. Radiorådet med 9 medlemmer repræsenterende de nævnte interesser fik ansvaret for den almindelige ledelse og for, at udsendelserne var "af alsidig kulturel og oplysende art". Det ansatte en driftsleder og nedsatte et programudvalg til at lede udsendelserne samt et teknisk udvalg. Tekniske opgaver blev varetaget af Generaldirektoratet for Telegrafvæsenet. Finansieringen, som ikke måtte belaste statskassen, stammede fra en licensafgift på modtagerapparaterne. Den blev

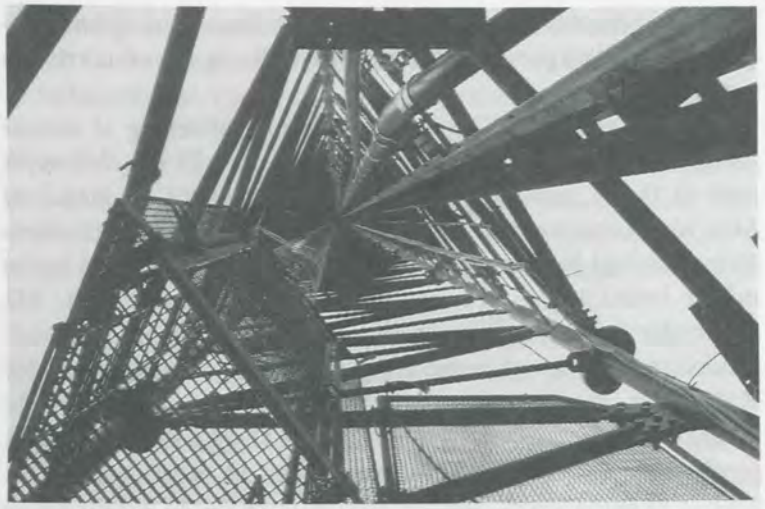

Kig op gennem sendemasten ved Hove vest for København. Hove-senderen, som blev taget i brug 2.5.1988, skulle forbedre modtageforholdene for TV-seere i København og Nordsjælland (fot. februar 1988, DR).

opsamlet i Radiospredningsfonden, der administreredes af Radiorådet. I hovedtræk eksisterede denne ordning til 1973, tildels til 1987.

Ved lov 76 af 21.3.1930 udvidedes Radiorådets medlemstal til 15 (den vigtigste tilvækst var fire rigsdagsmedlemmer, et fra hvert af de gamle partier), og institutionen fik navnet *Statsradiofonien*. I takt med at radioen fik stadig større betydning for kulturliv og meningsdannelse, voksede de politiske partiers interesse i at kontrollere institutionen. I 1940 blev Statsradiofonien lagt under Undervisningsmin. 1961 kom den under Min. for Kulturelle Anliggender, 1987 under kommunikationsministeren.

Flere års offentlig debat om den politikerkontrollerede monopolinstitution førte til en ny lov med kun få ændringer af de grundlæggende forhold. Lov 215 af 11.6.1959 bestemte i §1, at *"Danmarks radio* er en selvstændig offentlig institution, der har eneret på radiospredning omfattende såvel radiofoni som fjernsyn". Der oprettedes en stilling som generaldirektør, udnævnt af Undervisningsmin. blandt Radiorådets medlemmer.

Hovedpunkter i institutionens udvikling er følgende: I 1937 udnævntes en direktør, 1936 oprettedes den stadig (1990) eksisterende "Danmarks Søfartsradio", og 1948 opførtes en kortbølgesender, der skulle sende til danske i udlandet. I 1951 be-

gyndte fjernsynsudsendelser, samme år åbnede radioens program 2 og i 1963 program 3. I 1964 fik radio og fjernsyn hver sin programafdeling.

Lov 421 af 15.6.1973 gjorde DR mere uafhængig af statens økonomiske politik. Institutionen kunne iht. §9 stk. 3-5 nøjes med at få sin personale-, drifts- og anlægspolitik godkendt af Min. for Kulturelle Anliggender, og Folketinget fik kun til orientering forelagt budget og reviderede regnskaber. Også på andre måder betød loven en væsentlig selvstændiggørelse. Iht. §11 skulle der i hvert amt nedsættes programråd til at følge udsendelserne og fremkomme med synspunkter herom over for Radiorådet, iht. §16 oprettedes et radionævn til at behandle klager over udsendelser, og §20 frigjorde DR fra den sædvanlige forpligtelse for centrale statsinstitutioner til at aflevere deres arkiver til Rigsarkivet, idet der mod godtgørelse af udgifterne til forskningsformål skulle oprettes et arkiv for udsendelserne. Kravet til programlægningen var herefter (§7), at der "lægges afgørende vægt på hensynet til informations- og ytringsfriheden, og der skal i programudbuddet tilstræbes den størst mulige alsidighed".

DRs monopol ophørte med lov 335 af 4.6.1986 om oprettelse af TV 2, og lov 374 af 10.6.1987 om radio- og fjernsynsvirksomhed, der trådte i kraft 1.10.1987, begrænsede den politiske styring. Iht. §8-11 skulle en bestyrelse have det overordnede ansvar for DR og ansætte generaldirektøren og andre medlemmer af direktionen. Den skulle beskikkes for 4 år af ministeren og bestå af en formand udpeget af denne, 9 medlemmer udpeget af Folketinget og 1 medlem udpeget af DRs faste medarbejdere. Medlemmer af Folketinget måtte ikke beskikkes. Ministeren skulle fastsætte vedtægt for DR efter forslag fra Bestyrelsen og ligeledes for 4 år beskikke medlemmerne af det rådgivende organ, Programrådet.

DRs forpligtelse som "public service-virksomhed" fremgik af §6, hvorefter programudbuddet skulle tilstræbe "kvalitet, alsidighed og mangfoldighed". Ved informationsformidlingen skulle der "lægges vægt på saglighed og upartiskhed", og efter regler fastsat af ministeren skulle DR "udsende meddelelser af beredskabsmæssig betydning til befolkningen".

Licensafgiften skulle som hidtil fastsættes af ministeren efter forslag fra Bestyrelsen, men tilslutning fra Finansudvalget var

nødvendig. Licensen indgik som hidtil i Radiofonden, der principielt skulle afholde alle udgifter, men §15 bestemte dog, at dele af virksomheden kunne finansieres af statskassen.

Henvisninger: Ernst Christiansen, Knud Ree og Jens Rosenkjær (red.): *Statsradiofonien 1925-50*, 1950. I. Boisen Schmidt: *F.E. Jensen og Danmarks Radio under besættelsen*, 1965. Roar Skovmand (red.): *DR 50 (1925-75)*, 1975. Årsberetninger siden 1925 /26.

Musikpædagog Mogens Heimann, Privatarkiv nr. 8032. Radiorådsformand Peder Nørgaard, Privatarkiv nr. 6071.

Indhold: Radiorådet: Journaler 1925-50 m. registre 1928-50. Journalsager 1925-54. Brevkopier 1925-38. Sager vedr. Radioens organisation 1925-54. Forretningsudvalgets mødereferater 1937 -38. Udvalg ang. Radiohuset 1934-35. Programoversigter til censur 1944-45.

De enkelte afdelinger: Sekretariatet: Arbejdstilladelser for udenlandske kunstnere 1937-63. Referater af EF-udsendelserne 1972. *Administrationsafdelingen:* Gageringsprogrammer 1930-61. Div. korrespondance. *Aktualitets- og Oplysningsafdelingen:* Reportagesektionens medarbejdere 1953-65. Korrespondance. *Dramatisk-litterær Afdeling:* Div. korrespondance. Litt. udsendelser 1933-35. Indsendte hørespil 1932-36. Otto Rungs hørespilsbedømmelser 1933-37. Gagelister 1932-35. Diverse. *Foredragsafdelingen:* Div. korrespondance 1939-56 (div. år). Gageringsprogrammer 1937-59. Interviews 1965 om 9. april 1940. Manuskripter m. register 1940-50. Ærbødigst Ugerevy 1945-47. Studiekredse. Sager vedr. Karl Bjarnhof, Ib Koch-Olsen og Roar Skovmand. *Musikafdelingen:* Div. korrespondance 1929-55. Programoversigter for Martellius Lundquist 1930-45 og Erik Tuxen 1936 -49. Gageprotokoller f. Radiokoret 1944-50. *Personaleafdelingen:* Fast korrespondance. Besættelse af stillinger 1937-63. Div. personalesager 1937-52. *Presseafdelingen:* Div. korrespondance 1932-41. Tysk inspirerede manuskripter m. registre 1943-45. *Skoleradioen:* Div. korrespondance 1948-50. Kontrakter. I selskab med musikken 1937-43. Ugerevy 1937-47. Diverse. *Teater- og litteraturafdelingen:* Programmer 1959-60. *Teknisk afdeling:* Korrespondance. *Underholdningsafdelingen:* Korrespondance. Specificerede programmer 1954-59. *TV:* Korrespondance.

Danmarks Radios rettigheder til TV-transmission fra Olympiaden 1992 i Barcelona blev delt, og TV-2s eneret til transmission af superliga-fodbold blev brudt efter syv timers forhandlinger. Den 31.7.1991 lykkedes det at indgå en samarbejdsaftale mellem Danmarks Radio, TV-2 og TV-3, som betød, at den samlede sendetid fra OL kunne udvides fra 200 til 600 timer. Fra venstre ses programdirektør Finn Rowold og TV-direktør Ingolf Gabold, begge Danmarks Radio, programchef Jørgen Steen Nielsen, TV-2, direktør Klaus Fog, TV-3, direktør Jørgen Schleimann, TV-2 og direktør Jan D. Steinmann, TV-3. Oprindelig havde Statsradiofonien/Danmarks Radio eneret til radio- og TV-spredning. Loven om lokale radio- og fjernsynsforsøg af 27.5.1981 indledte en opblødning af DRs monopol. Med ændringerne af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed af 19.12.1985 og 4.6.1986 blev der åbnet for lokal-TV og for oprettelse af det landsdækkende TV-2, hvis virksomhed delvis var reklamefinansieret. Nytårsaften 1987 startede TV-3 (som Scansat TV-3) sine udsendelser, og 1.10.1988 sendte TV-2 for første gang (fot. Sisse Jarner, DR).

Uden for afdelingerne: Budgetter 1927-37. Radiospredningsfondens kassejournaler 1929-50. Radioprogrammer 1925-32. Programudvalget, mødereferater 1937-38. Korresp. m. Finansmin. 1928-42. Ansøgninger om ansættelser 1926-45. Tyske efterladenskaber 1945. Lytterstatistikker og undersøgelser div. år. Sager vedr. gratis apparater 1930-46. Sager vedr. højttalere i offentlige lokaler 1926-32. Karl Bjarnhofs embedsarkiv 1940-64. *(SR)*

Radionævnet 1974- 2020

I lov 421 af 15.6.1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed bestemte §16-19, at der skulle nedsættes et radionævn til at behandle Danmarks Radios afgørelser af klager over udsendelser. Radionævnet fik myndighed til at pålægge DR at berigtige fejlagtige oplysninger i udsendelser og til at bestemme berigtigelsens indhold, form mv. Nævnet, som beskikkedes af ministeren for kulturelle anliggender for fire år, bestod af 3 medlemmer, hvoraf det ene skulle opfylde betingelserne for at blive landsdommer. Ministeren fastsatte forretningsordenen ved bek. 471 af 16.9. 1974.

Henvisninger: Min. for Kulturelle Anliggender 1. Kt., j.nr. 154-1 -74.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HB/SR)*

TV 2 1986- 2557

På baggrund af mange års debat om Danmarks Radio og de af Mediekommissionen 1981-85 udgivne betænkninger (s. 246) ændredes ved lov 335 af 4.6.1986 loven om radio- og fjernsynsvirksomhed med det formål at oprette en selvejende, delvis reklamefinansieret institution, der skulle udsende landsdækkende og regionale programmer.

§1 stk. 2 bestemte, at TV 2 (ligesom DR) "har ret til spredning af lyd- og billedprogrammer til almenheden ved hjælp af radioanlæg". §4 bestemte, at Generaldirektoratet for Post & Telegrafvæsenet efter forhandling med ministeren for kulturelle anliggender (fra 1987: kommunikationsministeren), skulle anlægge og drive fjernsynsstationer, og at TV 2's betaling for benyttelsen skulle fastsættes af de to ministre. Om programlægningen krævede §15 k blot, at der skulle "lægges afgørende vægt på kvalitet, alsidighed og mangfoldighed".

TV 2 skulle iht. §15 l-m ledes af en central bestyrelse på 5 medlemmer, beskikket af ministeren og repræsenterende "mediemæssig, kulturel og ledelsesmæssig indsigt"; i bestyrelsen indtrådte uden stemmeret en repræsentant for medarbejderne og en

repræsentant for de regionale bestyrelser. Blandt medlemmerne udpegede ministeren formand og næstformand. Alle beskikkelser gjaldt for 4 år; medlemmer af Folketinget kunne ikke beskikkes. Ministeren fastsatte vedtægt for den samlede TV 2-virksomhed efter forslag fra bestyrelsen. Bestyrelsen fik den overordnede ledelse af TV 2 og ansatte den administrerende direktør og andre medlemmer af direktionen.

Fordelingen af sendetid og budgetrammer skulle iht. §15 p fastsættes af ministeren; denne skulle iht. §25 r nedsætte et rådgivende programråd og give regler for dets sammensætning og virksomhed. Finansieringen skulle iht. §15 v varetages af den af bestyrelsen administrerede TV 2-fond, hvis indtægter stammede dels fra licensafgifter, fastsat af ministeren og opkrævet af DR, dels fra reklameindtægter, for hvilke ministeren skulle fastsætte regler (§15 x-z).

Klager over et program skulle iht. §15 u indgives senest 4 uger efter udsendelsen. Ved §19 b bemyndigedes ministeren til at nedsætte et TV-reklamenævn (s. 1112).

Loven trådte i kraft 1.7.1986, og udsendelserne begyndte 1.10. 1988.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Lokalradio- og TV-Udvalget 1981-86 2327

Iht. lov 421 af 15.6.1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed §§3 og 5 kunne ministeren for offentlige arbejder tillade ikke-statslige radio- og TV-udsendelser til private beboelseslokaler via kabelanlæg. Forsøgsvirksomhed begyndte, og 13.6.1973 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg med 14 medlemmer, som i sin betænkning af 1977 (Sv.4434) vurderede udvalgte forsøg.

Ved ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (249 af 27.5.1981) fik ministeren for kulturelle anliggender i §§1 og 2 hjemmel til at tillade "forsøgsmæssig spredning" inden for enkelte lokale områder, nu tillige med trådløs teknik. Ved skr. af 28.9.1981 nedsatte ministeren Lokalradio- og TV-Udvalget, der fik til opgave at udarbejde retningslinjer for forsøgene, give indstilling om fordeling af de til forsøgene afsatte midler, følge

udviklingen og afgive "redegørelse, der evt. kunne danne grundlag for en varig ordning med lokal radio- og fjernsynsvirksomhed". Ministerens cirk. af 28.2.1983 gav vejledning i behandling af klager over lokale programmer. 1.4.1983 iværksattes en 3-årig forsøgsperiode. Udvalget udgav betænkninger om nærradio og lokal-TV i 1984, 1985 (bet. 1047) og 1987 (bet. 1116).

En kortvarig forlængelse af forsøgsordningen udover 31.3.1986 blev tilladt ved lov 172 af 25.3.1986; i øvrigt trådte lov 589 af 19. 12.1985 i kraft 1.4.1986, hvorved lokal radio- og TV-virksomhed blev et varigt træk i medieverdenen. Til afløsning af Lokalradio- og TV-udvalget nedsattes Udvalget vedr. Lokal Radio og TV, se ndf.

Henvisninger: Kulturmin., j.nr. 0140 og 1047 (1981-86).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Udvalget vedr. Lokal Radio og TV 1986- 2533

Udvalget vedr. Lokal Radio og TV blev nedsat af kulturministeren ved skr. af 11.4.1986 iht. lov 589 af 19.12.1985 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed §15. Udvalget traf endelig afgørelse i sager vedr. sendefrekvenser og klager over sendetilladelser og var iøvrigt rådgivende over for ministeren, fra 1987 *kommunikationsministeren*. Udvalget skulle endvidere forvalte Lokalradiofondens midler stammende fra lokalradioernes indtægter og hvert kvartal fordele støtte herfra til lokalradioer med et begrænset økonomisk grundlag. I 1986 nedsatte kommunalbestyrelserne 105 lokale radio- og TV-nævn, hvori kommunale politikere udgjorde mindretallet, repræsentanter for foreninger og erhvervsliv flertallet. Ved udgangen af 1989 var der 161 nævn, dækkende 264 af landets kommuner. Udvalgets 6 medlemmer blev genbeskikket i 1990, hvor kommunikationsministeren ved cirk. af 3.5.1990 også ændrede forretningsordenen og gennemførte en ændring af loven om radio- og fjernsynsvirksomhed, jf. lovbek. 339 af 22.5.1990.

Henvisninger: *Status over ordningen for Lokal Radio og TV*, 1990. - Generaldir. for P&T, j.nr. 83 (1988).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Radio- og TV-Reklamenævnet 1987- 2532

Lov 335 af 4.6.1986 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed mv. gav i §15k- ministeren for offentlige arbejder og ministeren for kulturelle anliggender hjemmel til at lade oprette en delvis reklamefinansieret selvejende fjernsynskanal (TV 2). I §19b bemyndigedes ministeren for kulturelle anliggender (fra 10. 9.1987 kommunikationsministeren) til at nedsætte et TV-reklamenævn med tre medlemmer, der skulle rådgive ministeren om indholdet af TV-reklamer, påtale tilsidesættelse af reglerne for reklamernes indhold og pålægge det for reklamerne ansvarlige aktieselskab at bringe berigtigelser.

Nævnet blev beskikket ved Kulturmin.s skr. af 11.8.1987 (5.Kt., j.nr. 0109-1-2-87) og deltog i udarbejdelsen af de nødvendig retsforskrifter mv. Ved lovene 375 af 6.7.1988 og 28.4.1989 om ændring af lov om radio- og TV-virksomhed mv. blev nævnets arbejdsområde udvidet til at omfatte reklamer i lokalradioer (fra 1.8.1988) og reklamer i lokal-TV (fra 1.5.1989). Forretningsordenen blev fastsat ved kommunikationsministerens cirk. af 2.8. 1989. Nævnet havde fast sekretariat i Generaldir. for Post- og Telegrafvæsenet. Dets afgørelser var endelige; indtil 1.10.1990 havde det behandlet 13 klager over indholdet af reklamer i radio og TV.

Henvisninger: Generaldir. for P&T, 4.Afd., j.nr. 8.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

LANDBRUG

Matrikulering. Udstykning. Tiende s. 1120

Matrikelkontoret 1848-1919
Direktoratet for Matrikelvæsenet 1919-57
Matrikeldirektoratet 1957-88
Taksationskommissioner iht. Lov af 24.4.1860
Den Overordnede Fæsteafløsningskommission 1919-52
Kommissioner vedr. Brug af Huse på Landet iht. Lov 373 af 30.6.1919
Ankenævnet vedr. Brug af Visse Landejendomme 1952-71
Amtstiendekommissionerne 1810-64
Den Kgl. Overordnede Tiendekommission 1810-64
Tiendekommissionen af 15.5.1903 1905-19
Sekretariatet for Jordbundsklassificering / Arealdatakontoret 1975-89
Statens Jordlovsudvalg 1920-89
Jordlovsudvalgets Sekretariat 1919-82
Jordbrugsdirektoratet 1982-
Husmandsbrugskommissionsformændenes Stående Udvalg 1920-71
Jordfordelingssekretariatet 1949-54(-1983)
Vildmosekommissionen / Vildmosetilsynet 1920-
Landinspektørnævnet 1963-

Landvinding. Vandafledning Grundforbedring s. 1141

Statens Landvindingsudvalg 1940-70
Afvandingsudvalget og Afvandingsudvalgets Ingeniørkontor 1970-83

Konsulenten i Vandløbslovgivning 1969-73
Statens Vandløbsudvalg 1942-70
Vandløbsrådet 1954-71
Tøndermarsken
Landbrugsmin.s Udvalg til Undersøgelse af det betimelige og forsvarlige i en bebyggelse af de inddigede marskarealer i Ribe- og Tønder Amter 1950-55
Samordningsudvalget 1953-81
Statens Grundforbedringsvæsen 1918-19
Statens Grundforbedringsudvalg 1919-22
Statens Mergeludvalg 1934-58
Landbrugsmin.s Tilsynsudvalg vedr. Statsautoriserede Laboratorier 1939–
Landbrugsmin.s Tilsynsførende med de til Udførelse af Jordbundsanalyser Autoriserede Laboratorier 1963–

Brændsel. Brunkul s. 1150

Brunkulstilsynet 1940-55
Landbrugsmin.s Brændselsudvalg 1940-49
Taksationskommissionen iht. Lov 60 af 26.2.1940, 1940-49

Jordbrugsteknik. Redskaber. Økonomi s. 1152

Statens Redskabsudvalg 1914-78
Statens Jordbrugstekniske Udvalg 1978-
Statens Maskin- og Redskabsprøver 1914-78
Statens Jordbrugstekniske Forsøg 1978-
Landbrugsmin.s Produktivitetsudvalg 1952
Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Modernisering og Rationalisering af Erhvervsvirksomheder inden for Landbrug, Gartneri og Frugtavl 1950-
Landsudvalget for Landøkonomisk Ungdomsarbejde 1926-80
Landøkonomisk Driftsbureau 1918-77
Jordbrugsøkonomisk Institut 1977-82
Statens Jordbrugsøkonomiske Institut 1982-

Konsulentvæsen. Tilskud. Undervisning mv. s. 1157

Tilsynsførende for Landøkonomiske Forskudsforeninger 1898-1926
Landbrugsmin.s Tilsynsførende med de Landøkonomiske Bevillinger og Konsulentvirksomheden 1915-89
Landbrugsmin.s Rådgivende Udvalg vedr. de Landøkonomiske Bevillinger 1948-56
Landbrugsmin.s Konsulentudvalg 1956-
Gartnereksaminationskommissionen 1867-
Bestyrelsen for Dansk Landbrugsmuseum 1906-
(Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, se s. 785)

Tilsyn med gødning og foderstoffer s. 1162

Forsøgslaboratoriets / Statens Foderstofkontrol 1926-89
Landbrugsmin.s Tilsynsudvalg vedr. Foderstoffer 1939-76
Landbrugsmin. Foderstofudvalg 1975-
Tilsynet med Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler 1938-77
Landbrugsmin.s Gødningstilsyn 1977-89
Landbrugsmin.s Tilsynsudvalg vedr. Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler 1962-
Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Tilsætningsstoffer til Dyrefoder 1973-

Planteavl (forædling) s. 1166

Statens Planteavlsudvalg 1898-
Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur 1885-1980
Statens Planteavlsforsøg 1980-89
Statens Planteavlskontor 1898-
Statens Planteavlslaboratorium 1905-
Frøavls- og Industriplanteforsøg 1972-
Dataanalytisk Laboratorium / Afd. for Biometri og Informatik 1969-

Plantenyhedsnævnet 1962-
Sekretariatet for Sortsafprøvning 1973-
Landbrugsmin.s Navneudvalg for Planter 1970-
Statens Væksthusforsøg 1927-80
Institut for Væksthuskulturer 1980-
Plantedirektoratet 1990-

Bekæmpelse af plantesygdomme og planteskadedyr s. 1171

Statens Plantepatologiske Forsøg 1913-80
Institut for Plantepatologi og Institut for Pesticider 1980-
Statens Ukrudtsforsøg 1918-27, 1946-
Teknologisk Instituts Skadedyrafdeling 1940-48
Statens Skadedyrlaboratorium 1948-
Kornskadedyrkomiteen / Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Bekæmpelse af Kornskadedyr 1941-62

Plantetilsyn s. 1174

Landbrugsmin.s Certifikatudvalg for Korn og Frø 1958-80
Statsanstalten Dansk Frøkontrol 1891-1916
Statsfrøkontrollen 1916-89
Frøkontrolkommissionen 1889-
International Seed Testing Association (ISTA) 1924-
Landbrugsmin.s Tilsyn med Planteskoler og Planteskoleartikler / med Smitsomme Plantesygdomme 1913-46
Statens Plantetilsyn 1946-89
Plantesundhedsrådet 1946-
Ankenævnet for Afgørelse vedr. Planters Sundhed 1957-
Fællesudvalget for Fremavl og Sundhedskontrol med Havebrugsplanter 1948-79

Husdyr (forædling) s. 1179

Statsdyrskuekommissionen 1887-1927
Landbrugsmin.s Landsudvalg for Demonstration af Kvægbrug 1953-60

Statens Forsøgsgårde Faurholm og Trollesminde 1917-88
Udvalget vedr. Driften af Statens Gårde ved Hillerød 1917-34
Statens Mejeriudvalg 1918-
Statens Forsøgsmejeri / Mejeriforsøg 1923-90
Landøkonomisk Forsøgslaboratorium 1882-1975
Statens Husdyrbrugsforsøg 1975-
Det Provisionelle Husdyrbrugsudvalg 1919-20
Statens Mejeri- og Husdyrsbrugsudvalg 1920-23.
Statens Husdyrbrugsudvalg 1923-90
Fællesudvalget for Statens Mejeri- og Husdyrbrugsforsøg 1945-90
Fællesudvalget for Statens Planteavls- og Husdyrbrugsforsøg 1921-
Statens Fjerkræudvalg / Landsudvalget for Fjerkræavl 1931-
Tilsynet med Gedeavlens Fremme 1920-35
Statens Biavlsforsøg 1941-76
Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Slagterilaboratorium 1938-59
Landbrugsmin.s Slagteri- og Konserveslaboratorium 1959-

Bekæmpelse af husdyrsygdomme Veterinærvæsen s. 1191

Det Veterinære Sundhedsråd 1851-
Veterinærfysikatet / Veterinærdirektoratet 1858-
Højskolens / Statens Veterinære Serumlaboratorium 1908-
Landbrugsmin.s Mund- og Klovesygevaccineudvalg 1952-
Laboratoriet / Institut for Fjerkræsygdomme 1934-
Statens Bisygdomsnævn 1949-

Tilsyn med husdyr og husdyrprodukter mv. s. 1198

Tilsynskommissionen iht. Lov 185 af 10.7.1927 om Foranstaltninger til Husdyravlens og -brugets Fremme 1927-40
Kødudførselskontrollen 1908-32
Baconkontrollen 1929-

Statens Smørmærketilsyn 1911-76
Smør- og Margarinekontrollen 1888-1925
Smør-, Margarine- og Ostekontrollen 1925-32
Statskontrollen med Smør og Æg m.m. 1932-47
Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg 1947-
De Lovbefalede Smørbedømmelser (1888-)1911-34
Statens Smørbedømmelser 1934-47
Statens Smør- og Ostebedømmelser 1947-
Kontrollen med den Kemiske Sammensætning af Mejeriprodukter 1966-86
Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg. Laboratoriet 1986-
Udvalget til Bedømmelse af Præparater til Vitaminisering af Margarine 1937-57

Afsætning af landbrugsvarer i almindelighed s. 1205

Landbrugsmin.s udvalg vedr. afsætning af landbrugsprodukter 1932-50:
Landbrugsmin.s Smørreguleringsudvalg 1932-42
Landbrugsmin.s Smøreksportudvalg 1932-50
Landbrugsmin.s Baconudvalg 1932-50
Kartoffeleksportudvalget 1933-50
Landbrugsmin.s Kvæg- og Kødeksportudvalg 1933-50
Landbrugsmin.s Kvæg- og Kødreguleringsudvalg 1933-35
Landbrugsmin.s Osteeksportudvalg 1933-50
Landbrugsmin.s Svinereguleringsudvalg 1933-40
Landbrugsmin.s Ægeksportudvalg 1933-50
Landbrugsmin.s Smørafgiftsudvalg 1934-36
Landbrugsmin.s Fedteksportudvalg 1934-42
Landbrugsmin.s Fjerkræeksportudvalg 1935-50
Landbrugsmin.s Hesteeksportudvalg 1936-50
Landbrugsmin.s Smørordningsudvalg 1937-40.

Landbrugsmin.s Kontaktudvalg vedr. Landbrugsvarer 1958-73
Landbrugsmin.s Eksportlicenskontor 1951-64
Landbrugsmin.s Korn- og Licenskontor 1964-73
Direktoratet for Markedsordningerne (EF-Direktoratet) 1973-

Afsætning af korn. Hjemmemarkedets forsyning med korn s. 1215

Statens Kornkontor 1937-64
Korneksportudvalget 1947-72
Brødkornkontoret 1939-53
Centralkontoret for Indkøb af Korn og Foderstoffer 1939-53
Landbrugsmin.s Kornnævn 1939-53, 1958-72

Afsætning af planteprodukter, frø og frugt s. 1219

Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Ind- og Udførsel af Frø 1933-
Kontrollen med Frugtkonserves 1952-69
Efterkontrollen med Frugtkonserves 1952-69
Kontrollen med Hjemmemarkedsordning for Frugt 1963-73
Landbrugsmin.s Kontaktudvalg vedr. Udførsel af Frisk Dansk Frugt 1962-73
Frugtlåneudvalget 1962-72
Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Det Europæiske Økonomiske Fælleskabs Politik på Frugt- og Gartneriområdet 1972-

Afsætning af kvæg, kød og æg s. 1222

Landbrugsmin.s Tilsyn med Landbrugets Udførselsforhold 1897-1922
Landbrugsmin.s Kvægafgiftsudvalg 1950-61
Landbrugsmin.s Udvalg af 13.4.1954 vedr. Kvalitetskontrol med Ind- og Udførsel af Avlskvæg 1954-80
Landbrugsmin.s Rådgivende Udvalg vedr. Omsætning af Husdyr 1980-
Udvalget vedr. Lønordning for Dyrlæger ved Eksportsvineslagterierne 1948-61
Statens Ægudvalg 1931-48
Ægfradragsudvalget 1939-63

Internationalt samarbejde s. 1226

Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Det Europæiske Økonomiske Fælleskabs Landbrugspolitik 1972-
Landbrugsmin.s OEEC-Udvalg 1951-61
Det Danske FAO-Udvalg 1946-

Matrikulering. Udstykning. Tiende

Matrikelkontoret 1848-1919 1472
Direktoratet for Matrikelvæsenet 1919-57
Matrikeldirektoratet 1957-88

Fra Rentekammeret overtog Indenrigsministeriet 1848 Matrikulkontoret, hvis opgave var at vedligeholde og ajourføre matrikuleringen af land- og købstadejendomme (se I s. 349ff.). Sager vedrørende udstykning og sammenlægning af jord varetoges for købstædernes vedkommende af Indenrigsministeriets Kontor for Kommune- og Næringssager (før 1848 af Danske Kancelli), og for landdistrikternes vedkommende af Landvæsenskontoret (før 1848 under Rentekammeret). 3.3.1851 blev købstadjorders udstykning og sammenlægning overført fra Kontoret for Kommune- og Næringssager til Landvæsenskontoret, hvis journal betegnedes LCJ. Fra 1857 deltes denne journal i en Landvæsensjournal (LJ) og en Udstykningsjournal (UJ). 2.2.1867 blev købstadjorders udstykning og sammenlægning overført til Matrikulkontoret, hvis journal kaldes MCJ. Både Landvæsenskontoret og Matrikulkontoret indgik 1896 i det nyoprettede Landbrugsministerium. Fra 1.5.1899 overførtes også sager om udstykning og sammenlægning af landejendomme (UJ-sager) fra Landvæsenskontoret til Matrikulkontoret.

Ved lønningslovens ikrafttræden 1.10.1919 omdannedes Matrikulkontoret til et direktorat i Landbrugsmin.s Departement, senere ligestillet med Departementet. Det stigende antal udstykninger i landbruget og i boligområder medførte en stadig vækst i forretningerne. Forvaltningskommissonen af 1946 foreslog en decentralisering af matrikelvæsenet gennem oprettelse af distriktskontorer. Det blev frarådet af Landbrugsministeriet, og tanken blev opgivet, især på grund af omkostningerne ved etablering af lokale distriktskontorer. Direktoratet var opdelt i et Personalekontor, to Udstykningsafdelinger og en Opmålingsafdeling. Desuden havde direktoratet et betydeligt arkiv (Matrikelarkivet) indeholdende protokoller og kort for matriklen af 1844, der fortsat dannede grundlag for matrikuleringen. Da administrationen af matrikelvæsenet medførte hyppig brug af ældre sager, er kun mindre dele afleveret til Rigsarkivet. Af MCJ-sagerne er således intet afleveret. UJ-sagerne er afleveret til 1905.

Matrikuleringen i De Sønderjyske Landsdele var ordnet i lov 330 af 28.6.1920. Matriklens vedligeholdelse og udstykningssager varetoges her lokalt af 5 amtslandinspektører, med hvem direktoratet havde det overordnede tilsyn.

Københavns og Frederiksberg kommuner havde hver deres eget matrikelvæsen, som ikke var underlagt Matrikeldirektoratet. Københavns matrikelvæsen lededes af en stadskonduktør, første gang udnævnt 1690. Frederiksbergs matrikelvæsen lededes af en stadslandinspektør iht. lov 187 af 1.5.1923.

Iht. kgl. res. af 10.9.1987 samledes de kortproducerende institutioner, Matrikeldirektoratet, Geodætisk Institut og dele af Farvandsdirektoratet (Søkortarkivet) pr. 1.1.1989 i én styrelse, *Kort- og Matrikelstyrelsen* under Boligmin., se s. 1874.

Henvisninger: Bet. fra Udvalget vedr. Samarbejde mellem Geodætisk Institut og Direktoratet for Matrikulvæsenet, 1937 (Sv. 1442). Forvaltningskommissionen af 1946, 5. betænkning s. 17 -39, 8. betænkning s. 146f. (Sv.722). Redegørelse vedr. mulighederne for etablering af et centralt ejendomsregister, 1967 (Sv. 2935). Bet. vedr. samordning af den offentlige kortproduktion, 1982 (Sv.5207).

Indhold: Kopibøger m. registre 1857-1905. Brevlister 1857-1905. Journaler 1857-1905. Journalsager 1857-1905. *(NP/MH)*

Taksationskommissionerne iht. Lov af 24.4.1860 §8 2240

Ved lov af 24.4.1860 om afhændelse af nogle kirkers og offentlige stiftelsers, Seminariefondets og det beneficerede bøndergods (udstedt gennem Justitsmin.) bestemtes, at det bøndergods, som private kirker, stiftelser mv. var i besiddelse af, skulle afhændes til arvefæste. Til at fastsætte købesummen og den fremtidige, årlige afgift udnævntes for hvert stift en taksationskommission bestående af 3 medlemmer, udpeget hhv. af Indenrigsmin. (ved skr. 22.9.1860), den pågældende stiftsøvrighed og brugeren af den pågældende ejendom. De i taksationskommissonerne repræsenterede kunne indbringe sagen for en overtaksationskommission, hvis der opstod uenighed mellem kommissionsmedlemmerne om fastsættelse af købesum og afgifter. Kommissionerne havde afsluttet deres arbejde i 1870.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1868/785, 1885/674.

Indhold: Protokoller for kommissionerne i Lolland-Falster, Fyn, Sjælland, Ålborg, Århus, Ribe og Viborg stifter 1860-69. Sager om afhændelser i Århus Stift 1860-65. *(PO/MH)*

Den Overordnede Fæsteafløsningskommission 1919-52 1081

Kommissioner vedr. Brug af Huse på Landet iht. §17 i Lov 373 af 30.6.1919 1919-52 2321

Fra 1849 beskæftigede Rigsdagen sig gentagne gange med mulighederne for at afskaffe fæstevæsenet. Lov af 8.4.1851 om indførelse af selvejendom på statens bøndergods var det indledende skridt, og den ved lov 32 af 5.3. 1909 nedsatte kommission vedr. lens, stamhuses og fideikommisgodsers overgang til fri ejendom berørte problemet i almindelighed.

I følge lov 373 af 30.6.1919 om fæstegodsets overgang til selveje og om brug af huse på landet §12 nedsattes i hver amtsrådskreds en afløsningskommission, som skulle afgøre tvivlsspørgsmål mht. ejendomsvurdering og evt. servitutmæssige rettigheder mv. Afløsningskommissionernes afgørelser kunne indankes for Den Overordnede Fæsteafløsningskommision, der nedsattes iht. lovens §14, og hvis 3 medlemmer var udpeget af kongen og af hvert af Rigsdagens to ting.

Loven ændredes/forlængedes ved lov 217 af 21.4.1921 og ved lov 113 af 10.4.1926 m.fl., jf. ndf.

Ifølge lovens §17 nedsattes 3 brugskommissioner (2 for Østifterne og 1 for Jylland), der skulle afgøre spørgsmål vedr. brug af huse på landet (dvs. husmandsbrug med mindst 1/2 ha tilliggende). Uden brugskommissionens tilladelse kunne ejeren ikke give sådanne huse "i brug" på andre vilkår end i livsfæste eller i lejemål eller forpagtning af mindst 8 års varighed. I de tilfælde, hvor ejer og bruger ikke var nået til enighed om brugsafgiften, kunne også denne fastsættes af brugskommissionen. Oprindelig var landbrugsministeren ankeinstans for brugskommissionerne, men ved lovændring i 1935 (lov 92 af 30.3.1935 jf. lovbek. 126 af 12.4.1935) blev ankemyndigheden overført til Den Overordnede Fæsteafløsningskommission. Ved lovændring 1952 (lov 240 af 7. 6.1952 om visse landejendommes brug og overgang til selveje) afløstes Den Overordnede Fæsteafløsningskommission af Ankenævnet vedr. Brug af Visse Landejendomme, se ndf.

Henvisninger: Bet. (1857) fra Commissionen iht. Lov af 8.4.1851 om Indførelse af Selveje i Statens Jordbrug (Sv. 1697). Bet. ang. Fæstegodsets Overgang til Selveje eller andre Besiddelsesformer, 1911 (Sv.1704). Bet. afgiven af den ved Lov 32 af 5.3.1909 nedsatte Kommission vedr. Lens, Stamhuses og Fideikommisgodsers Overgang til fri Ejendom m.v., afgivet marts 1913 (Sv. 590). Landbokommissionens Bet. ang. Lens, Stamhuses og Fideikomisgodsers Overgang til fri Ejendom, 1918, Rigsdagstid. 1918/19 A sp. 4439-4482 (Sv. 598).

Indhold: Protokoller, journaler, journalsager 1919-50. Indberetninger 1919-23. Kassebog 1919-33. Kendelser og fundatser 1565-1949.

(Brugskommissionernes protokoller, kendelser mv. befandt

sig 1989 i Rigsarkivet, men skal afgives til landsarkiverne i Viborg og København.) *(MH)*

Ankenævnet vedr. Brug af Visse Landejendomme 1952-71 1082

Iht. lov 240 af 7.6.1952 om visse landejendommes brug og overgang til selveje §6 påkendte nævnet de ankede kendelser, der i medfør af loven var blevet afsagt af husmandsbrugskommissionerne, samt (if. lov 183 af 11.6. 1954) tillige de i statshusmandsloven §23 stk. 2 omhandlede spørgsmål (afgift for merudbytte ved jordrentelods overgang til anden anvendelse end landbrug mv.). Nævnet bestod af en formand udpeget af landbrugsministeren, 2 medlemmer udpeget af Rigsdagen/Folketinget og 2 medlemmer udpeget af De Samvirkende Landboforeninger, hhv. De Samvirkende Husmandsforeninger. Nævnet bortfaldt med lov 181 af 28.4.1971 om statens udlån til jordbrugsmæssige formål mv., men dets virksomhed var ophørt tidligere.

Henvisninger: Bet. ang. overgang af forpagtningsforhold under godserne til frit eje samt revision af lovgivningen om brug af huse på landet, afgivet 3.4.1952 (43/Sv. 1723).

Indhold: Forhandlingsprotokol 1953-59. Protokol med kendelser 1953-59. Journal 1953-63. Sager 1953-63. Diverse ca. 1953. *(MH/NP)*

Amtstiendekommissionerne 1810-64 2553

Den Kgl. Overordnede Tiendekommission 1810-64 2554

For at tilvejebringe "mindelige foreninger" om tiendeafgift i korn eller i penge mellem tiendeejere og tiendeydere nedsattes der iht. forordning af 8.1.1810 om tiende (§28) i hvert amt en eller flere *Amtstiendekommissioner*, som skulle taksere korntienden og fastsætte en bestandig, årlig afgift. Samtidig nedsattes *Den Kgl. Overordnede Tiendekommission* som ankeinstans.

Ved lov af 12.12.1860 (§4) indeholdende tillæg til lov af 14.4. 1852 angående korntiendens forandring fra ydelse i kærven til faste årlige afgifter blev det bestemt, at amtstiendekommissionernes virksomhed skulle sluttes senest 1.1.1863 og Den Kgl. Overordnede Tiendekommissions virksomhed senest 1.1.1865, jf. lov af 23.1.1862 om lettet adgang til at erholde tiendevederlagets størrelse og ydelsesmåde oplyst og berigtiget og Indenrigsmin.s cirk. af 15.3.1862. Den Kgl. Overordnede Tiendekommission ophævedes derefter ved kgl. res. af 31.12.1864.

Henvisninger: Axel Linvald: *Kronprins Frederik og hans Regering I*, 1923 s. 248ff. Hans Jensen: *Dansk Jordpolitik I*, 1936 s. 226f.

Indhold: Den Kgl. Overordnede Tiendekommission: Decisionsprotokoller 1812-64. Journaler 1811-64. Koncepter 1811-64. Journalsager 1811-64.

Amtstiendekommissioner: Københavns Amt 1810-62. Frederiksborg Amt 1811-65. Holbæk Amt 1813-59. Sorø Amt 1810-64. Præstø Amt 1811-62. Maribo Amt 1811-62. Odense Amt 1811 -64. Svendborg Amt 1811-57. Hjørring Amt 1811-63. Thisted Amt 1811-61. Ålborg Amt 1811-64. Randers Amt 1811-62. Viborg Amt 1811-63. Århus Amt 1811-62. Vejle Amt 1811-62. Ribe Amt 1811-77. Ringkøbing Amt 1811-62. *(NP/MH)*

Tiendekommissionen af 15.5.1903 1905-19 1011

Tiendekommissionen var et permanent udvalg, som oprettedes iht. §§6-7 i lov 100 af 15.5.1903 om afløsning af tienden. Til lovens gennemførelse inddeltes landet i kredse, og for hver kreds beskikkedes en tiendekommissær. Tidendekommissionen virkede som klageinstans for tiendekommissærernes afgørelser samt behandlede og påkendte spørgsmål, som i loven var henlagt til dens afgørelse.

Tiendekommissionen bestod af 3 retskyndige medlemmer udnævnt af kongen. Kommissionens afgørelser kunne ikke indbringes for domstolene. Dens virksomhed ophørte i 1919.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1905/842 (Regler for indbringelse og behandling af appellerede sager), 1919/1022 (Medlemmer).

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1903-18. Kendelsesprotokol 1905-17. Kopibøger 1903-15. Brevliste 1905-16. Journal m. registerbind 1905-18. Journalsager 1905-18. *(NP/MH)*

Sekretariatet for Jordbundsklassificering 2037
1975-79

Landbrugsministeriets Arealdatakontor i Vejle 1979-89 (Landbrugsministeriets 1. Afd. 6. Kontor 1983-90)

Det voksende samfunds behov for jord til ikke-jordbrugsmæssige formål førte til et ønske om klassificering af jorden, så det kvantitative forbrug kunne overføres til arealer af mindre jordbrugsmæssig værdi, mens arealer af større jordbrugsmæssig værdi forbeholdtes landbrug. Med baggrund i en bonitetsanalyse af landbrugsjord på Bornholm i 1973 nedsatte Landbrugsmin. i 1974 en ekspertgruppe til at afgive indstilling om en analysemetode til klassificering af landbrugsjord.

På baggrund af ekspertgruppens indstilling af 3.4.1975 opnåede Landbrugsmin. Finansudvalgets tilslutning til iværksættelse af en landsomfattende klassificering (bonitering) af landbrugsjord (aktstykke 467 af 17.6.1975) og i den forbindelse til dannelse af en arbejdsgruppe, fra 1977 benævnt *Sekretariatet for Jordbundsklassificering* (aktstykkerne 25 af 29.10.1975 og 199 af 19.1.1977, funktionsperioden forlænget ved aktstykkerne 177 af 12.12. 1978 og 586 af 22.8.1979). Fra 1979 benævntes Sekretariatet *Arealdatakontoret*; det havde domicil i Vejle og sorterede under ministeriets 1. Afd. 3. Kontor. Ved deling af dette kontor (aktstykke 319 af 17.8.1983) oprettedes 6. Kontor for teknisk-fysisk planlægning og miljø, og Arealdatakontoret fik med denne "dobbelte" betegnelse departemental status. Pr. 1.1.1990 integreredes Arealdatakontoret i Statens Planteavlsforsøg (finanslov 1990 §11.12.03).

Klassificeringsarbejdet omfattede udpegning af prøvesteder, udtagning og analyse af jordbundsprøver og udarbejdelse af kort og bilagsmateriale vedr. klassificeringen. Tillige udvidedes arbejdsområdet til ydelse af konsultativ bistand til Landbrugsmin., til amts- og primærkommuner og private, bl.a. i forbindelse med anlægsarbejder og regionplanlægning. Fra 1979 samarbejdede Sekretariatet/Arealdatakontoret med Planstyrelsen, Skovstyrelsen og Fredningsstyrelsen om gennemførelse af en skovregistrering. Kontoret fungerede som et fagdatacenter og rådede over et antal databaser.

Henvisninger: Indstilling ang. retningslinjer for en landsomfattende klassificering af landbrugsjord, *Ugeskrift for Agronomer nr. 41*, 1975. Landbrugsmin.: *Den danske Jordklassificering, teknisk redegørelse*, 1976. Landbrugsmin.: *Arealdatakontoret, Jordklassificeringens kortsystem (JB-kort serien)*, 1980. Landbrugsmin., Arealdatakontoret: *Ministry of Agriculture, Bureau of Land Data*, 1982. Landbrugsmin.: *Landbrugsministeriets datasamlinger på areal-, naturressource- og miljøområdet*, 1983.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/MH)*

Statens Jordlovsudvalg 1920-89 1075

Jordlovsudvalgets arkivforhold beskrives under *Jordbrugsdirektoratet*, se s. 1131.

Gennem de første seks årtier af det 20. årh. var oprettelsen af husmandsbrug et centralt element i dansk jordpolitik og tillige et ofte højpolitiseret sagområde. Fra 1899 ydede staten lån til oprettelse af (stats-) husmandsbrug, jf. lov 39 af 24.3.1899 om tilvejebringelse af jordlodder til landarbejdere, fornyet ved lovene 101 af 22.4.1904, 94 af 30.4.1909 (om oprettelse af husmandsbrug), 127 af 13.7.1914 og 323 af 22.6.1917 m.fl. samt lov 105 af 6.4.1906 om udlån af Statslånefonden til udstykning af større landejendomme til husmandsbrug. Med et større lovkompleks fra 4.10.1919 (lov 537 af om afhændelse af de til præsteembeder henlagte jorder til oprettelse af husmandsbrug, lov 557 om vilkår for bortsalg af jord i offentlig eje og lov 563 om stamhuses og fideikommisgodsers ... overgang til fri ejendom) gik staten

over til aktivt at fremskaffe jord til husmandsbrug. Med dette formål oprettedes en Jordfond på grundlag af afløsningsydelsen fra de tidligere len og stamhuse. Mens staten hidtil havde støttet husmænds køb af jord til selveje, blev det fra 1919 muligt at overtage et brug ved fæstemål ("statsfæste"). Den årlige fæsteafgift blev kaldt jordrente.

Statens Jordlovsudvalg blev nedsat af landbrugsminister Kr. Pedersen ved skr. af 27.10.1920 for at "medvirke" ved gennemførelsen af jordlovene af 4.10.1919. Udvalget, som fik 11 (senere 14) medlemmer udpeget af landbrugsministeren og af Rigsdagen, medvirkede gennem forhandlinger om Jordfondens overtagelse af "statsjord", ved tilsyn med Jordfondens midler og med arealernes udstykning samt ved vurderingen af ansøgere og lånevilkår. Lokalt blev Jordlovsudvalget bistået af s.k. husmandsbrugs- eller amtskommissioner, som iht. ældre lovgivning (1899-loven m.fl., "gammel lov") bistod med udlån til og oprettelse af husmandsbrug på privat indkøbt jord. Det syntes forudsat, at udvalgets virksomhed skulle ophøre, når de af lovene omfattede arealer var blevet udstykket, og der var oprettet husmandsbrug på dem (Administrationskommissionens 4. bet. 1923 s. 580-597).

Ved den fornyede lov (81 af 29.3.1924) om oprettelse af husmandsbrug fik Jordlovsudvalget overdraget forvaltningen af såvel 1919-lovenes sagområder som de sagområder, der henhørte under "gammel lov". Gennem den efterfølgende lovgivning fik udvalgets virksomhed stadig mere permanent karakter, og dets virkefelt udvidedes til også at omfatte oprettelse af havebrug og gartnerier (lov 162 af 11.5.1933), lån til opførelse og udleje af arbejderboliger på landet (lov 136 af 13.4.1938) og foranstaltninger til hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme (lovbek. 327 af 11.7.1941, se Jordfordelingssekretariatet s. 1138). En række konjunkturafhjælpende støtteforanstaltninger for mindre landbrug blev henlagt under Jordlovsudvalget. Endvidere skulle udvalget underrettes i forbindelse med påtænkt salg af visse landejendomme (bek. 63 af 25.2.1942).

Ved lov 163 af 14.5.1934 om oprettelse og udvidelse af mindre landbrug, herunder gartnerier og havebrug, blev Statens Jordlovsudvalg første gang lovfæstet. Medlemstallet sattes til 15, de 10 udpeget af Rigsdagen, 2 foreslået af De Samvirkende Landboforeninger, 2 af De Samvirkende Husmandsforeninger og 3, herunder formanden, udpeget af landbrugsministeren. Ved se-

"Husmandsføreren" - "Manden der hentede jorden", Niels Frederiksen (1847-1951), Jordlovsudvalgets formand og administrerende direktør 1919-47. Med en baggrund i tillidshverv inden for husmandsbevægelsen og sit politiske tilhørsforhold til Det Radikale Venstre indvalgtes Niels Frederiksen 1913 i Folketinget, hvor han blev sit partis landbrugspolitiske ordfører. Partifællen, landbrugsminister Kr. Nielsen (Sandby) gjorde ham i 1919 til formand for det udvalg, der skulle bistå ved gennemførelsen af jordlovene af 4.10.1919. Denne oprindeligt midlertidige opgave kom Niels Frederiksen til at bestride i næsten 28 år, respekteret og særdeles afholdt af sine medarbejdere i Jordlovsudvalget (maleri i Jordbrugsdirektoratet 1944 af Johs. Nielsen, fot. Tage Ludvigsen).

nere fornyelse af loven udvidedes medlemstallet yderligere. Ved lov 150 af 29.3.1943 om oprettelse af mindre landbrug fik således også Finansmin. (Kongeriget Danmarks Hypotekbank, s. 1773) en repræsentant, og ved lov 339 af 9.6.1948 (statshusmandsloven) fik Almindelig Dansk Gartnerforening og Dansk Arbejdsmandsforbund hver en repræsentant.

Jordlovsudvalgets første formand, folketingsmand Niels Frederiksen, var tillige daglig leder af udvalgets administration. Ved hans afgang 1947 udnævntes en administrationschef. Formanden ledede herefter kun selve udvalgets møder og arbejde.

Mellem Jordlovsudvalget og Landbrugsmin. var kompetancen fordelt således, at udvalget forberedte sagerne og indstillede dem til landbrugsministeren. Drejede det sig om anskaffelse eller overdragelse af fast ejendom, skete det ved "stor skrivelse". Landbrugsmin. udfærdigede de retsstiftende dokumenter, skøder, lånepapirer mv. Ved Landbrugsministeriets skr. af 8.8.1953

og 21.5.1957, jf. lov 129 af 16.4.1957 om tillæg til statshusmandsloven §48, blev hele ministeriets "portefølje" (dvs. alle ekspeditioner mv.) vedr. statshusmands- og arbejderboliglovene bortset fra sager af principiel karakter udlagt til Jordlovsudvalget.

Med landbrugets voksende mekanisering i 1950'erne sank rentabiliteten i de mindre jordbrug, og interessen for at overtage husmandsbrug svandt ind. Jordlovsudvalget, der hidtil havde haft fremskaffelse af jord og udlån til jordbrugsmæssige formål som hovedopgave, måtte i 1960'erne derfor medvirke til "at fremme landbrugets strukturrationalisering ved sammenlægning og supplering af mindre jordbrug" (lovene 111, 113 og 116 af 4.4.1967). Med lov 181 af 28.4.1971 om statens udlån til jordbrugsmæssige formål blev hovedvægten lagt på sammenlægning og supplering af landejendomme, jf. således §28: Jord i statens eje skal fortrinsvis anvendes til jordsupplering.

I forbindelse med rationalisering af forretningsgangen i Landbrugsmin. overtog Jordlovsudvalget i begyndelsen af 1970'erne sagområder vedr. landvinding (se Landvindingsudvalget s. 1141), grundforbedring og administration af erhvervelsesretten iht. lovene 240-242 af 7.6.1952 og lov 114 af 4.3.1967 om landejendomme. Samtidig kom det til at bestyre en lang række midlertidige støtteforanstaltninger (rentelettelse, rentetilskud, modernisering, tørkelån, lån til yngre landmænd osv.). Det var opgaver, som faldt uden for det egentlige udvalgs arbejdsområde, men som behandledes administrativt af udvalgets embedsmænd. Jordlovsudvalgets Sekretariat, "Administrationen", som allerede i begyndelsen af 1920'rne talte 10 personer, og som oprindeligt blot skulle forberede udvalgets møder og ekspedere dets skrivelser, fik efterhånden stadig flere selvstændige beføjelser. Samme år, som Jordlovsudvalgets lovhjemmel fornyedes ved ændringen af lov (599 af 21.12.1982) om statens fremskaffelse af jord og udlån til jordbrugsmæssige formål, var man pr. 1.7.1982 begyndt at benævne administrationen ved eget navn, *Jordbrugsdirektoratet*, omend ændringen først fik lovkraft ved lov 702 af 21.12.1982, se ndf. Ved ændring af landbrugsloven (lov 381 af 7.6.1989) ophævedes §§31-34 i ovennævnte lov om statens fremskaffelse af jord mv., jf. lovbek. 61 af 14.2.1983, og dermed nedlagdes Statens Jordlovsudvalg.

Henvisninger: Tormod Jørgensen: *Statens Jordlovsudvalg 1919-1944*, 1944. 4. Bet. af Administrationskommissionen af 1923

(Sv. 708). Bet. ang. Tilvejebringelse af Jordlodder for Landarbejdere, 1896 (Sv. 1701). Bet. afgivet af den ved Lov nr. 51 af 14.3.1911 nedsatte Landbokommission, 2. Del I: Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug ... (Sv. 1707). Indstilling og Bet. afgivet af Landbokommissionen af 1931 vedr. Udstykning af Jord til mindre Landbrug, 1934 (Sv. 1715). Indstilling afgivet af Landbokommissionen af 1931 om dennes Virksomhed ... Do. om Statshusmandsbrug og Jordlovgivning, 1934 (Sv. 1716). Landbrugskommissionen af 1931: Afsluttende Beretning 1, Indstilling og Bet. vedr. Udstykning af Jord til mindre Landbrug, 1936 (Sv. 1720). Bet. ang sammenslutningers og institutioners landbrugsjord, 1956 (159/Sv.1726). 1. og 2. Bet. vedr. statshusmandsloven og loven om opførelse af arbejderboliger på landet ..., 1958 (211/Sv. 1733), 1959 (236/Sv. 1735). Bet. afgivet af Landbokommissionen af 1960 1. del, 1962 (306/Sv. 1736), 3. del, 1965 (403/Sv. 1738). Strukturproblemer i dansk landbrug, 1964 (Sv. 1737). Landbokommissionen af 1960, i: Folketingstid. 1966/67, A sp. 213-218. 8. bet. af Landbokommissionen af 1960 om revision af lovgivningen om landbrugsejendomme, 1970 (556/Sv. 1748). 10. bet. af Landbokommissionen af 1960 om statens långivning til jordbrugsmæssige formål og ændring i loven om jordfordeling, 1971 (598/Sv. 1750, 3099). En fremtidig landbrugspolitik, 1977 (755/Sv. 4232). En fremtidig landbrugspolitik - nogle mere langsigtede perspektiver, 1983 (993/Sv. 5536). Landbokommissionens 1. delbetænkning, landbrugsloven, 1985 (1034 /Sv. 5539).

Jordlovsudvalget udgav årlig *Beretning*.

Landbrugsmin., Jordlovsjournal (JLJ), j.nr. 16.758 (udvalgets nedsættelse, medlemmer); j.nr. 7241 (udgifter); Ny JLJ, j.nr. 1064 (forretningsorden).

Indhold: Se Jordbrugsdirektoratet ndf. *(MH)*

Jordlovsudvalgets Sekretariat ("Administrationen") 1919-82
Jordbrugsdirektoratet 1982-

Af det sekretariat, som i 1919 knyttedes til Statens Jordlovsudvalg (se ovf.), og som oprindelig blot skulle forberede udvalgets

møder, ekspedere dets skrivelser og besørge dets regnskabsføring, voksede et større administrativt apparat frem. Indtil 1947 var udvalgsformanden, Niels Frederiksen, tillige daglig leder af administrationen. Der ansattes da en administrationschef, og udvalgsformanden ledede herefter blot Jordlovsudvalgets møder mv. I løbet af 1960'erne og 1970'erne fik administrationen stadig flere beføjelser til at træffe afgørelser uden om det egentlige Jordlovsudvalg, men i almindelighed skelnede man ikke mellem udvalget og den til udvalget knyttede "administration" før Jordbrugsdirektoratets oprettelse, jf. lov 702 af 21.12.1982 (i kraft 1. 7.1982).

Indtil 1947 udgjorde Sekretariatet ét kontor, idet der dog i 1929 var oprettet et kontor i Tønder for udvalgets sønderjyske sager og tekniske anliggender (afvanding, grundforbedring). Endvidere var Vildmosetilsynet i Tylstrup i 1936 blevet underlagt Jordlovsudvalget. I 1947 oprettedes 3 kontorer i København: Et *"Lånekontor"* for "gammel lov"-sager (1899-loven m.fl., se ovf.), et kontor for "ny lov"-sager (1919-lovene m.fl., se ovf.) og et bogholderi.

I 1953 omorganiseredes Jordlovsudvalgets Sekretariat samtidig med, at udvalget i 1953 og 1957 overtog væsentlige dele af Landbrugsmin.s ekspeditioner vedr. statshusmands- og arbejderboliglovene. Der oprettedes i København 6 kontorer: *1.* og *2. Kontor* behandlede sager vedr. statens forkøbsret, Jordfondens køb af jord, afhændelse af jord i Jordfondens eje, långivning til oprettelse af statshusmandsbrug, gartnerier og arbejderboliger på landet på jordrentevilkår og anden långivning mv. vedr. jordrentepligtige arealer. Mellem 1. og 2. Kontor deltes ressortet således, at 2. Kontor havde sagerne fra Sønderjylland, Manø og Vildmosen, fra 1960 tillige sagerne fra Ålborg, Thisted og Hjørring amter, medens 1. Kontor havde sagerne fra resten af landet.

3. Kontor behandlede tilsvarende sager for husmandsbrug mv. på privat indkøbt jord. *4. Kontor* behandlede sager vedr. personale og regnskab indtil disse sagområder i 1968 overførtes til 2. Kontor, hvorfra de i 1970 henlagdes til 1. Kontor. *5. Kontor* var Jordfordelingssekretariat (s. 1138); det betegnedes fra 1968 som 4. Kontor, idet det samtidig fik tillagt forretninger fra det hidtidige 6. Kontor. I 1970 skiftede det betegnelse til 3. Kontor. *6. Kontor* behandlede sager vedr. landejendommes brug og overgang til selveje iht. landbrugsloven (lov 240 af 7.6.1952), matrikulære

spørgsmål og sager vedr. tinglyst forkøbsret. Fra 1968 benævntes kontoret 4. Kontor.

Hertil kom det i 1929 oprettede *Kontor i Tønder*, som behandlede sager vedr. Jordlovsudvalgets sønderjyske underudvalg, Jordfondens køb af jord i Sønderjylland og forvaltningen af dens sønderjyske arealer (lov 137 af 1.6.1929 vedr. foranstaltninger til fremme af udstykningen i Sønderjylland). Knyttet til kontoret var *Teknisk Afdeling*, som behandlede drænings- og landvindingsssager. *Kontoret i Tylstrup* var Sekretariat for Vildmosetilsynet (s. 1140) og behandlede i øvrigt sager for Jordlovsudvalget i dette område.

Efter en omorganisering i 1970 bestod Jordlovsudvalgets Sekretariat af 3 kontorer i København, Kontoret i Tønder og Vildmosetilsynet i Tylstrup. Kontorerne i København var: *1. Kontor* (sager vedr. køb, drift og salg af jord, kasse, regnskab, budget og personale), *2. Kontor* (lånesager iht. statshusmandslov og arbejderboliglov), *3. Kontor* (Jordfordelingssekretariat og sager vedr. matrikulære spørgsmål og landbrugsloven). I 1973 oprettedes et *4. Kontor* til behandling af sager vedr. finansiering af grundforbedring, vandløbsregulering, indkøbsforeninger, lån til yngre landmænd og til frugtforarbejdende virksomheder samt sagerne vedr. landbrugsloven (hidtil under 3. Kt.).

Forvaltningen af en række midlertidige støtteordninger (investering i produktionsbygninger, modernisering, rentesikring, regnskabsføring mv.), hvorom der blev lovgivet i 1970'erne, blev tillagt 2. Kontor. 4. Kontor blev efter ændringen i Jordlovsudvalgets lovgrundlag (lov 599 af 21.12. 1982) omdannet til sekretariat for udvalget, men beholdt sagerne vedr. erhvervelsesret iht. landbrugsloven og planlægning; øvrige sagområder overtoges af 1. Kontor. Fra 1986 benævntes kontoret i Tønder *5. Kontor*, og i 1987 oprettedes *6. Kontor*, som fik opgaver vedr. tilskud til strukturprojekter, produktudvikling og økologisk dyrkning.

Arkivdannelse

For arkivdannelsen fik kontorinddelingen ingen væsentlig betydning. Arkivet består af følgende hovedrækker: Mødereferater (Jordlovsudvalgets og underudvalgs), genparter og kopier af udgående skrivelser (kopieringen ophørte 1974), forskellige journalrækker og en i 1954 oprettet registrant bestående af (person-) navneregistrant og (ejerlavs-) ejendomsregistrant over sager, der

har været verserende 1954-80, samt journalsager henlagt i rækker efter de administrerede ordninger. Dertil kommer bogholderi- og regnskabsmateriale.

Jordlovsudvalget havde indtil 1954 en hovedjournal, kaldet "Almindelig Journal" omfattende sager fra "det gamle land" og en journal for Sønderjylland. Desuden førtes et antal bijournaler (for majorats-, domæne-, præstegårdsjord-, Vildmose- og konfiskationssager). I forbindelse med strukturomlægningen 1953 fastsattes ved instruks af 22.7.1954 følgende 4 journaler:

- Konkrete sager, dvs. sager om indkøbt jord, oprettet når Landbrugsmin.s godkendelse af købet forelå; endvidere ældre sager vedr. majoratsjord og præstegårdsjord og sager vedr. lån i privat indkøbt jord.
- Køb-sager, dvs. sager vedr. tilbud om salg til Statens Jordlovsudvalg. Ved evt. køb fortsattes journaliseringen i journalrækken "Konkrete sager". Hvis tilbud på samme ejendom fremkom mere end et år efter, at forrige tilbud var afvist, oprettedes en ny Køb-sag.
- Sekretariatssager.
- Ansøgningssager (om tildeling af statsjord).

Konkrete sager optoges i navneregistrant og ejendomsregistrant, ansøgningssagerne alene i navneregistrant. Ved henlæggelsen blev konkrete sager betegnet "administrationssager".

I journalsystemet 1920-40 nummereredes skrivelserne fortløbende, og sagerne henlagdes efter rentekammersystemet. Domæne-, præstegårdsjord- og majoratssager mv. genjournaliseredes i bijournalerne. Som følge af henlæggelsesmåden dannedes der her et dossier for hver enkelt ejendom. Sønderjyske sager iht. statshusmandsloven journaliseredes særskilt. Omkring 1940 indførtes et slags fastnummersystem på 5 cifre. Ved omorganiseringen 1954 ændredes dette til et henlæggelsessystem baseret på decimalklassifikation. Man fik et fælles journalsystem, der omfattede både "det gamle land" og Sønderjylland. I 1954-systemet blev konkrete sager lagt - først efter amt (amtskode 1-26) - dernæst efter udstykning (inden for hvert amt havde udstykningerne fortløbende numre). Sagen vedr. den overtagne ejendom kaldtes "stamsag". For hver parcel af en udstykning oprettedes en "lodsag", der fik et undernummer til stamsagen. Dokumenter til ældre arbejderbolig- og husmandssager kan være blevet omlagt efter 1954-systemet. I princippet var der tale om

(ca. 44.000) "evighedssager", da løbetiden strakte sig fra ejendommens overtagelse og til jordrenten var aflyst, eller sidste statslån indfriet. Gennem ændring i journalsystem og sagsgang i 1983 frigjorde Jordbrugsdirektoratet sig for den administrative afhængighed af en sagsmasse, der ofte rakte tilbage til 1920'rne.

Sagerne i de øvrige rækker havde kortere løbetid. If. statshusmandsloven skulle Jordlovsudvalget have visse ejendomme tilbudt i forbindelse med ejerskifte (j. 17035-sager), og udvalget kunne have tinglyst forkøbsret i visse ejendomme (j. 17041-sager). Sagerne rejstes automatisk i tilfælde af ejerskifte, og Jordlovsudvalgets sagsbehandling gik ud på at afgøre, om staten skulle overtage pågældende ejendom. Skete dette, ville der ligesom ved køb/salg-sagerne blive oprettet "konkret sag". De s.k. hørings- eller udstykningssager (j. 17034-sager) behandledes af Matrikeldirektoratet (s. 1120) og gav ikke anledning til sagsbehandling i Statens Jordlovsudvalg. I ansøgningssagerne var gangen den, at jordsøgende landarbejdere mv. gennem kommunen og den stedlige husmandsbrugskommission (fra 1971: jordbrugskommission) indsendte et skema, som med kommunens og husmandsbrugskommissionens påtegninger henlå, indtil der var jord ledig til tildeling.

Finansieringen af de senere støtteordninger behandledes ikke af det egentlige jordlovsudvalg, men afgjordes administrativt, idet embedsmændene dog kunne konsultere underudvalgsformænd og jordbrugsudvalgenes næstformænd. Disse støtteordninger, som ikke blot var rettede til egentlige husmænd, men til landmænd i bred almindelighed, blev forvaltet efter meget standardiserede (skematiske) rutiner.

Rigsarkivet har i 1978 og 1982 givet bemyndigelse til kassation af edb-registre vedr. rentesikring, rentetilskud, bogføringsstøtte og moderniseringstilskud.

Indhold: Kopibøger: Opr. journalsystem 1921-33. "Store skrivelser" 1920-45. "Gammelt" journalsystem 1940-54. "Nyt" journalsystem 1954-70. "Gammel lov" 1955-66. Lånekontor 1947-53. Sønderjysk post 1940-46, 1950-54. Konfiskationspost 1946-52. Husmandsbrugskommissionernes genparter 1924-56.

Registre over godsafløsningen vedr. Jordfond 1921-23. Fortegnelse over indkøbt jord 1922-32. Pajbergfonden 1925. Ansøgningsprotokol, Sønderjylland 1923-40. Hovedfortegnelse over

ansøgere til jord 1955-59. Fortegnelser over parceller af jord i offentligt eje 1920-60, majoratsjord 1920-29, præstegårdsjord 1920-48, jord i offentlig eje og præstegårdsjord 1954-60. Gartneri, havebrug (privatindkøbt jord), registre for sogneprotokol 1933-53. Tilsagn om tilskud til grundforbedring 1931-48. Lån af jordfond til statshusmænd 1937. Tillægslån §38/40 1935-60. Erstatning for såsæd. *Registrant*: Navnekort, Ejerlavskort, Matrikelkort.

Journaler: Hovedjournal A (1-16999) 1919-53. Hovedjournal A (løsblade, 17000-20319) 1945-53. Hovedjournal B ("Gammel lov", 1-7200) 1925-45. Hovedjournal B (løsblade, 7201-7276) 1943-53. Hovedjournal, Indkøb af jord i Sønderjylland (1-15400) 1929-52. Sønderjyske løsblade (vedr. køb/salg) 1951-70. Hovedjournal, Landarbejderboliger (1-4000) 1939-44. Landarbejderboliger, Privatindkøbt jord (4001-4344) 1945-53, 1938-55. Landarbejderboliger (løsblade) 1946-73. "Gammel lov" (løsblade, amtsvis) 1920-53. Journalkort (område/amter 01-26) 1953-83. Hovedjournal, Vildmosen (1-1400) 1939-53. Hovedjournal, Domænegårde 1935-43. Domænejournal (løsblade, 600-628) 1943-53. Konfiskationsjournal (løsblade, 1-335) 1946-54. Ansøgning om forkøbsret (Viscard, 17034-17035) 1953-54. Ansøgninger 1920-51. Forespørgsler 1919-46.

Journalsager: Husmandsbrug på privatindkøbt jord 1935-43. Domænegårde 1935-43. Præstegårde og majoratsjord 1920-29. Domænesager ca. 1920-54. Tilsagn om tilskud til grundforbedring 1931-48. Køb/salg af jord 1942-54. Tilbudssager (17035) 1947-54. Indkøbt jord 1923-47. Høring, udstykning (17034) 1942-54. Lån til husmandsbrug 1933-38. Vildmosesager 1936-54. Konfiskationssager 1946-54. Sekretariatssager (17018-17042) 1937-1954. Landarbejderlov ("gammel lov") 1941-74. Administrationssager (gr. 1-26) 1954-76.

Bogholderi: Hovedbøger 1936-55. Hovedbog, "gammel lov" 1933-55. Hovedbog, landarbejderboliglov 1938-82. Hovedbog, gartneri 1933-55. Kvitteringsprotokol 1949-54. Udbetalingsprotokol, byggelån, lejehuse, gartneri (lov 150 af 29.3.1943) 1943-53. Kassejournal 1936-56. Forpagtningsafgifter 1934-47. Driftsregnskaber 1932-56.

Reskontro: Administrationsudgifter 1919-56. Skatter og afgifter 1922-36. Gammellovs lån (lånefortegnelse) 1920-38. Vildmosen 1944-56. Bestyrergårde 1937-50. Driftsregnskab, formuereskontro 1934-47. *(MH)*

Husmandsbrugskommissionsformændenes Stående Udvalg 1920-71 1076

If. lov 39 af 24.4.1899 om tilvejebringelse af jordlodder for landarbejdere og efterfølgende love (fra 1909: lov om oprettelse af husmandsbrug) nedsattes der i hver amtsrådskreds en såkaldt amtskommission eller husmandsbrugskommission. Kommissionerne afgav indstilling til landbrugsministeren vedr. statslån til nye brug og førte tilsyn med lånebetingelsernes overholdelse.

Ved oprettelsen af Statens Jordlovsudvalg i 1919 (se ovf.) fik amtskommissionerne pålagt opgaver med at bistå Jordlovsudvalget ved gennemførelsen af jordlovene af 4.10.1919. De jyske amtskommissionsformænd dannede 12.1.1920 et stående udvalg, som pr. 3.10.1921 blev landsdækkende. Udvalget havde ingen lovhjemmel, ingen forvaltningsmæssige beføjelser, intet fast navn og ingen offentlig økonomisk støtte. Det søgte at træde sammen en gang årligt og synes at have varetaget husmandsbrugskommissionernes interesser over for landbrugsministeren og Jordlovsudvalget. I øvrigt afgav udvalget udtalelser og redegørelser på kommissionernes vegne og synes at have virket for ensartetheden i husmandsbrugskommissionernes og Jordlovsudvalgets afgørelser.

Med ophævelsen af husmandsbrugskommissionerne i medfør af lov 181 af 25.4.1971 om statens udlån til jordbrugsmæssige formål ophørte det stående udvalgs virksomhed.

Henvisning: Administrationskommissionens 4. betænkning, 1923 s. 583ff.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1920-28, 1935-71. *(AE/MH)*

Jordfordelingssekretariatet 1949-54 1074
Statens Jordlovsudvalg 5. Kt. 1954-68
Statens Jordlovsudvalg 4. Kt. 1968-70
Statens Jordlovsudvalg 3. Kt. 1970-83

Ved "jordfordeling" forstås, at der gennem mageskifte eller udstykning foretages omfordeling af arealer mellem landejendomme, så jorderne kommer til at ligge bekvemmere i forhold til produktionsbygningerne. Det havde betydning i Sønderjylland efter Genforeningen, hvor mange ejendomme havde deres tilliggende spredt på flere parceller. Også hvor der f. eks. i forbindelse med landvinding eller vejanlæg var foretaget indgreb i eksisterende ejendomsforhold, kunne jordfordeling komme på tale.

De første love om foranstaltninger til hensigtsmæssig jordfordeling omfattede alene Sønderjylland (lov 86 af 28.3.1924 m.fl.). En jordfordelingskommission skulle bistå lodsejerne ved gennemførelsen af en jordfordeling. Ved lov 293 af 30.6.1941 om tillæg til lov om foranstaltninger til hensigtsmæssig jordfordeling i de sønderjyske landsdele (lov 8 af 9.1.1940) blev bestemmelserne gjort gældende for hele landet, f.s.v. en jordfordeling måtte ønskes i forbindelse med landvinding eller af andre grunde. Der skulle da nedsættes jordfordelingskommissioner på tre medlemmer repræsenterende Statens Jordlovsudvalg (s. 1127), De Samvirkende Landboforeninger og De Samvirkende Husmandsforeninger.

Ved lov 370 af 25.4.1949 blev jordfordelingen lagt under Jordlovsudvalget, og den særlige sønderjyske jordfordeling ophørte. Landet inddeltes i 11 områder med hver sin jordfordelingskommission, jf. bek. 473 af 17.11.1949. Antallet af områder og kommissioner ændredes ved bek. 131 af 16.4. 1953 til 10, ved Jordlovsudvalgets skr. af 5.7.1966 til 9 og ved bek. 469 af 1.12.1970 til 5.

Sekretariatsarbejdet varetoges fra 1940 af Statens Jordlovsudvalg. I 1949 oprettedes i tilknytning til Jordlovsudvalget et særligt *Jordfordelingssekretariat*, som var fælles for jordfordelingskommissionerne. Jordfordelingssekretariatet fik aldrig egentligt arkivfælleskab med Jordlovsudvalget. Ved omorganiseringen af

Statens Jordlovsudvalg i 1954 blev *5. Kontor* Jordfordelingssekretariat. Indtil 1982 anvendtes betegnelsen "Jordfordelingssekretariat" sideordnet med kontorbetegnelsen. Denne ændredes i 1968 til *4. Kontor*, og samtidig overtog kontoret de matrikulære forretninger fra Jordlovsudvalgets hidtidige 6. Kontor og tillige sagerne iht. landbrugsloven. Atter i 1970 ændredes kontorbetegnelsen, til *3. Kontor*, og sagerne iht. landbrugsloven blev afgivet til et nyoprettet 4. Kontor (se Statens Jordlovsudvalg, s. 1132). Ved lov 700 af 12.12.1982 om ændring af lov (lovbek. 311 af 4.7.1979) om jordfordeling mellem landejendomme blev Jordfordelingssekretariatets sagområde overtaget af Jordbrugsdirektoratet, og jordfordelingskommissionernes opgaver blev overtaget af jordbrugskommissioner (§§2-3).

Forløbet af en jordfordelingssag var som regel, at en eller flere lodsejere gennem en landinspektør rejste sagen i Jordfordelingssekretariatet. Dette lod derpå jordfordelingskommissionen i det pågældende område afholde de indledende møder, hvorunder der blev nedsat lodsejerudvalg og udpeget vurderingsmænd. Kommissionen udfærdigede en jordfordelingsplan, oprettede en jordfordelingsoverenskomst mellem lodsejerne (udformet som et tilbud). Siden afsagdes en foreløbig kendelse. Derpå foretoges opmåling, der afsagdes endelig kendelse, og der blev matrikuleret. Tinglysningen foretoges for alle ejendomme samlet, og uden at de enkelte skøder mv. blev påtegnet. Staten afholdt udgifterne til jordfordelingskommissionernes og sekretariatets virksomhed og stillede statslån til rådighed for lodsejerne til byggeri mv. i forbindelse med en jordfordeling.

Ved arkivdannelsen sondredes mellem "fællessager" (generelle sager, sager vedr. personale, budget, kommissionernes arbejde mv.) og de egentlige jordfordelingssager. Inden for jordfordelingssagerne udgør de retsstiftende "dokumenter" deres eget særlige afsnit i hver sag adskilt fra de indkommende "skrivelser". Hver jordfordelingssag får sit eget journalnummer. Nummereringen er fortløbende startende i 1940 (nr. 1ff.). Ved sekretariatets oprettelse i 1949 dannedes to rækker sager hhv. for Sønderjylland (mærket "S") og for "det gamle land" (Kongeriget), og der påbegyndtes nye nummerrækker. Ved omlægning af journalsystemet i 1978 indførtes atter en ny nummerrække, som denne gang bragtes i overensstemmelse med bogholderiets daværende kontoplan. Ved journalisering blev der efter 1949 anvendt såvel

viscard som journalløsblade. Sidstnævnte anvendtes, hvor det drejede sig om omfattende sager.

Indhold: Forhandlingsprotokoller, kopibøger, løse journalblade, viscardjournal, journalsager: "Fællessager", "Gammel Land-sager", "Sønderjylland" 1949-66. *(MH)*

Vildmosekommissionen 1920-35 1077
Vildmosetilsynet 1935-

Med henblik på en bedre udnyttelse af arealerne i Vildmoserne blev der 24.8.1920 nedsat en kommission, som senere overtog forvaltningen og ledede kultiveringsarbejderne i de af staten købte arealer. I 1936 blev disse arealer overdraget til Jordfonden (se Statens Jordlovsudvalg s. 1127), og Vildmosekommissionen, som i juli 1935 ændrede navn til Vildmosetilsynet, blev en afdeling under Jordlovsudvalget. Tilsynet havde domicil i Tylstrup og forvaltede Jordfondens arealer i Vendsyssel og syd for Limfjorden (Lille Vildmose).

Henvisninger: Bet. afgivet af Vildmosekommissionen nedsat 24. 8.1920, 1921 (Sv. 1763).

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1934/1433, 1935/2291, 1937/2006, 1945/138, Jordlovsjournal (JLJ) 31611.

Indhold: Kassejournaler 1920. Administrationssager 1921. Vildmosearbejder 1929-1980. *(MH)*

Landinspektørnævnet 1963- 1083

Landinspektørnævnet oprettedes iht. §9ff. i lov 220 af 31.5.1963 om landinspektørvirksomhed, jf. lovbek. 390 af 12.7.1977. Nævnet bestod af en dommer som formand, en landinspektør ansat i Landbrugsministeriet (Matrikeldirektoratet) og en praktiserende landinspektør.

Nævnet kunne give advarsler eller pålægge bøder i tilfælde af

tilsidesættelse af de pligter, som en stilling som praktiserende landinspektør eller som landinspektørassistent med beskikkelse medførte. I alvorligere tilfælde kunne nævnet frakende en landinspektør beskikkelsen i 1-5 år eller indtil videre.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Landvinding. Vandafledning Grundforbedring

Statens Landvindingsudvalg 1940-70 1073

Statens Landvindingsudvalg nedsattes iht. lov 599 af 14.11.1940 om landvinding og ophævedes iht. lov 126 af 25.3.1970 om finansiering af grundforbedring og vandløbsregulering. Det afløstes af Afvandingsudvalget, der fik nogenlunde samme sammensætning og opgave (se ndf.).

Landvindingsudvalget sammensattes med repræsentation fra Landbrugsmin., Finansmin., Min. for Offentlige Arbejder og Arbejds- og Socialmin. samt 1 landbrugsteknisk konsulent fra Det Danske Hedeselskab og 1 teknisk konsulent fra Dansk Ingeniørforening. Senere opnåede også Fiskerimin. repræsentation. Det egentlige arbejde udførtes i to underudvalg for Øerne og for Jylland.

Virksomheden var oprindelig dikteret af hensynet til fremme af produktion og beskæftigelse. På anmodning fra interesserede lodsejere skulle udvalget føre forhandling med stedlige grundforbedringskommissioner, godkende landvindingsplaner, beregninger og overslag og afgive indstilling til Landbrugsmin. Ved lov 244 af 8.6.1966 om finansiering af vandløbsregulering blev det Landvindingsudvalget, som efter forhandling med kommunalbestyrelserne udfærdigede arbejds- og finansieringsplan og foretog besigtigelse i marken. I øvrigt skulle udvalgets medlemmer deltage i bestyrelsen af de ved landvindingerne oprettede afvandingsinteressentskaber.

Landvindingsarbejdet blev udført af teknisk sagkyndige, som var antaget af Landbrugsmin. Staten dækkede 2/3 af omkostningerne; resten finansieredes gennem lån af Grundforbedringsfonden med garanti fra Amtsfonden. Under tilsyn af amtsrådene dannedes der pumpelag eller landvindingslag bestående af interesserede lodsejere. If. vandløbsloven (lov 147 af 9.4.1969) fordeltes bidragene gennem kendelse af Landvindingsretterne. Pumpelagenes vedtægter og hæftelser tinglystes.

Sagområdet udlagdes i nov. 1972 fra Landbrugsmin. til Statens Jordlovsudvalg (s. 1130), hvorved Afvandingsudvalgets Ingeniørkontor (se ndf.) midlertidigt forenedes med Jordlovsudvalgets Tekniske Afdeling. Udvalgets sagsdannelse var baseret på de enkelte anmodninger om bistand til landvinding. Journaliseringen var indtil 1970 fortløbende og var derefter fordelt på emnegrupper. Sagerne indeholder dokumenter vedr. såvel finansiering som tekniske undersøgelser og afsagte kendelser. Af sagerne fremgår ikke, hvilke kendelser der senere er blevet aflyst ved tinglysning. Finansiering og tilbagebetaling af lån foregik gennem Kongeriget Danmarks Hypotekbank (s. 1781). De tekniske undersøgelser i marken er dokumenteret i Afvandingsudvalgets Ingeniørkontors arkiv.

Henvisninger: Bet. afgivet af Landbokommissionen af 1960, Fjerde del: Om Landvinding mm., 1967 (410/Sv.1785).

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1944/417; 3. Kt., j.nr. 1982-0171/2202; Landvindingsjournal (fastnummer) 1 og 2.

Indhold: Mødesager: Hovedudvalgsmøder 1940-68, Plenarmøder 1940-68, Underudvalget for Jylland 1941-68, Underudvalget for Øerne (møde nr. 1-1496) 1940-70. Journaler (j.nr. 1-7336) 1941 -74. Fortegnelse over projekter 1940-72. Projekter (j.nr. 1-2326). Div. afvandingssager 1940-74. Bevillinger 1945-65. Kartotek, stedkort A-Å. Kassebøger 1940-70. *(MH)*

Afvandingsudvalget 1970-83 1149

I medfør af lov 126 af 25.3.1970 om finansiering af grundforbedring og vandløbsregulering §3 nedsattes Afvandingsudvalget i stedet for det ophævede Landvindingsudvalg, se ovf. Udvalget

skulle bistå landbrugsministeren ved behandling af større vandløbsreguleringer og stå til rådighed i afvandingssager. Det sammensattes af repræsentanter for Landbrugsmin., Finansmin., Fiskerimin., Det Danske Hedeselskab samt af teknisk sagkyndige og af 2 landmænd. Afvandingsudvalget ophævedes ved Landbrugsmin.s skr. af 29.3.1983.

Henvisninger: Landbrugsmin. 3. Kt., j.nr. 82-0171/2202.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Afvandingsudvalgets Ingeniørkontor 1970-75 1149/1

Til Statens Landvindingsudvalg (s. 1141) var knyttet en "fast teknisk medarbejder", som var civilingeniør. Da Landvindingsudvalget i 1970 afløstes af Afvandingsudvalget (ovf.), videreførtes embedet under navn af *Afvandingsudvalgets Ingeniørkontor* som udvalgets tekniske sekretariat. Ved en administrationsomlægning 1.11.1972 overtog Statens Jordlovsudvalg (s. 1130) landvindingssagerne fra Landbrugsmin., og Ingeniørkontorets leder, civilingeniør E.B. Jacobsen, overtog samtidigt ledelsen af Jordlovsudvalgets Tekniske Afdeling i Tønder. Ingeniørkontoret forblev i København. Da E.B. Jacobsen i 1975 vendte tilbage til Det Danske Hedeselskab, hvorfra han havde været udlånt, oprettedes to tekniske afdelinger under Jordlovsudvalget, i hhv. København og Tønder. Ingeniørkontorets virksomhed videreførtes af den tekniske afdeling i København.

Henvisninger: Statens Jordlovsudvalg, j.nr. 1973/37-1-45.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Konsulenten i Vandløbslovgivning 1969-73 1006

Ved revision i 1969 af vandløbsloven, lov 214 af 11.4.1949, ændret ved lov 147 af 9.4.1969, udnævntes ekspeditionssekretær J.

Graff Nielsen, Landbrugsmin., til konsulent i vandløbslovgivning (kgl. res. april 1969), og som sådan overgik han i 1971 til Min. f. Forureningsbekæmpelse og året efter til Miljøstyrelsen. Efter hans afgang 1973 ses ingen afløser udnævnt som konsulent.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1969/6,7; 1969/1251.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Vandløbsudvalg 1942-70 1041

Udvalget oprettedes iht. lov 49 af 17.2.1942 om fremme af visse arbejder ved rensning af vandløb mv., som var en videreførelse af lov 284 af 30.7. 1941 om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse. Efter indstilling fra amtslige beskæftigelsesudvalg kunne arbejds- og socialministeren henvise en sag til behandling i det af landbrugsministeren nedsatte Vandløbsudvalg (§1). I Statens Vandløbsudvalg repræsenteredes 4 ministerier, De Samvirkende Sognerådsforeninger, Den Danske Købstadsforening, De Samvirkende Landboforeninger og De Samvirkende Husmandsforeninger. Tekniske repræsentanter udpegedes blandt amtsvandinspektører og af Dansk Ingeniørforening.

Vandløbsloven fornyedes gentagne gange (lov 214 af 11.4. 1949, - 171 af 3.5.1963, - 213 af 4.5.1965); bestemmelserne om Statens Vandløbsudvalg ophævedes ved lov 147 af 9.4.1969, og sagområdet overgik til Statens Jordlovsudvalg, senere Jordbrugsdirektoratet (s. 1127).

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1952/ 1172; 1958/1168; 1968/1168.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Vandløbsrådet 1954-71 1147

Vandløbsrådet blev oprettet ved Landbrugsmin.s skr. af 20.3. 1954 med den opgave at yde sagkyndig rådgivning ved meddelelse af autorisationer i medfør af vandløbslovgivningen og grundforbedringslovens §9. Det bestod af en stadsingeniør (sagkyndig i kloakering), en amtsvandinspektør (sagkyndig i afløbsspørgsmål) samt repræsentanter for landinspektører, agronomer og Hedeselskabet. Vandløbsrådet blev nedlagt i 1971.

Indhold: Mødereferater 1954-71. Hovedprotokol 1954-71. Journaliseringsprotokoller 1954-71. *(NP)*

Tøndermarsken

Siden Genforeningen er der blevet iværksat en række foranstaltninger til sikring og bedre udnyttelse af marskarealerne ved Vadehavet. Digebygning, anlæggelse af afvandingskanaler, bosætning mv. har krævet medvirken fra Landbrugsmin., Min. for Offentlige Arbejder., Miljømin., organer under disse ministerier og fra lokale myndigheder. Følgende kommissioner og udvalg (ad hoc kommissioner såvel som permanente) har været virksomme under Landbrugsministeriet:

Dansk-Tyske Grænsevandløbskommission (arkivet er i Landsarkivet i Åbenrå).

Afvandings- og Grundforbedringskommissionen i Tønder Amt 1920-25, nedsat på foranledning af Tønder Amt, ophævet i forbindelse med lov 137 af 18.4.1925 om afvanding af marsken ved Tønder (jf. tillægslov 327 af 23.12. 1925) og efterfulgt af

Kommissionen ang. Afvanding af Marsken ved Tønder 1925 -52. Arkiverne fra begge kommissioner beroede hos *Jordbrugsdirektoratets 5. Kontor* i Tønder, som arkivmæssigt hører under Landsarkivet i Åbenrå,

Udvalget vedr. Drikkevandsforsyningen i Tønder Marsken 1926 -69. Arkivet er afleveret til Landsarkivet i Åbenrå. Hertil kommer:

Landbrugsministeriets Udvalg til Undersøgelse af det betimelige og forsvarlige i en bebyggelse af de inddigede marskarealer i Ribe- og Tønder Amter 1950-55 14/199/260

Udvalget nedsattes 16.8.1950 på forslag af Min. for Offentlige Arbejder. I udvalget sad repræsentanter for Landbrugsmin.,

Min. for Offentlige Arbejder, Danmarks Geologiske Undersøgelser, Ribe- og Tønder Amter, Marineministeriet og Statens Jordlovsudvalg. Udvalgsarkivet er afleveret til Rigsarkivet og indgår i rækken af kommissionsarkiver ad hoc i Landbrugsmin.s arkiv (14/199/260), samt:

Samordningsudvalget 1953-81 1079

Udvalget nedsattes 1953 under navnet *Udvalget vedr. Bedre Udnyttelse af de Eksisterende Marskarealer i Tønder Amt,* med repræsentanter for Statsmin., Finansmin., Statens Jordlovsudvalg, Statens Planteavlsudvalg, Tønder Amtsråd og forskellige sønderjyske erhvervs- og interesseorganisationer. Samordningsudvalget nedsatte 2 underudvalg, "Teknikerudvalget" og "Arbejdsudvalget" (det første med sekretariat i *Statens Jordlovsudvalgs 5. Kt.* i Tønder) samt en række arbejdsgrupper. Samordningsudvalget forestod forskellige undersøgelser og forsøg i samarbejde med bl.a. geograferne Niels Nielsen og N.Kingo Jacobsen. Efter opførelse 1979-81 af det fremskudte dige (lov 271 af 8.6.1977 om fremskudt dige foran Tøndermarsken) ophørte udvalgets arbejde. En del af arkivet er afleveret via Landbrugsmin. og indgår i rækken af ministeriets kommissionsarkiver ad hoc (14/199/287): Mødereferater, sager, korrespondance, avisudklip, rapporter 1953-76.

Henvisninger: Bet. 29.3.1922 fra Afvandings- og Grundforbedringskomm. for Tønder amt vedr. Ordning af Afvandingsforholdene i Marsken ved Tønder samt tilstødende Områder (Sv. 1766). Bet. nr. 130 af 15.6.1955 ang. mulighederne for sikring af bebyggelse i marsken i Tønder og Ribe amter (Sv. 1781). N.Kingo Jacobsen: *Træk af Tøndermarskens naturgeografi*. 1964. Stormflodsudvalgets bet., jan. 1975 (Sv. 3108). Landøkonomisk vurdering vedr. alternative foranstaltninger mod stormflod i Tønder Marsk, Arbejdsgruppe under Samordningsudvalget, nedsat 11.6. 1955, afgivet sep. 1975 (Sv. 4241). Forslag 23.11.1976 til forbedring af stormflodsikkerhed i Tøndermarsken, Den dansk-tyske arbejdsgruppe (Min.f.off.Arb.) nedsat 3.1.1976 (Sv. 4242). Ferskvandsbiologiske undersøgelser i Tøndermarsken 1979, udført for Fredningsstyrelsen v. Naturhistorisk Museum. Århus 1980 (Sv. 5806). Rapport vedr. de nuv. forhold i de ydre koge i Tøndermarsken, Åbenrå 1979.

Landbrugsmin. Landvæsensjournal (LJ) 1928/1187 (Afvandings- og Grundforbedringskomm.); 1926/1868; 1928/530; 1928/1826; 1930/509; 1931/647; 1932/788; 1940/1786; 1953/ 1000 (Komm. ang. afvanding af marsken v. Tønder); 1959/1248 (Bebyggelse af de inddigede marskarealer); 1954/1185; 1956/1179; 1959/1179; 1963/1179; 1964/1179; 1968/1179 (Samordningsudvalget). *(MH)*

Statens Grundforbedringsvæsen 1918-19 1072

Statens Grundforbedringsudvalg 1919-22

I 1914 tog Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab initiativet til nedsættelse af et privat *Udvalg til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding*. Herfra rettedes i 1917 henvendelse til Landbrugsmin. om et initiativ fra statens side til regulering af den juridiske, finansielle og tekniske side af grundforbedringerne. Henvendelsen blev positivt modtaget, men nødvendiggjorde oprettelsen af en sagkyndig institution til at varetage statens virksomhed til fremme af grundforbedring. Folketingets Finansudvalg gav tilslutning, dog ønskede man, at bevillingen blev administreret af Statens Planteavlsudvalg. I skr. af 19. 1.1918 erklærede dette sig villig til indtil videre at påtage sig at organisere og administrere *Statens Grundforbedringsvæsen*, der trådte i virksomhed 1.4.1918.

Da organisationen var tilendebragt, ønskede Statens Planteavlsudvalg sig fritaget for administration af grundforbedringsvæsenet. Den 2.5.1919 nedsatte Landbrugsministeriet *Statens Grundforbedringsudvalg*, sammensat af en repræsentant for henholdsvis De Samvirkende Danske Landboforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger, Landbohøjskolen og Landbrugsmin.

Den 10.7.1919 nedsatte Landbrugsministeriet en kommission til at undersøge forholdet mellem statens grundforbedringsvæsen og Det Danske Hedeselskab, som i udstrakt grad arbejdede med statsmidler inden for samme opgaveområde. I en indstilling af 20. 4.1921 gik kommissionen ind for, at statens virksomhed med hensyn til grundforbedring skulle varetages af én institution, og

at Hedeselskabets virksomhed på dette område blev bevaret. Den foreslog, at statens grundforbedringsvæsen afvikledes mod, at Landbrugsmin. fik repræsentanter i Hedeselskabets styrelse. Ministeriet tiltrådte indstillingen. Statens Grundforbedringsudvalg afsluttede sin virksomhed i 1922.

Henvisninger: Beretning afgiven af den af Landbrugsministeriet under 10. juli 1919 nedsatte Kommission til at overveje Det danske Hedeselskabs og Statens Virksomhed til Fremme af Jordens Grundforbedring m.m., 1922 (Sv. 1764). - Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1927/834.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1918-22. Bet. ang. udnyttelsen af vildmoserne 1919. Bet. ang. Vest Stadil Fjord, Madum Å, Gammelå og Sundå 1921. Bilag til bet. ang. Nissum fjord. *(NP)*

Statens Mergeludvalg 1934-58 1071

Mergel og gødningskalk anvendes inden for landbruget til grundforbedring. Andelsselskaber, der udbragte mergel, havde fra 1918 visse lovhjemlede rettigheder (lov 183 af 20.3.1918 om anlæg af mergelbaner mv., lov 136 af 1.6.1929 om begunstigelse for mergelselskaber, jf. lovbek. 151 af 6.4.1940 og lov 240 af 25. 4.1949 om grundforbedring). Fra finansår 1926-27 ydede staten tilskud til transport af mergel mv. til landbrugere i kalkfattige egne (finanslov §13.II.R.12-14). Efter at et udvalg nedsat 5.7. 1933 havde undersøgt "betimeligheden" af ændring af reglerne for tilskud til transport af mergel og kalk navnlig med hensyn til betingelserne for statstilskud og administrationen af dette (Landbrugsmin.s regler 7.12.1927), fik også andre landbrugere m.fl. adgang til tilskud. Iht. de ændrede regler §9 nedsatte Landbrugsmin. 10.10.1934 Statens Mergeludvalg med repræsentation fra Landbo- og Husmandsforeninger, Hedeselskabet, Mergelselskaber, DSB, Privatbanernes Fællesrepræsentation og fra 1950 af Landsforeningen af Danske Vognmænd. Reglerne for statskassens tilskud til transport af mergel og gødningskalk blev ændret med jævne mellemrum. Kontoen for statens tilskud til transport af mergel og gødningskalk bortfaldt med finansloven i 1958, men Statens Mergeludvalg synes aldrig ophævet formelt.

Betydelige dele af udvalgets korrespondance synes indgået på sagerne til Landbrugsmin.s Landvæsensjournal, jf. ndf.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1932/ 3128; 1933/ 2958; 1936-, 1941- og 1945/151, 1951/567; 1958/1171; 1962/1170.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landbrugsministeriets Tilsynsudvalg vedr. de Statsautoriserede Laboratorier 1939- 1108

Iht. §17 stk. 2 i lov 135 af 13.4.1938 om handel med foder- og gødningsstoffer samt grundforbedringsmidler skulle der oprettes et Tilsynsudvalg med den opgave at fastsætte regler for tilsyn med laboratorier, der var autoriseret til at foretage kemiske undersøgelser af de i loven omhandlede varer. Udvalget sammensattes af professorerne ved Veterinær- og Landbohøjskolen i henholdsvis agerdyrkning og jordbundslære, i kemi og i mejerikemi og mejeribakteriologi, af forstanderne for hhv. Statens Planteavlslaboratorium og Landøkonomisk Forsøgslaboratoriums Kemiske Afdeling, dets Afdeling for Kvægforsøg og dets Afdeling for Svine-, Heste- og Hønseforsøg samt af 2 repræsentanter for Landbrugsrådet og af 1 repræsentant for hhv. Industrirådet, Grosserer-Societetets Komité, Provinshandelskammeret og De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.

Udvalget synes aldrig at have holdt møde (Folketingstid. 1961/62 A sp. 633), og det ophævedes formelt i 1962. Tilsynet blev udøvet af et mindre udvalg nedsat ved bek. 234 af 24.6.1939 med hjemmel i lovens §12. Det bestod af Veterinær- og Landbohøjskolens professorer i kemi, agrikulturkemi og mejerikemi og -bakteriologi samt af forstanderne for Statens Planteavlslaboratorium og for Landøkonomisk Forsøgslaboratoriums Kemiske Afdeling.

Loven fra 1938 blev afløst af to love, nemlig 92 af 16.3.1962 om handel med gødning og grundforbedringsmidler mv. og 93 af s.d. om handel med foderstoffer, nu lov 340 af 26.6.1975 og 41 af 26. 1.1977.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Landbrugsministeriets Tilsynsførende med de til Udførelse af Jordbundsanalyser Autoriserede Laboratorier 1963- 1109

If. lov 218 af 31.5.1963 om udførelse af jordbundsanalyser skulle analyser for landbrug, skovbrug og gartnerier udføres på laboratorier autoriseret af Landbrugsmin. og underlagt ministeriets tilsyn, jf. bek. 73 af 13.3.1964, 352 af 15.9.1965, 807 af 11.12. 1987, 523 af 1.9.1988, og 589 af 4.9.1989. Til at bistå Landbrugsmin. med administration af loven nedsattes 1963 et udvalg med professoren i agrikulturkemi ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, formanden for Statens Planteavlslaboratorium og repræsentanter for De Samvirkende Landboforeninger, De Samvirkende Husmandsforeninger, Almindelig Dansk Gartnerforening, Det Danske Hedeselskab og et medlem udpeget af de med autorisation forsynede laboratorier.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1963/346, 1968/346.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Brændsel. Brunkul

Brunkulstilsynet 1940-55 1068

Iht. §2 i lov 60 af 26.2.1940 om fremskaffelse af indenlandske brændselsmaterialer blev der iværksat ekspropriation af brunkulslejer. Ved skr. af 14.12.1940 bemyndigede Landbrugsmin. banechef H. Flensborg til som ministeriets sagkyndige i sager vedrørende udnyttelse af brunkulslejer snarest at foranledige optagelse af brunkul i de staten tilhørende lejer samt træffe ordning om afsætning af produktionen. Selve udvindingen af

Tørvemoserne og brunkulslejerne i Midtjylland fik under begge verdenskrige afgørende betydning for det danske samfunds energiforsyning. Endnu i 1950'erne var der tørvemoser i drift. Billedet giver indtryk af det drøje arbejde med tørvene, som her efter æltning skal stakkes og tørres, inden de sælges til forbrugerne (Det Kgl. Bibliotek).

brunkul blev givet i entreprise under Brunkulstilsynets kontrol. Tilsynets virksomhed ophørte i 1955. Jf. s. 1956.

Henvisninger: Landbrugsmin., Br.J. 1940/1 og 70.

Indhold: Div. journaler og protokoller. Kartotekskort. Gruppesager. Kassejournaler 1940-52. Generalstabskort, atlasblade og kort over brunkulsboringer udført af Danmarks Geologiske Undersøgelser. *(NP)*

Landbrugsministeriets Brændselsudvalg 1940-49 2238

Taksationskommissionen iht. lov 60 af 26.2.1940 1940-49 1070

Iht. lov 60 af 26.2.1940 (ændret ved lov 235 af 6.5.1940, sidst forlænget ved lov 125 af 31.3.1950) nedsatte Landbrugsmin. et

Brændselsudvalg på 9 medlemmer. Udvalget havde myndighed til at ekspropriere arealer, hvorpå der fandtes brunkulslejer (se *Brunkulstilsynet* ovf.), samt de for driften af lejerne nødvendige arealer (vej-, sporarealer, oplagsplads). Udvalget kunne i nødvendigt omfang tillige ekspropriere drifts- og transportmateriel.

Iht. lovens §4 oprettedes en Taksationskommission på 5 medlemmer, som skulle fastsætte erstatningernes størrelse i de tilfælde, hvor der ikke var opnået enighed mellem ejer og Brændselsudvalget Iht. lovens §3 skulle 2 medlemmer af Brændselsudvalget og 2 repræsentanter for vedkommende amtsråd være til stede. Ekspropriationsforretningerne protokolførtes; protokol henlagdes sammen med Brændselsudvalgets arkivalier under betegnelsen: "Forhandlingsprotokoller vedr. Besigtigelses- og Ekspropriationskommissionen iht. lov 60 af 26.2.1940". Arkivalier fra Taksationskommissionen og Brændselsudvalget er indbundet i fælles bind.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1941/76. Skovdomænejournal (Skdj) 1945/545.

Indhold: Brændselsudvalgets forhandlingsprotokoler 1940-48. Besigtigelses- og Ekspropriationskommissionens forhandlingsprotokoller 1940-49. Taksationskommissionens protokoller 1941, 1945-49. BU-journal 1940-43. Ekspropriationer 1945-49 (korrespondance). Tinglysningsdokumenter vedr. jernbanespor 1940. *(FH/MH)*

Jordbrugsteknik. Redskaber. Økonomi

Statens Redskabsudvalg 1914-78 1035
Statens Jordbrugstekniske Udvalg 1978- 1036

Landbrugsministeren nedsatte pr. 1.4.1914 et administrationsudvalg, *Statens Redskabsudvalg,* til at administrere Statens Redskabsprøver, se ndf. Udvalget bestod opr. af 3, fra 1920 af 7 og fra 1962 af 10 medlemmer. Som formand beskikkedes et medlem, der repræsenterede en af landbrugets organisationer. Med oprettelsen af *Statens Jordbrugstekniske Udvalg* 1.1.1978 (aktstykke 225) nedlagdes Statens Redskabsudvalg. Statens Jordbrugstekniske Udvalg administrerede Statens Jordbrugstekniske Forsøg, se ndf. Det bestod af 11 medlemmer, som repræsenterede landbrugsorganisationer og Landbrugsmin. Statens Redskabsudvalgs arkiv, som består af mødereferater, overtoges af efterfølgerinstitutionen. Arkivtilsynet overgik i 1985 fra Rigsarkivet til Landsarkivet for Nørrejylland.

Henvisninger: Se Statens Jordbrugstekniske Forsøg ndf. *(MH)*

Statens (Maskin- og) Redskabsprøver 1914-78 1037
Statens Jordbrugstekniske Forsøg 1978- 1038

Siden 1872 havde Det Kgl. Landhusholdningsselskab udført regelmæssige afprøvninger af jordbrugsredskaber. I 1894 opnåede Selskabet statsstøtte til prøvevirksomheden. Et udvalg nedsat på foranledning af Landhusholdningsselskabet og De Samvirkende Danske Landboforeninger, hvori også Landbohøjskolen, Forsøgslaboratoriet (s. 1184) og Teknologisk Institut var repræsenterede, foreslog i marts 1913 en nyordning af de statsstøttede maskin- og redskabsprøver. Den 1.4.1914 meddelte landbrugsministeren, at der var bevilget 10.000 kr. til formålet, samt at der nedsattes et Administrationsudvalg for Statens Maskin- og Redskabsprøver (senere Statens Redskabsudvalg), se ovf. Udvalget konstitueredes 1.5.1914 (første formand blev kammerherre C. Bech, Vejle).

Indtil 1934 foregik prøverne på Landbohøjskolen, derefter henlagdes de til Statens Forsøgsgård, Trollesminde ved Hillerød, hvorfra de i 1947 overførtes til Bygholm Avlsgård ved Horsens.

Den 5.5.1972 nedsatte landbrugsministeren en arbejdsgruppe vedr. samling af forsøgsvirksomheden på områderne mekaniserings-, bygnings- og arbejdsundersøgelser. I indstilling af 4.9. 1972 anbefalede gruppen, at Statens Redskabsprøver og Land-

brugets Rationaliseringsfonds landbrugstekniske Undersøgelser på Ørritslevgård sluttedes sammen, og i 1978 skete foreningen af Statens Redskabsprøver og De Landbrugstekniske Undersøgelser ved oprettelse af *Statens Jordbrugstekniske Forsøg* (aktstykke 225 af 19.1.1978). Arkivet, som består af materiale vedr. forsøg og afprøvningsopgaver, er overtaget af efterfølgerinstitutionen. Arkivmæssigt er institutionen i 1985 overgået fra Rigsarkivet til Landsarkivet for Nørrejylland.

Henvisninger: SR Meddelelser 1914-78. SR Meddelelser 1964 (særtryk) indeholder redegørelse for virksomhedens historie.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1913/1394; 1919/1367; 1930/627; 1959/583; Landbrugsmin. 1. Kt., j. nr. 1971ff. 757 R 344. *(MH)*

Landbrugsministeriets Produktivitetsudvalg 1952- 1042

Udvalget nedsattes 4.7.1952 for at udarbejde forslag til produktionsfremmende foranstaltninger efter Benton-Moody Programmet (lov 190 af 29.5. 1952 om fremme af erhvervsinteresser, lov 85 af 31.3.1953 om oprettelse af produktivitetsfond m.fl. love om Danmarks Erhvervsfond). Midlerne var delvis stillet til rådighed af USA gennem Mutual Service Agency (Marshall- midler). Landbrugsmin.s Produktivitetsudvalg bestod af repræsentanter for landbo- og husmandsforeninger og for andelsbevægelsen (men ikke for arbejderbevægelsen), og stod for oprettelse af Landbrugets Informationskontor, diverse demonstrationsbrug og kurser, bl.a. i mekanisering. Landbrugsmin.s Produktivitetsudvalg fordelte de midler til fremme af produktionen, som årligt overførtes fra Danmarks Erhvervsfond. Landbrugsmin.s Produktivitetsudvalg havde sekretariat i *Landbrugsmin.* (1. Afd. 5. Kt., selvstændigt arkiv).

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1952/597; 1953/558; 1954/190; 1956-, 1958-, 1963/184.

Indhold: Mødereferater 1953-73. *(MH)*

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Modernisering og Rationalisering af Erhvervsvirksomheder inden for Landbrug, Gartneri og Frugtavl 1950- 1080

Udvalget vedr. Modernisering ... bistod Landbrugsmin. ved behandling af andragender om udlån af Marshall-midler til modernisering og rationalisering dvs. til staldhygiejneforanstaltninger, bygninger til frugt- og kartoffellagre, sorteringsanlæg mv. Det nedsattes 22.6.1950 iht. §2 stk. 2 i lov 235 af 27.5.1950 om anvendelse af modværdi i den iht. Det Europæiske Genopbygningsprogram vedtagne gaveydelse og bestod af 9 repræsentanter for Landbrugs- og Finansmin. samt erhvervsorganisationer. Dets virksomhed synes ophørt omkr. 1965. Øvrige lovgrundlag var: Lov 238 af 27.5.1950 om udlån til modernisering ..., tillægslov 183 af 27.6.1956, jf. bek. 46 af 19.2.1952, bek. 93 af 19.3.1952, bek. 216 af 28.7.1956 samt lov 176 af 5. 6.1959 ændringslov vedr. foranstaltninger vedr. staldhygiejne.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1950/766; 1952/587; 1954/194; 1960/166.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landsudvalget for Landøkonomisk Ungdomsarbejde 1926-80 1084

Landsudvalget var sammensat af repræsentanter for De Samvirkende Landboforeninger, De samvirkende Husmandsforeninger, De Samvirkende Husholdningsforeninger, Det Kgl. Landhusholdningsselskab og Samvirksomheden for Landbrugsfagligt Oplysningsarbejde. Det ydede bistand til foreninger ved iværksættelse eller gennemførelse af landøkonomiske ungdomsarbejder, fortrinsvis i form af sekretær- og konsulentbistand. Landsudvalget var oprettet af Landbrugsmin. 23.4.1926 til administration af midler, der fra amerikansk side gennem *International Education Board* var stillet til rådighed for 4H-arbejdet i Danmark. Fra 1932 administrerede det bevillinger fra Landbrugsmin. I 1980

nedlagdes udvalget; dets funktioner blev videreført af Landsudvalget for Ungdomsarbejde under Danmarks Landboungdom og Danmarks 4H, der var de private organisationer, som siden 1926 havde stået for det landøkonomiske ungdomsarbejde. Ældre arkivalier er afleveret til Erhvervsarkivet i Århus.

Henvisninger: *Landbrugsårbog*. Rigsarkivet, Privatarkivj. nr. D 1163-1. *(MH)*

Landøkonomisk Driftsbureau 1918-77 2202
Jordbrugsøkonomisk Institut 1977-82
Statens Jordbrugsøkonomiske Institut 1982-

Landøkonomisk Driftsbureau blev oprettet 1918 på foranledning af Det Kgl. Landhusholdningsselskab. Oprettelsen var forberedt af et i 1916 nedsat Udvalg for det Landøkonomiske Driftsbureau. På grundlag af indsamlede regnskabsindberetninger mv. udførte institutionen undersøgelser og forsøg til belysning af jordbrugsøkonomiske forhold. Instituttet havde 3 afdelinger: Statistisk Afd., Driftsøkonomisk Afd. og Erhvervsøkonomisk Afd. Arkivet er i det væsentlige opdelt i et korrespondancearkiv, et indberetningsarkiv og et undersøgelsesarkiv, der er organiseret omkring institutionens forskellige publikationer. Rigsarkivet har i 1977 og 1981 bemyndiget kassation af en række edb-registre.

Henvisninger: Det landøkonomiske Driftsbureau: *Landbrugets økonomi i 50 år 1919-68*, 1968.

Publikationer: Undersøgelser nr. 1-36, 1924-80. Meddelelser nr. 1-35, 1967-81, Memoranda nr. 1-9, 1967-80. Rapporter 1-19, 1981-84. Årsberetning 1978ff. (med publikationsliste). Serie A Regnskabsresultater fra danske Landbrug I, 1918-80. Serie B Regnskabsstatistik fra danske Landbrug II, 1918-80. Serie C Landbrugets Prisforhold. Serie D Gartneriregnskabsstatistik, 1981ff. Serie E Heltidslandbrugets Økonomi, 1983ff.

Indhold: Korrespondance 1915-80. Journaler 1973-80. Periodiske beretninger II, III, IV og V 1922-49. Hovedskemaer 1917-73.

Oversigtsskemaer 1916-63. Opgørelsesskemaer 1920-63. Undersøgelse 25-31 og 35 1968-79. Kassejournaler 1940-71. Regnskabsindberetninger 1916-79.

Regnskabsresultater fra dansk landbrug, statistikregister 1963 -85 (edb-2202:3). Gartneriregnskabsstatistik 1980-84 (edb-2202 :3). Regnskabsstatistikregister over jordbrugsbedrifternes interne omsætning 1976-85 (edb-2202:4). *(MH)*

Konsulentvæsen. Tilskud Undervisning mv.

Tilsynsførende for Landøkonomiske Forskudsforeninger 1898-1926 1004

I medfør af §6 i lov 65 af 26.3.1898 om begunstigelse for landøkonomiske forskudsforeninger ansatte Landbrugsmin. ved skr. af 7. 2.1899 assistent, cand. jur. G.H. Waage som tilsynsførende (instruks 19.7.1899). Forskudsforeningerne skulle over for Landbrugsmin. aflægge regnskab for formidling af driftslån til avlsarbejde. Loven revideredes flere gange: Lov 64 af 1.4.1908, lov 83 af 21.4.1914 og - sidst - lov 150 af 12.5.1916. Denne lov anførtes i Topsøe-Jensens lovregister endnu i 1970 og synes aldrig ophævet. Bevillingerne til tilsynet med landøkonomiske forskudsforeninger ophørte med finansloven 1925-26, og Landbrugsmin.s behandling af sager vedr. forskudsforeninger ebbede ud.

Korrespondance vedr. tilsynet er journaliseret i Landbrugsmin.s landvæsensjournal, hvori der i sagregistret er fast rubrum for forskudsforeninger indtil 1939. Derefter er intet anført. Den tilsynsførendes arkiv er ikke bevaret.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1907/ 1293; 1920/1913; 1923/2399. *(MH)*

Landbrugsministeriets Tilsynsførende med de Landøkonomiske Bevillinger og Konsulentvirksomheden 1915-89 1086

Landbrugsministeriet ydede 1895-1900 et årligt tilskud på 100 kr., stigende til 900 kr., til forsøgsvirksomhed under landboforeninger o.l. selskaber. Støtten blev optaget på finanslov 1900/01 med 10.000 kr. årligt. F. s.v. angik tilskud til konsulentvirksomhed og planteavlens fremme, fastsattes reglerne for tildeling af statsstøtte administrativt (i 1911 og 1915 mv., jf. bestemmelser om ydelse af statstilskud til konsulentvirksomhed inden for landbrug, gartneri, frugtavl, økonomisk havebrug og husflid, cirk. 247 af 31.10.1947, cirk. 194 af 15.12.1955. og cirk. 92 af 17.4. 1968). Tilskud til husdyravl og husdyrbrugets fremme havde særlig lovhjemmel (lov 85 af 23.9.1902 m.fl.). Tilskuddene til planteavlsarbejdet og konsulentordningerne fik først særskilt lovgrundlag ved lov 182 af 28.4.1971, jf. lovbek. 489 af 4.9.1975, lovbek. 896 af 28.12.1987 og lov 896 af 21.12.1988.

Gennem fællesforeningerne indsendtes regnskaberne til ministeriet, som reviderede dem, kontrollerede anvendelsen af midler og fordelte bevillingerne (især mht. husdyravl og husdyrbrugets fremme). 1.6.1915 ansattes kontorchef ved Statens Planteavlskontor (s. 1166), H.C.Hansen, som Landbrugsministeriets Tilsynsførende med de Landøkonomiske Bevillinger. Indtil 1961 var hvervet honorarlønnet. Ved lov 185 af 10.7.1927 om foranstaltninger til husdyrbrugets fremme nedsattes der en Tilsynskommission (s. 1198), som atter nedlagdes i 1940, jf. lov 120 af 30.3.1940. I 1947 foreslog Forvaltningskommissionen, at tilskuddene til planteavlens og husdyrbrugets fremme blev underkastet ensartet kontrol. Der nedsattes et rådgivende Udvalg vedr. de Landøkonomiske Bevillinger (se ndf.), og ved Landbrugsmin.s skr. 21.7.1948 beskikkedes et fælles tilsyn med planteavlsarbejdets og de landøkonomiske bevillinger. Tilsynet synes at have samarbejdet snævert med det af Landbrugsmin. nedsatte Udvalg af 25.5.1951 vedr. "Den nye Konsulentordning". 1.1.1990 overgik varetagelsen af tilsynet til Jordbrugsdirektoratet, s. 1131.

Henvisninger: Beretning fra Landbrugsmin.s Kommission af 14. 8.1922 vedr. Statens Tilskud til Planteavlens Fremme i landøkonomiske Foreninger, 1923 (Sv. 1799). Forvaltningskommissionen af 28.10.1946: 8. Bet. 1951 s. 35f.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1923/1606, 1927/ 1847, 1940/1934, 1953/585, 1964/596. ("Den nye Konsulentordning", Udvalget af 15.5.1951): (LJ) 1954/576, 1956/, 1957/, 1959/, 1962/, 1964/ og 1968/613 (fastnummer).

Indhold: Korrespondance og regnskaber vedr. tilskud til konsulentvirksomhed 1915-55. Korrespondance vedr. tilskud til hesteavlsforeninger, kvægavlsforeninger (henlagt amtsvis), kontrolforeninger og dyrskuer 1948-55. Korrespondance vedr. tilskud til planteavlsforeninger 1928-55. Oversigter, kopibøger, regnskaber 1915-36 (div. år). *(MH)*

Landbrugsministeriets Rådgivende Udvalg vedr. Landøkonomiske Bevillinger 1948-56 1085

15.5.1946 nedsatte Landbrugsministeriet et udvalg med den opgave at foretage en undersøgelse af og fremkomme med forslag til den fremtidige tilrettelæggelse af Landbrugsmin.s tilsyn med den landøkonomiske konsulentvirksomhed samt administrationen af den Faste planteavlsbevilling og bevillingerne iht. husdyrloven. Den landøkonomiske konsulentvirksomhed havde hidtil været underlagt en egen tilsynsførende, se ovf., mens planteavlsbevillingen administreredes af Udvalget for den Faste Planteavlsbevilling og husdyrlovens bevillinger direkte af ministeriet.

Udvalget, der afgav betænkning 26.6.1947, foreslog, at alle 3 bevillinger underlagdes en sagkyndig tilsynsførende med de landøkonomiske bevillinger, og at der desuden nedsattes et rådgivende udvalg på 3 medlemmer, 1 efter indstilling af husmandsforeningerne, 1 efter indstilling af landboforeningerne og 1 efter indstilling af De Samvirkende Danske Haveselskaber og Almindelig Dansk Gartnerforening, med den opgave over for ministeriet at udtale sig om spørgsmål af principiel natur vedr. de landøkonomiske bevillinger. 1.4.1948 nedsatte Landbrugsmini-

steriet udvalget som foreslået. Det ophævedes ved ministeriets skrivelse af 1.3.1956.

Henvisninger: Forvaltningskommissionens 8. betænkning, 1951, s. 35f. – Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1956/642.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1948-56. Journal 1948-54. Sager nr. 1-53, 1948-56. *(NP/MH)*

Landbrugsministeriets Konsulentudvalg 1956- 1005

I forbindelse med indførelse af en ny konsulentordning afløstes Landbrugsmin.s Rådgivende Udvalg vedr. Landøkonomiske Bevillinger (se ovf.) af Landbrugsmin.s Konsulentsudvalg (Landbrugsmin.s skr. af 1.3.1956). Udvalget skulle afgive udtalelser til ministeren i spørgsmål vedr. konsulentvirksomhed (forretningsorden 25.4.1956). Udvalgets sekretariatsfunktion var oprindelig i Landbrugsmin.s Landvæsenskontor (1. Kt.), senere i 1. Afdelings 4. Kt. og overgik i 1982 til Jordbrugsdirektoratet (s. 1131).

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1956ff. fast nr. 653.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Gartnereksaminationskommissionen 1867-? 1144

Ved lov af 11.2.1863 indrettedes ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole en undervisning med afsluttende prøve i økonomisk havedyrkning, der på to undtagelser nær omfattede de samme fag, som indeholdtes i den såkaldte almindelige gartnereksamen, der afholdtes i Den Botaniske Have af Gartnereksaminationskommissionen (se I s.216). De to udeladte fag var blomsterdyrkning og driveri (kultur under glas). Ved bek. af 26.

5.1866 blev den almindelige gartnereksamen ophævet. Der kunne dog, hvis der viste sig trang til det, indrettes prøver i de to fag, der ikke omfattedes af Landbohøjskolens havebrugsundervisning.

16.7.1867 udstedtes bekendtgørelse angående afholdelse af en særskilt prøve i driveri og blomsterdyrkning. Prøven skulle bestås for en særskilt eksamenskommission med Landbohøjskolens direktør som formand og to gartnere som faste eksaminatorer. Prøven var en overbygning på prøven i økonomisk havedyrkning, men betragtedes i øvrigt som skolen uvedkomende. Først ved en undervisningsplan af 1895 blev blomsterdyrkning og plantedrivning optaget i havebrugsstudiet.

Der er ikke bevaret arkivalier fra den i 1867 oprettede Gartnereksaminationskommission.

Henvisninger: Departementstid. 1866 s. 553 og 1867 s. 704f. *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1908*, 1908 s. 103ff. og 352ff. *(NP)*

Bestyrelsen for Dansk Landbrugsmuseum 1906- 2489

Dansk Landbrugsmuseum oprettedes 1888 af forstander for Lyngby Landbrugsskole, J.C. la Cour, i forbindelse med den s.å. i København afholdte Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling. Der var forud truffet bestemmelse om, at landbrugets andel i udstillingens overskud skulle anvendes til grundlæggelse af et landbrugsmuseum under Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskabs administration. Museet fik til huse ved landbrugsskolen i Lyngby og fik senere filialer ved en række andre landbrugsskoler (Dalum, Ladelund, Malling m.fl.). Fra og med finansåret 1906/07 blev det overtaget af staten med en af Landbrugsministeriet udpeget bestyrelse. Museet sorterede under Landbrugsministeriet. I 1969 flyttede det fra Lyngby til Herregården Gl. Estrup i Jylland. Ved bek. 650 af 11.10.1989 blev museet pr. 1.1.1990 overført fra Landbrugsmin. til Kulturmin.

Arkivtilsyn med Dansk Landbrugsmuseum er ved skr. af 24.5. 1985 overdraget til Landsarkivet for Nørrejylland.

Henvisninger: Udvalgsbet. ang. Ordningen af Landbrugsmuseet og permanente Redskabs- og Maskinudstillinger. Afgivet til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, 1901. Landhusholdningsselskabets Aarsberetning for 1906-07 s. 196ff.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1909/1289, 1920/394, 1935/1489, 1940/1578, 1944/729, 1952/535, 1954/535, 1955/535 1959/535, 1965/535, 1968/535, 1969/535.

Indhold: Mødereferater 1947-80. Div. sager (personale, bygningsforhold, flytning, norsk udstilling) 1952-86. *(NP/MH)*

Tilsyn med gødning og foderstoffer

Forsøgslaboratoriets Foderstofkontrol 1926-38 1103

Statens Foderstofkontrol 1939-89

Landbrugsministeriets Tilsynsudvalg vedr. Foderstoffer 1939-76 1105

Til at føre kontrol med handelsfoderstoffer fremstillet af firmaer, der havde tilsluttet sig en frivillig kontrolordning, oprettedes *Forsøgslaboratoriets Foderstofkontrol* i 1926. I 1939 omdannedes den til *Statens Foderstofkontrol*, der sideløbende med den frivillige kontrol, som ophørte 1978, tillige varetog den obligatoriske foderstofkontrol, jf. lov 135 af 13.4.1938 (Lovtid. 1939) om handel med foder- og gødningsstoffer samt grundforbedringsmidler, bek. 234 af 24.6.1939 §14 stk. 2, jf. tillægslov 288 af 30. 5.1940. I 1940ff. førte Statens Foderstofkontrol på Priskontrolrådets vegne (s. 1259) tilsyn med overholdelse af maksimalprisbestemmelser. Senere lovændringer: Lov 93 af 16.3. 1962, lov 113 af 30.3. 1966,

lov 280 af 18.6. 1969, lov 340 af 26.6.1975. Efter Danmarks tilslutning til EF er kontrolområdet udvidet til også at omfatte EF-støtteordninger for anvendelse af skummetmælkpulver til foderbrug, tørret foder samt ærter og bønner.

Med virkning fra 1939 behandlede *Landbrugsministeriets Tilsynsudvalg vedr. Foderstoffer* sager vedr. overtrædelser af foderstofloven. Tilsynsudvalgets virksomhed ophørte med udgangen af 1976. Tilsynsudvalgets arkivalier indgår i Foderstofkontrollens arkiv. Denne indgik 1.1.1990 i Plantedirektoratet (s. 1170).

Foderstofkontrollens arkiv er delt i 3 hovedgrupper: Den frivillige foderstofkontrol 1926-78 (Sk), tilsynet med foderstoflovgivningen 1939f (Sa) og sager til efterretning (Sb). Rigsarkivet har ved skrivelser af 29.9.1972 og 7.1.1982 bemyndiget kassation af Sa-sager og sager vedr. EF-støtteordningerne og af de s.k. Indlægssedler.

Henvisninger: Landbrugsårbog. H. Ærsøe: *Husdyrbrugsforsøgsvirksomheden i Danmark 1882-1942*, 200. Beretning fra Forsøgslaboratoriet, 1942 s. 138-47. *Fælles Arbejdsmetoder for Undersøgelser i Medfør af Lov om Handel med Gødning og Foderstoffer af 26. marts 1898*, Min.Tid. B 1922 s. 61-81 (Sv. 1709). Bet. vedr. revision af foderstoflovgivningen, 1973 (686/Sv. 3112). Statens Foderstofkontrol udgiver *Årsberetning*.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landbrugsministeriets Foderstofudvalg 1975- 1104

Landbrugsministeriets Foderstofudvalg blev nedsat af landbrugsmin. iht. lov 340 af 26.6.1975 om foderstoffer §10 for at følge udviklingen og afgive indstilling om foranstaltninger i forbindelse med salg og kontrol af foderstoffer. Udvalget havde 8 medlemmer, der repræsenterede forbruger- og producentorganisationer samt teknisk-biologisk sagkundskab.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Tilsynet med Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler 1938-77 1107

Landbrugsministeriets Gødningstilsyn 1977-89

For at sikre overholdelsen af de i lov 135 (1939) af 13.4.1938 om handel med foder- og gødningsstoffer og grundforbedringsmidler fastsatte bestemmelser (varedeklaration, brugsanvisning mv.) oprettedes i 1938 *Tilsynet med Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler*, efter at et udvalg på 13 medlemmer, hentet dels blandt professorerne på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, dels fra interesseorganisationer, havde udarbejdet reglerne for tilsynet. Indtil 1962 udøvede Tilsynet sin virksomhed gennem Statens Planteavlslaboratorium (s. 1166). Ved lov 92 af 16.3.1962 udskiltes Tilsynet som en særskilt institution under Landbrugsministeriets Tilsynsudvalg vedr. Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler, se ndf. Ved senere lovændring, lov 41 af 26.1.1977, fik institutionen navnet *Landbrugsministeriets Gødningstilsyn*. I 1990 blev Tilsynet henlagt under Plantedirektoratet, se s. 1170 (finanslov 1990 §11.35).

En stor del af arkivet består af dossiers for enkeltfirmaer. Journalisering påbegyndtes i 1977. Gødningstilsynet var sekretariat for Landbrugsmin.s Tilsynsudvalg.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1938 -44/382 (fast nr.); Veterinærjournal (LVJ) 1945-60/462 (fast nr.).

Indhold: Firmanummerfortegnelse. Korrespondance med firmaer (udgående, nr. 1-128) 1939-63. Korrespondance med firmaer (A-Ø, nr. 200-222) 1939-58. Korrespondance med kalklejer (A-Ø, nr. 400-402) 1938-57. Samlemappe (A-C) 1936-56. Debitorregnskab 1940-49. *(MH)*

Landbrugsministeriets Tilsynsudvalg vedr. Handel med Gødning og Grundforbedringsmidler 1962- 1106

Tilsynsudvalget blev nedsat iht. lov 92 af 16.3.1962 om handel med gødning og grundforbedringsmidler §26 for at forestå Landbrugsministeriets Gødningstilsyn, se ovf. Det bestod af 3 medlemmer udpeget af Dansk Erhvervsgartnerforening (opr. Erhvervsrådet for Gartneri og Frugtavl), De Samvirkende Landboforeninger og De Samvirkende Husmandsforeninger (i fællig 1 medlem) samt en formand udpeget af Landbrugsmin. Senere lovændring: Lov 41 af 26.1.1977, jf. bek. 867 af 20.12.1988.

Tilsynsudvalgets beskedne arkiv (årsberetning og møderefera t) indgår i Landbrugsministeriets Gødningstilsyns arkiv. Der er ikke bevaret sekretariatsmateriale før 1974. *(MH)*

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Tilsætningsstoffer til Dyrefoder 1973- 2568

If. bek. 568 af 31.10.1973 om tilsætningsstoffer til dyrefoder §5 (jf. cirk. 248 af s.d.) måtte intet fabrikat af et antibiotikum, cocidiostatikum eller andet lægemiddel eller af noget vækstfremmende stof erhvervsmæssigt tilsættes foderstoffer, med mindre det pågældende fabrikat var registreret til sådan anvendelse af Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Tilsætningsstoffer til Dyrefoder. En tilsvarende begrænsning gjaldt forhandling af salg af tilsætningsstoffer i dyrefoder. Bekendtgørelsen refererede til rådsdirektiv 524 af 23.11.1970 og blev ændret ved senere bek. 529 af 12.10.1977, 222 af 11.5.1981 og 8.11.1986, jf. lov 340 af 26.6. 1975. Udvalget havde selvstændigt arkiv, indtil det i 1990 henlagdes til Planteavlsdirektoratet, hvorefter dets korrespondance mv. journaliseredes og indgik i direktoratets arkiv.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Planteavl (forædling)

Statens Planteavlsudvalg 1898- 1020

På foranledning af Det Kgl. Landhusholdningsselskab nedsatte Landbrugsmin. - gennem Landhusholdningsselskabet - Statens Planteavlsudvalg til at forestå ledelsen af de af P. Nielsen påbegyndte planteavlsforsøg, se Statens Planteavlsforsøg ndf. Ifølge forretningsorden af 13.12.1898 var Landhusholdningsselskabets præsident født formand for Statens Planteavlsudvalg. Udvalgets to øvrige medlemmer udpegedes efter indstilling fra Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og fra De Samvirkende Danske Landboforeninger. I forretningsorden af 7.12.1920 udvidedes bestyrelsen med repræsentanter for De Samvirkende Danske Husmandsforeninger og De Samvirkende Haveforeninger. Udvalget administreredes af Statens Planteavlskontor (se ndf.), fra 1990 af Plantedirektoratet (s. 1170).

Henvisninger: Statens Planteavlsudvalg har udsendt årlig *Arbejdsplan* og offentliggjort forsøgsresultater i *Tidsskrift for planteavl* og *Korte Meddelelser*.

Indhold: Journaler 1901-39. Journalsager 1898-1939. *(MH)*

Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur 1885-1980

Statens Planteavlsforsøg 1980-89

Statens Planteavlskontor 1898- 1021

Statens Planteavlslaboratorium 1905- 1023

Frøavls- og Industriplanteforsøg 1972- 1025

Oprindelig var Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, senere Statens Planteavlsforsøg, fællesbetegnelse for virksomheden i en

lang række forsøgsstationer, institutter og laboratorier mv. Virksomheden går tilbage til ca. 1870, hvor den senere statskonsulent P. Nielsen på sin lærerlod ved Ørslev påbegyndte de første forsøg i plantekultur. Fra 1877 ydede Det Kgl. Landhusholdningsselskab økonomisk støtte, og fra 1882 refunderede Indenrigsmin. Landhusholdningsselskabets udgifter til forsøgsvirksomheden.

På finanslov 1885-86 optoges bevilling til Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, og omtrent samtidig anlagdes de første faste forsøgsstationer (Tystofte og Askov). Indtil sin død i 1897 ledede P. Nielsen forsøgene, og statskassens bidrag til driften overførtes gennem Landhusholdningsselskabet. Det var ligeledes på Landhusholdningsselskabets foranledning og gennem dette, at Landbrugsmin. i 1898 nedsatte Statens Planteavlsudvalg (ovf.). Med det samtidig oprettede *Statens Planteavlskontor* som koordinerende organ varetog Planteavlsudvalget ledelsen af planteavlsforsøgene efter P. Nielsen. Ifølge forretningsordenen skulle kontor og arkiv have domicil hos Det Kgl. Landhusholdningsselskab. Indtil 1908 blev planteavlsforsøgenes årsberetninger forelagt for Landhusholdningsselskabets generalforsamling; derefter blev de udgivet særskilt.

Med tiden kom et stort antal forsøgsstationer til. I 1905 startede *Statens Planteavlslaboratorium* sin virksomhed i lokaler på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Statens Planteavlskontor har til stadighed været det koordinerende organ. Omkring 1980 blev Statens Planteavlsforsøg struktureret under 4 s.k. centre: *Det Administrative Center* med Statens Planteavlskontor (1898), Informationstjenesten (1979), Dataanalytisk Laboratorium (1969, fra 1987 Afdeling for Biometri og Informatik, se ndf.), Sekretariat for Sortsafprøvning (1980, fra 1987 under Landbrugscentret, se. ndf.) og Jordbrugsmeteorologisk Tjeneste (1983), - *Landbrugscentret* med forsøgsstationerne i Askov (1885), Tystofte (1886), Roskilde (1890) herunder det i 1941 oprettede Statens Biavlsforsøg, Tylstrup (1894), Borris (1907), Statens Marskforsøg (påbegyndt 1923), Store Jyndevad(1939), Rønhave (1950), Silstrup (1957), Institut for Grovfoder, Foulum (1983), - *Havebrugscentret* med institutterne for Grøntsager, Årslev (1905), for Vækstkulturer, Årslev (1927), for Frugt og Bær, Blangstedgård (1915), for Landskabsplanter, Hornum (1916), - *Planteværnscentret* med Institut for Plantepatologi (1905) forenet med Institut for Pesticider (s. 1171), Institut for Ukrudtsbekæm-

pelse, Slagelse (1918-27, genoprettet 1946, se s. 1172), Analyselaboratorium for Pesticider, Slagelse (selvstændigt 1978) og Planteværnsafdelingen på Godthåb (1979, fra 1987 Landbrugets Rådgivningscenter, Skejby).

Nedlagte forsøgsstationer: Abed, Herning, Lundgaard, Lyngby, Pedersholm, Spangsbjerg, Studsgaard, Vejen, Aakirkeby.

Statens Planteavlsforsøg indgik i 1990 i Plantedirektoratet (s. 1170).

Henvisninger: (Bet. om) Statens Planteavlsudvalg 1920 Rigsdagstid. A. 1919-20 sp. 6041-44. H.C. Larsen: *Statens forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Dens organisation og administration*, 1923. Kommissionen af 13. maj 1946: Bet. vedr. de fremtidige Retningslinjer for forsøgsarbejdet på Planteavlens område, (Sv. 1807). Statens Planteavlskontor udgiver *Tidsskrift for Planteavl*.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1912/746; 1927/1165; 1960/269.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Dataanalytisk Laboratorium 1969-87 1024
Afdeling for Biometri og Informatik 1987-

Institutionen, oprettedes 1969 under Statens Planteavlslaboratoriums Forsøgstekniske Afdeling, rådgav *Statens Planteavlsforsøg* (se ovf.) og foretog selvstændig databehandling af forsøgsopgaver. Udskilt 1970 som selvstændig enhed. Navneændring 1987. Arkivet indgår i det fælles arkivsystem af 1976 for Statens Planteavlsforsøg, se ovf. *(MH)*

Plantenyhedsnævnet 1962- 1140
Sekretariatet for Sortsafprøvning 1973- 1022

Plantenyhedsnævnet oprettedes iht. lov 205 af 16.6.1962 om beskyttelse af forædlerrettigheder for planter §4, ændret ved lov 169

af 15.5.1968. Nævnet traf afgørelse vedr. anmeldelse om beskyttelse og udfærdiger plantenyhedsregister mv. Fra 1973 administreredes nævnet af Sekretariatet for Sortsafprøvning i Tystofte, der fra 1978 henhørte under Statens Planteavlsforsøg (s. 1166). Sekretariatet udførte forarbejdet til sortsliste udsendt af *Statens Planteavlskontor*. Plantenyhedsnævnet og Sekretariatet for Sortsafprøvning havde arkivfælleskab.

Henvisninger: Forretningsorden, jf. Landbrugsmin.s cirk. 172 af 11.9. 1963; Landbrugsmin.s cirk. 126 af 20.6.1969; Landbrugsmin.s cirk. 104 af 14.9. 1988. Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1962f. fast nr. 316.

Indhold: Korrespondance, møderefererater 1962-65 (V.A. Hallings papirer). *(NP/MH)*

Landbrugsministeriets Navneudvalg for Planter 1970- 1033

Navneudvalget godkendte plantenavne beskyttet iht. lov om beskyttelse af forædlerrettigheder for planter (lovbek. 172 af 17.5. 1968) samt navne for sorter eller stammer optaget på sortslisten (lov 170 af 15.5. 1968 om handel med frø og planter, bek. 364 af 5.8.1970 om navngivning af plantenyheder). Udvalgets medlemmer repræsenterede planteavlsinstitutioner under Landbrugsmin. Fra 1973 var udvalget underlagt Sekretariatet for Sortsafprøvning, som i 1978 overførtes til Statens Planteavlsforsøg.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Væksthusforsøg 1927-80 1027
Institut for Væksthuskulturer 1980-

I tilknytning til Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur (s. 1166) stilledes i 1927 arealer på Virumgårds jorder til rådighed for havebrugsforsøg og forsøg med væksthuse (finanslov §13 II P 7).

Væksthusenes opførelse bekostedes af Alm. Dansk Gartnerforening. I 1976 flyttedes instituttet til Årslev.

Henvisninger: Grethe Olsen og Ole Voigt Christensen (red.): *Fra Statens Væksthusforsøg i Virum til Institut for Væksthuskulturer i Årslev 1929-79*, Odense 1979.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1929/1568.

Indhold: Korrespondance 1946-64. Div. vedr. Plantenyhedsnævnet 1962-65. Ansøgninger 1943-61. Anbefalinger 1930-69. Byggningsplaner 1927. Hovedbog 1929-60. Regnskab 1950-64. *(MH)*

Plantedirektoratet 1990- 2461

Plantedirektoratet oprettedes 1990 (finanslov 1990) ved sammenlægning af Statens Plantetilsyn (s. 1177), Statsfrøkontrollen (s. 1175), Statens Foderstofkontrol (s. 1162), Landbrugsministeriets Gødningstilsyn (s. 1164), Tilsynet med Statsautoriserede Laboratorier (s. 1150). Desuden har direktoratet fået tilført de lovregulerede opgaver under Statens Planteavlskontor (s. 1166), og fra Statens Forstlige Forsøgsvæsen (s. 1608) har det overtaget Statens Herkomstkontrol med Skovfrø og Planter (s. 1609).

Direktoratet var endvidere sekretariat for en række rådgivende udvalg: Plantesundhedsrådet (s. 1178), Gartnerikontrolkommissionen, Frøkontrolkommissionen (s. 1176), Landbrugsministeriets Foderstofudvalg (lov 340 af 26.6.1975) (s. 1163), Gødningstilsynets Tilsynsudvalg (s. 1164), Statens Udvalg for Kontrol med Forstligt Formeringsmateriale (s. 1610), Landbrugsministeriets Plantenyhedsnævn (s. 1168), Vilkårsnævnet for Plantenyheder (lov 866 af 23.12.1987), Økologisk Jordbrugsråd (lov 363 af 10.6.1987) og Statens Bisygdomsnævn (lov 115 af 1982) (s. 1197).

En række departementale opgaver blev ved oprettelsen udlagt til Plantedirektoratet (se den under Henvisninger anførte rapport). Direktoratet organiseres med en direktion, en administrativ-juridisk afdeling og en laboratorieafdeling samt derunder hørende kontorer og laboratorier.

Henvisninger: Rapport fra Arbejdsgruppen om fordeling af arbejdsopgaver mellem departementet og Plantedirektoratet, Landbrugsmin. 1989. Finanslovsforslag 1990 anm. 2 §11.35.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Bekæmpelse af plantesygdomme og planteskadedyr

Statens Plantepatologiske Forsøg 1913-80 1026

Institut for Plantepatologi og Institut for Pesticider 1980-

I 1905 indledte De Samvirkende Landboforeninger en plantepatologisk forsøgsvirksomhed, som fra 1913 under navnet Statens Plantepatologiske Forsøg fortsattes inden for rammerne af Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Fra 1980 var forsøgsvirksomheden henlagt til Institut for Plantepatologi og Institut for Pesticider under Statens Planteavlsforsøg (s. 1166). Kemikaliekontrollen (s. 1640) var indtil 1948 en del af Statens Plantepatologiske Forsøg.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1912/1317; 1923/1479; 1937/779.

Indhold: Mødereferater 1905-63. Lov om Mider 1936. Div. udvalg 1927-47. Administrativ korrespondance 1915-63. Årsoversigter 1905-63. Forsøgslommebøger (prøver). Afprøvningsresultater 1959-63. Månedsoversigt over plantesygdomme 1929-63. Kemikalietællinger 1931-48. Samvirkende Landboforeningers plantepatologiske virksomhed 1908-15. *(MH)*

Statens Ukrudtsforsøg 1918-27, 1946- 1114

Statens Ukrudtsforsøg blev oprettet i 1918 som en afdeling under Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur (s. 1166). Den nedlagdes som selvstændig institution i 1927, men blev genoprettet i 1946 under Statens Plantepatologiske Forsøg. I 1978 blev Statens Ukrudtsforsøg et institut i Statens Planteværnscenter under Statens Planteavlsforsøg.

Fra Statens Ukrudtsforsøg er afleveret arkivalier, der hidrører fra instituttets leder 1918-27, K. Hansen. De vedrører tildels dennes virksomhed før instituttets oprettelse i 1918.

Indhold: K. Hansens papirer: Forsøg og iagttagelser vedr. ukrudt 1906-18. Korrespondance og forsøg vedr. ukrudt 1909-17. Fænologiske observationer 1897-1912. Korrespondance og forsøg 1915-31. Sager vedr. assistenter og medhjælpere 1917-22. Materiale vedr. "Tidseldræberen" 1920-22. Regnskab 1918-20. *(NP)*

Teknologisk Instituts Skadedyrafdeling 1940-48

Statens Skadedyrlaboratorium 1948- 1116

Omkring 1940 påbegyndte Teknologisk Institut en konsultativ virksomhed vedr. bekæmpelse af kornskadedyr. Herfra udgik initiativet til etablering af Kornskadedyrkomiteen (ndf.). Instituttets Skadedyrafdeling blev i stigende grad benyttet af Landbrugsmin. til afprøvning af bekæmpelsesmidler, der kun måtte forhandles med ministeriets godkendelse. Fra 1.4.1948 blev afdelingen overtaget af staten under navnet *Statens Skadedyrlaboratorium* (Finansudvalgets aktstykke 554 af 13.6.1948, Landbrugsmin. skr. af 29.4.1948).

Statens Skadedyrlaboratoriums arbejdsområde omfattede skadedyr i huse, lagre, fabrikker og anvendte materialer, fluer, myg og andre insekter af hygiejnisk betydning, samt rotter, mus, mosegrise og muldvarpe. Laboratoriet har hele tiden sorteret under Landbrugsmin., men var tillige rådgivende for Miljømin. og Miljøstyrelsen. For Miljømin. afholdtes kurser om anvendelse af bekæmpelsesmidler.

I forbindelse med Laboratoriets flytning i 1965 blev en del af arkivet kasseret efter aftale med Landbrugsmin.

Henvisninger: Laboratoriet udsendte trykte årsberetninger.

Indhold: Skønssager 1938-60. Rapport over forsøg med imprægneringsmidler mod husbukke 1941. *(NP)*

Kornskadedyrkomiteen 1941-52 1111

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Bekæmpelse af Kornskadedyr mv. 1952-62

I efteråret 1940 tog Teknologisk Instituts Skadedyrslaboratorium initiativ til at danne en komité, der skulle virke for at nedbringe det tab, der forvoldtes af skadedyr i korn og mel. Den 7.3.1941 holdt *Kornskadedyrkomiteen* stiftende møde. Komiteen bestod af 24 medlemmer, der valgte en formand og et arbejdsudvalg på 5 medlemmer. Opgaven var gennem propaganda og konsulentvirksomhed at udbrede kendskab til skadedyr i korn og mel og vejlede med hensyn til bekæmpelse og forebyggelse. Arbejdet finansieredes ved støtte dels fra Landbrugsmin., dels fra Otto Mønsteds fond.

Da Teknologisk Instituts Skadedyrslaboratorium i 1948 blev overtaget af staten, opstod det spørgsmål, om Kornskadedyrkomiteen, der "havde valgt sig selv", skulle gå over til at blive et ministerielt udvalg, i hvilket tilfælde det måtte vælges af organisationerne (forhandlingsprotokol 5.11.1948).

Resultatet blev, at landbrugsministeren ved skr. af 14.10.1952 nedsatte et udvalg under navn af *Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Bekæmpelse af Kornskadedyr mv.*, sammensat af repræsentanter for Landbrugsrådet, De Samvirkende Danske Landboforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger, Centralforeningen af Tolvmandsforeninger og Større Landbrugere i Danmark, Danske Korn- og Foderstofimportørers Fællesorganisation, De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark, Grosser-Societetets Komité, Dansk Møllerforening, Foreningen af Danske Handelsmøller, Industrirådet og Statens Plantepatologi-

ske Forsøg, ialt 11 medlemmer med repræsentanten for Landbrugsrådet som formand.

Udvalget ophævedes ved skr. af 16.2.1962 med henvisning til, at bekæmpelsen af skadedyr i korn- og kornprodukter nu var nået så vidt, at den ikke længere frembød noget samfundsmæssigt problem.

Indhold: Kornskadedyrkomiteen: Forhandlingsprotokol 1941-49. Møddereferater, den samlede komité 1946-49. Møddereferater, arbejdsudvalget 1945-51. Beretninger 1941-48. Budgetforslag 1942-50. Årsregnskab 1942-50. Lovforslag 1946-48.

Kornskadedyrudvalget: Korrespondance 1952-62. *(NP/MH)*

Plantetilsyn

Landbrugsministeriets Certifikatudvalg for Korn og Frø 1958-80 1032

Certifikatudvalget for Korn og Frø nedsattes som et stående udvalg ved landbrugsmin.s cirk. 43 af 24.3.1958 om regler for udstedelse af "Danske Certifikater" for kløver- og græsfrø avlet i Danmark, jf. cirk. 44 af s.d. om regler ... mv. i hht. OEEC projekt 215 om oprettelse af *Standard System of Terminology for Certified Herbage Seed Moving in International Trade*. Udvalget varetog kontrol med produktionen af frø (jf. lov 206 af 16.6.1962 om salg af visse mindreværdige plantenyheder, ændret ved lov 170 af 15.5.1968 om handel med frø og planter, ændret ved lov 534 af 13. 12.1972 om handel med frø, såsæd, læggekartofler og planter (i EF)). Udvalgets opgaver overførtes i 1980 til Statsfrøkontrollen, se ndf.

Rigsarkivet har i skrivelse af 27.4.1988 bemyndiget kassation af anmeldelsesskemaer, hvide og blå, besigtigelsesskemaer og indberetninger fra frøfirmaer om EF-støtte.

Henvisninger: Beretn. fra udvalget vedr. Certifikatudvalgets fremtid, 21. mar. 1979 (Sv. 4251).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statsanstalten Dansk Frøkontrol 1891-1916 1030

Statsfrøkontrollen 1916-89

Landøkonom E.Møller-Holst oprettede i 1871 en privat institution med navnet Dansk Markfrøkontrol, som skulle kontrollere frøsorters kvalitet. I 1891 overtoges den af staten under navnet Statsanstalten Dansk Frøkontrol (navneændring til Statsfrøkontrollen i 1916). Lederen betegnedes oprindelig bestyrer, fra 1916 direktør. Statsfrøkontrollen bestod af flg. afdelinger: Kontorafdeling, Renhedsafdeling, Spiringsafdeling, Ægthedsafdeling (1917), Afd. f. Plantepatologi (1960), samt afdelinger for certificering af korn og frø.

I arkivet indgik tillige arkivalier fra Frøkontrolkommissionen og Landbrugsmin.s Udvalg for Ind- og Udførsel af Frø. Rigsarkivet har i 1976 bemyndiget kassation af kassebøger og kopibøger 1871-1925 (ulæselige), af arkivalier vedr. den løbende kontrolvirksomhed med undtagelse af analysehovedbøger og hver 10. årgang af korrespondance med firmaer samt af plantesundhedscertifikater for korn og frø til udsæd.

1.1.1990 forenedes Statsfrøkontrollen med Statens Plantetilsyn, Statens Gødningstilsyn og Foderstofkontrollen i Plantedirektoratet (s. 1170).

Henvisninger: Bet. fra det af Landbrugsmin. i 1913 nedsatte Udvalg vedr. Frøavl og Frøkontrol, 1920 (Sv. 1798). Beretn. fra Udvalget vedr. Certifikatudvalgets fremtid, 1979 (Sv. 4251).

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1890/1704; 1928/922; (budgetsager:) 1922/1460; 1933/1620; 1938/614; 1944/710; 1949/710; 1952 og hvert andet eller tredie år herefter indtil 1968/510 (fastnr.).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Frøkontrolkommissionen 1889- 1029

En kommission til udarbejdelse af regler for den af E. Møller-Holst oprettede og privat drevne anstalt, "Dansk Frøkontrol", afgav betænkning i begyndelsen af 1889, og med baggrund i denne nedsatte indenrigsministeren ved skr. af 28.9.1889 Frøkontrolkommissionen, der fik til opgave at rådgive vedr. undersøgelse og kontrol med frø og sædekorn. I 1891 overtog staten Dansk Frøkontrol, som da underlagdes kommissionens tilsyn.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1890/1704, 1928/922 (medlemmer:) 1942/575, 1946/646, 1961/646.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

International Seed Testing Association (ISTA) 1924- 2000/2

Det voksende samarbejde mellem frøforskere fra forskellige lande førte i 1921 til nedsættelse af *European Seed Testing Association*, der tre år senere skiftede navn til *International Seed Testing Association*. Første præsident var danskeren K. Dorph-Petersen (død 1937), der var direktør for Statsfrøkontrollen. Gennem mange år havde organisationen internationalt sekretariat i Danmark ved Statsfrøkontrollen, og flere af Statsfrøkontrollens medarbejdere har været formænd for *Technical Committees* under ISTA. ISTA udarbejdede regler for prøvetagning, avlskontrol og undersøgelse af sædekorn og frø og var ramme om det internationale forskningssamarbejde på frøområdet.

Henvisninger: *Statsfrøkontrollen 1871-1971*, 1971 s. 149-155.

Indhold: Korrespondance (ordnet efter lande/byer/organisationer/firmaer) 1924-73. Technical Committees of ISTA: Beta-Committee 1950, Sampling and Bulking Committee 1955-59, Committee of Germination 11957-58, Seed Moisture and Storage Committee 1958-59, Tetrazolium Test Committee 1959, Committee vedr. undersøgelse af sorts- og stammeægthed 1933-36, Certificate Committee 1957-58, Pelleted Seeds Committee 1968-71,

Committee on Plant Diseases 1957-72, Purity Committee and Working group 1960-66, Rules Committee 1964-65, Statistics Committee 1956-64, Variety Committee 1956-65, Referee Tests 1925-68. Kongresser, møder, work-shops, rejserapporter mv. 1934-73 div. år. Regnskaber 1924-58. Regnskabsoversigt 1940-58. *(MH)*

Landbrugsministeriets Tilsyn med Planteskoler og Planteskoleartikler 1913-14 1113

Landbrugsministeriets Tilsyn med Smitsomme Plantesygdomme 1914-46

Statens Plantetilsyn 1946-89

Foranlediget af et forbud mod indførelse af kartofler til USA foreslog Dansk Planteskoleforening i 1912, at der oprettedes en officiel havebrugsinspektion, hvilket gav stødet til oprettelse af Landbrugsministeriets *Tilsyn med Planteskoler og Planteskoleartikler* (regulativ af 27.1.1913 og 19.9.1913). Året efter ændredes navnet til *Landbrugsministeriets Tilsyn med Smitsomme Plantesygdomme* (bek. 25 af 19.2.1914 ang. udførsel af kartofler til ... Amerika) og i 1946 til *Statens Plantetilsyn* (bek. 521-530 af 25.10. 1946). Sammen med en række andre institutioner under Landbrugsmin. blev Statens Plantetilsyn ved finanslov 1990 sammenlagt i Plantedirektoratet (s. 1170). Plantetilsynet var organiseret med hovedkontor, laboratorier og 6 distrikter. Institutionen deltog i administrationen af et antal love om foranstaltninger til bekæmpelse af plantesygdomme og i forvaltningen af EF-markedsordninger.

Arkivet er for perioden 1913-54 emneordnet (alfabetisk eller kronologisk, se afleveringsfortegnelse). Fra 1955 er der ført journal, og fra 1970 anvendtes et emneorienteret henlæggelsessystem med emnekort, men uden egentlig journalisering. Der er givet bemyndigelse til kassation af importcertifikater og kopier af udfærdigede sundhedscertifikater.

Henvisninger: P. Neergaard: *Statens Plantetilsyn 50 År*, 1963. - Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1917/1802.

Indhold: Sager 1913-54. *(MH)*

Plantesundhedsrådet 1946- 1110

Plantesundhedsrådet oprettedes ved Landbrugsmin.s skr. af 21. 5.1946. Det skulle rådgive ministeren mht. forebyggelse og bekæmpelse af plantesygdomme, jf. lov 121 af 12.4.1957 om bekæmpelse af farlige plantesygdomme og skadedyr. Plantesundhedsrådet havde ikke selvstændig arkivdannelse; Statens Plantetilsyn var sekretariat for rådet, og rådets arkiv indgik heri.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1946/- og 1947/18. Statens Plantetilsyn, j. (1981ff.) nr. 0030-1. *(MH)*

Ankenævnet for Afgørelse vedr. Planters Sundhed 1957- 1112

I lov 121 af 12.4.1957 om bekæmpelse af farlige plantesygdomme lød §6 stk. 4: "Opnås der ikke enighed ... om størrelsen af erstatningen, skal spørgsmålet, førend det kan indbringes for domstolene, forelægges tre personer, der vælges henholdsvis af ministeren, vedkommende amtmand og skadelidte." Et sådant ad hoc nedsat ankenævn har været i funktion én gang (1969). I 1974 oprettedes et permanent ankenævn vedr. plantesundhed. Ankenævnet havde ikke selvstændig arkivdannelse; evt. sager er arkiveret i Statens Plantetilsyn (s. 1177). *(MH)*

Fællesudvalget for Fremavl og Sundhedskontrol med Havebrugsplanter 1948-79 1131

Fællesudvalget for Fremavl og Kontrol med Havebrugsplanter oprettedes i 1948. Det sammensattes af repræsentanter for gartneriets, frugtavlens og havebrugets organisationer samt De Sam-

virkende Landbo- og Husmandsforeninger, Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, Landbohøjskolen og Plantesundhedsrådet. Pr. 1.5.1979 blev udvalget sammenlagt med Statens Plantetilsyn. Rigsarkivet gav i 1977 bemyndigelse til kassation af regnskabsbilag.

Indhold: Mødereferater 1948-77. Korrespondance (adressat- eller emneorienteret) 1948-77. Duplikeringskopi 1958-66. Hovedbog 1958-64. Kassejournal 1949-63. Afgiftsbog 1954-63. *(MH)*

Husdyr (forædling)

Statsdyrskuekommissionen 1887-1927 1012

Med grundlag i lov 54 af 1.4.1887 om foranstaltninger til husdyrbrugets og husdyravlens fremme §7 foranstaltede Statsdyrsku-

Foruden Statsdyrskuekommissionen arrangerede også landbrugets egne organisationer dyrskuer. Fra Fællesskuet i Odense 1957 hentede Andelsbladet dette billede af en hoppe af jysk race, "Veronika", på skuet kåret som fløjhoppe (Erhvervsarkivet).

ekommissionen afholdelse af dyrskuer og førte tilsyn med foreningsdyrskuer, hvortil staten ydede tilskud. Kommissionen var sammensat af de i lovens §4 omtalte hingste- og tyreskuekommissioner og af statskonsulenter. Kommissionen havde sekretariat i Landbrugsmin. (selvstændigt arkiv). Ved lovens fornyelse i 1927 (lov 185 af 10.7.1927) bortfaldt bestemmelsen om Statsdyrskuekommissionen.

Henvisninger: Landbrugsmin., Husdyrjournal (HJ) 1900-06 Dyrskuer; 1926/21 (medlemmer); 1927/25 (beretning).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landbrugsministeriets Landsudvalg for Demonstration af Kvægbrug 1953-60 1043

Landsudvalget blev oprettet med henblik på administrationen af en bevilling til oprettelse af demonstrationsbrug vedr. fodring af kvæg mv. givet i henhold til §3 stk. 3 i lov 85 af 31.3.1953 om oprettelse af en produktivitetsfond, jf. lov 212 af 11.6.1954. Formålet var at demonstrere betydningen af rationel foderplanlægning. Der udpegedes et antal landbrug, hvor der i samarbejde med lokale konsulenter førtes kontrol med fodring, ydelse mv. Brugene var åbne for besøgende.

Udvalget bestod af 2 repræsentanter for Landbrugsmin.s Produktivitetsudvalg, 2 for De Samvirkende Danske Landboforeninger, 2 for De Samvirkende Danske Husmandsforeninger og 1 for Landøkonomisk Forsøgslaboratorium. Et af medlemmerne (Johs. Petersen-Dalum) blev af landbrugsministeren udpeget til formand for Landsudvalget. Desuden nedsattes lokale udvalg (amtsudvalg).

Da det planlagte program var genenmført i 1959, udsendtes en beretning. I 1960 ophørte udvalgets virksomhed.

Henvisninger: H. Ejlersen Hansen: *Hovedresultaterne af arbejdet med demonstration af kvægbrug 1953-58*, 1959.

Indhold: Mødereferater 1953-59. Korrespondance 1953-60. Landsudvalgets 5. årsmøde 1959. Kvægdemonstrationsbrugene 1955-59. Div. materiale 1953-59. *(NP/MH)*

Statens Forsøgsgårde Favrholm og Trollesminde 1917-88 1010

I forbindelse med nedlæggelsen af stamstutteriet ved Frederiksborg bestemtes, at de af staten ejede hovedgårde, Favrholm og Trollesminde, ved forpagtningsperiodens udløb skulle sælges med størst fordel for statskassen, jf. lov 65 af 1.4.1871 om omordning af stamstutteriet på Frederiksborg §8. Inden forpagtningens ophør 31.3.1917 ophævedes bestemmelsen om salg i medfør af lov 164 af 27.3.1917, idet gårdene herefter skulle drives for statens regning under ledelse af Udvalget vedr. Driften af Statens Gårde ved Hillerød, se ndf. Gårdene blev stillet til rådighed for husdyrforsøg mv. under det i 1919 nedsatte Statens Husdyrbrugsudvalg, s. 1187. Efter at dette udvalg i 1934 havde overtaget tilsynet med Landøkonomisk Forsøgslaboratorium, fik gårdene efterhånden status som afdelinger under dette (s. 1184), fra 1975 under Statens Husdyrbrugsforsøg (s. 1186). I 1988 afhændede staten gårdene (aktstykke 34 af 12.10.1988).

Henvisninger: K. Lassen, i: Holger Ærsøe: *200. Beretning fra Forsøgslaboratoriet 1892-1942* s. 248-270. Bet. fra den af Indenrigsmin. nedsatte Commission ang. Frederiksborg Stutteri, 1865 (Sv.1788).

Indhold: Kontrolforeningsregnskabsbog 1920-21. Driftsregnskab 1926-32. Hovedbog 1928-35,1940-54. Kassebog 1928-30,1931-36, 1938-47. Kassejournal 1935-48. Årsregnskab B 1931-34. Formueregnskab I 1928-32. Formueregnskab F 1928-32. Konto-kurantmellemregning 1932-34. Genopførelse Trollesminde 1932-34. Rescontro 1935-37. Mælkeproduktionsbog 1934-42. Div. byggearbejder 1941-43. Inventarfortegnelse 1939. Statusoversigt 1922 -39. Analyse 1939-46. Forskud 1943-51. *(MH)*

Malkning på marken. Malkepigerne og en enkelt dreng er i sving. Husmoderen med sin noteringsbog ved hånden følger arbejdet fra sin plads ved hestevognen. Malkning var ofte kvindearbejde, men ligesom mejerskerne forsvandt, efterhånden som de moderne mejerimaskiner vandt frem, førte kravene i det effektive husdyrbrug til, at mændene overtog også denne virksomhed.
Billedet kan udmærket være taget samtidig med at de første malkemaskiner var kommet i anvendelse. Hvor malkemaskinen var indført, kunne malkningen ikke som her foregå i fri luft. Dyrene måtte på stald, og en bukolisk situation som denne forsvandt fra den danske dagligdag (Det Kgl. Bibliotek).

Udvalget vedr. Driften af Statens Gårde ved Hillerød 1917-34 1078

Da bestemmelsen om salg af statens hovedgårde, Favrholm og Trollesminde, ophævedes i medfør af lov 164 af 27.3.1917, idet det var hensigten at omdanne dem til forsøgsgårde, jf. ovf., nedsattes der et udvalg til at varetage driften ("Statens Gårdudvalg"). Det bestod af forstanderen for Landøkonomisk Forsøgslaboratorium som formand, 2 mejerikyndige (valgt af De Danske Mejeriforeningers Fællesrepræsentation), 2 husdyrbrugkyndige (valgt af De Samvirkende Danske Landboforeninger og De Samvirkende Danske Husmandsforeninger), 2 udpeget af Statens Planteavlsudvalg samt en repræsentant for Landbrugsmin. Ved oprettelsen af Statens Husdyrbrugsudvalg og Statens Mejeriudvalg i 1919 fik disse hver 2 repræsentanter i udvalget. Samtidig fik Landbohøjskolen en repræsentant.

I betænkningen fra et i 1932 nedsat udvalg til overvejelse af eventuelle ændringer i administrationen af statens gårde ved Hillerød (14/199/155) anbefaledes det, at Udvalget vedr. Driften af Statens Gårde ved Hillerød ophævedes, og at driften af gårdene henlagdes under Statens Husdyrbrugsudvalg. Dette gennemførtes fra 1.4.1934.

Henvisninger: Bet. fra det af Landbrugsmin. nedsatte Udvalg til overvejelse af evt. Ændringer i Administrationen af Statens Gaarde ved Hillerød, 1933 (Sv.1802).

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1917-34. Korrespondance og stillingsansøgninger 1917-34. Regnskabsmateriale 1917-33.
(NP/MH)

Statens Mejeriudvalg 1918- 1034

På initiativ af De Samvirkende Landboforeninger og De Samvirkende Husmandsforeninger nedsatte landbrugsministeren ved skr. af 6.12.1918 et 9-mandsudvalg, som skulle tilvejebringe den tættest mulige forbindelse mellem Landbohøjskolens forsøgsvirksomhed (se Forsøgslaboratoriet s. 1184) og det praktiske mejeribrug. Udvalget kaldtes året efter Statens Mejeri- og Husdyrbrugsudvalg, men deltes i 1923 i to udvalg (Se Statens Husdyrbrugsudvalg s. 1187). Samme år henlagdes forsøgsvirksomheden til det samtidigt oprettede Statens Forsøgsmejeri ved Hillerød (se ndf.). Alle mejeriforsøg, mælkebakteriologiske undersøgelser og de indtil 1942 lovbefalede smørbedømmelser (lov 20 af 5.2.1904 om foranstaltninger til bekæmpelse af tuberkulose hos kvæg og svin) sorterede under Statens Mejeriudvalg, som dermed også havde ansvar for de pengemidler, staten stillede til rådighed for mejeriforsøgene. Udvalgets 9 medlemmer udpegedes af mejeribrugets organisationer (forretningsorden af 10.9. 1979).

Henvisninger: Årsberetning. Statens Mejeriudvalg og Statens Forsøgsmejeris virksomhed. - Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1930/2413; 1937/1415.

Indhold: Kopibog 1919-20. *(MH)*

Statens Forsøgsmejeri 1923-85 1092
Statens Mejeriforsøg 1985-90

Statens Forsøgsmejeri indledte sin virksomhed i 1923 med hjemmel i lov 276 af 6.5.1921 på statens ejendom, Favrholm, ved Hillerød. Lovforslag herom havde foreligget allerede i 1918 samtidig med nedsættelsen af Statens Mejeriudvalg (se ovf.), og bestyrelsen af mejeriforsøgene blev henlagt til Mejeriudvalget. Forsøgsmejeriet skulle virke for forbedring af danske mejeriprodukter og udvikle nye fremstillingsmetoder. Det blev struktureret med et antal sideordnede forsøgsafdelinger, if. forretningsorden af 10.9.1979 i 4 teknologiske afdelinger: Ost, Smør, Mælkeprodukter, Mælkekonserves, og 5 fagafdelinger: Biokemisk, Fysisk-kemisk, Mikrobiologi og hygiejne, Mejerimaskiner og Mejeriforsøg. Hertil kom et sekretariat.

Pr. 1.7.1990 blev Statens Mejeriforsøg nedlagt iht. regeringens handlingsplan for afbureaukratisering, jf. finanslov 1990 §11.12.6 tekstanm. 66.

Arkivet omfatter bl.a. forsøgsrapporter og protokoller, kopier af udgående breve mv.

Henvisninger: Årsberetning. Statens Mejeriudvalgs og Statens Forsøgsmejeris virksomhed.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1926/357, 1933/1628, 1936/1767, 1938/1051, 1940/1553, 1944/718, 1949/718, 1954/-, 1956/- og 1959/523.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landøkonomisk Forsøgslaboratorium 1882-1975 1009

I forbindelse med forsøgsvirksomheden på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole tog docent N.J. Fjord i 1881 initiativ til en indstilling fra højskolen om oprettelse af et forsøgslaboratorium. På finanslov 1882-83 bevilgedes et beløb til opførelse af en centralstation for mælkeri- og fodringsforsøg ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Landøkonomisk Forsøgslaboratorium sorterede indtil 1934 under Landbohøjskolen og bestyredes herefter af det i 1919 nedsatte Statens Husdyrbrugsudvalg (s. 1187).

Forsøgsvirksomheden udførtes dels hos private forsøgsværter blandt interesserede landmænd og dels på statens gårde, *Favrholm* og *Trollesminde* ved Hillerød, der i 1917 (lov 164 af 27.3. 1917) overdroges til husdyrbrugsforsøgene (s. 1181). Institutionen ændrede i 1975 navn til Statens Husdyrbrugsforsøg (se ndf.). Arkivdannelsen foregik decentralt på afdelingerne:

Kemisk Afdeling 1883-1966
Afdeling for Forsøg med Kvæg og Får 1928ff.
Afdeling for Dyrefysiologi og Biokemi 1888ff.
Afdeling for Forsøg med Svin (og Heste) 1928ff.
Afdeling for Fjerkræforsøg 1928-53
Afdeling for Forsøg med Pelsdyr
Afdeling for Avlsbiologi
Afdeling for Bakteriologi
Administration.
Der er foretaget en del uhjemlede kassationer.

Henvisninger: Holger Ærsøe: *Husdyrbrugsforsøgsvirksomheden i Danmark 1882-1942. 200. Beretning fra Forsøgslaboratoriet,* 1943. Landøkonomisk Forsøgslaboratorium udgav *Beretninger*.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1935/227 (administrative ændringer 1934).

Indhold: Breve ang. forsøg, beretninger (N.J. Fjord, Petersen Langemach, Johs. Leegaard, H.P. Lunde, M.C. Pedersen, P. Gommesen Rosting, N. Bech, F. Friis, Vilh. Storch, Hofman-Bang) 1861-1942. Kopibog 1869-1933. Forsøgsprotokol 1872 -1885. Forsøgsinventar 1908-1915. Regnskabsbøger. Scrapbog.

Forsøg med Svin: Regnskab, korrespondance 1927-1951. Foderlister, Trollesminde 1943-1950

Kemisk Afdeling: Forsøgsprotokol 1882-1945.

Afdeling for Kvægforsøg: Mælkeydelser 1885-1955. Forsøg med ydelser 1893-1913. Mælkeydelser, Favrholm 1918-1963. Mælkeydelser, Trollesminde 1926-1958.

Afdeling for Dyrefysiologi: Professor H. Møllgaards vivisektionsprotokol 1926-1954. Professor P.E. Jacobsens vivisektionsprotokol 1957- 1966.

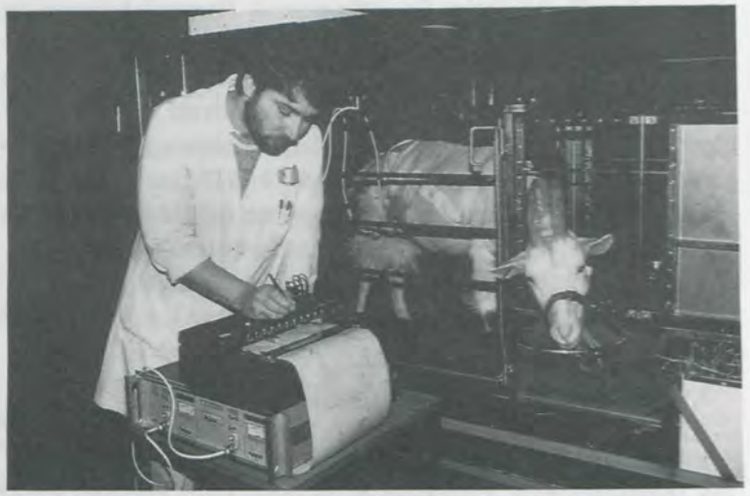

Statens Husdyrbrugsforsøg foretog undersøgelser af bl.a. fordøjelses- og stofskifteprocesser mhp. at fremme husdyrenes egenskaber, husdyrprodukternes kvalitet og produktionsøkonomien. På billedet fra Forskningscentret i Foulum måles blodmængden gennem leverens portåre på geden. Der er opereret en måleprobe ind i blodåren (Statens Husdyrbrugsforsøg 1990).

Afdeling for Fjerkræforsøg: Stamforsøg, kontrol- og forsøgsprotokol, Tranekær ægforsøg 1899-1911. *(MH)*

Statens Husdyrbrugsforsøg 1975- 1007

I 1975 ændrede Landøkonomisk Forsøgslaboratorium navn til Statens Husdyrbrugsforsøg, uden at dette i øvrigt medførte større administrative ændringer. Tilsynet blev fortsat varetaget af Statens Husdyrbrugsudvalg (se ndf.) med sekretariat i Statens Husdyrbrugsforsøg. Institutionen var 1988 delt i følgende afdelinger:

Administration og Sekretariat
Afdeling for Dyrefysiologi og Biokemi
Afdeling for Forsøg med Kvæg og Får
Afdeling for Forsøg med Svin og Heste
Afdeling for Forsøg med Fjerkræ og Kaniner
Afdeling for Forsøg med Pelsdyr
Afdeling for Forsøg med Landbrugsdrift (Trollesminde)
Avlsforsøgsstation for Svin (Tylstrup)

Centrallaboratorium (Foulum).

Husdyrbrugsforsøgene foregik dels på Frederiksberg, dels på Forsøgsgården Trollesminde, Forsøgsanlægget Foulum, Forsøgsstationen Tylstrup og ca. 70 forsøgsstationer rundt om i landet. I 1989 samledes virksomheden på Forsøgscentret Foulum.

Arkivdannelsen er decentral (på afdelingsniveau).

Rigsarkivet har med skr. af 24.3.1977 bemyndiget kassation af forsøgsgrundmateriale og i skr. af 3.1.1981 bemyndiget kassation af fakturakopier og forsøgsopgørelser (afdeling ... heste og svin).

Henvisninger: Landbrugsmin., Rådgivergruppen: *Forsøgsanlægget for Statens husdyrbrugsforsøg og Statens Planteavlsforsøg ved Foulum.* 1979.

Indhold: Ældre afleveringer, se Landøkonomisk Forsøgslaboratorium ovf. *(MH)*

Det Provisionelle Husdyrbrugsudvalg 1919-20 1008

Statens Mejeri- og Husdyrbrugsudvalg 1920-23

Statens Husdyrbrugsudvalg 1923-90

Ved Landbrugsmin.s skr. 10.3.1919 nedsattes *Det Provisionelle Husdyrbrugsudvalg*. Året efter benævntes udvalget *Statens Mejeri- og Husdyrbrugsudvalg*. Dette udvalg deltes 1923 i Statens Mejeri- og *Statens Husdyrbrugsudvalg*. Statens Husdyrbrugsudvalg var nedsat til at forestå driften af statens gårde Favrholm og Trollesminde ved Hillerød (se Statens Forsøgsgårde s. 1181). I august 1934 omorganiseredes udvalget, og det fik da tillige tillagt overtilsynet med Landøkonomisk Forsøgslaboratorium (s. 1184), som hidtil havde sorteret under Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Udvalget sammensattes af repræsentanter for interesserede organisationer samt Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab. Ved oprettelsen i 1990 af Statens Husdyrbrugsforsøgs Bestyrelse ophævedes Statens Husdyrbrugsudvalg.

Landøkonomisk Forsøgslaboratorium - fra 1975 Statens Hus-

dyrbrugsforsøg (s. 1186) - har fungeret som udvalgets sekretariat. Statens Husdyrbrugsudvalg havde ikke selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Holger Ærsøe: *Husdyrforsøgsvirksomheden i Danmark 1882-1942. 200. Beretning fra Forsøgslaboratoriet,* 1943.

Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1937/1415; 1935/227 (vedtægtsændring 1934). *(MH)*

Fællesudvalget for Statens Mejeri- og Husdyrbrugsforsøg 1945-90 1133

Fællesudvalget for Statens Mejeri- og Husdyrbrugsforsøg nedsattes i 1945 som stående udvalg for at formidle og planlægge forsøgsopgaver af fælles interesse for husdyr- og mejeribruget. Dets 8 medlemmer blev indstillet af Statens Mejeriudvalg og Statens Husdyrbrugsudvalg. Efterhånden overtog Landbrugets Samråd for Forskning og Forsøg de fleste af Fællesudvalgets opgaver, og mødeaktiviteten indskrænkedes til ca. ét møde hvert 5. år. Arkivet (udelukkende mødereferater) opbevaredes hos Statens Mejeriforsøg.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Fællesudvalget for Statens Planteavls- og Husdyrbrugsforsøg 1921- 1132

Fællesudvalget formidlede forsøgsoplysninger og planlagde sådanne forsøg på planteavlens og husdyrbrugets område, der kun kunne løses tilfredsstillende gennem samarbejde mellem Statens Forsøgsvirksomheder i Plantekultur og i Husdyrbrug. Medlemmerne udpegedes dels af Statens Husdyrbrugsudvalg (s. 1187) dels af Statens Planteavlsudvalg. Fællesudvalget havde ikke selvstændig arkivdannelse. Dets materiale vedr. husdyrbrugsforsøg indgår i Statens Husdyrbrugsforsøgs (tidligere Landøkonomisk For-

søgslaboratoriums) arkiv (s. 1185); materialet vedr. planteavlsforsøg indgår i Statens Planteavlskontors arkiv (s. 1166).

Henvisninger: Statens Husdyrbrugsforsøg, j.nr. 13.04.02. Statens Planteavlsudvalg, j.nr. 1925/35, 1926/190, 1928/77. *(MH)*

Statens Fjerkræudvalg 1931-48 1094
Landsudvalget for Fjerkræavl 1948- 1096

Landbrugsministeren nedsatte 10.7.1931 Statens Fjerkræudvalg til at virke for hønseavlens fremme, bl.a. gennem afholdelse af udstillinger, oprettelse af avlscentre, oplysnings- og agitationsarbejde mv. Udvalget bestod af 3 (fra 1940 af 5) medlemmer, som repræsenterede Landbrugsmin. (statskonsulent W.A.Koch), Fællesudvalget for Fjerkræavl og Danmarks Fjerkræavlerforening. Udgifterne til udvalget dækkedes dels ved tilskud fra statskassen og dels ved bidrag fra autoriserede ægeksportører. Statens Fjerkræudvalg ophævedes i 1948 og arbejdsområdet overgik til det i maj 1948 efter overenskomst med Landbrugsmin. oprettede Landsudvalg for Fjerkræavl (1973 L.f. Fjerkræ). Landsudvalget var en privat organisation, sammensat af repræsentanter for De Samvirkende Landboforeninger, De Samvirkende Husmandsforeninger og interesseorganisationer for fjerkræavl mv. Dets udgifter afholdtes ved bidrag fra kontrollerede rugerier.

Henvisninger: Landbrugsårbog.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Tilsynet med Gedeavlens Fremme 1920-35 1014

I årene 1912-19 administrerede Det Kgl. Landhusholdningsselskab et statstilskud til gedeavlens fremme og havde i 1912 nedsat et udvalg i samme øjemed. På finanslovene 1920/21-1933/34 var der afsat bevilling til dækning af honorar og rejseudgifter for

Landbrugsmin.s Tilsyn med Gedeavlens Fremme (ved dyrlæge Pyndt, Viborg). Tilsynet afgav enkelte indstillinger og beretninger til ministeriet. Efter Pyndts død 1935 blev stillingen ikke genbesat, uagtet staten fortsat ydede tilskud til gedeavlens fremme. Arkivet er ikke bevaret.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1951/518. Husdyrjournal (HJ) 1934/31. *(MH)*

Statens Biavlsforsøg 1941-76 1040

I 1941 nedsatte Statens Planteavlsforsøg Fællesudvalget for Biavlsforsøg, og samtidig indledtes forsøg med henblik på at fastslå biers betydning for frø- og frugtavl og træers og buskes egnethed som bi-planter. Forsøgene udførtes dels på statens gård ved Jullerup, dels i Lyngby, flyttede 1966 til Brødeskov og 1976 til forsøgsstationen ved Roskilde, idet Statens Biavlsforsøg da nedlagdes som selvstændig institution. Arkivet indgår i forsøgsstationens arkiv. Korrespondance 1941-55 er gået tabt.

Henvisninger: Bet. afgivet 24.2.1975 af underudvalg under arbejdsplanudvalget for Statens Biavlsforsøg med henblik på revision af Landbrugsmin.s bek. 166 af 19.4.1971 ... (Sv. 4245). *(MH)*

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Slagterilaboratorium 1938-59

Landbrugsministeriets Slagteri- og Konserveslaboratorium 1959- 1135

Slagteri- og Konserveslaboratoriet udførte forsøg og var rådgivende i spørgsmål vedr. slagteri og kødforarbejdende virksomhed - specielt mht. emballering, etikettering, kvalitet og sammensætning af levnedsmidler. Desuden havde laboratoriet en række kontrolfunktioner i forbindelse med eksport af kødvarer og kødkonserves (bl.a. EF-ordninger).

Laboratoriet hørte oprindelig under Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (s. 785). På initiativ af Landbrugsmin.s Baconudvalg (s. 1207) sluttedes 22.3.1938 overenskomst mellem slagteriernes organisationer, Baconudvalget og Landbohøjskolen (Landbrugsmin.) om gennemførelse af kontrol med bacon, smør og svinefedt på laboratoriet. Slagteriorganisationerne ydede tilskud til ombygning af laboratoriet, mens Landbrugsmin. afholdt udgifter til driften. Indtil professor Søncke Knudsens død 1946 blev Slagterilaboratoriet drevet sammen med Landbohøjskolens Mejerilaboratorium og uofficielt benævnt *Mejeri- og Slagterilaboratoriet*. Fra 1947 arbejdede det selvstændigt, og ændrede 1959 navn til *Landbrugsministeriets Slagteri- og Konserveslaboratorium*. Laboratoriet blev 1968 udskilt fra Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Rigsarkivet har 1946 og 1982 bemyndiget kassation af laboratoriets arkivalier vedr. svinereguleringen og af edb-filer vedr. levnedsmiddelkontrol og næringsværdiberegning.

Henvisninger: Slagterilaboratoriet udgav *Beretninger* 1940-54, *S&K Årsberetninger* 1955ff, og *Årsberetninger - Kontrolordninger* (Kvalitetskontrol med eksportkødkonserves, eksportkødfrysevarer, hjemmemarkedskødkonserves).

Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1940/511. Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1941/384, 1955/394. Landbrugsmin., 1. Afd. 5. Kt., j.nr. 10-1-3-1, j.nr. 10.1.4-2.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Bekæmpelse af husdyrsygdomme Veterinærvæsen

Det Veterinære Sundhedsråd 1851- 1124

Det Veterinære Sundhedsråd oprettedes ved kgl. res. af 8.6.1851 med den opgave over for regeringen at afgive betænkninger og

fremsætte forslag angående husdyrenes sundhedsforhold. Rådet kunne indhente oplysninger hos lokale myndigheder og dyrlæger og være til disses rådighed med vejledning i veterinære sundhedsanliggender. Dets funktioner var udelukkende rådgivende. Der var 6 medlemmer.

Efter oprettelsen af et hverv som veterinærfysikus i 1858 begrænsedes rådets funktion efterhånden til afgivelse af erklæringer og responsa. Bl.a. fungerede det som "retsveterinærråd" i processer om husdyr. Ved kgl. res. af 14.6.1882 bestemtes det, at veterinærfysikus, der altid havde været medlem af Det Veterinære Sundhedsråd, fremtidig skulle være rådets formand.

Ved Kgl. res. af 24.7.1925 fik rådet ny instruks. Det skulle herefter bestå af 5 medlemmer. Veterinærfysikus skulle være medlem, men ikke længere født formand. Rådet valgte selv sin formand. Dets funktion blev at afgive responsa i kriminelle og civile sager, stå til rådgihed for Landbrugsmin. i spørgsmål om lovforslag mv. samt afgøre sager om indskriden mod dyrlægers forseelser i deres virksomhed.

Ved lov 58 af 4.3.1964 om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning (lovbek. 312 af 25.6.1980) blev rådets virksomhed lovordnet. If. §2 bestod rådet af veterinærdirektøren og 5 andre medlemmer, der beskikkedes af kongen for 6 år ad gangen. 3 af medlemmerne skulle være medlemmer af Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Veterinærvidenskabelige Fagråd (siden 1975: lærere ved højskolen). 2 af medlemmerne skulle være praktiserende dyrlæger. Landbrugsministeren fastsatte regler om udnævnelse af formand og næstformand, indstilling af medlemmer og kunne fastsætte regler om rådets forretningsgang. Rådets forretningsorden fastsattes i cirk. 125 af 24.6.1964. If. lovens §3 skulle rådet afgive udtalelser om veterinære spørgsmål på begæring af en offentlig myndighed eller af parterne i straffesager og civile sager. Det skulle være rådgivende for Landbrugsmin. og Veterinærdirektoratet i sager af principiel karakter. Rådet var berettiget til at afkræve dyrlæger oplysninger af betydning for dets afgørelser.

Henvisninger: Marinus Nielsen: *Det veterinære Sundhedsråd 1851 -1936*, 1937. Det veterinære Sundhedsråd udgav *Årsberetning*.

Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1933/1032. Heri akter tilbage til 1851. Landbrugsmin., 1. Afd. 4. Kt. 1979, j.nr. 10.1. 2.-1.

Indhold: Kopibøger 1851-67, 1942-44. Journaler 1851-1944. Journalsager 1851-1944. Div. embedsprotokoller ca. 1860-1900. Oversigter over smitsomme sygdomme. *(NP/MH)*

Veterinærfysikatet 1858-1931 1125
Veterinærdirektoratet 1931- 1126

I følge lov af 29.12.1857 om smitsomme sygdomme blandt husdyrene §7 kunne Indenrigsmin. i tilfælde af epizootier udsende en veterinær (dyrlæge) til at træffe de nødvendige forholdsregler. Ved kgl. res. af 11.3.1858 blev det bestemt, at et medlem af Det Veterinære Sundhedsråd (se ovf.) skulle bestride dette hverv under navnet *Veterinærfysikus*. Hvervet var ulønnet. Formelt sorterede det under ministeriet, men i realiteten var veterinærfysikus Det Veterinære Sundhedsråds repræsentant. Ved kgl. res. af 14.6.1882 bestemtes det, efter at der var bevilget honorar for hvervet, at dets indehaver skulle være fast formand for Det Veterinære Sundhedsråd med bemyndigelse til på rådets vegne at ekspedere løbende sager, der ikke tålte opsættelse.

Dette blev udgangspunktet for den faglige veterinæradministration. Den tilsynsvirksomhed, som lovgivningen i stigende grad pålagde veterinærmyndighederne (tuberkulosebekæmpelse, kødkontrol - f.eks. lov af 22.3.1897 om tilsyn med udførsel af kød, lov 208 af 6.4.1906 om indenrigsk kødkontrol, lov 156 af 14. 4.1920 om smitsomme sygdomme hos husdyr), udførtes af veterinærfysikus, mens rådets opgaver indskrænkedes til afgivelse af responsa og erklæringer. Et forslag fremsat i 1919 om oprettelse af et Veterinærdirektorat kom ikke gennem Rigsdagen, men ved tjenestemandsloven af 1931 erstattedes den honorarlønnede stilling som veterinærfysikus med et embede som *Veterinærdirektør*. Først ved lov 58 af 4.3.1964 om veterinærvæsenet samt om udøvelse af dyrlægegerning (jf. lovbek. 312 af 25.6.1980) blev direktoratets opgaver lovbestemte. Dets opgave blev at føre tilsyn med landets veterinærvæsen samt overvåge den veterinære levnedsmiddelkontrol og det veterinære levnedsmiddeltilsyn. Veterinærdirektøren skulle være dyrlæge. Direktoratet bestod (1990) af afdelinger for information og dokumentation, for sygdomme hos drøvtyggere og fjerkræ, for sygdomme hos svin, for import og eksport af levende dyr, for kødkontrol og for levneds-

middelkontrol og mastitisbekæmpelse (tidligere afdelinger for mælkekontrol, for bekæmpelse af smitsomme husdyrsygdomme og for tuberkulosebekæmpelse og Smitsom kalvekastning).

Arkivtilsynet med kødkontrollens jyske distrikter er overgået til Landsarkivet i Viborg. Rigsarkivet har 1966 bemyndiget Afdelingen for Kødkontrol til at kassere rutinesager vedr. ind- og udførsel og Afdelingen for Tuberkulosebekæmpelse og Smitsom Kalvekastning til at kassere sager vedr. erstatning iht. lov 68 af 15.3.1939, sager, journaler og kartoteker vedr. kampagne mod kvægtuberkulose, indsendte prøver fra dyrlæger og sager vedr. mistænkte besætninger.

Henvisninger: Bet. afgivet af den af Regjeringen nedsatte Kommission til Ordning af Kjødkontrollen og Forsikring af Slagtedyr 1899, Rigsdagstid. 1899/1900 A sp. 3535-48 (Sv. 2170). Bet. afgivet af den af Regjeringen nedsatte Kommission ang. Ordning af Kjødkontrollen, afgivet 17.11.1899, Rigsdagstid. 1904/05 A sp. 2937f. (Sv. 2171).

Indenrigsmin., Forestillinger 1858 nr. 59 og 1882 nr. 275. Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1933/1032. Landbrugsmin., 1. Afd. 4. Kt., j.nr. 10.1.2.-1

Indhold: Afd. f. Bekæmpelse af Smitsomme Sygdomme og Afd. f. Kødkontrol: Prøver på skemaer og attester. Afd. f. Mælkekontrol: Div. duplikeret materiale. Afd. f. Tuberkulosebekæmpelse og Smitsom Kalvekastning: Prøver på journaler vedr. sundhedssager og kalvekastning, journalsager 1928-59 (sagligt ordnede), div. vedr. sygdomsbekæmpelse. *(NP/MH)*

Højskolens Serumlaboratorium 1908-32 1118
Statens Veterinære Serumlaboratorium 1932-

Iht. lov 150 af 18.5.1906 vedr. oprettelse af Veterinært Serumlaboratorium oprettedes *Højskolens Serumlaboratorium* i 1908 med professor C.O. Jensen, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, som forstander. Laboratoriet fremstillede og forhandlede serumvaccine og andre bakteriologiske præparater til bekæmpelse af husdyrsygdomme. Fra Landbohøjskolen blev Serumlaboratoriet i 1932 henlagt til Landbrugsmin.s Departements (Erhvervsdirektoratets) overbestyrelse. Ved samme lejlighed ændredes navnet til *Statens Veterinære Serumlaboratorium*. I 1949 udlagdes en afdeling, den senere Diagnostiske Afd., til Århus, og i 1957 udlagdes den senere Mastitis Afd. til Ringsted. I 1973 oprettedes forsøgsgården Egebæksgård ved Nærum. Da Landbohøjskolen 1.4.1968 overførtes fra Landbrugsmin. til Undervisningsmin., forblev Statens Veterinære Serumlaboratorium under førstnævnte ministerium. Serumlaboratoriet havde arkivfællesskab med Institut (før 1973: Laboratorium) for Fjerkræsygdomme f.s.v. angik bogholderi og øvrige sekretariatsopgaver. Bogholderiet blev fra 1977 varetaget af Statens Centrale Regnskabsvæsen. I 1983 toges et emneinddelt journalsystem i brug. Der er i 1987 givet bemyndigelse til at kassere rutineoptegnelser, fakturaer, sekretariats- og lønningssager mv.

Henvisninger: Landbrugsårbog. - Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1934/1346; Landvæsensjournal (LJ) 1932/1276.

Indhold: Udleveringsjournaler 1935-36, 1941-42, 1944-49. Yvertuberkulose(-protokoller) 1898-1942. Børtuberkulose 1931-40. Lungetuberkulose 1933-53. Miltbrand 1901-33. Kastning 1921-57. Abortvaccine 1922-24, 1940-49. Bipest 1909-44. Hønsetyfus 1931-44, 1946-48. Rødsyge 1901-29. Snive 1915-26. Div. undersøgelser 1898-1959. Diverse 1888-1948. *(MH)*

Landbrugsministeriets Mund- og Klovesygevaccineudvalg 1952- 1119

Mund- og Klovesygevaccineudvalget nedsattes af Landbrugsmin. iht. lov 425 af 17.12.1952, ændret ved lov 129 af 31.3.1960, som et stående udvalg med 11 medlemmer, der skulle bistå ministeren med lovens gennemførelse, følge udviklingen mht. fremstilling og udlevering af mund- og klovesygevaccine og afgive indstilling om nødvendige foranstaltninger. Udvalget sammensattes af repræsentanter for landbrugets interesseorganisationer og faglige organer under ministeriet. Udvalgets arkiv indgår i journalen i Landbrugsmin.s 1. Afd., 4. Kt. Før ændringerne i ministeriets

journalsystemer i 1970'erne oprettedes der i epidemiår særlige "mund- og klovesygejournaler" i tilknytning til ministeriets s.k. veterinærjournal (LVJ).

Henvisninger: Landbrugsmin., 4. Kt., j.nr. 84-8803-3. *(MH)*

Laboratoriet for Fjerkræsygdomme 1934-73
Institut for Fjerkræsygdomme 1973- 1121

I begyndelsen af 1930'rne gennemførtes en række foranstaltninger til fremme af sundheden i hønseavlscentre. Staten ydede således tilskud til blodtypebestemmelse af dyr i hønseavlscentre, og ved mistanke om smitsom hønsetyfus skulle Statens Veterinære Serumlaboratorium (s. 1194) foretage obduktion af indsendte kyllingelig, jf. bek. 40 af 22.2.1932 om smitsom kyllingediarré (hønsetyfus). Godkendelse fra Veterinærdirektoratet til udrugning og salg af kyllinger forudsatte, at Serumlaboratoriet gennem certifikat havde garanteret besætningen fri for reagenter for hønsediarré og smitsom hønselammelse i rugemaskiner og dertil knyttede hønsehold.

I forbindelse hermed blev *Laboratoriet for Fjerkræsygdomme* i 1934 udskilt fra Serumlaboratoriet som en selvstændig afdeling. I april 1973 omdannedes Laboratoriet til *Institut for Fjerkræsygdomme* med afdelinger i København, Århus (siden Langå) og Middelfart.

Laboratoriet for Fjerkræsygdomme hørte oprindeligt under Landbohøjskolen, idet lederne var professorer ved højskolen. Da Landbohøjskolen pr. 1.1.1968 overførtes fra Landbrugsmin. til Undervisningsmin., forblev laboratoriet (fra 1973 instituttet) under Landbrugsmin.

F.s.v. angår bogholderi og øvrige sekretariatsopgaver, havde instituttet journalfælleskab med Statens Veterinære Serumlaboratorium. F.s.v. angår undersøgelser og korrespondance i øvrigt anvendte instituttet sin egen (kronologisk førte) journal.

Henvisninger: Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1938/67 (blodprøver af dyr i hønseavlscentre).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Bisygdomsnævn 1949- 1039

Nævnet bistod landbrugsministeren ved administration af lov om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos bier og foranstaltninger til biavlens fremme (lov 215 af 12.4.1949, ændret ved lov 110 af 13.4.1955, lov 93 af 31.3.1955, jf. lovbek. 118 af 6.4.1955, lov 126 af 15.4.1959. Bek. 214 af 27.4.1976 om smitsomme sygdomme hos honningbier, ændret ved bek. 318 af 8.6.1978 og bek. 319 af s.d. om indførelse af bier). Statens Planteavlsforsøg, Statens Biavlsforsøg, Danmarks Biavlerforening og bisygdomsinspektører og tilsynsmænd var repræsenterede i nævnet, som i 1978 blev underlagt Statens Planteavlsforsøg (s. 1166). Nævnet førte kartotek over registrerede bisygdomstilfælde (ikke afleveret). Rigsarkivet har i skr. af 6.1.1977 bemyndiget kassation af attester, diagnosemateriale, arbejdsbøger.

Henvisninger: Bet. ang. foranstaltninger til bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos bier, 1948 (Sv. 1808). Bet. afgivet af 9.12. 1953 af Statens Bisygdomsnævns udvalg ang. revision af lov 215 ... Folketingstid. 1953/54 A sp. 1805-38 (Sv. 1811). Bet. afgivet 3. dec. 1958 af Statens Bisygdomsnævn ang. revision af lov 215 ... (Sv. 1814).

Indhold: Journaler, journalsager 1949-72. Prøver på kasseret materiale 1949, 1959, 1969. *(MH)*

Tilsyn med husdyr og husdyrprodukter mv.

Tilsynskommissionen i henhold til Lov 185 af 10.7.1927 om Foranstaltninger til Husdyravlens og Brugets Fremme 1927-40 1013

Ifølge lov 185 af 10.7.1927 §5 skulle der nedsættes en tilsynskommission til afløsning af Statsdyrskuekommissionen (s. 1179), men det er tvivlsomt, om dette skete. Ved lovændringen (lov 86 af 27.3.1934) udsattes nedsættelsen til udgangen af finansåret 1935/36. Men rejse- og honorarudgifter blev ikke optaget blandt finanslovens bevillinger til husdyravlens fremme. Tilsynskommissionen blev ikke medtaget i Hof- og Statskalenderen, og man søger den forgæves i registrene til Landbrugsmin.s landvæsens- og husdyrjournaler. Der kendes ikke noget arkiv efter kommissionen. Med lov 120 af 30.3.1940 om foranstaltninger til husdyravlens og brugets fremme bortfaldt bestemmelserne om tilsynskommissionen. *(MH)*

Kødudførselskontrollen 1908-32 1016

I medfør af lov 69 af 24.4.1903 ang. tilsyn med udførsel af heste, hornkvæg, får, geder og svin i slagtet tilstand, samt af bek. 20 af 18.2.1905 og af cirk. 28 af samme dato måtte udførsel af kød kun ske efter dyrlæge-attestation for, at kødet var ufordærvet og stammede fra ikke-syge dyr. Autorisation af dyrlæger overgik samtidigt fra politimestrene til Landbrugsmin. Til at forestå tilsynet med dyrlægernes kontrol beskikkedes to veterinærinspektører for hhv. Jylland og Øerne (efter 1920 for Øerne og De Sønderjyske Landsdele). Loven revideredes ved lov 245 af 27.5. 1908. I forbindelse med Veterinærfysikatets omdannelse til direktorat ophørte Kødkontrollen i 1932 at have selvstændig konto på finansloven. Bevillingerne opførtes herefter som del af Veterinærdirektoratets bevillinger. Kødkontrollen var herefter en afdeling af Veterinærdirektoratet (s. 1193) - i årene 1938-43 betegnet Tilsynet med Kød- og Mælkekontrol. Arkivet er ikke bevaret.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1916/160. *(MH)*

Baconkontrollen 1929- 1122

Eksportsvineslagterierne var underkastet kontrol mht. overholdelse af de af Landbrugsmin. foreskrevne regler for tilvirkning og udførsel af bacon (Landbrugsmin.s regulativ af 1.6.1929). Baconkontrollens virksomhed finansieredes af Svineafgiftsfonden og ikke over finansloven; den ansås forvaltningsmæssigt for at henhøre under De Danske Slagterier (Landbrugsrådet) og var således kun formelt en statsinstitution.

Henvisninger: Landbrugsårbog. Halvor Petersen: *Der er altid en bedre måde. Slagteriskolen i Roskilde 1969-89*, 1989 s. 18-26.
Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1931/1818.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Smørmærketilsyn 1911-76 1091

I henhold til lov 129 af 12.4.1911 om handel med smør og fremmede landbrugsprodukter kunne mejerier, der var under den af loven foreskrevne kontrolordning, benytte et "fællesmærke", lurmærket, til angivelse af, at smørret var dansk fremstillet, pasteuriseret til 80 grader Celcius og med et vandindhold på ikke over 16%. Salget af og kontrollen med mejeriernes anvendelse af lurmærkede emballagedele, kontrolsedler mv. var integreret i

Lurmærket ("Fællesmærket") blev fortsat benyttet som varemærke, da mejerierne i 1953 gik over til denne standardemballage for smør til eksportmarkedet (Andelsbladet).

Smør- og Margarinekontrollens virksomhed (fra 1947 Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg, se ndf.). Statens Smørmærketilsyn synes ikke at have haft selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Landbrugsårbog. *(MH)*

Smør- og Margarinekontrollen 1888-1925

1087

Smør-, Margarine- og Ostekontrollen 1925-32

Statskontrollen med Smør og Æg m.m. 1932-47

Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg 1947-

Fremkomst på markedet af margarine ("kunstsmør", "butterine") rejste i 1880'erne en livlig debat med krav om offentlige foranstaltninger til at forebygge mulig forveksling med eksportsmør. Med hjemmel i lov 53 af 5.4.1888 om fabrikation og forhandling af margarine m.m. ("margarineloven") oprettedes et kontrolorgan, *Smør- og Margarinekontrollen*, med 3 tilsynsførende - for København, for Østifterne (i Odense) og for Jylland (i Vejle). I 1921 udvidedes antallet af kontroldistrikter til 4 (Århus). Der var endvidere kontrolsteder ved grænseovergangene. Kontroldistriktet i Odense blev nedlagt i 1985. Kontrollen foregik ved bogføringskontrol og ved udtagning af prøver i mejerier og lagre. Foruden smør og margarine blev kontrollen efterhånden udvidet til at omfatte ost, mælkekonserves, æg, konsum-is mv. (lov 119 af 11.3.1921 om udførsel af ost, jf. bek. 178 af 2.6. 1928 om fremstilling og udførsel samt handel med ost, lov 489 af 21.12.1923 om udførsel af tørmælk, lov 96 af 1.4.1925 om udførsel og indførsel af æg, lov 109 af 31.3.1930 om tillæg til lov 129 af 12.4.1911 om handel med smør og fremmede landbrugsprodukter, bek. 158 af 10.5.1932). Ved siden af produktionskontrollen varetoges tilsyn med en række EF-ordninger (interventions-, støtte- og præmieringsordninger gældende inden for mejeriområdet m.m.).

Det ældste arkiv er gået tabt med undtagelse af en kopibog 1891-93. I 1968 blev arkivalier fra 1920f. omlagt efter en aktplan med faste numre (301-500 smør, 501-700 ost osv.). Henlæggelsen er enten kronologisk (inden for emnegruppe) eller nummerisk (efter kontrolnummer for mejerier mv.). Karakterer, dvs. kontrolresultater, henlægges således efter nummer; overtrædelses-

Dette er ikke et billede af De Lovbefalede Smør- og Ostebedømmelser, men af osteprøvning på en landsmejeriudstilling i 1953. Kontrol, udstillinger, oplysning og konsulenttjeneste var midler, som dansk landbrug tog i anvendelse for at kunne udbyde konkurrencedygtige produkter på verdensmarkedet (Andelsbladet).

sager henlægges på mejeriets navn. Rigsarkivet har ved skrivelse af 14.1.1988 givet bemyndigelse til at kassere domssager, EF-sager, sager vedr. internationale organisationer og vedr. statskonsulenterne i udlandet, med undtagelse af de sager, hvor Statskontrollen har afgivet udtalelse.

Henvisninger: Bet. afgivet (21.9.1886) til Indenrigsmin. af den til Undersøgelse af den danske Smørproduktion og Smørhandels Stilling nedsatte Kommission, 1886, Rigsdagstid. 1887/88 A sp. 184f. (Sv. 1835). Beretn. til Indenrigsmin. ang. de forskellige Landes Forholdsregler overfor Smør og Margarine, 1895, Rigsdagstid. 1895/96 A sp. 2653-2736 (Sv. 1836). Bet. om Tørmælk, 1923, Rigsdagstid. 1923/24 A sp. 2701-2706. (Sv. 1840).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

De Lovbefalede Smørbedømmelser (1888-)1911-34 1088

Statens Smørbedømmelser 1934-47

Statens Smør- og Ostebedømmelser 1947-

På finanslov 1887-88 afsattes et mindre beløb "til afholdelse af udgifter i anledning af forholdsregler til forebyggelse af, at butterine i udlandet falbydes som dansk smør", og året efter fulgte en bevilling til omdannelse af V. Steins laboratorium med henblik på gennemførelse af de ved margarineloven (lov 53 af 5.4. 1888) anordnede kemiske undersøgelser, dvs. af prøver udtaget af Smør- og Margarinekontrollen, senere Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg, se ovf. Stein var i 1887 blevet statens konsulent i agrikulturkemi. I forbindelse med lov 129 af 12.4. 1911 om handel med smør og fremmede landbrugsprodukter ændredes laboratoriets navn til *De Lovbefalede Smørbedømmelser* ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Den 1.4.1934 blev De Lovbefalede Smørbedømmelser administrativt henlagt til Statskontrollen med Smør og Æg, og navnet ændredes til *Statens Smørbedømmelser*, fra 1947 *Statens Smør- og Ostebedømmelser*.

Henvisninger: Holger Ærsøe: *Husdyrbrugsforsøgsvirksomheden i Danmark*, 200. Beretning fra Landøkonomisk Forsøgslaboratorium, 1942 s. 123-38.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Kontrollen med den Kemiske Sammensætning af Mejeriprodukter 1966-86 1089

Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg. Laboratoriet 1986-

I 1966 nedlagdes Kemisk Afdeling under Landøkonomisk Forsøgslaboratorium (s. 1184) og i stedet oprettedes *Kontrollen med den Kemiske Sammensætning af Mejeriprodukter*. Denne institution henlagdes i 1986 under Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg (s. 1201) og skiftede samtidig navn til *Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg, Laboratoriet* - eller kortere: Statskontrollens Laboratorium. Tilsyneladende har der ikke været selvstændig arkivdannelse ved Kemisk Afdeling i årene umiddelbart forud for omdannelse til Kontrollen med den Kemiske Sammensætning af Mejeriprodukter i 1966. Lovgrundlag var lov 175 af 5.6.1959 om smitsomme sygdomme hos husdyr og lov 186 af 30.3.1973 om tilvirkning og forhandling en gros af mejeriprodukter samt diverse bekendtgørelser og cirkulærer om bl.a. prøvetagning, laboratoriemæssige undersøgelser, bestemmelse af fedtindhold, kvalitetsbedømmelse mv. Rigsarkivet har ved skr. 13.6. 1986 bemyndiget kassation af kopi- og vejebøger, kontokort, debitor- og kreditorfaktura, institutionsregnskaber mv.

Henvisninger: *Landbrugsårbog*.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Udvalget til Bedømmelse af Præparater til Vitaminisering af Margarine 1937-57 1090

For at vejlede landbrugsministeren mht. den sundhedsmæssige bedømmelse af vitaminpræparater og de dermed forbundne toksikologiske, tekniske og kemiske problemer (jf. lov 229 af 28.6. 1937 om tilvirkning og forhandling af margarine §10, samt bek. 247 af 28.7.1937 og bek. 327 af 10.12. 1937, ændret ved bek. 258 af 27.6.1952 om vitaminvirkning i margarine) nedsattes et sagkyndigt udvalg med repræsentanter udpeget af Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Københavns Universitet. Udvalget synes ophævet 1957. Arkivet er gået tabt.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1936/37 A, sp. 5851-54 (Sv. 2189).

(MH)

Afsætning af landbrugsvarer i almindelighed

Landbrugsministeriets udvalg vedr. afsætning af landbrugsprodukter 1932-50 1163

Under verdenskrisen i 1930'rne nedsatte Landbrugsmin. en række kriseudvalg iht. rammelove (lov 359 af 13.12.1933 om kriseforanstaltninger m. fl., lov 349 af 19.12.1934 om udførsel af landbrugsprodukter m.fl.), der bemyndigede ministeren til at foretage regulerende indgreb i samråd med Landbrugsrådet og andre erhvervsorganisationer. Fælles for disse udvalg var, at Landbrugsmin. overlod forvaltningen af ordningerne til interesserede erhvervsorganisationer og nøjedes med at føre kontrol gennem ministeriets repræsentant i reguleringsudvalget - forsåvidt min. da overhovedet lod sig repræsentere i udvalgene. Staten dækkede udvalgenes diætudgifter, mens ordningerne i øvrigt finansieredes uafhængigt af statskassen gennem eksportafgifter o. lign. Som regel fungerede Landbrugsrådets Sekretariat eller organisationer tilsluttet Landbrugsrådet som sekretariater for udvalgene. De interesserede organisationer bag Landbrugsrådet opnåede således væsentlig andel i det offentliges forvaltning af kriselovene samtidig med at de varetog erhvervsinteresser. Ved ophævelsen af udvalgene i 1950 overtoges opgaverne af organer nedsat af Landbrugsrådet.

Arkiver: Det kan påregnes, at sager fra nedennævnte ministerielle udvalg indgår i de almindelige sekretariatssager i Landbrugsrådets arkiv eller i arkivet fra en af de andre af de organisationer, der har fungeret som udvalgssekretariat, på en sådan måde, at det ikke er muligt at udskille udvalgsarkiverne. Landbrugsrådets ældre arkiv er afleveret til Erhvervsarkivet i Århus.

Udvalgenes virksomhed er dokumenteret i Landbrugsmin.s journalsager; jf. henvisningerne til afsnittene om de enkelte udvalg, der dog ikke omfatter sagerne vedr. udnævnelse af medlemmer og aflæggelse af regnskab.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1933/3961 (Kriselovene af 13.12.1933). *(MH)*

Landbrugsministeriets Smørreguleringsudvalg 1932-42

Landbrugsministeriet nedsatte 31.3.1932 et udvalg ang. *smørnotering*, som blev erstattet af Smørreguleringsudvalget eller *Markedsreguleringsudvalget (Smør)* af 4.6.1934. Udvalget havde til opgave at stabilisere smørpriserne og regulere udbuddet af smør ved at opkøbe overskudssmør. Landbrugsmin. og Mejeriernes Fællesorganisation udlånte den nødvendige kapital (jf. bek. 377 af 14.12.1933 om en smørordning, lov 109 af 6.5.1937 og 333 af 22.12.1937 om en smørordning, overenskomst mellem Landbrugsmin. og Mejeriernes Fællesorganisation 20.5.1939). Udvalget havde adresse i Mejerikontoret i Århus og hos Dansk Andels Smøreksport i Esbjerg. Det synes ophævet allerede 1942.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1933/1694, 1941/404. *(MH)*

Landbrugsministeriets Smøreksportudvalg 1932-50 1164

I forbindelse med tysk (og belgisk) kontingentering af smør nedsatte Landbrugsmin. 11.11.1932 et *Smørkontingentudvalg*, som på foranledning af Mejeriernes Fællesorganisation kort tid efter blev benævnt *Smøreksportudvalget*. Det overtog delvis kontrollen med eksport af dansk smør og med mælkeproduktionens anvendelse. Efter udvalgets nedlæggelse i 1950 blev dets opgaver videreført af Mejeribrugets Smøreksportudvalg.

Danske Mejeriers Fællesorganisation fungerede som udvalgets sekretariat; arkivalier er i Mejerikontoret i Århus og i Landbrugsrådet, hvorfra dele er afleveret til Erhvervsarkivet.

Henvisninger: Landbrugsårbog. Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1933/1570, 1933/3853, 1934/2617, 1936/1912, 1936/3350, 1938-, 1940-, 1943- og 1946/387 (smørkontingentering til Tyskland mv.) - 1936/1648, 1938-, 1940-, 1945-, 1947-, 1948- og 1950/407 (referater) - Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1951/65. *(MH)*

Landbrugsministeriets Baconudvalg 1932-50 1165

Baconudvalget nedsattes 16.11.1932 som følge af den britiske importregulering tidligere samme år. Udvalget kontrollerede og fordelte eksporten til Storbritannien af de baconkvoter, Danmark havde fået tildelt; det fastsatte en ugentlig notering for svin uden *svinekort*; det administrerede Svineafgiftsfonden og udstedte udførselsbeviser for eksport af svin og svineprodukter til Storbritannien - jf. bek. 343 af 29.9.1933 om udførsel af bacon, skinke samt smør og cirk. 255 af 20.11.1933 ang. udførslen af bacon og skinke til England, lov 458 af 1.10.1945 om flæskeordningen.

Sammen med Svinereguleringsudvalget havde Baconudvalget sekretariat hos Andelsslagteriernes Fælleskontor under Landbrugsrådet på Axelborg i København. Baconudvalgets arkiv synes at have været integreret i Fælleskontorets øvrige sekretariatssager.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1934/1034, 1934/3478, 1935/1006, 1936/690, 1936/3613, 1937-39/410 (eksport til England), - 1935/1450, 1936/3508, 1938-40/398, 1943-50/26 (cirkulærer), - 1936/1504, 1938/300, 1945/33, 1947/33, 1950/33 (referater), - 1950/6 (ophævelse). Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1941 og 1942 m.fl. 348 (referater). *(MH)*

Kartoffeleksportudvalget 1933-50 1134

I henhold til lov 339 af 22.12.1932 om udførsel af kartofler §2 nedsatte Landbrugsmin. 16.2.1933 et udvalg til at bistå ved gennemførelsen af den i lovens §1 foreskrevne kontrol (at kartofler fremtrådte som velbehandlede salgsvarer). Eksportudvalget,

også kaldet Kartoffelkontroludvalget, omstruktureredes og udvidedes 5.7.1938 fra 3 til 8 medlemmer i forbindelse med ændring af loven om kontrol med og mærkning af kartofler til eksport (lov 96 af 31.3.1938). Udvalget havde sekretariat hos Landbrugsrådet. Dets virksomhed fortsattes af et af Danske Kartoffelavleres og Kartoffeleksportørers Fællesorganisation oprettet Kartoffeleksportudvalg af 1950.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1936/3655, 1939/413, 1949/825, 1956/825. *(MH)*

Landbrugsministeriets Kvæg- og Kødeksportudvalg 1933-50

Kvæg- og Kødeksportudvalget nedsattes 17.2.1933 i iht. lov 341 af 23.12. 1932 om udførsel af landbrugsprodukter, jf. bek. 50 af 17.2.1933 om udførsel af kød og lov 340 af 22.12.1937 om udførsel af levende husdyr. Det omorganiseredes 10.2.1936.

Landbrugsrådets sekretariat varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1933/2852, 1934/1597, 1935/1855, 1936/1039, 1937-, 1939- og 1940/218 samt Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1941-, 1944-, 1945- og 1947/354 (referater). Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1936/1379 (MF Vald. Thomsens injurier) - 1946-, 1948- og 1949/261 (lov om udførsel af landbrugsprodukter). *(MH)*

Landbrugsministeriets Kvæg- og Kødreguleringsudvalg 1933-35

Kvæg- og Kødreguleringsudvalget, nedsat 7.3.1933 med henblik på gennemførelse af lov 137 af 30.4.1933 om foranstaltninger til fremme af afsætning af kvæg og oksekød, jf. bek. 370 af 14.12. 1933, jf. lov 340 af 22.12. 1937 om udførsel af levende husdyr. Det omdannedes 19.2.1936. Udvalget fastsatte notering for kvæg iht. klassifikation for kvæg tilført eksportmarkederne. På grundlag af en slagteafgift på 10 øre/kg eller højst 10 kr./dyr dækkede udvalget udgifter til evt. destruktion af kasserede (tuberkuløse m.m.) dyr.

Landbrugsrådets sekretariat varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1934/2782, 1934/3535, 1936/1309, 1936/3755, 1937-, 1938- og 1940/390 (lov om kødordningen), 1935/1402 (referater). *(MH)*

Landbrugsministeriets Osteeksportudvalg 1933-50 1166

Osteeksportudvalget nedsattes 10.3.1933 for at behandle spørgsmål i forbindelse med tysk kontingentering af ost. Omorganiseret 20.11.1936. Udvalget fastsatte afgift på ost eksporteret til Tyskland, udstedte "kontingentbeviser" og beskæftigede sig med principielle spørgsmål i forbindelse med eksport af ost.

De Danske Mejeriforeningers Fællesorganisation varetog udvalgets sekretariatsforretninger; dets arkivalier er i Mejerikontoret i Århus og ved Landbrugsrådet.

Henvisninger; Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1935/1441, 1942- og 1950/298, Landvæsensjournal (LJ) 1951/65. *(MH)*

Landbrugsministeriets Svinereguleringsudvalg 1933-40 1167

Svinereguleringsudvalget blev nedsat 18.3.1933 i iht. lov 52 af 21.2.1933 om regulering af svineproduktionen, bek. 19.4.1933, cirk. 37 af 25.2.1933 til kommunalbestyrelser samt cirk. 213 af 12.10. 1933, bek. 369 af 14.12. 1933 og cirk. 152 af 21. 10.1935 ang. regulering af svineproduktionen (*Svinekortordningen)*. Foruden det ministerielle reguleringsudvalg, nedsattes tillige kommunale svinereguleringsnævn. Sammen med Landbrugsmin.s Baconudvalg havde Svinereguleringsudvalget sekretariat i Andelsslagteriernes Fælleskontor under Landbrugsrådet på Axelborg i København. Svinereguleringsudvalgets arkiv synes at have være integreret i Fælleskontorets øvrige sekretariatssager.

Svinereguleringsordningen udløb 1943; men allerede fra 1940 synes udvalgets virksomhed ophørt.

Rigsarkivet bemyndigede i 1946 Fælleskontoret til at kassere alt materiale vedr. svinereguleringen (bortset fra sager vedr. Tikøb kommune).

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1933/2921, 1935/3172, 1936/1450, 1936/3112, 1936/3748, 1937/396, 1937/812, 1937/938, 1940/396, - 1934/3319, 1935/1723, 1937/314 (bekendtgørelsen) - 1936/1654, 1938- og 1940/309 (referater). *(MH)*

Landbrugsministeriets Ægeksportudvalg 1933-50

Ægeksportudvalget blev nedsat 20.3.1933 til at behandle spørgsmål i forbindelse med engelske og tyske kontingenteringer af æg, jf. bek. 122 af 31.3.1933 om ind- og udførsel af æg.

Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg varetog udvalgets sekretariatsopgaver.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1935/1464, 1945/196 -1935/1561, 1939/200 (engelsk kontingentering) - 1937/1942 og 1945/318 (tysk kontingentering) - 1937-, 1941- og 1950/308 (referater). *(MH)*

Landbrugsministeriets Smørafgiftsudvalg 1934-36

Smørafgiftsudvalget nedsattes 27.1.1934 med henblik på at føre tilsyn med det i Århus oprettede *Smørafgiftskontor*, der opkrævede afgifter for smør solgt på hjemmemarkedet, jf. bek. 377 af 14.12.1933 om en smørordning. Opgaverne videreførtes af det i 1937 oprettede Smørordningsudvalg (bek. 188 af 28.5.1937 om en smørordning), se s. 1211.

Statskontrollen for Mejeriprodukter og Æg varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1936/2268 (smørordningen). *(MH)*

Landbrugsministeriets Fedteksportudvalg 1934-42

Fedteksportudvalget nedsattes 16.5.1934 i forbindelse med kontingentering af fedt og tarme til Tyskland.

Andelsslagteriernes Fælleskontor varetog udvalgets sekretariatsforretninger. Udvalgets virksomhed synes ophørt 1942.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1935/3593, 1936/3290, 1939-og 1942/383 - 1940/291 (referater). *(MH)*

Landbrugsministeriets Fjerkræeksportudvalg 1935-50

Fjerkræeksportudvalget blev nedsat 27.3.1935 i forbindelse med kontingentering af slagtet fjerkræ til Tyskland. Udvalget udstedte autorisation til fjerkræeksportører. Landbrugsrådet varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1935/2838, 1936/1681, 1939-og 1945/310 - 1937-, 1943- og 1950/282 (referater). *(MH)*

Landbrugsministeriets Hesteeksportudvalg 1936-50

Hesteeksportudvalget nedsattes 8.4.1936 for at søge udførsel af heste til Tyskland tilrettelagt på "den for danske hesteproducenter under nugældende forhold gunstigste måde" og for at administrere den for udførslen fastsatte ordning. Udvalget skulle således godkende handeler og udstede passersedler for heste til eksport, jf. bek. 106 af 8.4.1936 m.fl. Efter 2. Verdenskrig behandlede udvalget generelle spørgsmål i forbindelse med såvel eksport som import af heste. Landbrugsrådet varetog udvalgets sekretariatsforretninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1935/1183, 1941-, 1944- og 1948/176 - 1936/2706, 1938/348, 1945-, 1949- og 1950/356. *(MH)*

Landbrugsministeriets Smørordningsudvalg 1937-40

I forbindelse med lov 109 af 6.5.1937 om smørordning (ændret ved lov 333 af 22.12.1937 og lov 454 af 22.12.1939) nedsatte Landbrugsmin. 28.5.1937 et udvalg til at afgive indstilling om

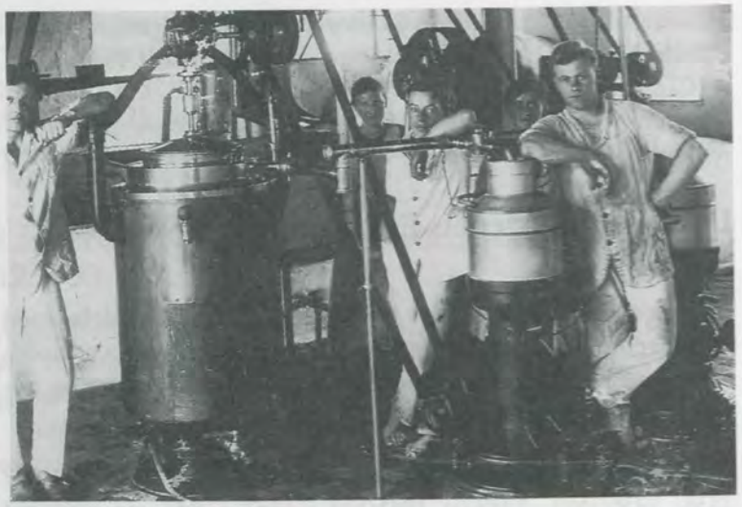

Mejerister i et mindre dansk mejeri poserer for fotografen. Kvinderne holder sig i baggrunden. Bemærk drivremmene, der forbinder mejerimaskinerne med kraftakslen under loftet. Med det internationale prisfald på smør, som bragte kiloprisen fra kr. 3,13 på årsbasis i 1928 ned til kr. 1,61 i 1934, kunne mejerisektoren efterhånden ikke dække produktionsomkostningerne. Smør- og margarineordningerne af 1933ff. gav højere priser for de 25% af produktionen, som afsattes på hjemmemarkedet (Det Kgl. Bibliotek).

fastsættelse af hjemmemarkedsafgift for smør og føre det "umiddelbare tilsyn" med det i Århus oprettede *Smørordningskontor*, jf. bek. 188 af 28.5.1937 og bek. 463 af 27.12.1939 om en smørordning. Efter 1940 synes opgaverne overgået til Smøreksportudvalget, idet man herefter opkrævede en eksportafgift af smør i stedet for hjemmemarkedsafgiften (bek. 571 af 31.10.1940 om opkrævning og fordeling af udførselsafgift for smør).

Udvalget havde sekretariat i De Danske Mejeriers Fællesrepræsentation.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1937/732, 1938- og 1940/417 (smørordning). *(MH)*

Landbrugsministeriets Kontaktudvalg vedr. Landbrugsvarer 1958-73 1153

Landbrugsministeriets Kontaktudvalg vedr. Landbrugsvarer blev nedsat 1958 som rådgivende for ministeren ved udøvelsen af

bemyndigelser i lov 213 af 16.6.1958 om afsætning af danske landbrugsvarer. Det skulle fastsætte vilkår for eksporten af landbrugsvarer, opkræve udførselsafgifter og anvende provenuet til eksportfremme. Udvalget bestod af en af landbrugsministeren udpeget formand samt 10 repræsentanter for interesseorganisationer. Som følge af Danmarks indtræden i EF ophørte udvalget 1.2.1973.

Indhold: Mødereferater 1958-73. Mødesager 1958-73. Samlesager. *(NP)*

Landbrugsministeriets Eksportlicenskontor 1951-64 1097

Landbrugsministeriets Eksportlicenskontor behandlede sager vedr. udførsel af varer inden for Landbrugsmin.s område, for hvilke ikke andre kontorer (Statens Kornkontor, se s. 1215, Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg, s. 1201, m.fl.) meddelte udførselstilladelse. Kontoret er først optaget i Hof- og Statskalenderen for 1952, men har været virksomt tidligere, da det figurerede med fast journalnummer i Landbrugsmin.s Veterinærjournal (LVJ) fra 1951. I 1964 forenedes Eksportlicenskontoret med Statens Kornkontor til Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor, se ndf. Alle arkivalier synes ved en fejltagelse kasseret i 1973.

Henvisninger: Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1951ff. /102 (fast nr.). *(MH)*

Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor 1964-73 1100

Ved sammenlægningen af Statens Kornkontor (s. 1215) og Landbrugsministeriets Eksportlicenskontor (ovf.) oprettedes Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor med den opgave at videreføre disse organers virksomhed særlig mht. forvaltningen af kornordningerne. I forbindelse med Danmarks indtræden i De

Europæiske Fælleskaber nedlagdes kontoret i marts 1973. Bortset fra afleverede statistikskemaer synes størstedelen af arkivet kasseret.

Henvisninger: Landbrugsmin., Kornjournal (LKJ) 1964/46. Direktoratet for Markedsordningerne, j.nr. 201 00.

Indhold: Statistiksskemaer 1964-72 (div. år). *(MH)*

Direktoratet for Markedsordningerne (EF-Direktoratet) 1973- 1430

Direktoratet for Markedsordningerne blev oprettet 1.2.1973 som en styrelse under Landbrugsmin. til at varetage den danske administration af EFs markedsordninger for landbrugsvarer, dvs. beregne og udbetale støtte mv. Direktoratet overtog en del af personalet og opgaverne fra Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor (ovf.), som nedlagdes ved udgangen af marts 1973. EF-Direktoratet sammensattes af følgende organer: Direktørens Sekretariat (indtil 1987), Afdeling for Indre Marked (IM), Afdeling for Ydre Marked (YM) og Afdeling for Særlige Markedsanliggender (SM). Fra 1989 benævntes kontorerne: 1. Markedskontor (EFs ydre marked), 2. Markedskontor (EFs markedsordninger for vegetabilske og animalske produkter i Danmark), 3. Markedskontor (EFs markedsordninger for mælk og mejeriprodukter i Danmark), Ø-kontor (Økonomi) og T-kontor (Edb, teknik og drift, oprettet 1987).

For store dele af arkivet (ujournaliserede bilag, regnskabs- og bogføringsbilag, kontroldokumenter, som har dannet grundlag for den anviste støtte, licenser, attester og lønsedler samt en række edb-registre) er der i 1982 og 1987 givet kassationsbemyndigelse.

Henvisninger: M. Groth Clausen: *Rend os i traditionerne*, Management, aug. 1973. Direktoratet har udgivet årsberetning.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Afsætning af korn. Hjemmemarkedets forsyning med korn

Statens Kornkontor 1937-64 1098

Kornordningerne af 1933 og 1935ff. ("Kriseloven", lov 359 af 13.12.1933, kornlovene 222 af 3.8.1935 og 87 af 7.4.1936 mv.) skulle støtte kornsælgende landmænd mv. under det internationale prisfald på korn på en sådan måde, at kornkøberne, dvs. svineavlerne m.fl., ikke fik deres interesser tilsidesat. Ordningerne forvaltedes gennem organer, der stod under tilsyn af såvel Landbrugsmin. som Handelsmin. og var koblet til samtidige flæske- og svineordninger, se s. 1205ff.

Statens Kornkontor blev lovhjemlet ved lov 334 af 22.12.1937. Det førte tilsyn med ordningerne gennem indberetninger fra korn- og foderstofimportører og fra amtslige og kommunale kornnævn, jf. bek. 362 af 11.10. 1939. Som rådgivende organ fungerede det af Det Erhvervsøkonomiske Råd nedsatte Landbrugsministeriets Kornnævn (s. 1218). Med hjemmel i lov 288 af 2.9.1939 om ekstraordinære foranstaltninger til sikring af landets forsyninger ("forsyningsloven") udstedte Kornkontoret autorisationer til handel med korn mv. Kontoret samvirkede med de s.k. fordelingsorganer: Brødkontoret (s. 1216) og Centralkontoret for Indkøb af Korn og Foderstoffer (s. 1217).

Med udløbet af kornlov 1952-53 ophørte Landbrugsmin.s Kornnævns virksomhed. Statens Kornkontor blev i 1964 forenet med Landbrugsmin.s Korn- og Licenskontor (s. 1213). Arkivet er ikke ordnet. Skemaer vedr. kornaflevering er kasseret. Der er endvidere foretaget uautoriseret kassation af andet arkivmateriale.

Henvisninger: Statens Kornkontor: *De danske kornordninger, I 1933-46*, 1950, *II 1949-58*, 1960. Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor: *De danske kornordninger 1958-66*, 1969.

Landbrugsmin., Kornjournal (LKJ) 1946/, 1949/, 1956/, 1964/, 46 (personale, virksomhed).

Indhold: Mødereferater 1938-59. Referater af bestyrelsesmøder 1942-48. Mødereferater vedr. FAO 1965-72. Forslag, betænkninger, referater, redegørelser, udkast til love og instrukser. Hovedbog 1942-58. Kassebog 1938-58. Kasserapport 1964-65. Journal vedr. rationeringsmærker 1942-45. Afgiftsjournal 1953 -54. Leverancer til den tyske værnemagt 1940-45. Fortegnelser over leverandører. Autoriserede handlende 1939-71. Faktura fra Centralkontoret for Indkøb af Korn mv. 1944-45. Statskonsulent Sørensens rapport om levnedsmiddelforsyningen i Storbritannien. Statistikskemaer 1939-64 (div. år). *(MH)*

Korneksportudvalget 1947-72 1099

Korneksportudvalget var et rådgivende udvalg sammensat af repræsentanter for De Samvirkende Landboforeninger, De Samvirkende Husmandsforeninger, Andelsudvalget, Kornbranchen, Centralkontoret for Indkøb af Korn og Foderstoffer (se ndf.), Brødkornkontoret (se ndf.), Landbrugsmin. og Statens Kornkontor (se ovf.). Det afgav indstillinger til landbrugsministeren vedr. retningslinjer for eksport af maltbyg og såsæd. Udvalget var nedsat i aug. 1947 og ophørte ved Danmarks tilslutning til De Europæiske Fælleskaber. Det ikke-ordnede arkiv er afleveret gennem Landbrugsmin.s Licenskontor (s. 1213).

Henvisninger: Statens kornkontor: *De danske kornordninger, I 1933-46*, 1950 s. 172, *II 1949-58*, 1960 s. 33ff. Landbrugsministeriets Korn- og Licenskontor: *De danske kornordninger 1958 -66*, 1969.

Landbrugsmin., Kornjournal (LKJ) 1954/3, 1964/3, 1965/23.

Indhold: Mødereferater 1949-58. *(MH)*

Brødkornkontoret 1939-53 1101

Brødkornkontoret blev oprettet på initiativ af Foreningen Danske Handelsmøller i samvirke med Landbrugsmin. og Handelsmin, jf. bek. 329 af 23.9.1939. Kontoret lededes af en bestyrelse

med repræsentanter for handelsmøllerne og de to ministerier. Med hjemmel i lov 288 af 2.9.1939 om ekstraordinære foranstaltninger til sikring af landets forsyninger ("forsyningsloven") fik kontoret eneret på at importere brødkorn. Importen fordeltes på kontorets foranledning mellem handelsmøllerne. Med de senere kornordninger overtog kontoret administrationen af afleveringspligten f.s.v. angik brødkorn. Brødkornkontoret fungerede således som underinstans til Statens Kornkontor, se ovf. Brødkornkontoret afvikledes over perioden. Arkivet er delvis kasseret i Statens Kornkontor, delvis afleveret gennem Landbrugsmin.s Korn- og Licenskontor.

Henvisninger: Statens Kornkontor: *De danske kornordninger II 1949-58*, 1960 s. 27ff.

Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1940/1179; Kornjournal (LKJ) 1945-54 faste j.nr.: /44 (referater), /45 (regnskab), /59 (virksomhed).

Indhold: Mødereferater, regnskaber, korrespondance 1939-53. *(MH)*

Centralkontoret for Indkøb af Korn og Foderstoffer 1939-53 1102

Centralkontoret for Indkøb af Korn og Foderstoffer blev oprettet på initiativ af De Danske Korn- og Foderstofimportørers Fællesorganisation i samvirke med Landbrugsmin. og Handelsmin., jf. bek. 330 af 23.9.1939. Centralkontoret lededes af en bestyrelse med repræsentanter for andelsfoderstofselskaber, private importører og de to ministerier. Med hjemmel i lov 288 af 2.9.1939 om ekstraordinære foranstaltninger til sikring af landets forsyninger ("forsyningsloven") fik Centralkontoret eneret på at importere korn og foderstoffer. Kontoret fordelte importen mellem foderstoffirmaerne i overensstemmelse med disses hidtidige importmængder. Ved de følgende kornordninger overtog kontoret administrationen af afleveringspligten f.s.v. angik foderkorn. Centralkontoret fungerede således som underinstans til Statens

Kornkontor (s. 1215). Centralkontoret afvikledes pr. 31.5.1953. Arkivet er delvis kasseret i Statens Kornkontor, delvis afleveret gennem Landbrugsmin.s Korn- og Licenskontor.

Henvisninger: Statens Kornkontor: *De danske kornordninger, I 1933-46*, 1950, *II 1949-58*, 1960.

Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1940/1179; Kornjournal (LKJ) 1941-53 faste j.nr.: /30 (virksomhed), /32 (regnskab), /35 (referater).

Indhold: Mødereferater, regnskaber, korrespondance 1939-47. *(MH)*

Landbrugsministeriets Kornnævn 1939-53, 1958-72 1168

Det Erhvervsøkonomiske Råd (s. 1283) sammensatte i september 1939 et rådgivende organ, Landbrugsministeriets Kornnævn, af repræsentanter for Landbrugsmin. og erhvervsorganisationer. Nævnet bistod ministeren under udøvelsen af de ved de årlige kornlove (lov 232 af 3.8.1935 m.fl.) givne bemyndigelser. Det fungerede i tilknytning til Statens Kornkontor (s. 1215). Med udløbet af kornordningen 1952-53 ophørte nævnets virksomhed. Nævnet genoprettedes ved kornlov 205 af 16.6.1958 og fungerede til 1972, hvor kornordningerne ophørte med Danmarks tilslutning til De Europæiske Fælleskaber. Landbrugsmin.s Kornnævn bør ikke forveksles med de amtslige eller kommunale kornnævn under Statens Kornkontor.

Henvisninger: Landbrugsministeriet, Kornjournal (LKJ) 1953/33, 1964/2.

Indhold: Bestyrelsesmødereferater 1939-53. Mødereferater 1951-73. Div. sager 1943-47. Kassebog 1958-73. Korrespondance 1958-73. *(MH)*

Afsætning af planteprodukter, frø og frugt

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Ind- og Udførsel af Frø 1933- 1031

Landbrugsmin.s Udvalg vedr. Ind- og Udførsel af Frø nedsattes i 1933 som et stående udvalg under navnet: Udvalget vedr. Udførsel af Frø. Ved ændring af kommissoriet 13.4.1933 fik udvalget sit nuværende navn. Kommissoriet ændredes atter 1.2.1960. Udvalget bistod ministeriet ved udstikning af retningslinjer for tildeling af valuta i forb. m. indførsel af frø og ved meddelelse af dispensation fra forbud mod udførsel af mark- og havefrø. Sekretariat i *Statsfrøkontrollen* (s. 1175). Udvalget var ikke selvstændigt arkivdannende. *(MH)*

Kontrollen med Frugtkonserves 1952-69 1136

Efterkontrollen med Frugtkonserves 1952-69 1137

Kontrollen med Frugtkonserves indførtes ved lov 68 af 7.3.1952 om kontrol med udførsel af dansk frugt, jf. bek. 246 af 14.6.1952 m.fl., ophævet ved bek. 378 af 25. 6.1969. Kontrollen udførtes ved Statens Plantetilsyn (s. 1177). I tilfælde af uenighed om, hvorvidt et parti konserves kunne godkendes til eksport, traf et udvalg, *Efterkontrollen med Frugtkonserves*, den endelige administrative afgørelse. Det er uvist, om Kontrollen og Efterkontrollen har haft selvstændig arkivdannelse. *(MH)*

Kontrollen med Hjemmemarkeds-ordning for Frugt 1963-73 1138

Kontrollen indførtes i medfør af lov 168 af 16.5.1962 om afsætning af frisk dansk frugt, jf. bek. 371 af 1.12.1962 om regulativ for kvalitet mv. samt afgift ved salg på hjemmemarked af friske danske æbler og pærer. Kontrollen udførtes ved Statens Plantetilsyn (s. 1177).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landbrugsministeriets Kontaktudvalg vedr. Udførsel af Frisk Dansk Frugt 1962-73 1139

Kontaktudvalget vedr. Udførsel af Frisk Dansk Frugt blev oprettet 1962 som rådgivende organ for landbrugsministeren ved udøvelsen af de i lov 168 af 16.5.1962 givne bemyndigelser til at fastsætte vilkår for eksport af frisk frugt, til at opkræve udførselsafgifter og til at anvende provenuet heraf samt yderligere midler af statskassen til eksportfremme. Udvalget bestod af en af landbrugsministeren udpeget formand samt 12 repræsentanter for interesseorganisationer. Som følge af Danmarks indtræden i EF ophørte udvalget 1.2.1973.

Indhold: Referater af møder nr. 1-58, 1963-73. Mødesager 1962-73. *(NP)*

Frugtlåneudvalget 1962-72 2219

Ved lov 168 af 16.5.1962 om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter §4 skabtes hjemmel for at yde lån af statskassen til udvidelse eller oprettelse af frugtforarbejdende virksomheder og til indretning af frugtlagre o.l. Til bistand ved behandlingen af ansøgninger om lån skulle landbrugsministeren

nedsætte et udvalg bestående af en af landbrugsministeren udpeget formand samt repræsentanter for Landbrugsmin. og Finansmin. Udvalget kunne tiltrædes af sagkyndige udpeget af landbrugsministeren. Loven havde gyldighed indtil 31.1.1965, men forlængedes flere gange, sidste gang som lov 265 af 10.6.1970.

Loven var ikke forenelig med Danmarks medlemskab af EF og ophævedes ved §22 stk. 2 i lov 596 af 22.12.1972 om administration af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for frugt og gartneriprodukter mv.

Udvalgets lånesager overgik til Hypotekbanken (Statsaktivforvaltningen, s. 1787), hvorfra de er afleveret til Rigsarkivet.

Henvisninger: Landbrugsmin. 2.Afd., Udførselsjournal (LUJ) 1961/2-13. Landbrugsmin., j.nr. 1972-1409-7. Lånesager lb.nr. 1-297. *(NP)*

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs Politik på Frugt- og Gartneriproduktområdet 1972- 2319

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. EFs Politik på Frugt- og Gartneriproduktområdet, til daglig kaldt §2-udvalget, Frugt og Grønt, nedsattes iht. §2 i lov 596 af 22.12.1972 om administration af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for frugt og gartneriprodukter mv. Lovens §1 bemyndigede landbrugsministeren til at træffe de foranstaltninger, der var nødvendige for anvendelse her i landet af EFs markedsordninger for frugt og gartneriprodukter mv. Det iht. §2 nedsatte udvalg skulle rådgive mht. stillingtagen til EFs politik vedr. de nævnte produkter og tilrettelæggelse af administrationen af ordningerne.

Udvalget havde 17 medlemmer, som repræsenterede Landbrugsmin., Handelsmin. og de involverede interesseorganisationer. De af landbrugsministeren og handelsministeren udpegede medlemmer havde ikke stemmeret. Landbrugsministeren udpegede en af Landbrugsministeriets repræsentanter til formand for udvalget. Landbrugsministeren kunne bestemme, at visse afgø-

Et af de rederier, der transporterede flest danske landbrugsvarer til det britiske marked, var Det Forenede Dampskibsselskab (DFDS). Her ses rederiets nybyggede køleskib, "M/S Blenda", 9.11.1956, inden det indsattes på ruten Odense-Århus-Hull (Andelsbladet).

relser eller dispositioner kunne træffes af udvalget eller af bestemte producentsammenslutninger.

Udvalgets sekretariatsopgaver varetoges af Landbrugsministeriets Departement. Udvalgets sager havde (1985ff.) journalnr. 7402. *(NP/MH)*

Afsætning af kvæg, kød og æg

Landbrugsministeriets Tilsyn med Landbrugets Udførselsforhold 1897-1922 1015

Med grundlag i lov 42 af 22.3.1897 om tilsyn med udførsel af fersk kød, blev landbrugskandidat Rudolph Schou i 1898 antaget som tilsynsførende. Tilsynet administrerede bl.a. tildeling af mærker mv. til de autoriserede dyrlæger og virkede i øvrigt på forskellig vis til fremme af afsætningen af danske landbrugsprodukter i udlandet. Ved Schous død 1915 blev embedet vakant, og tilsynets honorar- og rejseudgifter udgik af finansloven med finansåret 1921/22. Den tilsynsførendes arkiv er ikke bevaret.

Henvisninger: Landbrugsmin., Landvæsensjournal (LJ) 1914/1298. *(MH)*

Landbrugsministeriets Kvægafgiftsudvalg 1950-61 1019

Udvalget nedsattes 25.6.1950 iht. lov 530 af 22.12.1948 om foranstaltninger til bekæmpelse af kvægtuberkulose og smitsom kalvekastning (ændringslove/tillægslove: Lov 153 af 24.4.1952, lov 187 af 28.5.1952, lov 74 af 28.3.1956). Med lov 175 af 5.6.1959 om smitsomme sygdomme hos husdyrene, jf. bek. 217 af 16.6.1959 om bekæmpelse af kvægtuberkulose og smitsom kalvekastning, bortfaldt lovgrundlaget for Landbrugsmin.s Kvægafgiftsudvalg. Udvalget udsendte ugentlig notering for reagentdyr og administrerede udbetaling af tilskud til nedslagtning. Udvalget havde sekretariat i Landbrugsrådets bygning Axelborg i København. Det er nedlagt i 1961. Oplysning om, at arkivet skulle være afleveret til Erhvervsarkivet i Århus har ikke kunnet bekræftes.

Henvisninger: Landbrugsmin., Veterinærjournal (VJ) 1954/352; 1954/354 (referater); 1959/354 (referater); 1960/352.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Landbrugsministeriets Udvalg af 13.4. 1954 vedr. Kvalitetskontrol med Ind- og Udførsel af Avlskvæg 1954-80 1018

Landbrugsministeriets Rådgivende Udvalg vedr. Omsætning af Husdyr 1980- 1054

Udvalget nedsattes ved Landbrugsmin.s skr. af 16.7.1954 iht. lov 131 af 13. 4.1954 om ud- og indførsel af levende dyr m.v. §2.

Udvalget bistod ministeren med administration af kvalitets- og afstamningskontrol for husdyr, der ind- eller udførtes til "levebrug". Interesserede landbrugsorganisationer repræsenteredes i udvalget. Udvalget afløstes 24.3.1980 af *Landbrugsmin.s Rådgivende Udvalg vedr. Omsætning af Husdyr* (lov 209 af 23.5. 1979 om omsætning af husdyr §6). Udvalget havde sekretariat i Landbrugsmin.s 1. Afd. 4. Kt. (selvstændigt arkiv).

Henvisninger: Landbrugsmin., Veterinærjournal (VJ) 1954/144.

Indhold: Korrespondance 1954-74. Udførselstilladelser 1956-77. Stamtavler. Avl af Welsh mountain pony. Forhandling med tyskerne 1956-58. Bekendtgørelser, cirkulærer, statistik. *(MH)*

Udvalg vedr. Lønordning for Dyrlæger ved Eksportsvineslagterierne 1948-61 1123

Udvalget nedsattes 23.3.1948 af Landbrugsmin. med den opgave at afgive indstilling om slagteriernes indplacering i løngruppe, og om evt. tilskud til pension. I udvalget repræsenteredes Veterinærdirektoratet, Den Danske Dyrlægeforening, Andelsslagterierne og Privatslagterierne. Landbrugsmin. (2. Afd. 2. Kt.) fungerede som sekretariat for udvalget, der så vidt ses, ikke havde selvstændig arkivdannelse. Dets virksomhed synes ophørt 1961.

Henvisninger: Landbrugsmin., Veterinærjournal (LVJ) 1949/252 (fast nr.). *(MH)*

Statens Ægudvalg 1931-48 1095

Statens Ægudvalg nedsattes i maj 1930 af landbrugsministeren med den opgave at fremme og forbedre produktion og salg af æg gennem oplysnings- og agitationsarbejde. Arbejdet finansieredes med beløb, der var i behold fra finansåret 1929/30 af de i medfør

af §3 stk. 2 i lov 100 af 31.3.1928 om udførsel, indførsel og forhandling af æg pålignede afgifter. Da udgifterne til dette formål antoges at blive adskilligt større, tilvejebragtes lovhjemmel til påligning af afgifter til dette formål ved §1 i lov 140 af 28.4. 1931 om tillæg til ovennævnte lov.

Udvalget havde en statskonsulent som formand og bestod i øvrigt af 1 repræsentant for Dansk Andelsægeksport og Andelsslagteriernes Ægeksportafdeling og 2 repræsentanter for Foreningen af danske Ægeksportører.

Udvalgets virksomhed ophørte i 1948. Opgaverne blev overtaget af erhvervsorganisationen Landsudvalget for Fjerkræ.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1930/31 A sp. 5911ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Ægfradragsudvalget 1939-63 1093

If. lov 385 af 22.2.1939 om forhandling, udførsel og indførsel af æg og ægprodukter mv. skulle enhver, der købte eller modtog æg af sekunda eller ringere kvalitet til salg eller levering, betale producent eller forhandler en underpris i forhold til primaæg, og forhandleren skulle føre underprisen tilbage til producenten. Underprisen fremkom ved fradrag i prisen på primaæg og fastsattes af landbrugsministeren efter indstilling af et af ham iht. lovens §1 nedsat udvalg kaldet *Ægfradragsudvalget*.

Udvalget bestod af repræsentanter for Statskontrollen med Smør og Æg mv., Foreningen af Danske Ægeksportører (2), Dansk Andels Ægeksport, Ægeksportørforeningen af 1934, Danmarks Fjerkræavlerforening, De Samvirkende Danske Landboforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger og De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.

Ved lov 127 af 27.3.1963 om ændring af ovennævnte lov (senere lov 119 af 22.3.1947) bortfaldt Ægfradragsudvalget. Dets opgaver overgik til Ægeksportudvalget, en privat institution, der var repræsenteret i Landbrugsrådet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Internationalt samarbejde

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs Landbrugspolitik 1972- 2320

Landbrugsministeriets Udvalg vedr. EFs Landbrugspolitik, til daglig kaldt §2-udvalget, landbrug, nedsattes iht. §2 i lov 595 af 22.12.1972 om administration af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer mv. Lovens §1 bemyndigede landbrugsministeren til at træffe de foranstaltninger, der var nødvendige for anvendelse her i landet af EFs markedsordninger for landbruget mv. Det iht. §2 nedsatte udvalg skulle rådgive mht. stillingtagen til EFs landbrugspolitik og tilrettelæggelse af administrationen af ordningerne.

Udvalget havde 17 medlemmer, som repræsenterede Landbrugsmin., Handelsmin. og de involverede interesseorganisationer. De af landbrugsministeren og handelsministeren udpegede medlemmer havde ikke stemmeret. Landbrugsministeren udpegede en af Landbrugsministeriets repræsentanter til formand for udvalget. Landbrugsministeren kunne bestemme, at visse afgørelser eller dispositioner blev truffet af udvalget eller af bestemte brancheorganisationer.

Udvalgets sekretariatsopgaver varetoges af Landbrugsministeriets Departement. Dets sager havde (1972ff.) journalnr. 80.02 og (1985ff.) journalnr. 2403. *(NP/MH)*

Landbrugsministeriets OEEC-Udvalg 1951-61 1151

OEEC *(Organization for European Economic Co-operation)* oprettedes ved overenskomst af 16.4.1948 i Paris og afløstes 1961 af OECD. Dens formål var at fremme et snævrere økonomisk samarbejde mellem landene med henblik på mere effektiv udnyttelse af den amerikanske Marshall-hjælp. Danmark ratificerede 2.7.1948 OEEC-overenskomsten. Landbrugsmin.s OEEC-Udvalg nedsattes 11.5.1951 med henblik på at udstikke retningslinjer for de udsendte eksperter til møderne i OEEC. Udvalget havde sekretariat i Landbrugsmin.s 2. Afdeling; dets arkiv indgår blandt Departementets journalsager, jf. henvisninger.

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1950/116c, 1951-56/ og 1959/116u. *(MH)*

Det Danske FAO-Udvalg 1946- 1150

FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nations*) oprettedes i 1945 som FNs organ for levnedsmidler og landbrug med det formål at forbedre livsvilkårene for landbefolkningen i medlemslandene og indføre bedre metoder til fremstilling og fordeling af levnedsmidler mv. Danmark ratificerede 15.4.1946 statutterne, der var vedtaget ved den første FAO-kongres 16.10. 1945 i Quebec, Canada. Virksomheden forudsatte konstant samvirke mellem medlemslandene, hvorfor FAO henstillede, at regeringerne nedsatte nationale FAO-komiteer. Det Danske FAO Udvalg nedsattes 14.6.1946 med sekretariat i Landbrugsministeriets 2. Afd. Det har ikke haft noget bestemt kommissorium, og der findes ingen formelle bestemmelser om dets sammensætning. Dets korrespondance mv. indgik fra 1982 i Departementets arkiv (2. Afd., 6. Kt.).

Henvisninger: Landbrugsmin., Udførselsjournal (LUJ) 1946/110 (fast nr.).

Indhold: Referater 1959-82. Kopibøger 1966-82. Journaler 1964 -82. Journalsager, emneordnede efter journalplan 1946-82. Notater 1963-73. Meddelelser om FAO 1963-75. Konferencer 1958, 1979-81. Rådsmøder 1981-82. Div. rapporter 1975-77. Kassebøger 1946-66. Bilag til kassebøger 1961-66. *(NP/MH)*

FISKERI

Konsulentvæsen. Kontrol. Tilsyn s. 1230

Fiskerikonsulenten 1860-1907
Fiskerikontrollen 1888-1923
Tilsynet med Ferskvandsfiskeriet 1907-
Fiskeridirektoratet 1923-47
Fiskerirådet 1916-23
Fiskerirådet 1930-54
Fiskerimin.s Rådgivende Fiskeriudvalg 1979
Fiskerimin.s Nævn til Udøvelse af Kontrol med Fiskeriet i Tilfælde af Krig 1952-
Fiskerimin.s Rådgivende Fiskeriudvalg 1979-
Ålegårdsovernævnet 1907-
Ålegårdsafløsningskommissionen 1956-62
Danske Fiskeres Kulturelle Fond 1948
(Fiskeriets Arbejderbeskyttelsesudvalg 1977-89, se. s. 1371)

Afsætning af fisk. Fiskeindustri s. 1238

Fiskerimin.s Eksportudvalg 1948-72
Fiskerimin.s Rådgivende EF-Udvalg 1972-
Fiskerimin.s Industritilsyn 1942-
Fiskerimin.s Kvalitets- og Bedømmelsesudvalg / Kvalitetsudvalg 1950-
Fiskerimin.s Ankeudvalg / Ankenævn 1954-
Fiskerimin.s Mindsteprisudvalg 1969-73
Fiskerimin.s Fiskeauktionsudvalg 1983-
Fiskerflådens Nybygningsnævn / Fornyelsesnævn 1938-63
Fiskerimin.s Bevillingsudvalg 1950-57
(Fiskeriordningens Kontor 1918-19, se s. 967)

Fiskeriundersøgelser. Forskning. Forsøg mv. s. 1245

Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser 1893-1980
Dansk Biologisk Station 1889-1952
Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser 1952-
Fiskeriøkonomisk / Fiskerimin.s Forsøgslaboratorium 1930-
Landbrugsmin.s Udvalg til Bekæmpelse af Smitsomme Sygdomme hos Ferskvandsfisk 1969-

Konsulentvæsen. Kontrol. Tilsyn

Fiskerikonsulenten 1860-1907 1145

Den første, der vides at have været konsulent for Indenrigsministeriet i fiskerisager, var skuespilleren Anthon Julius Smidth, der i årene 1860-67 fungerede i denne egenskab. Han afløstes af birkedommer i Holsteinborg Birk, Harald Valdemar Fiedler, som i 1865 havde stiftet Tidsskrift for Fiskeri og blev formand for Fiskerikommissionen af 1873. 1887 gik hvervet over til premierløjtnant i Søværnet, C.Fr. Drechsel, der i årene forud havde ledet Fiskeriinspektionen inden for Skagen.

I 1907 blev hvervet som fiskerikonsulent forenet med det nyoprettede embede som fiskeriinspektør iht. lov 109 af 4.5.1907 om saltvandsfiskeri.

I Landvæsenskontorets arkiv findes en pakke betegnet Smidths indberetninger 1860-65. Den indeholder tillige dele af Smidths eget arkiv, f.eks. korrespondance med lokale rapportører.

Ved skr. af 20.11.1907 meddelte den nyudnævnte fiskeriinspektør F.V. Mortensen, at han havde modtaget fiskeriarkivet fra den hidtilværende fiskerikonsulent. Det har ikke været muligt at

lokalisere dette arkiv. Kun nogle kopibøger er afleveret til Rigsarkivet.

Henvisninger: Landvæsenskontoret, (LJ) 1908/1063.

Indhold: Kopibøger 1887-1907. *(NP/AE)*

Fiskerikontrollen 1888-1923 1933

En særlig fiskerikontrol udrustet med politimyndighed oprettedes første gang ved lov af 29.12.1857 om fiskeriet i Limfjorden §§39-42. Ved lov 56 af 5.4.1888 om fiskeriet i Danmark §§45-47 oprettedes en fiskerikontrol, der omfattede hele landet. Der oprettedes 2 embeder som fiskerikontrollører, et for Jylland i Ålborg og et for Øerne i Svendborg, senere Nyborg. Ved lov 109 af 4.5.1907 om saltvandsfiskeri §48 bestemtes, at Fiskerikontrollen skulle bestå af en fiskeriinspektør og 2 fiskerikontrollører. Fiskeriinspektøren blev tillige Landbrugsministeriets konsulent i fiskerisager (se Fiskerikonsulenten ovf.). Der oprettedes samtidig et særligt Tilsyn med Ferskvandsfiskeriet, se ndf. Ved lov 316 af 2.6.1917 om saltvandsfiskeri ændredes stillingen som fiskeriinspektør til fiskeridirektør. Antallet af fiskerikontrollører skulle fremtidig bestemmes på finansloven, men vedblev at være 2.

Ved normeringslov 172 af 1.5.1923 flyttedes embedet som fiskeridirektør fra Fiskerikontrollen til Landbrugsministeriet, i hvilket der oprettedes et Fiskeridirektorat til behandling af alle ministeriets sager vedr. fiskeriet. Siden da har ledelsen af fiskerikontrollen ligget i Landbrugsmin.s Fiskeridirektorat, fra 1947 Fiskerimin. Selve kontrollen varetoges af lokale fiskerikontrollører, af hvilke der fra 1950 var 3, nemlig i Frederikshavn, Esbjerg og Nyborg. Fra 1959 betegnedes de fiskeriinspektører og deres distrikter fiskeriinspektorater. I 1960 kom et fjerde fiskeriinspektorat i Godthåb. I 1967 flyttedes Fiskeriinspektoratet i Nyborg til København. Den lokale fiskerikontrols arkiver hører under landsarkiverne.

Indhold: Kopibøger 1906-23. Kopibøger for statistik 1913-17 og 1923-25. F.V. Mortensens kopibog som fører af dampskibet Vestkysten 1895-1901. *(NP/AE)*

Tilsynet med Ferskvandsfiskeriet 1907- 1146

Iht. lov 110 af 4.5.1907 om ferskvandsfiskeri §12 skulle landbrugsministeren beskikke en tilsynsførende med overholdelsen af lovens bestemmelser. Den tilsynsførende skulle samtidig fungere som ministeriets konsulent i sager om fiskeri i ferske vande.

Ved lov 317 af 2.6.1917 om ferskvandsfiskeri §24 blev tilsynet underlagt Fiskerikontrollen, i hvilken der oprettedes en stilling som fiskeriinspektør og teknisk sagkyndig konsulent for fiskeridirektøren i sager vedr. fiskeri i ferske vande. I lov 94 af 31.3. 1931 om ferskvandsfiskeri hed det i §25 blot, at tilsynet hørte under Fiskerikontrollen. I tjenestemandsloven af s.d. 98 af 31.3. 1931 §428 bortfaldt normeringen af en særlig inspektør for fiskeriet i ferskvand.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Fiskeridirektoratet 1923-1947 2102

I rigsdagssamlingen 1918/19 modtog Folketinget fra Dansk Fiskeriforening et andragende om oprettelse af et Fiskeridepartement i Landbrugsministeriet. Ønsket blev delvis imødekommet ved normeringslov 172 af 1.5.1923, iht. hvilken der oprettedes et Fiskeridirektorat i Landbrugsministeriet. Direktøren for Fiskerikontrollen fik departemental stilling og overtog behandlingen af samtlige fiskerisager i Landbrugsministeriet. Han blev dog ikke ligestillet med departementschefen, idet han kun fik såkaldt fagligt referat, dvs. ministerreferat i sager, hvis afgørelse forudsatte teknisk sagkundskab.

Ved bek. 102 af 30.4.1929 blev Fiskeridirektoratet henlagt til det nyoprettede Ministerium for Søfart og Fiskeri. Ved dettes nedlæggelse ved bek. 297 af 9.11.1935 kom det pånyt til Landbrugsministeriet, hvis navn herefter blev Ministeriet for Landbrug og Fiskeri.

Fiskeridirektoratet havde kun 1 kontor. Fra 1.1.1931 tilknyttedes en fiskerikonsulent. Ved lov 98 af 31.3.1931 om statens tjenestemænd §95 blev det bestemt, at fiskeridirektøren i sit embede stod umiddelbart under ministeren. Lønmæssig ligestilling med departementschefen fik han dog først ved lønningsloven

af 1946. Ved direktoratets oprettelse anlagdes en ny journal, fiskerijournalen (LJF), for de hidtil i landvæsensjournalen (LJ) førte fiskerisager.

Ved kgl. res. af 13.11.1947 oprettedes Fiskeriministeriet. Fiskeridirektoratet blev hermed til Fiskeriministeriets Departement, se s. 269.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1922/23 A, sp. 5161f.

Indhold: Kopibøger 1923-39. Journalsager LFJ 1923-28. Journalsager F.dir.J og Fisk J. 1929-48. Journalsager til Færø FJ 1931-39. Fiskeriunderstøttelsessager. Kartotek over Fiskeridirektoratets redskabstilskud 1937-40. Fiskereguleringssager 1939-43. *(NP)*

Fiskerirådet 1916-23 2324

I en betænkning afgivet 1915 af et af Landbrugsministeriet den 2. 4.1914 nedsat Udvalg til Forberedelse af en Revision af Lovgivningen om Saltvands- og Ferskvandsfiskeri, anbefaledes nedsættelsen af et Fiskeriråd, jf. *Rigsdagstid. 1915/16 A*, sp. 2385 ff. (Sv.1863). Ved skr. af 13.5.1916 nedsattes Fiskerirådet, der fik til opgave dels at afgive erklæring i fiskerisager af praktisk eller videnskabelig natur, som ministeriet forelagde rådet, dels på eget initiativ at fremsætte forslag om foranstaltninger til fremme af såvel saltvandsfiskeriet som af ferskvandsfiskeriet samt om transport- og afsætningsforhold i ind- og udland.

Fiskerirådet fik 10 medlemmer, nemlig fiskeriinspektøren (fra 1917 fiskeridirektøren), der var formand, 3 repræsentanter for Dansk Fiskeriforening, 1 for Ferskvandsfiskeriforeningen, 1 for Danmarks Fiskehandlere og Havfiskeriforening, 1 for Kommissionen for Havundersøgelser, 1 for Dansk Biologisk Station, 1 for Tilsynet med Ferskvandsfiskeriet og 1 for Landbrugsministeriet.

Det var hensigten, at Fiskerirådet skulle mødes ordinært 2 gange om året. Det kom imidlertid kun til at mødes 2 gange ialt i juni 1916 og juli 1917. Et planlagt møde i 1918 bortfaldt på grund af krigsforholdene. Rådet blev ikke siden indkaldt. Ved skr. af 2. 8.1923 blev det formelt ophævet med henvisning til, at der nu var oprettet et Fiskeridirektorat.

Fiskerirådets arkiv (herunder en forhandlingsprotokol) er i Fiskeridirektoratet (LFJ) 1923/212. *(NP)*

Fiskerirådet 1930-54 1934

Efter forslag fra Statsministeriets Udvalg for Nye Markeder gennemførtes ved lov 79 af 19.3.1930 oprettelsen af et Fiskeriråd. Det bestod af 7 medlemmer med fiskeridirektøren som formand. De øvrige medlemmer udnævntes af ministeren for søfart og fiskeri (fra 1935 ministeren for landbrug og fiskeri, fra 1947 fiskeriministeren). Repræsentanter for fiskerinæringens organisationer skulle deltage i mindst 2 af rådets møder om året.

Fiskerirådet havde til opgave at følge udviklingen i dansk fiskeri og afsætningen af fisk og fiskeprodukter og at fremsætte forslag til foranstaltninger, der kunne fremme fiskerierhvervets trivsel og udvikling. Ved lov 91 af 31.3.1936 udvidedes antallet af medlemmer til 9, for at Vestjysk Fiskeriforening (stiftet 1934) og Dansk Ferskvandsfiskeriforening kunne blive repræsenteret i rådet, hvilket Dansk Fiskeriforening allerede var. Fiskerirådet skulle efter hvert møde afgive beretning til ministeren.

Fiskerirådet var fra begyndelsen tænkt som et midlertidigt organ, der skulle virke i en overgangsperiode, indtil erhvervets organisationer var således udbygget, at de kunne danne et fællesorgan. Rådet var især virksomt i årene før 2. Verdenskrig i forbindelse med de vanskelige eksportforhold, men dets betydning aftog, efterhånden som erhvervets organisationer udbyggedes. En del af opgaverne blev fra 1948 varetaget af Fiskeriministeriets Eksportudvalg (s. 1238).

Fiskerirådet blev ophævet pr. 31.3.1954 ved lov 325 af 10.12. 1953.

Henvisninger: Statsministeriets udvalg for Nye Markeder. Rapport Nr. 1. Fiskerierhvervet, 1929 s. 65f. Folketingstid. 1953/54 A, sp. 681ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Fiskeriministeriets Nævn til Udøvelse af Kontrol med Fiskeriet i Tilfælde af Krig 1952- 1952

Nævnet til Udøvelse af Kontrol med Fiskeriet i Tilfælde af Krig nedsattes iht. lov 123 af 31.3.1952 om udøvelse af kontrol med det danske fiskeri i tilfælde af krig eller under ekstraordinære forhold (§2). Det skulle bistå fiskeriministeren ved forberedelse af foranstaltninger under krig eller ekstraordinære foranstaltninger i forbindelse hermed med henblik på den mest fordelagtige udnyttelse af den danske fiskeriflåde og befolkningens forsyning med danske fisk og fiskeriprodukter, herunder fastsættelse af nærmere regler for fiskeriets udøvelse også på internationalt søterritorium samt for afsætningen af fangster, disses behandling, tilvirkning og distribution. Fiskeriministerens bemyndigelser iht. loven kunne i fornødent omfang overføres til nævnet, når omstændighederne talte derfor.

Nævnets 7 medlemmer udpegedes af fiskeri-, forsvars- og industriministrene, heraf 2 efter indstilling fra Dansk Fiskeriforening og Vestjysk Fiskeriforening.

Nævnets sekretariatsforretninger varetoges af Fiskerimin.s Departement; nævnet havde egen arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Fiskeriministeriets Rådgivende Fiskeriudvalg 1979- 2543

Lov 221 af 23.5.1979 om regulering af fiskeriet havde til formål at sikre, at udnyttelsen af de for Danmark disponible levende ressourcer fra havet i videst muligt omfang skete efter en samlet planlægning og efter en samlet vurdering af de levende ressourcers bevaring og reproduktion og ressourcernes bedste udnyttelse mv. Iht. §9 nedsattes Fiskeriministeriets Rådgivende Fiskeriudvalg med den opgave at rådgive fiskeriministeren ved udarbejdelsen af de retningslinier, der var nødvendige for regulering af fiskeriets udøvelse og af fangstkapaciteten, samt i øvrigt om

sådanne spørgsmål, for hvilke fiskeriministeren fandt udvalgets bistand formålstjenlig.

Udvalget bestod af 10 repræsentanter for Fiskerimin., Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Fiskeriforening, Danmarks Havfiskeriforening, Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening, Foreningen for Danmarks Fiskemel- og Fiskeolieindustri samt Danske Fiskeres Producent Organisation.

Udvalgets sager indgår i Fiskerimin.s journal. *(AE)*

Ålegårdsovernævnet 1907- 1943

Ålegårdsovernævnet oprettedes iht. lov 109 af 4.5.1907 om saltvandsfiskeri §6 som ankeinstans for lokale Ålegårdsnævns kendelser i tvistigheder mellem ålegårdsejere og fiskere. Ålegårdsovernævnet bestod oprindelig af fiskeriinspektøren/direktøren og to af Rigsdagen valgte medlemmer. Siden 1951 udpegede fiskeriministeren en formand, jf. lov 500 af 19.12.1950 §7. To medlemmer valgtes af Rigsdagen/Folketinget.

If. lov 178 af 23.6.1956 om afløsning og statens overtagelse af retten til fiskeri med ålegårde og andre særlige rettigheder bortfaldt ålegårdsretten efter 20 år, dog mindst ejerens levetid. Bestemmelser om Ålegårdsovernævnet er herefter i lov 168 af 12.5. 1965 om ændringer i ovennævnte lov.

Nævnets sager indgår 1907-23 i Landvæsensjournalen (LJ), 1923-48 i Fiskeridirektoratets journal (LFJ), derefter i Fiskerimin.s 1. Kontors journal. Nævnet førte referat- og kendelsesprotokoller.

Henvisninger: Bet. ang. retten til fiskeri med ålegårde og andre særlige rettigheder til fiskeri på søterritoriet, afgivet af den af Fiskerimin. under 24.1.1952 nedsatte kommission, 1955 (127/ Sv.1874).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Ålegårdsafløsningskommissionen 1956-62 1944

Ved lov 178 af 23.6.1956 om afløsning og statens overtagelse af retten til fiskeri med ålegårde og andre særlige rettigheder bortfaldt ålegårdsretten efter 20 år, dog mindst ejerens levetid. Iht. §2 nedsattes Ålegårdsafløsningskommissionen, som skulle behandle og påkende alle spørgsmål i forbindelse med ophævelse eller afløsning af de af loven omfattede rettigheder. Den bestod af 4 medlemmer udpeget af fiskeriministeren. Formanden skulle opfylde betingelserne for at kunne beskikkes som dommer. Af de øvrige medlemmer skulle 1 repræsentere ålegårdsejerne eller indehaverne af de særlige fiskerirettigheder, 1 de frie fiskere og 1 lejerne af de omhandlede rettigheder. Komissionens forretninger skulle indføres i dertil af fiskeriministeren autoriserede protokoller. Kommissonens virksomhed ophørte 1962.

Kommissionen, der sorterede under Fiskeriministeriets 1. Kontor, havde egen sagsdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Danske Fiskeres Kulturelle Fond 1948- 1948

Ved overenskomst mellem Finansministeriet og bestyrelserne for Dansk Fiskeriforening og Vestjysk Fiskeriforening oprettedes Danske Fiskeres Kulturelle Fond (fundats af 26.8.1948). Fondens renter skulle anvendes til uddannelse af unge fiskere gennem tilskud til den enkelte fisker eller til foreninger og sammenslutninger, der havde til formål at give unge fiskere undervisning såvel af almindelig oplysende art som af særlig fiskeriteknisk eller anden teknisk art. Fondens bestyrelse havde 3 medlemmer. Fiskerimin. udpegede 1 medlem og de 2 fiskeriforeningers bestyrelser hver 1 medlem.

If. lov 500 af 19.12.1951 om saltvandsfiskeri §35 stk. 18, jf. lov 195 af 26.5.1965 §35 stk. 2, skulle halvdelen af de bøder, der idømtes for overtrædelse af loven, tilfalde Danske Fiskeres Kulturelle Fond. Disse midler kunne enten tillægges kapitalen eller

udloddes til uddannelsesformål, jf. fundatsens tillæg af 29.5. 1952.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Afsætning af fisk. Fiskeindustri

Fiskeriministeriets Eksportudvalg 1948-72 1939

Lov 527 af 22.12.1947 om ind- og udførsel af fisk bemyndigede fiskeriministeren til at udstede forbud mod udførsel af fisk og at påbyde, at udførsel kun måtte finde sted under iagttagelse af bestemte forskrifter. Den 30.4.1948 nedsattes Fiskeriministeriets Eksportudvalg, med hvilket ministeriet forhandlede i alle spørgsmål om udførsel af fisk. Udvalget bestod af en formand og 7 andre medlemmer valgt af Dansk Fiskeriforening, Vestjysk Fiskeriforening, De Samvirkende Danske Fiskesalgsforeninger, Foreningen for Danmarks Fiskekonservesindustri og af Danmarks Fiskeeksportørforening.

Udvalget blev lovfæstet ved lov 220 af 4.6.1965 om udførsel af fisk og fiskevarer §2. Samtidig optoges en repræsentant for Danske Fiskefiletfabrikkers Eksportforening og for Sammenslutningen af Danske Ørredeksportører i udvalget.

Ved lov 562 af 21.12.1972 om administrationen af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om etablering af en fælles strukturpolitik for fiskerisektoren og om den fælles markedsanordning for fiskerisektoren og om den fælles markedsordning for fiskerivarer mv. afløstes Eksportudvalget af Fiskerimin.s Rådgivende EF-udvalg, se ndf.

Eksportudvalget førte forhandlingsprotokol. Dets sager indgik på to journalnumre i Fiskerimin.s 2. Kontors journal.

Henvisninger: Bet. afgivet af Fiskerikommissionen af 27.6.1961, 1967 (444/Sv. 1879).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fiskeriministeriets Rådgivende EF-Udvalg 1972- 1950

Fiskeriministeriets Rådgivende EF-udvalg nedsattes iht. lov 562 af 21.12.1972 om administration af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om etablering af en fælles strukturpolitik for fiskerisektoren og om den fælles markedsordning for fiskerivarer mv. Udvalgets opgave blev at rådgive fiskeriministeren ved udarbejdelsen af de forskrifter, som anvendelsen her i landet af Det Europæiske Økonomiske Fælleskabs fælles fiskeripolitik nøvendiggjorde. Udvalget bestod af 2 repræsentanter for Fiskerimin. og 9 erhvervsrepræsentanter, sammensat på omtrent samme måde som Fiskerimin.s Eksportudvalg (se ovf.). Udvalgets sekretariatsforretninger skulle varetages af Fiskerimin.

På grund af den begrænsede kompetence, der var givet udvalget, fungerede det ikke tilfredsstillende. Ved lov 206 af 28.5. 1975 om ændring af ovennævnte lov ændredes såvel udvalgets sammensætning som dets kompetence. Det udvidedes til at bestå af 2 repræsentanter for Fiskerimin. og 14 erhvervs- og forbrugerrepræsentanter. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Forbrugerrådet fik hver 1 repræsentant. Udvalgets beføjelser blev udvidet til også at omfatte rådgivning af fiskeriministeren vedr. stillingtagen til EFs fiskeripolitik. Udvalget skulle endvidere afgive indstilling til ministeren om afgifter af fisk og fiskevarer, som samme lov gav hjemmel for, og skulle bestyre det fond til erhvervsøkonomiske foranstaltninger i forbindelse med fiskeri, som skulle dannes af de nævnte afgifter. Udvalget blev hermed ligestillet med tilsvarende udvalg under Landbrugsmin. vedrørende EF-forordninger for landbrugsvarer og for frugt og gartneriprodukter.

Arkivalier fra udvalgets virksomhed indgår i Fiskerimin.s journal. *(NP)*

Fiskeriministeriets Industritilsyn 1942- 1940

Autorisation af virksomheder, der fremstillede fiskevarer, indførtes ved bek. 81 af 9.3.1942, udstedt med hjemmel i lov 406 af 3.8.1940 (vareforsyningsloven). Der oprettedes samtidig et *Tilsyn med Autoriserede Fiskeriindustrielle Virksomheder* der i 1950 skiftede navn til Fiskeriministeriets Industritilsyn. Dets virkekreds blev samme år væsentlig udvidet ved lov 506 af 20.12.1950 om kvalitetskontrol med fisk og fiskevarer. Dets opgaver bestemtes herefter som autorisation af og tilsyn med fiskeindustrielle virksomheder, godkendelse af fiskepakhuse, fiskeauktionslokaler mv. samt registrering af engrosforhandlere, eksportører og importører af fisk og fiskevarer. Industritilsynet forestod kvalitetskontrollen med fiskeprodukter og koordinerede Fiskerikontrollens tilsyns- og kontrolfunktioner, idet fiskeriministeren nærmere fastsætte grænserne for de enkelte tilsynsmyndigheders virksomhedsområde. Tilsynet repræsenterede Fiskerimin. i det internationale samarbejde på fiskeriets område.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fiskeriministeriets Kvalitets- og Bedømmelsesudvalg 1950-54 1942
Fiskeriministeriets Kvalitetsudvalg 1954-

Iht. til lov 506 af 20.12.1950 om kvalitetskontrol med fisk og fiskevarer §41 nedsattes *Fiskeriministeriets Kvalitets- og Bedømmelsesudvalg*. Udvalget fik til opgave at bistå fiskeriministeren i alle spørgsmål vedr. kvalitetskontrollen og at fungere som produktivitetsudvalg ved fordelingen af de til produktivitetsfremmende foranstaltninger til rådighed stillede midler af statskassen. Udvalget var tillige ankeinstans for afgørelser om kassation af fisk truffet af Fiskerimin.s Industritilsyn, se. ovf. Foruden en formand udpeget af fiskeriministeren havde udvalget repræsentation for fiskerierhvervets hovedorganisationer, ialt 9, der opregnedes i §41 stk. 7, samt en repræsentant for Fiskerimin.s Forsøgslaboratorium. Ved behandlingen af ankesager blev udvalget tiltrådt af 2 af de respektive brancheorganisationer udpegede medlemmer, der sammen med repræsentanten for Fiskeriministeriet og for Fiskerimin.s Forsøgslaboratorium samt repræsentanterne for den eller de hovedorganisationer, hvorunder den pågældende sag hørte, traf endelig afgørelse.

Ved lov nr. 150 af 11.5.1954 §40 udskiltes behandlingen af ankesager til et særligt ankeudvalg, Fiskeriministeriets Ankeudvalg, se ndf. *Fiskeriministeriets Kvalitetsudvalg,* som dets navn herefter var, kom til at bestå af 5 erhvervsrepræsentanter, en repræsentant for Sundhedsstyrelsen og en repræsentant for Fiskerimin. Ved lov nr. 167 af 12.5.1965 §26 udvidedes antallet af erhvervsrepræsentanter til 6.

Arkivalier fra Fiskeriministeriets Kvalitetsudvalg indgik indtil januar 1973 i Fiskeriministeriets 2. Kontors journal, herefter i 1. Kontors journal. Der førtes en særskilt forhandlingsprotokol.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fiskeriministeriets Ankeudvalg 1954-65 1941
Fiskeriministeriets Ankenævn 1965-

Fra 1950-54 fungerede Fiskeriministeriets Kvalitets- og Bedømmelsesudvalg (se ovf.) som ankeinstans for kontrollen med fisk og fiskevarers kvalitet. Ved lov 150 af 11.5.1954 om kvalitetskontrol med fisk og fiskevarer §40 oprettedes Fiskeriministeriets Ankeudvalg, hvortil kunne indankes afgørelser truffet af de tilsynsførende myndigheder - især Fiskeriministeriets Industritilsyn og Fiskerikontrollen - vedrørende frosne, saltede, røgede eller i øvrigt konserverede fisk og fiskevarer. Udvalget bestod af 1 repræsentant for Fiskerimin., 1 repræsentant for Fiskerimin.s Forsøgslaboratorium samt af 3 erhvervsrepræsentanter, hvoraf 2 udpeges af den brancheforening, hvorunder vedkommende sag hørte.

Ved lov 167 af 12.5.1965 §24 ændredes navnet til Fiskeriministeriets Ankenævn. Sammensætningen forblev uændret.

Indtil januar 1973 indgik Ankenævnets sager i Fiskerimin.s 2. Kontors journal, derefter i 1. Kontors journal. *(NP)*

Fiskeriministeriets Mindsteprisudvalg 1969-73 1949

Lov 271 af 18.6.1969 om mindstepriser for fisk havde til formål for enkelte hovedfiskearters vedkommende at sikre mod ekstraordinære prisfald i førstehåndsomsætningen. Til at bistå fiskeriministeren ved lovens gennemførelse nedsattes Fiskeriministeriets Mindsteprisudvalg bestående af 1 formand, 4 erhvervsrepræsentanter, 1 repræsentant for Monopoltilsynet og 1 for Fiskerimin.

Ved Danmarks indtræden i EF blev ordningen, der på enkelte punkter var i strid med EFs fiskeripolitik, gjort overflødig gennem markedsordningen for fisk. Ved lov 584 af 13.12.1972 blev loven om mindstepris for fisk ophævet med virkning fra 1.2.73. Udvalgets sager indgik i Fiskeriministeriets 2. Kontors journal.

Henvisninger: Folketingstid. 1971/72 A, sp. 1533f. *(NP)*

Fiskeriministeriets Fiskeauktionsudvalg 1983- 2544

Ved lov 621 af 21.12.1983 om offentlig fiskeauktion mv. bemyndigedes fiskeriministeren til at meddele bevilling til at afholde frivillig, offentlig auktion over enhver art af fisk, krebs- og bløddyr samt bestanddele heraf. Iht. §7 nedsattes Fiskeriministeriets Fiskeauktionsudvalg til at bistå fiskeriministeren ved administrationen af loven og de i medfør heraf fastsatte bestemmelser. Udvalget bestod af 7 repræsentanter for Fiskerimin., Min. for Offentlige Arbejder, Foreningen af Fiskeauktionsmestre i Danmark, Landsforeningen for Fiskesorteringer og Samlecentraler i Danmark, Dansk Fiskeriforening, Danmarks Havfiskeriforening, og Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening.

Udvalgets sager indgår i Fiskerimin.s journal. *(AE)*

Fiskerflådens Fornyelsesnævn 1938-63 1938

Ved skr. af 19.1.1938 fra Ministeriet for Landbrug og Fiskeri nedsattes Fiskerflådens Fornyelsesnævn under navn af *Fiskerflådens Nybygningsnævn*. Nævnet havde til opgave at afgive indstilling om udlån af statskassen iht. lov 443 af 22.12.1937 om foranstaltninger til støtte for fiskerierhvervet. Lånene var 2. prioriteringslån efter lån bevilget af Kongeriget Danmarks Fiskeribank.

Nævnet bestod af repræsentanter for Min. for Landbrug og Fiskeri, Finansmin., Handelsmin.s Søfartsafdeling og for fiskerierhvervet (Dansk Fiskeriforening og Vestjysk Fiskeriforening). De af nævnet bevilgede lån administreredes af Finansmin.s Statsaktivforvaltning. Nævnets sammensætning blev lovfæstet i lov 81 af 4.3.1949 om støtte til nybygning af fiskerfartøjer mv. §9.

If. lov 203 af 10.6.1959, jf. lovbek. 258 af 30.7.1959, om ændringer i lov om oprettelse af et kreditinstitut for fiskerierhvervet skulle begge låneformer fremtidig bevilges af Fiskeribankens bestyrelse og administreres af Hypotekbankens bestyrelse. Fiskerflådens Fornyelsesnævn blev herefter rådgivende for bankbestyrelsen.

Ved lov 170 af 27.4.1963 om ændringer i lov om oprettelse af et kreditinstitut for fiskerierhvervet indførtes et repræsentantskab for Kongeriget Danmarks Fiskeribank som rådgivende for bankbestyrelsen. I dette blev fiskerierhvervets hovedorganisationer repræsenteret. Herefter bortfaldt Fiskerflådens Fornyelsesnævn.

Henvisninger: L. Frederiksen og H. Uldall-Hansen: Forslag til ændring og udvidelse af Kongeriget Danmarks Fiskeribanks udlånsvirksomhed, Folketingstid. 1958/59 A, sp. 2869-2902.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fiskeriministeriets Bevillingsudvalg 1950-57 1951

Ved lov 241 af 27.5.1950 om udlån til fiskeriet og fiskeriindustrien bevilgedes af modværdien af de iht. *Det Europæiske Genopbygningsprogram* modtagne gaveydelser 10 mio. kr. som lån til

a. nybygning og ombygning af fiskerfartøjer og b. igangsættelse eller modernisering af virksomheder, der beskæftigede sig med forarbejdning og afsætning af fiskevarer eller producerede hjælpemidler til fiskeri og fiskeriindustri.

Til hver af disse udlånsområder nedsattes et udvalg til at bistå ved behandlingen af ansøgninger. Det første udvalg havde en repræsentant for Fiskerimin. som formand, desuden som medlemmer 1 repræsentant for Finansmin., 1 for Handelsmin., 1 for Dansk Fiskeriforening og 1 for Vestjysk Fiskeriforening. Det andet udvalg havde ligeledes en repræsentant for Fiskerimin. som formand, desuden som medlemmer 1 repræsentant for Finansmin., 1 for Dansk Fiskeriforening, 1 for Vestjysk Fiskeriforening, 1 for detailfiskehandelen, 1 for fiskeriindustrien, 1 for fiskernes andelsbevægelse og 1 for eksport- og engrosfiskehandelen.

Loven afløstes i 1954 af 2 love, nemlig 97 og 98 af 31.3.1954 henholdsvis om støtte til nybygning af fiskerfartøjer mv. og om udlån til afsætningsvirksomheder mv. inden for fiskerierhvervet. Loven fastsatte en ramme for udlån af statskassen til disse formål i de følgende 3 finansår. Ved lån iht. den første lov skulle Fiskerflådens Fornyelsesnævn (se ovf.) yde bistand. Med hensyn til den sidstnævnte lov bibeholdtes et særligt udvalg bestående af 1 repræsentant for Fiskerimin. (formand), 1 for Finansmin., 1 for fiskehandelen, 1 for fiskeriindustrien samt efter fiskeriministerens nærmere bestemmelse en eller flere repræsentanter for fiskeriet. Denne udlånsvirksomhed bortfaldt i 1957. Udvalgsakter indgik i Fiskeriministeriets 1. Kontors journal. *(NP)*

Fiskeriundersøgelser. Forskning. Forsøg mv.

Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser 1893-1980 1935

I 1893 nedsatte Marineministeriet *Kommissionen for Videnskabelig Undersøgelse af de Danske Farvande* med den opgave at foretage hydrografiske undersøgelser. I januar 1900 nedsatte Marinemin. en ny kommission til at udarbejde forslag til løsning af de opgaver, der var tilfaldet Danmark på *Den Internationale Hydrografisk-Biologiske Konference* i Stockholm i 1899. De to kommissioner havde samme formand og omtrent samme medlemskreds.

Den nye kommission afgav en betænkning, i hvilken hovedvægten lagdes på de hydrografiske undersøgelser. Gennemførelsen af lov 89 af 23.2.1902 om bemyndigelse for regeringen til at afholde udgifter ved internationale havundersøgelser i fiskeriøjemed indebar derimod, at fiskeriets interesse skulle have fortrin. Kommissionen blev samme år rekonstrueret og henlagt under Landbrugsmin. Den fik navnet *Kommissionen for Havundersøgelser* og bestod af 4 medlemmer. Til formand beskikkedes en fiskeribiolog, der tillige var leder af Dansk Biologisk Station, se ndf.

Kommissionen, der fik et havundersøgelsesskib til rådighed, var organiseret i 4 afdelinger for henholdsvis plankton, hydrografi og fiskeribiologiske undersøgelser i ydre farvande og i indre farvande. Sidstnævnte afdeling havde i begyndelsen et nært samarbejde med Dansk Biologisk Station. Dette ophørte i 1909 i forbindelse med en omstrukturering af kommissionen, hvis medlemstal øgedes til 6. I de følgende år arbejdede de to organisationer uafhængigt af og tildels i konkurrence med hinanden.

Pr. 1.9.1926 blev kommissionen formelt ophævet og afløst af en ny under navn af *Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser*. Fiskeridirektøren blev formand. De 4 afdelingsledere, der havde været medlemmer af den hidtilværende kommission, fortsatte som medlem af den nye. Den vigtigste

Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser bestod i 1931, hvor den stillede op til fotografering, af professor M.H.C. Knudsen, leder af de hydrografiske undersøgelser, kutterfører M.C. Jensen ML og fisker A. Henriksen, Tappernøje, begge repræsentanter for Dansk Fiskeriforening, professor Johs. Schmidt, leder af undersøgelserne i farvandene omkring Island og Færøerne og kendt som den forsker, der påviste ålens vandringer, direktør A.C.J. Johansen, leder af Den Danske Biologiske Station, fiskeridirektør F.V. Mortensen, kommissionens formand samt professor C.E. Hansen Ostenfeld, leder af Planktonundersøgelserne (Det Kgl. Bibliotek).

forandring var, at 2 repræsentanter for Dansk Fiskeriforening blev medlemmer af den nye kommission, der i øvrigt fik samme opgaver som den gamle. Dansk Biologisk Station fik samme leder som kommissionens Afdeling for Indre Farvande. Afdelingen for Ydre Farvande kaldtes fra 1933 Marinebiologisk Laboratorium.

Kommissionens afdelinger havde hidtil haft lokaler forskellige steder i København, Afdelingen for Ydre Farvande således i Carlsberglaboratoriets Fysiologiske Afdeling. I 1936 blev alle afdelinger samlet på Charlottenlund Slot, hvortil også Dansk Biologisk Station flyttede, i 1947 tillige Ferskvandsfiskeriundersøgelserne. I 1949 oprettedes kommissionens Fysiologiske Afdeling i tilknytning til Danmarks Akvarium, der var opført i Charlottenlund Slotspark.

I 1952 forenedes Dansk Biologisk Station og laboratorierne under Kommissionen for Fiskeri- og Havundersøgelser i en

forskningsinstitution, der fik navnet Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, se ndf. Kommissionens struktur og funktioner blev som følge heraf væsentlig ændret. Kommissionen, som fastlagde forskningsinstitutionens arbejdsprogram, forestod tilrettelæggelsen af fiskeri- og havundersøgelser mv. i de farvande, hvor Danmark havde fiskeriinteresser, samt de undersøgelser, der påhvilede Danmark som deltager i Det Internationale Havundersøgelsesråd. Medlemmer af kommissionen var departementscheferne for Fiskerimin., Min. for Grønland og Statsmin., direktøren for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, lederen af Grønlands Fiskeriundersøgelser samt repræsentanter for Det Færøske Landsstyre og fiskeriets hovedorganisationer. Fiskerimin.s departementschef var formand for kommissionen.

Ved Fiskeriministerens skr. af 23.1.1980 nedlagdes kommissionen.

Henvisninger: Erik M. Poulsen: *Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser 1902-1952. Skrifter udgivne af Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser Nr. 14*, 1952.

Indhold: A Korrespondancesager 1910-52. B Mødereferater 1909-74. C Plankton 1898-1952. D Hydrografilaboratoriet 1890-1952. E Skibs- og maskinjournaler 1908-1952. F Undersøgelsesjournaler mv. 1883-1952. G Målinger og mærkninger 1902-39. H Regnskabsprotokoller 1903-45. J Manus. 1929-46. K Kort 1903-60. L Teknisk materiale 1921-52. M Diverse 1921-52. N Forhandlingsprotokoller 1900-60. O Journal 1940-72. P Register til journal 1940-72. Q Journalresumé 1900-40. R Journalsager 1902-40. S Journalsager 1940-72. T Regnskabsprotokoller 1908-71. Div. regnskabsmateriale. *(NP/AE)*

Dansk Biologisk Station 1889-1952 1945

Dansk Biologisk Station oprettedes 1889 med det formål at tilvejebringe kendskab om alle sådanne forhold på det naturvidenskabelige område, som kunne have betydning for fremme af det praktiske fiskeri og tjene til belysning af spørgsmål vedr. fiskeri

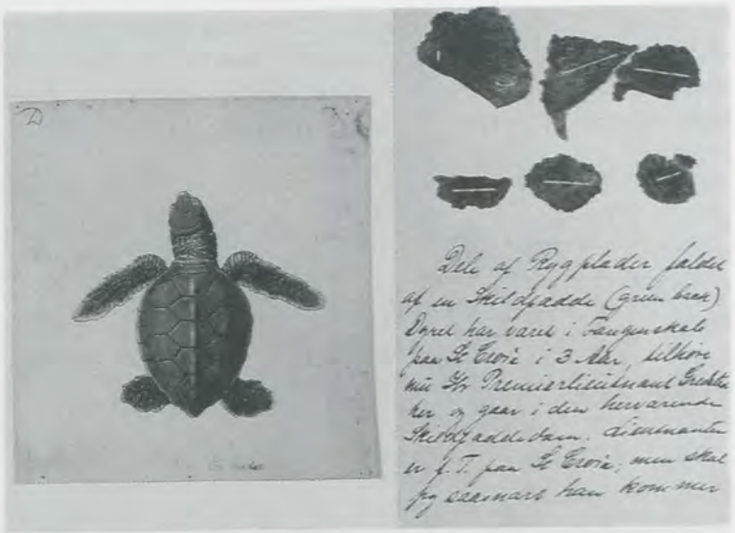

Tegningerne og beskrivelsen af skjoldstykkerne fra en havskildpadde stammer fra biologen Johannes Schmidts ekspedition til De Dansk-Vestindiske Øer 1913, som var et led i hans energiske forsøg på at klarlægge ålens færden (Den Danske Biologiske Station. Johs. Schmidt. Dansk Vestindien, fiskeri og skildpadder 1914-16, Rigsarkivet).

lovgivningen. Stationen fik til rådighed en af søværnet udrangeret transportbåd, i hvilken der indrettedes et laboratorium. Forstander, senere direktør, blev zoologen Carl Georg Johannes Petersen, der som den første her i landet specialiserede sig i fiskeribiologi. Stationsbåden blev hver sommer bugseret til opankring på et undersøgelsessted. Vinterarbejdet udførtes af forstanderen alene i hans private hjem. Et fast, selvstændigt laboratorium til vinterbrug fik stationen først i 1910. Det første havundersøgelsesskib blev taget i brug 1899.

I 1902 oprettedes Kommissionen for Havundersøgelser (se ovf.), med hvilken Biologisk Station samarbejdede. Dennes leder, C.G.J. Petersen, var tillige formand for kommissionen. Efter at han i 1909 havde nedlagt dette hverv, udvikledes der en slags konkurrenceforhold mellem de to institutioner. I 1926 genoptoges samarbejdet, og kommissionens Afdeling for Fiskeriundersøgelser i de Indre Farvande sammensluttedes med Dansk Biologisk Station, under hvilken der i 1927 tillige oprettedes et Ferskvandslaboratorium. 1936 fik stationen lokaler på Charlottenlund Slot sammen med Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser. Begge institutioner afløstes 1952 af forskningsinstitutionen Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser.

Under titlen "Beretning fra Dansk Biologisk Station" blev i perioden 1891-1952 udgivet 54 bind.

Henvisninger: H. Blegvad: Dansk Biologisk Station gennem 50 Aar 1899-1939, i: *Beretning fra Dansk Biologisk Station XLV 1940*, 1943.

Indhold: A Kopibøger 1889-1922. B Dansk korrespondance 1889 -1952. C Brevnumre - ferskvand 1942-52. D Udenlandsk korrespondance 1937-52. E Embedsarkiver 1844-52. F Undersøgelsesjournaler - kystfiskeri 1883-1952. G Skibsjournaler - fiskeundersøgelser og hydro 1883-1938. H Mærkninger og målinger 1903 -52. I Østerskorrespondance 1905-50. K Avisudklip 1921-53. L Regnskaber 1890-1953. M Diverse 1894-1954. Boniteringsundersøgelse vedr. Livø Bredning 1919. *(NP/AE)*

Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser 1936 1952-

Forskningsinstitutionen Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser oprettedes 1952 ved sammenlægning af Dansk Biologisk Station og laboratorierne under Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, se ovf. Institutionen fik 7 afdelinger: 1. for indre farvande (inden for Skagen), 2. for ydre farvande, herunder laboratoriet i Tórshavn, 3. for fiskeribiologisk statistik, 4. Planktonlaboratoriet, 5. Hydrografisk Laboratorium, 6. for ferskvandsfiskeri og 7. Fysiologisk Laboratorium, Sorgenfri. Institutionens arbejdsprogram fastlagdes af Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, hvis medlemmer var departementscheferne for Fiskeriministeriet, Ministeriet for Grønland og Statsministeriet (Færøerne), direktøren for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, lederen af Grønlands Fiskeriundersøgelser samt repræsentanter for det færøske landsstyre og fiskeriets hovedorganisationer. Kommissionens formand var Fiskeriministeriets departementschef.

Institutionens formål var at tilvejebringe kundskab om så-

danne forhold på det naturvidenskabelige område, som kunne have betydning for fremme af det praktiske fiskeri, tjene til belysning af spørgsmål vedrørende fiskerilovgivningen og bevare de ferske og salte vandes rigdomskilder af betydning for fiskerierhvervet. Institutionen udførte de undersøgelser, der påhvilede Danmark som medlem af *Conseil international pour l'Exploration de la Mer* og *International Commission for the Northwest Atlantic Fisheries*.

Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser omstruktureredes i 1960, 1968, 1974, 1984 og 1988. Efter 1960 bestod institutionen af 9 afdelinger, herunder Dambrugslaboratoriet ved Brøns i Jylland og en særlig afdeling for Færøerne (Fiskirannsóknarstovan, Tórshavn). Sidstnævnte blev 1979 en selvstændig institution under Færøernes landsstyre. 1964 oprettedes et forureningslaboratorium, hovedsagelig med henblik på forureningsundersøgelser i ferskvand. Det blev i 1972 henlagt under Ministeriet for Forureningsbekæmpelse under navn af Miljøstyrelsens Ferskvandslaboratorium og indgik 1.1.1989 som en af afdelingerne i Danmarks Miljøundersøgelser (s. 1635). I 1968 blev afdelingerne for ydre og for indre farvande nedlagt og erstattet af Afdelingen for pelagiske Fisk og Industrifisk og Afdelingen for Konsumfiskog Skaldyr.

I 1974 nedlagdes afdelingerne, arbejdet blev organiseret i 10 faglige grupper: Teorigruppen, Assessmentgruppen (om fiskeriets indflydelse på bestand og bestandssammensætning), Biologigruppen, Havforureningsgruppen, Ferskvandsgruppen, Eksperimentalgruppen, Økonomi- og datagruppen, Hydrografigruppen, Dambrugsgruppen og Færøgruppen. Ferskvandsgruppen flyttede i 1976 til Silkeborg under navn af *Ferskvandsfiskerilaboratoriet*. Dette laboratorium havde en periode journalfælleskab med Miljøstyrelsens Ferskvandslaboratorium; men arkivhenlæggelse skete særskilt. Dele af institutionen forlagdes i 1984 til Nordsøcentret i Hirtshals (*Hirtshalslaboratoriet* og *Havbrugslaboratoriet*), og der oprettedes samme år et *Fiskepatologisk Laboratorium* på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Laboratorierne har selvstændig arkivdannelse, men det er hensigten, at deres arkivalier skal indgå som særskilte grupper i Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelsers arkiv. Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser organiseredes 1988 med fire Institutter: *Fiskeribiologisk Institut*, Charlottenlund, *Fiskeribiologisk Institut*, Hirtshals, *Havøkologisk Institut*, Charlottenlund (herunder Fiskepatologisk Laboratorium på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole), *Ferskvandsøkologisk Institut*, Silkeborg (herunder Dambrugslaboratoriet i Brøns).

1977 ændredes institutionens formålsparagraf til udførelse af forskning med henblik på at tilvejebringe viden om de økologiske, biologiske og fysisk-kemiske forhold i ferskvand og i havet, fortrinsvis i de områder, hvor Danmark har interesse i at udnytte de levende resurser eller forpligtelse til at bevare disse. I 1980 ophævedes Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser.

Til 1974 var afdelingerne arkivdannende. Derefter indførtes fælles journalisering, der dog ikke har omfattet medarbejdernes videnskabelige korrespondance, der har været opfattet som privat. Der er foretaget kassationer på eget initiativ. Rigsarkivet har 1976 bemyndiget kassation af månedlige indberetningskopier vedr. fiskeri.

Henvisninger: *Fiskeriundersøgelser i 75 år*, 1977.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Fiskeriministeriets Forsøgslaboratorium 1946 1930-

Laboratoriet oprettedes iht. lov 115 af 31.3.1930 om foranstaltninger til fremme af fiskerierhvervet §3 og fik til opgave at foretage undersøgelser og forsøg af betydning for opbevaring, forædling og anden industriel udnyttelse af fiskeriprodukter og at stille de indvundne erfaringer og resultater til erhvervslivets rådighed. Laboratoriets navn var *Fiskeriøkonomisk Forsøgslaboratorium*, fra 1940 *Fiskeridirektoratets Fiskeriøkonomiske Forsøgslaboratorium* og fra 1942 *Fiskeridirektoratets/ministeriets Forsøgslaboratorium*.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

INDUSTRI, HANDEL OG NÆRING

Konkurrenceforhold og prisdannelse s.1257

Det ved Lov af 28.4.1931 om Prisaftaler indsatte Udvalg 1932-37
Priskontrolrådet og Prisdirektoratet 1937-55
Monopolrådet og Monopoltilsynets Direktorat 1955-89
Prisankenævnet 1940-55 og Monopolankenævnet 1955-89
Prisnoteringskomiteen 1939-40
Handelsmin.s Papirudvalg 1948-52
Mælkeankenævnet 1958-73
Elprisudvalget 1976-
Gas- og Varmeprisudvalget 1979-
Trustkommissionen 1949-59

Forbrugerbeskyttelse. Markedsføring s.1268

Statens Husholdningsråd 1935-
Forbrugerklagenævnet 1975-
Forbrugerombudsmanden 1975-
Betalingskortudvalget 1985-
Forbrugerstyrelsen 1988-
Dansk Standardiseringskommission 1926-30, - råd (DS) 1930-

Valutaforhold, vareforsyning og handel med udlandet s.1274

Valutacentralen 1924-26, 1931-40
Direktoratet for Vareforsyning 1940-60

Handelsmin.s Licenskontor 1960-87
Ankenævnet vedr. Valutasager 1934-87
Det Erhvervsøkonomiske Råd 1939-40
Vareforsyningsrådet 1940-58
Valutarådet 1958-64
Ernærings- og Husholdningsnævnet 1939-45
Vurderingskommissionen af 1.5.1941, 1941-53
Kulkomiteen af 9.6.1933, 1933-40
Fragtudligningskassen af 1948 for Benzin, Petroleum og Brændselsolier 1948-54
Udvalget vedr. Industriel Kompensation i Forbindelse med Forsvarets Materielanskaffelser 1975-

Teknologi og erhvervsfremme s.1287

Statens Kontrol med Ædle Metaller (Stads- og Statsguardejnen) 1893-1988
Ædelmetalkontrollen 1989-
Justervæsenet 1909-82
Metrologiudvalget 1976-82
Statens Metrologiråd 1983-90
Statsprøveanstalten 1896-1980
Statens Materialprøveråd 1935-73
Statens Tekniske Prøvenævn 1973-90
Teknologirådet 1973-90
Statens Lånefond for Erhvervsforskning 1967-70
Udviklingsfondet 1970-90
Produktudviklingsudvalget 1977-90
Formidlingsrådet 1980-
Edb-Fondet 1982-85
Produktivitets- og Konsulentudvalget 1982-
Sekretariatet for Teknologirådet og Statens Tekniske Prøvenævn 1973-80
Teknologistyrelsen 1980-87
Teknologinævnet 1986-
Danmarks Turistråd 1967-

Handelsmin.s Produktivitetsudvalg 1949-61
Tekstiludvalget 1978-
Egnsudviklingsrådet 1958-90
Direktoratet for Egnsudvikling 1967-87
Danmarks Erhvervsfond 1960-87
Eksportkreditrådet 1960-
Eksportfremmerådet 1976-90
Industri- og Handelsstyrelsen 1988-

Patenter mv. s.1308

Indenrigsmin.s patentsager 1864-94
Patentkommissionen 1894-1924
Direktoratet for Patent- og Varemærkeväsenet 1924-88
Patentdirektoratet 1988-
De Særlige Patentkommissioner 1894-1967
Patentankenævnet 1968-
Mønsterankenævnet 1970-88

Dispachører, revisorer, mæglere, translatører s.1315

Dispachørkommissionen 1817-
Revisor(eksamens)kommissionen 1913-
Revisornævnet 1967-
Mæglerkommissionen 1932-
Ejendomsmæglerkommissionen 1932-
Translatør(eksamens)kommissionen 1909-

Erhvervsforhold. Registrering af selskaber s.1321

Overbevillingsnævnet 1924-70
Landsbevillingsnævnet 1970-

Lukkelovsankenævnet 1970-76.
Butikstidsankenævnet 1976-89
Fordelingsnævnet vedr. visse fra Udlandet Modtagne Erstatninger (Globalerstatningsnævnet) 1958-
Aktieselskabsregistret 1917-87
Erhvervs- og Selskabsstyrelsen 1988-
Foreningsregistret 1918-

Finans- og forsikringstilsyn mv. s.1327

Sparekassetilsynet 1880-1963
Banktilsynet 1920-63
Fondsbørstilsynet 1919-86
Tilsynet med Investeringsforeninger 1982-86
Tilsynet med realkreditinstitutioner 1850ff.
Tilsynet med Banker og Sparekasser 1963-87
Komiteen til Bedømmelse af Livrenteselskaber 1810-61
Forsikringsrådet 1904-
Forsikringstilsynet 1981-87
Finanstilsynet 1988-
Forsikringsnævnet (div. betegnelser) 1904-87
Industrimin.s Erhvervsankenævn 1988-
Statsanstalten for Livsforsikring 1842-1990
Værdipapircentralen 1980-

Krigsforhold og besættelse s.1343

Udvalget for Økonomisk Samarbejde med Tyskland 1940-41
Udvalget for Ekstraordinære Industriarbejder mv. for Tysk Regning (Odel-Udvalget) 1941-45
Revisionsudvalget for Tyske Betalinger 1945-59
Ankenævnene iht. lov 499 og 500 af 9.10.1945 (vedr. tyske betalinger) 1945-60
Kommissarius for Konfiskation af Tysk og Japansk Ejendom 1945-60

Dispensationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom 1946-58
Konfiskationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom 1946-58
Danmarks Delegation ved The Inter-Allied Reparation Agency (IARA) 1946-60

Konkurrenceforhold og prisdannelse

Det ved Lov af 28.4.1931 om Prisaftaler 2275
Indsatte Udvalg 1932-37

På baggrund af en enstemmigt vedtaget resolution på Den Interparlamentariske Unions 26. konference i London sommeren 1930 om anmeldelse, registrering og offentliggørelse af prisaftaler indgået af truster, karteller o.l. bestemtes det ved lov 139 af 28.4.1931, at "prisaftaler, som er indgået af truster, karteller og lignende sammenslutninger af monopolagtig karakter, og som har medført eller har til hensigt at fastlægge åbenbart urimelig pris på varer, som indgår i det almindelige forbrug, eller søge sådan pris hævdet ved utilbørlige foranstaltninger, er underkastet prøvelse". Efter skriftlig og motiveret begæring om en sådan prøvelse skulle sagen undersøges af et udvalg bestående af en højesteretsdommer, en landsdommer og et medlem udpeget af præsidenten i Sø- og Handelsretten. Fandt udvalget, at var tale om åbenbar urimelig prisdannelse eller hævdelse af denne ved utilbørlige foranstaltninger, skulle spørgsmålet indbringes for domstolene, som i givet fald kunne erklære aftalen for ugyldig og idømme bøde. Udvalget modtog 10 henvendelser, hvoraf 2 blev overgivet til Rigsadvokaten til indbringelse for domstolene.

Ved lov 292 af 22.12.1936 forlængedes lovens gyldighed til 30.4.1937. Udvalget afløstes af Priskontrolrådet ved lov 158 af 18.5.1937 om prisaftaler mv., se ndf.

Henvisninger: Redegørelse fra udvalget m.fl. bilag, Rigsdagstid. 1936-37 A sp. 5717-72. Foreløbig bet. vedr. en lov om konkurren-

Priskontrolrådet nedsattes i 1937 med 11 medlemmer. Efter lovændring 22.11.1941 var medlemstallet udvidet til 16. Hertil kom to tilforordnede for hhv. Ministeriet for Landbrug og Fiskeri og for Ministeriet for Handel, Industri og Søfart. Priskontrolrådet skulle føre tilsyn med prisaftaler inden for den private sektor, herunder lønaftaler. Det udvidede Priskontrolråd er her fotograferet under det første møde. Siddende fra venstre: Vicekonsul H.P.M. Palsøe, fhv. minister Bertel Dahlgaard, cand. polit. Erik Lindgren, dr. jur. Kr. Sindballe og departementschef E. Cohn. De fire sidstnævnte udgjorde Priskontrolrådets Forretningsudvalg, mens de øvrige tilstedeværende repræsenterede administration og interesseorganisationer. Stående fra venstre: Direktør Fr. Nielsen, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, kontorchef V. Brorson, Landbrugsministeriet, kontorchef K.K. Skovgaard, Statens Planteavlskontor, landsretssagfører J. C. Thygesen, De Danske Spritfabrikker, kontorchef E. Sveinbjørnsson, Handelsministeriet, kontorchef Ebbe Groes, Prisdirektoratet, kontorchef Niels Lindberg, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, direktør Erik Seligmann, Prisdirektoratet, rådsformand Karen Braae, Statens Husholdningsråd, gårdejer J. Byriel, De Samvirkende Danske Andelsselskaber, Fabrikant H. Holten, Privatbanken, landsdommer T.M.C. Spang-Hanssen, cand. jur. Johs. Hansen, Industrirådet, direktør Poul Sørensen, Københavns Vandforsyning og endelig Priskontrolrådets sekretær Frederik Jensen (Det Kgl. Bibliotek).

cebegrænsning og monopol afgivet af Trustkommissionen, 1954 (Sv.495) s.47-52.

Indhold: Forhandlingsprotokol. Protokoller med notater om ind- og udgåede skrivelser. Hovedbog. Kassebog. *(WR)*

Priskontrolrådet 1937-55 2276
Priskontrolrådets Sekretariat 1937-41 1556
Prisdirektoratet 1941-55

Ved lov 158 af 18.5.1937 om prisaftaler mv. nedsattes et *Kontrolråd*, senere kaldet *Priskontrolrådet*, som afløste det i 1932 nedsatte udvalg om prisaftaler, se ovf. Rådet skulle udøve kontrol med prisaftaler mv. inden for privat erhvervsvirksomhed. Til Kontrolrådet skulle anmeldes aftaler og bestemmelser, truffet mellem virksomheder inden for de materielle erhverv, når de kunne medføre, at fri prisdannelse eller erhvervsudøvelse inden for det pågældende område udelukkedes eller væsentligt begrænsedes. I tvivlstilfælde afgjorde handelsministeren, om en virksomhed faldt ind under loven, og om der forelå anmeldelsespligt. Lovens §9 forbød aftaler eller bestemmelser om pris-, produktions-, omsætnings- eller transportforhold, for så vidt de medførte eller kunne antages at medføre urimelige priser eller andre samfundsmæssigt urimelige indskrænkninger i den fri erhvervsudøvelse, herunder udnyttelse af vareknaphed o.l. Til bedømmelse af sådanne forhold kunne Kontrolrådet kræve adgang til protokol- og regnskabsmateriale, indkalde personer til mundtlig forklaring og på stedet foretage de fornødne undersøgelser.

Hvis Kontrolrådet fandt, at der forelå et i §9 forbudt forhold, skulle rådet søge det bragt til ophør ved forhandling med de pågældende eller ved pålæg. Et sådant kunne indbringes for domstolene inden 4 uger.

Kontrolrådet, hvis formand var kgl. udnævnt, udnævntes af handelsministeren og skulle omfatte et alsidigt kendskab til erhvervslivets forskellige sider, herunder nationaløkonomisk og teknisk sagkundskab. Til Kontrolrådet knyttedes et *sekretariat*, hvis leder udnævntes af handelsministeren.

Ved den tyske besættelse af Danmark udbyggedes 1937-loven om prisaftaler med lov 306 af 30.5.1940 om priser (prisloven), hvorefter handelsministeren bemyndigedes til at træffe foranstaltninger til fornøden regulering af priser, herunder regler om maksimalpriser og forbud mod tilbageholdelse af varer. Lovens §8 forbød urimelig mellemhandel og forretningsbetingelser. Næringsdrivende skulle kunne godtgøre, at prisforhøjelser opfyldte

lovens betingelser for prisdannelse, herunder rimelig nettoavance. Priskontrolrådet kunne ved forhandling og pålæg bringe urimelige priser til ophør. Dets afgørelser kunne indbringes for et samtidigt oprettet Prisankenævn (s.1263). De øgede krav til Priskontrolrådet medførte, at der ved lovens forlængelse i 1941 (lov 474 af 22.11.1941) indføjedes bestemmelse om Priskontrolrådets Forretningsudvalg og om sekretariatets omdannelse til *Prisdirektoratet*.

Prisloven forlængedes for et år ad gangen med forskellige ændringer, indtil man med lov 378 af 14.11.1952 vendte tilbage til lov om prisaftaler mv., om end stadig i form af en midlertidig lov, idet man afventede en betænkning fra Trustkommissionen som grundlag for udarbejdelse af en permanent lov. En sådan gennemførtes med lov 102 af 31.3.1955, hvorved Priskontrolrådet og Prisdirektoratet omdannedes til Monopolrådet og Monopoldirektoratet, se ndf.

Ved Rigsarkivets skr. af 16.3.1948 og 27.9.1949 er der givet tilladelse til kassation af visse grupper af journalsager; uden hjemmel er alle journalsager kasseret. Anmeldelser af aftaler (Priskontrolrådets register) er overført til Monopoltilsynets register.

Henvisninger: Foreløbig bet. vedr. en lov om konkurrencebegrænsning og monopol afgivet af Trustkommissionen, 1954 (Sv. 495).

Indhold: Referater af sager, som er forelagt Priskontrolrådet og Priskontrolrådets Forretningsudvalg 1937-55. Sagregister over referater 1937-55. Priskontrolrådets afgørelser 1937-55.

Journaler for indgåede skrivelser 1937-55 (1950-53 mangler). Journal for udgåede skrivelser 1937-39. Kopibøger nr. 1-801 1937 -55. Kopibøger for Juridisk Afd. nr. 1-76 1943-55. Kassebøger 1937-55. Hovedbøger 1937-55. *(WR)*

Monopolrådet 1955-89 1548

Monopoltilsynets Direktorat 1955-89 1551

På baggrund af Trustkommissionens betænkninger (s.1267) oprettedes Monopoltilsynet ved lov 102 af 31.3.1955 om tilsyn med

Monopolrådets første møde i juli 1955 blev fastholdt på dette fotografi. Blandt personerne ses siddende fra venstre: Rådsformand Ingefred Juel Andersen, landsretssagfører Edel Saunte MF, Viola Nørløv MF og fhv. minister Bertel Dahlgaard MF. Stående mellem Edel Saunte og Ingefred Juel Andersen ses rådets formand, prof. W.E. v. Eyben. Bag ham skimtes den tilforordnede fra Det Økonomiske Sekretariat, Erik Ib Schmidt.

monopoler og konkurrencebegrænsninger og afløste det i 1937 oprettede Priskontrolråd, se ovf. Monopoltilsynet bestod af *Monopolrådet* og *Monopoltilsynets Direktorat*.

Monopoltilsynet havde til opgave at registrere og føre tilsyn med monopoler og dominerende virksomheder samt at forhindre skadelige virkninger af konkurrencebegrænsende aftaler og sammenslutninger. Kontrollen omfattede private og kooperative virksomheder inden for erhvervsgrene, hvor konkurrencen begrænsedes i landsmålestok eller inden for lokale markedsområder. Monopoltilsynet kunne gribe ind over for virksomheder og sammenslutninger, der udøvede væsentlig indflydelse på pris-, produktions- og omsætningsforhold, herunder urimelige priser eller forretningsbetingelser, urimelige indskrænkninger i den frie erhvervsudøvelse eller ulighed i vilkårene for erhvervsudøvelse. Sådanne forhold skulle søges bragt til ophør ved forhandling med de pågældende erhvervsvirksomheder eller ved pålæg. Loven ændredes adskillige gange, jf. senest lovbek. 108 af 11.3.1986.

Monopoltilsynet førte fra 1967 tilsyn med licitation og afgivelse og antagelse af tilbud inden for bygge- og anlægssektoren (lov 216 af 8.6. 1966). Siden 1956 havde Monopoltilsynet endvidere

indseende med prisdannelsen samt med skiltning og mærkning med pris, vægt og nettoindhold på områder, der ikke omfattedes af monopolloven. Administrationen af midlertidige pris- og avancelove 1963ff. og pris- og avanceloven fra 1971 hørte under tilsynet. Det påhvilede endvidere Monopoltilsynet at varetage de opgaver, som efter Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om monopoler og konkurrencebegrænsninger henlagdes til medlemsstaternes kompetente myndigheder.

Monopolrådet traf afgørelse i principielle sager, i sager af almindelig interesse, i sager, hvori der forelå særlig tvivl og i sager af videregående betydning. Rådets formand og 14 medlemmer udnævntes af handelsministeren/industriministeren og skulle repræsentere et alsidigt kendskab til erhvervs- og forbrugerforhold, herunder juridisk, nationaløkonomisk og teknisk sagkundskab. Et flertal af rådets medlemmer skulle være uafhængige af erhvervsvirksomheder og organisationer. Til forberedelse af sagernes forelæggelse for Monopolrådet nedsattes et *forretningsudvalg* bestående af formanden, næstformanden og indtil 3 af handelsministeren udpegede rådsmedlemmer. Direktoratets direktør og underdirektør deltog i rådets og forretningsudvalgets møder, jf. forretningsorden af 18.6.1955 i Ministerialtid. 1957 s.469.

Monopoltilsynets Direktorat varetog administrationen af de områder, der hørte under Monopoltilsynet; det modtog og behandlede klager, ansøgninger og andre henvendelser fra forbrugere og erhvervsdrivende, gennemførte undersøgelser og kontrolvirksomhed, tilvejebragte og behandlede materiale til belysning af verserende sager, herunder foreberedelse af forelæggelse for Monopolrådet. Direktoratet bestod i 1989 af 12 kontorer.

Monopoltilsynets afgørelser kunne indbringes for Monopolankenævnet, se ndf.

Ved lov 370 af 7.6.1989 (konkurrencelov) ophævedes Monopoltilsynet og efterfulgtes pr. 1.1.1990 af *Konkurrencerådet* og *Konkurrencerådets Sekretariat*.

Rigsarkivet har i skr. af 16.3.1948 og 27.9.1949 bemyndiget Prisdirektoratet (Monopoltilsynet) til i betydeligt omfang løbende at kassere journalsager med undtagelse af sådanne, som skønnes at være af generel, principiel eller historisk interesse.

Henvisninger: Danmark og De europæiske Markedsplaner: Konkurrenceforhold og monopolkontrol, 1958 (Sv.497).

Monopoltilsynets Årsberetning (årlig), Meddelelser fra Monopoltilsynet (ca. 10 gange årligt), Pris-information.

Indhold: Forretningsudvalgsreferater juli-dec. 1955. Referater af sager, som er forelagt Monopolrådet og Monopolrådets Forretningsudvalg 1955-66. Monopolrådsprotokoller og referatsprotokoller 1955-66.

Journaler for indgåede skrivelser 1955-68. Kopibøger nr. 802 -937 1955-66. Kassebøger 1955-65. Hovedbøger 1955-65.

(HB/WR)

Prisankenævnet 1940-55 1552
Monopolankenævnet 1955-89

Ved §15 i lov 306 af 30.5.1940 om priser oprettedes et *Prisankenævn* til behandling af besværinger over afgørelser truffet af eller pålæg givet af Priskontrolrådet, se s.1259. Prisankenævnet bestod af 3 medlemmer: En formand, der skulle opfylde betingelserne for at beskikkes til højesteretsdommer, og 2 andre medlemmer, af hvilke den ene skulle udnævnes efter indstilling fra Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation i forbindelse med Industrirådet. Nævnets opgave var at afgive indstilling til handelsministeren om de indgivne klager. Ministeren havde den endelige afgørelse.

I 1955 bortfaldt lovgivningen om priser i den hidtidige form og afløstes af lov 102 af 31.3.1955 om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger. Dette tilsyn skulle varetages af Monopoltilsynet (Monopolrådet og Monopoldirektoratet), hvis afgørelser i henhold til lovens §18 kunne indankes for et *Monopolankenævn*, der var sammensat på samme måde som Prisankenævnet, men traf afgørelser selv uden indstilling til ministeren. Monopolankenævnets afgørelser kunne indbringes for domstolene, jf. i øvrigt lovbek. 108 af 11.3.1986 §§18-19 samt forretningsorden for Monopolankenævnet af 30.6.1955 (Ministerialtid. 1956 s.517f.) med senere ændringer.

Som ankeinstans i spørgsmål om konkurrence og erhvervs-

frihed afløstes Monopolankenævnet pr. 1.1.1990 af *Konkurrenceankenævnet* (lov 370 af 7.6.1989).

For perioden indtil ca. 1955 indgår Prisankenævnets og Monopolankenævnets arkiv i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 76 (mødeprotokoller 1940-55, Monopolankenævnets kendelser 1955-66, journaler 1940-55, journalsager 1940-75). Fra 1955 var Monopolankenævnet selvstændigt arkivdannende.

Henvisninger: Beretning fra Priskontrolraadet for Tiden 1. Juni 1938 - 30. November 1943. Afgivet til Min. for Handel, Industri og Søfart, 1946. Foreløbig bet. vedr. en lov om konkurrencebegrænsning og monopol afgivet af Trustkommissionen, 1954 (Sv.495) s.94ff. Monopoltilsynets årsberetning 1. juli -31. december 1955, 1956.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990) ud over de ovf. anførte arkivalier i Handelsmin.s arkiv. *(NP/WR)*

Prisnoteringskomiteen 1939-40 2232

Prisnoteringskomiteen blev nedsat ved Handelsmin.s bek. 364 af 19.10.1939 og havde til opgave at foretage notering af priser på varer, "for hvilke komiteen anser det af interesse at notere priser", dog ikke på varer, for hvilke der i forvejen fandt notering sted, eller for hvilke der var fastsat maksimalpriser. Komiteen kunne afgive indstilling til handelsministeren om fastsættelse af maksimalpris. Formanden udnævntes af handelsministeren efter samråd med ministeren for landbrug og fiskeri, et medlem repræsenterede Priskontrolrådet, hvortil kom 11 medlemmer, af hvilke 8 udpegedes af erhvervs- og forbrugerorganisationer. Ved lov 306 af 30.5.1940 om priser bortfaldt komiteen.

Prisnoteringskomiteens arkiv indgår i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 211 (mødereferater 1939-40, korrespondance 1939-40, materiale vedr. prisnoteringen). *(PO)*

Handelsministeriets Papirudvalg 1948-52 1555

Til at administrere papirordningen (tildeling af papirleverancer) iht. bek. 231 af 30.7.1947 ang. salg og anvendelse af papir, pap og karton, jf. lov 139 af 31.3.1947, nedsatte Handelsmin.s et s.k. Papirudvalg med deltagelse af repræsentanter for Direktoratet for Vareforsyning, papirindustrien og papirhandelen. Udvalgets virksomhed synes ophørt 1952.

Direktoratet for Vareforsyning havde allerede 21.3.1942 rejst forslag om en papirordning og sandsynligvis havde Handelsmin. 1943-47 administreret en sådan ordning gennem et lignende udvalg iht. lov 158 af 29.3.1943 om erhvervsøkonomiske foranstaltninger. Fire arkivpakker med mødereferater mv. dækkende perioden 1944-52 synes imidlertid gået tabt. Bevaret er en række mødereferater fra 1948 i Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 147.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1942/1024R, 1948/632. *(MH)*

Mælkeankenævnet 1958-73 1553

Mælkeankenævnet blev nedsat ved revisionen af lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde fra 1940. Iht. til lov 145 af 23.5.1958 skulle kommunalbestyrelserne i byerne godkende detailpriser på mælk og fløde og i den forbindelse sikre befolkningen mælk og fløde til de lavest mulige priser. Kommunalbestyrelsernes afgørelser kunne indbringes for et af handelsministeren nedsat Mælkeankenævn, hvori forbrugere, producenter, detailhandelen og prissagkundskaben var repræsenteret. Loven fornyedes ved lov 222 af 4.6.1969 og ophævedes ved lov 209 af 24.5.1972 med virkning fra 1.2.1973.

Arkivet fra Mælkeankenævnet indgår i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 204 (journalsager 1959-71).

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1969/631. *(PO)*

Elprisudvalget 1976- 1549

Elprisudvalget oprettedes iht. §11 i lov 54 af 25.2.1976 om elforsyning. Priser og andre betingelser ved levering af elektricitet skulle anmeldes til udvalget, som under visse omstændigheder kunne give pålæg om ændring af priser og betingelser.

Udvalgets formand og 9 medlemmer udnævntes af handelsministeren, fra 1979 af energiministeren. Formanden og 4 af medlemmerne skulle være uafhængige af elforsyningsinteresser og kommunale interesser og skulle repræsentere juridisk, nationaløkonomisk, regnskabsmæssig og teknisk sagkundskab samt de større og de mindre forbrugeres interesser. Af de øvrige 5 medlemmer udnævntes 3 efter indstilling fra Danske Elværkers Forening, 1 efter indstilling fra Kommunernes Landsforening og 1 efter fælles indstilling fra Københavns og Frederiksberg Kommuner.

Udvalgets sekretariatsforretninger varetoges af Monopoltilsynets Direktorat, fra 1990 af Konkurrencerådets Sekretariat.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Gas- og Varmeprisudvalget 1979- 2294

Gas- og Varmeprisudvalget oprettedes iht. lov 258 af 8.6.1979 om varmeforsyning §29. Priser og andre betingelser for leverancer fra kollektive varmeforsyningsanlæg, kraftvarmeværker mv. skulle anmeldes til udvalget, som under visse omstændigheder kunne give pålæg om ændring af priser og betingelser.

Udvalgets formand og 13 medlemmer udnævntes af handelsministeren, fra 1979 af energiministeren. Formanden og 7 af medlemmerne skulle være uafhængige af forsynings- og kommunale interesser og skulle repræsentere forbrugerinteresser og nødvendig sagkundskab. De øvrige 6 medlemmer udnævntes efter indstilling fra de kommunale og faglige organisationer inden for gas- og varmeforsyningsområdet.

Udvalgets sekretariatsforretninger varetoges af Monopoltilsynets Direktorat, fra 1990 af Konkurrencerådets Sekretariat.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Lis Groes (1910-74) havde fra 1949 været formand for Danske Kvinders Forbrugsråd. Da hun ydermere var gift med førstedirektøren i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, Ebbe Groes, tillagde man hende på forhånd en kritisk holdning til det private erhvervsliv, da hun i 1953 blev udnævnt til handelsminister. I sin ministertid arbejdede Lis Groes bl.a. med monopol- og trustlovgivning og med lov om tilsyn med konkurrencebegrænsning. Efter sin afgang som minister i 1957 blev hun formand for Dansk Kvindesamfund. Lis Groes er her fotograferet ved åbningen af en udstilling, arrangeret af FDB i 1954 (Andelsbladet, Erhvervsarkivet).

Trustkommissionen 1949-59 2234

Iht. lov 128 af 31.3.1949 nedsattes Trustkommissionen af Handelsmin. Kommissionen skulle undersøge og afgive betænkning om, hvorvidt dansk næringsliv beherskedes af danske eller udenlandske enkeltforetagener, og om hvorvidt der herskede fri konkurrence. Endvidere skulle Trustkommissionen vurdere, om den bestående lovgivning var tilstrækkelig til at værne mod konkurrencebegrænsning.

Kommissionens arbejde resulterede i en række betænkninger, hvoraf betænkningen fra 1954 om konkurrencebegrænsning og monopol var medvirkende til vedtagelse af lov 102 af 31.3.1955 om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger. Et andet resultat af kommissionens arbejde var bek. 145 af 1.5.1959 om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse. Ved lov 144 af 23.5.1958 ophævedes kommissionen.

Henvisninger: Bet. vedr. konkurrenceforholdene inden for kalk-, kridt- og mørtelbranchen, 1950 (Sv.2193). Foreløbig bet. vedr. lov om konkurrencebegrænsning og monopol, 1954 (Sv.495). Bet. vedr. kulbranchens konkurrenceforhold, 1953 (Sv.2194). Bet. vedr. planglasbranchens konkurrenceforhold, 1954 (109/Sv.2197). Bet. vedr. teglværksbranchens konkurrenceforhold, 1956 (176/Sv.2202). Bet. vedr. konkurrenceforholdene for øl og mineralvand, 1959 (246/Sv.2204). Bet. vedr. cementbranchens

konkurrenceforhold og F. L. Smidth-koncernen, 1959 (243/Sv.2205). Oversigt over konkurrencebegrænsninger i dansk erhvervsliv. Afsluttende bet. fra den iht. lov 128 af 31.3.1949 nedsatte trustkommission, 1960 (249/Sv.2206).

Indhold: Kopibøger 1949-59. Journalsager 1949-59. Kassebog 1949-60. *(BB)*

Forbrugerbeskyttelse. Markedsføring

Statens Husholdningsråd 1935- 1529

I december 1932 nedsatte Indenrigsmin. et husholdningsudvalg, der skulle undersøge mulighederne for et organiseret samarbejde mellem de bestående institutioner, der arbejdede med husholdningsproblemer. Udvalget afgav betænkning i 1933 og foreslog heri, at der under Indenrigsmin. oprettedes Statens Husholdningsråd. Dette skete ved lov 159 af 11.5.1935. Rådets op til 9 medlemmer beskikkedes af ministeren efter indstilling fra Arbejdernes Oplysnings Forbund, De Samvirkende Danske Husholdningsforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger, husmoderforeningerne og De Samvirkende Danske Landboforeninger. Desuden skulle Sundhedsstyrelsen være repræsenteret ved et medlem. Til Statens Husholdningsråd knyttedes et sekretariat, hvis leder skulle have husholdningsteknisk uddannelse.

Krigsårene medførte en stærk udvikling af oplysnings- og forsøgsarbejdet, til dels baseret på egne forskningsresultater, og ved lov 266 af 9.6.1948 om Statens Husholdningsråd videreførtes denne linje. Rådet udvidedes til at bestå af en af Indenrigsmin. udnævnt formand og indtil 12 andre medlemmer. Specialkursus i Husholdning ved Århus Universitet blev repræsenteret ved et medlem, de husholdningspædagogiske foreninger med 2 medlemmer, et medlem skulle have særlig kemisk-teknisk indsigt. Endelig skulle der søges tilvejebragt selvstændige laboratorielo-

Statens Husholdningsråds bygning fotograferet 1956 (Andelsbladet, Erhvervsarkivet).

kaler for Husholdningsrådet. Arbejdsområdet kom nu til at omfatte undersøgelser om befolkningens levnedsmiddelforbrug, kostvaner og ernæring, og befolkningen skulle vejledes i hensigtsmæssig husholdning. En nybygning blev taget i brug i 1956.

Lovrevisioner i 1953 (lov 87 af 31.3.) og 1960 (lov 178 af 29.4.) bragte ingen afgørende ændringer i Rådets sammensætning, arbejde eller pædagogiske virksomhed. Dog indførte 1960-loven, at Rådet blandt sine medlemmer selv valgte formand, næstformand og 3 andre medlemmer, der tilsammen udgjorde et forretningsudvalg. Til at lede den daglige virksomhed ved forsøgslaboratoriet og Rådets sekretariat udpegede Indenrigsmin. en forstander.

Statens Husholdningsråd hørte 1966-68 under Min. f. Familiens Anliggender, fra 1968 under Handelsmin./Industrimin.

Ved en gennemgribende omstrukturering af Industrimin.s institutioner blev Statens Husholdningsråds Sekretariat pr. 1.1. 1988 sammenlagt med Forbrugerombudsmanden og Forbrugerklagenævnet til *Forbrugerstyrelsen*. Forbrugerstyrelsen fungerede herefter som sekretariat for Rådet, jf. lovbk. 232 af 13.4.1988 om Statens Husholdningsråd.

Henvisninger: Bet. afgivet af det af Indenrigsmin. nedsatte Husholdningsudvalg, 1933 (Sv.1885). Forvaltningsnævnets årsberetning 1956-57. Bet. vedr. statens husholdningsråds fremtidige virksomhed og organisation. Afgivet af det af indenrigsmin. den 26. september 1957 nedsatte udvalg, 1959 (213/Sv.1895). Industriministeriet, Arbejdsnotat nr. 8, juli 1987.

Indenrigsmin., Sundhedssag j.nr. 1931/3131.

Indhold: Journaler 1935-66. Journalsager 1935-66. Kopibøger 1954-66. Emnekartotek 1935-66. Visdomsbog 1964-66. *(HS-M)*

Forbrugerklagenævnet 1975- 1531

I 1947 oprettede Forbrugerrådet en klagecentral, og i 1950erne opstod der inden for visse brancher private ankenævn, som kunder kunne indbringe klager for. Den af handelsministeren i 1969 nedsatte Forbrugerkommission rejste i sin betænkning II spørgsmålet om oprettelse af et centralt klage- og ankenævn og henviste til det i Sverige i 1968 oprettede Allmänna reklamationsnämnd. Det af komissionen udarbejdede lovudkast forudsatte, at de private branchenævn opretholdtes, hvis de opfyldte visse grundkrav, og at der til de områder, der ikke dækkedes af disse nævn, oprettedes et Forbrugerklagenævn.

Dette gennemførtes ved lov 305 af 14.6.1974, som trådte i kraft 1.4.1975. Forbrugerklagenævnet bestod af et formandskab og et antal medlemmer repræsenterende forbruger- og erhvervsinteresser. Medlemmerne udnævntes af industriministeren efter indstilling fra forbruger- og erhvervsorganisationer. Formandskabet skulle opfylde de almindelige betingelser for at kunne udnævnes til dommer og måtte ikke have særlig tilknytning til ovennævnte organisationer.

Ved bek. 193 af 28.5.1975 gaves nærmere bestemmelser om Forbrugerklagenævnets virksomhedsområde. Dets forretningsorden blev bestemt ved bek. 192 af 23.5.1975. Der skulle i henhold til denne nedsættes et forretningsudvalg bestående af formanden og 4 repræsentanter for nævnet ligeligt fordelt mellem forbruger- og erhvervsrepræsentanter. Jf. senere ændringer af disse bekendtgørelser.

If. lovens §12 havde nævnet beføjelse til at godkende private klage- og ankenævn omfattende bestemte brancher eller mere afgrænsede områder. Der udsendtes årlig en oversigt over godkendte private klage- og ankenævn.

Afgørelsen af de enkelte sager, der indbragtes for Forbrugerklagenævnet blev truffet i et møde i en nævnsafdeling, hvori deltog et medlem af formandskabet og 4 medlemmer ligeligt repræsenterende forbruger- og erhvervsinteresser. Loven indeholdt ikke hjemmel for umiddelbar håndhævelse af nævnets afgørelser, men efterlevedes de ikke, kunne Forbrugerombudsmanden (se ndf.) på klagerens begæring indbringe sagen for domstolene. For behandlingen af sådanne sager indførtes en forenklet procedure ved lov 267 af 26.6.1975 om ændring af bl.a. retsplejeloven.

Nævnet havde eget sekretariat 1975-87. Pr. 1.1.1988 overtog *Forbrugerstyrelsen* sekretariatsforretningerne for nævnet, som dog vedblev at have særskilt arkivdannelse til omkr. 1991.

Henvisninger: Forbrugerkommissionens bet. II. Markedsføring, Forbrugerombudsmand, Forbrugerklagenævn, 1973 (681/Sv. 2609).

Indhold: Journalsystem 1982-86 (SJS-I): Div. registerfiler (edb 1531:1). Udskrift af journalplan mv. Mikrokortudskrift: Journal m. div. registre (navne, emneord). *(NP/WR)*

Forbrugerombudsmanden 1975- 1530

Den af handelsministeren i 1969 nedsatte Forbrugerkommission fremsatte i sin betænkning II (se Forbrugernævnet ovf.) udkast til en lov om markedsføring, der bl.a. indeholdt bestemmelser om oprettelse af et embede som forbrugerombudsmand. Dette oprettedes ved lov 297 af 14.6.1974 om markedsføring, i kraft 1.7. 1975. Overtrædelser af loven skulle behandles ved Sø- og Handelsretten i København, der ligeledes ved dom kunne forbyde handlinger, der var i strid med markedsføringsloven. Forbrugerombudsmanden førte tilsyn med lovens overholdelse og kunne på eget initiativ eller på grundlag af klager søge at få de erhvervsdrivende til at virke i overensstemmelse med loven. Ansås forbud nødvendigt, anlagde forbrugerombudsmanden sag ved Sø- og Handelsretten. I forbindelse med et sagsanlæg kunne der nedlægges foreløbigt forbud.

Ved bek. 169 af 6.5.1975 fastsatte handelsministeren regler for forbrugerombudsmandens virksomhed, herunder at han skulle bistås af et sekretariat, hvis daglige leder kunne fungere som stedfortræder for forbrugerombudsmanden. Sekretariatet indgik 1.1.1988 i *Forbrugerstyrelsen*, men Forbrugerombudsmandens

Sekretariat vedblev at have selvstændig arkivdannelse til omkr. 1991.

Ved lov 284 af 6.6.1984 om betalingskort blev det overdraget forbrugerombudsmanden at føre tilsyn med denne lovs overholdelse, herunder føre det offentligt tilgængelige register over betalingskortudstedere.

Indhold: Journalsystem 1981-86 (SJS-I): Div. registerfiler (edb 1530:1). Udskrift af journalplan mv. Mikrokortudskrift: Journal m. div. registre (navne, emneord). *(NP/WR)*

Betalingskortudvalget 1985- 2328

Ved lov 284 af 6.6.1984 om betalingskort mv. indførtes registrering af og tilsyn med udstedelse af betalingskort, dvs. konto-, kredit- og købekort, der benyttedes i betalingsøjemed. Registrering og tilsyn varetoges af Forbrugerombudsmanden, under hvem der i henhold til lovens §12 oprettedes et rådgivende udvalg, Betalingskortudvalget, til at bistå ved lovens administration.

Udvalgets medlemmer udnævntes af industriministeren. Formanden, næstformanden og et af medlemmerne repræsenterede juridisk, økonomisk og teknisk sagkunskab uafhængigt af betalingsformidlingsinteresser. De øvrige 6 medlemmer udnævntes efter indstilling fra Forbrugerrådet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Danmarks Sparekasseforening og Den Danske Bankforening, Butikshandelens Fællesråd, Det Kriminalpræventive Råd samt et medlem til at repræsentere betalingskortinteresser. Loven trådte i kraft 1.1.1985. Udvalgets forretningsorden blev fastsat af industriministeren ved cirkulære 18 af 14.2.1985.

Udvalgets sager indgår i Forbrugerombudsmandens journal (j.nr. 014); fra omkr. 1991 i Forbrugerstyrelsens journal.

Henvisninger: Industrimin., j.nr. 229-5-85. *(NP/WR)*

Forbrugerstyrelsen 1988- 2423

Som led i Industrimin.s strukturomlægning oprettedes 1.1.1988 Forbrugerstyrelsen, som fungerede som sekretariat for Statens

Husholdningsråd, Forbrugerklagenævnet og Forbrugerombudsmanden, jf. lov 856 af 23.12.1987. De tre sammenlagte institutioner vedblev hver for sig at være selvstændigt arkivdannende til omkr. 1991, hvor et nyt samlet journalsystem blev taget i brug.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Dansk Standardiseringskommission 1926-30 1526

Dansk Standardiseringsråd (DS) 1930-

Standarder er (i princippet frivillige) aftaler, der skal sikre størst mulig anvendbarhed, enkelhed og overskuelighed inden for markedet. Der var i 1901 blevet oprettet et standardiseringsorgan i Storbritannien og i 1917 et i Tyskland. 1923-24 oprettedes lignende organer i Norge, Sverige og Finland. På foranledning af Industrirådet og Dansk Ingeniørforening, der i fælleskab havde undersøgt behovet for et dansk standardiseringsorgan, nedsatte Handelsmin. 29.1.1926 *Dansk Standardiseringskommission*, hvis forretningsorden ministeriet godkendte 2.6.1926. Standardiseringskommissionen, fra 1930 *Dansk Standardiseringsråd*, var en selvejende institution. Sekretariatsudgifterne dækkedes dels ved salg af publikationer og serviceydelser, dels gennem tilskud. Handelsmin./Industrimin. godkendte DS som et af de teknologiske serviceinstitutter, der var berettiget til at modtage tilskud fra Teknologirådet (s. 1294). Medlemmerne arbejdede vederlagsfrit.

DS virkede som dansk informations- og dokumentationscenter for standardisering og for anvendelse af de internationale ISO-standarder og de europæiske CEN-standarder i den udstrækning, det var foreneligt med danske forhold. DS udarbejdede og rundsendte forslag til nye danske standarder og publicerede og markedsførte stadfæstede standarder, såvel danske som udenlandske. DS organiseredes med et repræsentantskab, et forretningsudvalg og et antal (i 1989: 8) fagudvalg. Under fagudvalgene nedsattes et vekslende antal standardiseringsudvalg og under disse et antal arbejdsgrupper, der undersøgte behovet og udarbejdede forslaget. Som Dansk Standard kunne en publikation "af egnet indhold" godkendes af forretningsudvalget, såfremt den på forslagsstadiet havde været offentliggjort således, at inter-

esserede i Danmark havde haft mulighed for at kommentere den. Det tekniske indhold skulle være baseret på viden, der var udtryk for teknisk, videnskabelig eller almen erfaring.

Henvisninger: *DS-Årsberetning*. *DS-Katalog* (hvert 2. år). *DS-Standardnyt* (6 gange årligt). *Det er Dansk Standard*, 1984. - Handelsmin., j. 1924/287.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Valutaforhold, vareforsyning og handel med udlandet

Valutacentralen 1924-26, 1931-40 2497
Direktoratet for Vareforsyning 1940-60 1557
Handelsministeriets Licenskontor 1960-87 1560

For at styrke den danske krones internationale værdi efter 1. Verdenskrig oprettedes ved lov 70 af 29.3.1924 en *Valutacentral*. Valutacentralen, der lededes af en bestyrelse på 3 personer udpeget af Handelsmin. og Nationalbanken, skulle overvåge størrelsen af de private valutabeholdninger og -tilgodehavender samt regulere valutahandelen, herunder kontrollere, at fremmed valuta kun benyttedes til en af centralen godkendt import. Loven ophørte med udgangen af 1926. Der er ikke afleveret noget selvstændigt arkiv fra denne første Valutacentral, men dens virksomhed kan følges i Handelsmin.s alm. journal.

Da den økonomiske krise ramte Danmark omkring årsskiftet 1931-32, oprettedes den såkaldte Valutacentral med hjemmel i de bemyndigelser, der blev givet handelsministeren i lov 8 af 30.1. 1932 om foranstaltninger til værn for den danske valuta. Loven gav staten kontrol med hele valutahandelen og bestemte, at

indførsel af varer eller værdipapirer kun måtte ske mod valutaattest. Den politisk ømtålelige lov forlængedes to gange og fik først efter et folketingsvalg sin blivende skikkelse. I lov 300 af 6.12. 1932 om indløselighed af Nationalbankens sedler og om foranstaltninger til værn for den danske valuta hed det (§3), at administrationen af de importregulerende indgreb skulle varetages af *Nationalbankens Valutakontor* under ledelse af en valutakommissær. Stillingen varetoges af en af handelsministeren udnævnt kontorchef. Da Valutakontoret imidlertid ikke var nogen afdeling af den private institution Nationalbanken, men snarere måtte betragtes som en statskontol med bankens valutahandel udøvet af valutakommissæren, ændredes den misvisende betegnelse i lov 77 af 31.3.1937 om indløseligheden af Danmarks Nationalbanks sedler og om foranstaltninger til værn for den danske valuta i overensstemmelse med den faktiske sprogbrug til *Valutacentralen* (§7).

Ved valutaloven gennemførtes hjemtagelsespligt og tvangsaflevering for fremmed valuta. Samtidig gjordes al fremtidig import betinget af, at importøren havde opnået valutaattest udstedt af Valutacentralen. Det fastsloges i loven, at der ved udstedelse af valutaattester i første række skulle tages hensyn til importen af råstoffer og produktionsmidler, som var nødvendige for at opretholde den indenlandske produktion. Ved siden af det valutariske og det handelspolitiske formål tjente importreguleringen således også et industripolitisk. Klager over administrationen af importtilladelser kunne indbringes for Ankenævnet vedr. Valutasager (s. 1282), mens behandlingen af private vareudvekslingsforretninger foregik i et særligt udvalg med repræsentanter for de berørte erhvervs- og interesseorganisationer (Vareudvekslingsudvalget). Endvidere skulle et Valutaråd godkende de af Valutacentralen udarbejdede halvårlige planer for indførselsreguleringer og deres fordeling på importører. Under indtryk af tidens ideer om planøkonomi var Valutacentralen administrativt opdelt i en Beregningsafdeling og et Plankontor. Sidstnævnte omfattede 4 afdelinger, Planlægningskontoret, Planbogholderiet, Nyimportør-Afdelingen og Importtalrevisionen. Arbejdet foregik i grupper under ledelse af en gruppeleder (sekretær). Denne opdeling var dog uden indflydelse på arkivdannelsen, se ndf.

Som følge af Verdenskrigens udbrud i september 1939 og den tyske besættelse af Danmark året efter, trådte spørgsmålet om

Et ord med på vejen

1/3 60: I dag nedlægges det navnkundige varedirektorat.

– Åh nej, vent lidt! Jeg må lige have skrevet et sidste afslag!

Bureaukrati kan vel oversættes med "kontorvælde" - i ordets positive betydning udtryk for en rationel forvaltningsform. I sin negative udlægning er bureaukrati ensbetydende med hoven, ineffektiv og overflødig forvaltning. Varedirektoratet, der havde den utaknemmelige opgave at håndtere landets forsyningssituation under 2. Verdenskrig, og som siden overlevede flere tilløb til afvikling af reguleringspolitikken, kom i befolkningens øjne til at stå som eksponent for et sådant bureaukrati. Bo Bojesens tegning har alle de gængse rekvisitter i den antibureaukratiske satire foruden dem, han selv har fundet på (f.eks. papirkurven til ansøgninger).

betalingsbalancen med udlandet i baggrunden. Administrativt greb man tilbage til erfaringerne fra forsyningslovgivningen under 1. Verdenskrig. Lov 288 af 2.9.1939 om ekstraordinære foranstaltninger til sikring af landets forsyning med nødvendige varer mv. (valutaloven) regulerede på meget vidtgående vis al varehandel og forsøgte at dæmme op for hamstring og avanceforøgelse ("vareåger" med tidens udtryk). Til at bistå administrationen nedsattes Det Erhvervsøkonomiske Råd, "et kollosalmonstrum på 43 mand" (J.O. Krag), med repræsentanter for Rigsdagen, ministerierne og erhvervsorganisationerne, se s. 1283. Ved siden af dette store råd oprettedes en række sagkyndige

nævn, der hver på deres område skulle være regeringens rådgivere, eksempelvis benzin-, brændsels-, bygge-, ernærings- og husholdnings-, hude-, korn-, kartoffel-, mel- og brød- og medicinalnævn. Arkiverne efter disse nævn indgår helt eller delvist i Vareforsyningsdirektoratets arkiv.

Valutaloven, der i december 1939 blev forlænget et år, afløstes 3.8.1940 af lov 406 om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning mv. (vareforsyningsloven). Lovens §9 bemyndigede handelsministeren til at oprette de nødvendige administrative organer, hvilket skete ved bek. 429 af 10.8.1940. Valutacentralen nedlagdes, hele personalet afskedigedes, og genantoges straks til det herefter oprettede *Direktorat for Vareforsyning*. Loven gav handelsministeren adgang til bl.a. gennem Varedirektoratet at gribe ind i landets pengevæsen, valutapolitik, udenrigshandel, varefordeling, forbrug og produktion. Samtidig bestemte loven, at Det Erhvervsøkonomiske Råd og det ovenfor nævnte Valutaråd skulle ophæves og erstattes af et Vareforsyningsråd, se s. 1283. Rådet var ikke tiltænkt nogen større, reel indflydelse, og denne forblev derfor i de nedsatte branchenævn og de nytilkomne udvalg. Derimod besad det uofficielle "Samråd" bestående af departementscheferne for Handels- og Landbrugsministerierne samt Varedirektoratets direktør en meget håndgribelig magt.

Med større eller mindre ret blev Varedirektoratet i befolkningen anset for at være indbegrebet af latterligt bureaukrati. Da pengerigeligheden fra midten af 1948 var på retur, og forsyningssituationen var ved at være normal, var der tilsyneladende mulighed for at afvikle maksimalpriser og andre handelsrestriktioner. En af handelsministeren i januar 1949 nedsat afviklingskommission konkluderede i sin betænkning, at vareomsætningen med udlandet måtte baseres på fri bevillingsudstedelse til importørerne. I kommissionen var interessemodsætningerne mellem industri, handel og forbrugere imidlertid så store, at Bet. ang. vareforsyningsloven og prisloven, 1949 (Sv. 618) endte med at blive et katalog over problemer snarere end et forslag til ny lovgivning. Vareforsyningsloven forblev et politisk stridspunkt 1950erne igennem, og først den internationale højkonjunkturs gennemslag, Danmarks medlemsskab af EFTA og OEECs liberaliseringskrav i forening skabte grobund for, at Trekant-regeringen 1957-60 tog fat på at afvikle reguleringspolitikken.

Med hjemmel i lov 302 af 21.12.1957 om valutaforhold mv.

Den megen kiggen i papirer virker nok lidt konstrueret, men behandlingen af importansøgninger krævede faktisk hurtig ekspedition af Direktoratet for Vareforsyning, hvad dette billede fra direktoratets kontorer i Vognmagergade i København måske kan give indtryk af. Forbogstaverne og kontonumrene på kartotekskasserne antyder den uformaliserede arkivdannelse. Kontorets udstyr i øvrigt vidner om, at Direktoratet for Vareforsyning til stadighed opfattedes som en midlertidig institution.

overførtes ved bek. 61 af 29.2.1960 alle Vareforsyningsdirektoratets opgaver til *Handelsministeriets Licenskontor*, fra 1979 Industriministeriets Licenskontor. Kontoret, der lededes af en af handelsministeren udnævnt kontorchef, varetog administrationen af de nationale handelsrestriktioner fastsat i valutalovgivningen, fra 1972 reguleret i overensstemmelse med Danmarks medlemsskab af EF. Vareområdet afgrænsedes med visse undtagelser af Fiskerimin.s Licenskontor og Landbrugsmin.s EF-Direktorat. Kontoret udførte tillige en væsentlig informativ virksomhed om ændringer i ind- og udførselsforanstaltninger gennem "Meddelelser fra Industriministeriets Licenskontor", der udsendtes 8-10 gange om året. Ved omorganiseringen af Industrimin.s institutioner blev Licenskontoret pr. 1.1.1988 sammenlagt med Teknologistyrelsen, Eksportfremmerådet og Egnsudviklingsdirektoratet til *Industri- og Handelsstyrelsen* (s. 1307).

Henvisninger: Bet. ang. vareforsyningsloven og prisloven, 1949 (Sv. 618).

Direktoratet for Vareforsyning, Duplikeringsafdelingen, pk. 119: Cirkulærer til personalet i Valutakontoret og i Direktoratet 8.12.1933-27.12.1947.

Valutacentralens og Varedirektoratets administration og arkiv 1932-60

Administrativt udviklede Varedirektoratet sig næsten fra dag til dag, afhængigt af de opståede reguleringsbehov, der forårsagede omkring 50.000 enkeltekspeditioner om ugen. Varedirektoratets struktur var præget af den politiske forudsætning, at kriseadministrationen skulle kunne udvides eller lukkes ned med særdeles kort varsel. Forretningsgangen blev under disse forhold meget ad hoc præget, hvad arkivet også vidner om. Der oprettedes i alt 7 ekspeditionskontorer, en Juridisk Afdeling og en Toldafdeling, men en traditionel kontoropdelt administration med egne journalfunktioner var aldrig på tale og blev heller ikke etableret. Snarere udvikledes et "bogholderisystem" med registrering på ansøgerens kontonumre. Der ansøgtes særskilt for hver varekategori, der indgik i den pågældende produktion og oprettedes en konto på hver ansøgning. Sagsdannelsen foregik i de berørte kontorer, og en *samlet* sag på f.eks. ansøgerens navn skabtes ikke.

I sin overleverede skikkelse er *direktoratets arkiv* et produkt af tre omfattende, på stedet foretagne ordnings- og oprydningsforsøg, hvoraf det første skete i 1940 ved Valutacentralens overgang til Varedirektoratet, mens det andet iværksattes i 1946 som en slags oprydning efter de hektiske besættelsestidsår. Endelig blev den tredje kombination af oprydning og ordning foretaget i årene 1958-60 forud for det samlede arkivs aflevering til Rigsarkivet. Det følger heraf, at en benyttelse af arkivet, der udgør ca. 300 løbende meter, helt hviler på de udarbejdede afleveringsfortegnelser (1557). Nedenfor opregnes arkivets opdeling på grupper og - i hovedtræk - gruppernes indhold.

Direktoratets arkiv består af en række emneordnede samlinger centreret omkring *Forkontorets Arkiv*. Samlingerne påbegyndtes 1932 og omorganiseredes i slutningen af 1939. Forkontorets arkiv rummer således hele Valutakontorets og Valutacentralens arkiv. Firmakorrespondance, attester og bevillinger henlagdes dog i særskilte emnegrupper. Foruden de alfabetisk ordnede samlinger af "Emne-" og "Landemapper" 1932-39 skabtes de kronologiske

rækker af "Beretninger" 1932-59, "Samrådsmøder" 1940-48 og "Bestyrelsesmøder" 1938-45, dvs. mødereferater, ofte med bilag. Tillige findes her mødereferater fra en lang række af de ovenfor nævnte branchenævn og -råd, samt fra Det Erhvervsøkonomiske Råd 1939-40, Valutarådet 1938-40, Vareforsyningsrådet 1940-45 og Det Nordiske Økonomiske Samarbejds Udvalg 1956-58. Endelig må nævnes de meget nyttige samlinger af duplikerede meddelelser og instrukser til kontorerne og deres medarbejdere 1932 -58 samt direktør Erik Lindgrens samling af papirer fra besættelsestiden.

I hovedsagen bestod Forkontorets Arkiv af duplikeret materiale, kronologisk ordnet inden for emnerækker. Arkivet tjente det praktiske formål at holde styr på de overordnede beslutninger truffet først og fremmest af direktøren og Handelsmin.s departementschef. Forkontorets Arkiv må ikke forveksles med det arkiv, der sideløbende skabtes i Forkontoret, jf. ndf.

I *Duplikeringsafdelingen* opbevaredes et eksemplar af hver duplikeret formular i nr.- og dato-orden 1933-55. Formularsættene omhandler Nationalbankens Valutakontor, Valutacentralen og Direktoratet for Vareforsyning samt Det Erhvervsøkonomiske Råd.

Kontoret for Efterkrigsindkøb i Sverige var 1946-47 underlagt Gesandtskabet i Stockholm. Arkivet vedrører først og fremmest indkøb af træ- og metalvarer 1944-47.

Arkivet skabt i *Forkontoret* er hovedsagelig et korrespondancearkiv. Foruden korrespondancen med ministerierne 1936-50 og gruppen Vareudveksling 1946-58 omfatter det Valutaankenævnet 1932-55, Breve til og fra direktørerne Erik Lindgren 1941-50 og Otto Müller 1950-54, Statens Kornkontor 1940-53, Prisdirektoratet 1942-55, Monopoltilsynet 1955-57, Revisionsudvalget for Tyske Betalinger 1945-50, De Forenede Nationer 1947-55, Den Britiske Ambassade 1949-52, gesandtskaber og konsulater 1942 -52 og Finansdepartementet, Den Økonomisk-Statistiske Konsulent 1951-53. Desuden indgår der en særskilt samling af forskellige mødereferater 1938-58, herunder Samrådsmøder hos departementschef H. Jespersen 1940-45.

Fordelingskontorets arkiv 1940-57 omfatter sager om administrationen af rationeringskort.

Sager vedr. fordeling af især automobilgummi henlagdes i *Gummiafdelingens* arkiv 1940-48.

Under 2. Verdenskrig førte Varedirektoratets større afdelinger, dvs. Benzin-, Brændselsolie- og Petroleumafdelingen, Gummi-, Brændelses- og Juridisk Afdeling samt Fordelingskontoret, egen korrespondance med *Handelsmin.*, hvorfor der etableredes en særlig arkivgruppe med denne betegnelse. Gruppen omfatter reelt årene 1937-52. Alle breve, såvel den indgåede ansøgning/forespørgsel som det afsendte svar, er lagt efter Varedirektoratets afsendelsesdato.

Hvert firma rådede over et kontonummer, men da tildelingen af importtilladelser til firmaet kunne være meget forskellig for den del af firmaet, der beskæftigede sig med handel og den del af firmaet, der beskæftigede sig med fremstilling, oprettedes et kontonr. for hver del. Kontobogholderiets arkiv er henlagt i gruppen *Importattester* 1939-53. I 1942 udarbejdedes en fortegnelse over importører og deres kontonr.

Juridisk Afdeling behandlede overtrædelser af vareforsyningslovgivningen. Til arkivet er knyttet 3 kartoteker, nemlig et for "Nye sager", et for "Ældre sager" og et for "Gamle sager". Kartotekerne henviser til journalnummer, idet lovovertræderne som regel ikke havde noget kontonr. i Varedirektoratet. Arkivet dækker perioden 1939-56. *Kontoret for Tyske Efterladenskaber* hørte under Juridisk Afdeling, men er overladt Rigsarkivet som særligt arkiv. Det vedrører årene 1945-49.

Organisationernes Reol omfatter en række arkivgrupper med betegnelserne Brændselsafdelingen 1941-48, Danmarks Nationalbank 1942-57, Fiskeridirektoratet 1945-46, Fælleskontoret for Industrirådet, Grosserersocietetets Komité og Provinshandelskammeret 1937-57, Grosserersocietetet 1937-57, Industrirådet 1939-41 og 1945-47, Landbrugs- og Fiskerimin. 1946-52, Landbrugsrådet 1945-57, Provinshandelskammeret 1937-57, Tekstilfabrikantforeningen 1945-46 og Toldepartementet 1932-57. Hertil hører endvidere arkivet fra *Organisationskontoret* 1942-51, der tog sig af diverse interne, mindre personalespørgsmål. Der er uden Rigsarkivets tilladelse foretaget omfattende kassationer i arkivgrupperne Grosserersocietetet og Industrirådet 1941-45.

Sekretariatets arkiv 1932-60 består overvejende af mødereferater og indberetninger fra de utallige råd, nævn og kommissioner, herunder udenlandske, der havde indflydelse på reguleringen af den danske økonomi i den omhandlede periode.

Gruppen *Udenrigsministeriet* 1937-57 er et kronologisk ordnet

korrespondancearkiv, henlagt efter dato for udgået skrivelse. Fra september 1951 er sagerne ordnet efter lande og OEEC-institutioner og henlagt kronologisk.

Udligningskassen af 1940 indeholder regnskaber fra kontrollen med vareudførsel med jernbane eller skib 1940-50. Hovedparten af arkivet, nemlig bane- og skibsforsendelsbilag, blev kasseret 1955.

Vareudvekslingsafdelingen omfatter import- og eksportdokumentation 1937-57 forelagt Vareforsyningsrådet og Vareudvekslingsudvalget. Sagerne er henlagt efter den dato og i den nummerorden, hvori de blev behandlet i udvalgene. Søgemidlet til den enkelte sag er udvalgenens møderefererater.

En særskilt afdeling af Varedirektoratets arkiv udgøres af de ret små og uensartede arkiver efter en række råd og nævn samt "diverse", nemlig *Automobilfordelingsnævnet* 1950-57, *Benzinnævnet* 1939-57, *Fedtnævnet og Fedtcentralen* 1941-49, *Hudenævnet* 1939-55, *Kødnævnet* 1947-50, *Papirudvalget (Fuldmægtig Kjøller)* 1942-54, *Brændselsolienævnet* 1939-47, *Tjæreudvalget* 1942-46, *Byggenævnet* 1940-56, *Tobak* 1944-45, *Kaffe* 1947, *Administrationskontoret* 1932-46, *Pressesekretariatet* 1929-56, *Afdelingen for Skyld og Tilgodehavender* 1940-54 og *Ordrer på varer bestemt for den tyske værnemagt* 1941-45.

Licenskontorets arkiv 1941-87 1560

Indhold: Samhandel med DDR 1941(sic)-74: Bankmeddelelser, notater mv. til Foreningen til Formidling af Samhandlen mellem Danmark og DDR 1969-74. Tilsagn om vareudveksling, bankforretninger mv. 1971-73.

Mødereferater og oversigter 1935-76: Referater fra Vareudvekslingsudvalget 1944-72. Vareudvekslingsforslag, indførselsbevillinger mv. 1935-76. Anvendelse af eksportafgiftsmidler 1953-77. Landeforetegnelse, vareudveksling fordelt på lande 1972-76.

Personalesager 1933-60: Navnekartotek, oversigter og personalesager 1933-60. *(HS-M)*

Ankenævnet vedr. Valutasager 1934-87 1559

Ved lov 300 af 6.12.1932 om indløselighed af Nationalbankens sedler og om foranstaltninger til værn for den danske valuta

indførtes en række importregulerende indgreb, der havde til formål at imødegå konsekvenserne af den økonomiske verdenskrises nedslag i Danmark. Administrationen heraf overdroges Nationalbankens Valutakontor, fra 1937 benævnt *Valutacentralen* (s. 1274). Da loven i 1934 blev forlænget, oprettedes et ankenævn til at behandle klager over Valutakontorets afgørelser, herunder om tildeling af importtilladelser på specificerede varegrupper. Valutaankenævnet var sammensat af repræsentanter for Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation, Industrirådet, Landbrugsrådet og De Samvirkende Fagforbund. Handelsmin. udpegede formanden. Nævnet afgav indstilling til ministeren, der traf afgørelse efter at have forelagt sagen for Rigsdagens Valutaudvalg. Forelæggelse for ministeren og for rigsdagsudvalget bortfaldt i 1937. Fra 1964 skulle formanden være en dommer, der opfyldte de almindelige betingelser for udnævnelse til højesteretsdommer.

Efterfølgende lovrevisioner, senest bek. 83 af 21.2.1986 af lov om valutaforhold mv. (kap. 4), ændrede ikke nævneværdigt ved Ankenævnets beføjelser, når bortses fra, at de under skiftende handelspolitiske forhold kom til at omfatte afgørelser om indførselsbevillinger og tilladelser til private vareudvekslingsforretninger med udlandet m.m. truffet af *Direktoratet for Vareforsyning* 1940-59 og fra 1960 af *Handelsministeriets Licenskontor*, se ovf.

I forb.m. oprettelsen af Industri- og Handelsstyrelsen nedlagdes Ankenævnet ved lov 855 af 23.10.1987 om ændring af lov om valutaforhold m.fl. love. Nævnet behandlede sin sidste sag i 1967.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Det Erhvervsøkonomiske Råd 1939-40 2233

Vareforsyningsrådet 1940-58 2235

Valutarådet 1958-64

Ved udbruddet af 2. Verdenskrig greb regeringen tilbage til forsyningslovgivningen fra 1. Verdenskrig, og ved lov 288 af 2.9. 1939 om ekstraordinære foranstaltninger til sikring af landets

Vareforsyningsrådet rådgav regeringen i spørgsmål, der var omfattet af vareforsyningsloven. På billedet, der er taget i 1940, ses fra venstre direktør August Holm, grosserer H. Laage-Petersen, nationalbankdirektør Bramsnæs og direktør for Vareforsyningen E. Lindgren. For bordenden sidder rådets formand, handelsminister J. Christmas-Møller og Vareforsyningsrådets sekretær, kontorchef Skat-Rørdam, Handelsministeriet, dernæst ses folketingsmand N.P. Andersen, borgmester P. Christensen og grosserer H.L. Poulsen (Det Kgl. Bibliotek).

forsyning med nødvendige varer mv. §2 bemyndigedes handelsministeren til, efter samråd med landbrugsministeren at nedsætte et rådgivende organ til at yde regeringen bistand ved lovens administration. *Det Erhvervsøkonomiske Råd* bestod af repræsentanter for Handels- og Landbrugsministerierne, for erhvervslivets organisationer samt 8 medlemmer af Rigsdagen, i alt 43 medlemmer. Den daglige administration blev varetaget af et forretningsudvalg. Endvidere nedsatte rådet en lang række særlige brancheudvalg.

Iht. lov 406 af 3.8.1940 om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning mv. §11 nedsatte handelsministeren efter samråd med udenrigs- og landbrugsministrene et *Vareforsyningsråd* på 8 medlemmer. Handelsministeren var formand, og de øvrige medlemmer udpegedes af erhvervslivets hovedorganisationer og Danmarks Nationalbank. Rådet, der afløste såvel Valutacentralens Valutaråd (se ovf.) som Det Erhvervsøkonomiske Råd, skulle formelt rådgive regeringen i alle forhold, der omfattedes af loven. Reelt blev det forbindelsesleddet til erhvervene i den meget indgribende administration, der varetoges af Direktoratet for Vareforsyning.

Ved overgangen til fredsøkonomi erstattedes vareforsyningsloven af lov 302 af 21.12.1957 om valutaforhold mv. Vareforsyningsrådet ophævedes, og dets funktioner videreførtes frem til 1964 af *Valutarådet*.

Arkiverne efter Det Erhvervsøkonomiske Råd, Vareforsyningsrådet og Valutarådet indgår dels i Varedirektoratets arkiv (s. 1279), dels i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 160, 160a 160b og 362 (forhandlingsprotokoller og mødereferater med div. bilag).

Henvisninger: Bet. ang. vareforsyningsloven og prisloven, 1949 (Sv. 618). *(HS-M)*

Ernærings- og Husholdningsnævnet 1939-45 1558

Det ved lov 288 af 2.9.1939 nedsatte Erhvervsøkonomiske Råd (se ovf.) nedsatte 16.9.1939 Ernærings- og Husholdningsnævnet med den opgave at undersøge de ernæringsmæssige følger af den med krigen forventede vareknaphed og foreslå foranstaltninger til at bevare befolkningens sundhedstilstand. Nævnet bestod af 9 medlemmer med medicinaldirektøren som formand. Af de øvrige medlemmer var 5 medlemmer af Folketinget, 1 formanden for Statens Husholdningsråd, 1 professor i hygiejne og 1 professor i fysiologi. Nævnet foranledigede bl.a. undersøgelser af kostforandringens virkninger i familier fra forskellige befolkningsgrupper og virkede rådgivende ved rationeringernes tilrettelægning. Nævnets virksomhed ophørte med udgangen af 1945.

Ernærings- og Husholdningsnævnets arkiv indgår i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 163 (mødereferater, materiale fra ernæringsundersøgelser). *(NP)*

Vurderingskommissionen af 1.5.1941, 1941-53 2228

Iht. lov 406 af 3.8.1940 om erhvervsøkonomiske foranstaltninger mv. §5 blev der ved kgl. anordn. 224 af 1.5.1941 nedsat en

vurderingskommission til at fastsætte værdien af hittegods, strandingsgods mv., som staten iht. nævnte lov havde ret til at overtage.

Kommissionens forretningsområde udvidedes ved kgl. anordn. 361 af 25.8. 1942 til at omfatte alle varer, som staten overtog med hjemmel i vareforsyningsloven, for så vidt der ikke i de enkelte tilfælde blev nedsat en særlig vurderingskommission. Vurderingskommissionen havde 3 medlemmer, alle udnævnt af ministeren for handel og søfart. Dens virksomhed ophørte i 1953.

Kommissionens arkiv indgår i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 151 (mødeprotokol 1941-53, journaler 1941-49, journalsager 1941-49, diverse). *(PO)*

Kulkomiteen af 9.6.1933, 1933-40 2154

I forbindelse med handelsoverenskomsten mellem Danmark og England af 24.4.1933 blev det ved en særskilt protokol bestemt, at der i Danmark skulle nedsættes en komité, der skulle behandle enhver klage, der indløb fra danske købere og forbrugere af engelske kul, og som angik pris, kvalitet, levering mv. Når det var nødvendigt, kunne komiteen træde i forbindelse med det engelske *Mines' Department*. Komiteen ophørte 1940. Dens arkiv er afleveret af Danmarks Rederiforening.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1933-40. *(PO)*

Fragtudligningskassen af 1948 for Benzin, Petroleum og Brændselsolier 1948-54 2155

Iht. bek. 320 af 8.7.1948 oprettede Min. f. Handel, Industri og Søfart Fragtudligningskassen for Benzin, Petroleum og Brændselsolier. Udligningskassens opgave var at udligne fragtomkostninger ved indførsel af benzin, petroleum og brændselsolier fra oversøiske lande. Ved bek. 520 af 22.12.1951 ændredes bestyrelsens sammensætning. Fragtudligningskassen blev ophævet ved bek. 288 af 16.9.1954.

Indhold: Brevkopier 1948-50. Regnskabsbilag 1948-50. *(BB)*

Udvalget vedr. Industriel Kompensation i Forbindelse med Forsvarets Materielanskaffelser 1975- 2535

Udvalget vedr. Industriel Kompensation i Forbindelse med Forsvarets Materielanskaffelser, også kaldet *Handelsmin.s Kompensationsudvalg*, nedsattes i maj 1975 i forbindelse med den planlagte anskaffelse af F-16 fly til Flyvevåbnet. Udvalget skulle rådgive ministeren mht. krav om kompensation i forbindelse med materielanskaffelser ved indkøb i udlandet til Forsvaret med henblik på at opnå de for dansk industriel produktion fordelagtigste tilbud. Desuden skulle udvalget følge indgåede kompensationsaftalers afvikling og medvirke til løsning af de problemer, der måtte opstå under afviklingen. Formanden skulle på statens vegne lede eller deltage i forhandlingerne med udenlandske leverandører til forsvaret om kompensation. Udvalget har det meste af tiden været hvilende. Det havde selvstændigt arkiv.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Teknologi og erhvervsfremme

Statens Kontrol med Ædle Metaller (Stads- og Statsguardejnen) 1893-1988 Ædelmetalkontrollen 1989- 1492

Lov 55 af 5.4.1888 om stempling af guld- eller sølvarbejder, som trådte i kraft 1.1.1893, bestemte, at arbejder, som indeholdt over en vis procentdel ("holdighed") af disse metaller, kunne påføres

et stempel herom, og at producentens eller forhandlerens stempel skulle påføres alle holdighedsstemplede varer. Stadsguardejnen i København kontrolstemplede ædelmetalarbejderne med tretårnsstemplet (Københavns byvåben). Ved lov 135 af 26.4. 1933 overtog staten kontrolstemplingen og guardejnen blev Statsguardejn. Lov 211 af 16.6.1961 inddrog metallerne platin og palladium under reglerne og bemyndigede Statsguardejnen til på eget initiativ at aflægge besøg og at udtage prøver i ædelmetalvirksomheder.

Iht. 1961-lovens §12 nedsatte handelsministeren til administration af loven et *Nævn vedr. Kontrollen med Arbejder af Ædle Metaller (1491)*. Dets tre medlemmer repræsenterede Handelsmin., Statsguardejnen og guldsmedefaget. Nævnet var ikke selvstændigt arkivdannende; dets sager journaliseredes i Handels-/ Industrimin.s arkiv. Fra 1989 hed det *Ædelmetalnævnet,* og Statsguardejnen erstattedes af en repræsentant for Dantest; arkivdannelsen blev varetaget af Industri- og Handelsstyrelsen.

Kontrollen blev fra begyndelsen finansieret ved gebyrer pålagt branchen og diverse rekvirenter. Fra 1893 blev navnestempler registreret i Varemærkeregistret (s. 1309). Iht. §6 i lov 499 af 29. 11.1972 registreredes de fra 1.4.1973 i et af Statsguardejnen ført register. Senere bestemmelser samledes i bek. 297 af 19.5.1987.

Ved lov 821 af 21.12.1988 omdannedes Statens Kontrol med Ædle Metaller pr. 1.1.1989 til den selvejende institution *Ædelmetalkontrollen*, udpeget og autoriseret af Statens Tekniske Prøvenævn (s. 1293). Samtidig nedlagdes embedet som Statsguardejn. Opgaverne overførtes til den selvejende institution Dansk Institut for Prøvning og Justering (Dantest), som herefter førte tilsyn med ædelmetalvirksomheder.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1961-296-55. Industrimin., j.nr. 1986-496-1, 1987-5751-1, 1990-035-49. Industrimin.s kontrakt af 21.6.1989 med Dantest. J. Beyer: Danish Legislation on the Control and Marking of Articles of Precious Metals, i: *6th International Hallmarking Conference, Speakers' Papers*, London 1987.

Indhold: Analysebøger 1932-69. Hovedbøger 1933-70. Reskontrobøger 1933-73. Kassebøger 1933-72. Følgeseddelbøger 1933 -69. *(SR)*

Justervæsenet 1909-82 1490

Et justervæsen oprettedes første gang ved forordning af 10.1. 1698 med henblik på at sikre gennemførelsen af de af Ole Rømer udarbejdede for hele landet fælles måleenheder. Justermyndigheden henlagdes til justerkamre, der oprettedes under de vigtigste magistrater (3 i Danmark, 2 i Norge). Ved forordning af 10.9. 1828 blev al justering samlet i *Københavns Justerkammer* under Københavns Magistrat.

Med hjemmel i lov 124 af 4.5.1907 om indførelse af det metriske system for mål og vægt oprettedes i 1909 et statsligt *Justervæsen* under ledelse af en justerdirektør. Regler om justering af måle- og vejeredskaber findes i kgl. anordn. 245 af 12.11.1909 om justerreglement. En vejledende oversigt over de til indførelse af det metriske system for mål og vægt trufne bestemmelser er i cirk. 399 af 20.11.1909 (Ministerialtid. A s.405ff). Justervæsenet afprøvede og lovliggjorde efter disse bestemmelser de instrumenter, der måtte anvendes ved omsætning af varer, dels ved at godkende konstruktioner af måleinstrumenter, dels ved at gennemføre justering før ibrugtagning og periodisk omjustering eller kontrol af justerpligtige måleinstrumenter.

Ved kgl. anordn. 203 af 16.9.1910 om opbevaring af rigsprototyperne for mål og vægt blev det bestemt, at den normalmeter og det normalkilogram, som Det Internationale Bureau for Mål og Vægt i Paris *(Bureau International des Poids et Mesures, BIPM)* havde tilstillet Danmark (de såkaldte rigsprototyper), skulle opbevares i Den Polytekniske Læreanstalts Fysiske Laboratorium under tilsyn af et udvalg, *Rigsprototypeudvalget*, bestående af justerdirektøren, en repræsentant for Gradmålingen (se Geodætisk Institut s.1870) og bestyreren for Den Polytekniske Læreanstalts Fysiske Laboratorium.

Disse bestemmelser afløstes af lov 65 af 28.2.1950 om mål og vægt, bek. 84 af 1.3.1950 ang. justerreglement og kgl. anordn. 85 af 2.3.1950 om opbevaring af rigsprototyperne for mål og vægt. Rigsprototypeudvalget bestod herefter af justerdirektøren, direktøren for Geodætisk Institut og bestyreren for Den Polytekniske Læreanstalts Fysiske Laboratorium.

Ved lov 246 af 12.5.1976 om ændring af lov om mål og vægt indførtes det af den internationale generalkonference for mål og vægt i 1960 vedtagne *Systéme International d'Unitées (SI)*. Til

bistand ved lovens administration nedsattes Metrologiudvalget, se ndf.

Da Statsprøveanstalten i 1980 omdannedes til en selvejende institution, kaldet Dansk Institut for Prøvning og Justering eller Dantest, overtog denne justervæsenets teknologiske servicevirksomhed. Der nedsattes herefter et udvalg angående revision af lovgivningen inden for det måletekniske og justerpligtige område. Det afgav betænkning i 1981, i hvilken det bl.a. blev foreslået, at Justervæsenet afløstes af et metrologiråd. Dette gennemførtes ved lov 173 af 28.4.1982 om mål og vægt (metrologi), hvorved oprettedes Statens Metrologiråd (se ndf.) og Dansk Institut for Fundamental Metrologi. Justervæsenet bortfaldt med udgangen af 1982.

De til Rigsarkivet afleverede arkivalier stammer tildels fra Københavns Justerkammer (indtil 1909). Ældre arkivalier fra Justerkammeret er i Københavns Stadsarkiv.

Henvisninger: Bet. fra udvalget vedr. revision af lovgivningen på det måletekniske og justérpligtige område, 1981 (934/Sv.5583). Bekendtgørelser fra Justervæsenet (typegodkendelser).

Indhold: Kopibøger 1885-1926. Journaler 1851-94. Journaler B-C-D-E 1910-47. Journalsager B-C-D-E 1910-47.

Licitationsprotokol 1898-1936. Undersøgelser 1899-1927. Vejerboden 1863-89.

Kassebøger 1851-80, 1890, 1894-1904, 1904/05-09/10, 1938/39 -40/41. Kontrolkassebøger 1906-14. Hovedbøger 1846-56, 1890, 1894, 1938/39, 1939/40, 1941/42. Justervæsenets udestående fordringer 1940/41, 1941/42. *(NP)*

Metrologiudvalget 1976-82 1564

Metrologiudvalget oprettedes ved lov 246 af 12.5.1976 om ændring af lov om mål og vægt. Udvalget bestod af en formand og 6 andre medlemmer repræsenterende sagkundskab med hensyn til legal og videnskabelig metrologi og til måleenheders praktiske anvendelse. Metrologiudvalget skulle sørge for, at prototyper og grundnormaler tilvejebragtes i fornødent omfang, samt sørge for

deres opbevaring og vedligeholdelse. Herefter bortfaldt Rigsprototypeudvalget.

Metrologiudvalget bortfaldt med udgangen af 1982 ved oprettelsen af Statens Metrologiråd iht. lov 173 af 28.4.1982, se ndf.

Henvisninger: Folketingstid. 1975-76 A sp. 2944ff.

Indhold: Korrespondance, mødereferater mv. 1976-82. *(NP)*

Statens Metrologiråd 1983-90 2285

Statens Metrologiråd oprettedes ved lov 173 af 28.4.1982 om mål og vægt (metrologi) med den opgave at fastsætte, hvilke måleenheder der skulle anvendes, samt udfærdige bestemmelser om måleteknik, måleinstrumenter og måleteknisk kontrol. Samtlige måleenheder og måleformål kunne inddrages under retslig regulering. Rådet skulle endvidere sørge for, at prototyper, grundnormaler og referencematerialer tilvejebragtes i fornødent omfang og sørge for disses opbevaring og vedligeholdelse. Rådet skulle i øvrigt være rådgivende og initiativtagende i metrologiske anliggender og forestå dansk deltagelse i internationalt samarbejde på dette område. Med rådets oprettelse bortfaldt det i 1976 oprettede Metrologiudvalg.

Metrologirådet bestod af indtil 12 medlemmer, der skulle sammensættes således, at rådet besad sagkundskab mht. legal og videnskabelig metrologi samt til måleteknik, og således, at kendskab til erhvervs-, forbruger- og samfundsforhold var repræsenteret. Rådets forretningsorden fastsattes ved cirk. 146 af 27.8. 1982. Lov om mål og vægt og Statens Metrologiråd ophævedes ved lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme, hvis §10 bestemte, at industriministeren fastsatte regler om mål og vægt mv.

Statens Metrologiråds sekretariatsforretninger, herunder rådets arkivdannelse, varetoges af Teknologistyrelsen (Sekretariatet for Måleteknik, se s.1298), fra 1988 af Industri- og Handelsstyrelsen.

Henvisninger: Se Justervæsenet ovf. *(NP)*

Statsprøveanstalten 1896-1980 1489

Oprindelsen til Statsprøveanstalten var et laboratorium for cementundersøgelser, oprettet på Polyteknisk Læreanstalt i 1894. Da det to år senere måtte lukke på grund af lokalemangel, tog Dansk Ingeniørforening initiativ til oprettelse af en offentlig prøveanstalt. Ingeniørforeningen varetog driften mod at staten ydede tilskud i 5 år. 18.6.1896 blev Statsprøveanstaltens vedtægter approberet af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Fra og med finansåret 1900/01 blev statstilskuddet, der nu øgedes og blev permanent, opført på Indenrigsministeriets budget. Ved lov 83 af 30.4.1909 blev anstalten overtaget af staten. Pr. 1.4.1914 henlagdes den under Handelsministeriet.

Ifølge vedtægterne var det anstaltens opgave at foretage mekanisk undersøgelse af byggematerialer og eventuelt andre almindeligt anvendte materialer og varer. Efterhånden udvidedes anstaltens virksomhed. I 1908 blev den teknisk konsulent for toldvæsenet. I 1929 overtog den for Finansministeriet kontrollen med guldmønters og medaljers holdighed og i 1930 for Undervisningsministeriet kontrol med statens papir og blæk.

Ved anmærkning på tillægsbevillingsloven for 1980 omdannedes Statsprøveanstalten til en selvejende institution, der kaldes Dansk Institut for Prøvning og Justering eller Dantest. Den overtog samtidig Justervæsenets teknologiske servicevirksomhed i henseende til afprøvning og lovliggørelse af instrumenter, der anvendtes ved omsætning af varer. Dantest anses ikke for afleveringspligtig til arkivvæsenet.

En stor del af Statsprøveanstaltens arkiv betår af de såkaldte prøvningssager, der er ordnet efter ansøgere (rekvirenter).

Henvisninger: *Statsprøveanstalten gennem 50 Aar*, 1946.

Kultusmin.s 3. Kt., j.nr. 1895/621. Indenrigsmin. KK, j.nr. 1899/1787.

Indhold: Kopibøger 1896-1944. Resultatbøger for undersøgelser 1896-1919. Fortegnelse over undersøgelsesresultater 1896-1951. Hovedregister I-XVIII 1896-1926.

Emneregister til protokolmapper 1896-1951. Protokolmapper 1896-1951: Elektrotekniske undersøgelser, brændværdibestemmelser, cementundersøgelser, trækprøver, slidprøver, fysiske undersøgelser, brandprøver, brandforsøg, andre undersøgelser, div. erklæringer.

Rekvisitionsjournaler til prøvningssager 1951-79. Prøvningssager ordnet alfabetisk efter ansøgere 1953-79.

Tegninger og tryksager, brandlaboratorium. Betonrørsudvalget. Bomskrue fra Milthers. Fischers mølle. Isolationsmaterialer.

Prøvning af ler, kalksten, glasur. Slemmeforsøg. Trækprøver af metal. Undersøgelser af plastisk ler. Kontrollering af anstaltens maskiner og apparater m.m.

Hovedbøger 1896-1955. Kassebøger 1938-53. Register til hovedbog I og III. *(NP)*

Statens Materialprøveråd 1935-73 1545

Statens Materialprøveråd oprettedes ved lov 342 af 19.12.1935. Dets 10 medlemmer udnævntes efter indstilling fra bl.a. Undervisningsministeriet, Marineministeriet, Dansk Ingeniørforening, Akademisk Arkitektforening, Industrirådet, Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri, Landbrugsrådet og De Samvirkende Fagforbund.

Rådet skulle stå til rådighed for ministerierne i spørgsmål vedr. Statsprøveanstalten og andre af staten drevne eller understøttede materialprøvelaboratorier. Rådet skulle overvåge, at et hensigtsmæssigt samarbejde mellem laboratorierne fandt sted.

Ved lov 144 af 21.3.1973 blev Statens Materialprøveråd afløst af Statens Tekniske Prøvenævn, se ndf.

Indhold: Diverse sager 1947-73. *(NP)*

Statens Tekniske Prøvenævn 1973-90 2425

Ved lov 144 af 21.3.1973 oprettedes Statens Tekniske Prøvenævn med den opgave at fremme og samordne den tekniske prøvning, som udførtes i danske laboratorier og prøvningsinstitutioner samt at administrere en autorisationsordning for laboratorier til at udføre autoriseret teknisk prøvning. Ved teknisk prøvning forstod loven tilvejebringelse af et objektivt grundlag for vurdering

af materialers, produkters og konstruktioners anvendelighed, sikkerhed og kvalitet med henblik på dokumentation af overholdelsen af offentlige forskrifter samt til brug ved retsafgørelser og i kontraktforhold, hvori der indgik resultater af teknisk prøvning.

Medlemmerne af Prøvenævnet beskikkedes af industriministeren blandt særligt sagkyndige mht. administration eller udførelse af teknisk prøvning i almindelighed. Nævnet kunne nedsætte særligt sagkyndige udvalg og indkalde specielt prøvningskyndige til at bistå med faglig ekspertise. Nævnets flertal skulle udgøres af prøvningssagkyndige med tilknytning til den offentlige sektor.

Statens Tekniske Prøvenævn ophævedes ved lov 394 af 13.6. 1990 om erhvervsfremme.

Prøvenævnets arkiv indgår i arkivet fra Sekretariatet for Teknologirådet og Statens Tekniske Prøvenævn, som i 1980 skiftede navn til Teknologistyrelsen (s.1298). Denne indgik 1988 i Industri- og Handelsstyrelsen (s. 1307). *(WR)*

Teknologirådet 1973-90 1544

I 1970 nedsatte Handelsmin. et udvalg vedr. samordning af statens støtte til den teknologisk service, der stod til rådighed for erhvervslivet. Betænkningen dannede grundlag for lov 142 af 21. 3.1973 om teknologisk service, jf. ændringer ved lov 90 af 13.3. 1985. If. §1 oprettedes Teknologirådet med den opgave at følge den tekniske og erhvervsmæssige udvikling i og uden for Danmark med henblik på foranstaltninger, der kunne fremme den teknologiske udvikling til gavn for samfundet og erhvervene. Rådet skulle tillige planlægge og samordne den samfundsmæssige indsats til støtte for teknologisk servicevirksomhed, føre tilsyn med den samt være initiativtagende og rådgivende over for myndigheder og andre i forhold vedr. teknologisk service. Teknologirådet kunne i øvrigt gennem lån og tilskud yde økonomisk støtte til teknologisk servicevirksomhed.

Rådet havde indtil 12 medlemmer, udpeget af handelsministeren. Det skulle sammensættes, så det besad den fornødne sagkundskab til at foretage en alsidig vurdering af den teknologiske servicevirksomheds forudsætninger og udnyttelsesmuligheder, og således at erhvervsmæssig, teknologisk og samfundsmæssig indsigt blev repræsenteret i rådet.

Lov om teknologisk service og Teknologirådet ophævedes ved lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme.

Arkivdannelsen varetoges af Sekretariatet for Teknologirådet og Statens Tekniske Prøvenævn, som ifølge loven også kunne overtage varetagelsen af andre beslægtede opgaver. I 1980 skiftede dette sekretariat navn til Teknologistyrelsen (s.1298), som 1988 indgik i Industri- og Handelsstyrelsen (s. 1307).

Henvisninger: Teknologisk service, 1972 (Sv.3219). *(NP/WR)*

Statens Lånefond for Erhvervsforskning 2380 1967-70

Udviklingsfondet 1970-90 1540

Ved lov 169 af 11.5.1966 oprettedes *Statens Lånefond for Erhvervsforskning* med det formål at støtte forsknings- og udviklingsarbejde i danske erhvervsvirksomheder. Fondets støtte skulle ydes som lån, og midlerne bevilges på de årlige finanslove. Ved bek. 234 af 30.11.s.å. fastsattes en vedtægt for erhvervsforskning. Lånefondet, der etableredes pr. 1.4.1967, skulle yde lån til enkeltpersoner, erhvervsvirksomheder eller sammenslutninger af sådanne til finansiering af konkrete forsknings- og udviklingsprojekter, der tilsigtede iværksættelse af nye produktioner eller nye produktionsmetoder.

Fondets bestyrelse på 3-5 medlemmer udnævntes af undervisningsministeren efter indstilling fra Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, hvis sekretariat varetog lånefondets sekretariatsforretninger.

Sager vedr. Statens Lånefond for Erhvervsforskning blev overført fra Undervisningsmin. til Handelsmin. ved bek. 453 af 8.9. 1969.

Ved lov 104 af 20.3.1970 afløstes Statens Lånefond for Erhvervsforskning af *Fondet til Fremme af Teknisk og Industriel Udvikling*, senere kaldet *Udviklingsfondet*, som fik til opgave 1) at yde bistand til forsknings- og udviklingsarbejde i danske er-

hvervsvirksomheder, 2) at indgå kontrakter om udvikling af nye produkter eller produktionsmetoder, 3) at tegne aktier i danske selskaber, hvis virksomhed var afhængig af udviklingsarbejde, og 4) at formidle forskningsresultater til danske virksomheder.

Fondet lededes af en bestyrelse bestående af en formand og indtil 4 andre medlemmer udnævnt af industriministeren. I bestyrelsen skulle industriel, finansiel, afsætningsmæssig og teknisk sagkundskab være repræsenteret. Bestyrelsen skulle årligt til industriministeren afgive en beretning om fondets virksomhed i det forudgående finansår og i forbindelse hermed om den tekniske og industrielle udvikling med eventuelle forslag, der kunne fremme denne.

Fondet ophævedes ved lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme.

Udviklingsfondet fik eget sekretariat, som 1.1.1980 blev en del af Teknologistyrelsen, fra 1988 af Industri- og Handelsstyrelsen, dog fortsat tildels med egen arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Produktudviklingsudvalget 1977-90 2293

Ved lov 470 af 14.9.1977 om statstilskud til produktudvikling (fornyet ved lov 46 af 20.2.1985) åbnedes mulighed for tilskud til private virksomheder, når der ved støtte til en produktudvikling kunne forventes væsentlige beskæftigelsesmæssige, eksportfremmende eller importkonkurrerende vikninger. Afgørelser om tilskud blev truffet af Sekretariatet for Teknologirådet og Statens Tekniske Prøvenævn, 1980-87 af Teknologistyrelsen og fra 1988 af Industri- og Handelsstyrelsen. Handelsministeren nedsatte iht. loven et rådgivende udvalg, Produktudviklingsudvalget, med tre medlemmer med særligt kendskab til produktudvikling, produktion og markedsføring. Lov om statstilskud til produktudvikling og Produktudviklingsudvalget ophævedes ved lov 394 af 13.6. 1990 om erhvervsfremme.

Produktudviklingssager (PU-sager) indgår i Teknologistyrelsens arkiv, se s.1298. *(NP)*

Formidlingsrådet 1980- 2289

Rådet oprettedes iht. Finansudvalgets aktstykke nr. 373/1980 (Industrimin.s skr. af 25.4.1980) med det formål at fremme samarbejdet mellem dansk erhvervsliv og den offentlige sektor. Det skulle medvirke til øget anvendelse af offentlige udviklingskontrakter med dansk industri og forbedre virksomhedernes muligheder for at udnytte deres produktionsanlæg og teknologiske potentiel og derved bidrage til forøgelse af danske arbejdspladser.

Rådets formand udpegdes af industriministeren. Industrimin., Direktoratet for Statens Indkøb og de kommunale organisationer repræsenteredes med hver et medlem. Hertil kom 5 medlemmer repræsenterende erhvervenes og arbejdsmarkedets organisationer.

Formidlingsrådets sekretariat, *Formidlingssekretariatet*, varetog de serviceprægede funktioner i forbindelse med samarbejdet mellem det offentlige og dele af industrien og var en del af Teknologistyrelsen (s. 1298), fra 1988 af Industri- og Handelsstyrelsen, i hvis arkiv rådets og sekretariatets sager indgår.

Ved skr. af 15.1.1987 har Rigsarkivet givet Teknologistyrelsen bemyndigelse til kassation af formidlingssager (gr. 521) og sager vedr. det offentliges anskaffelser (gr. 57) med undtagelse af de sager, som har været forelagt for Formidlingsrådet. *(NP/WR)*

Edb-Fondet 1982-85 2290

Edb-Fondet oprettedes med hjemmel i Finansudvalgets aktstykke nr. 258/1982 (Industrimin.s skr. af 31.3.1982) med det formål at finansiere aftaler mellem private virksomheder og offentlige institutioner om udviklingsprojekter, forundersøgelser og forsøg inden for områderne edb, telekommunikation og kontorteknologi bl.a. med henblik på udviklingen af "fremtidens administrative arbejdsplads" og med udgangspunkt i den offentlige sektors behov. Fondet administreredes af et udvalg, og som sekretariat fungerede Teknologistyrelsen (s.1298), i hvis arkiv

Edb-Fondets sager indgår. Fra 1986 varetoges fondets opgaver af Udviklingsfondet og Teknologirådet. *(NP/WR)*

Produktivitets- og Konsulentudvalget 1982- 2355

Industriministeriets Produktivitets- og Konsulentudvalg oprettedes 1982 med hjemmel i §8 i lov 142 af 21.3.1973 om teknologisk service og §11 stk. 2 i lov 145 af 21.4.1965 om Danmarks Erhvervsfond, jf. lov 90 af 13.3.1985. Udvalget skulle bistå ved administrationen af de i sidstnævnte lov omhandlede produktivitetsfremmende foranstaltninger og den i førstnævnte lov omhandlede effektivitetsfremmende konsulentvirksomhed. Udvalgets medlemmer udnævntes af industriministeren efter indstilling fra arbejdsmarkedets hovedorganisationer og de større brancheorganisationer.

Der skulle føres protokol over udvalgets forhandlinger. Forretningsordenen fastsattes ved cirkulære 219 af 21.12.1982. De sekretariatsmæssige opgaver, herunder arkivdannelsen, varetoges af Teknologistyrelsen, fra 1988 Industri- og Handelsstyrelsen, som udvalget kunne bemyndige til i nærmere fastsat omfang at udføre de udvalget pålagte opgaver, se s. ndf.

Ved Rigsarkivets skr. af 15.1.1987 er der givet Teknologistyrelsen tilladelse til kassation af sager vedr. tilskud til produktivitetsaktiviteter (gr. 451) bortset fra sager vedr. brancheanalyser, til sager vedr. film, kurser og konferencer (gr. 46) samt til sager vedr. tilskud til konsulentaktiviteter (gr. 44) - i alle tilfælde med undtagelse af generelle og principielle sager. *(NP/WR)*

Sekretariatet for Teknologirådet og Statens Tekniske Prøvenævn 1973-80 1543

Teknologistyrelsen 1980-87

Da Teknologirådet (s.1294) og Statens Tekniske Prøvenævn (s.1293) blev oprettet i 1973, fik de fælles sekretariat. Dette blev i

1980, nu under navnet *Teknologistyrelsen*, udvidet til at omfatte administrationen af forskellige erhvervsfremmeordninger, der hidtil havde været varetaget af Danmarks Erhvervsfond. Teknologistyrelsen fungerede herefter som sekretariat for Teknologirådet, Statens Tekniske Prøvenævn, Formidlingsrådet, Produktivitets- og Konsulentudvalget, Udviklingsfondet, Produktudviklingsudvalget (fra 1977), procesenergiordningen iht. lov 261 af 8. 6.1977, Edb-Fondet (1982-85) og Statens Metrologiråd (Sekretariatet for Måleteknik 1983-); se nærmere herom ovf. Teknologistyrelsens arkivdannelse omfattede de nævnte institutioner og ordninger, til dels i et integreret arkivsystem.

1.1.1988 indgik Teknologistyrelsens opgaver i Industri- og Handelsstyrelsen (s. 1307).

Ved skr. af 22.2.1979 og 15.1.1987 har Rigsarkivet givet bemyndigelse til kassation.

Indhold: Sager vedr. statsstøtte til produktudvikling (PU-sager) 1977-82.

Register til sags- og økonomistyrings- samt statistiksystem for ansøgninger iht. lov 261 af 8.6.1977 om statstilskud til energibesparende foranstaltninger i forbindelse med industrielle processer 1977-84 (edb 1543:1). *(NP/WR)*

Teknologinævnet 1986- 2316

I september 1978 nedsatte Teknologirådet et udvalg til at udrede, hvorledes teknologivurdering i Danmark kunne og burde gribes an. Teknologivurdering defineredes som "en systematisk, helhedsorienteret vurdering af konsekvenser af at anvende en given teknologi" (bet. 1984 s. 21). Udvalget afgav betænkning i august 1980 og anbefalede bl.a. oprettelse af et Teknologivurderingsråd. Regeringen skønnede imidlertid, at tiden endnu ikke var moden til en institutionalisering på dette område. Teknologirådet nedsatte herefter et nyt udvalg, Teknologiprojektudvalget, der skulle undersøge, hvorledes teknologivurderingen fremover kunne organiseres i Danmark. Det resulterede i en betænkning, afgivet i oktober 1984, hvori modeller for et teknologivurderingsorgan diskuteredes.

I februar 1985 fremsattes i Folketinget et privat forslag til lov

om et Teknologinævn. Imod regeringspartiernes stemmer gennemførtes lov 272 af 6.6.1985, ifølge hvilken der 1.1.1986 blev nedsat et uafhængigt Teknologinævn med den opgave at følge og iværksætte helhedsvurderinger af den teknologiske udviklings muligheder og konsekvenser for samfundet og for den enkelte borger samt at støtte og fremme en folkelig teknologidebat. Samtidig nedsattes der af Folketinget et udvalg til at repræsentere tinget over for nævnet og regeringen.

Af Teknologinævnets 15 medlemmer udpeges 3 af forskningsrådene, 1 af LO, 1 af FTF, 1 af DA, 1 i fællesskab af Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening samt Københavns og Frederiksberg kommuner, 1 af Teknologirådet, 1 af Forbrugerrådet, 1 af Dansk Folkeoplysnings Samråd og 4 af ovennævnte folketingsudvalg. Hertil kom en formand udnævnt af undervisningsministeren efter indstilling fra samme udvalg. Nævnet fastsatte selv sin forretningsorden.

Under lovforslagets behandling opstod spørgsmål om nævnets ressortmæssige placering. Der var ønsker fremme om at placere det direkte under Folketinget. I loven er det ressortmæssigt henlagt under Undervisningsministeriet, jf. bet. af 24.5.1985 fra Folketingets Teknologiudvalg og tillægsbet. fra samme af 29.5. s.å.

Til Teknologinævnet knyttedes et sekretariat med særskilt arkivdannelse.

Henvisninger: Teknologivurdering i Danmark. Teknologirådet 1980. Organisering af Teknologivurdering i Danmark - erfaringer og perspektiver. Bet. afgivet af et udvalg under Teknologirådet, 1984.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Danmarks Turistråd 1967- 1565

Iht. Handelsmin.s vedtægtsgodkendelse af 6.6.1967 oprettedes Danmarks Turistråd med det formål "at fremme turismen i og til det danske rige gennem et samvirke mellem de danske turistorganisationer, erhvervslivet, kulturinstitutionerne og de offentlige myndigheder". Dets bestyrelse bestod af 17 medlemmer, som

udpegedes af turisterhvervet, turistorganisationerne, kommuner, amter, Grønland, Færøerne, Kultur-, Kommunikations- og Miljøministerierne. Industrimin. udpegede rådets formand. Det daglige arbejde blev varetaget af en direktør, som godkendtes af Industrimin. Lignende regler var gældende for cheferne for kontaktcentrene i 10 lande (1990). 90 pct. af udgifternes blev afholdt af offentlige midler gennem Industrimin. Resten blev tilvejebragt fra erhvervslivet. Rådet aflagde årsberetning til Industrimin., som tillige godkendte ændringer i vedtægterne.

Ved dannelsen i 1967 overtog Danmarks Turistråd rettigheder og pligter efter Turistforeningen for Danmark, som var oprettet i 1923 som en privat interesseorganisation. Denne forenings arkiv (1954ff.) indgår i Danmarks Turistråds arkiv.

Danmarks Turistråd anses ikke for at være en statsinstitution. *(HS-M/MM)*

Handelsministeriets Produktivitetsudvalg 1949-61 1517

I december 1949 besluttede handelsministeren, efter at der var ført forhandlinger med arbejdsmarkedets parter, at nedsætte Produktivitetsudvalget med det formål at behandle spørgsmål vedr. effektiviteten i industrien på baggrund af internationale bestræbelser for at liberalisere udenrigshandelen. Til udvalget knyttedes et sekretariat, som det i januar 1951 blev overdraget at formidle den tekniske oplysningstjeneste for industri og handel (Technical Assistance-programmet) under Marshall-planens tekniske bistandsprogram for OEEC-landene. Udvalget formidlede studierejser og kursusvirksomhed, og det iværksatte undersøgelser af produktiviteten inden for udvalgte brancher. Udvalgets første formand var departementschef H. Jespersen; i øvrigt var Det Økonomiske Sekretariat, Arbejds- og Boligministeriet samt arbejdsmarkedets parter repræsenteret i udvalget. I juni 1953 udvidedes udvalget med repræsentanter for håndværket og håndværkets arbejdere, og det betegnedes herefter *Produktivitetsudvalget vedr. Industri og Håndværk*.

Ved lov 85 af 31.3.1953 om oprettelse af en produktivitetsfond §4 stk.2 (jf. lov 212 af 11.6.1954) nedsatte handelsmin. et *Pro-*

duktivitetsudvalg vedr. Handel til at afgive indstilling om udlån til modernisering og rationalisering af detailbutikker, dvs. selvbetjening inden for levnedsmiddelhandelen.

Ved oprettelsen af Danmarks Erhvervsfond i 1960 overgik sekretariatsforretningerne for produktivitetsudvalgene til dettes sekretariat. I juli 1961 ophævedes udvalgene.

Udvalgenes arkiver er indgået i Danmarks Erhvervsfonds Sekretariats arkiv. Departementschef H.Jespersens formandsarkiv 1947-51: Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 276.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1949/599-37, 1951/599-7, 1951/599-18, 1953/599-7, 1957/86-3. *(WR)*

Tekstiludvalget 1978- 2412

Tekstiludvalget blev oprettet 1978 af Industriministeriet. Udvalgets opgave var at være et internt rådgivende organ i spørgsmål om bl.a. EF-ordninger vedr. tekstilproduktion, såkaldte multifiberengagementer. Udvalget fungerede som kontaktudvalg til EFs forvaltningskomité, *Comité Textile*. Udvalget udlagdes i 1985 til Industri- og Handelsstyrelsens ressort og fik et nyt arbejdsgrundlag iht. EF-forordning 4136/86 af 22.12.1986.

Indhold: Mødereferater 1978-81. Mødereferater vedr. Comité Textile 1980-85. Telex 1980-81. Materiale vedr. Forenede Nationers Økonomiske Udvalg for Europa 1981-82. Materiale vedr. EF-Kommissionen 1982-83. *(BB)*

Egnsudviklingsrådet 1958-90 1527

Direktoratet for Egnsudvikling 1967-87 1528

Egnsudviklingsrådet oprettedes iht. lov 211 af 16.6.1958 om egnsudvikling og fik til opgave at yde teknisk og økonomisk rådgivning og at afgive indstilling om statsstøtte til projekter, der kunne ophjælpe produktiv beskæftigelse i områder, der med hensyn til industriel udvikling stod tilbage for det øvrige land.

Rådet havde 3 medlemmer med økonomisk, teknisk og administrativ indsigt, udnævnt af handelsministeren efter forhandling med arbejds- og boligministeren. Til støtte for rådet skulle ministeren udpege repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening, for De Samvirkende Fagforbund, for Akademiet for de Tekniske Videnskaber og for Landsforeningen "Dansk Arbejde".

Loven afløstes af lov 172 af 16.5.1962, hvis formål foruden at fremme egnsudvikling også var at fremme en med henblik på markedsforholdene hensigtsmæssig erhvervslokalisering og erhvervsudvikling. Rådet fik nu 5 medlemmer udnævnt af handelsministeren, hvortil kom et støtteudvalg bestående af repræsentanter for en række ministerier, arbejdsmarkedets og erhvervslivets organisationer m.fl.

Rådets sekretariatsforretninger blev indtil 1967 varetaget af Handelsministeriet, dog tildels med særskilt arkivdannelse.

Ved lov 228 af 3.6.1967 om egnsudvikling ændredes rådets stilling og sammensætning. Lidt færre ministerier repræsenteredes herefter i rådet, hvor der i øvrigt var repræsentanter for Industrirådet, LO, de kommunale organisationer og de større regionale udviklingsudvalg. Rådet skulle fremme industriel og anden erhvervsmæssig udvikling i egne af landet, hvor dette måtte antages at være af væsentlig betydning for befolkningens adgang til at opnå andel i samfundets almindelige økonomiske, sociale og kulturelle fremgang. Samtidig fik rådet overdraget beslutningskompetence, således at udførelsen af dets beslutninger varetoges af et direktorat under Handelsministeriet. Til dette formål oprettedes fra 1.9.1967 *Direktoratet for Egnsudvikling* med domicil i Silkeborg. Rådets afgørelser kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Ved cirkulære 207 af 4.10. 1967 fastsattes forretningsorden for Egnsudviklingsrådet og dets forretningsudvalg med bestemmelser om kompetencefordelingen mellem ministerium, forretningsudvalg og direktorat.

Senere love om egnsudvikling (219 af 7.6.1972, 88 af 13.3. 1985, 221 af 13.4.1988) ændrede ikke væsentligt ved rådets sammensætning og formål. Forretningsordenen af 1967 afløstes af nye ved cirkulære 186 af 15.8.1973, 141 af 10.9.1980, 41 af 9.4. 1985 og 126 af 25.10.1988.

Direktoratet for Egnsudvikling varetog Egnsudviklingsrådets daglige forretninger og udførelsen af dets beslutninger. Direktøren var ikke medlem af rådet, men deltog i dets møder. I øvrigt

anførte forretningsordenen et antal saggrupper, som direktøren, "når omstændighederne taler derfor", kunne træffe afgørelse i på rådets vegne uden forelæggelse for dette eller dets forretningsudvalg. If. 1967-lovens §4 stk. 2 kunne handelsministeren overdrage direktoratet at varetage opgaver vedr. finansiel bistand til erhvervslivet, som efter lovgivningen påhvilede ministeren. Dette blev nøjere fastsat i bek. 308 af 5.7.1967 om beføjelser for Direktoratet for Egnsudvikling (ændret ved bek. 212 af 28.5.1975, 11 af 12.1.1977, 532 af 13.10.1977, 172 af 11.4.1978 og cirk. 40 af 9.4. 1985). Her opregnedes de love, i hvilke de ministeren tillagte beføjelser skulle udøves af direktoratet: Lån og garantier til virksomheder inden for håndværk og mindre industri, handelen, vognmandserhvervet og andre serviceerhverv, udlån til visse handelsvirksomheder til indretning og modernisering af selvbetjeningsbutikker (Produktivitetsfonden), garantier for lån inden for detailhandelen, garantier og lån til bygning og ombygning af mindre fragtskibe, garanti for lån til industrivirksomheder, administration i forbindelse med tilskud fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling, råd og vejledning i forbindelse med udenlandske virksomheders etablering i Danmark, råd og vejledning i forbindelse med lukning eller risiko for lukning af større virksomheder

Pr. 1.1.1988 nedlagdes Direktoratet for Egnsudvikling. Dets sagområde overgik til Industri- og Handelsstyrelsen med dennes afdeling i Silkeborg (s.1307), der herefter fungerede som sekretariat for Egnsudviklingsrådet. Egnsudviklingsrådet og lov om egnsudvikling ophævedes ved lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme.

Egnsudviklingsrådets arkiv indgår fra 1958 i Direktoratet for Egnsudviklings arkiv.

Henvisninger: Udflytningsudvalgets 1. bet., 1964 (350/Sv.735). *Arkiv 1*, 1967 s.275f. Beretning fra Egnsudviklingsrådet (årlig).

Indhold: Kopibøger 1967-73. Journaler 1968-73. Journalsager 1967-73. *(NP/WR)*

Danmarks Erhvervsfond 1960-87 1518

Danmarks Erhvervsfond oprettedes ved lov 145 af 4.4.1960, ændret ved lov 145 af 21.4.1965, jf. lovbek. 125 af 17.3.1986. Fondens midler stammede fra Statens Eksportkreditfond og Dollarpræmieringsordningen, der oprindelig var oprettet som led i Marshallplanen med henblik på at øge erhvervenes produktivitet. Disse midler skulle anvendes til at fremme eksport og styrke erhvervenes konkurrenceevne og effektivitet. Endvidere tjente fonden som sikkerhed for de af Eksportkreditrådet (se ndf.) givne garantier og kautioner.

Af fondens midler kunne der if. lovens §11 afholdes udgifter til udsendelse af eksportkreditstipendiater, markedsundersøgelser, forsøg, teknisk og handelsmæssig konsultation og produktionsfremmende foranstaltninger. Med denne hjemmel nedsattes i 1976 Eksportfremmerådet (se ndf.)

Indtil nedlæggelsen i 1987 var Danmarks Erhvervsfonds Sekretariat et direktorat under Handelsmin. (fra 1979 Industrimin.); det fungerede som et slags industripolitisk direktorat. I 1960 overtog det sekretariatsforretningerne for Handelsmin.s Produktivitetsudvalg. Med tiden fik Eksportkreditrådets Sekretariat journal- og arkivfælleskab med Danmarks Erhvervsfond.

Henvisninger: Bet. om revision af eksportkreditordningen, 1960 (240/Sv. 322). Niels Chr. Sidenius: Industripolitikkens administration, i: *Nordisk Administrativt Tidsskrift* 3, 1985, s. 210-245. Heri fyldig bibliografi.

Indhold: Journalkort 1960-67. Journalsager 1960-67. Firmaregnskaber 1966-67. Køberoplysninger 1960, 1965. *(HS-M/NP/MH)*

Eksportkreditrådet 1960- 1519

I 1950erne havde der været løbende overvejelser og forhandlinger om eksportkredittens ordning, og et af handelsministeren i aug. 1958 nedsat udvalg undersøgte, om reglerne for statens ydelse af eksportkredit var tidssvarende. På udvalgets forslag gennemførtes lov 145 af 4.4.1960 om Danmarks Erhvervsfond,

ændret ved lov 145 af 21.4.1965, jf. lovbek. 125 af 17.3.1986, if. hvilken Eksportkreditrådet blev oprettet.

Mens tidligere eksportkreditudvalg under Handelsmin. alene havde rådgivende funktion, var der tillagt Eksportkreditrådet besluttende myndighed, idet det kunne stille kautioner og garantier med sikkerhed i Danmarks Erhvervsfond (se ovf.). Der kunne gives garanti mod tab ved kontrakt eller tilbud på eksport af varer af dansk oprindelse. Kaution kunne gives for lån ydet danske virksomheder i eksportøjemed og til finansiering af danske arbejder i ud- landet. Sager, der indebar særlig risiko, eller som havde særlig handelspolitisk betydning, kunne dog forelægges handelsministeren (efter 1979 industriministeren). Eksportkreditrådet fastsatte præmier for garantier og kautioner. Overskuddet tilfaldt Danmarks Erhvervsfond. Møder afholdtes normalt ugentligt.

Eksportkreditrådets Sekretariat organiseredes med efterhånden 6 kontorer (Garantikontor I-IV, Kautionskontor I-II) og en organisationsafdeling. I perioden 1960-79 fungerede Handelsmin.s 2. Afd., 4. og 5. Kt. ("Garantikontorerne") som ekspeditionskontorer for eksportkreditordningen; fra 1980 overtoges Industrimin.s 5. Kt. af Eksportkreditrådets Sekretariat. Efter 1988 var Sekretariatet organiseret med Organisationsafdeling, International Afd., Erhvervsafd. og Skadesafd. Med tiden fik Eksportkreditrådet arkivfælleskab med Danmarks Erhvervsfond (se ovf.) og med Eksportfremmerådet (se ndf.).

Henvisninger: Se under Danmarks Erhvervsfond. Eksportkreditrådet afgav årsberetning.

Indhold: Firmaregnskaber 1955-1984. *(HS-M/MH)*

Eksportfremmerådet 1976-90 2058

Eksportfremmerådet blev nedsat 1976 med hjemmel i lov 145 af 21.4.1965 om Danmarks Erhvervsfond §11, jf. lovbek. 125 af 17.3.1986. Det havde til opgave at tage initiativ til samlede eksportfremstød, at udpege særlige hindringer for dansk eksport, at overveje egnede foranstaltninger til overvindelse af sådanne hindringer og i givet fald at træffe fornødne beslutninger, endvidere

at give generelle anvisninger og vejledninger for støtten til eksportfremme samt at afgøre konkrete sager, som sekretariatet forelagde rådet, og at rådgive regeringen i eksportanliggender.

Rådet var sammensat af indtil 20 - fra 1987 17 - medlemmer, heraf repræsentanter for Udenrigsmin. og Industrimin. Forretningsordenen blev stadfæstet ved cirk. 63 af 25.2.1982, afløst ved cirk. 136 af 10.12.1985, cirk. 87 af 25.5.1987 og cirk. 133 af 2.11. 1988. Jf. i øvrigt cirk. 62 af 25.2.1982 med bestemmelser vedr. anvendelse af midler af Danmarks Erhvervsfond til fremme af eksporten og cirk. 133 af 2.9.1987 vedr. retningslinjer for eksportfremmeordningen. Under rådet sorterede 1976-86 et Bevillingsudvalg og 1982-86 et Projektudvalg. Sekretariatsopgaverne - *Eksportfremmerådets Sekretariat* - varetoges af Sekretariatet for Danmarks Erhvervsfond, med hvilket Eksportfremmerådet fik arkivfælleskab. Fra 1988 blev sekretariatsforretningerne varetaget af Industri- og Handelsstyrelsen, som i konkrete enkeltsager traf afgørelse på rådets vegne, jf. forretningsorden af 3.11.1988 samt lov 394 af 13.6. 1990 §4 stk. 3.

Rådets lovgrundlag bortfaldt ved lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme §15 stk. 2 nr. 12, og opgaverne blev overtaget af de ved samme lov §5-9 oprettede organer: *Erhvervsudviklingsrådet*, *Eksportfremmerådet*, og *Bevillingsudvalget*. Industri- og Handelsstyrelsen blev sekretariat for disse råd. *(WR/MH)*

Industri- og Handelsstyrelsen 1988- 2424

Som led i Industrimin.s strukturomlægning oprettedes Industri- og Handelsstyrelsen pr. 1.1.1988 ved sammenlægning af Teknologistyrelsen (s.1298), Industrimin.s Licenskontor (s.1278), Eksportfremmerådets Sekretariat (se ovf.) og Direktoratet for Egnsudvikling. Sidstnævnte udgjorde herefter en afdeling i Silkeborg (s.1302); jf. lov 855 af 23.12.1987 om ændring af lov om valutaforhold m.fl. love. Endvidere blev forskellige sagområder udlagt fra Industrimin.s Departement til Industri- og Handelsstyrelsen. Styrelsen blev sekretariat for Erhvervsudviklingsrådet, Eksportkreditrådet og Bevillingsudvalget nedsat iht. lov 394 af 13.6.1990 om erhvervsfremme.

Indtil indførelsen af et samlet edb-journalsystem ca. 1991 fort-

sattes arkivdannelsen i de oprindelige institutioners særskilte journalsystemer, således at fælles administrative sager journaliseredes i den tidligere Teknologistyrelses journal.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Patenter mv.

Indenrigsministeriets patentsager 1864-94 1481
Patentkommissionen 1894-1924
Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet 1924-88
Patentdirektoratet 1988-

Patenter, varemærker og mønstre indtil 1924

Lovgivningen om patenter, varemærker og mønstre ("den industrielle ejendomsret") har baggrund i industriens og handelens vækst i det 19. årh. Ved bevilling af patenter og ved registrering af varemærker og mønstre anerkendte staten en tidsbegrænset eneret, som for mønstres vedkommende kunne forlænges et vist antal gange.

Patentsager: Et patent er en eneret til et produkt eller en produktionsmetode. Patentansøgninger behandledes 1830-48 i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiets Industri- og Fabrikkontor (se I s. 456), 1.1.1849-30.6.1894 i Indenrigsmin.s 1. Kontor, som indstillede til kgl. bevilling. Sagerne kaldtes normalt "eneretssager" eller "udelukkende bevillinger". Ministeriet indhentede teknisk vurdering af ansøgningerne hos Polyteknisk Læreanstalt.

Ved lov 69 af 13.4.1894 oprettedes *Patentkommissionen,* som skriftligt behandlede og afgjorde ansøgninger. Dens fem medlemmer (en jurist og fire teknisk sagkyndige) blev udnævnt af Indenrigsmin. for en periode af fem år. Til behandling af klager kunne Indenrigsmin. nedsætte særlige patentkommissioner, se ndf. Medlemstallet blev udvidet ved lov 34 af 16.3.1900 og 386 af 30.6.1919. Bevilgede patenter er blevet offentliggjort i Dansk Patenttidende (senere Patenttidende) med patentnumre i én række siden 1894.

Varemærkesager: Ved registrering af varemærke opnås eneret på en vares navn eller mærke. Ved lov 96 af 2.7.1880 oprettedes et varemærkeregister ledet af en honorarlønnet registrator. Registreringen begyndte 15.11.1880; den blev offentliggjort i Registreringstidende 1880-1905, i Registreringstidende for Vare- og Fællesmærker 1905-1988 og i Dansk Varemærketidende 1988-. I Varemærkeregisteret registreredes fra 1893 navnestempler for producenter og forhandlere af guld- og sølvvarer, se s. 1287. Sagsområdet ændredes ved lov 52 af 11.4. 1890 (harmonisering med norsk og svensk lovgivning), 71 af 29.3. 1904 (Island) og 57 af 12.1.1915 (begrebet særpræg).

Mønstersager: Ved mønster forstås forbilledet for ydre udstyr eller for et ornament. I henhold til lov 107 af 1.4.1905 kunne mønstre indføres i Mønsterregisteret. Administrationen blev henlagt til Varemærkeregisteret. Mønsterbeskyttelse var fra begyndelsen udtrykkeligt adskilt fra ophavsretsbeskyttelse.

Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet 1924-88

Direktoratet oprettedes ved lov 96 af 29.3.1924 (normeringslov for 1924-25) og trådte i funktion 28.6.1924. Patentkommissionens formand blev direktør; arbejdsområdet var de sager, som hidtil var blevet behandlet af Patentkommissionen, Varemærkeregisteret og Mønsterregisteret. Lovgivningen er ofte blevet ændret. De vigtigste love er 107 af 7.4. 1936, 192 og 193 af 1.9.1936, 324 af 28.11.1958, 211 og 212 af 11.6.1958 (fællesmærker), 479 af 20. 12.1967 (med ændringer i 1974 og 1978), der bl.a. bestemte, at Handelsmin. skulle nedsætte et Patentankenævn (se ndf.) og gav bestemmelser om nordiske patenter. Iht. lov af 27.5.1970 om mønstre nedsattes et Mønsterankenævn, se ndf. Fra 1971 udsendtes Dansk Mønstertidende.

Direktoratet var fra begyndelsen delt i en afdeling for patenter og en for varemærker. Ved lov 221 af 24.4.1974 oprettedes med

Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsen, fra 1988 Patentdirektoratet, opbevarer mere end 25 mio. patentpublikationer fra hele verden, som står til rådighed for offentligheden. Billedet viser læsesalen i Patentdirektoratets bygning i Tåstrup (fot. 1990, Patentdirektoratet).

virkning fra 1.10.1974 en afdeling for teknologisk service, som mod betaling kunne "løse særlige opgaver, der har karakter af teknologisk service"; denne delvis brugerfinansierede service er vokset stærkt.

Ved §§28-38 i lov 264 af 8.6.1978 blev bestemmelserne om nordiske patentansøgninger erstattet af bestemmelser om internationale patentansøgninger iht. Patentsamarbejdstraktaten.

Kommunale våben blev fra 1937 registreret i Varemærkeregisteret. Registreringen af navnestempler overgik pr. 1.4.1973 fra Varemærkeregistret til et register ført af Statens Kontrol med Ædle Metaller.

Patentdirektoratet 1988-

Vedr. lovgrundlaget for Patentdirektoratets opgaver se lovbek. 733 af 27.11.1989 om patenter, lovbek. 249 af 17.4.1989 om varemærker, lov 250 af 17.4.1989 om fællesmærker og lov 251 af 17.4.1989 om mønstre. Et nyt område blev reguleret ved lov 778 af 9.12.1987 om beskyttelse af halvlederprodukters udformning ("chips").

Danmark var i 1977 med til at oprette *European Patent Organisation,* men først ved lov 368 af 7.6.1989 lykkedes det at skaffe det nødvendige 5/6-flertal for dansk deltagelse i EPOs europæiske (og i stigende grad internationale) samarbejde, som betød, at EPO kunne udstede patenter med gyldighed i Danmark.

Patentsagernes ordning

Indenrigsministeriets patentsager journaliseredes 1849-84 som almindelige journalsager i ministeriets 1. Kt.s journal (s. 206). Derefter førtes 1885-94 i Indenrigsmin. en særlig patentjournal med tilhørende patentjournalsager, mens brevkopier fortsat indførtes i 1. Kt.s alm. kopibogsrække og bevilgede patenter i ekspeditionsprotokollerne (Sekretariatet).

Ved Patentkommissionens oprettelse i 1894 udtoges patentsagerne fra perioden 1864-84 fra Indenrigsmin.s 1. Kt.s journalsager og udleveredes til Patentkommissionen (for 1864-73 udtoges kun beskrivelser og tegninger, for 1874-84 hele sagen; enkelte sager blev overset og er endnu blandt 1. Kt.s alm. journalsager). Endvidere udleveredes patentjournalen med tilhørende sager 1885-94. De udleverede sager omfattede både de bevilgede og de afslåede patentansøgninger.

I Patentkommissionen omordnedes Indenrigsmin.s patentsager 1864-94 og henlagdes efter det prøjsiske patentklassifikationssystem i 89 klasser efter emne og herunder kronologisk. Afslåede ansøgninger 1885-94 forblev dog henlagt efter patentjournalens journalnumre.

Også den tekniske behandling af patentansøgninger overgik i 1894 til Patentkommissionen, som fra Polyteknisk Læreanstalt fik udleveret journalsager 1875-94 herom. Disse sager, som kun indeholder koncept til erklæring, og tilhørende protokoller (registre, kopibøger, journaler) indgår nu atter i Polyteknisk Læreanstalts arkiv (s.766). Sager før 1875 indgår i Polyteknisk Læreanstalts alm. journal.

I 1894 påbegyndtes en ny fortløbende patentnummerrække for registrerede patenter (både danske og udenlandske), og opfindelsen blev beskrevet i Dansk Patenttidende (både bevilgede, afslåede og tilbagetrukne ansøgninger). Alle patentsager henlagdes efter ansøgningsnummer (journalnummer). Sagerne betegnes nu "Danske patentansøgninger", da sager vedr. udenlandske patenter er kasseret.

Fremfinding af patentsager: Til patentsager *1849-63*, som indgår i Indenrigsmin.s 1. Kt.s alm. journalsager, kan benyttes 1. Kt.s brevbogsregistre under rubrum "Polyteknisk Læreanstalt", hvor journalnummeret oplyses. Endvidere er patentansøgninger indført i journalregistrene (indbundet sammen med hver årgangs

journal) under E (eneret) fra 1855. Registrene til ekspeditionsprotokollerne (Sekretariatet) omfatter kun bevilgede patenter og oplyser først journalnummer fra 1861.

Patentsager *1864-84* er nu blandt de omlagte patentsager. De kan identificeres ved de ovf. omtalte hjælpemidler, men er ikke henlagt efter journalnummeret, men i grupper efter klasseciffer, herunder efter bevillingens dato, ansøgerens navn (opfinder el. firma) og evt. opfindelsens genstand. 1864-73 indeholder de omlagte patentsager kun ansøgning med beskrivelser og evt. tegninger, mens resten af sagens akter er forblevet i Indenrigsmin.s 1. Kt.s alm. journalsager. Henvisning til klassenumre og journalnumre kan ses af Rigsarkivets eksempler af "Patenter (Eneretsbevillinger) udtagne i Danmark 1864-94" og af et kartotek, hvori sagerne er anført klassevis, herunder kronologisk (se Hjælpemidler).

Patentsager *1885-94* er nu blandt de omlagte patentsager og fremfindes på samme måde som sagerne 1864-84. Dog er sager vedr. afslåede patentansøgninger fortsat henlagt i journalnummerorden efter Indenrigsmin.s patentjournal.

Patentsager *1894ff.* (danske; bevilgede og afslåede) er henlagt efter ansøgningsnummer (journalnummer). Journalerne og patentkartoteket er i Patentdirektoratet (læsesalen), hvorfra der kan oplyses om ansøgningsnr. med udgangspunkt i et givet patentnummer. Undersøgelse efter opfinder eller emne må fortages på Patentdirektoratets læsesal.

Henvisninger: Dansk Patentvæsen gennem Halvtreds Aar, 1944. *Varemærker: Registreringspraksis 1880-1980,* 1980. Årsberetninger 1974ff. Statistikker 1988ff.

Ernst Colov (formand for de særlige patentkommissioner 1953 -66), Privatarkiv nr. 6839.

Hjælpemidler: Materiale til en vejledning om Indenrigsministeriets arkiv, Rigsarkivets 2. Afd., 1975 (dupl.) s.53-56.

Patenter (Eneretsbevillinger) udtagne i Danmark 1864-94 (udarbejdet af Chr. Wolff og P. Hofman-Bang), 1875-95 (anfører bevilgede patenter i patentnr.orden m. navne- og genstandsregistre. Patentkommissionens eksemplar (2 bd.) i Rigsarkivet indeholder oplysning om nummer efter det prøjsiske klassifikationssystem, journalnummer i Indenrigsmin. og evt. patentnr. i

Dansk Patenttidende for sager afgjort af Patentkommissionen efter april 1894).

Kartotek over omlagte patentsager 1864-94 ordnet efter klasser, dvs. i samme orden som sagernes henlæggelse, med oplysning om, hvorvidt der hører tegning til sagen.

Om klassernes indhold: *Gruppeneinteilung der Patentklassen. Bearbeitet im Reichspatentamt (4. Aufl.)*, Berlin 1926. *Alphabetisches Stichwörterverzeichnis zum Verzeichnis der deutschen Patentklassen (1. Aufl.)*, Berlin 1914.

Indhold: Indenrigsministeriets. patentjournal 1885-94 (bevilgede og afslåede ansøgninger). Patentjournalsager 1885-94 (afslåede ansøgninger). Patentsager 1864-94 (omlagt i grupper efter emneklassifikation).

Patentkommissionen 1894-1924 og Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet 1924-88:

Patentsager: Danske patentansøgninger 1894-1963 (henlagt efter ansøgningsnr. = journalnr.). Erklæringer til ansøgninger om eneret 1894-97. Kopibøger 1915-50 (1915 nr. 1 mgl.). Kopibogsregistre 1915-50. Emneregister til patentbevillinger. Hovedkassebøger 1894-1924. Hovedbøger 1931-60. Tilførselsbog 1961-70.

Varemærkesager: Afviste anmeldelser af varemærker 1884 -1936. Fortegnelser over andragender om tilbageførsel af konfiskerede tyske varemærker 1953-59. Anmeldelser om tilførsler til Varemærkeregisteret 1961-71. Hovedbøger 1931-40.

Mønstersager: Registre over mønstre 1905-36. Protokol over anmeldte mønstre 1905-37.

Navnestempelsager: Navnestempelregister 1893-1961. Journal over navnestempler 1893-1961. Journal over navnestempler 1893 -1973. Fortegnelse over navnestempler 1937-67 (vedr. forfald og evt. fornyelse). Sager vedr. udslettede navnesager 1893-1972. *(SR)*

De Særlige Patentkommissioner 1894-1967 1484

Iht. lov 69 af 13.4.1894 §19 kunne Patentkommissionens afgørelser (se ovf.) prøves ved særlige af ministeren nedsatte kom-

missioner bestående af en formand og fire medlemmer; medlemmerne udnævntes under hensyn til de foreliggende sager. Virksomheden finansieredes delvis ved gebyrer. Sagsdannelsen fandt sted i Handelsmin. på fast journalnummer 50 (indtil ult. 1946) og fast nr. 267 (1947-67).

Kommissionernes arkivalier indgår i Handelsmin., Ujournaliserede sager: Kendelsesprotokoller 1895-1967 (nr. 104a), Sager 1895-1959 (nr. 104), Mødelister 1912-20, regnskabsbilag 1913-18, honorarbilag 1918-29, kassebog 1929-51 (nr. 105). Andre arkivalier indgår i Patentankenævnets arkiv, se ndf. *(SR)*

Patentankenævnet 1968- 1482

Til afløsning af De Særlige Patentkommissioner (se ovf.) nedsatte handelsministeren iht. lov 479 af 20.12.1967 §8 et nævn til behandling af klager over Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenets afgørelser. Nævnet bestod af indtil 18 medlemmer udnævnt for 5 år ad gangen; dets afgørelser kunne ikke indbringes for højere administrativ myndighed. Virksomheden finansieres ved gebyrer. Bek. 203 af 28.3.1988 om Patentankenævnet (Ankenævnet for Industriel Ejendomsret) indordnede Mønsterankenævnets kompetence (se ndf.) i Patentankenævnet og tillagde nævnet kompetence i varemærkesager.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Mønsterankenævnet 1970-88 1483

Iht. lov 218 af 27. maj 1970 §22 nedsatte handelsministeren et nævn til behandling af klager over mønsterregistreringen. Nævnet bestod af en fast formand udnævnt for højst 5 år ad gangen og to medlemmer udnævnt til de foreliggende sager. Nævnets afgørelser kunne ikke indbringes for højere administrativ myndighed. Mønsterankenævnets virksomhed finansieredes ved gebyrer. Det indordnedes 1988 i Patentankenævnet, se ovf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(SR)*

Dispachører, revisorer, mæglere, translatører

Dispachørkommissionen 1817- 1525

I forordning af 22.12.1808 om mæglere bestemtes, at disse ikke måtte befatte sig med udstedelse af dispache, dvs. fordeling iht. søloven af tab, skade og omkostninger på skib, ladning og fragt ved såkaldt fælles havari (havari grosse). På Sø-Assurence Kompagniets initiativ fastlagdes ved reskript af 19.2.1817 bestemmelser om en eksamen for dispachører, og der nedsattes en eksamenskommission. Resultatet af eksaminer skulle indberettes til Danske Kancelli. Senere bestemmelser om betingelserne for at underkaste sig dispachøreksamen, herunder juridisk embedseksamen, er i Indenrigsmin.s skr. af 23.7.1861 og Handelsmin.s skr. af 19.6.1914. Bestemmelserne af 1817 afløstes af lov 138 af 28.4. 1931 (næringsloven) §§78-80, der atter afløstes af lov 215 af 8.6. 1966 om dispachører, hvorefter dispachører beskikkedes af handelsministeren efter at have bestået dispachøreksamen for en af handelsministeren nedsat kommission. Kommissionen var tillige rådgivende for handelsministeren ved administrationen af lov om dispachører, jf. bek. 399 og 400 af 2.12.1966 om dispachørvirksomhed og om Dispachørkommissionen samt forretningsorden for Dispachørkommissionen af 22.9.1967 (Ministerialtid. 1967 s.644).

Dispachører sorterede under Justitsmin. (1. Kt.) til 1.1.1849, hvor sagområdet overgik til Indenrigsmin. (1. Kt.). Herfra overførtes det ved kgl.res. af 17.12.1908 til Ministeriet for Handel og Søfart (Industriministeriet). 1.1.1988 udlagdes sagområdet til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. I perioden 1936-90 blev dispachøreksamen afholdt fem gange; i 1990 var der tre praktiserende dispachører i Danmark.

Kommissionens arkiv består af eksamensprotokoller 1879ff (2 bd.; ikke afleveret). Kommissionens sager indgår i øvrigt i Handelsmin./Industrimin.s arkiv.

Henvisninger: Collegialtid. 1817 s.235-36. Bet. II afgivet af handelsmin.s. næringslovkommission, 1965 (374/Sv.504) s.131ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Revisoreksamenskommissionen 1913-30 1521
Revisorkommissionen 1930-

Ved lov 117 af 14.5.1909 indførtes beskikkelse af autoriserede revisorer. Betingelsen for at opnå beskikkelse var bl.a., at man godtgjorde at være i besiddelse af de for revisorhvervet fornødne kundskaber gennem en prøve aflagt for en kommission nedsat af Ministeriet for Handel og Søfart. For at undgå at veletablerede og anerkendte revisorer skulle gennemgå en prøve, ville den ikke blive krævet af dem, der i de første 5 år efter lovens ikrafttræden beskikkedes til autoriserede revisorer.

Herefter fastsattes bestemmelserne om autoriserede revisorer ved kgl. anordning 211 af 25.7.1913. Der nedsattes en *Revisoreksamenskommission,* bestående af 7 af ministeren udnævnte medlemmer. Bestemmelserne om kommissionen forblev uændrede ved følgende lovændringer, dog blev dens navn ved lov 124 af 15.4.1930 om statsautoriserede revisorer og bek. 199 af 25.6. 1930 ang. prøven for statsautoriserede revisorer ændret til *Revisorkommissionen.*

Lovbestemmelserne om statsautoriserede revisorer blev optaget i lov 138 af 28.4.1931 (næringsloven) §§65-73 i forbindelse med andre næringsdrivende med offentlig autorisation (mæglere, dispachører, translatører, vejere og målere). Næringslovkommissionen af 1954 anbefalede i betænkning II (1965) at imødekomme revisorernes ønske om påny at få en særskilt lov, hvilket skete ved lov 68 af 15.3.1967, jf. Folketingstid. 1966/67, A sp. 1029ff. Revisorkomissionen var herefter ikke udelukkende eksamenskommission, men havde tillige som opgave at bistå handelsministeren ved lovens administration. Administrationen af lovgivningen vedr. revisorer udlagdes 1.1.1988 til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Revisorkommissionens ældre arkiv indgår i Handelsministeriets gruppe: Ujournaliserede sager nr.177 litra g, k, h, i, j, f: Materiale vedr. ansøgning om at indstille sig til eksamen 1935-72, Karakterprotokoller 1916-42, Opgaver 1946-57, 1959-70, Besvarelser 1951, Beretning af 28.5.1952 af Thorkild Bruun. Nr.293: Korrespondance m. A.Busch-Sørensen og H.Jespersen 1960. - Fra 1974 indgår kommissionens sager i Handelsmin.s journal på j.nr. 238 (alm. sager) og j.nr.239 (eksamenssager), fra 1981 henholdsvis j.nr. 488 og 489. Eksamensprotokoller 1942ff. m.fl. arkivalier udgør selvstændigt arkiv. Opgavebesvarelser er kasseret.

Henvisninger: *Revision og Regnskabsvæsen. Tidsskrift for Erhvervsøkonomi og Skatteforhold (særnr.)*, januar 1957. Bet. II afgivet af handelsministeriets næringslovkommission, 1965 (374/ Sv.504) s.7ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Revisornævnet 1967- 2104

Revisornævnet oprettedes ved lov 68 af 15.3.1967 om statsautoriserede revisorer §§18-22 med den opgave at påkende sager om revisorers tilsidesættelse af deres pligter, rejst på begæring af handelsministeren eller af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer. Nævnet kunne tildele advarsler eller irettesættelser eller ikende bøder, i grovere tilfælde frakende beskikkelsen midlertidigt eller på ubestemt tid. Nævnets afgørelser kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Nævnet udpegedes af handelsministeren/industriministeren, og havde som formand en dommer samt 4 andre medlemmer, hvoraf 2 skulle være statsautoriserede revisorer, og 2 skulle have henholdsvis nationaløkonomisk eller juridisk uddannelse.

Ved §11 i lov 220 af 27.5.1970 om registrerede revisorer fik nævnet tillige til opgave at behandle sager om disse, jf. lovbek. 56 af 19.1.1989.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Mæglerkommissionen 1932- 1523

En mægler er en selvstændig forretningsmand, hvis virksomhed er at være upartisk autoriseret mellemmand ved afslutning af forretninger af forskellig art. Den ældre ordning af mæglervæsenet (forordning af 22.12.1808, jf. plakat af 29.12.1817) gjaldt kun for Kbh. og de købstæder, hvor der var udstedt mæglerartikler. I andre byer (Esbjerg, Helsingør og Rønne) og på landet var erhvervet som mægler frit. Mæglere inddeltes i fire klasser, af hvilke assurancemæglere (tegning af navnlig søforsikring) faldt bort ved lov 138 af 28.4.1931 (næringsloven), hvis §§81-84 indeholdt bestemmelser vedr. veksel-, vare- og skibsmæglere. Erhvervet som vekselmægler, som bestod i afslutning af handel med veksler, aktier og obligationer, døde ud på denne tid, og handel med værdipapirer reguleredes ved næringslovens bestemmelser om vekselerere. Beskikkelse som statsautoriseret skibsmægler (bistår med og hæfter over for toldvæsenet for skibes toldklarering) og statsautoriseret varemægler krævede aflæggelse af en prøve for en af Ministeriet for Handel og Industri nedsat kommission.

Iht. lov 69 af 15.3.1967 om skibsmæglere og varemæglere, der afskaffede betegnelsen "statsautoriseret", bistod Mæglerkommissionen Handelsmin. (Industrimin.) med administrationen af loven, herunder administrationen af den særlige eksamen (indstilling, eksamenskrav, afholdelse af eksamen og bedømmelse), beskikkelse, fratagelse af beskikkelse og regler for virksomhed som mægler mv. Jf. forretningsorden for Mæglerkommissionen af 14.6.1968 (Min.tid. nr.133) og bek. 407 af 5.8.1981 om mæglereksamen. Administrationen af lovgivningen vedr. mæglere udlagdes 1.1.1988 til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen med Industrimin.s Erhvervsankenævn som endelig administrativ klageinstans.

Mæglerkommissionens arkiv indgår i Handelsmin.s gruppe: Ujournaliserede sager nr.149: "Oversigt over Mæglervæsenet i Danmark" (ms m. bilag), 1923. Afgjorte sager 1932-58. Kronologiske sager 1958-72. Karakterprotokol 1932-59. Eksamensbesvarelser 1965-77. Eksamensopgaver 1944-71.

Henvisninger: Bet. II afgivet af handelsmin.s næringslovkommission, 1965 (374/Sv.504) s.67ff. *(WR)*

Ejendomsmæglerkommissionen 1932- 1524

Med hjemmel i §85 i lov 138 af 28.4.1931 (næringsloven) udstedte handelsministeren bekendtgørelse 223 af 25.8.1932 angående ejendomsmæglerprøven. Der nedsattes en Ejendomsmæglerkommission bestående af 3 af ministeren udnævnte medlemmer, for hvilken den anordnede prøve skulle aflægges. Ved lov 171 af 12.4.1949 blev det en lovfæstet betingelse for at erhverve næringsbrev som ejendomsmægler, at denne prøve var bestået. Den gav ret til at anvende betegnelsen "statseksamineret ejendomsmægler".

Ved næringsloven af 1966 (212 af 8.6.) udgik bestemmelserne om ejendomsmæglerne af loven. Disse fik en særlig lov (218 af 8.6.1966), og Ejendomsmæglerkommissionen fik den udvidede opgave at bistå handelsministeren (nu: industriministeren) ved administrationen af lov om ejendomsmæglere. Den skulle bestå af mindst 3 medlemmer, hvoraf 1 skulle have den juridiske uddannelse og 1 være ejendomsmægler. Kommissionens forretningsorden fastsattes ved cirkulære 191 af 22.9.1967. Bestemmelser om ejendomsmæglerprøven blev fastsat ved bek. 402 af 2.12.1966, senere ved bek. 164 af 2.5. 1975. Ved bek. 418 af 9.8.1977 blev ejendomsmæglerprøven henlagt til handelsskolerne, hvor den aflagdes som afslutning på skolernes statskontrollerede specialkursus i ejendomshandel efter de herom af Undervisningsministeriet fastsatte regler. Ejendomsmæglerkommissionen ophørte hermed at virke som eksamenskommission, men vedblev at bistå ministeren ved administrationen af ejendomsmæglerloven.

Administrationen af lovgivningen om ejendomsmæglere, herunder beskikkelser, udlagdes 1.1.1988 til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, jf. lov 218 af 23.12.1987.

Ejendomsmæglerkommissionen havde selvstændig arkivdannelse fra 1932.

Henvisninger: Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 220 og 220a.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Translatøreksamenskommissionen 1909-66 1522

Translatørkommissionen 1967-

Kgl. bevilling som translatør og tolk udstedtes ad mandatum af Danske Kancelli (kgl. res. af 4.7.1800), fra 1849 af Indenrigsmin. (1. Kt.). En ved kgl. res. af 1.6.1858 nedsat eksamenskommission synes ikke at have været i virksomhed; bevilling som translatør udstedtes af Indenrigsmin. på grundlag af attest fra anerkendte sprogkyndige (universitetslærere og kgl. beskikkede translatører) eller efter bestået eksamen fra den i 1888 oprettede private læreanstalt "Kjøbenhavns Sprogkonservatorium". Sager vedr. translatører overgik til Handelsmin. ved kgl. res. af 17.12. 1908. Efter ønske fra forskellig side om en skærpelse af kravene indførtes ved kgl. res. af 13.4.1909 (jf. bek. 288 af 8.11.1911) en særlig offentlig eksamen, som skulle aflægges for en af Handelsmin. beskikket *Translatøreksamenskommission*. Disse bestemmelser videreførtes i lov 138 af 28.4.1931 (næringsloven) §74-77, jf. de særlige bestemmelser i retsplejelovens §149 om anvendelse af translatører og tolke i retssager. Ved lov 213 af 8.6.1966 bortfaldt det ved næringsloven af 1931 indførte udtryk "statsautoriseret", og handelsministeren bemyndigedes til ved bekendtgørelse at fastlægge de nærmere regler om eksamen og bestemmelser for translatørers og tolkes virksomhed. Kun personer beskikket som translatør og tolk måtte benytte betegnelsen "translatør". Til bistand for handelsministeren ved administrationen af loven skulle denne nedsætte en *Translatørkommission*. Eksamen skulle herefter ikke blot kunne aflægges for Translatørkommissionen, men også på anden måde, f.eks. på en højere læreanstalt. Fra 1972 ophørte Translatørkommissionen at fungere som eksamenskommission, og afholdelse af eksamen overgik helt til handelshøjskolerne. Administrationen af lovgivningen vedr. translatører og tolke udlagdes 1.1.1988 til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen med Industrimin.s Erhvervsankenævn som endelig administrativ klageinstans.

Translatøreksamens- og Translatørkommissionens arkiv indgår i Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 176: Journal 1912-35. Skriftlige opgaver 1909-72. Mødereferater, korrespondance, diverse 1952-72.

Henvisninger: Bet. II afgivet af handelsmin.s næringslovkommission, 1965 (374/Sv.504) s.139ff. - Min.for Handel og Søfart: Relations- og resolutionsprotokol 1908-09 nr.34. *(WR)*

Erhvervsforhold. Registrering af selskaber

Overbevillingsnævnet 1924-70 2317

Landsbevillingsnævnet 1970- 1539

I beværterloven af 1912 (104 af 10.5.) var meddelelse af bevilling til udskænkning af stærke drikke et lokalt anliggende, men lovens §21 bemyndigede indenrigsministeren til ekstraordinært at meddele bevillinger, hvor særlige omstændigheder talte for det. Det tog især sigte på offentligt ejede bygninger, jernbanestationer, teatre o.l. I en betænkning afgivet 1918 af Den 2. Ædruelighedskommission (s.13ff.) foresloges det at lægge denne særlige bevillingsmyndighed i hænderne på et nævn med en af indenrigsministeren udnævnt formand og medlemmer, der repræsenterede Rigsdagen og kommunale interesser. Nævnet skulle i visse tilfælde tillige fungere som ankenævn for de lokale bevillingsmyndigheder.

Ved lov 99 af 29.3.1924 om beværtning og gæstgiveri samt om handel med stærke drikke §21 oprettedes *Overbevillingsnævnet* med de af kommissionen foreslåede beføjelser med undtagelse af funktionen som ankenævn. I nævnet var Rigsdagen og de kommunale sammenslutninger repræsenteret. Medlemstallet udvidedes ved lov 129 af 15.3.1939 og lov 207 af 7.6.1958.

Ved bek. 137 af 23.4.1924 blev sager vedrørende beværternæring overført fra Indenrigsmin. til Handelsmin.

Ved lov 121 af 25.3.1970 om restaurations- og hotelvirksomhed mv. §13 afløstes Overbevillingsnævnet af *Landsbevillingsnævnet*, som gav og fornyede alkoholbevillinger, der var begrænsede eller

betingede, samt i tilfælde, hvor virksomheden blev drevet i ejendomme tilhørende staten eller i jernbanetog, luftfartøjer og skibe i fart eller i kommunalt ejede restaurations- eller hotelbygninger. Derudover var nævnet ankeinstans med hensyn til afslag på at give eller forny en bevilling til servering af stærke drikke (§11 stk. 2). Endvidere kunne nævnet fratage en bevillingshaver bevillingen, hvis virksomheden blev drevet på uforsvarlig måde.

Nævnets mange omgørelser af kommunale afslag på ansøgninger om alkoholbevilling medførte kritik og opfattedes som en tilsidesættelse af det kommunale selvstyre og ansås for at medføre ædruelighedsmæssige problemer. Det medførte i 1978, at afgørelser truffet af en kommunalbestyrelse med alle tilstedeværende medlemmers stemmer kun kunne ændres af Landsbevillingsnævnet ved en enstemmig afgørelse (lov 140 af 29.3.1978). I 1986 indskrænkedes nævnets kompetence yderligere; det var herefter ikke ankeinstans, men gav, fornyede og fratog alkoholbevillinger for virksomheder i ejendomme, der tilhørte staten eller en kommune eller i jernbanetog, luftfartøjer og skibe i fart (lov 260 af 22.5.1986).

Landsbevillingsnævnet bestod af en formand, der skulle have juridisk uddannelse, samt 4 andre medlemmer, hvoraf 2 skulle repræsentere kommunerne og de 2 andre være uafhængige af kommunale interesser og af erhvervsinteresser, der berørtes af loven. Ved lovændringen i 1986 reduceredes antallet af medlemmer til 2 foruden formanden.

Pr. 1.1.1988 udlagdes sager vedr. alkoholbevillinger til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, jf. lov 851 af 23.12.1987.

Overbevillingsnævnets og Landsbevillingsnævnets sekretariatsforretninger varetoges af Handelsmin.s/Industrimin.s Departement, i hvis journal dets sager har numrene 277, 476, 478 og 481.

Henvisninger: Bet. afgiven af den af Indenrigsmin. under 16. Juli 1914 nedsatte 2den Ædruelighedskommission, 1918 (Sv.1337). Bet. ang. Revision af Beværterlovgivningen afgivet af Kommissionen af 1934 ang. Alkoholspørgsmaalet, 1938 (Sv.1342). Heri s. 94-104: Overbevillingsnævnets virksomhed i Aarene 1925-36. Bet. afgivet af Handelsmin.s beværterlovudvalg, 1969 (539/Sv. 1355). Folketingstid. 1985/86 A sp. 4783-90. *(NP/WR)*

Lukkelovsankenævnet 1970-76 2105
Butikstidsankenævnet 1976-89

Ved lov 264 af 10.6.1970 (lukkeloven) §7 fik kommunalbestyrelserne mulighed for i visse tilfælde at fastsætte udvidede åbningstider for butikker, f.eks. i områder, der i udpræget grad benyttedes til sommer- og weekend-ophold, ved større trafikknudepunkter o.l. Kommunalbestyrelsernes afgørelser kunne indbringes for et ankenævn, *Lukkelovsankenævnet*, bestående af en formand, som skulle have den juridiske uddannelse, samt 2 andre medlemmer, der skulle være uafhængige af kommunale og organisationsmæssige interesser. Kun foreninger eller organisationer, som handelsministeren bemyndigede dertil, kunne indbringe sager for nævnet og begære påtale af overtrædelser. En fortegnelse over disse er i bek. 285 af 17.6.1970 om påtaleret mv. efter lukkeloven. Afgørelserne kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Samtidig med gennemførelsen af ovennævnte lov nedsattes en kommission med den opgave at vurdere de samfundsmæssige og erhvervsøkonomiske virkninger af lukkelovgivningen. Den afgav betænkning i 1975. Herefter gennemføres lov 218 af 28.4.1976 om butikstid. Bestemmelserne om anke af kommunalbestyrelsernes afgørelser forblev uændrede, men i overensstemmelse med lovens nye titel skiftede ankenævnet navn til *Butikstidsankenævnet*. Nævnets forretningsorden blev fastsat i bek. 352 af 11.6. 1976. Fra 1988 hørte sager vedr. nævnet under Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, jf. lov 851 af 23.12.1987 §16. Samtidig bestemtes, at også visse afgørelser truffet af politimestre kunne ankes til Butikstidsankenævnet. Nævnet ophævedes pr. 1.10.1989 ved lov 328 af 24.5.1989.

Nævnet var selvstændigt arkivdannende.

Henvisninger: Butikstiden. Bet. ang. revision af lukkeloven afgivet af Lukkelovskommissionen af 1970 (735/Sv.2614), 1975. - Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 374 og 396.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Fordelingsnævnet vedr. visse fra Udlandet Modtagne Erstatninger (Globalerstatningsnævnet) 1958- 2403

Nævnet nedsattes iht. lov 179 af 7.6.1958, der vedrørte fordelingen af erstatninger, der efter aftale mellem Danmark og en anden stat af denne måtte blive udbetalt til den danske regering som en samlet godtgørelse (globalerstatning) for tab opstået for danske borgere som følge af foranstaltninger fra denne anden stats side, f.eks. ved nationalisering af ejendom.

Nævnet, der også kaldtes Globalerstatningsnævnet, skulle nedsættes af handelsministeren og bestod af en af handelsministeren i samråd med justitsministeren udnævnt formand, der skulle opfylde betingelserne for at kunne udnævnes til dommer samt 3 andre medlemmer udpeget af henholdsvis udenrigsministeren, finansministeren og handelsministeren. Nævnet blev udpeget ved Handelsministeriets skrivelse af 22.8.1958.

Pr. 1.1.1988 udlagdes handelsministerens beføjelser iht. loven til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, og det bestemtes, at nævnets afgørelser ikke kunne indbringes for højere administrativ myndighed (lov 851 af 23.12. 1987, jf. forretningsorden for nævnet ved bek. 146 af 16.3.1988).

(Jf. Fordelingsnævnet iht. lov 242 af 10.6.1960 s.1474.)

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1957/162-2. Justitsmin. 1.Kt., j.nr. 1958/G 851.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Aktieselskabsregistret 1917-87 1487
Erhvervs- og Selskabsstyrelsen 1988- 2434

Aktieselskabsregistret oprettedes ved lov 468 af 29.9.1917 om aktieselskaber §48ff., jf. lov 270 af 13.6.1973 om aktieselskaber §154ff. og lov 371 af 13.6.1973 om anpart-selskaber §124ff. Aktieselskabsregistret lededes af en overregistrator og udgav Registreringstidende.

I forbindelse med Aktieselskabsregistrets 25 års jubilæum afholdt daværende og tidligere ansatte 1.2.1943 en fest i Wivex i København. Siddende fra venstre: Assistent Ella v. Munthe af Morgenstierne, klasselotteridirektør Eggert Balthazar-Christensen, kasserer Inger Rode, overregistrator 1917-39 H.B. Krenchel, journalfører Ida Rathsack, overregistrator 1939-57 Henning Lage, ekspeditionssekretær Anne Marie Jørgensen, kontorchef Estrid Wätzold Jacobsen. Stående fra venstre: Ministersekretær, fra 1945 sparekassedirektør Ejnar Qvist, sekretær, fra 1953 ekspeditionssekretær i Handelsministeriet C.E. Steinø, assistent Lis Bloch Jørgensen, sekretær, fra 1962 kontorchef Niels Faaborg Ottosen, sekretær, 1973-80 overregistrator Viggo Larsen, fuldmægtig, fra 1972 afdelingschef i Handelsministeriet Jørgen Worm, fuldmægtig i Handelsministeriet, 1957-72 kontorchef i Aktieselskabsregistret Alf Kr. Jensen, assistent, fra 1949 kasserer Eva Hallas-Møller, sekretær Sigurd Veng Christensen, fuldmægtig, fra 1946 ekspeditionssekretær Niels Guttmann Eriksen, sekretær, fra 1951 dommer, 1966-81 forligsmand C.O. Christensen.

Til Aktieselskabsregistret anmeldtes oprettelse af nye selskaber, ændring af vedtægter, aktiekapital og bestyrelsens sammensætning mv. samt ophævelse af selskaber. Årsregnskaber og statusopgørelser indsendtes til registret. Aktieselskabsregistret kontrollerede, at lovens forskrifter overholdtes og indberettede overtrædelser eller forsømmelser til industriministeren (handelsministeren). Udenlandske selskaber skulle anmelde forretningsafdelinger her i landet til Aktieselskabsregistret. Lovene af 1973, der indførte anpartsselskabsformen, tilpassede aktieselskabslovgiv-

ningen til etableringsregler mv. inden for EF. Ved lov 286 af 6.6. 1984 henlagdes registreringen af erhvervsdrivende fonde til Aktieselskabsregistret, som endvidere førte Foreningsregistret, se ndf.

Aktieselskabsregistret ophævedes som institution ved oprettelsen pr. 1.1.1988 af *Erhvervs- og Selskabsstyrelsen* (lov 851, 852 og 853 af 23.12.1987), som foruden registrering af aktie- og anpartsselskaber, erhvervsdrivende fonde og føring af Foreningsregistret tillige overtog registrering af selskaber, som tidligere hørte under Forsikringstilsynet og Tilsynet med Banker og Sparekasser. Fra Industrimin.s Departement udlagdes samtidig administrationen af den næringsretlige lovgivning til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (sager vedr. revisorer, ejendomsmæglere, translatører og tolke, skibs- og varemæglere, dispachører, butikstid, restaurations- og hotelvirksomhed, fordeling af udenlandsk erstatning) samt Industrimin.s Legaliseringskontor.

Henvisninger: Udkast til Lov om Aktieselskaber m.m. med tilhørende Motiver, 1901 (Sv. 483). Udkast til Love om Aktieselskaber, Kommanditaktieselskaber samt Andelsforeninger med tilhørende Motiver og Bilag, 1910 (Sv. 484). Bet. om revision af aktieselskabslovgivningen, 1964 (362/Sv.503). Bet. om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning, 1969 (540/Sv.506).

Indhold: Brevkopier 1918-65. Brevbøger 1940-58. Journaler 1918 -58. Hævede selskaber 1918-68 (henlagt efter dato for selskabernes hævelse). Kassejournaler 1938/39-1954/55. *(NP/WR)*

Foreningsregistret 1918- 1488

Ved lov 168 af 20.3.1918 om bestemmelser mod uretmæssig konkurrence og varebetegnelse (§15) bemyndigedes handelsministeren til at oprette et register, i hvilket foreninger, hvis formål var at værne erhvervsinteresser, kunne optages efter anmeldelse. Ved optagelsen opnåedes eneret til at benytte foreningens navn og dens registrerede særlige kendetegn. Ved lov 87 af 30.6.1919 om beskyttelse af foreningsnavne udvidedes registreringen til også at omfatte foreninger eller sammenslutninger til fremme af andre samfundsnyttige formål.

If. lov 285 af 18.5.1921 om Foreningsregistret kunne der i dette optages her i landet hjemmehørende foreninger eller sammenslutninger med lovligt øjemed, forsåvidt de ikke kunne optages i andre af staten oprettede registre. Foreninger og sammenslutninger med nationalt, politisk eller religiøst formål var udelukket fra optagelse. Denne undtagelse bortfaldt med lov 100 af 31.3. 1926 om Foreningsregistret, jf. lovbek. 115 af 14.4.1926. I registret kunne herefter tillige optages oplysninger om en forenings bestyrelse, direktion mv., herunder hvem der underskriftsmæssigt forpligtede den.

Registreringen var frivillig. Grundlovens §78 udelukkede, at registrering kunne gøres til betingelse for foreningsdannelse.

Foreningsregistrets forretninger varetoges af Aktieselskabsregistret, fra 1.1.1988 af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, der førte et alfabetisk register over registrerede foreninger.

Indhold: Hævede foreninger 1927-65. *(NP)*

Finans- og forsikringstilsyn

Sparekassetilsynet 1880-1963 1478

Før 1880 var sparekasser ikke underlagt statslig kontrol. I 1878 måtte Spare- og Laanekassen i Århus imidlertid træde i likvidation, og en efterfølgende undersøgelse viste betænkelige mangler. Som følge heraf blev der ved lov 64 af 28.5.1880 om spare- og lånekasser lagt faste regler for sparekassernes virke, og der blev oprettet et embede som *sparekasseinspektør*. Denne skulle føre løbende tilsyn med sparekasserne, og sparekassernes regnskab skulle årligt indsendes til ham. Ved lov 87 af 13.4.1910 udvidedes tilsynets økonomiske grundlag, idet medhjælpsbevillingen firedobledes. I 1912 ændredes tilsynets finansiering, således at sparekasserne herefter bidrog med et beløb fastlagt i forhold til størrelsen af sparernes samledes tilgodehavende (lov 45 af 5.3.1912).

Tilsynet sorterede under Indenrigsmin., indtil det pr. 15.9.1913 overgik til Handelsmin. Sparekasseloven blev revideret ved lov 539 af 4.10.1919 og ved lov 159 af 18.5.1937. Ved bek. 297 og 298 af 5.9.1962 uddelegerede handelsministeren en række beføjelser til tilsynet.

Da der i 1930'erne opstod nye former for spareinstitutter, blev tilsynets virke ved lov 156 af 2.5.1934 udvidet til også at omfatte tyendesparekasser, skolesparekasser og andelssparekasser (bl.a. de såkaldte Jord-Arbejde-Kapital andelskasser) m.m.

Ved lov 79 af 13.3.1963 sammenlagdes Sparekassetilsynet med det i 1920 oprettede Banktilsyn (se ndf.) til én institution under betegnelsen Tilsynet med Banker og Sparekasser. Sparekassetilsynets arkiv er afleveret indtil sammenlægningen.

Indtil 1934 er Sparekassetilsynets sager inddelt i grupper for ministerielle skrivelser, sparekasseskrivelser og sparekasseregnskaber. Fra 1934 er sagerne inddelt i to rækker: A-journalsager henlagt efter emne-inddelt journalplan med faste numre. Heri indgår almindelige sager og sager vedr. "uegentlige sparekasser" (tyendesparekasser o.l.). Spk-journalsager er sager vedr. de enkelte sparekasser og disses årsregnskaber.

Ved Rigsarkivets skr. af 7.3.1974 er der givet bemyndigelse til kassation af visse sager ang. tilsynets egen administration (dog ikke personalesager), sager vedr. udformning af sparekassebøger o.l., visse indsendte måneds- og kvartalsindberetninger m.m.

Henvisninger: Sparekassekommissionens bet., 1878, trykt i *Ministerialtid. B*, 1878 sp.577ff. (Sv.259). Udkast til lov om spare- og lånekasser samt bankselskaber med tilhørende motiver og bilag. Afgivet af den af Indenrigsmin. iht. lov 87 af 13.4.1910 nedsatte kommission, 1912, trykt i Rigsdagstid. 1912/13 A sp.2745ff. (Sv.264). Redegørelse om visse spare- og udlånsvirksomheder, 1934, trykt i Rigsdagstid. 1933/34 A sp.3323ff. (Sv.273). Trykte årsberetninger (1884-1921 i Ministerialtid. B).

Indenrigsmin., Skabssager nr. 39 (Forslag til ændring af lov 64 af 28. 5.1880 med forarbejder og materiale vedr. kommissionen af 18.6.1878 ang. tilvejebringelse af tilsyn med sparekasser). Indenrigsmin., Skabssager nr. 193-95 (Indberetninger vedr. sparekassecirkulæret af 29.6.1878, 1878).

Hjælpemidler: Liste med faste numre for samtlige sparekasser i tilsynets journal.

Indhold: Kopier af ministerialskrivelser 1880-1906. Kopier af skrivelser til sparekasserne 1881-1936. Ministerielle resolutioner og bekendtgørelser 1880-1919. Indkomne breve 1881-1925. Indkomne ministerielle breve 1880-1920. Journal for ministerialskrivelser 1889-1936. Journal for skrivelser til og fra sparekasserne 1880-1936. Registraturer 1880-1923. Sparekasse-amtsinddeling 1880-1931.

Journal til indkomne skrivelser 1923-65. Journalsager A 1880 -1963. Sparekassesager (Spk) 1920-63. Udgåede sparekasser.

Årsregnskaber for sparekasser 1886/87-1963. Årsregnskab for tyendespareforening 1880-1935. Årsregnskab for skolesparekasser 1949-52. Andelskasser A-Ø 1923-34.

Inspektionsprotokollater 1891-1962. Undersøgelsesprotokol 1893-1956. Beretninger fra sparekassekonsulenterne. Vedtægtsgodkendelse for sparekasser 1880-1920.

Sparekasseinspektøren og hans embede 1924-34. Resolutioner 1880-95. Lovbøger 1880-1917. Sparekassebogholderiet 1923-29.

Regnskabsprotokoller 1882-1932. Hovedbog 1935-41. Kassejournaler 1931-64. Kassebog for promillegebyr 1912-16. Rejseudgiftsbøger 1882-1970. Konto pro diverse 1889-1934. Engagementsbog 1889-91. *(TK)*

Banktilsynet 1920-63 1477

Mens der allerede i 1880 oprettedes et embede som sparekasseinspektør, virkede bankerne endnu længe uden offentligt tilsyn. Under indtryk af bankkrisen 1907-08 og Alberti-affæren nedsattes iht lov 87 af 13.4.1910 en kommission under Indenrigsministeriet til at udarbejde lovforslag om tilsyn med såvel banker som sparekasser. Kommissionen afgav betænkning 1912/13. Et resultat opnåedes dog først med lov 541 af 4.10.1919 om banker, hvorved der oprettedes et embede som bankinspektør ganske svarende til den stilling, sparekasseinspektøren havde. Under forhandlingerne nævntes muligheden af at forene de to embeder, men tanken vandt ikke tilslutning, da lovgivningen udtrykkelig tog sigte på en skarp sondring mellem bank- og sparekassevirksomhed. Loven trådte i kraft et år efter stadfæstelsen. Til dækning af udgifterne ved tilsynet skulle hver bank udrede et beløb,

fastsat i forhold til dens samlede gældsforpligtelser (promilleafgiften). Fordelingstallet bestemtes på finansloven.

Bankinspektøren skulle føre løbende tilsyn med de enkelte bankers virksomhed. Disse skulle årlig indsende deres regnskab, og med mellemrum, som regel ca. 3 år, blev de genstand for en særlig undersøgelse med hensyn til aktiviteter, engagementer mv.

Ved lov 79 af 13.3.1963 sammenlagdes Banktilsynet og Sparekassetilsynet til én institution under betegnelsen Tilsynet med Banker og Sparekasser, se ndf. Banktilsynets arkiv er afleveret indtil sammenlægningen.

Sager er delt i A-sager (almene) og B-sager (sager vedr. enkelte banker). A-sager er sekretariatssager, sager om lovfortolkning, nordiske og internationale sager mv. B-sagerne er delt i almindelige banksager, regnskabssager og undersøgelsessager.

Ved Rigsarkivets skr. af 7.3.1974 er der givet bemyndigelse til kassation af visse sager, indsendte månedsbalancer m.m.

Henvisninger: Udkast til Love om Spare- og Laanekasser samt Bankselskaber med tilhørende Motiver og Bilag. Afgivet af den af Indenrigsministeriet i Henhold til Lov nr. 87 af 13.4.1910 nedsatte Kommission, 1912. Også trykt i Rigsdagstid. 1912/13 A sp. 2745ff. Trykte årsberetninger.

Hjælpemidler: Liste med faste numre for samtlige banker i tilsynets journal.

Indhold: Afgåede skrivelser 1920-60. Indkomne skrivelser 1923-65.

Bankinspektørens journal I 1920-63.

Journal for A-sager 1924-65. A-sager 1920-63. Journal for B-sager 1924-65. Bank-sager 1930-63. Journal over indkomne årsregnskaber 1921-50. Årsregnskaber 1919-62. Undersøgelsesprotokoller 1921-56. Undersøgelsessager 1921-63.

Medlemsprotokol for direktionsmedlemmer 1921. Medlemsprotokol for repræsentantskabsmedlemmer 1921. Medlemsprotokol for bestyrelsesmedlemmer 1921. Medlemsprotokol for revisorer 1921.

Hovedbøger I-III 1931-63. Hoved- og lønningsbøger 1920-61. Kassebøger 1941-61. Kassejournaler 1921-40. Promilleafgifter 1920-68. *(NP)*

Fondsbørstilsynet 1919-86 2103

Et tilsyn med fondsbørsen (offentlig omsætning af aktier, obligationer og lignende værdipapirer) indførtes ved lov 540 af 9.10. 1919. Der oprettedes et embede som *børskommissær* med den opgave at føre tilsyn med lovens overholdelse. Udgifterne til tilsynet skulle udredes af medlemmerne af fondsbørsen i forhold til deres ved noteringen på børsen gjorte omsætning.

Ved lov 80 af 19.3.1930 bortfaldt embedet som børskommissær. I stedet skulle handelsministeren beskikke en *tilsynsførende med fondsbørsen*, et hverv som siden da altid har været overdraget bankinspektøren, fra 1963 direktøren for Tilsynet med Banker og Sparekasser. Embedet som børskommissær og hvervet som tilsynsførende med fondsbørsen har fra 1924 til 1971 været forenet med hvervet som formand for Københavns Fondsbørs, hvortil udnævnelse ligeledes foretoges af handelsministeren (industriministeren). Jf. i øvrigt lov 220 af 7.6.1972 (lovbek. 12 af 16.1.1984).

Ved lov 316 af 4.6.1986 om Københavns Fondsbørs henlagdes tilsynet med børsen til Tilsynet med Banker og Sparekasser, fra 1988 Finanstilsynet.

If. lov 179 af 15.4.1980 om en Værdipapircentral §§26-28 varetoges tilsynet med Værdipapircentralen af Fondsbørstilsynet, ved lov 317 af 4.6.1986 §2 ændret til Tilsynet med Banker og Sparekasser, fra 1988 Finanstilsynet.

Henvisninger: Fondsbørsen og fondsbørsvekselererne. Bet. II. Afgivet af Handelsministeriets udvalg til revision af fondsbørsordningen, 1971 (600/Sv.2554).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Tilsynet med Investeringsforeninger 1982-86 2304

Tilsynet med Investeringsforeninger oprettedes iht. lov 229 af 26. 5.1982 om investeringsforeninger §§47-51 med den opgave at påse overholdelsen af loven og de i medfør heraf udstedte bestemmelser samt (lov 154 af 24.4.1985) at føre et register over

investeringsforeninger. Tilsynet afgav årlig beretning til industriministeren med bl.a. oplysning om de af loven omfattede foreninger. Tilsynet med Investeringsforeninger havde kontorfællesskab med Tilsynet med Banker og Sparekasser mv. og med Fondsbørstilsynet. Ved lov 318 af 4.6.1986 §2 ophævedes Tilsynet med Investeringsforeninger som en særskilt institution, og tilsynsvirksomheden iht. loven overgik til Tilsynet med Banker og Sparekasser, fra 1988 Finanstilsynet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/WR)*

Tilsynet med realkreditinstitutioner 1850ff. 1890

Fra de første kreditforeningers oprettelse iht. lov af 20.6.1850, var de underkastet statens tilsyn. Indtil 1936 fremgik dette af statutterne for de enkelte kreditforeninger. If. lov 109 af 7.4.1936 om kreditforeninger §12 samt lov 108 af s.d. om købstadshypotekforeninger §8 skulle Indenrigsmin. føre tilsyn med kreditforeningernes overholdelse af lovens forskrifter (Landvæsenskontoret, fra 1894 1. Kt., 1948-49 2. Kt.). Omkostningerne ved tilsynet opførtes på finansloven, men refunderedes af kredit- og hypotekforeningerne. Tilsynet udøvedes som særlige hverv af dertil udpegede tjenestemænd i ministeriet, som fra 28.4.1949 (bek. nr. 241) var Boligmin. Ved lov 281 af 10.6.1971 samledes bestemmelserne om alle realkreditinstitutter i én lov, hvis §8 bemyndigede boligministeren til at drage omsorg for tilsynet. Ved bek. 28 af 8.2.1972 om realkreditinstitutternes vurdering og låneudmåling overdroges tilsynet Realkreditrådet, som 3.3. s.å. nedsattes af realkreditinstitutterne. Til Realkreditrådet kunne boligministeren udpege repræsentanter uden stemmeret.

Ved bek. 593 af 15.12.1980 om tilsyn med realkreditinstitutterne etableredes et tilsyn i *Boligstyrelsen*. Dette tilsyn skulle nedsætte et eller flere udvalg til at følge, rådgive og bistå den løbende administration i forbindelse med det tilsyn, der førtes gennem Boligstyrelsens Realkreditkontor (5. Kt.). Der var pr. 1989 fire sådanne udvalg *Tilsynsudvalget for Boligejendomme* (arkivnr. 2194), *for Byerhvervsejendomme/industriejendomme*

(2195), *for Landbrugsejendomme* (2196) *og for Ejendomme i Grønland* (2470). Tilsynsudvalgenes arkiver indgår i Boligstyrelsens 5.Kontors arkiv på j.nr. 22.10, 22.20, 22.30 og 22.40.

Pr. 1.1.1990 overgik sager vedr. tilsyn med realkreditinstitutioner fra Boligmin. til Industrimin., hvor den løbende administration udlagdes til *Finanstilsynet* (s. 1337). *(NP/WR)*

Tilsynet med Banker og Sparekasser 1963-87 1479

Sparekassetilsynet (oprettet 1880) og Banktilsynet (oprettet 1920) blev ved lov 79 af 13.3.1963 sammenlagt under navnet Tilsynet med Banker og Sparekasser, se s. 1327 og 1329. Ved sammenlægningen skete der i øvrigt ikke ændringer i lovgivningen på området, og den hidtidige skarpe sondring mellem bank- og sparekassevirksomhed opretholdtes således. Grundlaget for tilsynets virke var lov 122 af 15.4.1930 om banker, lov 156 af 2.5.1934 om visse spare- og udlånsvirksomheder og lov 159 af 18.5.1937 om sparekasser.

Ved lov 199 af 2.4.1974 forenedes bank- og sparekasselovgivningen (men ikke lovgivningen om visse spare- og udlånsvirksomheder), og sondringen mellem de to former for virksomhed ophævedes næsten. Forskellen bestod herefter i det forskellige selskabsretlige grundlag; banker skulle være aktieselskaber, og sparekasser skulle være selvejende institutioner. Fra 1985 betegnedes de i lovgivningen som "pengeinstitutter".

Det var i øvrigt tilsynets opgave løbende at føre tilsyn med de enkelte bankers og sparekassers virksomhed. Disse skulle årligt indsende deres regnskab, og med mellemrum blev de genstand for særlige undersøgelser med hensyn til aktiviteter, engagementer mv., jf. lovbek. 35 af 30.1.1981. Lovgivningen samordnedes med EFs direktiv af 12.12.1977 om kreditinstitutter ved lov 177 af 14.5.1980 (banker og sparekasser) og ved lov 154 af 23.4.1985 (andelskasser), jf. lovbek. 374 af 15.8.1985.

I 1986 henlagdes Fondsbørstilsynet (s.1331) og Tilsynet med Investeringsforeninger (s.1331) til Tilsynet med Banker og Sparekasser. Dette indgik 1.1.1988 sammen med Forsikringstilsynet i det samtidigt oprettede Finanstilsyn, se s.1337.

Ved Rigsarkivets skr. af 15.6.1982 er der givet bemyndigelse til kassation efter retningslinjer svarende til bemyndigelser af 1974 for Sparekassetilsynet og Banktilsynet, jf. ovf.

Henvisninger: Beretning afgivet til handelsministeren af arbejdsgruppen vedr. revison af bank- og sparekasselovgivningen, 1971 (Sv.2548). Trykte årsberetninger.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Komiteen til Bedømmelse af Livrenteselskaber 1810-61 2281

Ved forordning af 15.5.1819 blev det bestemt, at alle bestående og fremtidig oprettede private forsørgelses- og understøttelseskasser, f.eks. pensions-, enke- og ligkasser, livrente-, etablerings- og påklædningskasser, skulle underkastes tilsyn af en dertil nedsat komité. Tilsynet kunne ikke forbyde disse indretningers iværksættelse eller vedblivelse, men skulle nøje undersøge og prøve planerne til eller lovene for dem og afgive en bedømmelse derover. Denne bedømmelse skulle offentliggøres og indføres i ethvert eksemplar af planen eller lovene. Alle senere forandringer i disse skulle på samme måde prøves af komiteen. Offentliggørelsen skete bl.a. i Collegialtidende.

Ved kgl. res. af 22.1.1861 ophævedes komiteen, idet det betragtedes som utidssvarende at opretholde en sådan kontrol, men det blev ved kgl. res. (gennem Finansmin.) af 23.1.1862 pålagt Direktionen for Livrente og Forsørgelsesanstalten af 1842 samt Livsforsikringsanstalten i København (senere Statsanstalten for Livsforsikring) på begæring af offentlige myndigheder og private i hele Monarkiet at afgive betænkninger over planer for forsørgelses- og understøttelsesselskaber samt forandringer i deslige. - Komiteens arkiv kendes ikke.

Henvisninger: De statsgaranterede danske Livsforsikrings-Anstalter. Festskrift ved Halvhundredaarsdagen for Anstalterne af 1842. Udgivet af Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871

under Ledelse af S. Hertzsprung, 1892 s.63f, 155f. Beretning fra Forsikringsraadet for Aarene 1905 og 1906, 1907 s. 8-19. - Justitsmin. 1.Kt., j.nr. 1861/2972. *(NP)*

Forsikringsrådet 1904-Forsikringstilsynet 1981-87 1485

Livsforsikringsvirksomhed kunne if. lov 72 af 29.3.1904 kun drives med tilladelse fra indenrigsministeren og skulle være underkastet bestemte forskrifter. Tilsynet med overholdelsen af disse blev overdraget Forsikringsrådet, der skulle bestå af en formand, som skulle være matematikkyndig forsikringstekniker, og mindst 2 andre medlemmer, hvoraf den ene skulle være i besiddelse af de for dommere nødvendige egenskaber. Rådet bestod fra begyndelsen af 4 medlemmer. Dets afgørelser kunne indankes for indenrigsministeren, hvis afgørelse var endelig. Dog kunne et selskab forlange en sag forelagt et nævn (Livsforsikringsnævnet) til erklæring, forinden en afgørelse blev truffet, se ndf.

Da der i Indenrigsministeriet blev oprettet et Socialdepartement i 1919, blev livsforsikringssager (og dermed Forsikringsrådet) henlagt under dettes 1. Kt. De forblev i dette kontor, mens det 1924-26 var Socialmin.s 1. Kt., 1926-29 Sundhedsmin.s 1. Kt. og 1929 pånySocialmin.s 1. Kt. Ved bek. 155 af 3.7.1929 blev livsforsikringssager lagt under Handelsministeriet (Industriministeriet).

I 1920 nedsattes Forsikringstilsynskommissionen til at overveje spørgmålet om tilsyn med anden forsikringsvirksomhed end livsforsikring. Den afgav i 1923 betænkning med et udkast til lov om forsikringsvirksomhed, men det lykkedes ikke at føre et forslag gennem Rigsdagen. Men ved lov 155 af 2.5.1934 om skadesforsikringsvirksomhed kom Forsikringsrådets tilsyn til også at omfatte denne. Rådet bestod herefter af en formand og en næstformand og yderligere mindst 3 medlemmer. Formanden eller næstformanden skulle være forsikringsmatematiker, og der skulle blandt medlemmerne være en jurist og en nationaløkonom. Ved lov 183 af 11.5.1935 om tilsyn med pensionskasser og lov 355 af 1.7.1940 om tilsyn med begravelseskasser og ligbrændingsforeninger blev også disse forsikringsformer inddraget under Forsik-

ringsrådets tilsyn. Sidstnævnte havde til 1940 været underlagt Direktoratet for Sygekassevæsenet (s.1422). Ved bek. 308 af 4. 10.1944 blev administrationen af bestemmelserne om prislovgivningens anvendelse på forsikringsselskaber henlagt til Forsikringsrådet. På grundlag af en udvalgsbetænkning fra 1957 gennemførtes lov 147 af 13.5.1959 om forsikringsvirksomhed, der forenede reglerne om livsforsikring og skadesforsikring i én lov. 1.1.1963 overførtes tilsynet med fortsættelseskasser fra Direktoratet for Sygekassevæsenet til Forsikringsrådet.

Ved lov 171 af 16.5.1962 nedsattes en kommission (Forsikringskommissionen) til at undersøge al forsikringsvirksomhed og eventuelt fremkomme med forslag til ændrede regler. Kommissionen afgav i årene 1968-76 fire betænkninger om henholdsvis skadesforsikring, lovpligtig ulykkesforsikring, forsikringsselskabernes økonomiske forhold og livsforsikring. Ved lov 198 af 28.5. 1975 om ændring af lov om forsikringsvirksomhed (jf. lovbek. 544 af 27.10.s.å.) gennemførtes en tilpasning af lovgivningen til EFs skadeforsikringsdirektiv. Dette medførte bl.a., at bygningsbrandforsikringen, der hidtil havde stået under tilsyn af Justitsministeriet, nu blev henlagt under Forsikringsrådet (Folketingstid. 1974/75 2. samling, A sp. 534 og 537f).

Ved lov 630 af 23.12.1980 gennemførtes en omfattende revision af lovgivningen om forsikringsvirksomhed. Herunder blev også tilsynet omorganiseret, jf. lovens kap. 26 (§§237-48). Det bestod herefter af et råd og et direktorat (Forsikringstilsynet). Rådet udpegedes af industriministeren. Formanden skulle være jurist, og blandt de øvrige medlemmer skulle forsikringstagerne, forsikringsselskaberne og pensionskasserne samt nationaløkonomisk og forsikringsmatematisk sagkundskab være repræsenteret. Forsikringstilsynets daglige forretninger varetoges af direktoratet. Rådets og direktoratets funktioner og indbyrdes forhold fastlagdes i bek. 593 af 23.12.1981 om forretningsorden for Forsikringsrådet og 594 af s.d. om Direktoratet for Forsikringstilsynet.

Pr. 1.1.1988 sammenlagdes Direktoratet for Forsikringstilsynet med Tilsynet med Banker og Sparekasser til *Finanstilsynet* (se ndf.), idet dog registreringen af forsikringselskaber (Forsikringsregistret) overgik til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (s.1324), jf. lov 852 af 23.12.1987.

Henvisninger: Beretning fra Forsikringsraadet for Aarene 1905 og 1906, 1907 (bl.a. om Forsikringsrådets tilblivelse). Bet. fra den af Handelsministeriet nedsatte Forsikringstilsyns-Kommission, 1923. (Sv.1198; også i: Rigsdagstid. 1923/24 A sp. 4869ff.). Bet. ang. lovgivningen om forsikringsvirksomhed, 1957 (184/Sv.1214). Forsikringskommissionens bet. I, 1968 (490/Sv.1222). Forsikringskommissionens bet. II, 1970. (579/Sv.1224). Forsikringskommissionens bet. III, 1975. (737/Sv.2855). Forsikringskommissionens bet. IV, 1976. (758/Sv.2856). *Forsikringsrådet 1904-1954*, 1954.

Indhold: Livforsikrings-kopibøger 1904-60. Livsforsikrings-journalsager 1904-60. Statistiske skemaer vedr. livsforsikring 1905 -60. De danske livsforsikringsselskabers garanti- og hjælpekasse. Gotha-banken. Forsikringsselskabernes årsregnskaber.

Skadesforsikrings-kopibøger 1934-60. Skadesforsikrings-journalsager 1935-60.

Pensionskasse-kopibøger 1935-60. Pensionskasse-journalsager 1935-60.

Begravelseskasse-kopibøger 1940-60. Begravelseskasse-journalsager 1935-60.

Sager vedr. Monopoltilsynet 1944-60. Manuskripter til rådsberetninger 1905-60. *(NP)*

Finanstilsynet 1988- 2432

Som led i Industrimin.s strukturomlægning oprettedes Finanstilsynet pr.1. 1.1988 ved sammenlægning af Tilsynet med Banker og Sparekasser og Forsikringstilsynet. Baggrunden var en betydelig udvidelse af aktiviteterne på kapitalmarkedet på tværs af den hidtidige traditionelle områdeafgrænsning. jf. lov 852 af 23.12. 1987 og lov 853 af s.d. samt bek. 436 af 19.7.1988 om beføjelser til Finanstilsynet samt om klageadgang. Afgørelser truffet af Finanstilsynet kunne indbringes for Industrimin.s Erhvervsankenævn til endelig administrativ afgørelse. Pr.1.1.1990 overgik sager vedr. tilsyn med realkreditinstitioner fra Boligmin. til Industrimin.; den løbende administration henlagdes til Finanstilsynet.

Finanstilsynet journaliserede efter de sammenlagte institutio-

ners eksisterende journalsystemer, indtil en samlet journalplan trådte i kraft pr. 1.1.1992.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Livsforsikringsnævnet 1904-59 1486
Skadesforsikringsnævnet 1934-59
Nævn iht. Lov om Forsikringsvirksomhed 1959-81
Forsikringsnævnet 1981-87

Ifølge lov 72 af 29.3.1904 om livsforsikringsvirksomhed §54 kunne et livsforsikringsselskab indanke en afgørelse truffet af Forsikringsrådet til Indenrigsmin. (fra 1924 Socialmin., fra 1929 Handelsmin./Industrimin.), hvis afgørelse var endelig. Selskabet kunne imidlertid forlange, at sagen forelagdes for et nævn - *Livsforsikringsnævnet* - inden afgørelse blev truffet. Nævnet bestod af 5 medlemmer, hvoraf 3 udnævntes af kongen, 1 af Forsikringsrådet og 1 af det pågældende forsikringsselskab. Nævnet bibeholdtes i de følgende love om livsforsikring (65 af 1.4.1914, lovbek. 299 af 30.6.1922). I lov 183 af 11.5.1935 om tilsyn med pensionskasser §22 og lov 355 af 1.7.1940 om tilsyn med begravelseskasser og ligbrændingsforeninger §15 fik Livsforsikringsnævnet samme opgave i forbindelse med afgørelser truffet af Forsikringsrådet. Ved lov 155 af 2.5.1934 om skadesforsikringsvirksomhed §37 oprettedes et *Skadesforsikringsnævn* med tilsvarende opgave. De to nævn havde samme formand.

Tilsynet med livsforsikring og skadesforsikring blev forenet i lov 147 af 3.5.1959 om forsikringsvirksomhed, og de to hidtidige nævn afløstes af *Nævn iht. Lov om Forsikringsvirksomhed*, jf. lovbek. 544 af 27.10.1975.

I lov 630 af 23.12.1980 om forsikringsvirksomhed §247, som trådte i kraft 1.10.1981, kunne Forsikringstilsynets afgørelser i en række nærmere angivne tilfælde indbringes for *Forsikringsnævnet*, mens afgørelser i øvrigt kunne indbringes for industriministeren, der eventuelt kunne forelægge den indankede sag for nævnet, jf. forretningsorden for Forsikringsnævnet i bek. 556 af 23.11.1981.

I forbindelse med overførsel af Forsikringstilsynets beføjelser til Finanstilsynet ophævedes Forsikringnævnet pr. 1.1.1988, og det bestemtes, at afgørelser truffet af Finanstilsynet iht. lov om forsikringsvirksomhed kunne indbringes for Industrimin.s Erhvervsankenævn (lov 852 af 23.12. 1987).

Forsikringsnævnenes sekretariatsforretninger varetoges af Forsikringsrådet/-tilsynet, og nævnssagerne indgår i dettes arkiv (1937-57: S-j.nr. 592; 1957-87: F-j.nr. 156).

Henvisninger: Bet. ang. lovgivningen om forsikringsvirksomhed, 1957 (184/Sv.1214) s.92f. - Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 86 (Livsforsikringsnævnet 1930-33). *(NP/WR)*

Industriministeriets Erhvervsankenævn 1988- 2511

Som led i den almindelige udvikling bort fra departementers beskæftigelse med afgørelser i konkrete sager oprettedes Industrimin.s Erhvervsankenævn ved lov 858 af 23.12.1987. Ankenævnet erstattede den hidtidige adgang til rekurs til Departementet i sager afgjort af de institutioner, som administrerede selskabs- og kapitalmarkedslovgivningen (Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og Finanstilsynet). Samtidig nedlagdes Forsikringsnævnet (se ovf.). Erhvervsankenævnets formand og næstformænd skulle opfylde betingelserne for at blive udnævnt til landsdommer. Formandsskab og nævnets øvrige medlemmer beskikkedes af industriministeren og skulle udpeges blandt personer med kendskab til erhvervsforhold, herunder kapitalmarkedsforhold, nationaløkonomi og forsikringsmatematik. Jf. bek. 204 af 29.3. 1988, hvori de love er opregnet, for hvilke Erhvervsankenævnet blev endelig administrativ klageinstans.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Statsanstalten for Livsforsikring 1842-1990 1247

Statsanstalten for Livsforsikring havde oprindelse i to anstalter oprettet i 1842. Den ene, *Livrente- og Forsørgelsesanstalten af 1842*, oprettedes som en statsanstalt. Den anden, *Livsforsikringsanstalten i København*, stiftedes som en privat institution med en 5-årig statsgaranti. Denne blev fra 1.1.1848 gjort stedsevarende. De to anstalter havde herefter en fælles direktion og bestyrelse udnævnt af kongen.

Ved lov af 18.6.1870 ophævedes anstalterne. I stedet oprettede staten *Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871*, der overtog de tidligere anstalters formue, rettigheder og forpligtelser. I 1893 ændrede anstalten navn til *Statsanstalten for Livsforsikring*.

Statsanstaltens virksomhed adskilte sig principielt ikke fra private selskabers, dog var den ikke underlagt Forsikringstilsynet; tilsynet udøvedes af Finansmin., og Statsanstalten var i modsætning til private forsikringsselskaber omfattet af almindelige forvaltningsretlige bestemmelser (lov om offentlighed i forvaltningen, om ombudsmanden, om offentlige registre mv.). Statsanstalten afholdt sine egne driftudgifter, og dens formue måtte ikke sammenblandes med statsformuen. Dens overskud tilfaldt ikke statskassen, men forsikringstagerne i form af bonus. Indtil 1919 havde Statsanstalten den særlige opgave at tegne pligtige enkeforsikringer for personer, der udnævntes i faste stillinger under staten. Indtil 1872 var Statsanstalten den eneste egentlige livsforsikringsvirksomhed i landet.

Statsanstalten sorterede under Finansmin., idet dog visse beføjelser, herunder det forsikringstekniske tilsyn, ved lov 622 af 21.12.1983 om Statsanstalten for Livsforsikring henlagdes til Industrimin. (Forsikringstilsynet, fra 1988 Finanstilsynet). Ved 1983-loven, der tilsigtede at ligestille Statsanstalten med private livsforsikringsselskaber, inddroges Statsanstalten under lov om forsikringsvirksomhed.

Iht. lov 251 af 25.4.1990 om privatisering af Statsanstalten for Livsforsikring omdannede finansministeren 1.6.1990 Statsanstalten til et livsforsikringsaktieselskab, som indtil 1995 kunne lade ordet "Statsanstalten" indgå i sit navn. Aktierne indgik i Statsanstalten Holding A/S, hvis aktiemajoritet staten solgte til forsikringsselskabet Baltica i sept. 1990.

Arkivet: Ved omdannelsen i 1871 videreførte den nye anstalt de korrespondancesager, der var anlagt under de ældre anstalter. Der er således arkivkontinuitet fra 1842. Der findes et navnekartotek over samtlige klienter siden grundlæggelsen i 1842. Kartoteket er nu overført til mikrofilm. Det indeholder oplysning om klientens navn, fødselsdag, stilling og bopæl samt henvisning til forsikringsnummer (klientnummer).

Statsanstaltens arkiv består helt overvejende af klientsager. Hertil kommer mindre saggrupper, bl.a. de såkaldt "sorte" sager (sekretariatssager, ikke afleveret 1990). Navnet skyldes omslagets farve.

Før 1936 dannedes klientsagerne på basis af årgangsjournaler med rentekammersystem. Journalerne kaldes "flyttejournaler", hvilket hentyder til kædenummereringen (flytte = fremvise). Hvert forsikringsforhold fik et kontoblad i en protokolrække, kaldet designationer, på hvilket dets forløb noteredes. Fra 1936 gik man over til fast nummer for hver klient i en accessorisk række. Herefter bortfaldt journalisering. Dog er der i hver sag et journalkort. Når sager tages frem til ekspedition, anbringes journalkortene i et kartotek over cirkulerende sager.

Statsanstaltens arkiv er afleveret indtil udgangen af 1892, da den fik navneforandring. Noget kontinuitetsbrud i arkivdannelsen skete dog ikke ved den lejlighed. Arkivet består af journaler, journalsager, designationer og begæringer (om forsikringstegning). Den sidste række er dannet ved udskillelse fra journalsagerne. En tilsvarende række udgør helbredsattester (ikke afleveret 1990).

Ved skr. af 4.5.1983 har Rigsarkivet givet bemyndigelse til kassation af klientsager, flyttejournaler, designationsprotokoller samt begæringer og helbredsoplysninger 1893ff. bortset fra prøver.

Henvisninger: Collegialtidende 1842, s. 243-54, 257-72. *Statsanstalten for Livsforsikring. Udgivet i Anledning af 100-Aarsdagen for Oprettelsen af de statsgaranterede Anstalter i 1842*, 1942. Folketingstid. 1983/84 1.saml., A sp. 1369ff. Trykte årsberetninger.

Finansministeriets Sekretariat, Gruppeordnede sager vedr. Statsanstalten for Livsforsikring 1848-1912, pk. nr. 269-80.

Indhold: Livrente- og forsørgelsesanstalten af 1842: Journaler 1842-63. Journalsager 1842-63.

Livsforsikringsanstalten i København: Journaler 1842-63. Journalsager 1842-63.

Livrente- og forsørgelsesanstalten af 1842 og Livsforsikringsanstalten i København: Journaler 1864-70. Journalsager 1864-70.

Livsforsikrings- og forsørgelsesanstalten af 1871: Journaler 1871-92. Journalsager 1871-92.

Begæringspakker: Litra A I nr. 1-15.978. A II nr. 18.001 -28.828. a I nr. 1-1.260. a II nr. 1.261-7.424. B I nr. 1-8.399. B II nr. 9.001-10.669. D I nr. 1-7.421. D II nr. 7.422-11.545. D III nr. 14.000-14.938. DD I nr. 1-8.386. DD II nr. 10.000-18.483. S II nr. 9.000-13.400. Y I nr. 1-1.582.

Designationer: Litra D I nr. 1-7.421. D I nr. 36-7.407 (omskreven bog). D II nr. 7.422-11.545. D II nr. 7.470-11.531 (omskreven bog). D III nr. 14.000-14.600. DD I nr. 1-8.386. DD I nr. 642-8.376 (omskreven bog). DD II nr. 10.000-18.223. DD II nr. 10.001-15.016 (omskreven bog). *(NP/WR)*

Værdipapircentralen 1980- 2405

Ved lov 179 af 14.5.1980 oprettedes Værdipapircentralen pr. 1.7. 1980 som en privat, selvejende institution med den opgave at edb-registrere de på Københavns Fondsbørs noterede værdipapirers udstedelse, omsætning og ejerforhold. Fra 1983 omfattede VP-systemet obligationer, fra 1988 tillige aktier og investeringsforeningsandele. Værdipapircentralen var serviceorgan for finanssektoren og betjente Danmarks Nationalbank, banker, sparekasser, andelskasser, børsmæglerselskaber, fondsbørsvekselerere, realkreditinstitutter, øvrige udstedere og store institutionelle investorer (kontoførende institutter). Værdipapircentralen var underlagt tilsyn af Finanstilsynet, og de nærmere regler om virksomheden fastlagdes i en af industriministeren godkendt vedtægt.

Værdipapircentralen lededes af en af industriministeren udnævnt bestyrelse, hvoraf 4 medlemmer indstilledes af organisationer, der repræsenterede udstedere af fondsaktiver, 4 af organisationer, der repræsenterede kontoførende institutter, og 1 efter indstilling af Danmarks Nationalbank. Bestyrelsen ansatte direktionen, som varetog den daglige ledelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Krigsforhold og besættelse

Udvalget for Økonomisk Samarbejde med Tyskland 1940-41 1202

Statsministeren nedsatte efter aftale med erhvervenes organisationer 7.11.1940 et udvalg, der skulle foretage undersøgelser ang. økonomiske spørgsmål i forholdet Danmark-Tyskland. Udvalgets nedsættelse var resultat af drøftelser i statsministerens Handelsaftale-Udvalg. Dets opgave var at foretage undersøgelser af de konsekvenser af principiel og økonomisk art, som en told- og møntunion med Tyskland ville have samt overveje mulighederne for nærmere økonomisk samarbejde med Tyskland i anden form.

Formand var generaldirektør for skatteväsenet, Knud Korst, og H.P. Gøtrik var sekretær. De øvrige medlemmer repræsenterede Udenrigsmin., Handelsmin., Landbrugsmin., Industrirådet, Grosserer-Societetet, Landbrugsrådet og Direktoratet for Vareforsyning.

Indhold: Mødereferater m. bilag 1940 - maj 1941. Redegørelse til statsministeren af 29.4.1941. *(KH)*

Udvalget for Ekstraordinære Industriarbejder mv. for Tysk Regning (Odel-Udvalget) 1941-45 2402

Udvalget for Ekstraordinære Industriarbejder, i daglig tale Odel-Udvalget efter dets leder, underdirektør Axel Odel, Udenrigsministeriets kommitterede i industrisager, oprettedes 1.5.1941 med henblik på at føre priskontrol med "visse entreprenør- og byggearbejder for den tyske værnemagt her i landet."

Ved lov 93 af 9.3.1943 om pris- og lønkontrol med visse arbejder for udenlandsk regning §4 skabtes lovhjemmel for udvalgets arbejde. Det bestemtes heri, at der til behandling af de i loven omtalte sager nedsattes et udvalg bestående af en af kongen udnævnt formand, der ikke måtte repræsentere arbejdsgiver- eller arbejderinteresser, 1 repræsentant for Arbejdsministeriet, 1 for Finansministeriet samt 2 for hver af hovedorganisationerne. Overtrædelse af loven kunne indbringes for udvalget af såvel den kommittede som af hovedorganisationerne.

Fra efteråret 1941 skulle alle arbejder for værnemagten anmeldes til udvalget - en frivillig ordning, som det var vanskeligt at effektuere. Især voldte entreprenørarbejderne på den jyske vestkyst problemer, fordi den tyske værnemagt af militære årsager ikke ønskede indblanding eller havde nogen interesse i at holde lønninger og avancer lave; en hurtig etablering af befæstningsværkerne gik før alt andet, og udgifterne finansieredes af den danske stat over den såkaldte clearingkonto.

Arkivet indgik tidligere i Udenrigsmin.s Gruppesager 1909-45 som j.nr. 99.F.5/14.

Efter befrielsen fortsatte Axel Odel som formand for Revisionsudvalget for Tyske Betalinger, se ndf.

Henvisninger: Beretning fra Udvalget for ekstraordinære Industriarbejder m.v. for tysk Regning. For tiden indtil 1. April 1942. Udgivet af Udenrigsministeriet 1942. Beretning til Folketinget afgivet 29.9.1948 af den af Folketinget 8.1.1948 nedsatte Kommission (Den Parlamentariske Kommission) i Henhold til Grundlovens §45, V: Udenrigsministeriet under Besættelsen, 1948 (Sv. 2401). Sigurd Jensen: *Levevilkår under besættelsen*, 1971.

Indhold: Udgående journal 1941-43. Indgående journal 1941-43. Gruppesager 1941-45. *(HS-M)*

Revisionsudvalget for Tyske Betalinger 1945-59 1508

Ved lov 330 af 12.7.1945 om revision af visse tyske betalinger bemyndigedes handelsministeren til at træffe de nødvendige for-

anstaltninger til gennemførelse af en revision af de fortjenester, som var oppebåret af personer, firmaer eller juridiske personer ved levering af varer eller tjenester for tysk regning under besættelsen. Revisionen skulle ifølge lovens § 2 foretages af et udvalg, der nedsattes af handelsministeren efter samråd med finansministeren, justitsministeren og Danmarks Nationalbank. Formand for udvalget blev afdelingschef A. Odel, der under besættelsen havde været Udenrigsministeriets kommitterede i industrisager med den opgave at føre priskontrol med leverancer mv. for tysk regning, jf. "Odel-Udvalget" ovf. De øvrige medlemmer var afdelingschef H.C. Andersen, Finansmin., politiinspektør T. Agdal, udpeget af Justitsmin., direktør P. Dons, Danmarks Nationalbank, direktør E. Lindgren, Direktoratet for Vareforsyning, underdirektør Ebbe Groes, Prisdirektoratet og civilingeniør E. Thorsen fra firmaet Monberg & Thorsen. Fra 1. 7.1947 blev afdelingschef Odel afløst af bankinspektør Arne A. Eken.

Revisionsudvalget for Tyske Betalinger havde til opgave at fastslå de oppebårne fortjenester, men ikke at tage stilling til, om der skulle foretages en særlig beskatning, eller om strafansvar skulle gøres gældende for landsskadelig virksomhed. Det ved revisionen tilvejebragte materiale skulle være til rådighed for de organer, der tog sig af disse opgaver.

Udvalgets virksomhed ophørte i 1958; dets sekretariat blev nedlagt i 1959.

Henvisninger: Handelsministeriet, j.nr. 1945/19/3. Handelsministeriet, Ujournaliseret sag nr. 125.

Indhold: (Kendelsesprotokoller m. registre 1946-58 er i Handelsmin.s Ujournaliseret sag nr. 325.

Kopibøger 1945-59. Journaler, ind- og udgået post 1945-59. Protokoller over udvalgsmøder 1945-58. Journaler for udvalgssager 1945-58.

Journalsager: Principielle sager. Entreprenør- og bygesager nr. 1-662. Entreprenør- og byggearbejder i Jylland (HJ). Entreprenør- og byggearbejder på Sjælland (HS). Entreprenør- og byggearbejder i Tyskland (ET). Grusleverancer. Industri- og håndværksleverancer. Fragt- og spedition, transport m.m. (FN). Søfartssager (S). Funktionærgager (G). Provisionsssager (P). Ty-

ske privatskoler (DT). Beslaglæggelsessager (B). Diverse (D). Tysk krigstjeneste (DS) (bl.a. politikredse). Forfatterhonorarer m.m. (DF). Diverse (H). Dansk-tyske arbejdsfællesskaber (Ha). Udleje af materiel (Lm). Elektricitetsleverancer (X). Handelssager (W). Vognmandssager (V).

Tyske regnskabsbøger 1940-45. Bauleitung: Hjørring, Holstebro, Vesterport, Fyn, Grove, Århus, København, Ålborg, Thisted, Esbjerg, Struer, Haderslev. Tyske udbetalingsformularer (Ld-anordning). Diverse udtagne sager. Sagen mod entreprenør C. Carlsen.

Journaler og kopibøger (W-sager) 1945-55 (aflev. 1964). Kartotek over politiundersøgelser.

Kassebog. Hovedbog. Kassejournaler 1945-54. Journal vedr. tilbagebetalingskontoen m. bilag 1954-58. Specifikation af udgifter, København og Århus 1941-45. Kvitteringer for værdipapirer o.l. deponeret hos revisionsudvalget 1947-53. Fortegnelse over indkomne værdipapirer 1948-49. Personalesager (alfabetisk).

Sager vedr. tyske betalinger under besættelsen (uordnet). Kartotek over spærrede konti (alfabetisk). *(NP)*

Ankenævnene iht. Lov 499 og 500 af 9. 10.1945 (vedr. tyske betalinger) 1945-60 1509

Iht. lov 499 af 9.10.1945 om avancebegrænsning vedr. visse leverancer og arbejder mv. omfattet af lov 330 af 12.7.1945 om revision af visse betalinger og lov 500 af s.d. om tilbagebetaling af fortjeneste ved erhvervsvirksomhed i tysk interesse hhv. §13 og §19 stk.2 kunne afgørelser i sager, der faldt ind under lovene, og som i første instans blev truffet af Revisionsudvalget for Tyske Betalinger (se ovf.), indbringes for ankenævn, hvis afgørelser var endelige.

For begge ankenævn gjaldt, at formanden skulle opfylde betingelserne for at blive udnævnt til højesteretsdommer, et medlem skulle have nationaløkonomisk sagkundskab, og et medlem være teknisk sagkyndig. De to nævn havde samme tre medlemmer. En ekspeditionssekretær i Handelsmin. fungerede som

sekretær for nævnene. Ankenævnenes virksomhed sluttede i 1960.

Hvert ankenævn havde selvstændigt arkiv.

Henvisninger: Revisionsudvalget for tyske betalinger. Beretning for tiden 1. august 1945 til 31. marts 1950.

Indhold: Avancebegrænsning: Kendelsesprotokoller, mødeprotokoller, journal for A-sager, A-sager 1945-59.

Tilbagebetaling: Kendelsesprotokoller, mødeprotokoller, journal for T-sager, T-sager 1945-60. *(PO)*

Kommissarius for Konfiskation af Tysk og Japansk Ejendom 1945-60 1510

Det var en følge af Tysklands og Japans betingelsesløse kapitulation i 1945, at al tysk og japansk ejendom, der befandt sig i allierede lande, blev beslaglagt til delvis erstatning af tab. I Danmark var bek. 227 af 5.5.1945 ang. spærring af visse bank- og sparekassekonti den første foranstaltning i denne henseende. I den følgende tid blev der truffet andre lignende foranstaltninger, der alle var af foreløbig karakter, idet regeringen ikke mente at kunne tage endelig stilling, før en international behandling af spørgsmålet om erstatning fra Tyskland havde fundet sted. Det skete på en konference i Paris november-december 1945. Herefter gennemførtes lov 132 af 30.3.1946 om konfikation af tysk og japansk ejendom.

Ifølge lovens §1 kom den til anvendelse på al tysk, fjendtlig ejendom, undtagen sådan ejendom, som var taget som krigsbytte af de allierede væbnede styrker. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at ordet "Tyskland" i denne lov ikke omfattede Østrig. §4 fastslog, at al ejendom, der omfattedes af loven, konfiskeredes til fordel for den danske stat. §5 indeholdt dispensationsmuligheder for "retssubjekter, som findes ikke at kunne betragtes som fjendtlige", f.eks. tyske statsborgere, som havde været forfulgt af det nazistiske regime, se Dispensationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom ndf.

Til at gennemføre loven oprettedes en midlertidig stilling som kommissarius med den opgave at eftersøge og overtage al af

loven omfattet ejendom og realisere den, forsåvidt staten ikke havde behov for den. I §3 opregnedes i 11 punkter, hvilke former for ejendom loven omfattede, hvorefter som pkt. 12 tilføjes: "Alle andre økonomiske værdier, der ikke er nævnt foran". I §27 fastsloges, at loven også fandt anvendelse på japansk ejendom her i landet.

Ved lov 146 af 13.5.1959 om ændringer i konfiskationsloven blev al af loven omfattet ejendom, mod hvilken der senest 31.7. 1959 ikke var rejst krav, fritaget for konfiskation. Stillingen som kommissarius blev nedlagt fra 31.3.1960. De forretninger, der måtte være tilbage, skulle varetages af handelsministeren.

Indhold: (Journaler mv. er ikke afleveret, 1990).

K-sager. D-sager. C1-sager (clearing-sager). DN-sager (sager behandlet i Dispensationsnævnet).

Kommissarii kopibøger. Dispensationsnævnets kopibøger. Dispensationsnævnets mødereferater. Fortegnelse over indgået post. Fortegnelse over udgået post. Fortegnelse over indgåede værdibreve mv. DN-sager, hvortil der ikke er oprettet K-sager. Avisudklip. *(NP)*

Dispensationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom 1946-58 2230

Ifølge lov 132 af 30.6.1946 om konfiskation af tysk og japansk ejendom skulle al tysk, fjendtlig ejendom, der nærmere defineredes i loven, konfiskeres til fordel for den danske stat. Der kunne dog, hvis der forelå særlige grunde, dispenseres fra konfiskation. Dispensationssager behandledes af et nævn på 7 medlemmer, hvoraf handelsministeren udnævnte 2, og udenrigsministeren, finansministeren, indenrigsministeren, justitsministeren og ministeren for særlige anliggender hver udnævnte et medlem. Nævnets virksomhed ophørte i 1958.

Nævnets arkiv indgår dels i arkivet fra Kommissarius for Konfiskation af Tysk og Japansk Ejendom, dels i Handelsmin.s arkiv som Ujournalseret sag nr. 124 (mødereferater 1946-58, korrespondance 1948-54). *(PO)*

Konfiskationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom 1946-58 2231

Konfiskationsnævnet vedr. Tysk og Japansk Ejendom nedsattes ved lov 132 af 30.6.1946 §7 og havde til opgave at bistå Kommissarius ved realisationen af konfiskeret ejendom. Kommissarius kunne i øvrigt forelægge nævnet andre spørgsmål vedr. administration af loven. I samråd med nævnet tog Kommissarius stilling til eventuel tilbagelevering af konfiskeret ejendom. Nævnets 5 medlemmer udnævntes af handelsministeren. Dets virksomhed ophørte i 1958.

Nævnets arkiv indgår i Handelsmin.s arkiv som Ujournaliseret sag nr. 125a, b og c (mødeprotokol 1946-53, mødereferater 1946 -58, mødeindkaldelser 1946-58, korrespondance vedr. honorarer 1946-54). *(PO)*

Danmarks Delegation ved The Inter-Allied Reparation Agency (IARA) 1946-60 1507

På grundlag af aftalen i Potsdam af 1.8.1945 mellem Storbritannien, USA og USSR indgik et antal allierede lande 14.1.1946 i Paris en aftale om erstatninger fra Tyskland, om oprettelse af et interallieret erstatningsbureau og om tilbagegivelse af monetært guld. Danmark undertegnede aftalen 20.2.1946 under forebehold af ratifikation. Denne fandt sted 20.5.1946. Aftalen er trykt i Lovtid. C 1946 s. 165-236; om bureauets oprettelse, funktioner og opbygning se s. 196-207. Det første plenarmøde blev afholdt 28.2.1946.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1945/493.

Indhold: Journal 1948-59. Breve til Handelsmin. 1946-52. Breve fra Handelsmin. 1946-52. Breve til generalsekretæren for IARA 1946-55. Breve fra do. 1946-60. Medlems- og dokumentfortegnelser 1946-50. Secretary General (dupl. dokumenter) nr.1-1620, 1946-52. Løbende sager vedr. "External Assets" 1946-48. Fi-

nance Committee (dupl. dokumenter). Det græske forslag. Udlevering af værdipapirer fra Tyskland. Captured Enemy War Material. Div. sager. Credentials. Agenda. "Svenske penge". Sager vedr. overtræk. *(NP)*

SØFART

Skibsregister og skibstilsyn s.1353

Skibsregistret 1867-
Skibsmaskinenævnet 1916-28
Overskibsinspektoratet 1920-51
Direktoratet for Statens Skibstilsyn 1951-87
Overskibssynet 1920-80
Tilbageholdelsesnævnet 1980-
Skibstilsynsrådet 1951-
Søsportens Sikkerhedsråd 1967-
Flådens Kompasvæsen 1887-1946
Nautisk Prøvekammer 1946-

Søret s.1363

Sølovsudvalget 1977-

Isbrydning s.1364

Statens Isbrydnings- og Ismeldingstjeneste 1937-47
Statens Istjeneste 1947-87
Isbrydningsnævnet, -rådet 1931-

Forhyring, sociale forhold s.1366

Direktoratet for Søfarende 1973-87
Forhyringsrådet 1937-49. Søfartens Fællesråd 1949-

Bemandingsnævnet 1964-85. Besætningsnævnet 1985-
(Bemandingsnævnet vedr. boreplatforme 1981-, se s. 1403)
Handelsflådens Velfærdsråd 1948-
Søfartens Sundhedsråd 1960-80
Søfartens Arbejderbeskyttelsesudvalg 1961-80
Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd 1980-89
Fiskeriets Arbejderbeskyttelsesudvalg 1977-89
Arbejdsmiljøudvalget under Skibstilsynsrådet 1989-
Helbredsnævnet for Søfarende 1979-
(Sygesikringsnævnet for Søfarende 1971- , se s.1427)

Uddannelse s.1372

Navigationsdirektoratet 1720-1967
Navigationsuddannelsesrådet 1958-67
Statens Skoleskib "Danmark" 1932-
Statens Sømandsskoler 1949-67
Direktoratet for Søfartsuddannelsen 1967-87
Søfartens Uddannelsesråd 1967-

Søfartsstyrelsen 1988- s.1378

Krigsforhold og besættelse s.1379

Krigsforsikringen for Danske Skibe 1914-20
Dansk Krigs Søforsikring for Varer 1914-19
Fragtnævnet 1916-20
Amerikakommissionen 1918-19
Fragtnævnet 1939-49
Fragtankenævnet 1940-49
Udligningskassen 1940-50
Skibsfartsnævnet 1952-

(Sømandsskattekontoret og Sømandskattenævnet 1958-, se s.1751)
(Søkortarkivet 1784-1973, se s.1871)
(Fyr- og Vagervæsenet mv. 1848-1973, se s.1861)
(Redningsvæsenet 1852-1973, se s.1868)

(Lodsvæsenet 1831-1973, se s.1865)
(Farvandsdirektoratet 1973- , se s.1869)

Skibsregister og skibstilsyn

Hovedregistreringskontoret i København 1867-94 1494
Registrerings- og Skibsmålingsbureauet 1894-1927
Skibsregistreringskontoret i København 1927-57
Skibsregistret 1957-87
Skibsregistrator (Søfartsstyrelsen) 1988-

På baggrund af vanskeligheder for skibsførere med - især under krigsforhold - at dokumentere danske skibes nationalitet bestemtes det i lov af 13.3.1867 om danske skibes registrering, at alle skibe over 20 tons brutto, der var berettiget til at føre dansk flag, skulle opføres i et skibsregister. Foruden lokale skibsregistre ved toldkamrene oprettedes der under Overtoldbestyrelsen et *Hovedregistreringskontor* i København, hvor der skulle føres et generalregister over samtlige i riget registrerede skibe i kronologisk orden. Hovedregistreringskontoret kontrollerede de indsendte bevisligheder vedr. ejerskab m.m., reviderede målingen (af skibets rumindhold i registertons) og udstedte nationalitets- og registreringscertifikater - hvori det hidtidige målebrev indeholdtes - med oplysning om bl.a. skibets registreringsnummer i registreringsprotokollen. Mhp. udstedelse af nationalitetsbevis for mindre skibe under 20 tons brutto førtes en særskilt fartøjsfortegnelse.

Ved lov 57 af 1.4.1892, der trådte i kraft 1.1.1894, gennemførtes en centralisering af skibsregistreringen. I *Registrerings- og*

Indtil Skibsregistrets omlægning til edb (under planlægning 1991) benyttedes fortsat de svære protokoller. Industriminister Anne Birgitte Lundholt orienteres om Skibregistrets arbejde ved et besøg i Søfartsstyrelsen 4.4.1990. Fra venstre ses skibsregistrator A. Raff, industriministeren, fuldmægtig N. Auning Hansen, ministersekretær G. Martinussen og Søfartsstyrelsens direktør, T.R. Funder (Søfartsstyrelsen).

Skibsmålingsbureauet skulle føres en registreringsdagbog, et skibsregister, hvor hvert skib fik en side, et rederiregister og en skibs-, skøde- og pantebrevprotokol. Skibs-, skøde- og pantebrevprotokollen, hvori alle registrerede dokumenter 1894ff. er indført, bortfaldt ved lov 121 af 28.3.1951 og erstattedes af et aktsystem. Fartøjsfortegnelsen deltes i fartøjsfortegnelsen (5-19 BRT) og bådfortegnelsen (4 BRT og derunder).

Lov 91 af 4.5.1927 medførte en administrativ omlægning, således at skibsmålingsvæsenet og fartøjsfortegnelsen overgik til Statens Skibstilsyn. Fartøjsfortegnelsen decentraliseredes og førtes herefter i de lokale registreringskontorer, i København dog af Statens Skibstilsyn. Registrerings- og Skibsmålingsbureauet ophævedes, og skibsregistreringen varetoges herefter af *Skibsregistreringskontoret i København*. Ved siden af det almindelige skibsregister oprettedes i 1927 særregistre for fiskerfartøjer og stenfiskerfartøjer. Ved lov 358 af 26.8.1941 om tillæg til skibsregistreringsloven indførtes regler om skibsnavne og om registrering af skorstensmærker og kontorflag.

Ved lov 93 af 29.3.1957 ændrede institutionen navn til *Skibsregistret*. Fartøjsfortegnelsen førtes fra Statens Skibstilsyn tilbage til Skibsregistret, men førtes fortsat af distriktskontorerne, idet dog fartøjsfortegnelsen for København førtes af Skibsregistret. Samtidig indførtes en bestemmelse om, at lystfartøjer under 20 brutto tons kunne optages i skibsregistret under visse omstændigheder, men ikke i fartøjsfortegnelsen, som i øvrigt inddeltes i passager-, last-, fisker- og stenfiskerifartøjsfortegnelsen samt pramfortegnelsen, jf. bek. 624 af 22.12.1972. Ved lov 206 af 24.5. 1972 oprettedes skibsbygningsregistret som en særlig afdeling af skibsregistret med henblik på registrering af skibe under bygning.

Pr. 1.1.1988 ophørte Skibsregistret som selvstændig institution. Skibsregistreringen under ledelse af *skibsregistrator* indgik i Søfartsstyrelsens 4. Kontor. Det ved lov 408 af 1.7.1988 oprettede Dansk Internationalt Skibsregister hørte under skibsregistrator.

Skibsregistreringen sorterede under Justitsmin. indtil 1.10. 1905, hvor sagområdet overgik til Indenrigsmin.s 1. Kt., hvorfra det 17.12.1908 overgik til Ministeriet for Handel og Søfart/Industrimin. Skibsmåling hørte under Finansmin. (Generaltolddirektoratet) og overgik ligeledes 17.12.1908 til Ministeriet for Handel og Søfart.

Arkivet: 1958 overgik skibsregisteringen fra protokoller til løsblade ("skibsblade") og kartotekskort.

Ved skr. af 20.12.1949 har Rigsarkivet bemyndiget kassation af sager vedr. udslettede skibe, bortset fra sager af principiel karakter; ved skr. af 13.2.1987 er der givet bemyndigelse til kassation af visse andre sager af tilsvarende karakter.

Henvisninger: Departementstid. 1867 s.162ff, 194ff. Bet. ang. revision af skibsregistreringslovgivningen mv., 1955 (134/Sv. 2125). *Danmarks Skibsliste* (årlig) 1869ff.

Indhold: (Skibsregister vedr. Kbh. 1817-65 ("Tykke Maren") og andre toldkamres registre er 1984 afgivet til landsarkiverne.)

1867-93: Hovedregistreringsprotokol nr.1-15 (nr.11 og 14 vedr. dampskibe) 1867-ca.1897 (fortsat til 1917 for De Vestindiske Øer). Fortegnelse over danske Fartøjer af og under 20 Tons Drægtighed I-II 1867-94 (fortsat til 1916 for De Vestindiske Øer). Udslettede skibe (kronologisk) 1867-82. Alfabetisk navnefortegnelse til Hovedskibsregistret 1867-ca.97. Danske Skibes Kjen-

dingsignaler (alfabetisk efter kendingssignaler fra HBCD til NWVT) 1867-89.

Målingen af danske og fremmede skibe 1863-68. Beregningsprotokol for skibsmåling 1885-89. Målingsprotokol for udenlandske skibe 1886-1900. Eftermålingsprotokol 1920-1927.

1894-1957 (skibe): Skibsregistre nr. 1-63 1894-1957(58). Alfabetisk navnefortegnelse til skibsregistret (henviser til bd. nr.1-46) 1892-1941. Register over skibe foreløbigt nyregistrerede iht. lov om indførelse af dansk sølovgivning i de sønderjyske landsdele 1920. Udslettelsesprotokoller (vedr. skibe solgt til udlandet, forlist, ophugget, kondemneret) nr. 1-6 1883-1964. Forliste skibe 1902-12. Skibe solgt til udlandet 1902-12. Ophuggede skibe 1902-12.

Rederiregistre nr. 1-54 1894-1957. Alfabetisk navnefortegnelse til rederiregistrene (henviser til bd. nr.1-39; efter skibsnavne og rederinavne) 1894-1938. Kartotek over udslettede rederier A-Ø 1942-57.

Registre over danske skibsførere 1894-1947. Registreringsbogstaver for handelsflåden. Registreringsdagbøger nr. 1-27 1894-1951.

1894-1927 (fartøjer): Fortegnelse over danske fartøjer under 20 Tons Brutto I-VIII 1894-1927. Alfabetisk navnefortegnelse til fartøjsfortegnelsen (bd.I-VIII) 1894-1927. Fortegnelse over danske både (under 5 Tons Brutto) I-III 1894-1927. Fortegnelse over ikke selvbevægende lægtere, pramme m.m. forsynede med nationalitets- og målingsattest 1894-1936. Alfabetisk navnefortegnelse til fartøjsfortegnelsen (stedregister) 1894-1924. (Udslettede skibe ca.1951-74 er i Statens Skibstilsyns arkiv, se ndf.).

Skibs-, skøde- og pantebrevprotokoller 1894-1951. Kopibøger 1920-27. Journaler 1930-40.

Island: Hovedskibsregistret for Island 1881-1919 (indlæg vedr. 1867-ca.1877). Journal vedr. måling og registrering i Island 1900-19. Alfabetisk fortegnelse over islandske skibe og fartøjer 1903-08. Register over islandske fiskefartøjer 1903-08. *(WR)*

Skibsmaskinenævnet 1916-28 2301

Skibsmaskinenævnet oprettedes ved lov 50 af 28.2.1916 om sønæring §30 nr. 15, jf. lov 201 af 1.4.1919, og havde til opgave at

træde ind som undersøgende instans i tilfælde, hvor meddelelser om skibsmaskiners hestekraft, indsendt til Registrerings- og Skibsmålingsbureauet ikke fandtes at stå til troende eller skønnedes at være utilfredsstillende. Sådanne sager afgjordes af handelsministeren, der kunne indhente bistand hos nævnet med henblik på nærmere undersøgelse og evt. afholdelse af en bestemt type prøve. Nævnet ophævedes ved lov 73 af 31.3.1928, da ministeriet nu havde tilstrækkelig sagkyndig støtte i Statens Skibstilsyn. Der er ikke bevaret arkivalier fra Skibsmaskinenævnet.
(HCW)

Statens Skibstilsyn: Overskibsinspektoratet 1920-51
Direktoratet for Statens Skibstilsyn 1951-87 1495

Natten mellem 14. og 15. april 1912 påsejlede den store nybyggede engelske oceandamper "Titanic" et isbjerg i Atlanterhavet og sank i løbet af kort tid, hvorved en mængde mennesker omkom. Denne ulykke gav anledning til sammenkaldelse af en international konference i London, som afsluttedes 20.1.1914 med undertegnelsen af en international konvention ang. forholdsregler til sikring af menneskeliv på søen. 1.Verdenskrig forsinkede Danmarks ratifikation, men bl.a. ved lov 145 af 29.3.1920 om tilsyn med skibe tilvejebragtes lovhjemmel til gennemførelse af konventionens bestemmelser.

Det hidtidige tilsyn med skibe, der havde hjemmel i lovene om tilsyn med dampskibe, med sejlskibe og om fastsættelse af lastelinjer, foretoges af toldvæsenet og af synsmænd i de enkelte havnebyer. Handelsministeriet, hvortil tilsynet i 1908 var henlagt fra Indenrigsmin., havde imidlertid ikke tekniske muligheder eller de fornødne administrative mellemled til at varetage en fælles overledelse og kontrol.

Ved loven af 1920 om tilsyn med skibe (jf. ændringer bl.a. ved lov 137 af 1.7.1927 og 93 af 27.3.1934) organiseredes Statens Skibstilsyn i et *Overskibsinspektorat* og tre distrikter (Det Sjællandske Distrikt, Det Fynske Distrikt med De Sønderjyske Landsdele og Det Jyske Distrikt) under en overskibsinspektørs

ledelse. Den i loven omtalte overskibsingeniør blev i praksis chef for det kontor i Handelsmin., (Kontoret for Tekniske Søfartssager) under hvilket henhørte sager om udfærdigelse af administrative bestemmelser, instrukser for skibstilsynet, revision af synsrapporter og meddelelse af bemyndigelser for Overskibsinspektoratet.

Skibstilsynet havde bemyndigelse til at gå ombord i ethvert dansk eller udenlandsk skib i dansk havn eller på dansk søterritorium, herunder skibe under bygning eller istandsættelse, og til at foretage de fornødne undersøgelser. Ved nyanskaffelse og ved ombygning skulle Skibstilsynet foretage et hovedsyn og herefter periodiske syn. I forbindelse med hovedsyn udstedtes et fartscertifikat (sikkerhedscertifikat) med angivelse af skibets lovlige anvendelsesmuligheder. Der foretoges kontroleftersyn efter havari, efter væsentlig reparation eller fornyelse, efter begæring, med bestemte tidsintervaller eller lejlighedsvis efter ministerens nærmere anvisning. Fribordssyn foretoges for ved måling og undersøgelse at ansætte fribord og forsyne skibet med lastelinjemærker og fribordscertifikat (lastelinjecertifikat). Skibstilsynet bemyndigedes i øvrigt til at tilbageholde skibe, som fandtes behæftet med sådanne mangler, at det ville være forbundet med fare for menneskeliv at lade skibene stå til søs i den fart, hvortil de var bestemt. En sådan beslutning kunne indankes for Overskibssynet, fra 1980 Tilbageholdelsesnævnet, se ndf.

I lov 91 af 4.5.1927 om danske skibes registrering og lov 92 af s.d. om skibes måling lagdes føringen af fartøjsfortegnelsen og skibsmåling til Statens Skibstilsyn; fartøjsfortegnelsen gik tilbage til Skibsregistret (s.1353) i 1957.

På en konference i London undertegnedes 10.7.1948 en fornyet international konvention om sikkerhed for menneskeliv på søen. Ratifikation heraf forudsatte ændringer i lov om tilsyn med skibe, ligesom loven i det hele førtes ajour. Det skete i lov 117 af 28.3.1951 (jf. lovbek. 336 af 31.8.1965), som lagde tilsynet med skibe til en direktør for Statens Skibstilsyn, som herefter betegnedes *Direktoratet for Statens Skibstilsyn*. Til direktoratet udlagdes Handelsmin.'s Kontor for Tekniske Søfartssager (9.Kt.).

I 1968 indgik Nautisk Prøvekammer (s.1362) i Direktoratet for Statens Skibstilsyn, til dels med fortsat selvstændig arkivdannelse vedr. godkendelse af lanterner og kompasser.

Ved lovrevisionen i lov 98 af 12.3.1980 om skibes sikkerhed

Efter nedlæggelsen af Direktoratet for Statens Skibstilsyn blev ansvarsområdet 1.1.1988 overtaget af Søfartsstyrelsen (s. 1378). Skibsinspektør N.E. Jensen fra Søfartsstyrelsens Region Øst foretager i 1990 i Københavns Havn syn ombord i m/s LØBEREN, Dampskibsselskabet Øresund (Søfartsstyrelsen).

formuleredes direktoratets opgaver - foruden tilsynet med lovens overholdelse, godkendelse af skibe, fartsområde og passagerantal samt udstedelse af certifikater - til den at holde sig orienteret om den tekniske og sociale udvikling inden for områder, der vedrørte skibstilsynets virksomhed samt at medvirke til sikkerheds- og sundhedsmæssige forbedringer af skibe og deres udstyr.

Pr. 1.1.1988 ophørte Direktoratet for Statens Skibstilsyn som selvstændig institution og indgik i Søfartsstyrelsen.

Arkivet: Pga. uhjemlede kassationer er Statens Skibstilsyns (Overskibsinspektoratets) arkiv 1920-51 meget ufuldstændigt bevaret. I skr. af 28.4.1970 gav Rigsarkivet bemyndigelse til kassation af kopibøger, kontrolkort samt sager vedr. udslettede skibe, dog således at skibstegninger, hovedsynsrapport, målingsbeviser, evt. ombygningsrapport og visse rapporter vedr. periodisk hovedsyn bevares. Som prøve bevares 1 hel sag pr. år i hver skibsgruppe.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1919/20 A sp.3471-3570. *Skibstilsynets Meddelelser* 1951ff.

Hjælpemidler: Afleveringsfortegnelserne vedr. sager om udslet-

tede skibe anfører hvert skib inden for flg. grupper: A Klassede passagerskibe, B Uklassede passagerskibe, C Klassede dampskibe, D Klassede motorskibe, E Klassede sejlskibe m. hjælpemaskine, F Klassede sejlskibe u. hjælpemotor, G Uklassede dampskibe, H Uklassede motorskibe, J Uklassede sejlskibe m. hjælpemotor, K Uklassede sejlskibe u. hjælpemotor, M Lægtere o.a. materiel uden fremdrivningsmiddel, P Passagerfartøjer af under 20 tons, Dyk. Dykkermateriel, U Udenlandske skibe.

Indhold: Revisionsprotokoller for skibsmåling 1925-53. Sager vedr. skibe udslettet af skibsregistret ca. 1951-58 (aflev. 1960). Do. 1951-64 (aflev. 1970). Do. 1965-68 (aflev. 1974). Do. 1969 -74 (aflev. 1976). Dykkersager 1954-64. Kopibøger 1956-64. *(HCW/WR)*

Overskibssynet 1920-80 1496

Overskibssynet oprettedes ved lov 145 af 29.3.1920 om tilsyn med skibe §33. Når Skibstilsynet (s.1357) besluttede og gennem Handelsministeriet meddelte føreren eller rederen af et skib, at dette ville blive tilbageholdt pga. søudygtighed, kunne denne inden ugedagen efter modtagelse af skrivelsen herom indanke sagen for Overskibssynet. Overskibssynet havde til opgave at afgive en af grunde ledsaget kendelse, der enten godkendte eller ophævede skibets tilbageholdelse. Til grundlag for sin kendelse modtog Overskibssynet oplysninger fra Handelsmin. og var i øvrigt bemyndiget til at foretage eller lade foretage undersøgelser om bord i samme omfang som Skibstilsynet. Inden for en frist af 4 uger kunne Overskibssynets kendelser indankes for Højesteret. Bestemmelserne revideredes ved lov 117 af 28.3.1951.

Overskibssynet bestod af en af kongen udnævnt retskyndig formand og et antal sø- eller skibskyndige medlemmer, valgt for 4 år ad gangen af Sø- og Handelsretten i København.

Overskibssynet nedlagdes ved lov 98 af 12.3.1980 og afløstes af Tilbageholdelsesnævnet, se ndf.

Henvisninger: Skibstilsynets meddelelser, 1951ff.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1923-79. Korrespondance, bilag 1923-78. Sager 1975-79. *(HCW)*

Tilbageholdelsesnævnet 1980- 1497

Tilbageholdelsesnævnet nedsattes iht. lov 98 af 12.3.1980 om skibes sikkerhed mv. Samtidig ophævedes Overskibssynet, se ovf. Nævnet havde til opgave at behandle og afgøre klager over Skibstilsynets, fra 1988 Søfartsstyrelsens, beslutninger om tilbageholdelse af skibe. Klager kunne indbringes for nævnet af vedkommende rederi. Nævnets afgørelser kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Nævnet kunne foretage undersøgelser om bord på skibe i samme omfang som Skibstilsynet, jf. bek. 120 af 17.3.1981 om nævnets forretningsorden. Nævnet bestod af en af industriministeren udnævnt formand samt af 4 andre medlemmer med teknisk eller nautisk sagkundskab samt suppleanter.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW)*

Skibstilsynsrådet 1951- 1498

Skibstilsynsrådet oprettedes ved lov 117 af 28.3.1951, jf. lov 98 af 12.3.1980, og fik til opgave at rådgive Handelsministeriet, fra 1979 Industriministeriet, og Direktoratet for Statens Skibstilsyn, fra 1988 Søfartsstyrelsen, i spørgsmål vedr. skibes sikkerhed og tilsynet dermed. Det pålagdes rådet at følge den tekniske udvikling inden for skibstilsynets arbejdsområde, og det bemyndigedes til at fremsætte ønsker og forslag vedr. lovgivningen om skibes sikkerhed mv. og den dertil knyttede administration. Skibstilsynsrådet bestod af en af industriministeren udnævnt formand samt et antal medlemmer omfattende repræsentanter for rederne, de søfarende og skibsværfterne. Fra 1980 kunne ministeren endvidere udpege repræsentanter for andre erhverv som medlemmer.

Skibstilsynsrådet havde til dels selvstændig arkivdannelse; sager indgik i Industrimin.s (Søfartsafd.s) journal.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW)*

Søsportens Sikkerhedsråd 1967- 1563

Søsportens Sikkerhedsråd nedsattes ved Handelsmin.s brev 27.7. 1967. Rådet udarbejdede oplysende pjecer og film om de forholdsregler, den hobby-betonede søsport burde iagttage for at undgå ulykker ("Kun en tåbe frygter ikke havet!").

I forbindelse med Industrimin.s omorganisering i slutningen af 1987, underlagdes rådet Søfartsstyrelsen. Resssortministeriet stillede formand og sekretær for Rådets medlemmer, der i øvrigt hentedes blandt sikkerheds- og søfartskyndige.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Flådens Kompasvæsen 1887-1946 1500
Nautisk Prøvekammer 1946-

Sager vedr. prøvning af nautiske instrumenter og apparater såsom kompasser, logge, lod, pejlskiver, søure, kikkerter og lanterner sorterede fra 1897 under Marinemin.s 2. Dept., Admiralitetsdepartementet. I 1904 udnævntes en søofficer til bestyrer af *Flådens Kompasvæsen og Prøvekammeret for Skibslys og Kompasser*.

Nautisk Prøvekammer 1990. Instrumentmager Iwan Bergling kontrollerer et magnetkompas på kompasanalysatoren (Søfartsstyrelsen).

I 1946 deltes institutionen således, at Flådens Kompasvæsen forblev under søværnet, mens *Nautisk Prøvekammer* overførtes til Min. for Handel, Industri og Søfart (fra 1979 Industrimin.), jf. lov 301 af 6.6.1946 om statens tjenestemænd §351-353. Prøvekammeret havde fortsat en søofficer som chef. Fra 1968 var det underlagt Direktoratet for Statens Skibstilsyn (fra 1988 Søfartsstyrelsen). Skibslanterner og kompasser for skibe over 20 tons, Marinens såvel som civile, skulle kontrolleres og certificeres af Prøvekammeret. Nautisk Prøvekammer havde ikke egen journal. Der er foretaget kassation i arkivet.

Indhold: Udgående skr. 1926-45. Indkomne skr. 1910-45. Indkomne skr. fra Handelsmin. 1910-45. Protokol over undersøgte lanterner 1909-17. Lanterneprøver, udg. skr. 1904-06, Lanterneprøver, certifikater 1898-1927, 1930, 1933, 1949. Regnskabsbøger over indbetalte afgifter for lanterner 1934/35, 1952/53. Protokol over undersøgte skibskompasser 1904-16. Kompasprøver, udg. skr. 1907-23. Kompasprøver certifikater 1898-1905, 1927, 1936, 1942. Regnskabsbøger over indbetalte afgifter for kompasser 1930/31, 1954/55. Regnskabsbøger over indbetalte afgifter for reflektionsinstrumenter 1930/31, 1946/47. *(HCW/MH/AE)*

Søret

Sølovsudvalget 1977- 2536

På baggrund af et ønske fra Det Stående Udvalg for Nordisk Lovsamarbejde om at fortsætte det siden 1892 løbende lovsamarbejde inden for sølovens område havde Handelsmin. 17.6.1957 nedsat et udvalg til revision af søloven. Dette udvalg udarbejdede 5 betænkninger (1962/315, 1965/393, 1970/580, 1972/642 og

1973/694), som blev indarbejdet i søloven (lov 159 af 27.5.1964, 227 af 8.6.1966, 205 af 24.5.1972, 294 af 23.5.1973 samt 227. 24.4. 1974). Da Den Nordiske Embedsmandskomité for Lovgivningsspørgsmål besluttede af genoptage det nordiske sølovsamarbejde, nedsatte Handelsmin. ved skr. af 21.12.1977 Sølovsudvalget med bl.a. den opgave at foreslå "de ændringer, der var nødvendige for at indarbejde de to søfartskonventioner om hhv. passagerer og deres bagage fra 1974 og om rederes ansvar fra 1976 med henblik på senere dansk ratifikation", samt andre ændringer i den gældende lovgivning, som måtte fremkomme under udvalgets arbejde. På grund af karakteren i det løbende lovsamarbejde kan Sølovsudvalget betragtes som et 'semipermanent ad-hoc udvalg'. I udvalget repræsenteredes Handelsmin. (senere Industrimin.), Justitsmin. Advokatrådet, Søfartsrådet, Danish Shippers Council, Assurandør-Societetet, Assurance Foreningen Skuld og Bilfærgernes Rederiforening. Udvalgets korrespondance journaliseredes og henlagdes i Industrimin.

Henvisninger: 1. Bet. afgivet af Sølovsudvalget, 1981 (924/Sv. 5748). *(MH)*

Isbrydning

Statens Isbrydnings- og Ismeldingstjeneste 1937-47 1502
Statens Istjeneste 1947-87

Efter at de isfyldte danske farvande i februar 1922 havde påført erhvervslivet betydelige ulemper og tab, fik handelsministeren ved lov 251 af 13. 6.1922 bemyndigelse til at anskaffe en isbryder, som vederlagsfrit skulle yde isbryderhjælp. Større skibe indklareret i dansk havn i vintermånederne pålagdes en isafgift til dækning af omkostningerne ved isbrydningstjenesten. Reglerne om isbrydningstjeneste og afgift herfor reguleredes ved lov 131 af 18.

4.1925. I de følgende år anskaffedes flere statslige isbrydere. Isbrydningstjenesten varetoges af Handelmins.s Søfartskontor.

Ismeldingen påbegyndtes i vinteren 1906-07 og hørte under Meteorologisk Institut, indtil den ved bek. 46 af 28.2.1931 §7 om isbrydningstjenesten overgik til Handelsmin.s Søfartskontor.

Da der i 1937 rejstes kritik af Søfartskontorets forvaltning af opgaverne i forbindelse med isbrydningsvæsenet, udlagdes administrationen heraf ved bek. 325 af 1.12.1937 til *Statens Isbrydnings- og Ismeldingtjeneste*, som foruden ismeldingen fik til opgave at assistere skibsfarten i de danske farvande og at bringe skibe til og fra dansk havn ved brug af isbrydningsvæsenets materiel. I samme bekendtgørelse skabtes grundlag for at etablere en fælles dansk-svensk isbrydningstjeneste i Øresund og tilgrænsende farvande. I bekendtgørelsen om isafgiften for 1947/48 (bek. 493 af 25.11. 1947) ændredes institutionens navn til *Statens Istjeneste*. Ved lov 109 af 8.4.1957 om Statens Istjeneste bestemtes, at de med istjenesten forbundne udgifter skulle afholdes over den årlige finanslov. Indtil 1971 lededes Statens Istjeneste af en honorarlønnet skibsinspektør ved Statens Skibstilsyn.

Pr. 1.1.1988 ophørte Statens Istjeneste som selvstændig institution og indgik i Søfartsstyrelsen som dennes 15. Kontor.

Henvisninger: Rigsdagstid. 1921/22 A sp. 7417-36. *Is- og Besejlingsforholdene i de danske Farvande i Vinteren …*, 1907/08ff. *Meddelelse om Statens Istjeneste samt om Isberetninger m.m. for Vinteren …*, (årlig bilag til *Efterretninger for søfarende*).

Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 29.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Isbrydningsnævnet 1931-37 1503
Isbrydningsrådet 1937-

Isbrydningsnævnet nedsattes ved bek. 2 af 3.1.1931 og fik til opgave at være rådgivende for handelsministeren i anliggender, der angik isbrydningstjenestens virksomhed. Foruden Handelsmin. repræsenteredes Marinemin., De Danske Statsbaner, Kø-

benhavns Havnebestyrelse, Sammenslutningen af Danske Havne, Dansk Dampskibsrederiforening og De Forenede Dampskibselskaber i nævnet. Bekendtgørelsens gyldighed udløb ved udgangen af oktober 1932, men fornyedes først bek. 27 af 28.1. 1936. Med bek. 215 af 23.6.1937 skiftedes navn til *Isbrydningsrådet*. Det skulle bistå handelsministeren, senere industriministeren, ved isbrydnings- og ismeldingstjenestens bedst mulige gennemførelse. Rådet holdt møder, når forholdene pegede på, at udsendelse af isbrydere ville blive aktuelt. Under iskampagner holdt et af rådet nedsat forretningsudvalg regelmæssige møder med lederen af Statens Istjeneste. Bekendtgørelsen er løbende fornyet, senest ved bek. 590 af 7.11.1982, jf. forretningsorden i cirk. 111 af 11.8.1989.

Isbrydningsrådets/-nævnets arkiv indgår til 1963 i Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 245, herefter i Handelsmin., Søfartsafdelingen, j.nr. 864. *(HCW)*

Forhyring, sociale forhold

Direktoratet for Søfarende 1973-87 1547

Indtil 1973 mønstreredes skibsmandskab for den stedlige toldtjenestemand i dennes egenskab af mønstringsbestyrer, jf. lov 76 af 31.3.1937 om forhyring of mønstring af skibsmandskab. 1.1.1973 oprettedes Direktoratet for Søfarende ved Finansudvalgets aktstykke 126 af 13.12.1972. Med de underlagte forhyringskontorer i København, Esbjerg, Svendborg, Ålborg og Århus fik direktoratet til opgave at forvalte en ny mønstringsordning samt at varetage en række opgaver af søfartssocial karakter. Samtidig nedlagdes mønstringskontorerne; direktoratets personale kom til dels fra Mønstringskontoret i København. (Mønstringskontorernes arkiver er i landsarkiverne; det pr. 1.9.1945 oprettede centralkartotek over alle danske søfolk overgik dog til Sømandsskattekontoret, s.1751).

Mønstringskontrollen gennemførtes herefter således, at skibsførerne pålagdes at udfylde en særlig hyrekontrakt/bemandingsskema ved enhver på- og afmønstring såvel her i landet som i udlandet og at indsende en genpart til direktoratet, der kontrollerede, at lovgivningen var overholdt. Jf. lov 48 af 31.1.1973 om mønstring af søfarende mv., bek. 119 og bek. 120 af 2.3.1973 om forhyringskontorernes virksomhed.

På det søfartssociale område administrerede direktoratet lov 420 af 13.6.1973 (sømandslov), sager vedr. ferie for søfarende, sygesikring for og dagpenge til søfarende og den såkaldte *Government Request*-ordning (søfarendes flyrejser) m.m. Direktoratet sorterede under Industrimin., dog under Socialmin. for så vidt angik sygedagpenge, og under Indenrigsmin. for så vidt angik offentlig sygesikring.

Pr. 1.1.1988 ophævedes Direktoratet for Søfarende; dets sagområde indgik herefter i Søfartsstyrelsen, se s.1378.

Rigsarkivet har i skr. af 18.8.1976 givet bemyndigelse til kassation af sager vedr. administrationen af de søfarendes sygesikring og dagpengeordning og af sager vedr. sømænds adgang til hjemrejse if. sømandslovens §8 med undtagelse af principielle sager samt af genparter af forhyringskontrakter. Ved skr. af 6.3.1986 er der givet bemyndigelse til kassation af lægeattester for søfarende 1980ff., dog således at hver 10. årgang bevares begyndende med 1980.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Forhyringsrådet 1937-49 1504

Søfartens Fællesråd 1949- 1515

Ved lov 76 af 31.3.1937 om forhyring og mønstring af skibsmandskab §5 nedsattes der et *Forhyringsråd* i København. Det bestod af en af ministeren for handel, industri og søfart udpeget formand samt 4 repræsentanter for rederne og 4 repræsentanter for mandskabet. Forhyringsrådet skulle rådspørges af ministeriet i alle spørgsmål vedr. forhyringsvirksomheden.

Ved lov 106 af 23.3.1949 om sømandsuddannelse §5 ændrede rådet navn til *Søfartens Fællesråd*, og det skulle nu også være rådgivende i spørgsmål vedr. uddannelsens tilpasning til søfar-

tens tarv. Navigationsdirektøren deltog i rådets behandling af spørgsmål vedr. sømandsskolerne.

I lov 208 af 7.6.1958 om skibes bemanding bestemtes i §41, at tvistigheder vedr. et skibs bemanding kunne indbringes for Søfartens Fællesråd, som efter at have foretaget undersøgelse skulle afgive indstilling til Handelsmin. Ved lov 158 af 27.5 1964 overgik sådanne spørgsmål til det samtidigt oprettede Bemandingsnævn, se ndf.

I forbindelse med oprettelsen af Søfartens Uddannelsesråd (s.1378) ændredes Søfartens Fællesråds opgaver ved lov 71 af 15. 3.1967. Fællesrådet skulle herefter være rådgivende for handelsministeren i spørgsmål om forhyringsvirksomheden samt i sådanne spørgsmål ang. de søfarendes sociale forhold eller andre forhold af fælles interesse for redere og søfarende, som ikke efter lovgivningen behandledes af andre organer. Fællesrådet kunne af egen drift tage sådanne spørgsmål op og afgive indstilling herom til handelsministeren/industriministeren.

Forhyringsrådet og Søfartens Fællesråd var selvstændigt arkivdannende.

Henvisninger: Handelsmin., Ujournaliserede sag nr. 341.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Bemandingsnævnet 1964-85
Besætningsnævnet 1985- 1505

I lov 208 af 7.6.1958 §41 bestemtes, at tvistigheder vedr. skibes bemanding kunne indbringes for Søfartens Fællesråd, se ovf. Ved revision af lov om skibes bemanding (lov 158 af 27.5.1964) ændredes dette således, at vedkommende rederi eller mandskabsorganisation kunne indbringe de af Direktoratet for Statens Skibstilsyn trufne afgørelser for et *Bemandingsnævn*, hvis afgørelse iht. lovbek. 114 af 2.4.1965, var endelig, jf. lovbek. 556 af 12.11.1975. Der var tale om en sproglig ajourføring, da nævnet skiftede navn til *Besætningsnævnet* ved lov 239 af 6.6.1985 §18. Bemandings-/Besætningsnævnet var selvstændigt arkivdannende. (Bemandingsnævnet vedr. boreplatforme, se s.1403.)

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Handelsflådens Velfærdsråd 1948- 1516

Handelsflådens Velfærdsråd oprettedes ved lov 188 af 30.4.1948 om velfærdsforanstaltninger for søfarende. Rådet bestod af en af Ministeriet for Handel, Industri og Søfart, fra 1979 af Industrimin., udnævnt formand samt repræsentanter for rederne, de søfarende og for almindeligt anerkendte foreninger og institutioner, der på frivilligt grundlag varetog velfærdsarbejde for søfarende.

Velfærdsrådet fik til opgave at varetage og fremme sådanne foranstaltninger i ind- og udland vedr. søfarendes velfærd under ophold i havn, som måtte skønnes formålstjenlige, ønskelige og nødvendige til opfyldelse af internationale rekommendationer. Rådet kunne tage initiativ til iværksættelse af sådanne initiativer, træde i samarbejde med andre organisationer og myndigheder og var i øvrigt rådgivende organ for ministeren i alle spørgsmål vedr. søfarendes velfærd under ophold i havn.

Rådets arkivdannelse varetoges af Velfærdsrådets Sekretariat, som omkr. 1981 blev sammenlagt med Velfærdskontoret, som varetog de praktiske opgaver (tv-betjening af søfarende, information til søfarende, redaktion af "Horisont" m.fl. tidsskrifter, service til skibe i København). Pr. 1.1.1988 overgik disse opgaver til Søfartsstyrelsen (Velfærdstjenesten, 6. Kt.). Ved lov 253 af 25. 4.1990 omdannedes Handelsflådens Velfærdsråd til en privat selvejende institution, som skulle ledes af et af industriministeren udnævnt råd og en direktion.

Henvisninger: Bet. afgivet af Udvalget ang. Søfolks Velfærd i Havn, 1947 (Sv.2113). *Handelsflådens Velfærdsråd. Beretning om virksomhed* (årsberetning) 1948ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Søfartens Sundhedsråd 1960-80 2296

Med brev af 24.5.1960 nedsatte Handelsmin. Søfartens Sundhedsråd. Rådet, der havde til formål at behandle medicinske og andre sundhedsspørgsmål om bord på handelsflåden og komme med indstilling til ministeriet herom, var sammensat af repræsentanter fra ministeriet, Sundhedsstyrelsen og søfartsorganisatio-

nerne. Det afløstes i 1980 af Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd, se ndf.

Indhold: Mødereferater, korrespondance, arbejdsmateriale 1960 -80. *(HS-M)*

Søfartens Arbejderbeskyttelsesudvalg 1961-80 2295

Med henblik på at drive oplysende virksomhed om sikkerheden i handelsflåden nedsatte Handelsmin. med brev af 16.1.1961 Søfartens Arbejderbeskyttelsesudvalg med repræsentanter fra ministeriet og søfartsorganisationerne. Udvalget nedlagdes i 1980 og afløstes af Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd, se ndf.

Indhold: Mødereferater, korrespondance og regnskab 1961-79. *(HS-M)*

Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd 1980-89 2529

Til erstatning for Søfartens Sundhedsråd og Søfartens Arbejderbeskyttelsesudvalg (se ovf.) oprettedes Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd i 1980 med den opgave at oplyse om årsagen til sygdomme, herunder erhvervssygdomme og arbejdsulykker til søs og vejlede i forebyggelse heraf samt fremme et sundt og sikkert arbejdsmiljø om bord i danske skibe. Rådet var rådgivende for industriministeren i søfartsmedicinske spørgsmål mv. I rådet repræsenteredes redernes og de søfarende organisationer, Industrimin. (formand), Statens Skibstilsyn, Sundhedsstyrelsen, direktoraterne for Søfarende og for Søfartsuddannelsen samt 1 søfartslæge. Rådet blev nedlagt i 1989 og erstattedes af Arbejdsmiljøudvalget under Skibstilsynsrådet (se ndf.).

Rådets sekretariatsforretninger varetoges af Direktoratet for Søfarende, fra 1988 Søfartsstyrelsen, og dets arkiv indgår i Direktoratet for Søfarendes (Søfartsstyrelsens) arkiv (j.nr. 157-1-80 og 157-1-86).

Henvisninger: Industrimin., j.nr.762-59. *(WR)*

Fiskeriets Arbejdsbeskyttelsesudvalg 1977-89 2530

Fiskeriets Arbejderbeskyttelsesudvalg nedsattes af Handelsmin. ved skr. af 13.7.1977 med den opgave at tage konkrete sikkerheds- og sundhedsmæssige problemer i fiskeskibe op til behandling med henblik på oplysningsarbejde og på at udarbejde forslag til ændringer i lovgivningen. Som er særlig opgave skulle udvalget udforme et nyt anmeldelsesskema til Ulykkesforsikringsforbundet for Dansk Fiskeri. Udvalget ophævedes i 1989 og erstattedes af Arbejdsmiljøudvalget under Skibstilsynsrådet, se ndf.

Udvalgets arkiv indgår i Direktoratet for Søfarendes (Søfartsstyrelsens) arkiv (j.nr. 161-3-88 og 161-12-88).

Henvisninger: Industrimin., j.nr. 920-26-75. *(WR)*

Arbejdsmiljøudvalget under Skibstilsynsrådet 1989- 2531

Arbejdsmiljøudvalget nedsattes i 1989 som et udvalg under Skibstilsynsrådet (s.1361). Samtidig ophævedes Søfartens Sundheds- og Arbejderbeskyttelsesråd og Fiskeriets Arbejderbeskyttelsesudvalg. Arbejdsmiljøudvalget fik til opgave at behandle spørgsmål om lægeundersøgelser af søfarende, om sundhedsforhold, at oplyse om årsager til erhvervssygdomme og arbejdsulykker til søs, at vejlede i forebyggelse af sygdomme, behandle spørgsmål om kostforplejning og om socialt miljø, tage konkrete sikkerheds- og sundhedsmæssige problemer i fiskeskibe op, at behandle de arbejdsmiljøspørgsmål, som Skibstilsynsrådet og Søfartsstyrelsen pålagde udvalget, og at behandle forslag til EF-arbejdsmiljødirektiver, som ikke hørte under andre af Skibstil-

synsrådets udvalg. I udvalget repræsenteredes redernes og de søfarende organisationer samt en række ministerier og styrelser.

Udvalgets arkiv indgår i Direktoratet for Søfarendes (Søfartsstyrelsens) arkiv (j.nr. 70-2 og 79-1-5-4). *(WR)*

Helbredsnævnet for Søfarende 1979- 2303

Helbredsnævnet for Søfarende oprettedes ved bek. 378 af 22.8. 1979 §12 om lægeundersøgelse af søfarende, jf. bek. 731 af 29.12. 1982 og forretningsorden i bek. 61 af 28.3.1980. Nævnet havde til opgave at træffe endelig administrativ afgørelse i sager om en persons fysiske og psykiske egnethed til at udføre arbejde om bord i skib, som indbragtes for nævnet af Direktoratet for Søfarende, fra 1988 Søfartsstyrelsen, af rederiet eller af den søfarende. Nævnet bestod af en af Industrimin. udpeget formand, som skulle opfylde de almindelige betingelser for at blive udnævnt til dommer, samt af et søkyndigt medlem, der ligeledes udpegedes af Industrimin., og et af Sundhedsstyrelsen udpeget medlem, der skulle være en læge med indsigt i søfartsmedicinske forhold.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Uddannelse

Navigationsdirektoratet 1720-1967 1511

I København var der fra det 17. årh. en navigationsskole under ledelse af en navigationsskoledirektør. Da denne skole fortrinsvis uddannede søofficerer, oprettede Københavns Skipperlav kort før 1700 en navigationsskole for koffardiofficerer under ledelse af en navigationsmester. Denne fik i 1720 under stillingsbetegnelsen navigationsdirektør eneret på at holde navigationsskole og undervise i navigation. Dette privilegium ophævedes atter i 1767. Ved kgl. res. af 5.2.1833 nedsattes en Navigationsskoledirektion, for hvilken navigationsdirektøren blev formand. Navigationsskolen i København udskiltes fra Skipperlavet ved kgl. res. af 17.4. 1839 og blev statsejendom. Navigationsskoler oprettedes i øvrigt i Stege (1697-1727) og i det 18. og 19. årh. i Ålborg, Marstal, Svendborg, Fanø, Bogø og Rønne.

På samme måde som navigationsdirektøren i Kongeriget forestod styrmandseksamen og den i 1837 indførte længdeeksamen, forestod navigationseksaminatoren i Tønningen eksaminerne i Hertugdømmerne, jf. kancelli-plakat af 11.4.1837, kancelli-patent af 7.9.1839 og Marinemin.s bek. af 7.12.1852.

Ved lov af 6.3.1869 om styrmandseksamen nedsattes en *Styrmandseksamenskommission* med navigationsdirektøren som formand og eksaminator samt to meddommere, hvoraf en udpegedes af Marineministeriet, den anden af kommunalbestyrelsen på det sted, hvor eksamen afholdtes, jf. lov om styrmandseksamen af 10.4.1874 samt lov 107 af 24.7.1880 og lov 47 af 30.3.1892, der ændrede de nærmere bestemmelser om eksamenskommissionen. Ved sidstnævnte lov lagdes fiske- og sætteskipperprøverne under Styrmandseksamenskommissionen, og tilsynet med de af Marinemin. godkendte navigationsskoler lagdes til marineministeren ved navigationsdirektøren i forening med en meddommer med pædagogisk uddannelse.

Navigationsundervisningsvæsenet overgik til Indenrigsmin. (Kontoret for Kommune- og Næringssager) ved kgl. res. af 14.7. 1905 og atter herfra til Handelsmin. ved dettes oprettelse i december 1908. Ved lov 48 af 28.2.1916 udvidedes eksamenstyperne med skibsførereksamen, jf. i øvrigt lov 209 af 7.6.1958 om nautiske eksaminer. Med lov 70 af 15.3.1967 bortfaldt Navigationsdirektoratet, og dets opgaver overgik til det samtidig oprettede Direktorat for Søfartsuddannelsen (s.1377).

Navigationsdirektøren var fra 1949 tillige chef for administrationen af Statens Sømandsskoler (se ndf.), med hvilken Navigationsdirektoratet havde kontorfællesskab.

Henvisninger: Collegialtid. 1833 s.289ff. Rigsdagstid. 1868/69 A sp.1487ff. Th.P.Funder: Navigationsskoler, i: *Danmarks Søfart og Søhandel II*, 1919 s.487ff.

Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 214.

Indhold: Protokoller vedr. styrmandseksamen i Hertugdømmerne 1804-06, 1820-64. Eksamensprotokoller for alm. styrmandseksamen 1781-1869. Do. for længdeeksamen 1856-69. Do. for styrmandseksamen 1. afd. 1869-93. Do. for 2. afd. 1869-93. Do. for 3. afd. 1869-81.

Register til udgåede skrivelser 1898-1921. Udgåede skrivelser (kopibog) 1835-1939. Register til indgåede skrivelser 1898-1940. Indkomne skrivelser (ordrebog) 1861-88. Indgåede skrivelser 1883-1939. Indgåede skrivelser fra sætte- og fiskeskipperskolerne 1908-25. Do. fra Navigationsskolen i Åbenrå 1919-31. Beretning fra sætte- og fiskeskipperskolerne 1916-28. Love og anordninger 1837-1914.

Ansøgninger fra styrmandselever om statsunderstøttelse 1896 -1908. Styrmandselever: Søfart 1893-97. Befarne værnepligtige i søfart 1898-1905.

G.E.Tuxens legat 1876. Julius Skrikes legat 1915-38. Harald Halkiers legat 1941-49. Månedlige lister fra navigationsskolerne om til- og afgang af elever 1908. Skrivelser vedr. Færøerne: Fortegnelse over undervisningsmidler 1940-49. Tórshavn: Til- og afgangslister, søfartslister, karakterlister 1940-64. Statsunderstøttelser 1875-1962.

Skolepenge 1922-62. Sætte- og fiskeskipperskolerne: Skolepenge 1932-62. Oversigt over navigationsskolernes regnskaber 1947-62. Hovedbøger 1933-59. Hoved-kassejournaler 1948-59. Kassejournaler 1933-58. Regnskab for navigationsdirektøren 1921-31.

Aflevering 1985: Kopibog 1940-66. Journal. Journalsager 1949 -67. Brevregister for indkomne skrivelser 1940-67. Indkomne skrivelser 1940-67. ND-register 1921-40. Visdomsbog 1941-48. Lønningsbog for lærerpersonale 1931-58. *(WR)*

Bestyrelsesrådet for Statens Skoleskib "Danmark" 1932-58 1513

Navigationsuddannelsesrådet 1958-67

Statens Skoleskib "Danmark" 1932-

Efter Østasiatisk Kompagnis skoleskib, "Københavns", sporløse forsvinden i 1928 blev det ved lov 79 af 23.3.1932 vedtaget at

anskaffe et statsskoleskib. Det fuldriggede tremastede jernskib på 790 bruttoregistertons fik ved stabelafløbningen navnet "Danmark". Formålet var i videst mulige omfang at skaffe unge sømænd adgang til erhvervelse af sådan praktisk sejlskibsuddannelse, som var ønskelig for styrmænd og skibsførere i handelsflåden.

Skoleskibets drift skulle forestås af *Bestyrelsesrådet for Statens Skoleskib Danmark* udnævnt af Ministeriet for Handel og Søfart. Ved lov 209 af 7.6.1958 om nautiske eksaminer m.m. §26 stk.5 henlagdes skoleskibets drift til *Navigationsuddannelsesrådet*, som havde navigationsdirektøren som formand. Ved lov 70 af 15.3. 1967 bortfaldt Navigationsuddannelsesrådet, og driften af statens skole- og øvelsesskibe overgik til Direktoratet for Søfartsuddannelsen (s.1377). Begge de to nævnte råd havde kontorfællesskab med Navigationsdirektoratet.

Ansøgningsskemaer vedr. optagelse på skoleskibet Danmark er kasseret (Rigsarkivets skr. af 12.11.1976).

Indhold: Bestyrelsesrådet og Navigationsuddannelsesrådet: Kopibog 1932-66. Indkomne skrivelser fra ministeriet 1932-60. Skrivelser og rapporter fra føreren 1933-67. Handelsmin.s skrivelser 1961-67. Breve og fakturaer 1954-65. Rømningssager 1965. Breve og fakturaer 1966. Kassejournal for statens skoleskib 1932 -48.

Skoleskibet Danmark : Skibsdagbøger 1933-40, 1946-66. Maskindagbøger 1933-42, 1960-61. Øvelsesjournaler 1948-56, 1959 -66. Lægejournal 1939-56 (div. år). Elevprotokol 1933-40, 1946 -67. *(EG/WR)*

Statens Sømandsskoler 1949-67 2341

I sin første betænkning (1948) foreslog Søfartskommissionen af 1947, "at der etableres en fast og rationel uddannelse af menige sømænd, fastlagt på en sådan måde, at der kan finde en udvælgelse af de unge mennesker sted og tilrettelagt således, at der så vidt gørligt gives samme faglige og kulturelle uddannelsesmuligheder for vordende sømænd som for lærlinge i land". Ved lov 106 af 23.3.1949 om sømandsuddannelse (revideret ved lov 231 af 7.6.1952) oprettedes en statslig uddannelse for menige sømænd, og Handelsmin. bemyndigedes til at oprette og drive

Statens skoleskib "Danmark" fotograferet i Nivåbugten en stille dag, hvor alle sejl er sat for at fange de svage vindpust (Søfartsstyrelsen).

sømandsskoler samt at meddele godkendelse af private sømandsskoler. Driften af sømandsskolerne skulle forestås af navigationsdirektøren, under hvem der oprettedes en særskilt administration, Statens Sømandsskoler. Ved lov 70 af 15.3.1967 bortfaldt Statens Sømandsskoler, og opgaverne videreførtes af det samtidig oprettede Direktorat for Søfartsuddannelsen (s.1377).

Ansøgningsskemaer vedr. optagelse på statens sømandsskoler er kasseret (Rigsarkivets skr. af 16.6.1964).

Henvisninger: 1. Bet. afgivet af Søfartskommissionen af 1947 ang. Sømandsuddannelsen (Dæksmandskabet), 1948 (Sv.2115).

Indhold: Kopibøger 1949-66. Journalkartotek 1949-63. Brevregistre til indkomne skrivelser 1949-61. Indkomne skrivelser 1949-66. Elevprotokoller (nr. 1 til 12000) 1949-68. Elevprotokoller vedr. sømandsskolen i Frederikshavn 1949-69. Do. vedr. Esbjerg 1949-69. Do. vedr. Sønderborg 1949-69. Do. vedr. Kogtved 1949-69. Elevlister for Sømandshøjskolen i Svendborg 1949-55. Kursusrapporter 1949-67. Personalesager, timeplaner, lønningsbog, diverse 1949-69. Hovedbøger for Statens Sømandsskoler 1949-58. Kassejournaler for sømandsskolerne 1949-58. *(WR)*

Direktoratet for Søfartsuddannelsen 1967-87 1512

Direktoratet for Søfartsuddannelsen oprettedes ved lov 70 af 15.3.1967 og afløste Navigationsdirektoratet (s.1372) og den hertil knyttede administration, Statens Sømandsskoler (ovf.), og driften af statens skoleskib "Danmark" (s.1374). Loven omfattede uddannelse af navigatører, dæksmandskab, kokke og hovmestre, maskinmandskab og radioekspedienter. Ved lov 339 af 26.6.1975 tilføjedes uddannelse af restaurationsmandskab og fiskere, og ved lov 241 af 6.6.1985 tilføjedes uddannelse af skibsassistenter. Direktoratet førte tilsyn med undervisningen ved alle navigationsskoler, søfartsskoler (indtil 1975 betegnet sømandsskoler), øvelsesskibe, skoleskibe og kursus med undtagelse af uddannelsen af maskinmandskab, som hørte under Direktoratet for Erhvervsuddannelserne. Direktoratet forestod endvidere driften af de undervisningsinstitutioner vedr. søfart, som var oprettet af Handelsmin./Industrimin.

I 1970 organiseredes direktoratet i to afdelinger. Administrationsafdelingen varetog budget og regnskab, personale- og lønspørgsmål, tilskudsordninger til skoler og kursus, udfærdigelse af sønæringsbeviser samt administrative forhold i forbindelse med driften af direktoratets uddannelsesinstitutioner. Den Pædagogiske Afdeling varetog antagelse af elever til skoler og skibe, undervisningsmateriel, lærebøger, godkendelse af søfart, eksamensindstilling, undervisningsspørgsmål samt tilrettelæggelse og afholdelse af eksamen.

Ved bek. 653 af 21.12.1983 overførtes tilsynet med maskinist- og maskinmesteruddannelserne fra Direktoratet for Erhvervsuddannelserne (s. 693) under Undervisningsministeriet til Direktoratet for Søfartsuddannelsen under Industriministeriet.

Pr. 1.1.1988 ophævedes Direktoratet for Søfartsuddannelsen; dets sagområde indgik herefter i Søfartsstyrelsen, se s.1378.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Søfartens Uddannelsesråd 1967- 1514

Søfartens Uddannelsesråd oprettedes ved lov 70 af 15.3.1967 §5 (jf. lovbek. 518 af 4.12.1985) med den opgave at afgive udtalelse i spørgsmål vedr. søfartsuddannelsen, der blev forelagt af handelsministeren (industriministeren) eller tilsynsmyndigheden. Rådets udtalelse skulle indhentes, forinden der fastsattes regler om søfartsuddannelsens indhold, adgang til optagelse, undervisningens tilrettelæggelse, eksaminernes afholdelse, betaling for ophold på skoler og skibe, undervisningens varighed, kursus og efteruddannelse. Rådet fik endvidere adgang til selv at optage uddannelsesspørgsmål til behandling og afgive indstilling herom til ministeren. Rådets formand og øvrige medlemmer, der repræsenterede de interesserede organisationer inden for søfart og fiskeri, beskikkedes af handelsministeren. Direktøren for Søfartsuddannelsen og undervisningsdirektøren for Direktoratet for Erhvervsuddannelserne kunne deltage i rådets møder.

Forretningsorden for rådet fastsattes ved cirk. 181 af 7.9.1967, hvori det pålagdes rådet at nedsætte en række faste underudvalg vedr. de enkelte uddannelsesområder (Skoleskibsudvalget, Navigationsudvalget, udvalget vedr. uddannelse af radioekspedienter, vedr. maskinmandskab, vedr. kokke og hovmestre, vedr. sømænd, vedr. erhvervsfaglige grund- og afslutningskurser inden for søfartsområdet mv.).

Rådet var selvstændigt arkivdannende.

Henvisninger: Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 330 og 331.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW/WR)*

Søfartsstyrelsen 1988- 2415

Som led i Industriministeriets strukturomlægning oprettedes Søfartsstyrelsen pr. 1.1.1988 ved sammenlægning af Statens Skibstilsyn (s.1357), Direktoratet for Søfartsuddannelsen (s.1377), Direktoratet for Søfarende (s.1366), Skibsregistret (s.1353), Statens Istjeneste (s.1364) og Handelsflådens Velfærdsråd (s.1369). Fra Industrimin.s Departement udlagdes endvidere til Søfartsstyrelsens sagområde sager vedr. handelsflådens beredskab, søulykker, søulykkesstatistik og skibsfartens betryggelse, jf. bek. 299 af 9.6.1988 og 570 af 26.9.1988 om henlæggelse af visse beføjelser til Søfartsstyrelsen. Visse beføjelser vedr. flytbare havanlæg (boreplatforme m.m.) tillagt Energimin., udøvedes af Søfartsstyrelsen, jf. bek. 419 af 15.6.1989.

Indtil ikrafttræden (1.1.1991) af et for hele Søfartsstyrelsen fælles journalsystem fortsattes arkivdannelsen i de sammenbragte institutioners journaler og journalsystemer; sekretariatssager vedr. Søfartsstyrelsen journaliseredes i 1. Kt.s (det hidtidige Skibstilsyns) sekretariatsjournal.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Krigsforhold og besættelse

Krigsforsikringen for Danske Skibe 1914-20 2410

Ved udbruddet af 1. Verdenskrig etableredes to institutter til krigsforsikring af hhv. varer og skibe. *Krigsforsikringen for Danske Skibe* oprettedes iht. midlertidig lov 202 af 10.9.1914 om danske skibes forsikring mod krigsfare. Vedr. Dansk Krigs Søforsikring for Varer, se ndf. Begge bestyrelser havde politikeren Niels Neergaard som formand og departementschefen i Handelsmin., G. Busck-Nielsen, som næstformand. I bestyrelsen for Krigsforsikringen for Danske Skibe var 2 af 6 medlemmer repræsentanter for Dansk Dampskibsrederiforening, 1 repræsentant for Dansk Sejlskibsrederiforening, mens de øvrige medlemmer udnævntes af kongen.

Med visse undtagelser var alle danske skibe pligtige til at indtræde i forsikringsordningen. 5 procent af præmierne tilfaldt staten og 15 procent de deltagende forsikringsselskaber. Krigsforsikringen trådte i likvidation 1.4.1920 iht. anordning 515 af 22.9.1919. Krigsforsikringen har bl.a. videresendt oplysninger om

krigsforlis til Handelsmin., hvor de i krigsårene journaliseredes på fast journalnummer (nr. 30). Bortset fra 4 regnskabsprotokoller over tegnede forsikringer synes arkivet at være tabt.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1914/874 I og 874 A.

Indhold: Protokoller over tegnede forsikringer 1917-20. *(MH)*

Dansk Krigs Søforsikring for Varer 1914-19 2420

Dansk Krigs Søforsikring for Varer, oprettet iht. midlertidig lov 221 af 24.9.1914 om forsikring af varer mod krigsfare til søs, var organiseret i et institut og et konsortium. Bestyrelsen for instituttet talte 10 medlemmer, af hvilke 2 repræsenterede vareejerne (udnævnt af kongen), 2 repræsentanter var udpeget af forsikringsselskaberne, og 3 repræsentanter var udpeget af konsortiet, jf. ovf. under Krigsforsikringen for Danske Skibe. Af forsikringspræmierne tilfaldt 35 procent staten, 20 procent forsikringsselskaberne og 45 procent konsortiet. Dansk Krigs Søforsikring for Varer trådte i likvidation 15.10.1919 iht. anordning 565 af 10.10.1919.

Bestyrelsesprotokol 1914-17 indgår i Handelsmin., Ujournaliserede sager nr. 205.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1914/874 I og 874 B. *(MH)*

Fragtnævnet 1916-20 2153

Som led i foranstaltningerne i anledning af dyrtiden under 1. Verdenskrig pålagdes skibsfarten på baggrund af høje fragtpriser dels at yde afgifter til staten dels at stille skibstonnage til rådighed for tilførsler til Danmark, jf. lov 161 af 12.5.1916 om bidrag af skibsfarten til landets nødvendige tilførsler.

Loven administreredes af et af Indenrigsmin. nedsat *Fragtnævn* med en kgl. udnævnt formand og syv medlemmer udpeget efter indstilling fra Dansk Dampskibsrederiforening. I den første

tid indskrænkede nævnets opgaver sig til opkrævning af afgifter og fordeling af transporter med kul og koks. Da blokaderne af dansk farvand satte ind, overtog Fragtnævnet dispositionen over hele den danske handelsflåde.

Nævnets øgede ansvarsområde udmøntedes i lov 95 af 1.3. 1917, der pålagde nævnet at yde regeringen bistand til at tilvejebringe den bedste og billigste måde at skaffe de nødvendige tilførsler. Endvidere skulle nævnet føre tilsyn med fragtforholdene og skibsfartens udvikling. Ved lov 337 af 15.6.1918 deltes Fragtnævnet i et *Dampskibsnævn* og et *Sejlskibsnævn*. Samtidigt overførtes nævnene til Handelsmin.s ressort.

Ved den dansk-amerikanske overenskomst af 18.9.1918 havde Danmark forpligtet sig til at stille halvdelen af den danske handelsflådes tonnage til disposition for de allierede. Efter våbenstilstanden gav USA afkald på denne ret, og ved overenskomst mellem Fragtnævnet og regeringen af 17.9.1919 blev skibene atter stillet til rådighed for rederierne, ligesom maksimalpriserne afskaffedes. Reguleringen af skibsfarten ophævedes endeligt ved lov 728 af 22.12.1920.

Indhold: Havneregister. Protokol over skibe 1918-19. TC-bøger m. registre (oplysninger om skibe og deres rejser) 1917-20. Befragtninger, fordelingsbøger 1917-19. Hovedbøger 1918-22. Kassebøger 1917-20. Regnskabsbøger 1919-21. Udklipsbog 1920. *(MH/BB)*

Amerikakommissionen 1918-19 2267

Ved overenskomst af 18.9.1918 mellem Danmark og USA forpligtede Danmark sig til at stille skibstonnage til rådighed for USA og at begrænse udførsler sydpå. Udførselsbegrænsningerne fastlagdes ved Justitsmin.s bek. 594 af 12.11.1918. Grosserer-Societet og Industrirådet blev ansvarlige for administrationen af loven, og der oprettedes et fællesudvalg, den såkaldte Amerikakommission.

Ved bek. 461 af 25.6.1919 overtog Justitsmin. efter henstilling fra Amerikakommissionen ansvaret for udførselsdispensationer. De fleste udførselsbegrænsninger ophævedes i 1919.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1918-19. *(BB)*

Fragtnævnet 1939-49 1501

Fragtnævnet oprettedes ved lov 287 af 2.9.1939 om ekstraordinære foranstaltninger vedr. skibsfarten. Nævnet skulle bistå ved tilvejebringelse på bedste og billigste måde af skibsrum til tilførsler, der var nødvendige for landet. Det skulle endvidere føre tilsyn med fragtforholdene og skibsfartens udvikling samt bistå rederne med hensyn til ordning af befragtningsforhold. Fragtnævnet var bemyndiget til at pålægge danske redere at indberette til nævnet om deres skibes positioner og rejser.

Nævnet skulle iht. loven bestå af en af kongen udnævnt formand og 9 medlemmer, udnævnt af handelsministeren efter indstilling af Dansk Dampskibsrederiforening og Dansk Sejlskibsrederiforening. Ved lov 328 af 23.9.1939 fik handelsministeren bemyndigelse til at udvide antallet af medlemmer, således at også andre erhvervsinteresser kunne repræsenteres i nævnet. Nævnets sammensætning ændredes igen ved lov 120 af 13.3.1943, hvorved småskibsrederne fik endnu en repræsentant i nævnet.

Ved lov 481 af 14.9.1940 udvidedes nævnets beføjelser. Loven gav Fragtnævnet generel beføjelse til regulering af fragtrater og befragtningsforhold i øvrigt, ligesom nævnet kunne bestemme, at befragtningsaftaler og rejser skulle godkendes af nævnet. Den 22.4.1940 bestemte Fragtnævnet, at befragtning af ethvert dansk fartøj over 400 BRT, der befandt sig inden for linjen Lindenes/Emden, skulle godkendes af Fragtnævnet. Den 18.8.1942 udvidedes bestemmelsen til at gælde alle registreringspligtige danske fartøjer, dvs. skibe over 20 BRT.

Fragtnævnet administrerede i øvrigt de bestemmelser om valutakontrol med hensyn til skibsfarten, som blev udstedt iht. lov 406 af 3.8.1940 om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning mv., jf. lov 133 af 29. 3.1941. I samarbejde med Brændselsolienævnet og Direktoratet for Vareforsyning førte Fragtnævnet kontrol med tildelingen af olie til sejl- og motorskibe under 500 BRT.

Nævnets kontrol med befragtningen af skibe under 500 BRT ophævedes 13.12.1946.

Efter ophøret af den tyske besættelse varetog nævnet forbindelsen til *United Maritime Authority (UMA)* i London og udførte den kontrol, som den danske regering ifølge UMA skulle udøve over for skibsfarten. Efter nedlæggelsen af UMA 2.3.1946 varetog nævnet de danske sager under *United Council* og *United Nations Relief and Rehabilitation Administration*.

Fragtnævnets afgørelser kunne indankes for det i 1940 nedsatte Fragtankenævn, se ndf. - Loven af 2.9.1939 gjaldt kun til 31.3. 1940, men blev hvert år forlænget, sidst ved lov 107 af 23.3.1948. Loven udløb 31.3.1949, hvorefter Fragtnævnets virksomhed ophørte.

Til varetagelse af Fragtnævnets daglige administration oprettedes i 1939 et sekretariat, fra 1940 tillige en Befragtningsafdeling. Sager vedr. tildeling af olie til småskibe samt korrespondance om valutaspørgsmål er kasseret.

Henvisninger: Beretning om Fragtnævnets Virksomhed 5. September 1939 - 31. Marts 1949, 1950. Chr. Tortzen: *Søfolk og Skibe. Den danske handelsflådes historie under anden verdenskrig I-II*, 1981.

Handelsmin., j.nr. 1939/2019-1. Handelsmin., Ujournaliseret sag nr. 113.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1939-49. Fragtnævnets møder (T.C.Christensens papirer) 1939-42.

Register over udgåede breve 1939-49. Udgåede brevkopier 1939-45. Udgåede brevkopier (valutasager) 1941-46. Journaler 1942-49. Register over indgåede breve (journalregister på løsblade) 1943-45. Korrespondancekartotek A-Ø 1942-49. Indgået korrespondance (alf. efter afsender) 1939-42. Indgået korrespondance (sagligt ordnet) 1939-49. Div. korrespondance 1939-45.

Skibsmapper (korrespondance mv. ordnet efter enkelte skibe; indtil 1942 alf. efter skibets navn, derpå efter et nummersystem) 1939-49. Skibsmapper vedr. småskibe 1942-49. Skibsmappekartotek 1942-49. Positionskort vedr. småskibe 1940-46. Kartotek over fragtapprobationer 1942-46.

Udlejninger. Bjergninger. Statistisk materiale. Div. sager. *(PO)*

Fragtankenævnet 1940-49 2115

Fragtankenævnet oprettedes iht. lov 481 af 14.9.1940 om ekstraordinære foranstaltninger vedr. skibsfarten. For Fragtankenævnet, der bestod af en formand og to medlemmer, kunne Fragtnævnets (se ovf.) afgørelser indbringes. Ankenævnet afgav derefter indstilling til handelsministeren, der traf endelig afgørelse. Fragtankenævnets virksomhed ophørte i 1949.

Ankesagerne er journaliseret i Handelsmin.s søfartsjournal under nr. 3006 A, jf. Ujournaliserede sager nr. 136. Endvidere er der fra boet efter nævnets formand, retspræsident L.N.Hvidt, afleveret en pakke sager vedr. Fragtankenævnet, der indgår i Fragtnævnets arkiv. *(PO)*

Udligningskassen af 27.6.1940, 1940-50 2124

På initiativ af Brændselsnævnet under Det Erhvervsøkonomiske Råd blev det straks efter den tyske besættelse af Danmark besluttet at gennemføre en regulering af fragtraterne for transport af tyske kul, koks og andet fast brændsel til Danmark. Formålet var gennem en udligning af fragterne for såvel søværts som landværts transport at gøre det muligt at sælge kullene til samme pris over hele landet.

Ved Handelsmin.s bek. 341 af 27.6.1940 oprettedes en udligningskasse, der omfattede al transport af kul, koks mv., herunder importen til statslige og kommunale myndigheder. Udligningskassen trådte i funktion 1.7.1940 og blev ledet af en bestyrelse, hvoraf Fragtnævnet udpegede et medlem, Danske Kulimportørers Fællesrepræsentation et, og handelsministeren et eller flere medlemmer. Bestyrelsen fastsatte gennemsnitsrater for transport af kul, koks mv., som ladningsmodtageren eller mægleren indbetalte til Udligningskassen, som derefter afregnede med transportøren.

Den daglige administration blev varetaget af en direktion i nært samarbejde med Fragtnævnet, som den delte kontor og personale med. Udligningskassens virksomhed ophørte i 1950.

Henvisninger: Handelsmin., j.nr. 1939/1012-187.

Indhold: Uregistreret arkiv (113 bd. og pk.). *(PO)*

Skibsfartsnævnet 1952- 1499

Skibsfartsnævnet oprettedes ved lov 120 af 31.3.1952 om et skibsfartsnævn, jf. lovbek. 148 af 4.4.1979, med en af kongen udnævnt formand og 6 andre medlemmer udpeget af handelsministeren og af Dansk Dampskibsrederiforening. Nævnet havde til opgave at overtage brugsretten til samtlige danske oceangående skibe og eventuelt til ikke-oceangående skibe og fartøjer fra det tidspunkt, hvor det under NATO oprettede skibsfartsorgan, *Defence Shipping Authority*, trådte i virksomhed. Skibsfartsnævnet ville få ansvaret for udnyttelsen af de til brug overtagne skibe, når fælles forsvarsforanstaltninger og foranstaltninger for at sikre Danmarks tilførsler og samfærdslen mellem landsdelene blev nødvendige. Nævnet ville kunne foreskrive, at befragtningsaftaler og rejser skulle godkendes af nævnet, og bestemme regler vedr. fastsatte fragtrater. Endelig kunne nævnet pålægge rederier, offentlige myndigheder og private oplysningspligt om alle forhold af interesse for nævnet.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HCW)*

ENERGI

Energiforsyning s.1388

Indenrigsmin.s Tekniske Udvalg 1920-23
Rådet for Kraft og Varmeforsyning 1957-61
Olienævnet 1973-74
Energispareudvalget 1973-
Energimin.s Rådgivende Olieudvalg 1978-
Energistyrelsen 1976-
Energirådet 1976-
Energistyrelsens Rådgivende Fjernvarmeudvalg 1977-
Det Rådgivende Energiforskningsudvalg 1980-
Energistyrelsens Rådgivende Udvalg vedr. Tilskud til Vedvarende Energikilder 1981-
Styringsgruppen for Energikonsulentordningen 1981-
Kulforsyningsudvalget 1980-

Atomenergi s.1394

Atomenergikommissionen 1955-76
Forsøgsanlæg Risø 1957-
Tilsynet med Nukleare Anlæg 1973-87
Udvalget vedr. det Nukleare Brændselskredsløb 1977-

Dansk olie og naturgas s.1399

Dansk Naturgas 1972-73. Dansk Olie og Naturgas (DONG) 1973-
Energistyrelsens Naturgaskoordinationsudvalg 1978-

Energistyrelsens Projektstyringsudvalg for Informationssystemet for det Danske Naturgasprojekt 1981-83
Kontaktudvalget vedr. Naturgasprojektet 1982-84
Kontaktudvalget vedr. Olierørledningsprojektet 1982-84

Havanlæg s.1403

Bemandingsnævnet (boreplatforme) 1981-
Koordinationsudvalget vedr. Havanlæg 1981-
Aktionskomiteen vedr. Større Uheld på Havanlæg 1981-
Havarikommissionen vedr. Havanlæg 1981-

(Råstofforvaltningen for Grønland 1979-, se s.1916)

Arkiver fra institutioner vedr. forsyning med brændsel og energi under 1. og 2. Verdenskrig, se afsnittene vedr. Den Overordentlige Kommission m.m. (s.945) og Industri, handel og næring (s.1274ff).

Energiforsyning

Indenrigsministeriets Tekniske Udvalg 1920-23 1339

Indenrigsmin.s Tekniske Udvalg nedsattes 22.11.1920 med den opgave at undersøge mulighederne for at fremme udnyttelsen af vand- og vindkraft, mosedrift mv. Udvalgets virksomhed ophørte med udgangen af 1923.

Henvisninger: Socialmin. 1.Kt., j.nr. 1921/70, 1922/181.

Indhold: Tørvelån. Brunkulsboringer. Alm. korrespondance og udstillinger. *(NP)*

Rådet for Kraft og Varmeforsyning 1957-61 1344

Rådet for Kraft og Varmeforsyning nedsattes af regeringen ved Statsmin.s skr. af 21.10.1957, foreløbig for en periode på 3 år. Baggrunden var de meget store valutaudgifter til import af brændsel mv., de betydelige investeringer, som forsyning med energi og varme krævede, og den betydning for erhvervenes udvikling, det måtte tillægges, at der var billig kraft til rådighed. Rådets opgave var at søge fremmet den bedst mulige energi- og varmeøkonomi.

Rådet havde 7 medlemmer. Til formand udpegedes J.L. Mansa, administrerende direktør i A/S Titan og tidligere professor ved Danmarks Tekniske Højskole. De øvrige medlemmer var departementschef i Min. for Offentlige Arbejder, P.O.M. Christensen, formanden for Atomenergikommissionens forretningsudvalg, H.H. Koch, professor ved Danmarks Tekniske Højskole, K.A. Meldahl, afdelingschef i Handelsmin., O. Müller, departementschef Erik Ib Scmidt, Det Økonomiske Sekretariat, og kontorchef i Boligmin., E. Engberg.

Rådet, der sorterede under Økonomimin., afgav årsberetninger for 1958 og 1959. Ved Statsmin.s skr. af 18.10.1960 forlængedes rådets kommissiorium til 1.7.1961, hvorefter det i en beretning for det sidste 1 1/2 år af sin virksomhed gav en sammenfattende vurdering af problemerne vedr. Danmarks energiforsyning.

Henvisninger: Statsministeriet, j.nr. 1957/32.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Olienævnet 1973-74 1562

Som konsekvens af oliekrisen i november 1973 blev det iht. bek. 575 af 19.11.1973 pålagt oliebranchen at oprette en fordelingscentral med den opgave at sikre forbrugernes forsyning med mineralolieprodukter til rumopvarmning. Under Handelsmin. oprettedes ved samme bek. et olienævn til at føre tilsyn med

fordelingscentralens virksomhed og at afgøre klager. Bek. 112, 113 og 114 af 11.3.1974 ophævede reguleringen af olieforbruget, og Olienævnet ophørte.

Indhold: Ansøgninger 1973-74. Referater, notater m.m. 1973-74. Avisudklip 1973-74. Div. regnskaber 1973-74. *(BB)*

Energispareudvalget 1973- 2140

Energispareudvalget, som oprindeligt blev kaldt Udvalget vedr. Brændselsbesparende Oplysningsvirksomhed, blev nedsat 24.10. 1973 som følge af energikrisen 1973/74. Energispareudvalget havde til opgave at tilrettelægge og forestå gennemførelsen af sådanne foranstaltninger i form af propaganda, oplysningsvirksomhed mv., som kunne være egnede til at formå såvel private forbrugere som erhvervslivet til at gennemføre den størst mulige økonomisering med forbruget af energi.

Udvalget bestod af 1 formand og 18 medlemmer repræsenterende såvel offentlige som private institutioner, hvis virksomhed havde berøring med energiforbrug. Der var endvidere tilknyttet 2 tilforordnede fra reklamebranchen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Energiministeriets Rådgivende Olieudvalg 1978- 2143

Den 7.3.1978 nedsattes Energimininisteriets Rådgivende Olieudvalg med henblik på at kunne indkaldes i krisesituationer til drøftelse af overordnede problemer i forbindelse med Danmarks olieforsyning og -forbrug. Udvalget drøftede lagerpolitik og beredskabsplanlægning ved uro på oliemarkedet. I situationer med et roligt oliemarked fungerede udvalget som forum for drøftelse af olieforsyningssituationen, internationalt samarbejde om oliespørgsmål, lagerpolitik, kriseberedskabsforanstaltninger og beredskabsplanlægning iøvrigt. Formand var Energiministeriets departementschef. Udvalget var i øvrigt sammensat af repræsentanter for oliebranchen, elværkerne, Energimin., Energistyrelsen, Udenrigsmin. og Monopoltilsynet.

Udvalgets sager indgår i Energimin.s journal. *(NP/AE)*

Energistyrelsen 1976- 1561

Energistyrelsen oprettedes iht. lov 194 af 28.4.1976 om energipolitiske foranstaltninger §3. Styrelsen blev henlagt under Handelsmin. Den skulle bistå dette ministerium og andre myndigheder i energianliggender og følge den inden- og udenlandske udvikling med hensyn til produktion, forsyning, forbrug og forskning. Styrelsen kunne få overdraget opgaver og beføjelser, som efter lovgivningen påhvilede ministeren.

Energistyrelsens beføjelser blev nærmere bestemt ved bek. 236 af 10.5.1976. Ved ovennævnte lov blev Atomenergikommissionen ophævet. En del af dens beføjelser blev overført til Energistyrelsen. Bekendtgørelsen om Energistyrelsen blev senere ændret ved bek. 20 af 17.1.1978 og 377 af 23.8.1979.

Ved Energimin.s oprettelse i 1979 blev Energistyrelsen henlagt under dette. Energistyrelsen havde 1984 10 kontorer.

Indhold: Kopibøger 1976. Personale 1976-77. Mødereferater (Bastrup-Birks papirer). *(NP/AE)*

Energirådet 1976- 1914

If. lov 194 af 28.4.1976 om energipolitiske foranstaltninger skulle handelsministeren udarbejde energipolitiske redegørelser til Folketinget indeholdende 1) vurderinger af energibehov og energiforsyningsmuligheder, 2) målsætninger og planer for en hensigtsmæssig fremskaffelse og udnyttelse af forskellige former for energi samt 3) programmer for energiforskning og -udvikling.

Ved udarbejdelsen af disse redegørelser rådgaves handelsministeren af et råd for energiplanlægning og -forskning (Energirådet). Det bestod af en formand og 11 andre medlemmer, der udnævntes af handelsministeren, fra 1979 energiministeren. Det sammensattes af 4 forskere med sagkundskab inden for ener-

giområdet samt 7 medlemmer efter indstilling fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Industrirådet, Forbrugerrådet, Danske Elværkers Forening, Oliebranchens Fællesrepræsentation, Foreningen Dansk Gas og Danske Fjernvarmeværkers Forening. Desuden kunne ministeren knytte repræsentanter for berørte ministerier mv. til rådet som tilforordnede.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Energistyrelsens Rådgivende Fjernvarmeudvalg 1977- 2142

Den 24.11.1977 nedsattes Energistyrelsens Rådgivende Fjernvarmeudvalg. Udvalget fik til opgave at rådgive styrelsen ved behandling af tilskudsansøgninger i forbindelse med projekter inden for fjernvarmeområdet. Udvalget rådgav styrelsen i forbindelse med behandlingen af ansøgninger indkaldt iht. lov 472 af 14.9.1977 om statstilskud til udnyttelse af overskudsvarme samt senere ordninger inden for fjernvarmeområdet. Medlemmerne blev rekrutteret fra myndigheder og institutioner, der rådede over den nødvendige, især tekniske sagkundskab.

Udvalgets sager indgår i Energistyrelsens journal. *(NP)*

Det Rådgivende Energiforskningsudvalg 1980- 2306

Som led i en styrkelse af planlægningen og vurderingen af Energimin.s forskningsprogrammer nedsatte ministeriet Det Rådgivende Energiforskningsudvalg ved skrivelse af 20.3.1980. Udvalget bestod af 12 medlemmer fra Energirådet, Planlægningsrådet, Teknologirådet, Energistyrelsen og Bestyrelsen for Forsøgsanlæg Risø. Ministeren udpegede tre medlemmer af udvalget, herunder formanden. Udvalgets arkiv indgår i Energimin.s arkiv, j. nr. 2222. *(BB)*

Energistyrelsens Rådgivende Udvalg vedr. Tilskud til Vedvarende Energikilder 1981- 2147

Ved lov 2 af 2.1.1981 om tilskud til udnyttelse af vedvarende energikilder blev der givet mulighed for statstilskud til større anlæg inden for vedvarende energi, f.eks. andelsvindmøller, varmepumpeanlæg i forbindelse med kommunale rensningsanlæg, solvarmeanlæg, varmepumpeanlæg og vindmøller i forbindelse med fjernvarmeanlæg, store biogas- og komposteringsanlæg m.m. Som led i tilskudsadministrationen nedsatte Energistyrelsen et rådgivende udvalg, der dels skulle bistå styrelsen ved fastsættelsen af retningslinjer for administrationen, dels skulle rådgive styrelsen ved behandlingen af tilskudsansøgninger.

En repræsentant for Energistyrelsen blev udvalgets formand. I udvalget var repræsenteret: Miljøstyrelsen, Teknologistyrelsen, Kommunernes Landsforening, Danske Elværkers Forening, Danske Fjernvarmeværkers Forening, Industrirådet, Håndværksrådet, Organisationen for Vedvarende Energi og Energimin.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1991). *(NP/AE)*

Styringsgruppen for Energikonsulentordningen 1981- 2191

Til opfyldelse af kravene om begrænsning af energiforbruget i bygninger (lov 301 af 10.6.1981 med senere ændringer) med hensyn til varmesyn og udstedelse af energiattest mv. beskikkede Byggestyrelsen (fra 1989 Energistyrelsen) ingeniører og arkitekter som energikonsulenter efter indstilling fra Styringsgruppen for Energikonsulenter, jf. bek. 374 af 22.7.1981, bek. 422 af 14.7. 1982 og bek. 187 af 29.4.1985. Styringsgruppen, som bestod af repræsentanter for faglige og særligt sagkyndige organisationer, administrerede energikonsulentordningen, førte tilsyn, behandlede klagesager, gennemførte kurser mv. samt foretog edb-registrering af varmesynsrapporter og samkøring heraf med Byg-

nings- og Boligregistret (BBR). Til udførelse af Styringsgruppens praktiske arbejde oprettedes et sekretariat - *EK-Sekretariatet* - i forbindelse med Teknologisk Institut, som ansatte sekretæren.

Energibesparende foranstaltninger i bygninger overførtes 1.5. 1989 fra Boligmin. til Energimin. Sager vedr. energikonsulentordningen varetoges af Byggestyrelsens 5. Kt., fra 1989 af Energistyrelsens 13. Kt.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Kulforsyningsudvalget 1980- 2145

Energiministeriet nedsatte i marts 1980 Kulforsyningsudvalget med den opgave at undersøge problemerne ved Danmarks fremtidige forsyning med kul under hensyn til Folketingets og regeringens opfordring til elværkerne om at undgå indkøb af kul i Sydafrika. Udvalget skulle opstille et handlingsprogram for mulighederne for at sprede indkøbene og undersøge, hvorledes staten om nødvendigt kunne hjælpe med at sikre Danmarks kulforsyninger.

Udvalget bestod af repræsentanter for Energimin., Energistyrelsen, Min. for Offentlige Arbejder, Udenrigsmin., Miljømin. samt for elværkerne. Udvalget har ikke været sammenkaldt siden 1985. Udvalgets sager indgår i Energimin.s journal. *(NP)*

Atomenergi

Atomenergikommissionen 1955-76 1129

8.3.1955 nedsatte regeringen en foreløbig kommission med den opgave at forberede en aktiv indsats fra dansk side for udnyttelse af atomenergien til samfundets tarv. Der blev i juni s.å. truffet aftaler med USAs og Storbritanniens regeringer, der muliggjorde

opførelse af en forsøgsreaktor og dens forsyning med beriget uran. Ved lov 312 af 21.12.1955 nedsattes en permanent Atomenergikommission. Dens sammensætning og medlemstal skulle bestemmes af finansministeren, idet der skulle drages omsorg for, at den videnskabelige og tekniske forskning og de væsentligste samfundsinteresser forbundet med den fredelige udnyttelse af atomenergien, blev repræsenteret. Et forretningsudvalg bestående af indtil 7 af kommissionens medlemmer skulle varetage opgaver i forbindelse med kommissionens daglige virksomhed. Kommissionens medlemmer beskikkedes ved skr. af 24.1. og 31. 1.1956. Antallet af medlemmer blev 24 repræsenterende industri og andre erhverv, kraftværkerne, videnskaben og arbejderorganisationerne.

31.1.1956 nedsattes et koordinationsudvalg, Det Interdepartementale Atomenergiudvalg, bestående af repræsentanter for de ministerier og direktorater, som inden for deres sagområder havde opgaver, der stod i forbindelse med Atomenergikommissionens arbejde (ophævet 1962). Ved beslutning af 2.3.1956 nedsatte Folketinget et udvalg med den opgave at modtage beretninger fra kommissionen og på anden måde følge dens virksomhed.

Atomenergikommissionen organiseredes i to afdelinger, en teknisk-videnskabelig og en administrativ (Sekretariatet), der fungerede som departementalt organ ved behandlingen af sager om atomkraftens fredelige udnyttelse. Dens vigtigste opgave blev etableringen og styrelsen af Forsøgsanlæg Risø, der blev taget i brug 15.8.1957.

Ved bek. 120 af 28.3.1960 blev Atomenergikommissionen overført til Statsmin. og ved bek. 303 af 3.9.1962 til Undervisningsmin. Ved bek. 35 af 28.1.1976 overførtes den til Handelsmin., idet dog tilsynet med nukleare anlæg henlagdes til Miljømin. Ved lov 194 af 28.4.1976, ved hvilken Energistyrelsen oprettedes, blev Atomenergikommissionen ophævet.

Henvisninger: Chr. L. Thomsen: Atomenergikommissionens første år, i: *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1957 s. 295-312. Beretninger om Atomenergikommissionens virksomhed (årlige).

Indhold: Kopibøger 1955-76. Journaler 1955-75. U-journaler 1957-75. Personale-journaler 1966-69. Journalkort 1971-76. Jour-

Instrumenter i det nyindviede Forsøgsanlæg Risø vises i 1958 frem for prominente gæster. I midten (uden overtøj) ses finansminister Viggo Kampmann flankeret af atomfysikeren og nobelpristageren Niels Bohr (med halstørklæde) og Folketingets formand Gustav Pedersen. Bag Bohr står minister for offentlige arbejder og grønlandsminister Kaj Lindberg.

nalsager 1955-76. Journalsager (EF-sager) 1971-76. Atomenergikommissionens mødereferater 1956-76. Atomenergikommissionens medlemmer 1964-76. Forretningsudvalgets mødereferater 1956-76. Forretningsudvalgets gule dagsordener 1973-76. Forretningsudvalgets gule referater 1956-76. Forretningsudvalgets udsendelser 1968-76. Forretningsudvalgets medlemmer 1963-76. Div. kontrakter 1955-67. Folketingets Energipolitiske Udvalg 1975-80. European Atomic Energy Society 1959-79.

Embedsmandsarkiver: Dir. Hans von Bülows papirer. *(NP/AE)*

Forsøgsanlæg Risø 1957- 1916

Atomenergikommissionens første opgave var etablering af en forsøgsreaktorstation, dels ved gennem forhandlinger med USAs

og Storbritanniens regeringer at sikre de nødvendige leverancer, dels ved at erhverve et passende stort areal i forholdsvis nærhed af de videnskabelige og tekniske institutioner i Hovedstaden, som stationen skulle samarbejde med. Halvøen Risø på den østlige side af Roskilde Fjord blev valgt som egnet til formålet. Det lykkedes at erhverve størstedelen af arealet ved frivillig aftale med ejerne, men da der opstod vanskeligheder, der kunne forsinke projektet, gennemførtes lov 126 af 25.5.1956 om ekspropriation af visse arealer mv. til brug ved forsøgsvirksomhed i forbindelse med den fredelige udnyttelse af atomenergi. Det samlede areal udgjorde 293 ha. Byggeriet blev påbegyndt i juli 1956. Den første bygning blev taget i brug maj 1957 (Kemilaboratoriet). Den officielle indvielse fandt sted 6.6.1958. 1960 var 3 forsøgsreaktorer (DR 1, DR 2 og DR 3) i drift.

Forsøgsanlæg Risø, der blev landets største forskningsinstitut, var underlagt Atomenergikommissionen. Den daglige ledelse varetoges af en direktion bestående af en direktør, en vicedirektør og 2 underdirektører. Risøs rolle som forskningsinstitution blev gentagne gange genstand for debat, bl.a. om forholdet til industrien og om, hvorvidt aktiviteterne alene skulle omfatte nuklear forskning. En arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for Industrirådet, Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, Atomenergikommissionen og Regeringens Økonomiudvalg udarbejdede i 1963 en redegørelse om disse emner og afgav en indstilling til regeringen, der blev tiltrådt af denne 10.12.1963. Den indebar bl.a., at Atomenergikommissionen blev udvidet med 3 industrikyndige, udpeget efter indstilling fra Industrirådet.

Ved lov 194 af 28.4.1976 om energipolitiske foranstaltninger ophævedes Atomenergikommissionen. Forsøgsanlæg Risø videreførtes som selvstændig institution. Lovens §4, stk. 1 bestemte som dets formål "at udføre forskning, udviklingsarbejde og konsulentvirksomhed af betydning for anvendelsen af og kontrollen med atomenergi til fredelige formål". If. stk. 2 kunne det desuden udøve tilsvarende aktiviteter "vedrørende energi iøvrigt". Det var på dette tidspunkt uvist, om der ville blive nuklear energiproduktion i Danmark, men det antoges, at det særlige forskningsmiljø, der var skabt på Risø, ville udgøre de rette rammer også for energiforskning på ikke-nukleare felter. If. lovens stk. 3 kunne Risø for offentlige eller private rekvirenter mod vederlag påtage sig løsning af opgaver inden for de nævnte

områder, bl.a. skulle det yde Miljømin. sagkyndig bistand ved varetagelse af sikkerhedsforhold i reaktorspørgsmål.

Forsøgsanlæg Risø blev if. loven ledet af en bestyrelse på indtil 10 medlemmer udpeget af handelsministeren, fra 30.10.1979 af energiministeren. Medlemmerne skulle bl.a. repræsentere videnskabelig og teknisk forskning, Miljømin. samt erhvervsmæssig indsigt. 2 medlemmer udpegedes efter indstilling fra medarbejderne på forsøgsanlægget. Den daglige ledelse varetoges fortsat af en direktion, nu bestående af en direktør og 2 underdirektører.

Henvisninger: Risø, Atomenergikommissionens Forsøgsanlæg, 1968. *Beretning om Atomenergikommissionens Virksomhed i tiden 1. april 1963 til 3. marts 1964* s. 10ff. og s. 81-85.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Tilsynet med Nukleare Anlæg 1973-87 1909

Tilsynet med Nukleare Anlæg oprettedes september 1973 under Undervisningsmin. (Atomenergikommissionen, s. 1394). Ved bek. 35 af 28.1.1976 blev Tilsynet overført til Miljømin. Det blev lovfæstet ved lov 244 af 12.5.1976 om sikkerhedsmæssige og miljømæssige forhold ved atomanlæg mv. §12 stk. 1. Tilsynet med Nukleare Anlæg var henlagt under Miljøstyrelsen og bistod denne ved varetagelsen af de opgaver, den if. loven skulle varetage. Af denne lov trådte imidlertid kun §11, der bl.a. omhandlede Miljøstyrelsens forsknings- og forsøgsvirksomhed, samt ovennævnte §12 stk. 1, i kraft.

If. §18 skulle lovens ikrafttræden i øvrigt fastsættes ved særlig lov. En sådan lov gennemførtes ikke, hvilket havde sammenhæng med beslutningen om ikke at opføre atomkraftværker i Danmark. Tilsynets virksomhed kom i hovedsagen til blot at omfatte tilsynet med Forsøgsanlæg Risø og forbindelsen til det svenske atomkraftværk ved Barsebäck. Ved kgl. res. af 13.11.1987 nedlagdes Tilsynet med Nukleare Anlæg. Ressortområdet blev overtaget af Indenrigsmin. (Civilforsvarsstyrelsen), idet Miljøstyrelsen indtil 1.7.1988 dog varetog Indenrigsmin.s beføjelser (se s.928).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Udvalget vedr. det Nukleare Brændselskredsløb 1977- 2141

Den 16.8.1977 nedsattes Udvalget vedr. det Nukleare Brændselskredsløb. Udvalget fik til opgave at følge og analysere den internationale udvikling i henseende til det nukleare brændselskredsløb såvel ud fra det offentliges interesser som ud fra kommercielle synspunkter. Udvalget skulle endvidere rådgive regeringen i spørgsmål vedr. det nukleare brændselskredsløb og efter regeringens nærmere bestemmelse føre forhandlinger med udlandet om spørgsmål, som havde umiddelbar forbindelse med forudsætningerne for Danmarks eventuelle anvendelse af kernekraft.

Udvalget bestod af repræsentanter for Energimin., Ministeriet for Grønland, Udenrigsmin., Energistyrelsen, Miljøstyrelsen, ELKRAFT og ELSAM. Det afgav beretning i 1978 og 1980. Med opgivelsen af planerne om anvendelse af kernekraft i Danmark ophørte udvalgets aktiviteter.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/AE)*

Dansk olie og naturgas

Dansk Naturgas 1972-73 2433
Dansk Olie og Naturgas (DONG) 1973-

I 1972 sattes det første danske oliefelt i Nordsøen i produktion. Hermed åbnedes også mulighed for anvendelse af naturgassen i Nordsøen. På forslag fra Udvalget vedr. Energipolitiske Spørgsmål oprettede Handelsmin. ved Finansudvalgets aktstykke 256 af 8.2.1972 aktieselskabet Dansk Naturgas. Selskabet ejedes af sta-

Produktion og markedsføring af naturgas fra de nyåbnede felter i Nordsøen blev i 1972 lagt i hænderne på det statsejede aktieselskab Dansk Naturgas, i 1973 omdannet til Dansk Olie og Naturgas (DONG). Energikrisen i 1973 understregede behovet for sikre og billige energitilførsler, og energispørgsmålet fik i 1970'erne skarpere politisk profil bl.a. ved oprettelsen i 1979 af Energiministeriet. Energiminister 1982-86 Knud Enggaard er steget ud af bilen. Bestyrelsesformand i DONG, tidligere departementschef i Miljøministeriet, Holger Lavesen, holder paraplyen.

ten og skulle undersøge mulighederne for og forestå en eventuel forsyning af Danmark med naturgas.

I 1973 skiftede selskabet navn til Dansk Olie og Naturgas (DONG). I 1978 engageredes selskabet også i anvendelse af geotermisk energi (jordvarme).

Ved anlægslov 232 af 8.6.1979 for naturgasforsyning vedtog Folketinget at indføre naturgas i Danmark, og bygning af transmissionsnettet og salg af gassen overdroges til DONG.

I 1980 besluttedes at vedligeholde et statsligt lager af råolie i Danmark. Driften heraf overdroges til *Dansk Olieforsyning A/S*, der blev et datterselskab af DONG. I 1981 oprettedes datterselskabet *Dansk Olierør A/S* (DORAS) med den opgave at oprette og drive en olierørledning fra Gorm-feltet i Nordsøen til Fredericia. I 1983 oprettedes datterselskabet *Dansk Olie og Gasproduktion A/S*. Selskabet deltog som partner i alle tilladelser til at søge efter olie og naturgas på dansk område, der blev givet fra 1984. I 1984 udskiltes opgaverne vedr. køb og salg, herunder eksport, af naturgas i datterselskabet *Dansk Naturgas A/S*.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Energistyrelsens Naturgaskoordinationsudvalg 1978- 2144

I Handelsmin.s bek. 236 af 10.5.1976 om Energistyrelsen, ændret ved bek. 20 af 17.1.1978 pålagdes det Energistyrelsen at varetage koordineringen af sikkerhedsmæssige spørgsmål vedr. anlæg og drift af transmissions- og distributionsanlæg mv. for naturgas. I midten af 1978 nedsattes Energistyrelsens Naturgaskoordinationsudvalg med den opgave at forestå nævnte koordinering. Udvalget skulle herunder sikre, at alle involverede myndigheder blev inddraget ved projektforelæggelse og -behandling, samt foretage generelle sikkerhedsmæssige vurderinger af forelagte projekter. Udvalget havde endvidere til opgave at samordne reglerne vedr. naturgastransmissionsanlæg med reglerne for distributionsanlæg og at ajourføre det samlede regelsæt.

Foruden Energistyrelsen blev følgende myndigheder repræsenteret i udvalget: Industrimin., Min. for Offentlige Arbejder, Byggestyrelsen, Miljøstyrelsen, Direktoratet for Arbejdstilsynet, Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelse, Danmarks Gasmateriel Prøvning, DSB, Farvandsvæsenets Nautiske Afdeling, Justervæsenet, Kystinspektoratet, Post- og Telegrafvæsenet, Statens Brandinspektion og Vejdirektoratet.

Udvalgets sager indgår i Energistyrelsens journal. *(NP/AE)*

Energistyrelsens Projektstyringsudvalg for Informationssystemet for det Danske Naturgasprojekt 1981-83 2146

Den 28.1.1981 påbegyndtes arbejdet med at opbygge et informationssystem for det danske naturgasprojekt, som egnede sig til at styre et komplekst projekt, hvor store ressourcer og mange parter var involveret, og hvor overskridelser af tidsterminer kunne få økonomisk betydning. Samme dag nedsatte Energistyrelsen Projektstyringsudvalget for Informationssystemet for det Danske Naturgasprojekt. Udvalget fik til opgave at sikre, at alle parter

fik relevante oplysninger gennem et pålideligt informationssystem, at problemområder blev identificeret, at forholdsregler, som blev besluttet, fulgtes op, og at konkrete problemstillinger, som lå uden for udvalgets kompetence, blev viderebragt til andre besluttende myndigheder.

Udvalget bestod af repræsentanter for Energistyrelsen samt for de aktieselskaber og interessentskaber, der stod for udførelsen af naturgasprojektet. Udvalget blev ophævet i 1983.

Udvalgets sager indgik i Energistyrelsens journal. *(NP/AE)*

Kontaktudvalget vedr. Naturgasprojektet 1982-84 2148

Den 13.4.1982 nedsattes Naturgaskontaktudvalget med det formål at sikre den bedst mulige koordination af aktiviteterne omkring naturgasprojektet og dermed den samfundsøkonomisk bedste gennemførelse af projektet. Udvalgets nedsættelse indebar ingen ændring i de enkelte selskabers og myndighederes kompetence. Udvalget skulle gennem forhandling sikre den bedst mulige løsning af fælles problemer, som f.eks. etablering af et fælles datagrundlag og løbende økonomiske vurderinger, drøftelse af prisproblemer, herunder spørgsmålet om en fælles markedsføring. Udvalget kunne tage andre emner af betydning for naturgasprojektet op.

Energiministeren var formand for udvalget, der i øvrigt bestod af finansministeren, indenrigsministeren, 1 repræsentant f. Amtsrådsforeningen, 2 for Kommunernes Landsforening, 1 for Københavns Kommune, 1 for hver af de regionale naturgasselskaber og 1 for Dansk Olie og Naturgas A/S.

En sekretariatsgruppe varetog de daglige forretninger gennem Energimin.s 2. Afdelings 3. Kontor (Naturgassekretariatet). Udvalgets sager indgik i Energimin.s journal. *(NP/AE)*

Kontaktudvalget vedr. Olierørledningsprojektet 1982-84 2149

Den 28.10.1982 nedsattes Kontaktudvalget vedr. Olierørledningsprojektet med den opgave på basis af oplysninger fra *Dansk Olierør A/S (DORAS)* at følge olierørprojektet med henblik på at fremme myndighedsbehandlingen og løse eventuelle problemer i denne forbindelse.

Udvalget bestod af en formand og 9 medlemmer repræsenterende Energimin., Energistyrelsen, Miljømin., Miljøstyrelsen, Min. for Offentlige Arbejder, Finansmin. og DORAS. Udvalget blev ophævet i maj 1984. Udvalgets sager indgik i Energimin.s journal. *(NP)*

Havanlæg

Bemandingsnævnet (boreplatforme) 1981- 2514

Iht. lov 292 af 10.6.1981 om visse havanlæg §7 nedsattes et bemandingsnævn svarende til Bemandingsnævnet iht. lov om skibes bemanding (s.1368). Det havde til opgave at behandle ankesager om godkendelse af bemandings- og organisationsplaner for platforme og andre anlæg til brug ved efterforskning og indvinding af råstoffer i undergrunden under havbunden. Disse godkendelser meddeltes fra 24.6.1989 af Søfartsstyrelsen, som i så henseende hørte under Energimin., jf. bek. 419 af 15.6.1989. Vedkommende ejer, bruger eller arbejdstagerorganisation kunne endvidere indbringe sager for nævnet vedr. bemanding og mandskabets uddannelse. Nævnets afgørelser kunne ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Ved bek. 507 af 28.10.1983 udstedte Energimin. nærmere regler for Bemandingsnævnet.

Bemandingsnævnets sager indgår i Energistyrelsens journal. *(WR)*

Koordinationsudvalget vedr. Havanlæg 1981- 2516

I medfør af lov 292 af 10.6.1981 §10 om visse havanlæg (boreplatforme m.m.) nedsattes Koordinationsudvalget af energiministeren med den opgave at bistå Energistyrelsen med at samordne tilsynsmyndighedernes arbejde, medvirke ved udarbejdelse af regler iht. loven, følge den tekniske udvikling vedr. havanlæg og fremsætte ønsker og forslag i forbindelse med de af loven omfattede forhold. Udvalgets forretningsorden fastlagdes ved bek. 508 af 28.10.1983.

Koordinationsudvalgets sager indgår i Energistyrelsens journal. *(WR)*

Aktionskomiteen vedr. Større Uheld på Havanlæg 1981- 2517

I medfør af lov 292 af 10.6.1981 §8 om visse havanlæg (boreplatforme m.m.) nedsattes Aktionskomiteen vedr. Større Uheld på Havanlæg for at overvåge forholdsregler truffet af ejeren eller brugeren i tilfælde af større uheld på et havanlæg, eller når det udsættes for væsentlig fare herfor, samt for at samordne myndighedernes rednings- og bekæmpelsesforanstaltninger. Udvalgets forretningsorden fastlagdes ved bek. 422 af 1.7.1988.

Aktionskomiteens sager indgår i Energistyrelsens journal. *(WR)*

Havarikommissionen vedr. Havanlæg 1981- 2515

I medfør af lov 292 af 10.6.1981 om visse havanlæg §§15-19 nedsattes en Havarikommission af energiministeren for at undersøge dødsfald og alvorlig tilskadekomst som følge af ophold på havanlæg, skader eller fejl, som nødvendiggjorde større reparation, samt hvis et havanlæg savnedes eller var utilgængeligt.

Kommissionen kunne forlange retligt forhør efter retsplejelovens §1018 (forhør ved undersøgelsesret). Dens undersøgelser afsluttedes af en rapport til energiministeren om undersøgelsens resultater og kommissionens vurderinger.

Havarikommissionens sager indgår i Energistyrelsens journal. *(WR)*

SOCIALE FORHOLD

Socialforsorg generelt s. 1411

Socialrådet 1919-29
Det Socialpolitiske Udvalg 1943-69
Direktoratet for Revalidering og Forsorg 1967-70
Socialstyrelsen 1970-90
Den Sociale Ankestyrelse 1973-
Socialt Tidsskrift 1924-70
Socialforskningsinstituttet 1958-
Konsulentholdet for Forsorgshjemmene i Jylland og på Fyn 1961-70
Konsulentholdet for Forsorgshjemmene 1970-76
Socialstyrelsens Konsulent vedr. Forsorgshjem 1976-90
Socialpædagogisk Center i København (Familiecentret på Vesterbro) 1962-71
Kontaktudvalget til det Frivillige Sociale Arbejde 1983-
LSD Erstatningsnævnet 1986-

Sygekasser. Sygesikring s. 1422

Sygekasseinspektoratet 1892-1927
Direktoratet for Sygekassevæsenet 1927-73
Sikringsstyrelsen 1973-89
Sygekassenævnet 1892-1960
Overflytningsnævnet 1960-73
Sygesikringsnævnet for Søfarende 1971-
Socialministeriets Forbindelseskontor vedr. Dansk-Tysk Socialforsikring 1953-74
Voldgiftsrådet for Sygekasser og Læger 1915-
Sygesikringens Forhandlingsudvalg 1972-

Landssamarbejdsudvalget vedr. Overenskomster mellem Den Offentlige Sygesikring og Lægerne 1973-

Ulykkesforsikring. Invalideforsikring. Revalidering s. 1430

Arbejderforsikringsrådet 1898-1933
Direktoratet for Ulykkesforsikringen 1933-73
(Sikringsstyrelsen 1973-89, se s. 1425)
Arbejdsskadestyrelsen 1989-
Ulykkesforsikringsnævnet 1919-27
Ulykkesforsikringsrådet 1933-73
Invalideforsikringsretten 1921-27, 1933-77
Invalideforsikringsrådet 1927-33
Invalideforsikringsfonden 1921-27
Invalideråd for De Sønderjyske Landsdele 1920-77
Ankenævnet for Invalideforsikringsretten 1957-73
Invalideforsikringsrettens Revalideringsafdeling 1960-66
Revalideringsnævnet 1966-74
Samordningsudvalget vedr. Revalidering 1956-76
Udvalget vedr. Revalideringsinstitutioner 1966-76
(Direktoratet for Revalidering og Forsorg 1967-70, se s. 1412)

Mødrehjælp. Børne- og ungdomsforsorg s. 1443

Det Kgl. Vajsenhus 1727-
Mødrehjælpens Fællesråd 1939-56
Mødrehjælpens Tilsynsråd 1956-76
Overinspektionen for Opdragelsesanstalterne 1905-33
Overinspektionen for Børneforsorgen 1933-58
Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen 1958-70
Overværgerådet 1905-33
Landsnævnet for Børneforsorg 1933-58
Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg 1958-73
Bidragsfonden 1937-72

Udvalget vedr. Børneforsorgsinstitutionernes Økonomi 1951-58
Børne- og Ungdomsforsorgens Økonomiske Nævn 1958-76
Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn 1958-76
Børneforsorgens Pensionskasse 1926-76
Pensionsordningen af 1976, 1976-
Kontaktudvalget vedr. Ungdoms- og Fritidsklubberne 1958-74
Kontaktudvalget mellem Ungdomsorganisationerne og Statsadministrationen 1959-78
Det Tværministerielle Børneudvalg 1987-

Handicapforsorg generelt s. 1454

Det Centrale Handicapråd 1979-
Sekretariatet for Handicapåret 1981

Specialkonsulentordninger for personer med handicap s. 1456

Blindekonsulenterne 1954-70
Statens Konsulentvirksomhed for Blinde 1980-89
Den Statslige Specialkonsulentordning for Blinde 1990-
Erhvervs- og Vejledningskontorerne for Tunghøre og Døvblevne 1939-79
Statens Konsulentvirksomhed for Tunghøre og Døvblevne 1980-89
Den Statslige Specialkonsulentordning for Tunghøre og Døvblevne 1990-
Erhvervs- og Vejledningskontorerne for Døve 1939-79
Statens Konsulentvirksomhed for Døve og Svært Tunghøre 1980-89
Den Statslige Specialkonsulentordning for Døve og Svært Tunghøre 1990-
Statens Konsulentvirksomhed for Psykisk Udviklingshæmmede 1980-89
Den Statslige Specialkonsulentordning for Udviklingshandicap 1990-

Landsforeningen af Vanføres Hjemmekonsulenter 1956-79
Statens Konsulentvirksomhed for Vanføre 1980-89
Den Statslige Specialkonsulentordning for Bevægelseshandicap 1990-

Åndssvageforsorg s. 1460

Sterilisationsnævnet 1934-67
Åndssvagenævnet af 1937, 1937-48
Statens Åndssvageforsorg 1959-70
Åndssvageforsorgens Centralnævn 1959-73
Åndssvageforsorgens Centrale Vejledende Råd 1970-79
John F. Kennedy-Instituttet 1967-

Blindeforsorg. Døve- og tunghøreforsorg s. 1463

Administrationen af Statens Blindevæsen 1944-70
Statens Øjenklinik 1938-
Blindenævnet 1956-78
Statens Trykkeri- og Bibliotek for Blinde (1924)1952-70
Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde 1970-89
Danmarks Blindebibliotek 1989-
Statens Hjælpemiddelcentral for Blinde 1963-
Døvenævnet 1950-78
Tunghørenævnet 1950-78
Børneklinikken 1952-78
Statens Hørecentraler. Laboratoriet for Teknisk-Audiologisk Forskning 1964-87
Teknisk-Audiologisk Laboratorium 1987-
Døvefilm Video (1963)1980-

Skader fra besættelsestiden s. 1470

Kommissionen vedr. Genopbygningen af Rønne og Neksø 1945-54
Bornholmskomiteen 1945-54

Bornholmsfondet 1954-61
Arkitekthjælpen 1945-52
Erstatningsrådet 1945-
Det Rådgivende Udvalg til Bevarelse af Kontakten med Frihedsbevægelsens Organer 1946-47
Fordelingsnævnet iht. Lov 242 af 10.6.1960 (vedr. ydelser efter nazistisk forfølgelse) 1960-63
Ankenævnet iht. Lov 242 af 10.6.1960 (vedr. ydelser efter nazistisk forfølgelse) 1960-63

Flygtninge. Indvandrere s. 1475

Den Danske Flygtningeadministration i Sverige 1943-45
Kommissionen for det Højere Danske Skolevæsen i Sverige 1944-45
Flygtningeadministrationen 1945-49
Flygtningeadministrationens Undervisningsudvalg 1945-49
Politiafdelingen under Flygtningeadministrationen 1945-50
Udvalget for Kirkelig Betjening af Flygtninge i Danmark 1945
Kirketjenesten for Flygtninge i Danmark 1945-49
Klittegaard-Arkivet 1945-65
Barakrealisationsudvalget 1946-54
United Nations Refugee Organization (IRO) Mission to Denmark 1948-51 (1945-54)
Samarbejdsudvalget vedr. Ikke-Tyske Flygtninge 1950-55
Indvandrersekretariatet 1981-
Indvandrerrådet 1985-
(Flygtningenævnet 1983-, s. 606

Socialforsorg generelt

Socialrådet 1919-29 1808

Ved kgl.res. 1.12.1919 nedsattes under Indenrigsmin. Socialrådet. Formålet var at skabe et organ, hvori ministeriet let og

uhindret kunne få drøftet problemer vedr. reformer i den sociale lovgivning med lederne af de under ministeriet hørende sociale institutioner samt med repræsentanter for arbejdsmarkedets hovedorganisationer. Efterkrigstidens Danmark forventede, som det hed i indstillingen til kongen, "at der i den kommende tid vil fremkomme krav fra forskellig side (dvs. arbejderbevægelsen) om reformer i den sociale lovgivning." I 1923 nedsatte Socialrådet det s.k. *Funktionærudvalg*, der skulle overveje spørgsmålet om gennemførelse af "særlige sociale foranstaltninger for funktionærklassen." Arkivet herfra indgår i Rådets arkiv.

Henvisninger: Hans Sode-Madsen: Indenrigsministeriets socialdepartement, i: *Arkiv 5. bd.*, 1975.

Indhold: Journalsager 1919-26. Diverse 1919-29. *(HS-M)*

Det Socialpolitiske Udvalg 1943-69 1809

Med brev af 27.2.1943 nedsatte Socialmin. Det Socialpolitiske Udvalg. Udvalget, der havde til opgave at rådgive ministeren om ændringer i sociallovgivningen, bestod af repræsentanter fra Socialmin. og de lokale socialforvaltninger, Invalideforsikringsretten, Sundhedsstyrelsen og andre, skiftende, organer med særlig ekspertise. Udvalget nedsatte en række underudvalg til at udarbejde redegørelser for nye socialpolitiske initiativer, fortrinsvis inden for ældreforsorgen og for enlige mødre.

Arkivets indhold er tilfældigt og uegalt. Der er formentlig tale om efterladte papirer fra udvalgets sekretær.

Indhold: Journal, rapporter, mødereferater 1943-69. (Se tillige Socialpolitisk Forening, Privatarkiv nr. 10.012). *(HS-M)*

Direktoratet for Revalidering og Forsorg 1967-70 1811

Begrebet revalidering synes at være kommet ind i lovsproget omkr. 1960, hvor det afløste udtrykket "foranstaltninger for er-

hvervshæmmede", jf. lov 170 af 29.4.1960 om revalidering §1 stk. 1. Denne lov samlede en række hidtil spredte sagområder, som nu blev underlagt et nyt kontor i Socialmin., Revalideringskontoret. I 1965 anbefalede Administrationsudvalget af 1960, at der oprettedes et forsorgsdirektorat omfattende særforsorg og revalidering. Dette gennemførtes ved lov 231 af 8.6.1966 om ændring i lov om revalidering. Direktoratet for Revalidering og Forsorg trådte i funktion 1.6.1967 (bek. 125 af 10.4.1967). Til direktoratet overførtes bl.a. Invalideforsikringsrettens Revalideringsafdeling oprettet iht. §17 i revalideringsloven af 1960. Direktoratet havde 5 kontorer og en særforsorgskonsulent.

Direktoratet for Revalidering og Forsorg fik kun en levetid på 3 år. I 1969 foreslog Socialreformkommissionen af 1964, at det blev sammenlagt med Statens Åndssvageforsorg og Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen til én institution, Socialstyrelsen. Dette gennemførtes ved lov 227 af 27.5.1970 om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender og lov 229 af s.d. om ændring af lov om revalidering.

Henvisninger: Administrationsudvalget af 1960. 4. bet. Administrationen af arbejds- og sociallovgivningen. 2. del. 1965 (380/Sv.736). Socialreformkommissionen. 1. bet. Det sociale tryghedssystem. Struktur og dagpenge, 1969 (543/Sv.1281) s.148.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Socialstyrelsen 1970-90 1862

I overensstemmelse med folketingsbeslutning af 29.5.1964 nedsattes en Socialreformkommission, der bl.a. fik til opgave at forberede en omstrukturering og integration af hele den sociale forvaltning, jf. Socialmin.s skrivelse af 11.9.1964. Kommissionens 1. betænkning (1969) anbefalede således at sammenlægge Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen, Direktoratet for Revalidering og Forsorg samt Statens Åndssvageforsorg til én institution, Socialstyrelsen. Ved lov 227 af 27.5.1970 om styrelsen af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender (jf. lovene 228, 229 og 230 af samme dato) skete denne sammenlægning med ikrafttræden 1.7.1970.

Loven oprettede et Styrelsesråd med Socialstyrelsens chef som formand og 13 medlemmer, der repræsenterede Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Københavns Borgerrepræsentation, LO, Dansk Arbejdsgiverforening, arbejdsministeren ved Arbejdsdirektoratet, indenrigsministeren ved Sundhedsstyrelsen, Undervisningsmin. og Socialmin. Ved lov 258 af 8.6. 1978 om særforsorgens udlægning mv. blev Styrelsesrådet udvidet med repræsentanter for De Samvirkende Invalideorganisationer. Styrelsens chef skulle rådføre sig med rådet i det omfang, socialministeren fastsatte.

Efter en kort overgangsordning blev Socialstyrelsen ved Socialmin.s cirkulæreskrivelse 204 af 4.11.1971 organiseret i 5 afdelinger for hhv. byggeadministration, børneforsorg, forsorg og revalidering (herunder åndssvageforsorg), planlægnings- og uddannelsesadministration samt økonomi- og personaleadministration.

Den omfattende udlægning af opgaver i den sociale sektor til primær- og amtskommuner medførte en ændring i Socialstyrelsens rolle og organisation; med bistandsloven (nr. 333 af 19.6. 1974), der trådte i kraft 1.4.1976, overførtes det direkte ansvar for børne- og ungdomsforsorgen fra Socialstyrelsen til kommunerne. Styrelsen bestod herefter af Administrationsafd., Bistandsafd., Særforsorgsafd. og Udlægningsafd. Den sidste beskæftigede sig med de særlige problemer, der opstod i forbindelse med overførsel af opgaver til kommunerne.

Ved lov 257 af 8.6.1978 om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg mv. bestemtes det, at amtskommunerne, Københavns og Frederiksberg kommuner samt primærkommunerne fra 1.1.1980 med enkelte undtagelser skulle overtage statens forpligtelser inden for særforsorgen. Ved cirkulæreskrivelse 657 af 6.12.1979 omdannedes Socialstyrelsen og kom til at bestå af to afdelinger, Administrationsafd. og Bistandsafd. hvortil kom en midlertidig Særforsorgsudlægningsafd. Hovedopgaven for Socialstyrelsen blev nu, i et samarbejde med Socialmin., at varetage den centrale forvaltning af sociale anliggender inden for bistandslovens område.

Ved lov 196 af 29.3.1989 overtog Socialstyrelsen Sikringsstyrelsens opgaver vedr. sygedagpenge, sociale pensioner, børnetilskud mv. 1.1.1991 nedlagdes Socialstyrelsen, og dens opgaver overgik til Socialmin.s Departement (s.287).

Henvisninger: Socialreformkommissionens 1. bet. Det sociale tryghedssystem. Struktur og dagpenge, 1969 (543/Sv. 1281). Socialstyrelsen. Organisationshåndbog, 1973 (Adm.saml.). Socialministeriet. Styringsgruppen vedr. omlægning af Socialstyrelsen. Totalrapport 1975 (Adm.saml.).

Indhold: Åndssvageforsorgens klientregister m. anonymiseret klientdata 1971-79 (edb 1862:1, jf. edb 1252:10). *(NP/HS-M)*

Den Sociale Ankestyrelse 1973- 1856

Socialreformkommissionen foreslog i 1969 at oprette en socialret som øverste administrative ankeorgan for afgørelser inden for den sociale lovgivning. Dette gennemførtes ved lov 605 af 20.12. 1972 om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender, jf. lovbek. 313 af 7.6.1973. Den nye klageinstans fik navnet Den Sociale Ankestyrelse. Loven bestemte, at dens afgørelser ikke kunne indbringes for anden administrativ myndighed. Omfanget af dens virksomhed skulle bestemmes ved lov, hvilket umiddelbart skete ved gennemførelse af 16 følgelove af samme dato (606-621) om ændring i bestående sociale love. Heri fastsattes der klageadgang til Den Sociale Ankestyrelse, og Ankenævnet for Invalideforsikringsretten, Ulykkesforsikringsrådet, Åndssvageforsorgens Centralnævn og Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg bortfaldt.

Den Sociale Ankestyrelse bestod af en styrelseschef, et antal ankechefer, et antal beskikkede medlemmer og et sekretariat. Antallet af beskikkede medlemmer fastsattes af socialministeren. De beskikkedes efter indstilling fra Dansk Arbejdsgiverforening, Landsorganisationen i Danmark, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Folkepensionistforeningernes og Invalideorganisationernes Kontaktudvalg, Københavns og Frederiksberg kommuner. Ankestyrelsens afgørelser i de enkelte sager foretoges af 2 ankechefer og 2 beskikkede medlemmer. Ankestyrelsens forretningsorden blev fastsat ved bek. 460 af 9.7.1973, jf. bek. 119 af 28.3.1985.

Ved lov 224 af 12.6.1975 om ændring af lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender oprettedes amtsankenævn som klageinstans for afgørelser truffet af de sociale ud-

valg. Ved lov 196 af 25.5.1983 blev amtsankenævnenes afgørelser gjort endelige. Dog kunne Den Sociale Ankestyrelse optage en sag til behandling, når den skønnede, at den var af principiel betydning, jf. cirk. 82 af 30.6.1983 med vejledning om reglerne for klage til amtsankenævn og Den Sociale Ankestyrelse på det sociale område.

Henvisninger: Socialreformkommissionens 1. bet. Det sociale tryghedssystem. Struktur og dagpenge, 1969 s. 175-83 (543/Sv. 1281).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Socialt Tidsskrift 1924-70 2292

Socialt Tidsskrift blev udgivet på Socialmin.s foranledning og med ministeriets ledende embedsmænd i redaktionen.

Indhold: Korrespondance 1948-55. Driftsregnskaber, regnskabsbilag, revisionsprotokol 1941-60. Kassejournal 1945-49. *(MH)*

Socialforskningsinstituttet 1958- 1857

Ved lov 101 af 18.4.1958 oprettedes Socialforskningsinstituttet som en selvstændig institution. Det fik til opgave "på grundlag af de af socialforskningen omfattede videnskaber at foretage, fremme og samordne undersøgelser og forsøgsarbejder til belysning af sociale forhold, herunder af den sociale forsikring og forsorg, af arbejdslivet samt af de sociale sider af familie- og ungdomspørgsmål og bolig- og sundhedsforhold". Det bestyredes af et forskningsråd og en direktør. Rådet, der beskikkedes af socialministeren, bestod af 15 medlemmer udpeget af universiteterne, Socialmin., Arbejdsmin., Boligmin., Indenrigsmin. og Det Statistiske Departement (fra 1966 Danmarks Statistik), samt direktørerne for henholdsvis Danmarks Pædagogiske Institut og Socialforskningsinstituttet. Direktøren havde den faglige og administrative ledelse og udnævntes efter indstilling fra Forskningsrådet.

Socialforskningsinstituttet publikation 157

Merete Platz

Længst muligt i eget hjem...

Socialforskningsinstituttet har siden oprettelsen i 1958 offentliggjort sine undersøgelser i forskellige publikationsserier. Forarbejder og evt. grundmateriale afleveres til Rigsarkivet. Billedet viser forsiden af en af instituttets publikationer fra 1987 om ældrepolitik. I 1990 var der ikke afleveret materiale fra undersøgelsen, som drejede sig om ældre i Odense Kommune og blev gennemført i samarbejde med Statens Byggeforskningsinstitut.

Ved lov 207 af 18.5.1977 (jf. lovbek. 665 af 16.12.s.å.) ændredes Forskningsrådets sammensætning; universiteternes udpegningsret overgik til Statens Videnskabelige Forskningsråd, og arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationer repræsenteredes.

Ved lov 184 af 9.5.1984 afløstes Forskningsrådet af en bestyrelse, hvis formand, der skulle være en erfaren forsker inden for det samfundsvidenskabelige område, udpegedes af socialministeren. 1 medlem udpegedes af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, de øvrige af socialministeren, arbejdsministeren, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen i Danmark og Københavns og Frederiksberg kommuner. Bestyrelsen havde den overordnede faglige og administrative ledelse af instituttet.

Socialforskningsinstituttet overtog ved oprettelsen færdiggørelsen af en række undersøgelser, som Socialmin. havde iværksat. Afleveringsfortegnelsen indeholder en fortegnelse over de undersøgelser, hvorfra der er afleveret materiale.

Henvisninger: Socialmin. 6. Kt., j.nr. 1977/128-4 og 1984/635-09. Direktør Henning Friis, Privatarkiv nr. 8042.

Indhold: Undersøgelse over "De langvarigt Forsorgsunderstøttede" 1945-46. Undersøgelser vedr. arbejdseffektiviteten 1943 -45. Selvmordsundersøgelsen 1921-50 (1956). Morbiditetsundersøgelsen 1951-54. Uidentificerede undersøgelsesskemaer 1945.

Postlister 1962-72. Sager til dansk-nordisk journal (materiale vedr. undersøgelser) 1951-75. Diverse materiale vedr. undersøgelser 1959-70. Psykisk sårbare personers levevilkår 1978 (edb 1857:35). *(NP/TK)*

Konsulentholdet for Forsorgshjemmene i Jylland og på Fyn 1961-70 1792

Konsulentholdet for Forsorgshjemmene 1970-76

Socialstyrelsens Konsulent vedr. Forsorgshjem 1976-90

Ved lov 113 af 31.3.1960 om ændring af lov om offentlig forsorg skiftede de offentlige arbejdsanstalter for subsistensløse, alkoholister mv. navn til forsorgshjem. Hjemmene skulle nu ved siden af opbevaringen af klientellet også varetage en socialpædagogisk behandling. Det bestemtes (§36 stk. 4), at socialministeren skulle drage omsorg for, at der ved enkelte forsorgshjem kunne ydes særlig lægelig og social behandling. Det hertil fornødne personale skulle tillige rådgive de øvrige forsorgshjem. I forlængelse heraf oprettedes i 1961 Konsulentholdet for Forsorgshjemmene i Jylland og på Fyn. Holdet fungerede administrativt som en afdeling under Sociallægeinstitutionen i Århus. Konsulentholdet stillede behandlingsforslag for klientellet på forsorgshjemmene, varetog uddannelse af personalet og foretog statistiske undersøgelser.

I 1970 blev Konsulentholdet et organ direkte under Socialmin.s 2. Kt., og dets arbejdsområde udvidedes til at dække hele landet. Samtidig bortfaldt de behandlingsmæssige opgaver. Det skulle herefter varetage uddannelse af hjemmenes personale, koordination mellem hjemmene, rådgive og oplyse Socialmin., amtsrådene og Samarbejdsudvalget for Danmarks Forsorgshjem, løse statistiske opgaver, bistå hjemmene med udbygning af en efterforsorg for klientellet. Endelig skulle Konsulentholdet fortsætte det centralkartotek over indlagte på forsorgshjem, der fra 1966 var blevet ført af Forsorgshjemmet i Sakskøbing.

Ved bistandslovens (lov 333 af 19.6.1974) ikrafttræden 1976 udlagdes opgaven fra Socialmin. til Socialstyrelsen. Konsulentholdet nedlagdes 1990.

Henvisninger: Bet. om arbejdsanstalterne, 1959 (220/Sv.1262). Redegørelse fra en under Socialmin. nedsat arbejdsgruppe vedr. det fremtidige sigte med forsorgshjemmene og de private institutioner for hjemløse m.fl., 1972 (Sv.2864) s. 55-60.

Indhold: Journalsager vedr. klienter 1961-90. Kartotek vedr. klienter 1966-90. Mødereferater 1969-88. Interne arbejdsjournaler, korrespondance, afgørelser 1961-90. *(TK)*

Socialpædagogisk Center i København (Familiecentret på Vesterbro) 1962-71 1859

Under ledelse af forstander Otto Krabbe tog "Vesterbro-udvalget" i 1960 iniatitiv til en forsøgsvirksomhed med henblik på et bedre samarbejde mellem sociale institutioner i forbindelse med støtte og rådgivning for familier i vanskeligheder. I samarbejde med Socialforskningsinstituttet (SFI) og Kbh.s Kommune oprettedes 1.1.1962 den selvejende institution Familiecentret på Vesterbro, som virkede som et koordinerende og formidlende rådgivningscenter. Knap 200 familier indgik i forsøget på at måle effekten af denne virksomhed.

Henvisninger: P.-H. Kühl: *Undersøgelser vedr. støtteaktivitet over for vanskeligt stillede familier. SFIs Studie nr.4*, 1963. Samme: *Familiecenterundersøgelsen, SFIs publikation nr. 35*, 1969. Ulla Frøstrup: *Hjemløse mænd. Publikation nr. 3, udg. af Socialpædagogisk Center*, 1972.

Indhold: Mødereferater 1960-68. Korrespondancesager 1967-72. Interviewskemaer til undersøgelsen "Hjemløse mænd" 1971. Klientjournaler 1965-71. Div. registre mv. *(WR)*

Kontaktudvalget til det Frivillige Sociale Arbejde 1983- 2176

Socialmin. oprettede 1.11.1983 Kontaktudvalget til det Frivillige Sociale Arbejde. Udvalget skulle fremme de folkelige kræfters deltagelse i løsningen af sociale opgaver og bedre samarbejdet mellem det frivillige sociale arbejde og det offentlige.

Socialministeren udpegede formanden, 1 repræsentant for Socialmin. samt 4 personligt udpegede medlemmer. De øvrige medlemmer udpegedes af socialministeren efter indstilling fra Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Sammenslutningen af Sociale Udvalg, Københavns og Frederiksberg kommuner, Socialstyrelsen, Daginstitutionernes Landsorganisation, Afholdsselskabernes Landsforbund, Landsforeningen Lænken, KFUMs Sociale Arbejde i Danmark, Omsorgsorganisationernes Samråd, Børnesagens Fællesråd, Pensionisternes Fællesråd og De Samvirkende Invalideorganisationer.

Kontaktudvalget skulle indsamle information til og rådgive offentlige myndigheder og frivillige organisationer og fremkomme med forslag til brug for disse. Forslag, der havde til formål at ændre love og andre retsforskrifter, skulle fremsættes over for socialministeren. Vedtægt for udvalget udstedtes af Socialmin. 18.10.1983 og 9.12.1985. Udvalgets sager journaliseredes oprindelig i Socialmin.s journal (6. Kt.), men fra 1986 blev udvalget selvstændigt arkivdannende. Dets sekretariatsforretninger varetoges af Socialmin.

Henvisninger: Beretninger 1983-85 og 1985-87. - Socialmin., j.nr. 1983/634-01.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

LSD Erstatningsnævnet 1986- 2378

Iht. lov 219 af 23.4.1986 om erstatning for skader ved LSD-behandling oprettedes LSD Erstatningsnævnet. Det skulle træffe afgørelser om erstatning for psykisk og fysisk skade forårsaget af behandlingen med LSD inden for det offentlige sundhedsvæsen. Ansøgning om erstatning skulle være indgivet senest 1.6.1988. Nævnet bestod af en formand, der skulle opfylde betingelserne for at kunne beskikkes som dommer, den ledende neurologiske lægekonsulent i Sikringsstyrelsen og et medlem udnævnt efter indstilling fra De Samvirkende Invalideorganisationer. Loven gennemførtes af indenrigsministeren, men nævnet skulle iht. §4 nedsættes af socialministeren. Denne fastsatte også dets forretningsorden (bek. 439 af 27.6.1986). Nævnet var selvstændigt arkivdannende. Sekretariatsfunktionerne varetoges af Sikringsstyrelsen, fra 1989 Arbejdsskadestyrelsen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Sygekasser. Sygesikring

Sygekasseinspektoratet 1892-1927 1806
Direktoratet for Sygekassevæsenet 1927-73

Den kommission til undersøgelse af arbejderforholdene, som i 1875 blev nedsat af Indenrigsministeriet, anbefalede, at staten påtog sig at støtte private sygekasser, mod at disse i et vist omfang underkastede sig statens tilsyn. De politiske forhold bevirkede, at der først blev nået et resultat med lov 85 af 12.4.1892 om anerkendte sygekasser for ubemidlede. Ifølge denne lov skulle *Sygekasseinspektoratet* foretage indstilling til ministeren om anerkendelse af sygekasser. Det skulle føre tilsyn med, at kasserne i deres virksomhed overholdt lovens forskrifter og være til rådighed med vejledning, herunder bistand ved oprettelse af nye kasser.

Senere love udvidede Sygekasseinspektoratets opgaver. Ved §2 i lov 55 af 1.4.1905 blev således tilsynet med begravelseskasser henlagt under sygekasseinspektøren. Ved §34 i lov 144 af 10.5. 1915 om anerkendte sygekasser blev der skabt hjemmel for, at sygeforeninger, der ikke kunne anerkendes som sygekasser, kunne blive statskontrollerede som "fortsættelseskasser" for sygekassemedlemmer, hvis medlemskab ophørte på grund af forbedrede økonomiske forhold.

Ved lov 253 af 6.5.1921 oprettedes en invalideforsikring, der knyttedes til medlemskab af en sygekasse. Sygekassemedlemmerne og forsikringspligtige arbejdsgivere iht. ulykkesforsikringsloven indbetalte bidrag til en Invalideforsikringsfond. Afgørelsen af, om der i det enkelte tilfælde forelå invaliditet i lovens forstand, henlagdes til Invalideforsikringsretten. Fondens administration varetoges af Direktionen for Invalideforsikringsfonden, for hvilken sygekasseinspektøren var forretningsfører, se s. 1439. Ved lov 197 af 16.7.1927 om invalideforsikring ophævedes direktionen. Fondens bestyrelse henlagdes under direktøren for sygekassevæsenet, en betegnelse der ved lov 188 af s.d. afløste betegnelsen sygekasseinspektør. *Direktoratet for Sygekassevæsenet* fik herefter 2 kontorer, et for sygeforsikring og et for invalideforsikring.

Loven om anerkendte sygekasser blev afløst af lov 182 af 20.5. 1933 om folkeforsikring, der var et led i socialreformen af 1933. Ifølge denne blev medlemskab af en sygekasse reelt gjort obligatorisk, idet adgangen til alders- og invaliderente blev gjort betinget af ydende eller nydende medlemskab af en sygekasse. Med hensyn til den centrale forvaltning skete ingen ændringer af betydning.

I 1891 kom der ny fattiglov og i begrænset omfang blev der med lov 69 af 9.4.1891 åbnet mulighed for at give alderdomsunderstøttelse til uformuende og uberygtede ældre mennesker. I 1892 blev der indført støtte til sygekasser for ubemidlede, og til at føre tilsyn oprettedes Sygekasseinspektoratet. Gradvist blev der i de følgende år gjort noget ved de sociale problemer, men ubemidlede og syge gamle var i mange tilfælde fortsat henvist til fattiggårdene, som i stort tal var blevet opført både på landet og i byerne fra 1860'erne. Maleren Jens Birkholm (1869-1915) har med billedet "Til Bords" (1904) givet sin opfattelse af de gamles tilværelse på fattiggården i Fåborg (Kunstakademiets Bibliotek).

Ved lov 355 af 1.7.1940 flyttedes tilsynet med begravelseskasser og ligbrændingsforeninger fra Direktoratet for Sygekassevæsenet til Forsikringsrådet, se s. 1335. I 1941 fik direktoratet et tredje kontor for juridiske sager og i 1958 et fjerde kontor for lægeoverenskomster.

Lov 239 af 10.6.1960 (i kraft 1.4.1961) om den offentlige sygesikring medførte betydelige ændringer i sygekassesystemet. Således kunne der fremtidig i princippet kun anerkendes én sygekasse i hver kommune. Fortsættelseskasserne kom fra 1.1.1963 under tilsyn af Forsikringsrådet. Reglerne om direktoratet (§42) forblev i det væsentlige uændrede. Ved lov 230 og 231 af 8.6. 1966, der trådte i kraft 1.6.1967 (jf. bek. 125 af 10.4.1967) blev Invalideforsikringsfondens administration overført fra Direktoratet for Sygekassevæsenet til et nyoprettet Direktorat for Revalidering og Forsorg, se s. 1412.

Ved lov 311 af 9.6.1971 om den almindelige sygesikring, i kraft 1.4.1973, ophævedes sygekasserne. Sygesikring blev herefter en kommunal opgave under tilsyn af *Sikringsstyrelsen*, se ndf. Direktoratet for Sygekassevæsenet blev ophævet med udgangen af maj 1973.

Inspektoratets og direktoratets sager journaliseredes i en A-journal, som indeholdt korrespondance, der vedrørte flere sygekasser, principielle og almindelige sager og sager vedr. inspektoratet/direktoratet. Hertil kommer B-journalen for tilsynet med begravelseskasserne, C-journalen for korrespondancen med de enkelte sygekasser, som er henlagt i en dossiersag for hver sygekasse (fortegnelse over C-journalens nummersystem 1935 findes i rækken af afleveringsfortegnelser), D-Journalen for fortsættelsessygekasserne, F-journalen for de færøske befordringskasser, en journal over arbejdsførhedssager og en AR-journal for sager vedr. tidlig aldersrente.

Iht. Rigsarkivets i 1948 givne tilladelse er kasseret materiale vedr. valg til Sygekassenævnet, sager vedr. bedømmelse af ubemidlethed (folkeforsikringslovens §8) og sager vedr. helbredsbetingelserne for optagelse i en sygekasse ældre end 1933 (samme lovs §7). Sagerne til B-journalen er kasseret uden tilladelse. Iht. Rigsarkivets skr. af 27.1.1967 er alle akter yngre end 1933 kasseret i C-journalens sygekassesager for landkommunerne, idet dog samtlige sager fra Københavns amtsrådskredse og de sønderjyske landsdele samt i øvrigt hver femte landkommune er bevaret. Af AR-journalens sager vedr. tidlig aldersrente er alle sager før 1955 kasseret, dog således at der er bevaret en pakke fra hvert femte år som prøve.

Henvisninger: Bet. afgiven af den ifølge kgl. Resolution af 20.9. 1875 til Undersøgelse af Arbeiderforholdene i Danmark nedsatte Kommission, 1878 (Sv.166).

Indhold: Kopibøger 1892-1902. Register over anerkendte sygekasser ca. 1908. A-journaler (alm. sager) 1892-ca. 1949. A-journalsager 1892-1960. B-journaler (begravelseskasser) 1905-41. C-journaler (sygekasser) 1892-1924. C-journalsager 1892-1960. D-journaler (fortsættelsessygekasser) 1916-49. D-journalsager 1916 -60. F-journal (færøske befordringskasser) 1917-49. F-journalsager. Journal over arbejdsførhedssager 1931-48. AR-sager (tidlig aldersrente) 1960.

Visdomsbøger A-E ca. 1926-33. Visdomsbøger I-IX 1933-ca. 1940. Vedtægtsrevisionen 1940. Rapporter vedr. rationalisering 1947. Fortegnelse over cirkulærer og love vedr. sygekasser 1933 -56. Scrapbøger. Div. sager 1892-1966. Udvalgsprotokoller 1931 -42. Sygekasseregnskaber og beretninger 1956, 1960. Kommune- og statstilskudsskemaer 1956, 1960. Regnskaber og statstilskudsskemaer for Færøerne 1953-58. Kommunernes afregning med Invalideforsikringsfonden 1951-63. Mellemregninger mellem de enkelte sygekasser og Invalideforsikringsfonden 1962-63. Mellemregninger med kommunerne vedr. forskudsbeløb til invaliderente 1954-62. Regnskabsbilag 1892/93-1917/18. Revisioner 1916-20. Rapporter ang. revisionen. *(NP/BBJ)*

Sikringsstyrelsen 1973-89 1864

I Socialreformkommissionens 1. betænkning, afgivet 1969, foresloges det (s. 148 og 153) at forene de sagområder, der var henlagt til Direktoratet for Sygekassevæsenet (se ovf.) og Direktoratet for Ulykkesforsikringen (s. 1430) til en *Sikringsstyrelse*. Dette gennemførtes ved §44 i lov 262 af 7.6.1972 om dagpenge ved sygdom eller fødsel, der trådte i kraft 1.4.1973. Ifølge denne lov var det Sikringsstyrelsens opgave at bistå kommunerne ved

lovens administration. Styrelsen blev tillige rekursmyndighed for afgørelser om ret til dagpenge.

Sikringsstyrelsen fik 3 afdelinger: Administrations- og Planlægningsafdelingen, Afdelingen for Sygesikring, Dagpenge og EF-anliggender samt Ulykkesforsikringsafdelingen. De 2 sidstnævnte afdelinger afløste de 2 ovennævnte direktorater. Da Den Sociale Ankestyrelse (s. 1415) blev oprettet 1.7.1973, indtrådte denne på en række områder som rekursmyndighed for Sikringsstyrelsen i stedet for som tidligere socialministeren.

Ved lov 79 af 8.3.1978 om arbejdsskadeforsikring bortfaldt ulykkesforsikring som betegnelse for arbejdsgiveres lovpligtige forsikring mod følgerne af skade under arbejde.

Sikringsstyrelsen nedlagdes i 1989, og dens opgaver deltes mellem Socialstyrelsen (s. 1413) og den nyoprettede Arbejdsskadestyrelse (s. 1433).

Henvisninger: Socialreformkommissionens 1. betænkning. Det sociale tryghedssystem. Struktur og dagpenge, 1969 (543/Sv.1281).

Indhold: Statistikregistre over revaliderings- og pensionsnævnenes afgørelser i førtidspensionssager 1976-1988 (edb 1864:6).

(NP)

Sygekassenævnet 1892-1960 1807
Overflytningsnævnet 1960-73

Iht. lov 85 af 12.4.1892 om anerkendte sygekasser §24 oprettedes et *Sygekassenævn*. Det trådte i funktion 1.1.1894, og bestod af sygekasseinspektøren som formand samt 9 medlemmer valgt af bestyrelserne for sygekasser med over 100 medlemmer. Det havde til opgave at drøfte ethvert spørgsmål vedr. sygekassevæsenet, og det kunne gøre indstilling til indenrigsministeren om bortfald af en sygekasses anerkendelse. Ved lov 144 af 10.5.1915 fik det yderligere til opgave at udarbejde regler for overflytning af medlemmer mellem anerkendte sygekasser.

Ved lov 182 af 20.5.1933 om folkeforsikring §30 udvidedes medlemstallet til 12, og alle sygekasser blev valgberettigede uanset medlemstal. Til dets opgaver hørte herefter også at indstille til regeringen om afslutning af overenskomst med andre stater om gensidig overflytning af medlemmer mellem anerkendte sygekasser.

Ved lov 239 af 10.6.1960 om den offentlige sygesikring ændredes navnet til *Overflytningsnævnet*. Det skulle fremtidig have sygekassedirektøren som formand samt to medlemmer valgt af det ordinære repræsentantskabsmøde i Centralforeningen af Sygekasser. Dets opgaver begrænsedes til spørgsmål vedr. overflytningen af medlemmer mellem sygekasser. Det kunne træffe endelig afgørelse i sager om uoverensstemmelser mellem sygekasserne om medlemmers overflytning. Overflytningsnævnet ophævedes pr. 1.4.1973 ved lov 311 af 9.6.1971 om offentlig sygesikring.

Nævnet var ikke selvstændigt arkivdannende. Dets sager er i Direktoratet for Sygekassevæsenets arkiv, se s. 1422. *(NP)*

Sygesikringsnævnet for Søfarende 1971- 1868

Iht. lov 311 af 9.6.1971 om den offentlige sygesikring §24 stk. 3 oprettedes Sygesikringsnævnet for Søfarende. Det skulle bestå af mindst 5 medlemmer, der udnævntes af socialministeren. Af medlemmerne skulle 1 repræsentere rederne og 1 de søfarende. Nævnet skulle for de søfarende i udenrigsfart varetage de samme opgaver, som ifølge loven påhvilede de kommunale sociale udvalg. Nævnet hørte 1971-83 under Socialmin., 1983-87 under Indenrigsmin. og herefter under Sundhedsmin. Det synes sjældent benyttet. Det var ikke nedsat eller sammentrådt 1983-90.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Socialministeriets Forbindelseskontor vedr. Dansk-Tysk Socialforsikring 1953-74 1795

Den 14.8.1953 sluttedes mellem Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland en overenskomst om social tryghed. Til at behandle

sager i henhold til denne oprettedes det såkaldte Forbindelseskontor, der ikke betragtedes som hørende til ministeriets departementale organisation. I 1974 blev det henlagt til Sikringsstyrelsen (s.1425).

Indhold: Kopibøger 1954-70. *(NP)*

Voldgiftsrådet for Sygekasser og Læger 1915- 1865

Voldgiftsrådet for Sygekasser oprettedes iht. lov 144 af 10.5.1915 om anerkendte sygekasser §28. Det bestod af en formand og 6 medlemmer, hvoraf 3 valgtes af De Samvirkende Sygekasse-Centralforeninger og 3 af Den Almindelige Danske Lægeforening. Rådet valgte selv sin formand med mindst 4 stemmer. Opnåedes dette stemmetal ikke, udpegedes formanden af formanden for Den Faste Voldgiftsret. Rådet afsagde kendelser i tvistigheder mellem sygekasser og læger om forståelse af indgåede overenskomster.

Ifølge overenskomsterne mellem sygekasser og læger oprettedes i 1960'erne et Landssamarbejdsudvalg (se ndf.) til at behandle spørgsmål om tolkning af overenskomsten. Herefter trådte Voldgiftsrådet kun sjældent sammen.

Iht. lov 311 af 9.6.1971 om offentlig sygesikring §27 (i kraft 1973) skulle formanden for Voldgiftsrådet være uafhængig af parterne, og ved stemmelighed skulle formanden nu udpeges af ministeren. Som følge af ændringer i Lægeforeningens organisationsstruktur blev 1971-lovens voldgiftsråd aldrig nedsat. I stedet blev der iht. sygesikringsoverenskomsterne nedsat voldgiftsråd inden for hvert overenskomstområde, jf. Landssamarbejdsudvalget ndf.

Rådet hørte indtil 1924 under Indenrigsmin., 1924-83 under Socialmin., 1926-29 dog under Sundhedsmin., 1983-87 under Indenrigsmin og herefter under Sundhedsmin.

Henvisninger: Sygesikringsloven. Kommenteret af Ole Rasmussen, 1988 s. 222-24.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1915-61. Journaler 1915-65. Journalsager 1915-65. *(NP/TK)*

Sygesikringens Forhandlingsudvalg 1972- 1866

Iht. lov 311 af 9.6.1971 om den offentlige sygesikring §26 (i kraft 1.1.1972), jf. bek. 474 af 25.10.1971, oprettedes et centralt forhandlingsudvalg, som på den offentlige sygesikrings vegne skulle afslutte overenskomster med organisationer af læger m.fl. om vilkår for ydelser iht. loven. Overenskomsterne skulle godkendes af socialministeren. Udvalget, der benævntes Sygesikringens Forhandlingsudvalg, bestod af 7 medlemmer valgt af Amtsrådsforeningen i Danmark samt Københavns og Frederiksberg kommuner. Kommunernes Landsforening udpegede 2 repræsentanter, der deltog i forhandlingsudvalgets møder.

Udvalget havde selvstændig arkivdannelse. Dets sekretariatsforretninger varetoges af Amtsrådsforeningen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/TK)*

Landssamarbejdsudvalget vedr. Overenskomster mellem Den Offentlige Sygesikring og Lægerne 1973- 1867

Iht. lov 311 af 9.6.1971 om offentlig sygesikring §27, som trådte i kraft 1.4.1973, skulle der oprettes et Landssamarbejdsudvalg vedr. Overenskomster mellem Den Offentlige Sygesikring og Lægerne. Det skulle bestå af 3 medlemmer udpeget af Den Almindelige Danske Lægeforening og 3 udpeget af Sygesikringens Forhandlingsudvalg (se ovf.). Udvalget skulle behandle spørgsmål om fortolkning af overenskomster og være en fortsættelse af det landssamarbejdsudvalg, der fra 1960'erne havde været nedsat ifølge overenskomst mellem sygekasser og læger.

Udvalget blev imidlertid aldrig nedsat, idet Lægeforeningens organisationsstruktur ændredes samtidig med lovens ikrafttræ-

den. Herefter var det ikke længere Den Almindelige Danske Lægeforening, men delforeningerne Praktiserende Lægers Organisation og Foreningen af Speciallæger, der var aftaleberettigede med den offentlige sygesikring. I stedet kom sygesikringsoverenskomsterne til at indeholde bestemmelser om etablering af overenskomstmæssige landssamarbejdsudvalg med repræsentanter for Sygesikringens Forhandlingsudvalg på den ene side og med repræsentanter for de inden for hvert overenskomstområde aftalemæssigt kompetente organisationer på den anden side med den opgave at behandle spørgsmål vedr. fortolkning af indgåede overenskomster.

Landssamarbejdsudvalgenes arkiver indgår i Sygesikringens Forhandlingsudvalgs arkiv, se ovf.

Henvisninger: Sygesikringsloven. Kommenteret af Ole Rasmussen, 1988 s. 222-24. *(NP/TK)*

Ulykkesforsikring. Invalideforsikring. Revalidering

Arbejderforsikringsrådet 1898-1933 1798
Direktoratet for Ulykkesforsikringen 1933-73

Arbejderforsikringsrådet oprettedes iht. lov 4 af 7.1.1898 om arbejderes forsikring mod følger af ulykkestilfælde. Loven omfattede virksomheder, der var undergivet fabrikstilsyn iht. lov 56 af 12.4.1889, hvortil kom visse bygge- og anlægsarbejder, møllerier mv. Arbejderne i sådanne virksomheder blev forsikret mod tab af arbejdsevne forårsaget af ulykkestilfælde i forbindelse med driften. Indenrigsministeriet kunne meddele anerkendelse af forsikringsvirksomheder, der kunne overtage arbejdsgivernes risiko.

Ethvert ulykkestilfælde, der kunne antages at medføre krav i henhold til loven, skulle anmeldes til Arbejderforsikringsrådet, der efter undersøgelse traf afgørelse om, hvorvidt krav om ydelse var begrundet og i bekræftende fald ydelsens størrelse. Rådet bestod af 3 kongeligt udnævnte medlemmer, hvoraf én skulle være læge, samt repræsentanter for arbejdsgivere (udpeget af indenrigsministeren) og arbejdere (udpeget af Sygekassenævnet) hørende til virksomheder, der var omfattet af loven. Derudover kunne sygekasseinspektøren og de 2 fabriksinspektører tilforordnes rådet. If. bek. 62 af 1.4.1898 blev Arbejderforsikringsrådet oprettet fra s.d. at regne, mens loven i øvrigt først trådte i kraft fra 15.1.1899 (bek. 127 af 29.9.1898).

Ved lov 71 af 3.4.1900 om danske fiskeres forsikring i ulykkestilfælde oprettedes en Ulykkesforsikringsforening for Danske Fiskere, som tildels anvendte samme regler som 1898-loven, men ikke var underlagt Arbejderforsikringsrådet. Dog indeholdt lovens §5 hjemmel for at oprette en særlig afdeling af Arbejderforsikringsrådet til afgørelse af sager vedr. fiskere. Dette skete 1.2. 1902. Afdelingen bestod af de af kongen udnævnte medlemmer af Arbejderforsikringsrådet samt 2 af indenrigsministeren udnævnte medlemmer med tilknytning til fiskeriet.

Ved lov 54 af 1.4.1905 om søfolks forsikring mod følger af ulykkestilfælde i søfartsvirksomhed oprettedes en tredje afdeling af Arbejderforsikringsrådet. Også den bestod af de af kongen udnævnte medlemmer, hvortil kom medlemmer udnævnte af indenrigsministeren, som repræsenterede rederne og de forsikrede.

Ved lov 151 af 27.5.1908 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde i landbrug, skovbrug, havebrug m.m. oprettedes en fjerde afdeling, der foruden de af kongen udnævnte medlemmer omfattede repræsentanter for De Samvirkende Landboforeninger, De Samvirkende Danske Husmandsforeninger og landarbejderne (udpeget af Sygekassenævnet). Fra forsikringspligten undtog loven landbrug, skovbrug og havebrug, der var ansat til ejendomsskyld på 6.000 kr. eller derunder, men gav disse mulighed for frivillig forsikring.

Under denne udvikling kom Arbejderforsikringsrådets kontorforretninger i stærk vækst. Ved lov 53 af 21.3.1906 blev stillingerne som kontorchef og fuldmægtig gjort til faste embeder. I 1915 var der 1 kontorchef, 1 ekspeditionssekretær og 2 fuldmægtige. Tillige var der foruden den læge, der var medlem af rådet, knyttet 2 læger til det.

Ved lov 205 af 6.7.1916 (i kraft 1.4.1917) om sikring mod følger af ulykkestilfælde samledes al lovgivning om pligtig ulykkesforsikring i én lov. Denne gjorde det til en almindelig pligt for private arbejdsgivere at afgive deres risiko til et anerkendt forsikringsselskab. Lovens 2. kapitel omhandlede Arbejderforsikringsrådet. Det skulle som hidtil være delt i 4 afdelinger og have 3 af kongen udnævnte medlemmer, hvoraf 1 skulle være læge og 1 opfylde betingelserne for at være dommer eller sagfører. Endvidere bestod hver afdeling af repræsentanter for de forsikringspligtige og de forsikrede. Indstillingsberettigede for de første var Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening, Fællesrepræsentationen for Dansk Skibsfart, landboforeningerne og husmandsforeningerne. Indstillingsberettigede for de sidste var De Samvirkende Fagforbund (industri og søfart), Dansk Fiskeriforening og Sygekassenævnet (landbrug).

Det forudsattes i loven, at samtlige sager kom til behandling i Arbejderforsikringsrådet. I praksis var dette ikke muligt på grund af det stadig voksende antal sager. Efterhånden blev flertallet af sager afgjort af rådsformanden alene efter kontormæssig behandling af rådets embedsmænd. Dette gav anledning til, at Administrationskommissionen af 1923 foreslog oprettelse af et direktorat, således at kun sager, som de pågældende ønskede at anke, blev forelagt rådet. Endvidere gik kommissionen ind for at sammenlægge de 4 afdelinger af rådet, fordi den hidtidige ordning havde medført en noget uensartet praksis.

Oprettelsen af *Direktoratet for Ulykkesforsikringen* blev gennemført ved lov 183 af 20.5.1933 som led i socialreformen. Arbejderforsikringsrådet ændrede navn til Ulykkesforsikringsrådet (s. 1435), og den hidtidige opdeling i afdelinger ophørte. Rådet blev nu et rådgivende organ og en ankeinstans. Ved lov 176 af 12. 4.1949 om ændringer i ulykkesforsikringsloven (jf. bek. 198 af 12. 4.1949) bestemtes, at alle ulykkestilfælde, der antoges at ville medføre krav efter loven skulle anmeldes til vedkommende forsikringsselskab. Sager skulle kun forelægges direktoratet, hvis ulykken medførte arbejdsudygtighed i mere end 13 uger, eller hvis tilskadekomne ønskede den forelagt, eller hvis et forsikringsselskab i tvivlstilfælde ønskede den forelagt.

Ved lov 261 af 7.6.1972, i kraft 1.4.1973, blev Direktoratet for Ulykkesforsikringen ophævet og dets sagsområde henlagt under den ved lov 362 af 7.6.1972 oprettede *Sikringsstyrelse* (s.1425).

Ved ophævelsen havde direktoratet 6 kontorer, 1 for sager af retlig karakter, 2 for sager af lægelig karakter, 1 kontor vedr. lægelige anerkendelsesspørgsmål, 1 beregner- og statistikkontor og 1 sekretariatskontor.

I rådets/direktoratets forretningsgang har der altid været skelnet mellem afviste, afsluttede og afgjorte sager. Afviste sager er sager, der ikke er skønnet omfattet af loven. Afsluttede sager er sager, som omfattes af loven, men ikke har ført til varig forringelse af arbejdsevnen.

Hjælpemidler: Brugervejledning ved Erik Stig Jørgensen, 1967.

Henvisninger: 3die Betænkning afgivet af Administrationskommissionen af 30. Juni 1923, 1925 (Sv.707) s. 372ff. Beretning fra Direktoratet for ulykkesforsikringen for årene 1971 og 1972 samt 1. kvartal af 1973, 1974, s. 9-29 (Ulykkesforsikringsloven i 75 år).

Indhold: Sager 1898-1933 (Aflevering 1968; journaler mv. er ikke afleveret). *(NP)*

Arbejdsskadestyrelsen 1989- 2468

Ved lov 196 af 29.3.1989 nedlagdes Sikringsstyrelsen (se 1425), og dens opgaver deltes mellem Socialstyrelsen (s. 1413) og en nyoprettet *Arbejdsskadestyrelse*. Arbejdsskadestyrelsen varetog Sikringsstyrelsens hidtidige opgaver efter arbejdsskadeforsikringsloven, lov om erstatning til skadelidte værnepligtige m.fl., lov om erstatning til besættelsestidens ofre (jf. Erstatningsrådet s. 1472) og lov om erstatning for vaccinationsskader. Styrelsen foretog endvidere efter anmodning invaliditetsvurdering uden for arbejdsskadeforsikringslovens område.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Ulykkesforsikringsnævnet 1919-27 1799

Iht. lov 287 af 9.5.1919 §2, der var en ændring i lov 205 af 6.7. 1916 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde, fik de aner-

K.K. Steincke (1880-1963). Det er ikke muligt at beskrive dansk socialpolitik og -administration i det 20. årh. uden at nævne K.K. Steincke. Fra sin første tid som jurist involverede han sig stærkt i sociale spørgsmål og skrev om den offentlige forsorg i Danmark. Han fremlagde nye tanker om forsorgen, som det senere lykkedes ham at føre ud i livet med socialreformen fra 1933. Steincke blev i 1921 præsident for den da oprettede Invalideforsikringsret, hvis opgave det var at afgøre, hvorvidt en person var berettiget til invaliderente. Da han i 1928 fratrådet dette embede, var det for at hellige sig den politiske gerning, hvor han som minister og skribent gennem mange år satte sit præg på socialpolitikken i Danmark.

kendte forsikringsselskaber hjemmel til at forhøje præmierne for de lovpligtige forsikringer med et beløb svarende til de udgifter loven medførte. En forsikringstager kunne indbringe forhøjelsen til endelig afgørelse for et *Ulykkesforsikringsnævn*. Det udpegedes af indenrigsministeren og bestod af repræsentanter for arbejdsgiverne og ulykkesforsikringsselskaberne og havde en jurist som formand. Bestemmelsen om Ulykkesforsikringsnævnet blev optaget som §79 i lovbek. 395 af 28.6.1920.

Ved lov 186 af 14.7.1929 §9 bortfaldt nævnet, idet selskaberne nu forpligtedes til at nedsætte præmierne. Skete det ikke, kunne forsikringstageren opsige forsikringsaftalen med kort varsel.

Arkivdannelsen efter Ulykkesforsikringsnævnet kendes ikke. *(NP)*

Ulykkesforsikringsrådet 1933-73 1800

Ved lov 183 af 20.5.1933 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde oprettedes Ulykkesforsikringsrådet. Det rådgav Direktoratet for Ulykkesforsikring (s. 1432), som var berettiget til at forelægge rådet en sag, inden afgørelse blev truffet. Desuden fungerede rådet som klageinstans for afgørelser truffet af direktoratet.

Direktøren for Ulykkesforsikringen var formand, og rådet bestod desuden af ligelig repræsentation fra arbejdsgiver- og arbejdstagerside samt to kongeligt udnævnte medlemmer, hvoraf den ene skulle være læge.

Ulykkesforsikringsrådet blev ophævet ved lov 605 af 20.12.1972 om Den Sociale Ankestyrelse, hvorved dets funktioner 1.7.1973 blev overtaget af Ankestyrelsen (s. 1415), jf. bek. 315 af 7.6.1973. I Ulykkesforsikringsrådets arkiv indgik sager fra Ankenævnet for Invalideforsikringsretten 1957-73, se ndf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Invalideforsikringsretten 1921-27, 1933-77 1729

Invalideforsikringsrådet 1927-33

Invalideforsikringsretten (IFR) oprettedes ved lov 253 af 6.5. 1921 og trådte i funktion 1.10.1921. Dens opgave var at afsige kendelser om, hvorvidt en invaliditet havde medført en sådan nedsættelse af erhvervsevnen, at der skulle bevilges invaliderente (senere: invalidepension), evt. behandlinger eller hjælpemidler. Ydelserne kunne ændres, evt. bortfalde, hvis der ved ansøgning eller kontrolbesøg blev påvist en varig ændring i erhvervsevnen. Retten kunne pålægge ansøgere eller klienter at underkaste sig behandling og skulle henvise til særforsorg.

IFR udgjordes af et administrativt apparat og en kollegialt sammensat ret. Denne lededes af en fast ansat juridisk uddannet præsident, senere formand, og bestod oprindelig af to lægekyndige medlemmer, to medlemmer, der opfyldte betingelserne for at være medlemmer af en statsanerkendt sygekasse og en arbejdsgiver; sammensætningen ændredes kun lidt ved nedennævnte love. Forretningsordenen blev fastsat af indenrigsministeren, senere socialministeren.

Fra 1921 indbetaltes bidrag fra de invaliditetsforsikrede, arbejdsgivere, staten og kommunerne til Invalideforsikringsfonden (s. 1439), hvorfra ydelserne blev anvist via sygekasser eller sociale udvalg. Fonden indgik 1927 i Direktoratet for Sygekassevæsenet, og ansøgninger skulle herefter indgives direkte til IFR. Kendelserne var inappellable, indtil Ankenævnet for Invalideforsikringsretten (s. 1440) blev oprettet ved lov 118 af 12.4.1957. Større ændringer er gennemført ved følgende love: 197 af 16.7.1927 (ændrede navnet til *Invalideforsikringsrådet)*, 182 af 20.5.1933 om folkeforsikring (genindførte navnet IFR, gjorde invalideforsikring obligatorisk for alle mellem 21 og 60 år og udvidede retten med tilforordnede repræsentanter for arbejdsmarkedsorganisationerne m.fl.), 143 af 31.5.1950, 170 af 29.4.1960 (oprettede pr. 1.4.1961 revalideringscentre, hvortil IFR afgav sager om arbejdstræning, uddannelse mv.), 238 af 10.6.1960 (invaliditetsydelser til ansøgende invalide personer, der trods deres invaliditet havde erhvervsarbejde) og 219 af 4.6.1965. Ved lov 231 af 8.7.1966 oprettedes pr. 1.6.1967 Direktoratet for Revalidering og Forsorg, hvortil IFR afgav sager om hjælpemidler.

Ved lov 336 af 26.6.1975 overførtes IFRs og revalideringscentrenes opgaver fra 1.4.1976 til de amtskommunale revalideringS- og pensionsnævn. IFR skulle afslutte de indtil 1.4.1977 indgåede sager og i øvrigt fungere som rådgiver for nævnene; ved bek. 427 af 12.8.1977 ophævedes IFR med virkning fra 1.10.1977. De sidste arkivalier afleveredes i 1990 fra Socialstyrelsen.

Af egentlige administrative arkivalier er næsten ingen bevaret. En klientsag blev oprettet for hver ansøgning. Sagerne udgjorde oprindelig én række 1921-77, forsynet med kronologisk tildelte numre fra 1 til 816.356; et halvt hundrede tusind numre er dog ikke benyttet.

Udtynding af klientsager er gennemført flere gange, særlig omfattende efter den af Rigsarkivet godkendte instruks af 16.4. 1959, der tillod, at fotografier, røngtenbilleder og sociale akter fjernedes fra sagerne. Der er i 1964 eller 1967 foretaget uhjemlet kassation af "ML-sager" (sager vedr. mulig invaliditet).

Rigsarkivet har meddelt to vidtrækkende kassationsbemyndigelser. 11.3.1968 bestemtes, at et mindre antal sager skulle bevares totalt, og at der af alle øvrige sager skulle bevares udvalgte akter. Sager med hovednumrene 1-20.000, sager med hovednumre der ender på 00, 20, 40, 60 og 80 samt alle visdomsbogssager skulle totalbevares. I de øvrige sager skulle begæringer, indstillinger, lægelige akter, kontrolindberetninger og fotografier bevares; andre akter samt sagsomslag (der blev anvendt til journalisering) skulle kasseres. Kassation (udtynding) fandt sted 1968 -70 i Rigsarkivet, men ophørte, da man var nået til sag nr. 200.000, idet der manglede for mange sager.

Kassationsbemyndigelse af 28.10.1980 opretholdt 1968-bemyndigelsen for sager med hovednumre 1-20.000 og visdomsbogssager. Bevaringen af sager, hvis numre ender på 00, 20, 40, 60 og 80 begrænsedes til kun at gælde de til RA før 1979 afleverede sager og de til Socialstyrelsen udlånte "hjælpemiddelsager". Sagerne vedr. krigsskadede under 2. Verdenskrig skulle bevares. Bemyndigelsens to afgørende nye træk var, at sager vedr. personer, som er født den 1., 11. og 21. i en måned, skulle bevares, og at sager, som ikke bevares efter et af 1980-kriterierne, skulle kasseres.

Henvisninger: Invalideforsikringskommissionen af 1956: Betænkning, 1959 (228/Sv.1263). Administrationsrådet: Betænkning vedr. IFRs administration, 1968 (Sv.5112). Socialreformkommis-

Invalideforsikringsrettens personale blev i 1946 fotograferet af Peter Elfeldt i rettens lokaler, Amaliegade 25 i København. Administrationen var vokset betydeligt siden retten begyndte virksomheden i 1921. Den var i 1946 delt i 3 kontorer, og som det ses på billedet, var en forholdsvis stor del af staben kvinder, hvoraf de fleste var ansat i kontorfunktionærstillinger. Selve retten var sammensat af læger og lægfolk; rettens præsident skulle være jurist. Peter Ryyd (1885-1954) blev præsident i 1938, og på billedet her ses han med lysende hvid skjorte, siddende i midten på bænken i forgrunden (Det Kgl. Bibliotek).

sionen: 1. betænkning, 1969 (543/Sv.1281). Årsberetninger 1921 -58.

Indhold: Kendelsesprotokoller 1921-55. Register hertil 1921. Forhandlingsprotokoller 1925-55. Journal over forespørgsler 1921-26. Register over IFRs afgørelser 1.4.1970-30.9-1977 (edb 1729:1). Journalkort (prøve).

Kartoteker: Navnekartotek (fonetisk-alfabetisk) NB: ca. 60.000 kort er kasseret uden hjemmel. Kortene er opstillet i to rækker: 1. Ordnet i grupper efter fødselsår: Før 1870, 1870-79 ... 1950-59 og efter 1960. 2. Ordnet i én alfabetisk række.

Fødselskartotek (ordnet i én række efter år, måned, dag). Begge kartoteker indeholder både navn og fødselsdato og henviser til sagernes numre.

Klientsager: Disse sager, hvori Rigsarkivet ikke har foretaget nogen udtynding, er opstillet i fire grupper:

1. Sager nr. 1 - 20.000 (oprettet 1921-23. Nr. 10.000 - 13.000: ingen sager).

2. Sager fra afleveringer før 1979 samt de til Socialstyrelsen midlertidig udlånte sager, hvis nr. ender på 00, 20, 40, 60 eller 80 (761 pk.) (bortset fra de i gruppe 1 og gruppe 4 indgåede sager).

3. Sager afleveret 1990 vedr. personer født den 1., 11., 21. i en måned, ordnet efter sagsnumre (766 pk.). (Fra denne gruppe er der blevet udskilt sager til gruppe 4).

4. Sager vedr. krigsskadede under 2. Verdenskrig, max. 3.700 inden for 7 serier mellem nr. 160.001 og nr. 260.112 (100 pk.).

(SR)

Invalideforsikringsfonden 1921-27 1662

Invalideforsikringsfonden oprettedes ved §5-11 i lov 253 af 6.5. 1921 om invalideforsikring, hvorved også *Invalideforsikringsretten* (se ovf.) oprettedes. Formålet var at finansiere Invalideforsikringsrettens udgifter. Midlerne kom fra faste bidrag fra invaliditetsforsikrede sygekassemedlemmer og fra arbejdsgivere, som beskæftigede sådanne, samt fra tilskud fra staten og kommunerne.

Til Invalideforsikringsfonden indsendtes ansøgninger om invaliderente (-pension). Fonden blev bestyret af en direktion bestående af en af indenrigsministeren udnævnt formand, et af finansministeren udnævnt medlem og sygekasseinspektøren, der var forretningsfører; forretningsordenen blev fastsat af indenrigsministeren.

Ved §7 i lov 197 af 16.7.1927 om invalideforsikring ophævedes direktionen. Fondens finansielle opgaver blev fra 1.10.1927 henlagt til *Direktoratet for Sygekassevæsenet* (s. 1422), mens ansøgninger herefter blev indsendt direkte til Invalideforsikringsretten. Denne overtog sagerne vedr. ansøgning 1921-27.

Indhold: Visdomsbøger 1921-27. *(SR)*

Invalideråd for De Sønderjyske Landsdele 1920-77 1804

Ved lov 740 af 1.12.1920 om midlertidig understøttelse til militære invalider og sådannes efterladte i De Sønderjyske Landsdele oprettedes et Invalidenævn og et Invalideråd for De Sønderjyske Landsdele.

Invalidenævnet bestod af 5 medlemmer og havde sæde i Sønderborg. Det varetog tildeling af invaliderente til militære invalider og deres efterladte, som ved Sønderjyllands indlemmelse i Danmark fik dansk indfødsret. Invalidenævnets afgørelser kunne indbringes for Invalideråd.

Invalideråd bestod af 4 af kongen beskikkede medlemmer. 2 af disse skulle opfylde betingelserne for at beklæde et dommerembede, og 1 skulle være læge. Indstillingsret til den 4. plads havde Foreningen for Krigsbeskadigede og Faldnes Efterladte. Ved lov 119 af 4.4.1932 udvidedes rådet med endnu en repræsentant for Foreningen for Krigsbeskadigede. Invalideråds afgørelser var endelige og kunne ikke indbringes for domstolene. Dets virksomhed ophørte 1977.

Rådet hørte under Finansmin., indtil det i 1924 henlagdes under Socialmin.

Invalidenævnets arkiv hører under Landsarkivet i Åbenrå.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Ankenævnet for Invalideforsikringsretten 1957-73 1802

Ved lov 118 af 12.4.1957 om ændring af lov om folkeforsikring oprettedes Ankenævnet for Invalideforsikringsretten med den opgave at behandle klager over afgørelser truffet af Invalideforsikringsretten, se ovf. Forretningsgangen blev fastsat ved cirk. 169 af 17.10.1957. Nævnet bestod af en kgl. udnævnt formand og fem andre medlemmer repræsenterende lægelig og social ekspertise, som udnævntes for seks år ad gangen af socialministeren. Ved lov

605 af 20.12.1972 oprettedes Den Sociale Ankestyrelse (s. 1415), som pr. 1.7.1973 overtog Ankenævnets opgaver, jf. bek. 315 af 7.6. 1973 og cirk. 129 af 7.6.1973.

Ankenævnets sager indgik i *Ulykkeforsikringsrådets* (s. 1435) journal og sagsrække.

Henvisninger: Årsberetninger 1958-73. *(SR)*

Invalideforsikringsrettens Revalideringsafdeling 1960-66 Revalideringsnævnet 1966-74 1812

Ved lov 170 af 29.4.1960 om revalidering §17 oprettedes *Invalideforsikringsrettens Revalideringsafdeling*. De afgørelser, der iht. denne lov blev henlagt til Invalideforsikringsretten, skulle afgøres af ovennævnte afdeling, der bestod af rettens formand og 7 andre medlemmer. Af disse skulle 5 udnævnes efter indstilling fra henholdsvis Arbejdsmin., DA, LO, De Samvirkende Invalideorganisationer og bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre. 1 medlem skulle være lægekyndigt og udnævnes efter indstilling fra Sundhedsstyrelsen, og 1 medlem skulle have tilknytning til den overordnede sociale administration i en kommune.

Ved lov 231 af 8.6.1966 om ændring i lov om revalidering, hvorved Direktoratet for Revalidering og Forsorg oprettedes, omdannedes Invalideforsikringsrettens Revalideringsafdeling til *Revalideringsnævnet* med revaliderings- og forsorgsdirektøren som formand. Da direktoratet blev ophævet ved lov 229 af 27.5. 1970, fortsatte Revalideringsnævnet, nu med en repræsentant for Socialstyrelsen som formand.

Ved lov 333 af 19.6.1974 §§91-95 (i kraft 1.4.1976) overførtes revalideringen til amterne. I lovens §139 ophævedes revalideringsloven, hvorved Revalideringsnævnet bortfaldt.

Indhold: Indstillinger og kendelser 1960-76. Kendelsesprotokoller 1965-76. *(NP)*

Samordningsudvalget vedr. Revalidering 1956-76
Udvalget vedr. Revalideringsinstitutioner 1966-76

2348

Det Socialpolitiske Udvalg ang. Foranstaltninger for Erhvervshæmmede foreslog i 1955, at der oprettedes lokale kontaktudvalg med den opgave at tilvejebringe den fornødne kontinuitet i rehabilitationsprocessen for erhvervshæmmede. Samtidig foresloges det at oprette et fast udvalg, der kunne tage principielle spørgsmål op til behandling og sikre den fornødne koordination mellem de forskellige centraladministrative organer, der beskæftigede sig med erhvervshæmmedes forhold.

Ved lov 130 af 25.5.1956 om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmede nedsattes iht. §4 et udvalg (fra 1960 kaldet *Samordningsudvalget vedr. Revalidering*) bestående af en af socialministeren udpeget formand samt repræsentanter for kommunerne, arbejdsmarkedets hovedorganisationer, invalideorganisationerne, Socialmin., Økonomi- og Arbejdsmin., Indenrigsmin., Arbejdsdirektoratet, Direktoratet for Sygekassevæsenet, Direktoratet for Ulykkesforsikringen, Sundhedsstyrelsen, Invalideforsikringsretten og Samfundet og Hjemmet for Vanføre. Udvalget skulle følge udviklingen i alle forhold vedr. erhvervshæmmede og over for socialministeren fremsætte forslag til sådanne foranstaltninger, som udviklingen gjorde påkrævet, ligesom udvalget i fornødent omfang skulle bistå de i lovens §§1-2 nævnte lokale kontaktudvalg.

Udvalget videreførtes i en lidt ændret skikkelse iht. lov 170 af 29.4.1960 om revalidering §16. Ved lov 231 af 8.6.1966 om ændring i lov om revalidering oprettedes desuden et *Udvalg vedr. Revalideringsinstitutioner*. Det bistod chefen for det ved samme lov oprettede Direktorat for Revalidering og Forsorg ved behandlingen af sager om etablering og drift af revalideringsinstitutioner og beskyttede virksomheder og om uddannelse af personale. Dette udvalg bestod af en del af Samordningsudvalgets medlemmer.

Ved lov 229 af 27.5.1970 blev revalideringen med de her omtalte udvalg lagt under Socialstyrelsen. Da lov om social bistand (333 af 19.6.1974) trådte i kraft i 1976, ophævedes lov om revalidering, hvorved Samordningsudvalget og herunder Udvalget vedr. Revalideringsinstitutioner bortfaldt.

Henvisninger: Folketingstid. 1955-56, A sp. 583-94.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Mødrehjælp. Børne- og ungdomsforsorg

Det Kgl. Vajsenhus 1727-

1820

Vajsenhuset oprettedes ved kgl. reskript af 8.4.1727. For perioden indtil 1848 henvises til I s. 209. Vajsenhuset var underlagt samme direktion som Missionskollegiet og havde sekretariatsfællesskab med dette indtil 1859, da Missionskollegiet blev ophævet. Tre kuratorer (Kuratelet) varetog stiftelsens økonomi. Før 1848 sorterede Vajsenhuset under Danske Kancelli, derefter under Justitsmin.s 2. Kontor. Efter at det ved kgl. res. af 4.12.1869 fortrinsvis fik til opgave at yde skoleundervisning til forældreløse børn i København, blev det i 1870 henlagt under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenets 2. Kontor, fra 1916 Undervisningsmin.s 1. Departement, hvor det i 1921 kom under det nyoprettede Særforsorgskontor, som 1924 kom under Socialmin. Vajsenhusets økonomi hvilede herefter på tilskud iht. lovgivningen om friskoler, men havde stadig indtægter fra salg af bibler og salmebøger.

Indhold: Se I s. 209-10. *(NP)*

Mødrehjælpens Fællesråd 1939-56
Mødrehjælpens Tilsynsråd 1956-76

1813

Mødrehjælpen stiftedes som en privat forening i 1924 med det formål at vejlede og støtte enligt stillede mødre under svanger-

skabet og i barnets første leveår. Ved lov 119 af 15.3.1939 om mødrehjælpsinstitutioner vedtoges, at der for statslige og kommunale midler skulle oprettes mødrehjælpsinstitutioner over hele landet til hjælp for gravide kvinder og mødre med små børn - gifte såvel som enlige. Socialministeren fik betydelig indflydelse på institutionernes oprettelse og drift. Til støtte for koordineringen og styringen af institutionerne oprettedes Mødrehjælpens Fællesråd. Det bestod af formændene for mødrehjælpsinstitutionernes bestyrelser og deres ledere samt medlemmer udpeget af Socialmin., Indenrigsmin., Danske Kvinders Nationalråd, De Samvirkende Fagforeninger m.fl. Fællesrådet skulle rådgive socialministeren, vejlede mødrehjælpsinstitutionerne og støtte det almindelige oplysningsarbejde vedr. moderskabet. Fællesrådet samledes sjældent, undertiden med flere års mellemrum.

I 1956 (jf. lovbek. 227 af 24.8.1956 §12) ændredes Fællesrådet til *Mødrehjælpens Tilsynsråd*, der kom til at bestå af fire folketingsmedlemmer, repræsentanter for de berørte ministerier, for kommunerne og for Lægeforeningen. Rådet skulle udtale sig i principielle spørgsmål, det fik forelagt af socialministeren, og det kunne selv rejse spørgsmål og stille forslag. Socialministeren udpegede tilsynsrådets formand. Mødrehjælpsinstitutionerne skulle aflægge årlige beretninger til ministeren.

Ved lov 333 af 19.6.1974 om social bistand §28ff. og §101 overgik mødrehjælpsinstitutionernes opgaver til de kommunale og amtskommunale sociale myndigheder, og i forlængelse heraf nedlagdes den offentlige mødrehjælp pr. 1.4.1976. Tilsynsrådet holdt sit sidste møde i 1974.

Beretninger mv. fra mødrehjælpsinstitutionerne findes i Socialmin.s sager vedr. Mødrehjælpen: 1939-57 i 2. Kt. under fast j.nr. 306, 1958-63 i 5. Kt. og fra 1963 atter i 2. Kt. Arkiverne fra mødrehjælpsinstitutionerne, herunder Mødrehjælpen i København 1939ff., er i landsarkiverne.

Henvisninger: Betænkning nr. 3 afgivet af Befolkningskommissionen af 1935 ang. Moderens Rettigheder i Anledning af Fødsel samt ang. Seksualoplysning, 1938 (Sv.1295). Forvaltningsnævnets rapport om mødrehjælpsinstitutionernes organisation, 1958 (Sv.1316). Socialreformkommissionens 2. betænkning. Det sociale tryghedssystem. Service og bistand, 1972 (664/Sv.2866).

Mødrehjælpsinstitutionerne og Mødrehjælpens Fællesråd, der oprettedes i 1939, havde bl.a. baggrund i den debat om seksualoplysning og retten til svangerskabsafbrydelse, som lægen J. H. Leunbach (1884-1955) i 1920'erne og 1930'erne fik til at gløde. I 1932 åbnede han en gratis seksualrådgivningsklinik for ubemidlede, og samme år nedsatte Justitsministeriet en kommission, som skulle behandle spørgsmålet om lovligheden af svangerskabsafbrydelse (kommissionsarkiv 05/199-300). I 1936 blev Leunbach dømt for ulovlig svangerskabsafbrydelse og sad fængslet i 3 måneder. Billedet viser ham (til højre) ved løsladelsen fra Vestre Fængsel (Det Kgl. Bibliotek).

Indhold: Journal 1939-53. Journalsager 1939-56. Mødereferater og korrespondance 1939-74. *(TK)*

Overinspektionen for Opdragelsesanstalterne 1905-33
Overinspektionen for Børneforsorgen 1933-58
Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen 1958-70

1815

Iht. lov 72 af 14.4.1905 om behandling af forbryderske og forsømte børn og unge personer §24 oprettedes *Overinspektionen for Opdragelsesanstalterne*. Overinspektionen varetog overtilsy-

net med samtlige offentlige og private statsanerkendte børnehjem og opdragelsesanstalter samt overvågede de lokale værgeråds virksomhed. Overinspektøren var tillige formand for Overværgerådet, se ndf. For børnehjem hørte anerkendelse og tilsyn under Min. for Kirke- og Undervisningsvæsenet, for opdragelsesanstalterne under Justitsmin.

Loven afløstes af lov 237 af 12.6.1922 om værgerådsforsorg mm. Overinspektøren var herefter ikke længere formand for Overværgerådet, men menigt medlem. Betegnelsen opdragelsesanstalt blev afløst af opdragelseshjem. Ved Socialmin.s oprettelse 1924 blev tilsynet med såvel børnehjem som opdragelseshjem henlagt under dette med Overinspektionen som faglig melleminstans. Denne hørte 1926-29 under Ministeriet for Sundhedsvæsenet.

Værgerådsloven af 1922 blev i forbindelse med socialreformen afløst af lov 181 af 20.5.1933 om offentlig forsorg afsnit II børneværn (§§83-181). Tilsynsmyndigheden skiftede navn til *Overinspektionen for Børneforsorgen* (§156).

Ved lov 192 af 7.6.1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg, jf. lovbek. 329 af 19.11.1958 (§156) henlagdes en række afgørelser, der hidtil var truffet i Landsnævnet for Børneforsorg eller i Socialmin., til Overinspektionen, som herefter kom til at hedde *Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen*.

Ved lov 227 af 27.5.1970 om styrelsen af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender (§20) oprettedes Socialstyrelsen som overordnet centralorgan for sociale anliggender. Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen blev herefter en afdeling i Socialstyrelsen, jf. Socialmin.s cirk. 204 af 4.11.1971.

Kopibøger 1916-39 er kasseret iht. Rigsarkivets skr. af 10.7. 1970.

Henvisninger: Bet. fra Udv. til Revision af Børneloven og Plejebørnsloven, 1920 (Sv.1288). Bet. vedr. børneforsorgens administration mv. Afg. af det af Arbejds- og Socialmin. den 15.10.1953 nedsatte udvalg. II. del, 1958 (191/Sv.1315).

Indhold: Kopibøger 1940-54. Brevregistre 1907-53. Journaler 1905-51. Journalsager 1905-51. Lægesagsjournaler 1937-53. Lægesager 1937-50. Journaler for tilskud til forebyggende institutioner 1946-53. F.B.-sager (tilskud til forebyggende institutioner)

I 1895 blev der indført offentligt tilsyn med plejebørn, og ved lov 72 af 14.4.1905 blev der nedsat lovpligtige værgeråd i kommunerne, som bl.a. skulle behandle sager vedr. anbringelse af forsømte og forbryderske børn uden for hjemmet. Det overordnede tilsyn med opdragelsesanstalterne og andre "forbedringsmidler", som det kaldtes i loven, lå hos Overværgerådet i København. Pressefotografen Holger Damgaard (1870-1945) var med sine fotografier med til at fastholde opmærksomhed på nøden i København og dermed på de vilkår, som i mange tilfælde førte til forsømthed i datidens forskellige betydninger af dette begreb. Billedet fra ca. 1910 er formentlig i nogen grad arrangeret af fotografen, således at beskueren ser både værdigheden og ydmygelsen (veteranen med 1864-medalje til venstre og personen, som skjuler ansigtet til højre). Men den trøstesløse ramme for børn at vokse op i synes autentisk (Det Kgl. Bibliotek).

1951. B-journaler (budget, tilskud m.m.) 1939-51. Budgetsager 1939-50. A-journaler (anbringelse af børn) 1923-53. A-Journalsager 1923-76. Principielle sager 1948-51.

"F-sags"journaler 1946-53. Journal for børne- og ungdomshjem 1946-51. Journaler vedr. forebyggende institutioner, lønsager 1946-53. Bidragsjournaler 1936-58. E-journaler (enkebørnsbidrag) 1952-62. Visdomsbøger.

Direktør Holger B. Horstens embedsarkiv 1954-75.

(NP/TK)

Overværgerådet 1905-33 1791

Landsnævnet for Børneforsorg 1933-58

Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg 1958-73

Bidragsfonden 1937-72 1728

Ved lov 72 af 14.4.1905 om behandling af forbryderske og forsømte børn oprettedes kommunale værgeråd og et *Overværgeråd* med sæde i København. Overværgerådet bestod af overinspektøren for opdragelsesanstalterne (formand) og to medlemmer udpeget af justitsministeren og ministeren for kirke- og undervisningsvæsenet. Et af rådets medlemmer skulle være eller have været dommer. Rådet skulle godkende de lokale værgeråds afgørelser om børns fjernelse fra hjemmet og træffe beslutning om forældremyndigheden.

Ved lov 237 af 12.6.1922 om værgerådsforsorg kom Overværgerådet til at bestå af en af kongen efter indstilling fra justitsministeren udnævnt formand, der skulle opfylde betingelserne for at blive landsdommer, et af justitsministeren udpeget medlem, to af Rigsdagen valgte medlemmer samt overinspektøren for opdragelseshjemmene.

Overværgerådet hørte fra sin oprettelse under Justitsmin. Ved bek. 137 af 23.4.1924 henlagdes det under det nyoprettede Socialmin. Fra 1926 til 1929 hørte det under Sundhedsmin., derefter pånyt under Socialmin.

Ved lov 181 af 20.5.1933 om offentlig forsorg §151 afløstes Overværgerådet af *Landsnævnet for Børneforsorg*, der blev sammensat på samme måde som Overværgerådet. Landsnævnet havde overtilsynet med de kommunale børneværn og fungerede som ankeinstans i sager om børns fjernelse fra hjemmet. Ved lov 192 af 5.6.1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg ophørte Landsnævnet med at have overtilsyn med de kommunale børneværn. Denne funktion overgik til Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen. Landsnævnet blev nu helt overvejende en ankeinstans. Dets navn ændredes til *Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg*.

Overværgerådet/Landsnævnet bestod af en Hovedafdeling og

en Regnskabsafdeling, der også kaldtes Revisionsafdelingen. Denne afdeling havde til opgave at kontrollere inddrivelsen af de bidrag, det pålagdes de forsørgelsespligtige at yde til børn, der var anbragt uden for hjemmet. Ved lovændringen i 1958 nedlagdes Revisionsafdelingen.

Lov 131 af 7.5.1937 om børn uden for ægteskab gav i §14 mulighed for, at det i faderskabssager kunne pålægges flere sagsøgte mulige fædre at betale fuldt bidrag til et barn født uden for ægteskab, mens barnets moder kun fik udbetalt, hvad der svarede til ét bidrag. Til at administrere denne ordning oprettedes *Bidragsfonden* som en afdeling under Landsnævnet for Børneforsorg. De i fonden opsamlede midler anvendtes til formål vedr. børneforsorg i almindelighed. Ved lov 200 af 18.5.1960 om børns retsstilling ophævedes reglen om, at flere mænd kunne blive bidragspligtige til et barn uden for ægteskab. De hidtidige bestemmelser opretholdtes dog for børn født før 1.1.1961. Bidragsfonden blev ophævet ved cirk. 41 af 9.3.1972. Fondens midler og fremtidige indbetalinger indgik i statskassen. Inddrivelse og udbetaling af bidrag overgik til kommunernes sociale udvalg.

Landsnævnet blev ophævet 1.7.1973 iht. lov 605 af 20.12.1972 om Den Sociale Ankestyrelse (s. 1415), som overtog funktionen som administrativ klageinstans på børneforsorgsområdet.

Landsnævnets arkiv bygger på årgangsjournaler ført efter kancellisystemet. Sagerne er henlagt på journalnummer. I Revisonsafdelingens arkiv er journalsager og dubletter af registrantkort kasseret. Kopibøger før 1920 er kasseret uden hjemmel. I Bidragsfondens arkiv er kopibøger og journalsager med undtagelse af årgang 1941 kasseret.

Henvisninger: Statistisk beretning fra Landsnævnet for Børneforsorg (årlig).

Indhold: Hovedafdelingen: Forhandlingsprotokoller 1905-53. Brevkopier 1906-39. Brevregistre 1908-40. Protokoller for anbragte børn (A.B.) nr. 1-12.500. Stamlister nr. 1-30.500. Journaler 1905-55. Journalsager 1905-55.

Regnskabsafdelingen (Revisionsafdelingen): Brevbøger (kopibøger) 1920-50. Registre til brevbøger 1906-51. Journaler 1920-44. Registrantkort, folio, alfabetisk ordnet 1930ff.

Bidragsfonden: Kopibøger 1941. Journalsager 1941. *(BBJ/NP).*

Udvalget vedr. Børneforsorgsinstitutionernes Økonomi (Økonomiudvalget) 1951-58 1817

Børne- og Ungdomsforsorgens Økonomiske Nævn 1958-76

Ved forsorgslovens §65 stk. 12 som ændret ved lov 92 af 14.3. 1951 om ændringer i forsorgsloven vedr. forøget offentlig støtte til institutioner for børneforsorg, nedsattes *Udvalget vedr. Børneforsorgsinstitutionernes Økonomi*. Det havde som formand direktøren for særforsorgen og bestod i øvrigt af overinspektøren for børneforsorgen, repræsentanter for Finansmin., Arbejds- og Socialmin., den lokale administration og Børnesagens Fællesråd. Udvalget skulle navnlig komme med indstilling til socialministeren om fordelingen af ministerens rådighedssummer til de anerkendte opdragelseshjem og institutioner for forebyggende børneforsorg.

Ved lov 192 af 7.6.1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg indføjedes heri en ny §150 A. Herefter oprettedes *Børne- og Ungdomsforsorgens Økonomiske Nævn*. Det havde samme opgaver som Økonomiudvalget, men socialministeren kunne desuden bemyndige nævnet til at træffe afgørelse i sagerne. Herudover kunne nævnet afæskes erklæringer om principielle spørgsmål af økonomisk karakter. Ved samme lov udskiltes børne- og ungdomsforsorgen fra særforsorgsdirektørens område, og overinspektøren erstattedes af en direktør for børne- og ungdomsforsorgen. Denne blev herefter formand for nævnet, som i øvrigt fik samme sammensætning som Økonomiudvalget.

Ved lov 193 af 4.6.1964 om børne- og ungdomsforsorg overtog Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen tilskudstildelingen fra nævnet. Det fik herefter til opgave at udtale sig over for Socialmin. om spørgsmål vedr. finansiering, bygningsmæssige forhold og andre økonomiske spørgsmål vedr. børne- og ungdomsforsorgen. Ved oprettelsen af Socialstyrelsen i 1970 underlagdes nævnet denne.

Med bistandsloven (lov 333 af 19.6.1974), der trådte i kraft 1.4. 1976, overførtes det direkte ansvar for børne- og ungdomsforsorgen fra Socialstyrelsen til kommunerne. I forlængelse heraf nedlagdes Børne- og Ungdomsforsorgens Økonomiske Nævn.

Henvisninger: Bet. vedr. Børneforsorgens Administration mv. II del, 1958 (191/Sv.1315) s. 41.

Indhold: Mødemateriale vedr. forebyggende børneforsorg 1958 -64. Mødemateriale vedr. opdragelseshjem 1959-65. Journalsager 1963-76. Byggesager 1963-76. Møder, referater m.m. 1963 -76. Andre sager 1958-72. Div. sager 1963-76. Ø-sager 1963-76. *(TK)*

Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn 1958-76 1819

Ved lov 192 af 7.6.1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg indføjedes i denne en ny §150 A. Herefter oprettedes Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn. Nævnet, der var rådgivende for socialministeren, skulle navnlig udtale sig om retningslinier for den fremtidige udbygning af børne- og ungdomsforsorgen, undervisning og uddannelse på institutionerne, planlægning af forskningsopgaver og statistiske undersøgelser, uddannelse af ledere og medarbejdere ved børneforsorgens institutioner og problemer i forbindelse med efterværnet.

Det Pædagogiske Nævn havde direktøren for børne- og ungdomsforsorgen, H. B. Horsten, som formand. Herudover skulle det i 1958 bestå af en repræsentant for Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg, en læge og en pædagog udpeget efter forhandling med hhv. Sundhedsstyrelsen og Undervisningsmin. og to repræsentanter for børneforsorgens organisationer. Iht. lov 193 af 4.6.1964 om børne- og ungdomsforsorg §7 stk. 2 skulle nævnets medlemmer, der beskikkedes af socialministeren, repræsentere sagkundskab inden for institutionsforsorgen, børne- og undgomsværnenes virksomhed og undervisning, de centrale myndigheder, sundhedsvæsenet og eventuel anden sagkundskab. Ved oprettelsen af Socialstyrelsen i 1970 underlagdes nævnet denne.

Med bistandsloven (lov 333 af 19.6.1974), der trådte i kraft 1.4.

1976, overførtes det direkte ansvar for børne- og ungdomsforsorgen fra Socialstyrelsen til kommunerne. I forlængelse heraf nedlagdes Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn.

Henvisninger: Bet. vedr. Børneforsorgens Administration mv. II del, 1958 (191/Sv.1315) s. 41.

Indhold: Bilag, mødereferater m.m. 1958-76. P-sager 1958-76. Sager 1958-76. *(TK)*

Børneforsorgens Pensionskasse 1926-76 1872
Pensionsordningen af 1976, 1976-

Børneforsorgens Pensionskasse er oprettet 1926 som en videreførelse af en jysk og en københavnsk pensionskasse for medarbejdere i børnesagens tjeneste, oprettet i 1911. Medlemmerne var fortrinsvis ansatte i private, selvejende institutioner; de indbetalte pensionsbidrag, og staten ydede tilskud. I forbindelse med reformerne for tjenestemandspensionerne i 1969 bortfaldt medlemsbidraget, og staten indtrådte som garant. Pr. 1.4.1976 nedlagdes Børneforsorgens Pensionskasse. Staten videreførte pensionsforpligtelsen under navnet *Pensionsordningen af 1976*. Administrationen varetoges af Socialstyrelsen (s. 1413) og fra 1. 1.1988 af Statens Regnskabsdirektorat (s. 1720). Vedtægt af 20.2. 1972 afløstes af Socialstyrelsens regulativ 6.9.1976.

Pensionsordningen af 1976, dvs. Socialstyrelsen, administrerede tillige den private *Pensionskasse for Asylbestyrerinder for København og Omegn* stiftet 29.9.1916, der dog opretholdt formel selvstændighed indtil nedlæggelsen 11.8.1988.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Kontaktudvalget vedr. Ungdoms- og Fritidsklubberne 1958-74 1869

På forslag fra socialminister Julius Bomholt oprettede Socialmin. og Undervisningsmin. i 1958 et fælles embedsmandsudvalg, kal-

det Kontaktudvalget vedr. Ungdoms- og Fritidsklubberne. Det oprettedes, fordi der under begge ministeriers område blev drevet fritidsklubber for 14-18 årige, anerkendt dels iht. ungdomslovens §44, dels iht. forsorgslovens §126. De to klubformer havde forskelligt udgangspunkt og et noget forskelligt sigte, men nærmede sig stærkt til hinanden. Udvalget skulle arbejde for, at de to klubformer så nær som muligt fik samme ydre betingelser, herunder samme aflønning af medarbejderne. Udvalget organiseredes meget uformelt. Det vedblev at bestå, selv om nogle af de fritidsklubber, der hørte under Socialmin., ved bek. 296 af 25.9. 1961 overgik til Undervisningsmin. Dets virksomhed synes ophørt, efter at en arbejdsgruppe i 1974 havde afleveret en rapport om ungdomsklubbernes centrale administration.

Henvisninger: Socialmin.s Børneforsorgskt., j.nr. 1952-61/H 163.

Indhold: Korrespondance mv. 1958-71. *(NP)*

Kontaktudvalget mellem Ungdomsorganisationerne og Statsadministrationen 1959-78 1870

Socialmin. nedsatte 19.9.1959 Kontaktudvalget mellem Ungdomsorganisationerne og Statsadministrationen. Det skulle give ungdomsorganisationerne mulighed for med repræsentanter for administrationen at drøfte ønsker og synspunkter med hensyn til spørgsmål af særlig interesse for ungdommen, herunder lovgivningsmæssige og administrative spørgsmål. Udvalget fik 13 medlemmer, hvoraf 6 indstilledes af Dansk Ungdoms Fællesråd, mens 6 repræsenterede ministerier, der havde ungdomsspørgsmål inden for deres område. Socialforskningsinstituttets direktør var formand.

Den 27.4.1965 udvidedes udvalget med 4 repræsentanter indstillet af hhv. Dansk Idrætsforbund, Danske Studerendes Fællesråd, Studierådet ved Danske Teknika og Lærerstuderendes Landsråd. Samtidig ændredes kommissoriet. Udvalget skulle herefter dels redegøre for, i hvilket omfang indstillinger fra Ungdomskommissionen 1945-52 (s. 300) var blevet fulgt, dels gøre

rede for, hvilke særlige problemer der yderligere måtte være aktuelle for ungdommen, samt hvorvidt det skønnedes af betydning at underkaste disse problemer en nærmere undersøgelse. Dette resulterede i en betænkning, "Samfundet og ungdommen", 1970.

Efter 1978 synes udvalget ikke at have været i virksomhed.

Henvisninger: Samfundet og ungdommen (bet.), 1970 (559/Sv. 950). - Socialmin. 6. Kt., j.nr. 1978/116-1.

Indhold: Korrespondance, mødereferater mv. 1959-78. *(NP)*

Det Tværministerielle Børneudvalg 1987- 2395

Socialministeren nedsatte 12.3.1987 Det Tværministerielle Børneudvalg med den opgave at undersøge, om lovgivningen kunne blive mere børnevenlig, og om frivillige organisationer som spejderbevægelser, idrætsorganisationer, kirkelige organisationer og oplysningsforbund kunne indgå i et tværgående samarbejde. Udvalget skulle sikre en mere koordineret indsats på børneområdet. Udvalget bestod af repræsentanter for Socialmin., Justitsmin., Undervisningsmin., Kulturmin., Miljømin., Indenrigsmin., Arbejdsmin., Finansmin., Statsmin., Økonomimin., Min. for Offentlige Arbejder, Boligmin. og Kirkemin. Udvalgets sekretariatsforretninger varetoges af Socialmin.s 6. Kontor under j.nr. 6025-01 og 6025-02.

Henvisninger: Socialmin. 6. Kt., j.nr. 1987/640-30. *(NP)*

Handicapforsorg generelt

Det Centrale Handicapråd 1979- 2300

Iht. lov 258 af 8.6.1978 om ændring af lov om social bistand m.fl. love §2 stk. 4 og bek. 299 af 26.6.1979 oprettedes Det Centrale

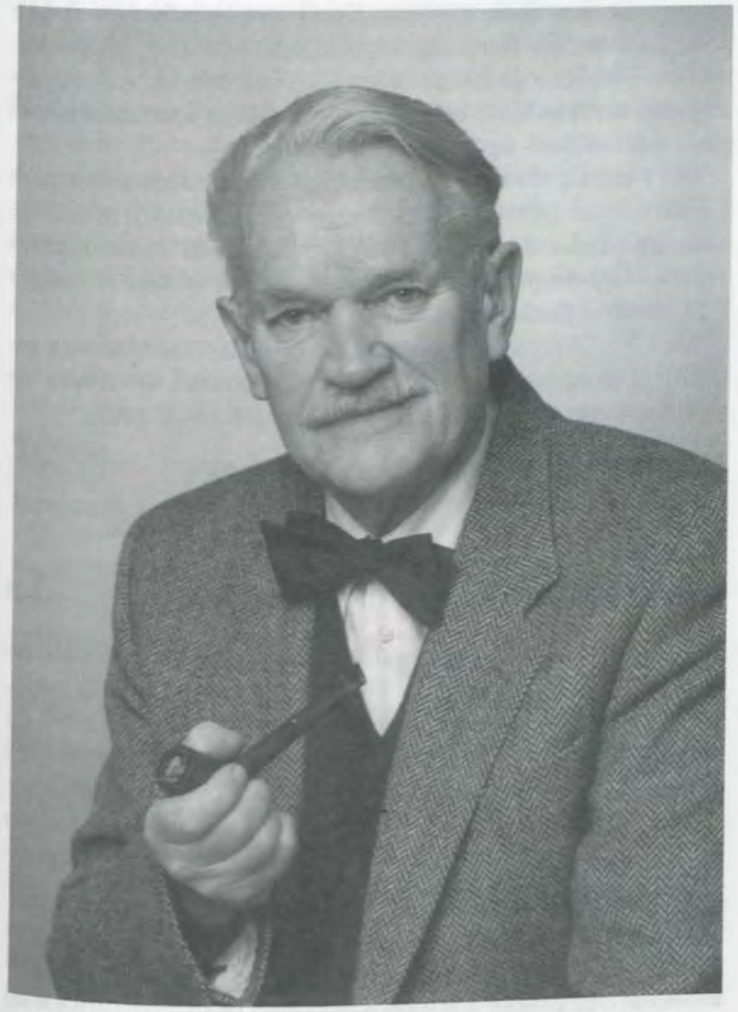

N. E. Bank-Mikkelsen (1919-1990). I næsten fyrre år prægede Bank-Mikkelsen administrationen af særforsorgsarbejdet i Danmark. Som ung jurist blev han i 1946 ansat i Arbejds- og Socialministeriet og kom derved i forbindelse med dels åndsvageforsorgen, dels andre sider af særforsorgen både i Danmark og på internationalt plan. Bank-Mikkelsen blev i 1959 forsorgschef, og var i 1970'erne formand for Blindenævnet, Døvenævnet, Tunghørenævnet og Åndsvageforsorgens Centrale Vejledende Råd, som i 1979 afløstes af Det Centrale Handicapråd. Bank-Mikkelsen var sekretariatschef for Handicaprådet i dets første tiår (fotografi i privat eje).

Handicapråd. Dets medlemmer udpegedes efter indstilling fra De Samvirkende Invalideorganisationer, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Københavns og Frederiksberg

kommuner samt Socialstyrelsen. Hertil kom 1 medlem fra Socialmin. Til støtte for Handicaprådets arbejde udpegede socialministeren 7 særligt sagkyndige inden for boligforhold, regionplanlægning, trafikforhold, arbejdsmiljø, social- og sundhedsforhold samt uddannelses- og beskæftigelsesforhold.

Det Centrale Handicapråd var rådgivende for socialministeren i generelle anliggender af betydning for personer med handicap, men også andre centrale offentlige myndigheder kunne rådføre sig med Handicaprådet. Det kunne desuden selv tage initiativer og fremsætte forslag til ændringer.

Med Handicaprådets oprettelse bortfaldt Blindenævnet (s. 1464), Døvenævnet (s. 1467), Tunghørenævnet (s. 1467) og Åndssvageforsorgens Centrale Vejledende Råd (s. 1462).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Sekretariatet for Handicapåret 1981 1863

De Forenede Nationers generalforsamling vedtog i 1976 (resolution nr. 31/123) at erklære 1981 for internationalt handicapår. Socialministeren nedsatte herefter i skrivelse af 17.3.1980 en nationalkomité til at koordinere årets handicap-arrangementer i Danmark. Hertil knyttedes et arbejdsudvalg og en række underudvalg samt fra 1.4.1980 et sekretariat. I protest mod indførelsen af socialindkomstbegrebet trak De Samvirkende Invalideorganisationer sig ud af Nationalkomiteen.

Henvisninger: Socialmin. 5. Kt., j.nr. 490-13/1.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Specialkonsulentordninger for personer med handicap

Ved særforsorgens udlægning til amtskommunerne i 1980 opretholdtes iht. bistandslovens §29, stk. 2 som ændret ved lov 258

af 8.6.1978 de eksisterende landsomfattende konsulentordninger for blinde, døve, tunghøre og vanføre i statsligt regie, og der oprettedes en konsulentordning for psykisk udviklingshæmmede. Konsulenterne betjente hver deres geografiske område og ydede sagkyndig bistand og rådgivning dels over for kommuner og amtskommuner, dels over for de enkelte klienter. Konsulentordningerne var selvejende institutioner, for hvilke Socialstyrelsen fastsatte de nærmere regler. Regler for konsulentordningerne er fastsat ved Socialmin.s bek. 57 af 1.2.1990 om de under Socialstyrelsen hørende statslige specialkonsulenter og i Socialstyrelsens vejledning nr. 1 af 26.1.1980 og vejledning nr. 1 af 1.3.1990. Bestyrelserne bestod af to repræsentanter for den pågældende handicaporganisation, en for konsulenterne og en for Socialstyrelsen.

Henvisninger: Folketingstid. 1978/79 D, sp. 3496. *(TK)*

Blindekonsulenterne 1954-79 2438

Statens Konsulentvirksomhed for Blinde 1980-89

Den Statslige Specialkonsulentordning for Blinde 1990-

Ved lov 117 af 11.5.1956 om foranstaltninger for blinde og stærkt svagsynede §10 ansatte socialministeren efter indstilling fra Blindenævnet konsulenter til at bistå blinde med erhvervsvejledning mv. Ordningen, der indledtes allerede i 1954, blev drevet af Dansk Blindesamfund. Der var i 1979 9 blindekonsulenter.

Henvisninger: Bet. vedr. forsorgen for blinde og stærkt svagtsynede, 1955 (129/Sv.1167) s. 55-57.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Erhvervs- og Vejledningskontorerne for Tunghøre og Døvblevne 1939-79 — 2439

Statens Konsulentvirksomhed for Tunghøre og Døvblevne 1980-89

Den Statslige Specialkonsulentordning for Tunghøre og Døvblevne 1990-

Efter indstilling fra Kommissionen ang. de Døves og Tunghøres Forhold i Erhvervsmæssig Henseende bevilgede Socialmin. fra 1939 tilskud til et Erhvervs- og Vejledningskontor for Tunghøre og Døvblevne. Kontoret henlagdes under en bestyrelse udpeget af Dansk Tunghøreforening og Socialmin. Ved lov 21 af 27.1. 1950 om foranstaltninger for døve og tunghøre §18 fastsloges statens forpligtelse til at oprette de fornødne erhvervs- og vejledningskontorer. Der var i 1980 4 tunghørekonsulenter.

Henvisninger: Bet afg. af det af Socialmin. nedsatte udv. ang. Døves og Tunghøres Forhold i Erhvervsmæssig Henseende, 1941 (Sv.1158). Bet. afg. af den af Socialmin. nedsatte Døvekommission, 1949 (Sv. 1164) s. 30-32.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Erhvervs- og Vejledningskontorerne for Døve 1939-79 — 2512

Statens Konsulentvirksomhed for Døve og Svært Tunghøre 1980-89

Den Statslige Specialkonsulentordning for Døve og Svært Tunghøre 1990-

Under samme omstændigheder som ved oprettelsen af kontoret for tunghøre og døvblevne oprettedes i 1939 Erhvervs- og Vejledningskontorer for Døve. Kontorernes bestyrelse var udpeget af Danske Døves Landsforbund og Socialmin. Lov 21 af 27.1.1950

§18 fastslog ligeledes statens forpligtelse til at oprette vejledningskontorer for døve. I 1979 var der konsulentkontorer i Ålborg, Århus, Herning, Fredericia, Odense og København.

Henvisninger: Se ovf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Statens Konsulentvirksomhed for Psykisk Udviklingshæmmede 1980-89 — 2441

Den Statslige Specialkonsulentordning for Udviklingshandicap 1990-

Konsulentvirksomheden oprettedes i 1980 med hjemmel i bistandslovens §29 stk. 2 som ændret ved lov 258 af 8.6.1978.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Landsforeningen af Vanføres Hjemmekonsulenter 1956-79 — 2440

Statens Konsulentvirksomhed for Vanføre 1980-89

Den Statslige Specialkonsulentordning for Bevægelseshandicap 1990-

I henhold til Finansudv.s aktstykke 763 af 27.9.1956 bevilgedes Landsforeningen af Vanføre tilskud til at drive en hjemmekonsulentordning, der skulle hjælpe med uddannelsesspørgsmål, beskæftigelsesproblemer og spørgsmål vedr. det offentliges hjælpeforanstaltninger. I 1979 var der 5 konsulenter.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Åndssvageforsorg

Sterilisationsnævnet 1934-67 1840

Sterilisationsnævnet oprettedes ved lov 171 af 16.5.1934 om foranstaltninger vedr. åndssvage. Nævnet, der sorterede under Socialmin., behandlede indstillinger fra anstaltledelserne om foretagelse af sterilisationsindgreb på personer under åndssvageforsorg. Det bestod af 3 medlemmer udnævnt af socialministeren: En dommer (formand), en socialpraktiker og en læge uddannet i psykiatri eller åndssvageforsorg. Sterilisationsnævnet nedlagdes iht. lov 234 af 3.6.1967 og lovbek. 72 af 13.3.1968, hvorefter behandlingen af indstillinger om sterilisation overgik til lokale lægeråd.

Henvisninger: Bet. om åndssvageforsorgen, 1958 s. 111f (204/Sv.1172). Bet. om sterilisation og kastration, 1964 (353/Sv.1620).
Socialmin.s 3. Kt., j.nr. 1933/315. Justitsmin.s Lovkt., j.nr. 1964/261.

Indhold: Journaler 1934-68. Journalsager 1934-68. Personnavnekartotek 1934-68. *(NP)*

Åndssvagenævnet af 1937, 1937-48 1833

Med henblik på en koordinering af den decentraliserede åndssvageforsorg nedsatte socialministeren 17.3.1937 et Åndssvagenævn. Det bestod af socialministeren, direktøren for den sociale særforsorg, formændene for bestyrelserne for hhv. Østifternes Åndssvageanstalter og De Jyske Åndssvageanstalter, samt overlægerne ved Østifternes Åndssvageanstalter og De Kellerske Åndssvageanstalter. Nævnet skulle behandle alle spørgsmål af almindelig interesse for åndssvageforsorgen, herunder anstalternes budgetter og spørgsmålet om nye anstalters oprettelse og udvidelse af de bestående. Nævnet skulle holde møder 2 gange om året, men dette blev ikke overholdt. Det sidste møde, der er refereret i nævnets forhandlingsprotokol, fandt sted i april 1948.

Henvisninger: Betænkning om åndssvageforsorgen, 1958 s. 23 (204/Sv.1172).

Indhold: Forhandlingsprotokol 1937-48. Akter vedr. forhandlinger 1937-38. *(NP)*

Statens Åndssvageforsorg 1959-70 1838

Ved lov 192 af 5.6.1959 om forsorgen for åndssvage og andre særligt svagtbegavede sammenlagdes de hidtidige selvejende stiftelser, Østifternes Åndssvageanstalter og De Kellerske Åndssvageanstalter (arkiverne herfra er hhv. i Landsarkivet for Sjælland m.m. og i Landsarkivet for Nørrejylland). Den ny fælles administration benævntes Statens Åndssvageforsorg. Administrationen fik en kollegial styrelse, og uanset navnet betegnedes den i loven som selvejende. I realiteten var den stillet som en statsinstitution. Åndssvageforsorgen indgik i 1970 i Socialstyrelsen.

Henvisninger: Bet. om åndssvageforsorgen, 1958 (204/Sv.1172).
Overlæge Carl Clemmensen, Privatarkiv (depot). Læge Aage Gjersøe, Privatarkiv nr. 6888. Overlæge Bent Borup Svendsen, Privatarkiv (depot).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Åndssvageforsorgens Centralnævn 1959-73 1835

Åndssvageforsorgens Centralnævn oprettedes iht. lov 192 af 5.6. 1959 om forsorgen for åndssvage og andre særlig svagtbegavede §4. Nævnet nedsattes af socialministeren og bestod af en formand, der skulle opfylde betingelserne for at kunne blive landsdommer, en socialpraktiker og en af forsorgen uafhængig speciallæge i psykiatri. For Centralnævnet kunne indbringes afgørelser truffet af forsorgen mht. undervisningspligtens og oplæringspligtens opfyldelse for åndssvage over 18 år (§9) samt om iværksættelse og ophør af hjælpeforanstaltninger for åndssvage over 18 år

(§10). Anke til Centralnævnet kunne foretages af den pågældende selv eller af den, der handlede på dennes vegne. Centralnævnets afgørelser kunne inden 1 måned begæres forelagt retten til afgørelse efter de i retsplejelovens kap. 43a fastsatte regler (prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse).

Iht. lov 619 af 20.12.1972 om ændring af lov om forsorgen for åndssvage og andre særlig svagtbegavede bortfaldt Centralnævnet, idet anke fra og med 1.7.1973 skulle indbringes for Den Sociale Ankestyrelse.

Indhold: Forhandlingsprotokoller 1959-72. Journal m. register 1959-73. Journalsager 1959-73. Beretninger 1957-58. Dombogsudskrifter 1954-57. Kassebog 1955-62. *(NP)*

Åndssvageforsorgens Centrale Vejledende Råd 1970-79 1837

I 1970 indgik Statens Åndssvageforsorg i den samtidigt oprettede Socialstyrelse. Ved lov 228 af 27.5.1970 om ændring af lov om forsorgen for åndssvage mv. oprettedes Åndssvageforsorgens Centrale Vejledende Råd. Rådet skulle bistå Socialstyrelsen ved forsorgens udøvelse, og styrelsen fastsatte regler for dets virksomhed. Rådet bestod af en formand og 10 medlemmer udpeget af socialministeren efter indstillinger fra Socialstyrelsen, Undervisningsmin., den landsomfattende sammenslutning af forældre og andre pårørende til åndssvage, de forhandlingsberettigede personaleorganisationer inden for åndssvageforsorgen, amtskommunerne samt Københavns og Frederiksbergs kommunalbestyrelser.

Ved udlægningen af åndssvageforsorgen til amtskommunerne ved lov 257 af 8.6.1978 nedlagdes rådet pr. 1.1.1980. Rådets sager indgår i Socialstyrelsens arkiv (s.1413). *(TK)*

John F. Kennedy-Instituttet 1967- 2442

For midler, som indkom ved John F. Kennedy Mindeindsamlingen i Danmark, oprettedes i 1967 John F. Kennedy-Instituttet.

Det blev drevet som en statsinstitution i tilknytning til åndssvageforsorgens centralinstitution, Lillemosegård. Ved udlægning af særforsorgen til amterne i 1980 forblev instituttet en statsinstitution under Socialstyrelsen.

Instituttets hovedopgave var diagnostik, behandling og forskning vedrørende phenylketonuri (PKU/Føllings sygdom), men det foretog også prænatal genetisk diagnostik og arbejdede med andre kromosomsygdomme og arveligt betingede stofskiftesygdomme.

Henvisninger: Folketingstid. 1978/79 D, sp. 3490.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Blindeforsorg. Døve- og tunghøreforsorg

Administrationen af Statens Blindevæsen 1944-70 2570

Det Kgl. Blindeinstitut i København oprettedes som statsinstitution i 1857. Det Kgl. Blindeinstitut på Refsnæs oprettedes som en afdeling af instituttet i København i 1898 og blev selvstændigt i 1918. Ved delingen blev bestyrelsen for instituttet i København tillige overbestyrelse for instituttet på Refsnæs. Ved lov 77 af 14. 3.1934 henlagdes institutterne direkte under Socialmin., og bestyrelsen nedlagdes. Såvel de to institutters arkiver som bestyrelsesarkivet er i Landsarkivet for Sjælland m.m.

Da forstanderstillingerne ved blindeinstitutterne i København og på Refsnæs i 1943 stod foran nybesættelse, gennemførte Socialmin. fra 1944 en omorganisering af statens blindeforsorg, således at de administrativt-juridiske opgaver blev overdraget en administrationschef, der tillige skulle formidle samarbejdet mellem statens blindeinstitutioner og de private institutioner og organisationer for blinde samt virke for at fremme blindes erhvervsmuligheder.

Statens Blindevæsen, der nu var samlet under en fælles administration, blev nærmere bestemt i lov 117 af 11.5.1956 om foranstaltninger vedr. blinde og stærkt svagsynede. Administrationen af Statens Blindevæsen bortfaldt med oprettelsen af Socialstyrelsen i 1970. Blindevæsenet henlagdes under den afdeling af styrelsen, hvorunder særforsorgen hørte.

Henvisninger: Statens Institut for Blinde og Svagsynede i København 1858-1958, 1958 s.102f.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Statens Øjenklinik 1938- 2313

Fra Det Kgl. Blindeinstituts oprettelse i 1858 havde en øjenlæge, der tillige fungerede som huslæge, været fast tilknyttet. I 1938 fik instituttet egen huslæge. Samtidig blev dr.med. H.N.H. Ehlers øjenlæge for både Det Kgl. Blindeinstitut i København og Det Kgl. Blindeinstitut på Refsnæs, og der indrettedes en central øjenklinik ved det københavnske institut. Lov 117 af 11.5.1956 om foranstaltninger vedr. blinde og stærkt svagsynede bestemte (§11), at staten driver en øjenklinik med tilhørende sygeafdeling. Fra 1957 normeredes en tjenestemandsstilling som overlæge ved statens blindevæsen. Lov 257 af 8.6.1978 om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg mv. bestemte (§2 stk. 4), at Øjenklinikken fortsat skulle drives af staten.

Henvisninger: Statens Institut for Blinde og Svagsynede i København 1858-1958, 1958 s. 164-86.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Blindenævnet 1956-78 1823

Ved lov 117 af 11.5.1956 om foranstaltninger vedr. blinde og stærkt svagsynede §1 oprettedes Blindenævnet. Det skulle rådgive socialministeren samt følge udviklingen inden for lovens

område og over for socialministeren fremsætte forslag til sådanne foranstaltninger, som udviklingen gjorde påkrævet. Nævnet bestod af direktøren for den sociale særforsorg (formand), administrationschefen for Statens Blindevæsen, Invalideforsikringsrettens formand, forstanderne for statens institutter og skoler for blinde og svagsynede samt af repræsentanter for lærerne og for forældre til elever ved hver af disse institutter og skoler. Hertil kom lederen af Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde og 4 medlemmer udpeget af Dansk Blindesamfund. Ved oprettelsen af Direktoratet for Revalidering og Forsorg i 1966 gik formandsskabet over til chefen for dette og fra 1970 til chefen for den afdeling i Socialstyrelsen, hvorunder særforsorgen hørte.

Ved lov 258 af 8.6.1978 om ændring af lov om social bistand med flere love ophævedes loven af 1956 om foranstaltninger vedr. blinde og stærkt svagsynede. Herefter bortfaldt Blindenævnet, og dets opgaver overgik til Det Centrale Handicapråd, se s. 1454.

Blindenævnet var ikke selvstændigt arkivdannende. Dets sekretariatsforretninger varetoges 1956-66 af Socialmin.s Særforsorgskontor, 1966-70 af Direktoratet for Revalidering og Forsorg og 1970-78 af Socialstyrelsen. *(NP)*

Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde (1924)1952-70 1825

Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde 1970-89

Danmarks Blindebibliotek 1989-

Det Kgl. Blindeinstituts første forstander, Johannes Moldenhawer, havde inden sin tiltræden i 1858 ved besøg i Paris sat sig ind i den af Louis Braille opfundne punktskrift for blinde og startede på Blindeinstituttet sammen med kgl. kapelmusikus Vald. Schøtt en produktion af bøger for blinde i bogstavskrift og nodeskrift. Til bogstavskrift anvendtes dog i begyndelsen latinske reliefbogstaver.

Et bibliotek for blinde opbyggedes tillige af foreningen "Danmarks Blinde - De Blindes Understøttelses- og Læseforening af

1883". Både foreningens og instituttets bibliotek udbyggedes tildels ved håndafskrivning udført af interesserede personer. Fra 1924 blev en del af dette arbejde udført af fængselsfanger, i begyndelsen som fritidsarbejde. Senere blev overføring af bøger til blindeskrift udført som fangearbejde i Vridsløselille og Horsens statsfængsler. I 1937 påbegyndtes indlæsning af bøger på plader, senere afløst af indlæsning på bånd.

I 1924 blev trykkeriet under navn af *Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde* en selvstændig afdeling i Det Kgl. Blindeinstitut. I 1952 blev det udskilt fra Blindeinstituttet og gjort til en selvstændig institution, jf. lov 117 af 11.5.1956 om foranstaltninger vedr. blinde og stærkt svagsynede §12. Den ovennævnte forenings bibliotek blev forenet med Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde.

I 1970 ændredes navnet til *Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde*. Ved bek. 37 af 5.2.1985 er Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde overført fra Socialmin. til Min. for Kulturelle Anliggender. På eget forslag skiftede institutionen i 1989 navn til *Danmarks Blindebibliotek*. Efter forberedelser fra 1986 overtog Blindebiblioteket i 1990 funktionen som overcentral for folkebibliotekernes lydbogsudlån.

Henvisninger: Statens Institut for Blinde og Svagsynede i København 1858-1958, 1958 s. 193-203.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Statens Hjælpemiddelcentral for Blinde 1963- 2443

Omkring 1963 oprettedes ved Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde en afdeling for salg af hjælpemidler. Afdelingen fik egen adresse, men sorterede økonomisk under trykkeriet og biblioteket. Da Statens Trykkeri og Bibliotek for Blinde i 1985 overflyttedes fra Socialmin. til Kulturmin., kom Statens Hjælpemiddelcentral for Blinde regnskabsmæssigt til at sortere under Socialstyrelsen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Døvenævnet 1950-78 1828

Døvenævnet oprettedes iht. lov 21 af 27.1.1950 om foranstaltninger vedr. døve og tunghøre §1. Det bestod af direktøren for den sociale særforsorg (formand), forstanderne ved statens kostskoler for døve samt repræsentanter for lærerne og for forældre til elever ved hver af disse skoler. Desuden udpegede Dansk Døvstummeforbund et medlem. Nævnet skulle efter modtagne indberetninger sørge for døve og svært tunghøre børns inddragelse under forsorgen. Det skulle rådgive socialministeren og fremsætte forslag til foranstaltninger, som udviklingen gjorde påkrævet.

Ved oprettelsen af Direktoratet for Revalidering og Forsorg i 1966 gik formandskabet over til chefen for dette og fra 1970 til chefen for den afdeling i Socialstyrelsen, hvorunder særforsorgen hørte. Ved lov 258 af 8.6.1978 om ændring af lov om social bistand med flere love bortfaldt Døvenævnet, og dets opgaver overgik til Det Centrale Handicapråd.

Døvenævnet var ikke selvstændigt arkivdannende. Dets sekretariatsforretninger varetoges 1950-66 af Socialmin.s Særforsorgskontor, 1966-70 af Direktoratet for Revalidering og Forsorg og 1970-78 af Socialstyrelsen. *(NP)*

Tunghørenævnet 1950-78 1829

Iht. lov 21 af 27.1.1950 om foranstaltninger vedr. døve og tunghøre §2 oprettedes Tunghørenævnet. Det bestod af direktøren for den sociale særforsorg (formand) og medlemmer udpeget af Invalideforsikringsretten, Dansk Tunghøreforening samt et medlem udpeget af socialministeren blandt det pædagogiske personale ved statens skole i Nyborg. Nævnet skulle beskæftige sig med foranstaltninger vedr. de ikke svært tunghøre. Det skulle rådgive socialministeren og fremsætte forslag til foranstaltninger, som udviklingen gjorde påkrævet.

Ved oprettelsen af Direktoratet for Revalidering og Forsorg i 1966 gik formandskabet over til chefen for dette og fra 1970 til chefen for den afdeling i Socialstyrelsen, hvorunder særforsorgen hørte. Ved lov 258 af 8.6.1978 om ændring af lov om social

De døvstummes Haandalfabet.

I 1807 oprettedes i København Det Kgl. Døvstummeinstitut, og hele det 19. årh. igennem var der både i Danmark og internationalt debat om de principper, hvorefter døve og døvstumme skulle undervises. Grundlæggende i den danske undervisning, som i slutningen af århundredet også foregik på institutter i Fredericia og Nyborg, var håndalfabetet, som i Danmark anvendtes i den oprindelige form fra det 17. årh. Først i 1950 samledes udviklingen af og tilsynet med de offentlige foranstaltninger for døve og svært tunghøre i et centralt nævn, Døvenævnet. Nævnet blev ophævet ved særforsorgens omlægning i 1978 og opgaverne henlagt til Det Centrale Handicapråd (illustration fra Salmonsens Konversationsleksikon, 1896).

bistand med flere love bortfaldt Tunghørenævnet, og dets opgaver overgik til Det Centrale Handicapråd.

Tunghørenævnet var ikke selvstændigt arkivdannende. Dets sekretariatsforretninger varetoges 1950-66 af Socialmin.s Særforsorgskontor, 1966-70 af Direktoratet for Revalidering og Forsorg og 1970-78 af Socialstyrelsen. *(NP)*

Børneklinikken 1952-78 1831

Børneklinikken eller *Statens Undersøgelses- og Vejledningsklinik for Døve og Tunghøre Børn* oprettedes 1.1.1952 (finanslov 1951 -52 §15 VII 6 m) og blev i forbindelse med udlægningen af åndssvage- og særforsorgen, jf. lov 257 af 8.6.1978, overført til Københavns Kommune pr. 1.1.1979.

Henvisninger: Socialmin., Særforsorgskontoret, j.nr. G12 (1952ff.).

Børneklinikken udsendte Årsrapport.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Hørecentraler. Laboratoriet for Teknisk-Audiologisk Forskning 1964-87 Teknisk-Audiologisk Laboratorium 1987- 2444

Laboratoriet for Teknisk-Audiologisk Forskning oprettedes pr. 1. 4.1964 i budgetmæssig tilknytning til statens hørecentraler. Som sådan hørte det under Socialministeriet til 1970 og herefter under Socialstyrelsen. Ved udlægningen af Statens Hørecentraler til amterne pr. 1.1.1980 forblev laboratoriet som en selvstændig statsinstitution under Socialstyrelsen. I 1987 blev det en selvejende institution under Socialmin./Socialstyrelsen. Instituttet lededes herefter af en bestyrelse med medlemmer udpeget af Socialstyrelsen, Amtsrådsforeningen og Københavns og Frederiksberg kommuner, Sundhedsstyrelsen, Undervisningsmin. samt Landsforeningen for Bedre Hørelse og Danske Døves Landsforbund.

Laboratoriet udførte konsulentarbejde for amtskommunerne og Københavns og Frederiksberg kommuner, herunder typeafprøvning og udvikling af høreapparater mv. og udvikling af undersøgelses- og målemetoder

Henvisninger: Årsberetninger 1987ff.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Døvefilm Video (1963)1980- 2445

I 1963 oprettedes *Døvefilm* med tilskud fra Døvefonden. Døvefilm producerede film og fra 1970 fjernsynsprogrammer for døve. Fra 1965 modtoges tilskud fra staten. I 1970'erne gik man efterhånden over til produktion af programmer på videobånd. Ved Socialmin.s cirk. 50 af 14.3.1979 godkendtes videomaskinen som

hjælpemiddel for døve. Afgørelse om udlån af videomaskiner skulle træffes af kommunernes sociale udvalg efter indstilling fra institutionen Døvefilm. Videomaskinerne leveredes gennem Døvefilm, hvorfra også udlån af videobånd fandt sted. I forlængelse heraf blev Døvefilm med finansloven 1980 en selvejende institution under Socialstyrelsen med navnet *Døvefilm Video*.

Institutionen lededes af en bestyrelse bestående af en formand udpeget af Socialstyrelsen, tre medlemmer udpeget af Danske Døves Landsforbund og et medlem af Danmarks Radio. Der førtes et klientkartotek.

Henvisninger: Døvefilm Video. Jubilæumsbogen 1963-88, 1988.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK)*

Skader fra besættelsestiden

Kommissionen vedr. Genopbygningen af Rønne og Neksø 1945-54 2029

Bornholmskomiteen 1945-54

Bornholmsfondet 1954-61

Arkitekthjælpen 1945-52

Efter den russiske bombning af Rønne og Neksø 7.-8.5.1945 nedsatte Indenrigsmin. 23.5.1945 et embedsmandsudvalg med den opgave at stille forslag til afhjælpning af den akutte nødstilstand. Foruden Finansmin.s departementschef som formand bestod udvalget af departementscheferne for Indenrigs-, Arbejds- og Socialministerierne samt repræsentanter for Handelsmin.

Dette "Udvalget vedr. bombeskaderne på Bornholm" (*Bornholmsudvalget*) fortsatte frem til 1947 sideløbende med den iht. lov 350 af 20.7.1945 om særlige foranstaltninger i anledning af krigsskaderne i Rønne og Neksø nedsatte kommission, *Kommissionen vedr. Genopbygningen af Rønne og Neksø*. Denne kom til at bestå af 4 medlemmer, nemlig et medlem fra hver af de to byråd samt to repræsentanter udpeget af Indenrigsmin. Med henblik på at varetage nødvendige ekspropriations- og matrikuleringsforretninger oprettedes ved samme lov en regulerings- og en taksationskommission. Genopbygningskommissionen nedsattes ved Indenrigsmin.s skrivelse af 6.8.1945 og fik amtmanden over Bornholm som formand. Til Kommissionen knyttede sig den af Akademisk Arkitektforening oprettede, private organisation *Arkitekthjælpen*, samt den ligeledes privat organiserede *Bornholmskomiteen*, der tog sig af hhv. boligmæssige og økonomiske problemer ved genhusningen af de udbombede familier. I 1954 reorganiseredes Komiteen og ændrede navn til *Bornholmsfondet*.

Det russiske luftbombardement af Rønne og Neksø 7.-8.5.1945 forårsagede store ødelæggelser og affødte forskellige hjælpeforanstaltninger fra offentlig og privat side. Den 18.6.1945 besøgte kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid Bornholm og besø skaderne ledsaget af amtmand P. Chr. von Stemann og omgivet af soldater fra Den Danske Brigade (Det Kgl. Bibliotek).

Alle de nævnte organers arkiver er indgået i Genopbygningskommissionens arkiv. I Byggenævnets arkiv (s. 1560) indgår korrespondance om Bornholms genopbygning.

Henvisninger: Indenrigsmin. 1. Kt. (KK), j.nr. 1945/1699 og 1945/27-13.

Indhold: Kommissionen til Genopbygning af Rønne og Neksø: Forhandlingsprotokoller 1945-52. Journaler for indgåede skrivelser 1945-53. Journaler for udgåede skrivelser 1950-53. Journal for ansøgninger 1946-52. Korrespondance 1945-53.

Bornholmskomiteen: Forhandlingsprotokol 1945. Møddereferater 1945-54. Korrespondance 1945-48. Korrespondance (materiale) vedr. Bornholmskomiteens overgang til Bornholmsfondet 1954. Ansøgninger 1945-53. Udbetalingslister til lokalkomiteerne 1946-53. Scrapbog vedr. indsamlingen maj 1945.

Bornholmsfondet: Ansøgninger 1954-61.

Arkitekthjælpen: Korrespondance m.m. 1945-51. Kartoteker: Genopbygningssager, reparationssager, tegningskartotek.

(HS-M)

Erstatningsrådet 1945- 1841

Umiddelbart efter Besættelsens ophør varetog Kontorer for Særlige Anliggender forberedelsen af sager vedr. erstatning til besættelsestidens ofre, se s.302. Ved lov 475 af 1.10.1945 om erstatning til besættelsestidens ofre oprettedes Erstatningsrådet (§§58 -62), som fik til opgave at behandle sager vedr. hædersgaver til personer og til efterladte efter personer, som havde pådraget sig skade eller sygdom som følge af tilknytning til Frihedsbevægelsen, fængsling eller deportation pga. tilknytning til Det Kommunistiske Parti, som følge af tjenesteforhold i det danske politi eller i Grænsegendarmeriet mv. (lovens afsnit 2), sager vedr. godtgørelse for lidelse og tort i anledning af frihedsberøvelse mv. (afsnit 3), sager vedr. erstatning for tingsskade (afsnit 4), og sager vedr. støtte til påbegyndelse eller fortsættelse af virksomhed eller uddannelse samt til genoprettelse af særlige tab (afsnit 5), jf. tillæg i lov 376 af 12.7.1946.

Erstatningsrådets afgørelser kunne indankes for ministeren for særlige anliggender. Sager om ydelse af erstatning i anledning af invaliditet og død (lovens afsnit 1) behandledes af Direktoratet for Ulykkesforsikringen (1973-89 Sikringsstyrelsen, fra 1989 Arbejdsskadestyrelsen), hvis afgørelse af, om en person omfattedes af lovens afsnit 1 kunne ankes til Erstatningsrådet. Rådet medvirkede i øvrigt ved Direktoratets/Sikringsstyrelsens sagsbehandling med tilvejebringelse af oplysninger på grundlag af rådets sagsmateriale om de relevante personkredse.

Formanden for rådet skulle opfylde betingelserne for at kunne beskikkes til landsdommer; de øvrige seks medlemmer beskikkedes af ministeren for særlige anliggender efter indstilling fra Arbejds- og Socialmin., Finansmin., Handelsmin. og Justitsmin. samt fra Frihedsbevægelsens Samråd. Bestemmelserne i loven blev løbende justeret, navnlig for så vidt angår afsnit 1 ved lov 290 af 18.6.1969, jf. i øvrigt lovbek. 68 af 8.2.1974, lovbek. 890 af 12.12.1986 og lovbek. 472 af 4.8.1988.

Sager vedr. erstatning til besættelsestidens ofre, herunder Erstatningsrådet, overgik til Socialmin. ved Ministeriet for Særlige Anliggenders nedlæggelse (kgl. res. af 13.11.1947).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Det Rådgivende Udvalg til Bevarelse af Kontakten med Frihedsbevægelsens Organer 1946-47 1842

Med brev af 9.10.1946 oprettede Min. for Særlige Anliggender Det Rådgivende Udvalg. Det skulle erstatte det opløste Frihedsbevægelsens Samråd og havde til formål at genetablere et organ gennem hvilket myndighederne kunne få kontakt med personer og grupper, der med sagkundskab kunne vejlede i spørgsmål om frihedskampens forskellige faser og Modstandsbevægelsens organisationer. Konkret drejede det sig om oplysninger til brug ved den store mængde ansøgninger om økonomisk hjælp eller erstatning for tabt arbejdsfortjeneste o.lign. som følge af Besættelsen samt vurdering af anmeldelser om kollaboration med den tyske besættelsesmagt.

Det Rådgivende Udvalg på 12 mand sammensattes af personer fra Frihedsrådet og kredsen herom. Efter at udvalget på et møde i januar 1947 havde drøftet den fremtidige kontakt med Besættelsestidens organisationer, ebbede dets funktion ud for helt at ophøre med nedlæggelsen af Min. for Særlige Anliggender ved regeringsskiftet 13.11. s.å.

Udvalget havde ikke selvstændig arkivdannelse; dets virksomhed fremgår af min.s journalsager.

Henvisninger: Min. for Særlige Anliggender, j.nr. 1946/580.
(HS-M)

Fordelingsnævnet iht. Lov 242 af 10.6. 1960 (vedr. ydelser efter nazistisk forfølgelse) 1960-63 1843

Efter overenskomst af 24.8.1959 mellem Forbundsrepublikken Tyskland og Danmark om ydelser til fordel for danske statsborgere, som havde været ramt af nazistisk forfølgelse, betalte Forbundsrepublikken et beløb på 16 mio DM, der skulle fordeles efter den danske regerings skøn.

Fordelingen blev fastlagt i lov 242 af 10.6.1960. Iht. lovens §10 nedsattes et Fordelingsnævn, som skulle behandle alle sager vedr. ydelser, der var omfattet af loven (erstatning for tabt eller forringet erhvervsevne, godtgørelse for lidelse og tort i forbindelse med fangenskab, hjælp i særlige tilfælde). Fordelingsnævnet bestod af en formand og to medlemmer, alle udnævnt af socialministeren. Nævnet skulle if. lovens §11 stk.4 ophæves af socialministeren, når alle indkomne ansøgninger var behandlet. Arbejdet ophørte i 1963.

Foredelingsnævnet afgørelser kunne indbringes for et ankenævn, se ndf.

Indhold: Kopibøger 1960-62. Indstillinger vedr. engangsydelser, do. vedr. fangetidsgodtgørelse, do. vedr. særlig hjælp. Møderefferater. Ankesager. Journalsager. *(PO)*

Ankenævnet iht. Lov 242 af 10.6.1960 (vedr. ydelser efter nazistisk forfølgelse) 1960-63 1844

Iht. lov 242 af 10.6.1960 om fordeling af ydelser til danske statsborgere, som havde været udsat for nazistisk forfølgelse, nedsattes et ankenævn, for hvilket de afgørelser, der blev truffet af det iht. samme lov nedsatte Fordelingsnævn (se ovf.), kunne indbringes. Ankenævnet bestod af en dommer og to andre medlemmer, alle udnævnt af socialministeren. Dets virksomhed ophørte i 1963.

Indhold: Brevkopier 1960-63. Mødeprotokol 1961-63. Journal og journalsager 1960-63. *(PO)*

Flygtninge. Indvandrere

Den Danske Flygtningeadministration i Sverige 1943-45 1845

Kort efter 29.8.1943 erklærede Det Danske Gesandtskab i Stockholm, at det betragtede sig som frit stillet ved "udøvelsen af sine embedspligter og ved varetagelsen af danske interesser i Sverige". Med formelt grundlag i denne erklæring og i samarbejde med foreningen Norden oprettedes samtidigt et *Kontor for Dansk Flygtningehjælp* under gesandtskabet med dettes legationssekretær som leder. Som følge af den stærkt forøgede strøm af flygtninge fra Danmark i de følgende måneder omdannedes dette 29.10.1943 til *Det Danske Flygtningekontor* under gesandtskabet. Som leder udpegedes prof. Stephan Hurwitz, som 15.11. 1944 afløstes af kontorchef i Socialmin., Sigurd Wechselmann. Flygtningekontoret havde egne lokaler i Stockholm og organiseredes med et Sekretariat, Alm. Afd., Afd. for Finansielle Anliggender og Hovedkassen (Hovedkassen udskilt som selvstændig afd. 15.2.1944), Arbejdsafd., Forlægningsafd., Idrætsafd., Journal, arkiv og centralregister (Centralregistret udskilt som selvstændig afd. 1.3.1944), Kulturel Afd., Pasafd., Afd. for Politianliggender, Regnskabsafd. og Registreringskontor for Politikorpset, mens en Revisionsafd. og en Transportafd. (hjem-

rejse) oprettedes 1.7.1944. - Ved Besættelsens slutning var der ca. 20.000 danske flygtninge i Sverige, heri inkluderet tidligere koncentrationslejrfanger i Tyskland.

I Malmö, Göteborg, Lund og Hälsingborg oprettedes 1.11. 1943 *distriktsflygtningekontorer*, som videreførte det private hjælpearbejde, mens *filialkontorer* oprettedes ved de danske vicekonsulater i Borås, Halmstad og Varberg samt i Alingsås. Fra 1. 3.1944 oprettedes over det meste af Sverige lokale *länsinspektørkontorer* som forbindelsesled til forlægningerne. Danske skoler oprettedes i Lund, Göteborg og Hälsingborg, mens to små folkeskoler oprettedes i Jönköping og Norrköping; se Kommissionen for det Højere Danske Skolevæsen 1943-45 s.1478.

Efter Besættelsens ophør afvikledes Flygtningekontoret, og i okt. 1945 overflyttedes de resterende medarbejdere og arkivet til Kbh., hvor sagsbehandlingen afsluttedes i *Afviklingskontoret for Den Danske Flygtningeadministration i Sverige* (nedlagt 1947) under Ministeriet for Særlige Anliggender samt i *Revisionskomiteen vedr. Regnskabsmaterialet fra Den Danske Flytningeadministration i Sverige, Den Danske Brigade mv.* Afd. for Finansielle Anliggenders arkiv overgik til Nationalbanken. Bistand til hjemvendte flygtninge m.fl. varetoges fra maj 1945 af Kontorer for Særlige Anliggender i en række provinsbyer og Centralkontoret for Særlige Anliggender i Storkøbenhavn, se s.302.

Arkivet fra Kommandoen for Militære Flygtninge, senere Den Danske Brigade i Sverige, indeholder sager fra Flygtningekontoret, se III,1 s.63-64.

Henvisninger: Per Møller og Kn. Secher: *De danske Flygtninge i Sverige*, 1945.

Gesandtskabet i Stockholm, Aflev. 1956, j.nr. 17.M.28.K.I (flygtningekontorets afvikling). J.C.W.Kruse, Privatarkiv nr. 5818: B.V.9 Flygtningekontoret 1943-47 (1964). Henrik Madsen (udskrivningsschef i Sverige), Privatarkiv nr. 6871.

Private institutioners arkiver i Rigsarkivet vedr. flygtninge i Sverige 1943-45: Dansk Journalistforening i Sverige (nr.10.217), Dansk-Svensk Flygtningetjeneste (nr.10.093), Dansk Pressetjeneste (nr.10.225), Den Danske Forening i Södertälje (nr.10.215), Den Danske Klub af 1944 (nr.10.212), Øresundstjenesten (nr. 10.224).

Ved ankomsten til Sverige under 2. Verdenskrig skulle flygtningene identificeres og have udleveret rationeringsmærker. Arkivet fra Den Danske Flygtningeadministration i Sverige 1943-45 er i Rigsarkivet (Det Kgl. Bibliotek).

Indhold: Forhandlingsprotokol for Flygtningekontoret. Referater af ledermøder i Sverige. Chefen for Flygtningekontorets korrespondance. Div. sager fra Flygtningekontoret. Sekretariatets visdomsbog. Journal (ca. 17.000 kort). Personsager (vedr. personlige forhold, arbejdsmæssig og økonomisk stilling, understøttelse mv.). Emnesager (vedr. Flygtningekontorets administration, organisation, principielle afgørelser, forhandlinger med svenske myndigheder mv.). Personregister over flygtninge i Sverige (Centralregister, 70 bd.). Nøgle til Centralregistret. Kontokort vedr. de enkelte flygtninge. Navnekartotek til kontokort vedr. de enkelte flygtninge. Div. regnskabsmateriale. Ankomstlister. Lister over deporterede på sygehuse og forlægninger i Sverige. Fødselsanmeldelser. Vielsesanmeldelser. Dødsfald i Sverige. Instruks for ydelse af hjælp til flygtninge i Sverige. Anerkendelsesudvalget.

Revisionsafdelingen: Cirkulærer, korrespondance, regnskabsbilag (visse sager er kasseret).

Afdelingen for Finansielle Anliggender: Brevkopier, journalkort, journalsager, emnesager, erklæringer, kartotek vedr. lån, fremmed valuta, remisser, udførselstilladelser, deponenter, politirapporter, anerkendelse af danske flygtninge, journal over de-

ponenter, henlagte sager fra Politiafd., afdelingskontorerne i Malmö, Göteborg, og Hälsingborg mm.

Afdelingen for Politianliggender: Journalsager. Div. kartoteker. Rejsesekretær, kaptajn N.B.Schous rejserapporter 1943-45.

Distriktsflygtningekontoret i Malmö: Journalkort. Journalsager.

Distriktsflygtningekontoret i Göteborg: Journalkort. Journalsager. *(WR)*

Kommissionen for det Højere Danske Skolevæsen i Sverige 1944-45 1752

Kommissionen for det Højere Danske Skolevæsen i Sverige nedsattes 22.1.1944 af Det Danske Gesandtskab i Stockholm med prof. Franz Blatt som formand. Kommissionen hørte under Flygtningekontoret i Stockholms Kulturelle Afd., se ovf. Dens opgave var at lade afholde eksaminer, føre tilsyn med undervisningen og behandle sager vedr. læreansættelser, optagelse af elever mv. ved de danske skoler i Lund, Göteborg og Hälsingborg, af hvilke de to første havde grundskole, mellemskole og gymnasium, den sidste underskole og eksamensfri mellemskole. Kommissionen holdt sig endvidere orienteret om den undervisning, som på de enkelte læreres initiativ fandt sted ved forlægningerne. Ved besættelsens slutning var der ca. 550 elever og ca. 50 lærere ved disse skoler. I Stockholm og andre steder optoges danske elever i svenske skoler.

Henvisninger: Per Møller og Kn. Secher: *De danske Flygtninge i Sverige*, 1945.

Beretning fra Flygtningekontorets Kulturelle Afdeling for Tiden November 1943 til Juni 1945 (dupl.) i: Gesandtskabet i Stockholm, aflev. 1956: J.nr. 17.M.28.K.I.

Indhold: Sager 1943-45. Div. sager fra den danske skole i Lund. Eksamensprotokoller 1944-45. Elevkartotek. Læseplaner og pensumopgivelser (1943)-1945. Hjemrejseskemaer (1943)-1945. *(WR)*

Flygtningeadministrationen 1945-49 1846

Ved de tyske troppers kapitulation i maj 1945 måtte danske myndigheder påtage sig opgaven at huse og forpleje et da ukendt antal civile tyske flygtninge, som den tyske værnemagt havde indkvarteret i landet. Opgaven opfattedes i første omgang som midlertidig, og med direktiver fra allierede militærmyndigheder indledtes en registrering af flygtningene (Flygtningeregistreringen, se Politiafdelingen under Flygtningeadministrationen ndf.). Imidlertid meddelte britiske militærmyndigheder 24.7.1945, at det pga. forholdene i Tyskland foreløbig var udelukket, at de godt 200.000 flygtninge kunne hjemsendes. Den danske regering blev således nødt til at opbygge et særligt forvaltningsapparat, og det skete med dannelsen af Flygtningeadministrationen 6.9.1945 under ledelse af folketingsmand, fhv. minister Johs. Kjærbøl.

Meget af det daglige arbejde i flygtningelejrene kunne udføres gennem Dansk Røde Kors og Statens Civile Luftværn (s. 924). Senere blev lejrbevogtning overtaget af dansk politi og militær. Flygtningeadministrationen sorterede under Arbejds- og Socialmin. (2. Kt., se s. 294), indkvarteringen dog under Indenrigsmin. (3. Kt., se s. 218) og sanitetstjeneste mv. under Statens Civile Luftværn; det samme gjorde Politiafd. (se ndf.). Dertil kom Kirketjeneste (s. 1482), Undervisningsudvalg (se ndf.) og Oplysningsafdeling mv. Efter hjemsendelsen (15.2.1949) af de sidste tyske flygtninge kunne Flygtningeadministrationen afvikles, se Barakrealisationsudvalget s. 1485.

Arkivet består af 3 rækker sagligt opbyggede journaler (fastnummersystem) med tilhørende registre, kopibøger og sager.

Henvisninger: Aktstykker vedr. tyske Flygtninge i Danmark 1945-49, 1949. *Flygtninge i Danmark 1945-49*, 1950. Henrik Havrehed: *De tyske flygtninge i Danmark 1945-49*, 1987. Bente Thomsen: *De baltiske Flygtninge i Danmark 1945-49*, Historie 12. bd. 1977-78 s. 136-58. Dansk Røde Kors' arkiv, Privatarkiv nr. 10.227.

Indhold: *I Almindeligt:* Kopibøger m. registre 1945-48. Journaler m. registre (hovednummer 104-705). Sagligt ordnede sager. Div. journaler. Indberetninger fra flygtningeinspektørerne.

II Indkvartering: Kopibøger (brevbog) 1945-50. Journaler (ho-

vednummer 1-25) 1945-50. Journalsager 1945-50. Kartoteker (over ejendomme).

III Sanitetstjeneste mv.: Brevkopier 1946-50. Journaler 1946-50. Brevregister. Indgået post, kontrolark. Afslag 1947-48. Forhandlinger om hjemsendelse af tyske flygtninge. Div. pakker 31-49. Materiale vedr. overenskomst 26.2.1953 om refusion fra Vesttyskland for udgifter til tyske flygtninge. "Flygtninge i Danmark" manuskript og korrespondance. Hjemsendelseslister 1946-48. Protokol over tyske flygtninge 1946-47. *(MH)*

Flygtningeadministrationens Undervisningsudvalg 1945-49 1846/1

Et udvalg bestående af danske embedsmænd og danske og tyske pædagoger nedsattes 25.10.1945 for at føre tilsyn med skoleundervisningen i flygtningelejrene og (især) med udskillelsen af nazistiske lærerkræfter. I forbindelse med dette arbejde opbyggede udvalget et kartotek over tyske lærere blandt flygtningene. Udvalgets virksomhed ophørte med de sidste tyske flygtninges hjemsendelse.

Henvisninger: *Flygtninge i Danmark 1945-49*, 1950 s. 167ff. Henrik Havrehed: *De tyske Flygtninge i Danmark 1945-49*, 1967 s. 158ff.

Indhold: Indberetninger om lejrenes skoler og lærere. Kartotek over lærere fra de tyske flygtningelejre A-N, O-Z. *(MH)*

Politiafdelingen under Flygtningeadministrationen 1945-50 1354

Politiafdelingen oprettedes 24.5.1945 under navn af Flygtningeregistreringen. Den blev efter Flygtningeadministrationens oprettelse (se ovf.) knyttet til denne, men var dog ikke underlagt Flygtningeadministrationen og hørte i henseende til personel mv. under Rigspolitichefen.

Lejrene for tyske flygtninge i Danmark 1945-49 blev administreret af en særlig flygtningeadministration under ledelse af fhv. minister Johs. Kjærbøl (1885-1973). For det praktiske arbejde stod Statens Civile Luftværn, hvilket ses af teksten på kulspandene i Flygtningelejren på Kløvermarken, Amager. De sidste flygtninge kunne rejse hjem i 1949, og på billedet tager Johs. Kjærbøl afsked. Herefter forestod afvikling og realisation af barakker mv. (Det Kgl. Bibliotek).

Afdelingen havde til opgave i samarbejde med Modstandsbevægelsen at registrere flygtninge af forskellige nationaliteter efter retningslinjer givet af de britiske militærmyndigheder, herunder foretage den såkaldte nationalitetsbestemmelse, dvs. afgøre hvilke flygtninge der kunne omfattes af kategorien "allierede flygtninge". Afdelingen havde også egentlige politimæssige opgaver, f.eks. eftersøgning af efterlyste personer blandt flygtningene, kontrol med flygtningenes bevægelsesfrihed og senere tilsynet med deres udrejse af landet.

Afdelingen ophørte 1950. En del af arkivet er inden afleveringen kasseret uden aftale med Rigsarkivet.

Henvisninger: Flygtninge i Danmark 1945-49, 1950 s. 136-43. Henrik Havrehed: *De tyske Flygtninge i Danmark 1949-45*, 1987 s. 103-115. Erik Stig Jørgensen: Klittegaard-arkivet, i: *Arkiv bd. 1*, 1967 s. 147-59.

Indhold: Journaler for Politiafdelingen 1945-49. Journalsager 1945-49. Kartotek over ikke-tyske flygtninge (DP 2- og DP 3-kort). Protokoller over flygtninge 1946-47. "Wehrmachtstransporter" 1946-48. Hjemsendelseslister (transportlister) 1946-48. Flygtningesager fra lejrene 1946-47. Lazarettet på Hald 1946-48. Kartotek over anholdte. Kartotek over russiske flygtninge (DP 3-kort). Sagregisterkort A-østrigere, særlige kort A-Z og ubekendte børn. *(NP/MH)*

Udvalget for Kirkelig Betjening af Flygtninge i Danmark 1945 1849

Kirketjenesten for Flygtninge i Danmark 1945-49 1850

Klittegaard-Arkivet 1945-65

På initiativ fra Økumenisk Fællesråd nedsatte Kirkemin. 25.5. 1945 *Udvalget for Kirkelig Betjening af Flygtninge i Danmark*, der skulle sørge for et ordnet kirkeligt arbejde i flygtningelejrene. Opgaven udførtes ved tyske og danske præster under *Kirketjenesten for Flygtninge i Danmark*, som oprettedes 2.6.1945. Udvalgets virksomhed ophørte med udgangen af 1945. Kirketjenesten registrerede fødsler, vielser og dødsfald blandt flygtningene. I forbindelse med flygtningenes hjemsendelse og Kirketjenestens afvikling blev politiassistent *Hartvig Klittegaard*, der havde arbejdet i Flygtningeadministrationens Politiafdeling (se ovf.), 19.1. 1949 stillet til rådighed for Kirkemin. for at varetage den fortsatte administration af Kirketjenestens registre og protokoller. Klittegaard oparbejdede på dette grundlag et omfattende samlingsarkiv vedr. flygtninge og tyske soldater i Danmark, som 1965 blev afleveret til Rigsarkivet. Kirketjenestens registre mv. har været stærkt udnyttet i forbindelse med efterspøring af savnede samt udfærdigelse af attester mv.

Det blev en stor opgave for Flygtningeadministrationen at sørge for tusinder af tyske flygtninge, der var kommet til Danmark under 2. Verdenskrig. En af opgaverne var at sørge for skolegang for de mange børn og sikre, at der ikke ansattes nazistisk indstillede lærere. Et særligt undervisningsudvalg (1945-49) tog sig af sagen. Udvalgets arkiv og Flygtningeadministrationens arkiv indeholder arkivalier om flygtningelejrenes skoler. Fotografiet viser en skoleklasse i en lejr (Det Kgl. Bibliotek).

Standesamt für deutsche Flüchtlinge auf Fünen 1945-46 1852

"Standesamt" er den tyske betegnelse for folkeregister-myndighed. På initiativ fra en flygtning, Konsistorialrat Harhausen, oprettede Det Tyske Konsulat i Odense i april 1945 et Standes-

amt, som foretog registrering i overensstemmelse med tysk lov af fødsler, vielser og dødsfald blandt de tyske flygtninge på Fyn. Virksomheden ophørte 1.2.1946 på forlangende af Kirketjenesten for Flygtninge i Danmark. Arkivalierne er i Rigsarkivet indordnet blandt de øvrige protokoller i Kirketjenestens arkiv.

Henvisninger: *Flygtninge i Danmark 1945-49,* 1950 s. 156f. Henrik Havrehed: *De tyske Flygtninge i Danmark 1945-49,* 1987 s. 187-224. Erik Stig Jørgensen: Klittegaard-arkivet. En Studie over et administrativt samlingsarkiv vedr. flygtninge mv. 1940-49, i: *Arkiv I* 1967 s. 147-59.

Hjælpemidler: Folioreg. (5) over de i Danmark fødte tyske Flygtninge.

Indhold: Forhandlingsprotokol f. Udvalget for Kirkelig Betjening af Flygtninge i Danmark 1945.

Registreringsprotokoller (kontraministerialbøger) for tyske flygtninge. Registreringsprotokoller (hovedministerialbøger) for ikke-tyske flygtninge. Dåbsprotokol for tyske flygtninge 1945. Registreringsprotokol for fødsler i flygtningelejre i Aalborg.

Navnekartoteker over tyske soldater, tyske flygtninge, amerikanske og engelske soldater, ikke-tyske flygtninge og ukendte begravet i Danmark (visse af kartotekerne ordnet efter sted). Navnekartoteker over fødte, døbte og konfirmerede tyske og ikke-tyske flygtninge.

Dødsattester for tyske soldater og flygtninge. Dødsattester for ikke-tyske flygtninge. Dødsanmeldelser for ikke-tyske flygtninge. Fødsels-, dåbs- og vielsesanmeldelser for ikke-tyske flygtninge.

Lister over fødsler bl. tyske flygtninge i Jylland, på Sjælland 1945.

Akter vedr. ligbrænding/begravelse af tyske flygtninge. Akter vedr. fødte tyske flygtninge.

Journal for kirkebogstjenestens kirkebogsfører 1951-60. Journalsager for Flygtningeadministrationens Kirketjeneste 1951-60. Korrespondance vedr. gravsteders vedligeholdelse, sammenlægning og vedr. dødskartoteket. Indberetninger og korrespondance 1946 om begravelser på de enkelte kirkegårde og gravpladser. *(MH)*

Barakrealisationsudvalget 1946-54 1847

Ved skrivelse af 21.12.1946 nedsatte Arbejds- og Socialministeriet et udvalg til at udarbejde forslag til den fremtidige anvendelse af de barakker, tyske myndigheder havde efterladt her i landet, samt af de barakker, der var opført til indkvartering af tyske flygtninge.

Formand for udvalget blev chefen for Flygtningeadministrationen. Derudover bestod udvalget af repræsentanter for Krigsmin., Marinemin., Finansmin., Indenrigsmin., Handelsmin. og Arbejds- og Socialmin. Udvalgets virksomhed ophørte 1954.

Henvisninger: *Flygtninge i Danmark 1945-49,* 1950 s. 63f., 291f.

Indhold: Kopibøger 1947-54. Div. sager og protokoller. "Deutsche Nachrichten" (avis for tyske flygtninge) 10.7.1945-30.6. 1948. Diverse tegninger. *(NP/MH)*

United Nations International Refugee Organization (IRO) Mission to Denmark 1948-51 (1945-54) 2000/1

Forsorgen for ikke-tyske flygtninge i Danmark under og efter den tyske besættelse varetoges af Røde Kors, derefter af Flygtningeadministrationen indtil 1948. I perioden 1948-51 varetoges opgaven af *IRO Mission to Denmark* og overgik derefter pr. 1.1. 1952 til Socialmin.s 2. Kontor (OF).

Ved ophævelsen af IRO ved udgangen af 1951 blev IROs principielle sager 1948-51 afleveret til IROs hovedkvarter i Genève. Sager vedr. enkeltpersoner, der var rejst til andre lande, afleveredes til vedkommende lands IRO-kontor, mens sager vedr. enkeltpersoner, der stadig opholdt sig i Danmark, samt andre sager, som IRO havde overtaget fra Røde Kors og Flygtningeadministrationen, overgik til Socialmin. Her fortsattes sagsbehandlingen på de modtagne sager uden om ministeriets almindelige journalsagsdannelse. Nærværende arkiv er således en blandet proveniens.

Jf. i øvrigt Samarbejdsudvalget vedr. Ikke-Tyske Flygtninge ndf.

Indvandreres forhold i Danmark blev fra statslig side varetaget af Indenrigsministeriet, hvor der i 1981 oprettedes et Indvandrersekretariat, fra 1985 Indvandrerrådet. Meget af det praktiske arbejde blev udført af den private organisation Dansk Flygtningehjælp. Indvandrerrådet samlede bl.a. oplysninger om indvandrernes erhvervsmæssige vilkår til brug for analyser af virkninger af tilskudsordninger mv. (Det Kgl. Bibliotek).

Indhold: Dansk Røde Kors' og Flygtningeadm.s regnskaber. Do. personsager og principielle sager (korr. m. de enkelte lejre). Beretninger vedr. inspektion af tyske lejre. Dansk Røde Kors: Billeder, avisudklip vedr. flygtninge. Kopibøger 1948-52.

A Personsager 1945-54. B Emnesager 1945-53. C Div. kartoteker. Regnskaber vedr. Pragsboulevard-lejren 1951-53. *(WR)*

Samarbejdsudvalget vedr. Ikke-Tyske Flygtninge 1950-55 1851

Den internationale flygtningeorganisation IRO (International Refugee Organization) havde iht. overenskomst 19.11.1948 med den danske regering overtaget ansvaret for de ikke-tyske flygtninge i Danmark og i den anledning åbnet et kontor i København (IRO Mission to Denmark, se ovf.). Ved overenskomst af 30.6.

1950 gik administrationen af ikke-tyske flygtninge i Danmark tilbage til danske myndigheder.

Socialmin. nedsatte i 1950 Samarbejdsudvalget vedr. Ikke-Tyske Flygtninge, som skulle træffe foranstaltninger til, at lejrene for ikke-tyske flygtninge kunne nedlægges, og at ikke-tyske flygtninge, der fik arbejds- og opholdstilladelse i Danmark, kunne blive optaget i det danske samfund. Socialmin.s 2. Kt. (Offentlig Forsorg) var sekretariat for Samarbejdsudvalget og udskilte den ndf. anførte særjournal for udvalgets korrespondance (j.nr. 1950/241). Enkelte sager findes henlagt blandt 2. Kt.s journalsager.

Henvisninger: Bente Thomsen: De baltiske Flygtninge i Danmark 1945-49, *Historie bd. 12*, 1977-78 s. 136-58.

Indhold: Fast nr. journal (1950/241) 1950-55. Personkartotek. Journalsager 1950-55. Ikke-journaliseret materiale 1950-55. *(MH)*

Indvandrersekretariatet 1981- Indvandrerrådet 1985- 2447

Med Indenrigsministeren som formand nedsattes i februar 1981 et regeringsudvalg med det formål at koordinere de forskellige bestræbelser og tiltag af indvandrerpolitisk karakter og i det hele taget virke som et forum for debat i regeringen om disse spørgsmål. I tilknytning til udvalgets arbejde etableredes et *Indvandrersekretariat* i Indenrigsministeriet. Foruden at være udvalgets sekretariat havde det til opgave at samle oplysninger om indvandrernes forhold, analysere virkningerne af den hidtil førte politik, koordinere forslag om revision af lovregler vedr. indvandrerne, administrere særlige tilskudsordninger for indvandrere og føre forhandlinger med indvandrernes organisationer og de kommuner, som i særlig grad husede indvandrere.

Sekretariatet blev organiseret som et selvstændigt kontor i min.s Kommuneafdeling i perioden 1981-83, derefter blev det en del af 2. Kommunekontor 1984-85. Da en Økonomisk Afd. oprettedes i ministeriet i 1986, blev indvandrersager varetaget af

afdelingens 1. Kontor for i 1987 at overgå til min.s Almindelige Afd.s 2. Kontor.

Indvandrerrådet blev oprettet ved Indenrigsmin.s skrivelse af 2.1.1985. Rådet var forretningsudvalg for Indvandrernes Repræsentantskab, som var fællesorganisation for indvandrerforeningerne i Danmark og rådgivende organ for regeringen. Repræsentantskabet afgav udtalelser om indvandrerpolitiske spørgsmål og kunne tage sager op på eget initiativ. Indvandrerrådet havde 14 medlemmer. Formanden udpegedes af indenrigsministeren. Dets administration blev varetaget af Indvandrersekretariatet.

Indvandrersekretariatets arkiv, herunder Indvandrerrådets sager, indgår i Indenrigsmin.s arkiv 1981-85 (j.nr. 16), 1985ff. (j.nr. 1617). Muligvis var Indvandrerrådet tillige selvstændigt arkivskabende.

Henvisninger: Finansudvalgets aktstykker 468 af 3.6.1981 og 145 af 10.3.1982.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(BB)*

ARBEJDSMARKEDS-FORHOLD

Generelt. Forlig. Voldgift s. 1491

Projekt- og Udviklingssekretariatet 1987-
Statens Forligsinstitution i Arbejdsstridigheder 1910-
Den Permanente / Den Faste Voldgiftsret / Arbejdsretten 1900-
Tremandsudvalget iht. lov 478 af 14.9.1940 om Arbejdsforhold 1940-45
Fællesudvalget iht. lov 478 af 14.9.1940 om Arbejdsforhold 1940-45
Arbejds- og Forligsnævnet iht. lov 478 af 14.9.1940 om Arbejdsforhold 1940-45
Mønstervedtægts- / Standardvedtægtsudvalget 1960-

Beskæftigelsesforhold. Arbejdsløshed s. 1497

Indenrigs- / Arbejdsmin.s Arbejdsudvalg 1917-41
Arbejdsløshedsrådet 1932-38
Det Tilsynsførende Udvalg vedr. Kolonien Måløvhøj 1934-36
Arbejdsmin.s Beskæftigelsesudvalg 1938-70
Arbejdsmin.s Ungdomsudvalg 1933-70
Statsmin.s Arbejdsudvalg af 1940
Regeringens Beskæftigelsesudvalg 1940-47
Beskæftigelsesrådet 1941-48
Arbejdsfordelingsnævnet 1940-46
Akkordlønsudvalget 1941-71
Anlægsudvalget 1947-68
Arbejdsmarkedskommissionen / Arbejdsmarkedsrådet / Det Arbejdsmarkedspolitiske Udvalg 1949-
Arbejdsløshedsinspektoratet 1907-21
Direktoratet for Arbejdsanvisningen 1913-21

Arbejdsdirektoratet 1921-89
Statens Udvandringskontor / Arbejdsdirektoratets 5. Kontor 1934-79
Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringen 1985-
Arbejdsløshedsnævnet / Arbejdsnævnet / Landsarbejdsnævnet 1907-
Arbejdsløshedsfonden 1921-58
Arbejdsmin.s Rådgivende Udvalg vedr. Ungdomsarbejdsløshed 1978-
Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen 1970

Arbejdsanvisning.

Arbejdsmarkedsuddannelse s. 1522
Tilsynsrådet for Centralarbejdsanvisningskontoret 1913-21
Arbejdsdirektoratets Psykotekniske Afd. i Randers 1934-83
Kursusnævnet 1962-
Arbejdsmarkedsuddannelsesfonden 1983-
Uddannelsesudvalget om Langtidsledige Uddannelse (ULU) 1988-
Erhvervsvejledningsrådet 1953-81
Rådet for Uddannelse og Erhvervsvejledning 1981-
Sekretariatet for Uddannelsesrådet for Ikke-Faglærte 1960-73
Sekretariatet / Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU) 1973-89
Uddannelsesrådet for Specialarbejdere 1960-
Udvalget vedr. Efteruddannelse af Faglærte 1965-
Omskolingsudvalget 1969-
Arbejdsmarkedsstyrelsen 1989-

Arbejderbeskyttelse. Arbejdsmiljø s. 1529

Tilsynet med Fabrikker og Fabriksmæssig Drevne Værksteder 1873-1901
Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet 1901-54
Direktoratet for Arbejdstilsynet 1954-

Specialinspektionen vedr. Militære Anlæg 1955-
Specialinspektionen for Grønland 1972-88
Arbejds- og Fabriktilsynets Laboratorium for Arbejdshygiejne / Statens Institut for Arbejdshygiejne (SIFA) / Arbejdsmiljøinstituttet (AMI) 1946-
Det Lægeligt-Tekniske Udvalg efter Arbejderbeskyttelseslovgivningen 1954-86
Arbejdsrådet / Arbejdsmiljørådet 1901-
Arbejderbeskyttelsesfondet / Arbejdsmiljøfondet 1955-

Udbytte. Ferie. Pension s. 1542

Lønkontroludvalget 1943-45
Udbyttedelingsnævnet 1957-
Ferienævnet 1938-53
Arbejdsmin.s Ferieudvalg 1953-
Feriefonden / Arbejdsmarkedets Feriefond 1938-
Tilsynsudvalget for Dansk Folkeferies Feriebyer 1943-49
Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) 1964-
Ankenævnet for Arbejdsmarkedets Tillægspension 1964-
Lønmodtagernes Garantifond 1972-
Lønmodtagernes Dyrtidsfond 1977-
Arbejdsgivernes Elevrefusion 1977-

Generelt. Forlig. Voldgift

Projekt- og Udviklingssekretariatet 1987- 2407

Som led i en organisationstilpasning inden for Arbejdsmin.s område oprettedes Projekt- og Udviklingssekretariatet 1.4.1987 som et fælles organ for Departementet og de underliggende direktorater til aflastning af departementschefen ved løsningen af tværgå-

To formænd for Forligsinstitutionen, Erik Dreyer (1892-1975) og K. Riis-Hansen (1875-1937). K. Riis-Hansen blev sekretær i Forligsinstitutionen ved dens oprettelse i 1910 og var fra 1912 forligsmandens stedfortræder, indtil han i 1921 blev meddirektør i Landmandsbanken. I forbindelse med Landmandsbankaffæren i 1922 modtog han en dom for overtrædelse af aktieselskabsloven. I 1928 genindtrådte han i Forligsinstitutionen og var 1930-34 dens formand. Erik Dreyer var sekretær i Forligsinstitutionen, til han i 1932 blev forligsmand. 1936-59 var han formand (Det Kgl. Bibliotek).

ende opgaver (projektorganisation og organisationstilpasning) inden for "koncernen". Bl.a. varetog Projekt- og Udviklingssekretariatet sekretariatsfunktionerne for Koncernens Udviklingsorganisation, Koncernens Koordinationsudvalg, direktørmøderne, de ugentlige kontorchefmøder og de halvårlige kontorchefkonferencer. Projekt- og Udviklingssekretariatet havde selvstændig journal.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Statens Forligsinstitution i Arbejdsstridigheder 1910- 1431

Forligsinstitutionens virksomhed var ikke af permanent karakter. Den medvirkede særlig i forbindelse med overenskomstforhandlinger til at bilægge stridigheder mellem arbejdsgivere og arbejdere eller mellem organisationer, som repræsenterede parterne. Forligsinstitutionen kunne indkalde parterne, hvis forhandlingerne mellem dem var ført til ende, uden at der var opnået enighed, og hvis en konflikt mentes at ramme samfundets interesser. Forligsmanden (efter 1921 forligsmændene) kunne henstille til parterne om at afstå fra fordringer, som hindrede forlig.

Forligsinstitutionen blev oprettet ved lov 82 af 12.4.1910 om udnævnelse af en forligsmand (gyldigheden forlænget ved lovene 3 af 5.1.1914 og 20 af 18.1.1918). Forligsmanden udnævntes af indenrigsministeren efter indstilling fra Den Faste Voldgiftsret, se ndf. Ved lov 525 af 21.12.1921 om mægling i arbejdsstridigheder udvidedes antallet af forligsmænd til 3. De fordelte opgaverne mellem sig og valgte af deres midte en formand, jf. lov 34 af 25.2.1927 og 5 af 18.1.1934.

Under Besættelsen var overenskomstfornyelserne suspenderet. Spørgsmål om løn- og arbejdsforhold blev ved lov 478 af 14. 9.1940 henlagt til Fællesudvalget (s. 1496) og Arbejds- og Forligsnævnet (s. 1496). Efter krigen retableredes Forligsinstitutionen ved lov 602 af 21.12.1945 med 12 mæglingsmænd, der ved siden af de 3 forligsmænd skulle medvirke til løsning af mere teknisk betonede overenskomstproblemer. Antallet af mæglingsmænd udvidedes ved lov 9 af 22.1.1958 til 21, jf. lov 63 af 25.3. 1961, 520 af 22.12.1970, bek. 559 af 21.12.1971.

Henvisninger: Forligsinstitutionen har siden 1981 udgivet 2-årlige Indberetninger.

Dept.chef Erik Dreyer, Privatarkiv nr. 8008.

Indhold: Udvalgsbetænkning 1907. Beretninger 1910-38. Registre over indkomne og udgående skrivelser 1910-31. Kopibog 1910-21. Årlige overenskomstforhandlinger 1910-40, 1946-64. Opmandssager 1914-18. Udenlandske arbejderforhold 1910-13. Kopi af forbundsoverenskomster indsendt iht. lov 526 af 21.12.

1921 1900-1940. Kassejournal 1931-46. Forligsmand Erik Dreyers embedspapirer 1935-48. *(MH)*

Den Permanente Voldgiftsret 1900-1910 1432
Den Faste Voldgiftsret 1910-64
Arbejdsretten 1964-

De kollektive overenskomster mellem arbejdere og arbejdsgivere, der blev indgået fra slutningen af 1870erne, indeholdt ofte en bestemmelse om faglig voldgift til behandling af fortolkningsspørgsmål og overenskomstbrud. I 1898 sluttedes den første overenskomst mellem De Samvirkende Fagforbund (LO) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA). Ifølge denne nedsattes et fællesudvalg med en neutral formand, som i tilfælde af stridigheder skulle afgøre, om der forelå overenskomstbrud. Ved Septemberforliget efter Storlockouten i 1899 aftaltes oprettelsen af en permanent voldgiftsret til afgørelse af retstvister. Den trådte i kraft året efter. Ved lov 57 af 3.4.1900, jf. kgl. anordning 109 af 16.3.1900 skabtes der hjemmel for vidneførsel for *Den Permanente Voldgiftsret.*

Ved lov 81 af 12.4.1910 oprettedes *Den Faste Voldgiftsret* som en egentlig domstol, der var kollegialt ordnet. LO og DA valgte her 3 ordinære dommere og 3 suppleanter. De ordinære dommere valgte tilsammen en formand og 1 eller 2 næstformænd, der skulle opfylde betingelserne for beskikkelse til fast dommer i en ordinær ret. Domme afsagt af Den Faste Voldgiftsret skulle ifølge §16 fuldbyrdes som endelige og retskraftige domme.

Loven blev ændret flere gange, således ved lov 536 af 4.10. 1919, 135 af 2.5.1934, 88 af 15.3.1939, 64 af 25.3.1961 og 60 af 4. 3.1964, jf. lovbek. 124 af 21.4.1964. Ved den sidstnævnte lov ændredes domstolens navn til *Arbejdsretten.*

Ved lov 317 af 13.6.1973 udvidedes rettens kompetence til at omfatte brud på kollektive overenskomster om løn- og arbejdsforhold af enhver art, dvs. også uden for arbejdsmarkedets hovedorganisationers område. Dette medførte en ændring af rettens sammensætning. Den fik 12 ordinære dommere og 28 suppleanter, 1 formand, 3 næstformænd og 2 suppleanter for disse.

På arbejdsgiversiden valgte DA 3 ordinære dommere, arbejdsgiverorganisationer uden for DA 1 dommer og offentlige arbejdsgivere (Finansministeriet og kommunale organisationer) 2. På Lønmodtagersiden valgte LO 4 dommere og organisationer uden for LO 2. Ved behandlingen af de enkelte sager deltog 1 retsformand og 3 dommere fra hver side. I sager af principiel betydning kunne formandskabet udvides til 3 medlemmer.

Henvisninger: Beretning fra Fællesudvalget ang. Arbejdsstridigheder, 1910 (Sv.169). Beretning fra Fællesudvalget ang. Arbejdsstridigheder, 1918 (Sv.171). 1. bet. afgivet af Arbejdsretskommissionen af 1956, 1957 (186/Sv.209). 2. bet. afgivet af Arbejdsretskommissionen af 1956, 1963 (336/Sv.213). Bet. afgivet af det af Arbejdsmin. i oktober 1970 nedsatte udvalg om Arbejdsretten, 1973 (685/Sv.2533). C. Ove Christensen og Verner Sørensen: *Ny arbejdsret. Retsregler i forholdet mellem arbejdstagere og arbejdsgivere, der er underkastet kollektive overenskomster*, 1983.

Indhold: Den Permanente Voldgiftsret: Retsprotokol 1900-10. Sagsakter nr. 1-34.

Den Faste Voldgiftsret: A Retsbøger 1910-46. B Voteringsbøger 1910-46. C Kendelsesbøger 1910-20. Kopibog 1920-26. Journal 1923-41. Mødeliste 1931-36. Sagsomkostningsprotokol 1931 -37. Sagsakter nr. 1-4000.

Forhandlingsprotokol for den mellem Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien og Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund bestående Voldgiftsret 1896-1905.

Forhandlingsprotokol for ekstraordinære voldgiftsretter 1906-10.

Forhandlingsprotokol ført mellem Dansk Arbejdsgiverforening og Dansk Arbejdsmandsforbund 1910. *(NP)*

Tremandsudvalget iht. lov 478 af 14.9. 1940 om arbejdsforhold §2 1940-45 1436

Iht. lov 478 af 14.9.1940 §2 stk. 2 om arbejdsforhold nedsatte Den Faste Voldgiftsret et udvalg bestående af 3 medlemmer, der skulle afgøre, om betingelserne var til stede for, at uoverensstemmelser om kollektive eller generelle løn- og arbejdsvilkår for

arbejdsgivere eller arbejdere, der ikke var omfattet af en overenskomst herom, kunne forelægges til afgørelse for Arbejds- og Forligsnævnet, se ndf. Tremandsudvalget ophævedes 31.10. 1945 iht. lov 445 af 1.10.1945 om arbejdsforhold.

Indhold: Udvalgets sager nr. 1-485, 1940-45. *(NP/MH)*

Fællesudvalget iht. lov 478 af 14.9.1940 om arbejdsforhold §4 1940-45 1437

Iht. lov 478 af 14.9.1940 §4 nedsatte arbejdsministeren efter indstilling fra arbejdsmarkedets hovedorganisationer et Fællesudvalg med 3 medlemmer og 3 stedfortrædere fra hver af de to hovedorganisationer til at afgøre spørgsmål om overenskomstmæssige løn- og arbejdsforhold, som ikke havde kunnet afgøres ad overenskomstmæssig vej, og hvor afgørelsen ikke iht. lov eller overenskomst var tillagt administrative eller fagretlige organer.

Fællesudvalgets flertalsafgørelser var bindende for parterne; parter som ikke var medlemmer af en af de to hovedorganisationer kunne dog appellere afgørelsen til Arbejds- og Forligsnævnet, se ndf. Fællesudvalget ophævedes i medfør af lov 445 af 1.10. 1945 om arbejdsforhold.

Indhold: Kendelsesprotokoller m. registre 1940-45. Kopibog 1944. Journaler m. registre 1940-45. Journalsager 1940-45.

(MH)

Arbejds- og Forligsnævnet iht. lov 478 af 14.9.1940, 1940-45 1434

Arbejds- og Forligsnævnet blev oprettet ved lov 478 af 14.9.1940 om arbejdsforhold. Det traf afgørelse i overenskomstspørgsmål, som forelagdes af det iht. loven nedsatte Fællesudvalg m.fl. (se ovf.), samt i spørgsmål vedr. kollektive løn- og arbejdsvilkår, der ikke var omfattet af nogen overenskomst, når nævnet skønnede, at en fastsættelse af sådanne vilkår havde betydning for arbejdsforholdenes rolige udvikling. Derudover kunne nævnet på eget initiativ gøre indstilling til arbejdsministeren om foranstaltninger til fremme af landets produktions- og erhvervsforhold.

Nævnet bestod af et formandskab med 3 af kongen udnævnte medlemmer, 3 repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening og 3 for De Samvirkende Fagforbund. Loven gjaldt til 1.11.1941, men blev forlænget, senest ved lovanordning 337 af 31.10.1944 til udløb 1.11.1945, hvorefter nævnet bortfaldt.

Henvisninger: Sigurd Jensen: *Levevilkår under Besættelsen*, 1971 s. 88f.

Indhold: Journalsager 1940-45. *(PO/MH)*

Mønstervedtægtsudvalget 1960-62 1466
Standardvedtægtsudvalget 1962-

Mønstervedtægtsudvalget, fra 1962 Standardvedtægtsudvalget, behandlede spørgsmål vedr. tilvejebringelse af ensartethed i vedtægter for forskellige fagforeninger. Udvalgets sager blev journaliseret i Arbejdsdirektoratets journal (j.nr. A 5-M, A 5-MS og A 5-I-K), se s. 1507. Der kendes intet selvstændigt arkiv fra udvalget.

(MH)

Beskæftigelsesforhold. Arbejdsløshed

Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg 1917-24 1469
(Social-)Arbejdsministeriets Arbejdsudvalg 1924-41

Arbejdsudvalget nedsattes ved Indenrigsmin.s brev 16.11.1917 og lovfæstedes i øvrigt ved lov 529 af 22.12.1921 om arbejdsan-

visning og arbejdsløshedsforsikring §32. Udvalget, hvis medlemmer repræsenterede ressortministerium, arbejdsdirektøren og arbejdsmarkedets hovedorganisationer, skulle forberede og planlægge nødhjælpsarbejder til de perioder, hvor der herskede ekstraordinær stor ledighed.

Udvalget videreførtes ved arbejdsløshedsloven af 20.5.1933 §31, men afløstes med lov 677 af 27.12.1940 om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse §8 af Arbejdsministeriets Beskæftigelsesudvalg (s. ndf.). Formelt ophævedes udvalget dog først med Arbejdsmin.s skrivelse 17.7.1947.

Henvisninger: Hans Sode-Madsen: *Indenrigsministeriets socialdepartement 1913-20*. i: *Arkiv 5*, 1974. Hans Sode-Madsen: *Ungdom uden arbejde. Ungdomsforanstaltninger i Danmark 1933-50*, 1985.

Arbejdsmin. 1. Kt., j.nr. 1-62/1943.

Indhold: Div. uregistreret materiale (13 pk.). *(HS-M)*

Arbejdsløshedsrådet 1932-38 1810

Ved kgl. res. af 5.12.1932 oprettedes Arbejdsløshedsrådet med den opgave at planlægge og eventuelt tilrettelægge samfundsnyttige arbejder med henblik på øget beskæftigelse. Rådet, der fik syv medlemmer, skulle bestå af "Personer, der i Kraft af deres Uddannelse eller Virksomhed har betydelig Indsigt i de herhenhørende Spørgsmaal, og som formentlig ikke vil blive betragtet som bundne af organisationsmæssige eller partimæsige Hensyn". Generaldirektør for skatteväsenet, Michael Kofoed, var formand. Ved kgl. res. af 12.1.1934 udvidedes rådet med 8 medlemmer og fik bl.a. pålagt at undersøge muligheden for at øge beskæftigelsen ved nedsættelse af arbejdstiden. Rådets virksomhed ophørte i finansåret 1937/38.

Henvisninger: Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1932/1[880].

Indhold: Journal 1932-35. Journalsager 1932-35. Kassebog 1932-36/37. *(NP)*

Det Tilsynsførende Udvalg vedr. Kolonien Måløvhøj 1934-36 2547

På privat initiativ og som led i bekæmpelsen af arbejdsløsheden byggedes i 1933-36 selvforsyningskolonien "Måløvhøj" i Ballerup-Måløv Kommune uden for København. Da byggeriet trods et betydeligt statstilskud gik i stå i foråret 1934, overtog staten projektet. Ved skr. af 13.11.1934 nedsatte Socialmin. Det Tilsynsførende Udvalg vedr. Kolonien Måløvhøj, som havde ministeriets konsulent, Jørgen S. Dich, som formand. Det skulle føre tilsyn med byggeriets færdiggørelse, koloniens drift, godkende lejekontrakter m.m. I 1936 overtog staten ejendommene som ufyldestgjort panthaver, og udvalgets arbejde ophørte. Kolonien blev herefter et almindeligt boligkvarter.

Henvisninger: Morten Westrup: Projekt Måløvhøj. En episode under 1930'rnes arbejdsløshed, i: *Erhvervshistorisk Årbog*, 1974 s. 171f.

Indhold: Udvalgsmateriale 1934-36. *(WR)*

Arbejdsministeriets Beskæftigelsesudvalg 1938-70 1450

Ved lov 169 af 13.4.1938 om beskæftigelse af arbejdsløse samledes statens beskæftigelsesforanstaltninger i ét lovkompleks administreret af den samtidigt oprettede Beskæftigelsescentral (s. 304). Efter §1 stk. 2 nedsatte socialministeren et udvalg, *Beskæftigelsesudvalget*, med ressortministeriets departementschef som formand samt Beskæftigelsescentralens leder, arbejdsdirektøren og en repræsentant for hhv. Dansk Arbejdsgiverforening og De Samvirkende Fagforbund. Udvalget skulle efter indstilling fra Beskæftigelsescentralen afgøre, om en foranstaltning skulle udføres som nødhjælpsarbejde, beskæftigelsesforanstaltning eller ungdomsforanstaltning. I sidste tilfælde skulle Beskæftigelsesudvalget supplere sig med Ungdomsudvalget, jf. ndf. På denne

1930'erne var den store arbejdsløsheds årti, og der blev taget mange initiativer for at bekæmpe den. Fra 1933 gaves der særligt tilskud til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed. Arbejdsministeriets Ungdomsudvalg rådgav ministeriet om tilskuddenes fordeling. Fra 1938 medvirkede Ungdomsudvalget ved oprettelsen af statsungdomslejre. Fotografiet viser et arbejdshold fra Asserbo-lejren 1938 (Det Kgl. Bibliotek).

måde kontrollerede udvalget, at ingen af de nævnte initiativer konkurrerede med det private erhvervsliv - hvilket var Beskæftigelsesudvalgets egentlige opgave.

Ved de efterfølgende love om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse (lov 677 af 27.12.1940, 284 af 20.6.1941, 169 af 30.3.1946 og 354 af 27.12.1958) udvidedes Beskæftigelsesudvalget efterhånden med repræsentanter fra Landbrugs-, Finans-, Bolig- og Trafikmin., hvorved det initiativskabende moment styrkedes i forhold til den oprindelige kontrolfunktion. I lighed med Ungdomsudvalget ophørte Beskæftigelsesudvalget i 1970 med udløbet af lov 195 af 18.5.1960 om beskæftigelse og uddannelse af unge.

Henvisninger: Se Arbejdsministeriets Ungdomsudvalg ndf.

Indhold: Diverse mødereferater 1940-70. *(HS-M)*

Arbejdsministeriets Ungdomsudvalg 1933-70 1439

Ved lov 186 af 20.5.1933 om tilskud i anledning af ungdomsarbejdsløsheden nedsattes med Socialmin.s brev af 10.6.1933 et rådgivende udvalg, der skulle følge lovens gennemførelse. Foruden den af ressortministeriet udpegede formand bestod udvalget af repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening, De Samvirkende Fagforbund og Rigsdagens 4 store partier.

Med lov 169 af 13.4.1938 om beskæftigelse af arbejdsløse gled arbejdsmarkedsrepræsentanterne ud, men da Ungdomsudvalget ved behandlingen af sager om foranstaltninger til beskæftigelse af ungdomsledige skulle supplere *Arbejdsministeriets Beskæftigelsesudvalg*, og da der heri var en repræsentant for hhv. Dansk Arbejdsgiverforening og De Samvirkende Fagforbund, indgik arbejdsmarkedskontrollen ad denne vej i Ungdomsudvalgets virke. En vigtig nydannelse med 1938-loven var, at Ungdomsudvalget fik tillagt selvstændigt initiativ mht. oprettelsen af statsungdomslejre.

Lov 591 af 11.11.1940 om ungdomslejre betød en adskillelse af beskæftigelsesforanstaltninger for unge og ældre (nødhjælpsarbejder); hermed bortfaldt samarbejdet mellem Ungdomsudvalget og Beskæftigelsesudvalget. Med udløbet i 1970 af lov 195 af 18.5.1960 om beskæftigelse og uddannelse af unge, ophørte Ungdomsudvalget.

Henvisninger: Arbejds- og Socialministeriet. Beskæftigelsescentralen. Beretning for året 1941, 1942 (omfatter årene 1938-41f.). Hans Sode-Madsen: *Ungdom uden arbejde. Ungdomsforanstaltninger i Danmark 1933-50*, 1985.

Socialmin., 1. Kt., j.nr. 1-326/1933, 1-281/1933 og 1-200/1933. Socialmin., j.nr. 52-12/1950. Arbejdsmin., 1. Kt., j.nr. A.01.00 /1953-63.

Indhold: Journal, journalsager 1933-38. Mødereferater m. registre 1938-59. Div. arbejdsmateriale 1938-68. *(HS-M)*

Statsministeriets Arbejdsudvalg af 1940 2007

16.3.1940 nedsatte statsministeren et udvalg til overvejelse af foranstaltninger til imødegåelse af den som følge af de formindskede tilførsler truende forøgelse af arbejdsløsheden. Til formand for udvalget, der kaldtes Statsministeriets Arbejdsudvalg af 1940, beskikkedes amtmand R. Lassen. Desuden udpegedes 14 andre medlemmer, senere yderligere 4, som overvejende repræsenterede organisationer og erhverv. Udvalget fik eget sekretariat.

12.6.1940 ophævedes udvalget med henvisning til, at forholdene havde forandret sig så stærkt og på en sådan måde, at det havde fremkaldt overvejelser angående udvalgets arbejdsmuligheder og resultater, hvilket havde ført til den opfattelse, at det ville være naturligst at indstille udvalgets virksomhed. Istedet nedsattes et ministerudvalg under statsministerens ledelse, kaldet Regeringens Beskæftigelsesudvalg, se ndf. Arbejdsudvalgets sekretariat opretholdtes som sekretariat for det nye udvalg.

Henvisninger: Statsministeriet, j.nr. 1940/332.

Indhold: Mødereferater, korrespondance mv. 1940. *(NP)*

Regeringens Beskæftigelsesudvalg 1940-47 1314

Ved Statsmin.s skrivelse af 12.6.1940 nedsattes Regeringens Beskæftigelsesudvalg med den opgave at gennemgå fremkomne planer til at skabe nye eller forøgede beskæftigelsesmuligheder i lyset af de ændrede markedsforhold som følge af 2. Verdenskrigs udbrud. Udvalget afløste Statsministeriets Arbejdsudvalg af 1940, men var til forskel fra dette et ministerudvalg bestående af statsministeren som formand, finans-, arbejds- og social-, offentlige arbejder, handels-, indenrigs-, landbrugs- og undervisningsministrene. Ved regeringsomdannelsen i november 1942 indtrådte ministrene for de nyoprettede Arbejdsmin. og Trafikmin. i udvalget, mens undervisningsministeren udtrådte.

For også på embedsmandsplan at tilvejebringe et koordinerende organ nedsattes 19.4.1941 Beskæftigelsesrådet bestående

af departementscheferne fra de nævnte ministerier, se ndf. Det samtidigt oprettede *Generalsekretariatet for Regeringens Beskæftigelsesudvalg* varetog tillige sekretariatsfunktionerne for Beskæftigelsesrådet. I den regeringsløse tid 29.8.1943-5.5.1945, hvor Beskæftigelsesudvalget ikke fungerede, fortsatte Beskæftigelsesrådet sin virksomhed. Efter Besættelsens ophør genoptog udvalget sit arbejde. Fra november 1945 bestod det af statsministeren, finans-, arbejds- og social-, handels-, landbrugs- og trafikministrene. Efter regeringsskiftet i november 1947 ophævedes Regeringens Beskæftigelsesudvalg.

Arkivet er sammenblandet med arkivet fra Beskæftigelsesrådet.

Henvisninger: Fl. Martensen-Larsen: *Regeringens Beskæftigelsesudvalg og dets virksomhed*, i: Kommunal Årbog 1946. Hans Sode-Madsen: *Ungdom uden arbejde. Ungdomsforanstaltninger i Danmark 1933-50*, 1985.

Statsmin., j.nr. 1940/332 og 1949/6.

Indhold: Mødeprotokoller 1940-47. Kopibøger 1941-47. Brevregister 1942. Journaler, journalsager 1940-47. *(HS-M)*

Beskæftigelsesrådet 1941-48 2009

Efter beslutning i Regeringens Beskæftigelsesudvalg (se ovf.) nedsattes 19.4.1941 Beskæftigelsesrådet, hvis medlemmer var departementscheferne til de i Beskæftigelsesudvalget siddende ministre: Stats-, finans-, arbejds- og social-, offentlige arbejder, handels-, indenrigs-, landbrugs- og undervisningsministrene. Ved regeringsomdannelsen november 1942 udtrådte Undervisningsmin.s departementschef, mens lederne af Beskæftigelsescentralen og Teknisk Central indtrådte. Det i april 1941 dannede *Generalsekretariatet for Regeringens Beskæftigelsesudvalg* varetog også sekretariatsfunktionerne for Beskæftigelsesrådet. For at tilvejebringe forbindelse også med andre ministerier end dem, der var repræsenteret i Beskæftigelsesrådet, udpegede Udenrigs-, Justits-, Kirke-, Krigs- og Marinemin. en tilforordnet embedsmand. Også efter regeringens tilbagetræden 29.8.1943 var der tæt

forbindelse mellem ministre og departementschefer i spørgsmål om koordinering af beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Rådet ophævedes ved Statsmin.s brev af 30.1.1948.

Arkivet bør anvendes sammen med Regeringens Beskæftigelsesudvalgs arkiv.

Henvisninger: Fl. Martensen-Larsen: *Regeringens Beskæftigelsesudvalg og dets virksomhed.* I: Kommunal Årbog 1946. Hans Sode-Madsen: *Ungdom uden arbejde. Ungdomsforanstaltninger i Danmark 1933-50*, 1985.

Indhold: Mødereferater 1941-46. *(HS-M)*

Arbejdsfordelingsnævnet 1940-46 1453

Arbejdsfordelingsnævnet blev oprettet ved lov 280 af 30.5.1940 om midlertidig fordeling og regulering af arbejde §4. Nævnet godkendte ordninger om arbejdsfordeling og indstillede til regeringen om foranstaltninger til forøgelse af antallet af beskæftigede og lettelse af arbejdsfordeling.

Nævnet havde en af kongen udnævnt formand, der hverken måtte repræsentere arbejdsgiver- eller arbejderinteresser, 3 medlemmer valgt af Dansk Arbejdsgiverforening og 3 valgt af De Samvirkende Fagforbund. Der tilforordnedes nævnet en repræsentant for henholdsvis Finansmin. og Handelsmin.

Nævnet bortfaldt med arbejdsfordelingslovens udløb 1.4.1946.

Henvisninger: Socialmin. 1.Kt., j.nr. 1940/133 og 134.

Indhold: Kopibøger 1940-44. Brevregister 1940-46. Journal 1940-46. Journalsager 1940-45. *(NP)*

Akkordlønsudvalget 1941-71 1452

Akkordlønsudvalget oprettedes i henhold til lov 284 af 30.6.1941 om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse §4. If. loven skulle de omhandlede arbejder såvidt

muligt udføres i akkord. Aftaler om akkorder skulle godkendes af et udvalg bestående af en repræsentant for Dansk Arbejdsgiverforening og en repræsentant for De Samvirkende Fagforbund med en af formandskabet for Arbejds- og Forligsnævnet (s. 1496) udnævnt formand, der tillige fungerede som opmand. I tilfælde af uenighed mellem parterne skulle akkorden fastsættes af udvalget. Ligeledes skulle udvalget træffe afgørelse i tilfælde af uenighed mellem parterne om, hvorvidt et arbejde skulle udføres i akkord eller for timeløn.

Loven afløstes af lov 169 af 30.3.1946, hvor bestemmelserne om udvalget findes i §5. Formanden skulle udpeges af Forligsinstitutionen. Denne lov afløstes igen af lov 354 af 27.12.1958, hvor bestemmelserne om Akkordlønsudvalget er i §10. Formanden skulle udnævnes af arbejdsministeren efter indstilling af Forligsinstitutionen (s. 1493).

Akkordlønsudvalget ophævedes ved lov 104 af 25.3.1971 om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring §2 stk. 2.

Indhold: Brevkopier 1941-66. Journaler 1941-66. Register 1941-66. Journalsager 1941-66. Div. 1941-66. *(NP/MH)*

Anlægsudvalget 1947-68 1438

Anlægsudvalget blev nedsat 12.12.1947 på foranledning af Ministerudvalget for Økonomi og Forsyning med den opgave at rådgive Ministerudvalget og de enkelte ministerier om iværksættelse af offentlige og offentligt støttede bygge- og anlægsarbejder (offentligt støttet boligbyggeri dog undtaget). Udvalget bestod af embedsmænd repræsenterende følgende ministerier: Boligmin., Finansmin., Min. for Offentlige Arbejder, Socialmin., Arbejdsmin., Landbrugsmin., Forsvarsmin., Undervisningsmin., Det Økonomiske Sekretariat (Økonomimin.) og Indenrigsmin. Udvalget forelagde sine indstillinger for Regeringens Økonomiudvalg. Ressortmæssigt henlagdes det under Arbejdsmin.

Anlægsudvalget tilvejebragte årlige budgetter for den civile offentlige bygge- og anlægsvirksomhed, dels i form af budgetrammer, dels i form af fordeling af kvoter til nye arbejder.

Ved Arbejdsmin.s skr. af 3.7.1968 ophævedes Anlægsudvalget

med henvisning til den foretagne afvikling af byggerestriktioner og overgangen til styring af offentlige investeringer gennem flerårlige budgetoverslag.

Henvisninger: Arbejdsministeriets 1. Kt., j.nr. 1.

Indhold: Mødeindkaldelser 1948-67. Regnskabsmateriale. Mødereferater 1947-51, 1954-67. Korrespondance 1948-67. Arbejdsmateriale 1948-57, 1960-67. *(NP)*

Arbejdsmarkedskommissionen 1949-58 1462
Arbejdsmarkedsrådet 1958-70
Det Arbejdsmarkedspolitiske Udvalg 1970-

Ved Arbejds- og Boligmin.s skr. af 14.12.1949 nedsattes *Arbejdsmarkedskommissionen* med den opgave at fremkomme med forslag til regeringen til fremme af beskæftigelsen inden for de vigtigste arbejdsområder på grundlag af en statistisk-økonomisk analyse af hele arbejdsmarkedet. Arbejdsmarkedets hovedorganisationer udpegede flertallet af kommissionens medlemmer, Arbejdsministeriet var repræsenteret med to medlemmer, Handelsmin. og minister V. Buhl med hver ét, og professor F. Zeuthen og lektor K. Vedel-Petersen indtrådte som sagkyndige medlemmer. Til formand udpegedes departementschef A. Skalts.

Kommissionen afløstes 28.11.1958 af *Arbejdsmarkedsrådet*, der havde omtrent samme sammensætning og fik til opgave på anmodning at afgive udtalelser over for arbejdsministeren samt løbende at orientere regeringen om sine synspunkter vedr. beskæftigelsespolitikken, herunder om de forventede beskæftigelsesmæssige virkninger af de europæiske markedsdannelser, automatiseringen og de store årganges indtræden i erhvervslivet. I april 1965 omdannedes rådet med henblik på at koncentrere virksomheden om de særlige arbejdsmarkedsproblemer, som knyttede sig til høj beskæftigelse. Drøftelserne i rådet skulle i øvrigt supplere de forhandlinger, der fandt sted i andre nævn og udvalg om mere specielle forhold af betydning for arbejdsmarkedet.

Den 1.4.1970 afløstes rådet af *Det Arbejdsmarkedspolitiske Udvalg*, som skulle virke rådgivende for arbejdsministeren i spørgsmål af principiel arbejdsmarkedspolitisk karakter. Antallet af medlemmer indskrænkedes til Arbejdsmin.s departementschef og 4 repræsentanter for hovedorganisationerne. Udvalgets mødevirksomhed ophørte i foråret 1976.

Arbejdsmarkedskommissionen havde eget sekretariat, som 1.4.1958 omdannedes til Arbejdsmin.s 4. Kontor. Arbejdsmarkedskommissionen/-rådet havde fortsat selvstændig arkivdannelse, men i praksis var det ikke muligt at skelne mellem rådets og ministeriets (4. Kt.) sager, og rådets sager er i en del tilfælde journaliseret og henlagt i 4. Kt.s arkiv (s. 312) og ført i 4. Kt.s kopibog.

Det Arbejdsmarkedspolitiske Udvalgs sekretariatsforretninger varetoges af Arbejdsmin.s Økonomisk-Statistiske Konsulent (i 1988 omdannet til Det Arbejdsmarkedspolitiske Sekretariat), hvor udvalgets sager er journaliseret og henlagt i Den Økon.-Stat. Konsulents arkiv (1970-75: J.nr.00-11; 1976-80: J.nr. I-82; 1981-85: Arbejdsmin., j.nr. 861-82) (s. 312). Udvalget havde særskilt kopibog og række af mødereferater.

Henvisninger: Folketingstid. 1969-70 A, sp.2407. - Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1949/50[70].

Indhold: Diverse I-III 1949-52. Mødereferater 1950-57. Mødeindstillinger 1950-56. Kopibøger 1956-69. Beskæftigelsesoversigt 1950-67. Journalsager 1949-70. Internationale sager 1950-55. Statistik 1959. Div. sager 1970-74. *(NP/WR)*

Arbejdsløshedsinspektoratet 1907-21 1446
Direktoratet for Arbejdsanvisningen 1913-21
Arbejdsdirektoratet 1921-89

Loven om anerkendte arbejdsløshedskasser (lov 88 af 9.4.1907), byggede på samme princip som sygekasseloven af 1892, idet den omfattede "Foreningen af Personer...som have sluttet sig sam-

Personalet i Direktoratet for Arbejdsanvisningen og Arbejdsløshedsforsikringen fotograferet i 1927 af Peter Elfeldt. Direktoratet havde en kvindelig kontorchef, noget dengang usædvanligt i centraladministrationen. Det var frk. Anna Kathinka Valborg Nielsen, som antagelig er den dame, der sidder som nummer fire fra venstre. Til højre for hende sidder direktør H.O.A. Vater og den anden kontorchef i direktoratet, E.C.V. Wegener (Det Kgl. Bibliotek).

men for ved bestemte Bidrag at sikre hverandre gensidig Hjælp i Tilfælde af Arbejdsløshed". Anerkendte arbejdsløshedskasser blev berettiget til støtte fra det offentlige. Tilsynet med kasserne blev overdraget en *Arbejdsløshedsinspektør*, men der sigtedes mod at forene denne funktion med sygekasseinspektionen i et direktorat for begge disse tilsyn.

Denne sammenlægning blev ikke gennemført. I stedet orienteredes tilsynet med arbejdsløshedskasserne mod et andet tilsynsområde, arbejdsanvisningen. Ved lov 110 af 29.4.1913 tilvejebragtes kommunale arbejdsanvisningskontorer under tilsyn af en *Arbejdsanvisningsdirektør*. Loven foreskrev et vist samarbejde mellem arbejdsanvisningskontorerne og de anerkendte arbejdsløshedskasser.

Ved lov 529 af 22.12.1921 forenedes Direktoratet for Arbejdsanvisningen og Arbejdsløshedsinspektoratet i et *Arbejdsdirektorat* under ledelse af en arbejdsdirektør. Direktoratet fik to kontorer for henholdsvis arbejdsanvisningen og arbejdsløshedsforsikringen. Ved lov 46 af 4.3.1924 ændredes betegnelsen arbejdsdirektør til Direktør *(Direktorat) for Arbejdsanvisningen og*

Arbejdsløshedsforsikringen med den begrundelse, at den hidtidige betegnelse ikke dækkede de funktioner, der udøvedes under stillingen. Lov 179 af 23.6.1932 genindførte betegnelsen Arbejdsdirektør.

Der var i de følgende år kun ét kontor i direktoratet. I 1942 oprettedes et kontor for arbejdsløshedskassernes økonomiske forhold og i 1946 et kontor for spørgsmål om medlems- og understøttelsesret. I 1958 oprettedes et 4. Kontor med erhvervsvejledning som sagområde. Ved lov 105 af 25.3.1959 blev Statens Udvandringskontor ophævet og dets forretninger henlagt til et 5. Kontor i Arbejdsdirektoratet (s. 1512).

I 1961 overtog staten Københavns Kommunes Psykotekniske Institut. Det var oprettet på forsøgsbasis i 1924 og etableredes fast i 1929. Ved statens overtagelse henlagdes det under Arbejdsdirektoratet med betegnelsen Psykologisk Afdeling.

If. lov 114 af 24.3.1970 om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, jf. lovbek. 308 af 29.6.1979 og lovbek. 444 af 28.7.1982, var Arbejdsdirektoratets opgave at føre tilsyn med de anerkendte arbejdsløshedskasser. I visse sager kunne arbejdsdirektørens afgørelser indankes for Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen (s. 1521). Direktoratet var under medvirkning af Landsarbejdsnævnet (s. 1518) centralmyndighed for den offentlige arbejdsformidling. Under direktoratet sorterede desuden erhvervsvejledningen, lærlingeloven, udvandringsloven og registreringen af gæstearbejdere.

Pr. 1.1.1985 deltes direktoratet i et Arbejdsdirektorat og et Direktorat for Arbejdsløshedsforsikringen (s. 1517), idet tilsynet med arbejdsløshedskasserne overgik til sidstnævnte (lov 235 af 6.6.1965, lovbek. 599 af 17.9.1987). Pr. 1.11.1989 lagdes Arbejdsdirektoratet sammen med Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne (s. 1526) til den samtidigt oprettede Arbejdsmarkedsstyrelse (s. 1529).

Arbejdsdirektoratet var sekretariat for Landsarbejdsnævnet, Kursusnævnet (s. 1523), Mønstervedtægtsudvalget (s. 1497) og Tilsynsrådet vedr. Arbejdsanvisningskontorerne (s. 1522).

Indtil 1933 førtes to selvstændige journaler for de to oprindelige områder: Arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring. I 1933 blev de sammenlagt til én journal, men senere oprettedes nye journaler for nye sagområder, som direktoratet fik tillagt: Skolesager, lærlingesager, indrejsesager, arbejdsfordelingssager

og Tysklandssager. I 1946 fik direktoratet en hovedjournal omfattende alle dets sagområder med undtagelse af lærlingesager. Den byggede på en gruppeinddelt journalplan, som med visse ændringer benyttedes indtil 1981. Ved overtagelsen af Statens Udvandringskontor videreførte man dettes journal. Med henblik på forslag til lov om ændring af arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring oprettedes 1.4.1969 en særlig journal for normdannende sager, kaldet EHX, omfattende alle saggrupper. Fra 1982 benyttede direktoratet et edb-journalsystem, som efter oprettelsen af Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikring i 1985 stadig omfattede de sagområder, der var overgået hertil.

Rigsarkivet har i flere tilfælde givet tilladelse til kassation i Arbejdsdirektoratets sager, senest ved skrivelse af 9.12.1974, ved hvilken tidligere givne kassationstilladelser bortfaldt. VB-sager er undtaget ved alle kassationer. Kopibøger fra før 1933 er kasseret uden tilladelse.

Henvisninger: *Arbejdsløshedslovgivningen i Danmark gennem 25 Aar 1907-32*, 1932. *Arbejdsløhedsforsikringen i Danmark 1932-57*, Udsendt af Arbejdsdirektoratet i anledning af arbejdsløshedsforsikringens 50 års jubilæum. 1957. *De offentlige Arbejdsanvisningskontorers 50 års jubilæum 29. april 1963*, Særtryk af Socialt Tidsskrift. *Rapport vedr. undersøgelsen af Arbejdsdirektoratet*, Forvaltningsnævnets sekretariat 6.11.1962. *Redegørelse for Arbejdsformidlingen*, Rapport fra Finansministeriets turnusgennemgang, Administrationsdepartementet 1982. Trykte årsberetninger.

Indhold: Kopibøger 1933-69. Brevbøger (postbøger) mv. 1944-47. Journal for arbejdsanvisningen 1913-33. Sager til journal for arbejdsanvisningen 1914-33. Månedlige indberetninger fra de offentlige arbejdsanvisningskontorer. Journal for Arbejdsløshedsinspektoratet og Arbejdsdirektoratet 1907-45. Journal for lærlingesager 1922-32.

Regnskabsbøger for Arbejdsløshedsinspektoratet 1907ff.
Regnskabsbøger for Arbejdsanvisningsdirektoratet 1913ff.
Regnskabsbøger for Arbejdsdirektoratet 1922ff.

Journal for Tysklandssager 1941-45. Journal for skolesager. Journal for andragender om arbejdsløshedsunderstøttelse. Journal for indrejsesager 1933-34. Journal over kommunernes regnskaber vedr. lov 247 af 19.10.1931. Aldersrente 1944-45, 1947-48.

Protokoller vedr. arbejdsløshedskasserne 1907ff. Protokoller vedr. Arbejdsløshedsfonden 1922ff. Protokoller vedr. arbejdsfordelingen 1940ff.

A-kasserne, love og cirkulærer 1936. Skolesager 1925-45.

A 1 Regnskaber 1907-45. *A 3* Diverse personalesager 1918-45. *A 4* Regnskabssager 1907-45. *A 5* Administrative sager 1907-42. *A 6* Sekretariatssager 1911-45. *A 7* A-fonden 1907-45. *A 8* Statistik 1907-45. *A 9* Hovedsager (sekretariatssager) 1923-45. Div. sekretariatssager 1907-45. *A 10-11* Div. sekretariatssager 1915-45. A 12. A-fond 1919-45.

AF Hovedsag, lønmodtager bidrag 1931-45. *AFV* Arbejdsfordelingsstatistik 1904-45. *AK* Arbejdskort 1942-45. *AL* Hovedsag, lov 496 af 23.9.1940. Ekstraordinær understøttelse.

B Sager vedr. A-kasserne 1909-45. *B I* Anerkendelse af A-kasser 1907-45. *B II* Strejke, lockout 1934-44. *B III* Hovedsag, pensionsordning for A-kassernes tillidsmænd 1942-45. *B 12-13* Principielle sager vedr. A-forsikringen 1923-38. *B 14* Cirkulærer til A-kasserne 1923-45. *B 15* A-kasserne, lånesager 1920-36. *B 401* Vedr. A-kasserne 1917-18. B-nævn 1922-45.

DF Hovedsag. Godtgørelse udbetalt til ikke-medlemmer 1940-45. *DFR* Hovedsag, regnskab, direktoratets fordelingskasse 1940-45.

E Hovedsager, arbejdsanvisningskontorerne 1928-45. *EA* Arbejdsanvisningskontorerne, administration 1927-45, mønsterreglement 1943-44, personalesager 1927-45, regnskabssager 1935-45, reglement, tilsynsråd og filialer 1927-45.

EB Hovedsag, anvisningsvirksomhed mv. 1934-45. *ED* Hovedsag, ledige pladser 1932-45. *EE-EF* Hovedsag, beretning, tilsyn 1932-45. *EG* Hovedsag, privat arbejdsanvisning 1933-45. *EGH* Anerkendte husgerningskontorer 1934-44. *EGF* Foreninger, skoler 1934-38. *EGS* Sygeplejebureauer 1938-45.

EU Beskæftigelsesudvalgsloven 1942-45. *EUA* og *EUB* Beskæftigelsesforanstaltninger. *Ex* Hovedsag - diverse - kontorbestyrermøder mv. 1925-42.

F Arbejdsgiverbidrag til Arbejdsløshedsfonden 1922-44. *G* A-kasserne, ledighed 1926-27. *K* Underkontrolsteder 1940-43. *L* A-kasserne, bedrageri 1922-33. *M* A-kasserne, fond 1925-45. Mønstringskort 1945. *N* Vægring 1924-45. Nødhjælpsarbejde 1926-45. *O* Gensidighedsoverenskomster 1916-45.

P A-kasserne, fonden 1930-34. *Q* A-kasserne, lån 1935-45. *R* A-kasserne, hovedsag 1907-45. A-kasserne, regnskab 1933-45.

RD A-kassernes regnskaber 1907-45. *R + VD* A-kasserne, gl. vedtægtssager 1907-45. *T* Tysklandsarbejdere 1940-42.

UA og *UF* Arbejdsløshedsfonden 1922-45. *V* Vedtægtssager, hovedsag 1933-45. *VD* A-kasserne, vedtægter 1907-45. *VDB* A-kasserne, vedtægter/økonomi 1937-45.

X Ekstraordinær understøttelse 1924-45. *XA* Ekstraordinær understøttelse 1932-33. *XB* Ekstraordinær understøttelse 1945. *XC* Ekstraordinær understøttelse 1934. *XD* Ekstraordinær understøttelse 1933-34. *XR* Ekstraordinær understøttelse 1931-40.

Y-Æ Hovedsager 1926-45.

Perioden 1946-: Hovedjournal (kort) 1946-69. Journalsager 1946-69/70 (Sekretariat A. Erhvervskartotek KEH. Statsanerkendte arbejdsløshedskasser. Anvisningskontorer. Arbejdstilladelse for udlændinge. Forberedelse af love og bekendtgørelser. Omskoling, efteruddannelse af faglærte. Privat arbejdsanvisning. Statistik). Lærlinge 1951-64.

Kartoteker: Kassesager, Efterløn, Rejsetilskud til lærlinge, Indvandrersager, Omskoling, Erhvervsvejledning.

Det Centrale Register over Arbejdsmarkedsstatistik (CRAM): Årsregistre 1986-87 (edb 1446:3). *Standardjournalsystem:* Brevregistre, sagregistre, journalregistre, journalindeksregistre 1982-87 (edb 1446:6)

Psykologisk Afdeling: Instruktioner, normer, prøver og opgaver 1930-75.

5. Kontor: Se Statens Udvandringskontor ndf. *(NP/MH)*

Statens Udvandringskontor 1934-59 1447
Arbejdsdirektoratets 5. Kontor 1959-79

Med lov af 1.5.1868 om tilsyn med udvandreres befordring underlagdes udvandringen fra Danmark en vis grad af offentlig kontrol; en udvandringsagent, der beskæftigede sig med direkte udvandring, skulle være autoriseret af Justitsmin., mens agenter, der formidlede indirekte udvandring blot behøvede tilladelse fra den stedlige politimyndighed. Direkte udvandring foregik fra dansk havn, mens indirekte udvandring foregik fra andre europæiske havne, navnlig fra Hamburg og Liverpool. Agenten skulle tegne en kontrakt med hver enkelt udvandrer og en genpart heraf

Steincke i Sydamerika

Socialreformen redder sin Ophavsma nd ud af en meget uhyggelig Situation.

Oprettelsen af Statens Udvandringskontor i 1934 var umiddelbart foranlediget af et forslag om organiseret udvandring til Sydamerika. Socialminister K.K. Steinckes deltagelse i disse overvejelser førte til denne fantasifulde tegning i Politiken 11.5.1934.

afleveres til politiet, der også forestod tilsynet med de sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold på udvandrerskibene. Efter 1927 var skibssynet overladt Statens Skibstilsyn. Klager over misligholdelse af udvandringskontrakter afgjordes endeligt af Justitsmin.

1868-loven, der mht. den indirekte udvandring justeredes ved lov af 25.3.1872, kontrollerede transportomstændighederne, hvorimod formidlingen af udvandringspropaganda, som ikke havde umiddelbar forbindelse med indgåelse af en udvandringskontrakt, var overladt det frie - og ofte fantasifulde - initiativ. Herpå blev der rådet bod med oprettelsen i 1921 af Udenrigsministeriets Oplysningsbureau for Erhvervene (s. 99). Bureauet samarbejdede med en række institutioner med interesse for emigrationsspørgsmål, bl.a. Dansk Samvirke, KFUM/K, Engageringskontoret for Handel og Industri, Landøkonomisk Rejsebureau, Dansk Ingeniørforening og Teknisk Landsforbund. Herved lagdes grunden til et egentligt udvandringskontor.

I 1927 nedsatte Indenrigsmin. et udvalg til at overveje oprettelsen af et centralt organ, der skulle tilvejebringe sikre oplysninger om forholdene i indvandrerlandene, samt "hvorledes der eventuelt på anden måde kan ydes udvandrere bistand." Foruden Indenrigsmin.s afdeling vedr. arbejdsforhold var Udenrigsmin.s Oplysningsbureau og Retsafdeling, arbejdsdirektøren og Københavns Politi repræsenteret. I sin betænkning fra oktober samme år foreslog udvalget, at der oprettedes et udvandringskommissariat, der fra Justitsmin. og politiet skulle overtage sagerne vedr. udvandringsagenter og -kontrakter, ansættelse af skibslæger på udvandrerskibene samt udarbejde udvandrerstatistik. Udvandringskommissariatet skulle endvidere overtage og udbygge Udenrigsmin.s Oplysningsbureau. Udvalget forestillede sig, at kommissariatet fik direktoratsmæssig status. Et lovforslag med dette indhold fremsattes i 1928, men kom derefter til at hvile til 1932, da socialminister K.K. Steincke nedsatte et nyt udvandringsudvalg. Udenrigsministeriets Oplysningsbureau for Erhvervene var i mellemtiden blevet nedlagt (1928) og dets funktioner overtaget af Udenrigsministeriets Erhvervskontor, se s. 100.

Baggrunden for den fornyede interesse for udvandringssagen var arbejdsløshedsproblemet i forbindelse med den økonomiske verdenskrise, men den umiddelbare anledning var et forslag om kolonivis udvandring til landbrugsprojekter i Sydamerika fremsat

af den danske konsul i Buenos Aires. Det nye udvalg, der fik Socialmin.s dept.chef som formand, afgav betænkning i 1933. Betænkningen beskæftigede sig næsten udelukkende med den kolonivise udvandring, der stærkt anbefaledes, og som følge heraf indstilledes til ministeren, at det tidligere forslag om en central udvandringsinstitution nu søgtes gennemført. Det skete med lov 134 af 2.5.1933 vedr. udvandring (kap. VII), som trådte i kraft 1.7.1934. Loven adskilte sig kun meget lidt fra det i 1928 fremsatte lovforslag.

Statens Udvandringskontor blev en selvstændig institution under Socialmin., fra november 1942 under det nyoprettede Arbejdsmin. Kontorchefen havde direkte referat til ministeren, til hvilken der skulle udarbejdes en årlig beretning. Kontoret havde selvstændig arkivdannelse efter et henlæggelsessystem overtaget fra Udenrigsmin., se s. 95.

Den økonomiske krise i 1930'erne medførte imidlertid, at den oversøiske udvandring og dermed kontorets virksomhed indskrænkedes til et minimum. Efter den 9.4.1940 forventede den tyske besættelsesmagt, at ledig dansk arbejdskraft søgte beskæftigelse i Tyskland, og i juni 1940 besluttedes det at henlægge administrationen heraf til Statens Udvandringskontor. Undtaget herfra var principielle sager, der behandledes i Udenrigsmin. Selve hvervningen foregik gennem *Deutsche Arbeitsvermittlungsstelle* i København og dettes provinsfilialer, men Udvandringskontoret bistod og kontrollerede udvandringen i samarbejde med de tyske myndigheder. Fra sommeren 1941 deltes kontoret i 5 afdelinger, regnskabs- og personaleafd., juridisk afd., pakkeafd., der tog sig af forsendelsen af standardlevnedsmiddelpakker til tysklandsarbejderne, arkivet og kartoteket. Hertil kom i 1942 en afd. for behandling af sager vedr. udførselstilladelse for beklædningsgenstande og en afd. for kontrol med pengeoverførsler. Kontoropdelingen fik ingen arkivmæssige konsekvenser.

Da lov 105 af 25.3.1959 om udvandring ophævede en række utidssvarende tilsyns- og kontrolbestemmelser, nedlagdes Statens Udvandringskontor som selvstændig institution, og de tilbageværende opgaver af oplysningsformidlende karakter overførtes til *Arbejdsdirektoratets 5. Kt.*, der i forvejen administrerede udvekslingen af arbejdskraft mellem de nordiske lande. Indtil 31.8.1979 videreførtes udvandringssagerne som særskilt arkiv i fortsættelse af Statens Udvandringskontors arkiv med

rækker af protokoller ("journaler") over ind- og udgående korrespondance, kartoteker, hovedsager, dvs. alm. journalsager, journalsager på enkelte lande, stagiairesager (se ndf.), enkelte udvandrere, personalesager og diverse sager. I forb.m. kontoromlægning og udskiftning af journalfører indgik sagerne herefter i direktoratets alm. journal.

Indtil Besættelsen 1940 var Udvandringskontoret hovedsagelig beskæftiget med udvandringen til Venezuela, og i årene 1940-45 med administrationen af den danske arbejdskraft til Tyskland og de tysk-besatte lande. Den første sag var meget lille, mens administrationen af omkr. 80.000 enkeltpersonsager vedr. tysklandsarbejdere medførte en eksplosionsagtig personaleudvikling og kaotiske arkivforhold. Efter 1945 dominerede de såkaldte stagiairesager, dvs. sager om arbejdsforhold i udlandet for unge, der ville udbygge faglige og sproglige kundskaber, samt udvandringen til især Canada og Australien.

Arkivet er ikke tilfredsstillende ordnet og vanskeligt at benytte.

Henvisninger: Bet. fra det af Indenrigsmin. nedsatte udvalg vedr. Udvandringsvæsenet, 1927 (Sv. 102). Bet. afg. af Udvandringsudvalget af 7.11.1932, 1933 (Sv. 105). Poul Erik Olsen og Helle Otte: En statsansat udvandrertante? Oprettelsen af Statens Udvandringskontor, i: *Spor - arkiver og historie. Afhandlinger tilegnet Niels Petersen,* 1987.

Hjælpemidler: Journalnøgle 1946-79 i pk. 22.

Indhold: Protokoller ("journaler") for ind- og udgåede skrivelser 1934-41. Journaler for danske arbejdere i Tyskland 1941-45. Journaler for danske arbejdere i Norge, Estland, Finland, Jugoslavien, Rumænien og Slovakiet 1941-45. Protokoller ("journaler") for ind- og udgåede skrivelser 1946-79. Journalsager for tysklandsarbejdere 1941-45. Journalsager for danske arbejdere i Norge, Estland, Finland, Jugoslavien, Rumænien og Slovakiet 1941-45.

Alm. journalsager (hovedsager) 1940-79. Journalsager vedr. enkelte lande 1923, 1940-79. Stagiairesager 1948-79. Sager vedr. enkelte udvandrere 1945-72. Personalesager 1934-59.

Kartoteker: Udvandringen til Venezuela 1938, tysklandsarbejdere 1940-45, generelle sager 1945-59, særlige sager 1962-70,

henvendelser til Arbejdsdirektoratets 5. Kt. 1963-79, stagiairesager 1948-79 (ufuldstændigt).

Danske censorer og tolke i Tyskland 1945-54. Den kanadiske låneordning 1956-59. Regnskabsbøger 1939-59. Årsberetninger 1940-61. Diverse 1920-79, herunder materiale vedr. udvandringslovgivningen, udvandrerstatistik, tysklandsarbejdere, redegørelse for kontorets virke 1940-45 mv. Visdomsbog 1949-66.

(HS-M)

Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringen 1985- 2167

Ved lov 235 af 6.6.1985 om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring mv. udskiltes *Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringen* fra Arbejdsdirektoratet (s. 1509). Den egentlige deling af Arbejdsdirektoratet var imidlertid foregrebet allerede ved udnævnelsen af Troels Nørgaard til direktør for Arbejdsløshedsforsikringen pr. 1.5.1984. Han overtog Arbejdsdirektoratets hidtidige Forsikringsafdeling samt de bemyndigelser, der havde været tillagt arbejdsdirektøren i lovbek. 358 af 25. 7.1983 om arbejdsløshedsforsikring afsnit III.

1985-87 benyttede de to direktorater fælles database for deres edb-journaler, idet Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikring overtog det afsnit (afsnit 3) i Arbejdsdirektoratets journalplan, som før delingen havde været benyttet af Forsikringsafdelingen samt de hidtil tomme afsnit 6, 7 og 8. Delingen af sagerne i afsnit 3 foretoges i en overgangsperiode fra 1.1.1985 til medio 1987. Delingen af de øvrige sager foretoges ved omjournalisering pr. 1.1. 1985. Fra medio 1987 havde Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikring selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(TK/MH)*

Lovgivningen om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring blev revideret i 1921. Det førte bl.a. til oprettelsen af Arbejdsløshedsfonden, som skulle træde til ved ekstraordinær arbejdsløshed. Den formåede dog ikke meget mod den store arbejdsløshed sidst i 1920'erne og i 1930'erne. Her ses en arbejdsløshedsdemonstration foran Folketinget i 1926 (Det Kgl. Bibliotek).

Arbejdsløshedsnævnet 1907-21 1463
Arbejdsnævnet 1921-70
Landsarbejdsnævnet 1970-

Iht. lov 88 af 9.4.1907 om statsanerkendte arbejdsløshedskasser §§16-18 oprettedes et ankenævn, *Arbejdsløshedsnævnet*, der tog stilling i sager vedr. kassernes afgørelser mht. medlemskab, fastsatte regler for overflytning mellem kasserne og sørgede for ensartethed i reglerne for understøttelse. Nævnet kunne indstille til Indenrigsmin., hvorvidt en kasses anerkendelse burde bortfalde.

Nævnet bestod af arbejdsløshedsinspektøren (formand, se Arbejdsløshedsinspektoratet s. 1507) og repræsentanter for arbejdsløshedskassernes tillidsmænd. Ved lov 80 af 8.4.1914 §19 udvidedes nævnet med repræsentanter for Rigsdagens to ting.

Ved lov 529 af 12.12.1921 om arbejdsanvisning og arbejds-

løshedsforsikring §35 afløstes Arbejdsløshedsnævnet af *Arbejdsnævnet*. Dette bestod af 3 afdelinger: A for arbejdsanvisning, B for arbejdsløshedsforsikring og C for ekstraordinær arbejdsløshed. Medlemmerne repræsenterede arbejdsmarkedets organisationer, Rigsdagen og arbejdsløshedskasserne. Nævnet førte tilsyn med kasserne og var ankenævn i sager om nægtelse af understøttelse. C-nævnet bortfaldt ved lov 151 af 1.7.1927. A-nævnet ophørte fra 1961 med at holde møder. Ved bek. 127 af 24.4.1924 overførtes nævnet fra Indenrigsmin. til Socialmin., og ved bek. 490 af 23.11.1947 overførtes det herfra til Arbejdsmin.

Ved lov 114 af 24.3.1970 ophævedes nævnet. Dets opgaver overgik til Landsarbejdsnævnet og Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen, se ndf. *Landsarbejdsnævnet* var sammensat af arbejdsdirektøren (formand, se Arbejdsdirektoratet s. 1508) og 17, fra 1976 14 repræsentanter for arbejdsmarkedets parter og et antal ministerier. Det medvirkede ved planlægning, koordination og ledelse af arbejdsformidlingen og var rådgivende for arbejdsdirektøren i alle spørgsmål om arbejdsløshedsforsikring, jf. lovbek. 389 af 28.6.1973, lovbek. 417 af 4.8.1976, lovbek. 423 af 7.8.1981 og lovbek. 510 af 19.7.1989.

Arbejdsløshedsnævnets arkiv overtoges og videreførtes af Arbejdsnævnet. Landsarbejdsnævnet havde sekretariat i og arkivfælleskab med Arbejdsdirektoratet, fra 1990 med Arbejdsmarkedsstyrelsen (s. 1507 og 1529).

Henvisninger: Beretning fra Arbejdsministeriets kontaktgruppe mellem centrale og lokale instanser i arbejdsformidlingen, Folketingstid. 1969/70 A sp. 2463-80. *Redegørelse for Arbejdsformidlingen*, Rapport fra Finansministeriets turnusgennemgang, Administrationsdepartementet 1982.

Indenrigsmin. KK, j.nr. 1906/2371, 1913/75-4. Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1921/1^{301}.

Indhold: *A-nævn:* Mødereferater 1908-61. Resolutioner 1908-17. Udvalg under A-nævnet 1923-24. *B-nævn:* Mødereferater 1922-70. Udvalg under B-nævnet 1922-39. *A- og B-nævn:* Fællesmøder 1922-43. *C-nævn:* Mødereferater 1922-27. *(NP/MH)*

Arbejdsløshedsfonden 1921-58 1468

Arbejdsløshedsfonden blev oprettet ved lov 529 af 22.12.1921 om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring med den opgave at yde støtte til arbejdsløshedskasserne under ekstraordinær arbejdsløshed samt finansiere nødhjælpsarbejder og kursus for arbejdsløse. Midlerne tilvejebragtes ved bidrag fra arbejdsgivere, arbejdsløshedskasserne og staten.

Fonden bestyredes 1922-27 af Arbejdsnævnet (se ovf.), men fik ved lov 151 af 1.7.1927 sin egen bestyrelse med arbejdsdirektøren som formand.

Arbejdsløshedsfonden ophævedes ved lov 46 af 27.2.1958 om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring.

Henvisninger: Socialmin. 1.Kt., j.nr. 1921/1[301].

Indhold: Mødereferater 1927-58. Brevkopisamling 1941. Revisonsprotokoller 1921-59. Indbetaling til Arbejdsløshedsfonden 1933-44. *(NP)*

Arbejdsministeriets Rådgivende Udvalg vedr. Ungdomsarbejdsløshed mv. 1978- 2138

I beskæftigelsesplanen, der blev vedtaget under Folketingets ekstraordinære samling i august/september 1977, var det forudsat, at der i tilknytning til det i Arbejdsmin. oprettede Beskæftigelsessekretariat (fra 1985 Arbejdsmin.s 6. Kt., s. 307) skulle nedsættes et udvalg til at rådgive arbejdsministeren i arbejdsløshedsspørgsmål, herunder især ungdomsarbejdsløsheden og foranstaltninger for kvinder og langtidsledige.

Udvalget, der nedsattes 3.2.1978, fik til opgave at følge beskæftigelsesplanens gennemførelse samt at vurdere effekten af den samlede indsats, der gjordes for at imødegå ledigheden. Det skulle medvirke til koordination af de beskæftigelsesfremmende foranstaltninger, der iværksattes dels i kommuner og amtskommuner, dels gennem de forskellige ministerier og evt. fremsætte forslag til ændring af igangværende og optagelse af nye aktiviteter.

Udvalget fik 16 medlemmer med arbejdsdirektøren som formand. 3 medlemmer udpegedes af arbejdsministeren personlig. Endvidere udpegede Arbejdsmin. 2 medlemmer og LO, DA, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, København og Frederiksberg kommuner (i fælleskab), Ligestillingsrådet, Finansmin., Indenrigsmin., Undervisningsmin. og Socialmin. hver 1 medlem.

Udvalget synes ikke at have været i funktion siden 1981. Dets arkivdannelse indgik i Arbejdsmin.s Departements arkiv. *(NP)*

Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen 1970- 1464

Afgørelser truffet af arbejdsdirektøren (se Arbejdsdirektoratet, s. 1509) iht. lov 114 af 24.3.1970 om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring §16 stk. 3 og §98 kunne iht. §100 indbringes for et ankenævn, hvis afgørelser ikke kunne indbringes for anden administrativ myndighed. Det sammensattes af en kgl. udnævnt formand, to medlemmer udnævnt af arbejdsministeren efter forhandling med hhv. justitsministeren og socialministeren og to medlemmer udpeget hhv. af Landsorganisationen i Danmark og Dansk Arbejdsgiverforening. Rigsarkivet har i 1985 givet bemyndigelse til kassation af edb-register for intern kontrol og i 1989 til kassation af journalsager.

Henvisninger: Beretning for Ankenævnet for Arbejdsløshedsforsikringen (årlig).

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Arbejdsanvisning. Arbejdsmarkedsuddannelse

Tilsynsrådet for Centralarbejdsanvisningskontoret 1913-21 1336

Iht. lov 110 af 8.5.1913 om arbejdsanvisning fungerede det offentligt anerkendte, kommunale arbejdsanvisningskontor i København som Centralarbejdsanvisningskontor for hele landet. Det lededes af arbejdsanvisningsdirektøren, som i øvrigt førte statsligt tilsyn med samtlige arbejdsanvisningskontorer, se Direktoratet for Arbejdsanvisningen s.1507. Som bistand for arbejdsanvisningsdirektøren ved ledelsen af Centralarbejdsanvisningskontorets virksomhed oprettedes et tilsynsråd med arbejdsanvisningsdirektøren som formand og et lige stort antal arbejdere og arbejdsgivere valgt af indenrigsministeren efter arbejdsmarkedsorganisationernes indstilling samt et antal medlemmer valgt af Københavns Borgerrepræsentation.

Tilsynsrådet ophævedes med udgangen af 1921, og dets opgaver videreførtes af det ved lov 529 af 22.12.1921 oprettede Arbejdsnævn (s. 1518).

Der er ikke bevaret noget arkiv fra tilsynsrådet.

Henvisninger: Aage Vater: *Den offentlige Arbejdsanvisning i Danmark gennem Aarene 1913-1938*, 1938.

Arbejdsdirektoratet (Direktoratet for Arbejdsanvisningen), Journal for arbejdsanvisningen 1913-19, j.nr. 7 (reglement) og j.nr. 40 (meddelelser om møde). *(WR)*

Arbejdsdirektoratets Psykotekniske Afd. i Randers 1934-83 1448

Ligesom Arbejdsdirektoratets Psykologiske Afd. (s. 1509) var Den Psykotekniske Afdeling i Randers oprindeligt oprettet (1934) som selvejende institution på forsøgsbasis. Den fungerede

som en slags privat arbejdsanvisning, idet unge mennesker gennem teoretisk og praktisk prøvning kunne blive rådgivet mht. erhvervsvalg. En overgang var det en temmelig benyttet service, men i 1960erne blev den fortrinsvis benyttet ved henvisning af revalidender, og antallet af klienter var dalende. Institutionen overtoges 1976 af staten (Arbejdsdirektoratet) og afvikledes 1983.

Arkivet består fortrinsvis af klient-journaler, som er iagttagelsesprotokoller ført under klienternes teoretiske og praktiske prøver.

Indhold: Klient-journaler 1945-83. Kartoteker 1934-83. Regnskaber 1937-83. Lektor Graversens notater, scrapbøger mv.

(MH)

Kursusnævnet 1962- 1465

Kursusnævnet blev oprettet iht. §32 i lov 238 af 27.6.1962 om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring. Det blev sammensat af arbejdsdirektøren (formand, se Arbejdsdirektoratet s. 1509) og repræsentanter for arbejdsgivere og arbejdsløshedskasser samt af særligt sagkyndige. Nævnet behandlede spørgsmål vedr. understøttelse til kurser for arbejdsløse og til arbejdsløses deltagelse i andre kurser. Iht. lov 271 af 2.7.1971 om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling blev nævnet ankeinstans i sager om ydelse af godtgørelse til kursusdeltagere.

Arbejdsdirektoratet, fra 1989 Arbejdsmarkedsstyrelsen (s. 1529) var sekretariat for Kursusnævnet, hvis sager er indgået i direktoratets journal (A 5-K, A 5-KS, A 5l-K og A 9 samt i perioden 1987ff. j.nr. 0033 og 0034). *(MH)*

Arbejdsmarkedsuddannelsesfonden 1983- 2137

Arbejdsmarkedsuddannelsesfonden oprettedes ved lov 67 af 15.12.1983, jf. lovbek. 316 af 25.6.1985 og lovbek. 80 af 16.2.

1988 om en Arbejdsmarkedsuddannelsesfond samt lov 840 af 21. 12.1988 om ændring af lovene om arbejdstilbud m.m., arbejdsformidling m.m. og om en arbejdsmarkedsuddannelsesfond. Bidrag til fonden opkrævedes gennem Arbejdsmarkedets Tillægspension (s. 1545). Fonden havde ikke selvstændig arkivdannelse; korrespondancen indgår i Arbejdsdirektoratets (s. 1507), efter 1989 Arbejdsmarkedsstyrelsens (s. 1529) journal. *(MH)*

Uddannelsesudvalget om Langtidsledliges Uddannelse (ULU) 1988- 2452

Som led i en forstærket indsats mod langvarig ledighed, jf. lov 840 af 21.12.1988 om ændring af lov om arbejdstilbud m.fl. love, nedsattes et tværministerielt uddannelsesudvalg, ULU, med sekretariatsbistand fra Kulturmin., Undervisningsmin. og Arbejdsmin. Udvalget, hvis arbejde koordineredes i Arbejdsmin., havde selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Erhvervsvejledningsrådet 1953-81 1460

Rådet for Uddannelse og Erhvervsvejledning 1981-

"Det af Arbejds- og Socialministeriet nedsatte raadgivende Udvalg vedr. den offentlige Erhvervsvejledning", også kaldet Det Rådgivende Udvalg i Principielle Spørgsmål vedr. den Offentlige Arbejdsanvisning, nedsat 11.1.1943, fik til opgave at undersøge spørgsmålet om etablering af en offentlig erhvervsvejledning i Danmark og om anvendelse af psykotekniske prøver. Udvalgets indstilling fra dec. 1945 indgik dels i Ungdomskommissionens overvejelser og kom dels til at ligge til grund for lov 86 af 31.3. 1953 om erhvervsvejledning.

Det Rådgivende Udvalg må betragtes som forløber for *Erhvervsvejledningsrådet*, nedsat i medfør af ovennævnte lov §8. Erhvervsvejledningsrådet fulgte tilrettelæggelsen af erhvervsvejledningen og rådgav arbejds- og socialministeren på området. Det var sammensat af repræsentanter for Arbejds- og Socialmin., Arbejdsdirektoratet, de offentlige arbejdsanvisningskontorer, arbejdsmarkedets organisationer og for lærer- og ungdomsorganisationer. Sammensætning og opgavefelt udvidedes ved den ændrede lov 117 af 3.5.1961 bl.a. med repræsentanter for kvinde-, landbrugs- og tjenestemandsorganisationer. Rådet skulle fremkomme med forslag til retningslinjer for udvælgelse af personale til erhvervsvejledning og arbejdsanvisning og for personalets undervisning og skulle overvåge og evt. koordinere samarbejdet mellem institutioner, der gav erhvervsvejledning. Erhvervsvejledningsrådet havde selvstændig arkivdannelse til 1970; derefter blev dets sager journaliseret i Arbejdsdirektoratet.

Ved lov 270 af 10.6.1981 om uddannelse og erhvervsvejledning ændredes rådets navn til *Rådet for Uddannelse og Erhvervsvejledning*. Foruden en række arbejdsmarkedsorganisationer, kvinde- og landbrugsorganisationer, var kommunale organisationer, Undervisningsmin. og Arbejdsmin. repræsenterede. Den daglige virksomhed blev forestået af et forretningsudvalg. Rådet publicerede bl.a. tidsskriftet "Uddannelse og Erhverv". Rådet for Uddannelse og Erhvervsvejledning havde selvstændig arkivdannelse.

Henvisninger: Indstilling (1945) til Arbejds- og Socialmin. ang. etablering af en offentlig erhvervsvejledning, 1950 (Sv. 936).

Arbejdsmin. 1. Kt., j.nr. 1943/11-40. Arbejdsmin., Det Rådgivende Udvalg af 11.1.1943 (22/199-6): Referater, korrespondance, beretninger og bilagsmateriale 1943-47, heri materiale vedr. psykotekniske prøver, svensk arbejdsanvisning samt konsulent Henning Friis' materiale 1943-46.

Indhold: Korrespondance, referater, udenlandsk materiale, redegørelser fra arbejdsudvalg 1958-67. Indstilling fra Erhvervsvejledningsrådet 1960. *(HS-M/MH)*

Sekretariatet for Udannelsesrådet for Ikke-Faglærte 1960-73 1443

Sekretariatet for Arbejdsmarkeds-uddannelserne 1973-76

Direktoratet for Arbejdsmarkeds-uddannelserne (AMU) 1976-89

Sekretariatet for Uddannelsesrådet for Ikke-Faglærte (senere: Specialarbejdere, se ndf.), oprettet 1960, blev fra 1.4.1973 under navn af Sekretariatet for Arbejdsmarkedsuddannelserne tillige sekretariat for Udvalget vedr. Efteruddannelse af Faglærte (s. 1528), oprettet 1965 og for Omskolingsudvalget (s. 1528), oprettet 1969. Fra 1.4.1976 fik det betegnelsen Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU).

Ifl. lov 237 af 6.6.1985 var følgende udvalg henlagt til AMU: Uddannelsesrådet for Arbejdsmarkedsuddannelser, Uddannelsesrådet for Specialarbejdere, Uddannelsesudvalget for Erhvervsforberedende Uddannelser, Uddannelsesudvalget for Faglærtes Efteruddannelse, Kontaktudvalget for Arbejdsmarkedsuddannelser for Personer med Erhvervskompetancegivende Ungdomsuddannelser.

Det oprindelige journalsystem var journalen for Uddannelsesrådet for Ikke-Faglærte/Specialarbejdere. Fra 1968 havde institutionen fælles, emneinddelt journalsystem, revideret 1987. AMU blev pr. 1.1.1988 omstruktureret med 7 kontorer samt enheder for Uddannelseskoordinationsfunktionen og for Regionskonsulentfunktionen.

Sammen med Arbejdsdirektoratet (s. 1509) blev AMU nedlagt 1.11.1989; sagområdet indgik i den nyoprettede Arbejdsmarkedsstyrelse (s. 1529). Som midlertidig foranstaltning journaliseredes AMU's stabs- og sekretariatssager efter 1.4.1990 i det hidtidige Arbejdsdirektoratets edb-journal, mens uddannelsessagerne fortsat blev journaliseret i AMU's gamle journal.

Indhold: Uddannelsesstatistikregister for Arbejdsmarkedsuddannelser: Årsregistre over kursusstatistik 1970-84, Årsregistre over "særaktiviteter" 1978-84 (edb 1443:2). *(NP/MH)*

Uddannelsesrådet for Ikke-Faglærte Arbejdere/Specialarbejdere 1960- 1440

If. §1 i lov 194 af 18.5.1960 om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere var det lovens formål at tilvejebringe faste rammer og økonomisk grundlag for en sådan erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere, som til enhver tid svarede til den tekniske udvikling og forholdene på arbejdsmarkedet. Til fremme af dette formål oprettedes under Arbejdsmin. et uddannelsesråd bestående af en af kongen udnævnt formand samt medlemmer udpeget af DA og af LO samt tilforordnede repræsentanter for Arbejdsmin., Handelsmin., Undervisningsmin., Forsvarsmin. samt arbejdsdirektøren.

Ved lov 178 af 28.4.1971 ændredes lovens titel til lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling. Rådets navn blev Uddannelsesrådet for Specialarbejdere. Antallet af organisationsvalgte medlemmer blev øget fra 7 til 8 fra hver side. I sin nye skikkelse udstedtes loven som bek. 271 af 2.6. 1971.

Uddannelserådet fik fra sin oprettelse eget sekretariat. I 1973 blev dette tillige sekretariat for Udvalget vedr. Efteruddannelse af Faglærte og for Omskolingsudvalget under navn af Sekretariat for Arbejdsmarkedsuddannelserne, fra 1976 Direktorat for Arbejdsmarkedsuddannelserne, se ovf. Uddannelsesrådets journal er videreført af Sekretariatet/Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne, fra 1968 som et emneinddelt journalsystem, revideret 1987. En række sager vedr. specialarbejderuddannelser (SA- og SAH-sager) udskiltes fra Arbejdsdirektoratets journal og indgik i Uddannelsesrådets arkiv.

Indhold: Journalsager 1960-67. SAH-journalsager 1963-70.
(NP/MH)

Udvalget vedr. Efteruddannelse af Faglærte 1965- 1441

Som ændringsforslag til 3. behandling af finanslovforslaget for 1964/65 (Folketingstid. D, sp. 3067-74) vedtoges på Arbejdsministeriets budget en bevilling til forsøgsvis at iværksætte efteruddannelse af faglærte på lignende vilkår som i lovgivningen om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. Der nedsattes et udvalg til at bistå arbejdsministeren ved tilrettelæggelse og administration af efteruddannelsen. I udvalget repræsenteredes DA, LO, Undervisningsmin. og Arbejdsmin. Retningslinjerne for ydelse af tilskud blev fastsat i cirk. 166 af 18.6.1965, jf. lov 237 af 6.6.1985 om arbejdsmarkedsuddannelser og bek. 460 af 11.7.1986 om efteruddannelse af faglærte. Efteruddannelsen havde form af korte kurser med henblik på at ajourføre uddannelsen i takt med den tekniske udvikling.

Udvalgets sekretariatsforretninger blev indtil 1973 varetaget i Arbejdsministeriet, derefter i Sekretariatet (fra 1976 Direktoratet) for Arbejdsmarkedsuddannelserne (s. 1526). Udvalget var indtil 1973 selvstændigt arkivdannende.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Omskolingsudvalget 1969- 1442

Ved lov 49 af 20.2.1969 om omskoling fik arbejdsministeren bemyndigelse til at iværksætte eller støtte omskoling til konkret arbejdstilbud i egnsudviklingsområder og i tilfælde, hvor det af hensyn til beskæftigelsesforholdene eller bestemte grupper af arbejdssøgende skønnedes nødvendigt at supplere bestående uddannelses- og støttemuligheder. Til bistand i sager om omskoling nedsattes Omskolingsudvalget med repræsentanter for DA og LO og med mulighed for at kunne suppleres med repræsentanter for andre organisationer og styrelser.

Ved lov 178 af 28.4.1971 om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere blev reglerne om omskoling optaget som lovens kapitel II, jf. lovbek. 271 af 2.6.1971 om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m.fl. og omskoling samt lov 237 af 6.6.1985 om arbejdsmarkedsuddannelser, jf. bek. 464 af 11.7.1986 og bek. 506 af 1986 om erhvervsforberedende uddannelser.

Omskolingsudvalget havde selvstændig arkivdannelse, indtil dets sekretariatsforretninger 1.4.1973 blev overtaget af Sekretariatet for Arbejdsmarkedsuddannelse, fra 1976 Direktoratet for Arbejdsmarkedsudannelserne (s. 1526), fra 1989 Arbejdmarkedsstyrelsen.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP/MH)*

Arbejdsmarkedsstyrelsen 1989- 2490

Ved arbejdsministerens resolution 18.10.1989 blev Arbejdsdirektoratet (s. 1507) og Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne (s. 1526) nedlagt pr. 1.11.1989, og der oprettedes et nyt Direktorat for Arbejdsmarkedsstyrelsen. Indtil en nyorganisering blev gennemført 1.4.1990, bestod direktoratet af Arbejdsmarkedsstyrelsessekretariatet og to afdelinger, et for hver af de gamle direktorater.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Arbejderbeskyttelse Arbejdsmiljø

Tilsynet med Fabrikker og Fabriksmæssig Drevne Værksteder 1873-1901 1454

Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet 1901-54

Direktoratet for Arbejdstilsynet 1954-

Sammen med Arbejdsmiljøinstituttet (s. 1537), arbejdstilsynskredsene (for hvert amt, arkivtilsyn ved landsarkiverne) og speci-

I juli 1894 blev dette fotografi af de ansatte på et cigarværksted taget et sted i Danmark. Fabrikken er ukendt, men billedet viser tydeligt cigarproduktionens afhængighed af børnearbejde. Det var en lov om tilsyn med børnearbejdet i industrien fra 1873, der førte til det første kontinuerlige fabrikstilsyn ved to arbejdsinspektører (Det Kgl. Bibliotek).

alinspektioner (se ndf.) varetog Direktoratet for Arbejdstilsynet den offentlige indsats for opretholdelse af et godt og sundt arbejdsmiljø mv. (lov 681 af 23.12.1975 mv.). Institutionens oprindelige grundlag var lovgivningen om børns og unge menneskers arbejde i fabrikker mv. (1873) og lovgivningen om tilsyn med dampkedler og forebyggelse af arbejdsulykker (1875 og 1889). Senere er tilsynet med bagerier (1906) og administrationen af lovbestemmelserne vedr. ferieloven (1938) henlagt hertil. Siden 1954 har tilsynet omfattet enhver form for offentlig eller privat virksomhed (bortset fra søfart, fiskeri, luftfartstjeneste, militæret og private husholdninger). I praksis har det været tilsynskredsene, der afgjorde, hvordan tilsynsopgaverne skulle prioriteres.

Sammenlignet med flere andre lande fik industrialiseringen i Danmark en sen og rolig udvikling. Alligevel var der i 1870erne i den danske offentlighed et voksende ønske om en arbejderbeskyttelseslovgivning. Fremlæggelsen af lægen, dr. Hornemanns,

undersøgelse af arbejdsvilkårerne i 45 fabrikker for Det Første Nordiske Industrimøde 1872 fremkaldte en resolution med forslag om lov om børnearbejde, og samme krav rejste Dansk Arbejdersamfunds 1. Kreds (København) i en henvendelse til regeringen af 17.12.1872.

Ved loven om børns og unge menneskers arbejde i fabrikker og fabriksmæssig drevne værksteder og det offentliges tilsyn med disse (lov 74 af 23.5.1873) oprettedes under Indenrigsmin. et *Tilsyn med (Børns og unge Menneskers Arbejde i) Fabrikker og fabriksmæssig drevne Værksteder*, idet der ansattes to *arbejdsinspektører* (cand. polyt. Bernhard M. Jensen og dr. phil. Haldor Topsøe) med distrikter hhv. øst og vest for Storebælt.

I de virksomheder, der var underkastet 1873-lovens tilsynsbestemmelser, overtog arbejdsinspektørerne ved lov 56 af 12.4.1889 om foranstaltninger til forebyggelse af ulykkestilfælde ved brug af maskiner politiets adgang til uventede, årlige og ordinære, treårlige eftersyn af dampkedler på landjorden (lov 23 af 24.3.1875). Bestemmelserne om, at dampmaskiner inden ibrugtagning skulle besigtiges af sagkyndige udmeldt af øvrigheden (Københavns Magistrat eller den stedlige amtmand), gik tilbage til Danske Kancellis (2. Dept.) frd. af 27.4.1832. Ifølge lov af 12.4.1851 ang. ... tilsynet med dampkedler, dampmaskiner og dampskibe havde synsmændenes afgørelser kunnet indankes gennem politiet til et overopsyn udnævnt af Justitsmin. (1. Dept.). For dampkedeltilsynet opretholdtes en særskilt lovgivning indtil ophævelsen ved lov 226 af 11.6.1954 §76.

Ved 1889-loven ændredes betegnelsen arbejdsinspektør til *fabriksinspektør*. Med hensyn til 1873-loven henhørte fabriksinspektørerne under Indenrigsmin. (Kt. for Off. Arbejder), mens de med hensyn til kedeltilsynet mv. henhørte under Justitsmin. (1. Kt.). Et efterhånden voksende antal assistenter under fabriksinspektørerne varetog de lokale tilsynsopgaver (lov 33 af 19.3.1898). Desuden indførte 1889-loven kommunalt beskikkede tilsynsmænd, efter 1901 "maskinsynsmænd", der indtil 1971 varetog tilsynet med maskiner i landbrug og lignende mindre farlige bedrifter.

Ved lov 71 af 11.4.1901 om arbejde i fabrikker mv. - den sidste lov stadfæstet inden Systemskiftet - oprettedes under Indenrigsmin. et *Direktorat for Arbejds- og Fabriktilsynet*, samt et Arbejdsråd (s. 1539), som afgav indstilling og forslag vedr. arbejder-

beskyttelse mv. De to gamle fabriksinspektørembeder ophævedes, og der foretoges en nyinddeling af inspektionskredsene (22 inspektører i stedet for 15 assistenter). Bestemmelserne udbyggedes ved lov 143 af 29.4.1913 om arbejde i fabrikker og lov 544 af 4.10.1919 om tilsyn med dampkedler. 1913-loven afskaffede arbejde for børn, der ikke var lovligt udskrevne af skolen og gav embedslægerne adgang til at medvirke ved tilsynet. Samtidig overgik overopsynet med tilsynet med dampkedler og maskiner fra Justitsmin. til Indenrigsmin. Lov 145 af 18.4.1925 om børns og unge menneskers arbejde satte 14 år som lavalder for børns beskæftigelse i erhverv (bortset fra landbrug, gartneri, søfart og fiskeri).

Lov 171 af 6.4.1906 om arbejde i bagerier, kagebagerier samt konditorier, revideret ved lov af 8.6.1912 og lov 230 af 9.6.1920 samt lov 145 af 18.4.1925 føjede tilsynet med bagerier til direktoratets opgaver. Bageriloven ophævedes ved lov 226 af 11.6. 1954 §76. Arbejdstilsynets første kvindelige inspektør var bageriinspektør Julie Arenholt, som ansattes i 1910.

Ved lov 109 af 31.3.1933 om ændring af fabriksloven udstraktes det offentlige tilsyn til at omfatte alle slags maskiner og apparatur. Lovene 226, 227 og 228 af 11.6.1954 om almindelig arbejderbeskyttelse fik gyldighed for såvel industri, håndværk, byggeri og transport som for enhver anden form for lønarbejde i offentlig eller privat virksomhed, således også for handel, kontor og landbrug mv. Iht. loven oprettedes et lægeligt-teknisk fællesudvalg (s. 1538) og Statens Institut for Arbejdshygiejne SIFA, det senere Arbejdsmiljøinstitut (s. 1537). Der knyttedes arbejdslæger til direktoratet. Loven ændredes ved lov 71 af 28.3.1956, lov 112 af 30.3.1962, lov 148 af 21.4.1965, lov 151 af 8.5.1968 og blev revideret ved lov 245 af 13.6.1968, jf. bek. 297 af 4.7.1968. I medfør af lov 216 af 19.5.1971 ophævedes det kommunalt beskikkede tilsyn med maskiner og bedrifter.

Lov 681 af 23.12.1975 om arbejdsmiljø indeholdt bl.a. bestemmelser om oprettelse af bedriftssundhedstjenester og branchesikkerhedsråd samt om oprettelse af Arbejdsmiljøfondet (s. 1540) og af Arbejdsmiljørådet (s. 1539), der overtog Arbejdsrådets beføjelser. I 1980'erne var 1975-loven med senere ændringer, jf. bek. 646 af 18.12.1985 og lov 220 af 22.4.1987, samt lov 225 af 19.5.1971 om arbejderbeskyttelse i Grønland, jf. lov 295 af 4.6.1986 om arbejdsmiljø, Grønland, direktoratets lovgrundlag. Endelig afgjorde direktoratet spørgsmål vedr. fortolkning af

lov 171 af 13.4.1938 om ferie med løn, jf. lov 65 af 31.3.1953, lov 273 af 4.6.1970 og senere ændringer, jf. lovbek. 352 af 2.7.1981, lovbek. 560 af 13.11.1984 og bek. 124 af 29.3.1984.

Fra 30.3.1917 hørte fabriktilsynet og fra 19.7.1919 hørte arbejdstilsynet under Indenrigsministeriets Afd. for Sociale Sager, senere Socaldept./ Socialkontor/Socialministeriets 1. Kt. (s. 290 og 293). Fra 30.10.1950 hørte sagområdet under Arbejds- og Socialministeriets 5. Kt. og fra 27.3.1963 under Arbejdsministeriets 3. Kt. (s. 296 og 311).

Organisation

Direktoratet var indtil 1975 organiseret med en direktion og 2 afdelinger: *Teknisk Afd.* med 3 kontorer og *Juridisk-Social Afdeling* med 2 kontorer for hhv. sekretariats- og personaleanliggender og for SIFA. Hertil kom 2 *Specialinspektioner* (for militære anlæg), de lokale tilsynskredse samt Leverandørinspektionen, Inspektionen for Bygge- og Anlægsvirksomhed (begge oprettet 1960, nedlagt 1975) og Inspektionen for Lastning og Losning (oprettet 1957, nedlagt 1975). Direktoratet havde siden 1946 eget *Laboratorium*, der i 1954 blev omdannet til SIFA (s. 1537). Der skete i løbet af 1960'erne en betydelig personalemæssig oprustning af selve direktoratet.

Med de senere udbygninger bestod Direktoratet i 1980'erne af en Direktion med en International Sektion, en Økonomisektion (fra 1982) og en Informationstjeneste (fra 1985: 4. Kt., journal) samt 13 kontorer, nemlig: Planlægningskontoret, Uddannelsessektionen i 1982 afgivet til 2. Kt. (1. Kt.), Personalekontor, Økonomisektionen i 1985 afgivet til 3. Kt. (2. Kt.), Tilsynskontoret, fra 1985: Økonomi og Administrationskontoret (3. Kt.), Dokumentationskontor (4. Kt., fra 1985: 12. Kt.), Juridisk Kt. (5. Kt., i 1985 forenet med 6. Kt.), Kontor for Sikkerhedsorganisation SIO, Bedriftssundhedstjeneste BST og Branchesikkerhedsråd BSR (5. Kt. omdannet 1985), Juridisk Kt. (6. Kt.), Kedel- og Beholderkontor, Naturgassektion, fra 1985: Kt. for Trykbærende Anlæg (7. Kt.), Materialekontoret, Støjsektionen udskilt som selvstændig enhed 1985 (8. Kt.), Almenteknisk Kt. (9. Kt.), Arbejdsmedicinsk Kt., fra 1985: Sundhedskontor (10. Kt.), Kt. for Stoffer og Materialer, fra 1985: Kemikontor (11. Kt.), Statistisk Kt., fra 1985: Statistisk Afd. (12. Kt.) og Ferielovkontor, fra 1982: 13. Kt.

I slutningen af 1980'erne oprettedes sekretariater for Specialin-

spektionen for Grønland, for Særlige Anliggender (1987) og for Genteknologi (1988), samt en Edb- og en Risikosektion (1987). Bibliotek og Dokumentationstjeneste udskiltes som selvstændige enheder.

Arkivforhold

Det løbende tilsyn er dokumenteret dels på *rejsekort*, som inspektørerne fører med sig, og dels i *tilsynsprotokoller*, som opbevares i virksomhederne. Opbygningen af arkiverne i tilsynskredsene svarer i store træk til opbygningen i direktoratet. I direktoratet havde man sagerne fordelt på virksomhedsmapper, leverandørmapper, mapper vedr. kedler og trykbeholdere, samt på gruppeordnede "sociale" og "tekniske" sager. Hertil kom indberetninger om ulykkestilfælde, månedsindberetninger, læge- og SIFA-indberetninger samt kredsenes årsberetninger, sager vedr. ferielov og sager vedr. direktoratets eget personale, uddannelsen mv. I virksomhedsmapperne, leverandørmapperne og kedelmapperne er der tale om dossiersager, som er aktive, så længe virksomheden etc. eksisterer. Først ved nedlæggelse af virksomhed, salg til udlandet af kedelinstallation eller lignende "dør" sagen; i kassationer og afleveringer til arkivvæsenet er kun indgået "døde" virksomhedssager.

Tilsynskredsenes arkiver er opdelt i sektioner kaldet: Virksomhedsarkiv, Kedel-og beholderarkiv, Elevatorarkiv, Bedriftssundhedstjeneste, Emnearkiv (sager der ikke kan henføres til bestemt virksomhed), Rundskrivelser fra direktoratet og Lægeligt materiale. Dertil kommer postbøger, korrespondance, journaler mv., virksomhedsorienteret materiale i øvrigt, personalesager og kredsspecifikt materiale i øvrigt.

Indtil omkring 1976 dannede tilsynskredsene dossiersager for hver virksomhed nummereret med virksomhedsregistreringsnummer. Derefter er virksomhedsarkivet ordnet i overensstemmelse med bestemmelserne i "Kontorordning for Tilsynskredsene", hvorefter sagerne dannes og afsluttes som enkeltsager nummereret med virksomhedsregistreringsnummer og journalnummer.

Oprindeligt førte direktoratet journalerne A (fabriksloven), B (bageriloven) og C og D (dampkedelloven). Journalsystemet omlagdes 1954 til et emne- (UDK-) ordnet decimalklassifikationssystem, revideret 1971. Fra 1982 har direktoratet anvendt et

edb-standardjournalsystem. Før 1982 var kontorerne (samt tilsynskredsene) arkivdannende.

Arkiverne fra det i 1971 nedlagte kommunale maskinsyn indsendtes til direktoratet, afleveredes derfra til Rigsarkivet, hvorfra de er videregivet til landsarkiverne.

Der er foretaget omfattende kassationer i direktoratets arkiv, jf. *Meddelelser om Rigsarkivet og Landsarkiverne* 1966-75 s. 429. Arkivalier vedr. nedlagte virksomheder mv. er som regel kasseret efter en vis tidsfrist. Kassationsbemyndigelse fælles for direktoratet og tilsynskredsene af 6.3.1985.

Henvisninger: Arbejdstilsynet udgav *Årsberetning*. Om direktoratets organisation: *Arbejdstilsynets årsberetning 1963* s. 119ff. *Arbejds- og Fabriktilsynet gennem 75 år*, 1948. Erik Dreyer: *Almindelig Arbejderbeskyttelse*, 1957. Administrationsudvalget af 1960, 2. Bet., 1962 (320/Sv.732). Harald Jørgensen: *Den civile Centraladministration 1914-35*, 1936 s. 89.

Bernhard Jensen: *Redegørelse om Arbejderbeskyttelse,* 1877. Bet. afgivet af den ved kgl. Resol. nedsatte Kommission til at tage under Overvejelse, hvilke Foranstaltninger, der bør træffes for at forebygge Ulykkestilfælde ved Brugen af Maskiner, 1884 (Sv. 167). Bet. afgivet af Udvalget ang. Børns Arbejde, 1924 (Sv. 183). Bet. afgivet af Udvalget ang. Arbejderbeskyttelse, 1938 (Sv. 190). Bet. afgivet af Arbejdsraadet over det af Udvalget ang. Arbejderbeskyttelse udarbejdede Udkast til Lov om Arbejderbeskyttelse, 1939 (Sv. 191). Arbejdsmiljøforskning i Danmark, Redegørelse 5 fra Arbejdsgruppen af 1972, 1976 (Sv. 3412). Bet. om støjbekæmpelse ... Direktoratet for Arbejdstilsynet, Støjudvalget 1979 (Sv. 4744). Redegørelse ... vedr. ændring af arbejdsmiljølov og lov om kemiske stoffer og produkter, 1979 (Sv. 4745). Bet. fra Ferielovkommissionen, 1948 (Sv. 199).

Danske Kancelli, 2. Dept., reg. nr. 1832/297. Justitsmin. 1. Dept., j.nr. 1850/C3284, 1875/B1021, 1888/P5050, 1889/Q4129. Indenrigsmin. Kontor f. Off. Arb., Alm. journal nr. 1872/101, 1887/1-60. Indenrigsmin. KK, j.nr. 1900/1807, 1912/2393. Indenrigsmin. Socialkt., j.nr. 1919/5-8. Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1924/262, 1924/488, 1930/20-4. Socialmin. 5. Kt., j.nr. 1950/60-44. Arbejdsmin. 3. Kt., j.nr. 1960/13-43, 1970/15-22, 1973/15-0.

Departementschef Erik Dreyer, Privatarkiv nr. 8008.

Indhold: Kopibøger 1899-1934. Brevkopier 1935. Journalregistre 1886-1920, 1926-54. Journaler 1873-1920 div. år. Journal A (fabriksloven) 1930-54. Journal C (dampkedelloven) -1955. Inspektionsprotokoller vedr. faststående dampkedler 1874. Inspektionsprotokoller 1874-82. Alm. bestemmelser, resolutioner, dispensationer 1880-1902. Gebyrprotokoller 1910-31. Fabrikprotokoller 16. og 6. Kreds 1919-25. Bedrifter under maskintilsyn, 16. og 6. Kreds 1919-25.

Dagsordener 1917-27.

Journalsager A (fabriksloven) 1918-34, 1944, 1954. Journalsager B (bageriloven) 1905-34, 1944, 1954. Journalsager C (dampkedelloven med undt. af 3. afsn.) 1918-34, 1944. 1954. Journalsager D (dampkedelloven afsn. 3) 1920-34, 1944, 1954. VB- (visdomsbog-) sager 1916-54. Mikrofilm 1915-45. Tegninger vedr. Dampkedler. Fluorsagen (dr. Roholm) 1935. Diverse (se aflev. fortegnelse, bl.a. historie: personlige notater ved sekr. Jac. Lindberg).

Regulativændringer 1915. Retssager og klager 1928-30. Kedelpasser-certifikatbegæringer 1902-13. Economisere 1931. Udgåede faste kedler, bevægelige kedler, kogekedler og economisere 1925.

Teknisk Afd., Dampkedelkt.: Rapporter og tegninger, dampkedler, faststående og bevægelige, kasserede og eksport 1944, 1954, 1964. Kogekedler, kasserede og eksport 1944, 1954, 1964.

1. Inspektorat: Kopibøger 1889-90. Journaler 1873-1901. Korrespondancesager 1874-1901.

2. Inspektorat: Kopibøger 1889-1902. Journaler 1889-1901. Korrespondancesager 1890-1901. Tegninger af dampkedler.

Socialrådet: Fabriksloven 1913.

Statistikkontoret, 12. Kt.: Indberetninger om ulykker fra Arbejdstilsynets kredse 1926-77.

Ferielovkontoret, 13. Kt.: Journalsager (G) 1938-54.

Arbejdstilsynets Ulykkesanmeldelsessystem: Arbejdsgiveranmeldelsesregister 1973-80 (edb 1454:2). *Standardjournalsystem SJS:* Sag-, journal-, brev-, navne-, fast undernummer-, ekstra sagsoplysningsregistre og div. indeksregistre 1982-86 (edb 1454:4). *(MH)*

Specialinspektionen vedr. Militære Anlæg 1955- 1454/3

Pr. 1.1.1977 blev to af de da 3 specialinspektorater forenet til Specialinspektionen vedr. Militære Anlæg. Arkivdannelsen skete i overensstemmelse med de almindelige regler for arbejdstilsynskredsene. Der er foretaget uhjemlede kassationer.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Specialinspektionen for Grønland 1972-88 2088

Specialinspektionen for Grønland oprettedes 1972, udrustedes 1987 med sekretariat og nedlagdes 1988. Arkivdannelsen var integreret i Direktoratets fælles journalsystem; Specialinspektionen har ikke haft selvstændigt arkiv. *(MH)*

Arbejds- og Fabriktilsynets Laboratorium for Arbejdshygiejne 1946-54
Statens Institut for Arbejdshygiejne (SIFA) 1954-78
Arbejdsmiljøinstituttet (AMI) 1978- 1455

Under Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet (s. 1529) oprettedes 15.3.1946 et *Laboratorium for Arbejdshygiejne*, som foreløbig placeredes i et lokale hos Kbh.s Universitets Hygiejniske Institut. Iht. lov 226 af 11.6.1954 om almen arbejderbeskyttelse §52 ændredes navnet til *Statens Institut for Arbejdshygiejne*, som i april 1978 fik navnet *Arbejdsmiljøinstituttet* (jf. arbejdsmiljølov 681 af 23.12.1975 §70).

Instituttet foretog arbejdspladsmålinger (støv og støj mv.) og gennemførte analyser af målemateriale, herunder også biologisk målemateriale. Dets arbejde blev oprindelig tilrettelagt af et laboratorieudvalg med repræsentanter for direktoratet, Arbejdstilsynets læger, Rigshospitalets Arbejdshygiejniske Klinik og Arbejdstilsynets kredse, senere også Miljørådet (s. 1539). Efter

1977 tog virksomhedernes sikkerhedsorganisation i stigende omfang selv initiativ til arbejdspladsundersøgelser og projekter mv.

SIFA bestod af 3 afdelinger: Kemisk Afd., Fysisk Afd. og Serviceafd. og rådede over et antal laboratorier (Biologisk L., Gaschomatisk L., L. for Infrarød Spektrofotometri, L. for Atomabsorbsionsspektrofotometri og Polarografi, Alm. Kemisk L., Støvlaboratorium, Røntgenanalytisk L. og Akustisk Laboratorium).

Ved en omorganisering 1977 blev AMI sidestillet med de 14 tilsynskredse under Arbejdstilsynet. I marts 1989 struktureredes instituttet med en chef, ledelsessekretariat, alm. sekretariat og 6 afdelinger: Produktregister (kemisk-toksikologisk database og bioteknologisk database, jf. bek. 466 af 14.9.1981 om Registret for Stoffer og Materialer), Arbejdshygiejnisk-Teknisk Afd. (arbejdspladsundersøgelser og teknisk forebyggelse, støj, stråling og elektronik, partikel- og billedanalyse), Kemisk-Biokemisk Afd., Toksikologisk-Biologisk Afd., Arbejdsfysiologisk Afd. og Arbejdsmedicinsk Afd.

Henvisninger: "Pas på!" marts 1971. Bemærkninger til bek. om Registret om Stoffer og Materialer, Arbejdstilsynet 1981.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Det Lægeligt-Tekniske Udvalg efter Arbejderbeskyttelseslovgivningen 1954-86 1457

Det Lægeligt-Tekniske Udvalg blev oprettet iht. lov 226 af 11.6. 1954 om almindelig arbejderbeskyttelse §41 stk. 3 for at træffe afgørelse i sager vedr. tilladeligheden af at anvende unge mennesker til arbejde i de under loven hørende virksomheder under hensyn til deres helbredstilstand samt at give vejledning om dette forhold ved offentliggørelse af afgørelserne og på anden måde. Direktøren for Arbejdstilsynet var formand for udvalget, der desuden bestod af repræsentanter for Sundhedsstyrelsen og Invalideforsikringsretten, af overlægen ved Arbejdstilsynet samt 2 fabriksinspektører. Ordningen trådte i kraft 1.8.1955 efter bek. 231 af 14.7.1955 om lægeundersøgelse af personer under 18 år.

Arbejdsrådet oprettedes i 1901. Det tog initiativer i arbejderbeskyttelsesspørgsmål. Her er det samlet en sommerdag i 1914. Yderst til venstre ses formanden, overlæge H. Rørdam og ved hans side bagermester D.J. Pitzner. For bordenden ses direktør H. Vestesen. Den cigarrygende herre yderst til højre er rådets sekretær, fuldmægtig i Indenrigsministeriet, V.R. Haarløv (Arbejdsministeriet).

Udvalget blev ophævet 1.1.1986, jf. bek. 611 af 18.12.1985 §6 stk. 4 nr. 6 om regler efter den tidligere arbejderbeskyttelseslovgivning, der med mindre ændringer forblev i kraft efter arbejdsmiljølovens ikrafttræden. Baggrunden var den længere undervisningstid og indførelsen af EFG-systemet.

Udvalgets egentlige sager indgik i det almindelige journalsystem i Direktoratet for Arbejdstilsynet (s. 1529).

Indhold: Mødereferater med sagsresumé 1955-72. *(NP)*

Arbejdsrådet 1901-77 Arbejdsmiljørådet 1977- 1456

Arbejdsrådet oprettedes iht. lov 71 af 11.4.1901 om arbejde i fabrikker mv. §23 og 24. Det sammensattes af repræsentanter for arbejdere og arbejdsgivere. Rådet tog initiativer og afgav ind-

stillinger i spørgsmål vedr. arbejderbeskyttelse, såvel over for ministeren som og især over for Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet (s. 1529). Sagområdet overførtes ved bek. 137 af 23.4.1924 fra Indenrigsmin. til Socialmin. (5. Kt.) og ved bek. 118 af 28.3.1963 fra Socialmin. til Arbejdsmin. (3. Kt.). Med arbejdsmiljølov 681 af 23.12.1975 §66 og 67, som trådte i kraft 1.7. 1977, ændredes navnet til *Arbejdsmiljørådet* (undertiden blot: Miljørådet). Rådet fik til opgave at medinddrage arbejdsmarkedets parter i opretholdelsen af et godt arbejdsmiljø; det førte tilsyn med branchesikkerhedsrådene. Under rådet nedsattes en række udvalg.

Indtil 1956 havde rådet sekretariat hos Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet/Arbejdstilsynet; siden har det haft sekretariat i Socialmin./Arbejdsmin. Arkivet består af forhandlingsprotokoller, i 1972 afløst af mødereferater, samt af journaler og journalsager. I 1977 indførtes et emneopdelt, hierarkisk journalsystem. Store dele af det ældre arkiv er gået tabt.

Henvisninger: "Pas på!" 1973 nr. 5.

Indhold: Forhandlingsprotokol 1901-20. Journal 1915-16, 1944 -54. Kassejournal 1935-36, 1941-42, 1947-48. Diverse 1915-16, 1938, 1948-51. Rud. Lassens papirer 1934-54. *(MH)*

Arbejderbeskyttelsesfondet 1955-77 1458
Arbejdsmiljøfondet 1977-

Arbejderbeskyttelsesfondet oprettedes ved lov 226 af 11.6.1954 §60. Fondets opgave var gennem passende foranstaltninger at oplyse befolkningen om ulykkes- og sygdomsfarer under arbejde samt medvirke til, at nye beskyttelsesmetoder blev gennemprøvet og kendt. Fondet administreredes af et udvalg bestående af direktøren for Arbejdstilsynet (s. 1529) og to af Arbejdsrådets (se ovf.) medlemmer, hvoraf den ene skulle repræsentere arbejdsgiverne og den anden arbejderne. Loven trådte i kraft 1.4. 1955. Ved lov nr. 245 af 13.6.1968 §1 nr. 70, jf. §60 i lovbek. 297 af 4.7.1968, udvidedes udvalget med et medlem, der repræsenterede arbejdslederne.

1956-71 udgav fondet i samarbejde med Rådet for Større Færdselssikkerhed tidskriftet "Pas på". Fra 1972 blev det udgivet af fondet alene med undertitlen "Tidskrift om arbejdsmiljø og sikkerhed".

Fra 1.7.1977 afløstes fondet af *Arbejdsmiljøfondet*, jf. §68 i lov nr. 681 af 23.12.1975, som havde til opgave at fremme et bedre arbejdsmiljø gennem oplysning og uddannelse og på anden egnet måde. Arbejdsmiljøfondet videreførte udgivelsen af tidsskriftet "Pas på!".

Fondets midler tilvejebagtes ved bidrag fra staten, fra ulykkesforsikringsselskaber anerkendt efter ulykkesforsikringsloven samt fra kommuner og arbejdsgiverne fritaget for lovpligtig ulykkesforsikring. Fondets øverste myndighed var Arbejdsmiljørådet. Den daglige ledelse varetoges af en bestyrelse, der bestod af direktøren for Arbejdstilsynet som formand og 3 medlemmer valgt af Arbejdsmiljørådet repræsenterende henholdsvis arbejdere, arbejdsgivere og funktionærer.

Fondets bestyrelse afgav årlig beretning til Arbejdsmiljørådet og arbejdsministeren.

Henvisninger: Arbejdsmin. 3.Kt., j.nr. 13-43-60, 15-0-68 og 15 -0-73.

Indhold: Forhandlingsprotokol (mødereferater) 1955-74. Korrespondance 1956-73. Hovedbog 1944-73. Kassejournaler 1955-73. Abonnementsprotokol 1962-75. Debitorer 1958-73. Korrespondance vedr. landsudstillingen "Pas på" 1958. Korrespondance vedr. sikkerhedstjenestekongres 1960. Korrespondance vedr. klubberne 1961-73. Kassebog 1955-73. Fakturakopier, sikkerhedstjenesten mv. 1963-73

Tidsskriftet "Pas på!": Korrespondance 1956-73. Hovedbøger 1956-73. Kassejournaler 1955-73. Abonnementsprotokol 1956 -75. Annoncedebitorer 1959-73. Kassebilag 1956-73. Fakturakopier, annoncer 1959-73. Fakturakopier, abonnement 1961-72. *(NP/MH)*

Udbytte. Ferie. Pension

Lønkontroludvalget 1943-45 1435

Lønkontroludvalget blev nedsat iht. lov 93 af 9.4.1943 om pris- og lønkontrol ved visse arbejder for udenlandsk regning for at kunne afgøre tvivlsspørgsmål om akkorder og timelønninger for arbejder udført for den tyske besættelsesmagt. Nævnets formand udnævntes af kongen; Finansmin. og Arbejdsmin. havde hver en repræsentant, og hver af hovedorganisationerne havde 2. Udvalgets virksomhed ophørte med befrielsen i maj 1945. Udvalgets arkiv indgår blandt arkivalierne i Arbejdsmin.s Beskæftigelseskontor (s. 309).

Henvisning: Arbejds- og Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1943/5-3, 1945/5 -29. *(MH)*

Udbyttedelingsnævnet 1957- 1461

Udbyttedelingsnævnet blev oprettet ved lov 131 af 16.4.1957 om fremme af udbyttedeling og oprettelse af sociale fonds, ændret ved lov 85 af 25.3.1961. Nævnet havde til formål at fremme samarbejdet og den fælles økonomiske interesse mellem virksomhedernes ledelse og medarbejdere ved at give vejledning om og tilskyndelse til indførelse af udbyttedeling i forbindelse med oprettelse af sociale fonde.

Nævnet fik 10 medlemmer. Formanden udnævntes af kongen, næstformanden af arbejdsministeren. DA og LO udpegede hver 2 medlemmer, Håndværksrådet, Fællesrepræsentationen for Danske Arbejdsleder- og Tekniske Funktionærforeninger, Fællesrådet for Danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer (FTF) og Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund (HK) udpegede hver 1 medlem.

Nævnet havde eget sekretariat, men da dets aktivitet fra begyndelsen af 1970erne aftog, blev stillingen som sekretariatschef ikke genbesat, da den blev ledig ved udgangen af 1981. Fra og med 1982 varetoges nævnets sekretariatsforretninger af Arbejdsmin.s 1. Kontor, hvor dets sager journaliseredes under j.nr. 172 med undernumre.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Ferienævnet 1938-53 1433

Iht. bekendtgørelse 253 af 29.6.1938 vedr. lov 170 af 13.4.1938 om ferie med løn nedsatte Dansk Arbejdsgiverforening og De Samvirkende Fagforbund et fællesudvalg, hvori også Socialmin. var repræsenteret. Ferienævnet skulle som en art voldgiftsnævn behandle faglige og organisationsmæssige problemer i forbindelse med ferielovens gennemførelse.

Nævnets arkiv indgår i Arbejdsministeriets Ferieudvalgs arkiv, se ndf. *(HS-M)*

Arbejds- og Socialministeriets Ferieudvalg 1953-55
Socialministeriets Ferieudvalg 1955-63
Arbejdsministeriets Ferieudvalg 1963- 1459

Iht. lov 65 af 31.3.1953 om ferie med løn §9 stk. 4 nedsattes Arbejds- og Socialministeriets Ferieudvalg, fra 1955 Socialmin.s Ferieudvalg og fra 1963 Arbejdsmin.s Ferieudvalg. 1953-loven stadfæstede i øvrigt det fra maj 1948 fungerende Arbejdsmin.s Ferieudvalg.

Udvalget, der skulle bistå ministeren med administrationen af feriefonden, bestod af en repræsentant for hhv. ressortministerium, Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet, forvaltningen af feriemærkesystemet, Dansk Arbejdsgiverforening, De Samvirkende Fagforbund, Fællesrepræsentationen for Danske Arbejdsleder- og Tekniske Funktionærforeninger, Turistforeningen for Danmark, Dansk Folke Ferie og Friluftsrådet.

Ved lovbek. 197 af 3.6.1967 skulle udvalget yderligere virke for den størst mulige spredning af ferierne, jf. lov 273 af 4.6.1970 om ferie.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(HS-M)*

Feriefonden 1938-74 2052
Arbejdsmarkedets Feriefond 1974-

Ved bek. 235 af 29.6.1938 vedr. lov 170 af 13.4.1938 om ferie med løn indførtes et feriemærkesystem. Mærkerne udstedtes af postvæsenet og købtes af arbejdsgiverne, der indklæbede dem i en feriemærkebog for hver medarbejder, der var ferieberettiget ifølge loven. De ferieberettigede hævede på posthusene den ferieløn, der tilkom dem, når ferien holdtes. De summer, der således kom til at indestå hos postvæsenet, udgjorde Feriefonden, til hvis kapital ikke-hævede beløb henlagdes.

Iht. lov 65 af 31.3.1953 om ferie med løn §9 stk. 3 skulle Feriefondens midler administreres af arbejds- og socialministeren, bistået af et Ferieudvalg, se ovf. Midlerne skulle anvendes til et ferieformål, herunder til institutioner eller organisationer, der søgte at tilvejebringe feriemuligheder for de af loven omfattede personer. Feriefonden henlagdes 1963 under Arbejdsmin.

Ved lov 268 af 22.5.1974 omdannedes Feriefonden til en selvejende institution kaldet Arbejdsmarkedets Feriefond under en bestyrelse, der udpegedes af arbejdsministeren.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(NP)*

Tilsynsudvalget for Dansk Folkeferies Feriebyer 1943-49 2291

Ved skr. af 7.5.1943 nedsatte Arbejds- og Socialmin. et 3-mandsudvalg for at kontrollere anvendelsen af tilskud til Dansk Folkeferies feriebyer. I udvalget repræsenteredes Arbejds- og Socialmin., De Samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening. Ved arbejdsministerens skr. af 4.5. og 5.5.1949 ophævedes Tilsynsudvalget, og dets opgaver overdroges til Arbejdsmin.s Ferieudvalg, se ovf.

Henvisning: Arbejds- og Socialmin., Arbejdskontoret, j.nr. 1941/23-155. Socialmin. 1. Kt., j.nr. 1945/23-6.

Indhold: Korrespondance, regnskaber 1943-45. *(MH)*

Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) 1964- 1972

ATP oprettedes ved lov 46 af 7.3.1964 om arbejdsmarkedets tillægspension. Medlemmer af pensionsordningen var alle lønmodtagere i alderen 18-66, der var beskæftiget her i landet eller i udlandet for den danske stat, danske virksomheder eller institutioner samt på danske skibe. Pensionsbidraget udredtes dels af medlemmerne dels af arbejdsgiverne. I konsekvens af denne ordning hvilede ATP sig selv uden tilskud fra det offentlige som en selvstændig, selvejende institution under ledelse af den kreds, der tilvejebragte ordningens midler (Folketingstid. 1963/64 A sp.573).

ATP lededes af et repræsentantskab, en bestyrelse og en direktion. Repræsentantskabet bestod af 15 arbejdsgiverrepræsentanter, 15 lønmodtagerrepræsentanter samt en formand, der udnævntes af repræsentantskabet, jf. bek. 84 af 28.2.1979 om arbejdsministerens udpegning af repræsentanter for arbejdsmarkedsorganisationer, som ikke ifølge loven udpeger medlemmer af repræsentantskabet. Bestyrelsen bestod af 4 (fra 1977: 5) arbejdsgiverrepræsentanter og 4 (fra 1977: 5) lønmodtagerrepræsentanter. Repræsentantskabets formand var tillige formand for bestyrelsen. Denne udnævnte direktøren og andet ledende personale samt fastlagde retningslinjerne for deres arbejde.

Afgørelser truffet af ATP om medlemskab, bidrag eller pensionsret kunne indbringes for et ankenævn (se ndf). ATP stod under tilsyn af Forsikringsrådet (fra 1988 Finanstilsynet).

ATP fik overdraget administrationen af den såkaldte *omkostningsdæmpende statsydelse* iht. lov 275 af 9.6.1970 om begrænsning af omkostningsforøgelse som følge af dyrtidsregulering af lønninger, også kaldet "kompensationsloven" (K1) og af den tilsvarende lov 73 af 19.2.1974 (K2). Endvidere administrerede ATP (delvis) *Lønmodtagernes Dyrtidsfond* oprettet iht. til lov

230 af 2.6.1977 om midlertidig indbetaling fra staten til Arbejdsmarkedets Tillægspension af visse dyrtidsportioner.

Fra 1.1.1983, jf. bek. 446 af 2.8.1982 §10, varetog ATP tillige opkrævning af arbejdsgivernes indbetaling af bidrag til *Lønmodtagernes Garantifond* (lovbek. 562 af 19.10.1982), *Arbejdsgivernes Elevrefusion* (lovbek. 578 af 26.10.1982) samt bidrag til delvis dækning af statens udgifter til invalidepension og arbejdsløshedsforsikring (fællesopkrævning).

Pensionssager (PS-sager) kasseres efter mikrofilmning med undtagelse af ankesager og visdomsbogssager.

Henvisninger: Arbejdsmarkedets tillægspension. Bet. afgivet af tillægspensionsudvalget af 1963, 1963 (341/Sv.1269). Bet. om en udvidelse af arbejdsmarkedets tillægspension til også at omfatte selvstændige erhvervsdrivende. Afgivet af tillægspensionsudvalget af 1964, 1965 (343/Sv.1271). Bet. om principperne for en almindelig tillægspensionsordning afgivet af tillægspensionsudvalget af 1964, 1967 (452/Sv.1272).

Arbejdsmin. 1. Kt., j.nr. 1963/19[802].

Indhold: Sager vedr. administration af kompensationsloven af 1970 (journalkort indlagt i sagerne) 1970-74.

Arbejdsgiverhovedkartotek (arbejdsgivernr., -navn, -adresse samt div. data vedr. indbetalinger) årligt pr. 31.12.1970-72, 1974 -79, 1981-84 (edb 1972:4). *K1-Systemet:* Ajourført kompensationsregister-slutberegning 1970/71 (edb 1972:10). *K2-Kartotek*: Omkostningsdæmpende ydelse: Grundoplysninger fra arbejdsgiverregister med K2-status (aktive, inaktive, i bero) og beregning af fire á conto-ydelser (edb 1972:9).

Juridisk afd.s pensionssager (PS-sager; efter år-dag-løbenr. for begæring om udbetaling af pension) 1975ff. (mik 1972:1). Lønmodtagernes dyrtidsfond (LD-sager)(mik 1972:4). Indgået post (TA-sager)(mik 1972:5). *(NP/MH)*

Ankenævnet for Arbejdsmarkedets Tillægspension 1964- 1471

Ankenævnet for Arbejdsmarkedets Tillægspension oprettedes iht. lov 46 af 7.3.1964 om arbejdsmarkedets tillægspension og

bestod af fem medlemmer udnævnt af arbejdsministeren efter indstilling fra hhv. Højesterets præsident, Sø- og Handelsrettens præsident, Den Faste Voldgiftsret (Arbejdsretten) samt arbejdsgiverrepræsentanterne og lønmodtagerrepræsentanterne i ATPs repræsentantskab. Afgørelser truffet af ATP i spørgsmål om medlemsskab, bidrag eller pensionsret kunne indbringes for nævnet. Nævnet voterede skriftligt.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(WR)*

Lønmodtagernes Garantifond 1972- 2054

Lønmodtagernes Garantifond blev oprettet som selvejende institution iht. lov 116 af 13.4.1972 med det formål af sikre lønmodtagere deres tilgodehavende løn og feriegodtgørelse i tilfælde af arbejdsgiveres konkurs. Opkrævningen af bidrag og udbetalingen af tilgodehavender foretoges gennem Arbejdsmarkedets Tillægspension, se ovf.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Lønmodtagernes Dyrtidsfond 1977- 2051

Lønmodtagernes Dyrtidsfond oprettedes som en selvstændig institution iht. lov 230 af 2.6.1977 om midlertidig indbetaling fra staten til ATP (Arbejdsmarkedets Tillægspension, se ovf.) af visse dyrtidsportioner ("dyrtidsindbetalingsloven"). Disse indbetalte dyrtidsportioner udskiltes fra ATP-fondens midler, men ATP bistod Dyrtidsfonden ved udbetalinger til berettigede lønmodtagere.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*

Arbejdsgivernes Elevrefusion 1977- 2049

Arbejdsgivernes Elevrefusion blev oprettet som selvejende institution ved lov 242 af 8.6.1977. Ved hjælp af en fond, tilvejebragt

gennem bidrag fra private arbejdsgivere, refunderede Arbejdsgivernes Elevrefusion helt eller delvis de lønudgifter, arbejdsgiverne havde afholdt til elever og lærlinge under skoleophold. Opkrævningen af bidrag og udbetalingen af refusion skete gennem Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP), se ovf. Arbejdsgivernes Elevrefusion havde dog selvstændig arkivdannelse.

Indhold: Der er ikke afleveret arkivalier (1990). *(MH)*